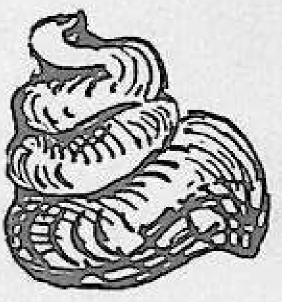
Editura UNIVERS

Robert Crichton

CAMERONII

Coperta de *George Pătru*

Robert Crichton
THE CAMERONS
Alfred A. Knopf
New York 1972

ROBERT CRICHTON

CAMERONII

În româneşte de Veronica Şuteu

EDITURA UNIVERS
Bucureşti 1974

Un om trebuie să mănînce, nu ?
Şi copiii săi la fel, nu ?

Cartea întîi

MAGGIE DRUM

1

Era trează ca în miezul zilei.

Din somnul cel mai adînc, într-o clipă făcuse ochii mari, scormonind cu privirea negura deasă a tavanului. Ura cu patimă întunericul, și tocmai de aceea își pusese de gînd să se scoale în puterea nopții.

Nimic mai grozav decît să fii stăpîn pe voință, să-i poruncești. Iar pe a ei și-o strunea după plac.

Rămase cuibărită în așternut, cu ochii ațintiți la tavan, căutînd să surprindă licărul vreunui cărbune aprins în vatra din capătul încăperii.

— Hapsînă și toantă, rosti cu glas tare, dinadins, spre a fi auzită. Focul murise, iar în cameră se lăsase un frig ca de peșteră.

Maică-sa încălcase tipicul și scormonise cărbunii, să ardă pînă la ultimul, ca să aibă căldură, cît se mai învîrtea ea prin casă, înainte de a se culca.

— Niciodată nu se gîndește la a doua zi.

— Ce-ai zis ? întrebă taică-su din odaia vecină. Parcă spuneai ceva...

— Nimic, taică. Şi culcă-te, că e noapte.

Iată un lucru pe care trebuia să și-l scoată din sînge pînă la întoarcerea acasă. Acest „taică". Se culcuși în pat — un ghemuleț cald, într-un lădoi negru și înghețat — și începu să se școlească, repetînd cu osîrdie : „Tată... Tată... Tată..." Nu-i venea deloc la îndemînă, dar vorbăria aleasă așa o cerea, și „tată" va spune de aci înainte, chiar dacă lui n-o să-i cadă prea bine.

— Uite ce, o luase la rost, nu mai departe de săptămîna trecută. Io sînt scoțian, nu englez sclifosit. Așa că

zi-mi „taică" cum e vorba pe aici. Ea însă nu-i dăduse ascultare.

În casă și împrejur sălășluia o tăcere ca de mormînt. Nu se auzea nici cîntat de cocoș, nici clămpănit de saboți, pe potecile pietruite, nici zvonuri prin tîrg, sau din minele de sub temeliile lui. Universul întreg, adică universul ei Pitmungo — era cuprins de amorțeala somnului și amuțit. Un gînd răsărit pe neașteptate o făcu să se salte în capul oaselor, încolțită de spaimă. Atîta liniște nu putea să însemne decît ninsoare. Numai sub lințoliul omătului amuțea orice freamăt, orice șoaptă, în Pitmungo.

Dar așa ceva ar fi nedrept și neomenesc, se răzvrăti în sine. Cum să vină zăpada, hodoronc-tronc, în aprilie, și tocmai de ziua ei? Începu să pipăie prin întuneric, căutîndu-și saboții ; însă nu îi găsi. Fără ei i-ar fi degerat tălpile, pe pietrele pardoselii. Deodată auzi tropăitul căluților de mină care se înghionteau prin ograda din dos, vrînd, pasămite, să fugă din calea viforniței. După sunetul sec al copitelor, pămîntul, sub picioarele lor, era înghețat bocnă. Iar vîntul se întețise, nu glumă ; acum se izbea în neștire de ferestrele din spatele casei, semn că venea dinspre nord, din Highlands.

„Ce mizerie! Și ce nedreptate!" repetă înciudată. Întregul West Fife îngropat sub omăt, la fel ca și Cairngorms, mai mult ca sigur, iar trecătorile, deschise oricînd și oricui, înzăpezite. Cîți din mielușeii de primăvară aveau să piară chiar în ziua aceea? Iar ea, în loc să străbată drumul pe jos, pînă în Cowdenbeath, de unde ar fi luat trenul spre nord, va fi nevoită să-l tocmească pe jupîn' Japp s-o ducă în droșca lui, ori asta însemna un șiling chetrit de pomană, dacă nu doi, de s-o ține procletul de preț. Cu gîndul la toate, simți fierbințeala și țepii lacrimilor în ochi — lucru aproape neîntîlnit la ea. Cu vremea de afară, ce rost mai avea să se scoale de pe acum? Cînd se trezi iar, vîntul se cumințise, și luna își prelingea razele pale de-a curmezișul odăii. Ridicată în coaste, o zărea printr-una din ferestrele laterale : geroasă, lătăreață și spălăcită, dar limpede, nu brăzdată de fulgi de zăpadă. Căluții ocoliseră casa de jumătate și buiseră în ograda din față ; după țăcănitul potcoavelor nu s-ar fi zis că înoată în prea mult omăt.

Coborî din pat, călcînd parcă pe cărbune aprins, nu pe pietre, într-atît o frigea răceala podelii.

Proastă-am mai fost să-mi pierd vremea în scutece și să mă smiorcăi pentru ceva care nici nu s-a întîmplat, se mustră în tăcere. În clipa aceea o mîna nevoia spre oala de noapte, dar gîndul de a se atinge de muchiile-i ca de gheață, o făcu să renunțe, zgribulindu-se îngrozită.

În vatră găsi un morman de cenușă cu un vîrf ascuțit, care se nărui la prima atingere.

— Cățea fără suflet! se porni iară pe bombăneală.

— Da' acu' ce-ai mai zis? o întrebă taică-său.

— Nimic, nimic. Culcă-te și mai dormi.

— Ba te-am auzit. Vorbești spurcăciuni, ca fetele de la mină. Și asta nu-ngădui la mine în casă.

— Bine, tată.

— Taică, o corectă la moment.

Ea își văzu mai departe de vatră, trase spuza de-o parte și, tot scormonind, găsi, cu mirare, trei bucăți de cărbune care, la adierea rece din cameră, prinseră viață și începură să ardă mocnit. De acum încolo era o joacă să aprindă focul și, în aceeași secundă, își aminti cu căință de maică-sa și de boscorodelile dinainte. Nu le meritase, sărmana.

Un lucru vrednic de laudă în Pitmungo era cărbunele extras de aici — huilă curată, care se mistuia greu și dădea căldură pe săturate, de știai să o rostuiești și să vezi de ea. Cînd bucățile rămase în vatră începură să pîlpîie, adăugă altele, pe care le stivui cu migală.

— Hei, do'nșoară, mai încet cu cărbunii, strigă taică-su de alături. Te aud cum îi grămădești, de parcă ai umple-un hîrdău...

— Gata. Am terminat, taică.

„Să-l iau cu binișorul, să nu-l întărît tocmai azi", se socoti ea în gînd, continuînd să așeze restul cărbunilor cu mișcări drămuite și delicate, ca și cînd garnisea o tortă. Cînd flacăra se înteți și începu să dogorească, luă straiele de lucru ale tatălui ei și le atîrnă lîngă vatră.

Surtucul înghețase tun și, cînd se înmuie, începu să sfîrîie și să duhnească a sudoare și a acreală de mină. Și asta avea să se schimbe la întoarcerea ei. În unele case, hainele de lucru se spălau zi de zi; doar la ei, în familia Drum, le vedea copaia numai o dată pe săptămînă. Ieși afară, în picioarele goale, ca să aducă din spălător iepurele și peștele pe care îi pusese acolo; la întoarcere, după mersul prin spuza de omăt, pietrele par-

doseli i se părură calde. Trînti pe masă peștele și iepurele, care, împietrite după gerul de peste noapte, bubuiră ca doi bolovani.

— Da' asta ce-a mai fost, fato ? strigă din nou taică-su.

— Niște bucăți de cărbuni. Vezi-ți mai departe de somn.

— Ți-am mai spus : mai încet cu cărbunii.

— Bine, taică. Și din nou doar în sine : „Să-i cînt în strună ; să nu-l zădărăsc."

Iepurele se dezgheța greu, cerea timp — amănunt la care nu se gîndise — iar acum se vedea nevoită să-și pună costumul de drum și să bucătărească în el ; poate o să-l și păteze, ferească sfîntul ! Dar oricum, trebuia să rămînă gătită, fiindcă nu mai avea cînd să se schimbe după ce mîntuia cu mîncarea de dimineață.

Se dezbrăcă la piele și se îmbăie cu apă din vasul de tuci, lăsîndu-se învăluită de norul aburilor fierbinți, fără a se teme, ca alții, c-o să se opărească ; așa ceva nu era cu putință, odată ce apa nu era clocotită ; în schimb, după mîngîierea aburului, te simțeai curat ca o lacrimă și cu o piele moale, de puf, întocmai cum i se întîmpla și acum. Își puse rufăria de corp și pieptarul de in — pe care și-l cususe săptămîna trecută — iar peste toate costumul de drum, adus anume din Dunfermline de către domnul Lansburgh.

— I-ai dat pitacii să ți-l cumpere 'mnealui ? I-ai pus în palmă și l-ai lăsat să plece cu ei ? o iscodise tată-su neîncrezător.

— Da, așa am făcut.

— Și crezi c-ai să-ți mai vezi gologanii sau pe Lansburgh la mutră ?

— Sînt sigură.

— Atunci ești mai toantă decît mi-am închipuit.

Odată îmbrăcată în costum, știu, chiar fără oglindă, că-i venea de minune, și arăta ca o bombonică în el. Ca să-l ferească de pete, își scoase jacheta și se apucă de bucătăreală doar în pieptarul de in. Pentru o scundană ca ea avea sîni mari și țanțoși, iar pieptarul pleznea pe ei, de-i făcea și mai bătători la ochi. Cu gîndul la taică-său, care putea să răsară oricînd în prag și să se simtă stingher la vederea ei, atîrnă jacheta aproape, s-o poată îmbrăca la nevoie. Pînă nu de mult avusese pieptul teșit,

dar de cînd îi crescuse, nici ea și nici taică-său nu știau prea bine cum să privească această prefacere.

Curăță iepurele cît ai bate din palme ; fusese un noroc că înghețase, pentru că i se întărise carnea și-l jupuise ușor. Îl tăie în zece bucăți, pe care le puse într-o oală, împreună cu praz și cartofi, și le lăsă pe toate să fiarbă, în timp ce prăji rîntașul din făină de ovăz, care avea să îngroașe zeama și să-i dea un gust pișcător. După ce termină cu iepurele, se apucă de pește — un egrefin de toată splendoarea — cu aripioare galbene aurii, cum sînt unele flori de cîmp. Mai întîi îl dădu într-un clocot — să-i scoată mirosul puternic de pește — după care îl acoperi cu un strat de smîntînă, și-l așeză în preajma focului, pînă începu să clocotească domol în culcușul de smîntînă și unt. Apoi așeză pe masă turtele din făină de ovăz, plăcintele — care trebuiau încinse înainte de a fi servite — iar la urmă de tot, cele cîteva bucăți de brînză, sau mai degrabă de cauciuc după cît erau de teioase și fără gust — dar pe care hoțomanii de la băcănia Companiei din Pitmungo — mai cunoscută sub numele de „Jecmăneala Calicilor“ încasaseră un șiling. Nu-i mai rămînea de făcut decît ceaiul. Și de-abia după ce puse apa la fiert, trecu în odaia vecină, să-l trezească pe taică-său.

— Văleleu, fată, ai făcut și rîntaș la ciorbă ! Prea tare-l răzgîi pe taică-tu, zise hlizîndu-se pe înfundate. Cine-o să mă creadă colo, în mină ? Nici unu. Auzi, să mă-nfund dimineața cu zamă de carne...

— Nu-i mai spune zamă dă carne ; zi-i ciorbă de iepure, îl corijă ea.

— Păi da' nu e tot zamă ? La ce s-o botez altfel ?

Avea și taică-său o parte bună, pe care i-o admira. Cu toate că era strîns la pungă, o dată ce se încumeta s-o desfacă, știa să se bucure de ceea ce lua. Nu ca cei mai mulți mineri de prin casele megieșe care, fie că azvîrleau cu banii și erau veșnic lefteri, sau de mult nu mai aveau tăria să-i cheltuie și nici inima să se bucure de ce cumpărau.

Sub privirea neclintită a părintelui, mai puse rîntaș în ciorbă, îngroșîndu-i zeama și făcînd-o mai sățioasă. În toată odaia plutea miros de prăjelniță.

— Acu spune-mi și mie, Maggie, ce-nseamnă bunătățile astea ?

Dar în loc de ripostă, fata coborî de pe poliță două străchini de lut — sau găvane, cum li se zicea în Pitmungo — pe care le umplu ochi, și, începură să soarbă din ele fără a scoate o vorbă, cinstind bunătatea de ciorbă, așa cum se cuvenea. De-abia la a treia porție, răspunse la întrebarea lui taică-său :

— Mai întîi de toate, astăzi e ziua mea.

— Ei, fugi d-aci ! Păi trebuia să ne spui și nouă ; poate că-ți cumpăram ceva...

— Haida de ! Că pînă acum mi-ați luat vreun capăt de ață...

— Asta cam așa e. Da' mai poți să știi ? Fă bine și mai toarnă-mi un pic de zamă.

După ce goli strachina, o întrebă și cîți ani împlinea.

— Șaisprezece.

— Phii ! Frumoasă vîrstă pentru o fată.

— Păi da, mai ales că nu mai am nevoie nici de încuviințare.

— Încuviințare ? La ce ?

— La măritiș.

Pe fața lui nu apăru nici un semn de mirare. Mușcă dintr-o plăcintă, din care îi picura untul încins pe surtuc, și mestecă dumicatul, cu chip împietrit, precum oricine în Pitmungo unde fiorul emoției însemna o dovadă de slăbiciune.

— Nooo ! N-o să mă creadă nici unu că mi-ai dat să mănînc dimineața plăcinte și zamă dă carne. O afurisită ca tine... vicleană și cu nasu' pă sus, cum zic ei. Cu toate că io le-o mai tai...

— Păi de ce ? Cînd de fapt așa sînt.

Și cum gura ei adevăr grăise, taică-su începu să rîdă. Un țiuit de sirenă, de la mina „Lady Jane-2“, îl făcu să se salte zorit de pe scaun, împins de puterea obișnuinței.

— E semnalul de deșteptare, nu de începerea lucrului, îl domoli fata. Hai, așază-te iar la masă. Să n-o sculăm și pe mama ?

— Dacă nu s-a trezit pînă acu' înseamnă că așa a vrut Dumnezeu. Mai dă-mi o plăcintă.

Dar s-o iscodească nici gînd, deși era sigură c-o va face, însă la momentul ales de el și după tipicul din Pitmungo. Pînă atunci, mai scoase o strachină smălțuită din cenușa încinsă și îi luă capacul ; smîntîna clocotea încă încet, iar mirosul de pește le umplu nările.

— Egrefin, așa-i ? sări taică-su adulmecînd aerul. Maggie încuviință, dînd din cap. Totdeauna am știut c-o să cunosc egrefinul dă Findon cînd oi da cu nasu' dă el. Toată viața am jinduit după unul, să-l simt io în gură... Acu' po' să mor. Da dă unde l-ai luat ? Iar după ce află de la fiică, se miră și mai tare : Cum, ai făcut tu tot drumu', pînă în Cowdenbeath, să-mi aduci bunătate de pește ?

— Pentru mine l-am făcut, tată. E masa mea de nuntă. Pricepi ?

El continuă să mănînce, bucurîndu-se de fiecare îmbucătură și, ca un semn de supremă cinstire a mîncării alese, își scoase surtucul de mină și-l agăță de spătarul scaunului.

— Acu s-auzim, rosti printre dumicați. Cine-i băiatu' ?

— Încă nu e, dar o să fie. Am șaisprezece ani împliniți.

— La șaișpce ani poți să fii don'șoară, după cum poți să fii și o mucoasă.

— Nu. La șaișpe ani ești femeie. Ai dreptul să hotărăști pentru tine.

De unde pînă atunci stătuse cu capul plecat peste strachină, îndopîndu-se cu pește și cu sos de smîntînă, ridică ochii brusc și o privi... Între timp, se luminase în cameră, iar Maggie uitase să-și pună jacheta — lucru de care își dădură seama deodată, și pe el îl făcu să roșească pînă și pe sub pielea tuciurie a feței.

— Da' băiatu' știe de hotărîrea ta ? Fata negă, scuturînd din cap. Da' dă stat unde stă ?

— Habar n-am. Însă nicidecum pe aici.

Pe ulița pietruită, se auzea tot mai mult tropăit de cizme cu ținte și clămpănit de saboți de lemn.

— Și de ce n-ai vrea să-ți fie mirele dă p-aici, cum e taică-tu ?

— Vino'ncoa, la fereastră, îl chemă ea. Și, deschizînd geamurile aburite, arătă în partea de jos a tîrgului, peste acoperișurile din Ulița Cocioabelor și Ulița Igrasiei către minele de dinvale și pîrîul cu apă smolită, ce șerpuia mai departe de ele.

— Fii constit. Te-ai mulțumi doar cu atît, de-ai putea să-ți alegi altă viață ?

Cu toate că de abia începuse forfota pentru schimbul de zi, zăpada își pierduse albeața ei virginală, iar curînd avea să devină o scursoare bituminoasă.

— Asta e pîinea mea, rosti resemnat. Așa am putut să v-o pun și vouă sub nas.

— Înțeleg, dar te mulțumești numai cu atît de la viață ?

— Omu' trebuie să-și umple burta, ori aici poa' s-o facă. Minerii cîștigă un ban.

Şi era mîndru că se numără printre ei.

— Vezi, tată, asta e buba. Cîștigați, așa cum spuneai, dar v-ați și cununat pe vecie cu tîrgul — tocmai pentru că sînteți mineri. Pe cînd bărbatul pe care mi-l aleg eu o să stea aici, cît o scoate bani, iar odată ce ne-am făcut suma, ne luăm tălpășița.

El începu să se pregătească de ducă. Luă cutia de tablă — cu bucata de pîine cu unt a minerului — și plosca cu ceaiul rece, după care își puse șapca, de care atîrna lampa cu seu.

— Atunci bine-ai face să-ți iei un om care duce la tăvăleală, la fel ca noi toți, din familia Drum.

— Nici nu mă gîndesc altfel.

— Un om îndărătnic, cum e felul nostru, care nu ne dăm bătuți cu una, cu două.

— Așa e, așa e, încuviință ea.

Dovada o avea chiar în față, în făptura tatălui ei — mărunt de statură, oacheș și îndesat, aspru și colțuros, ca un boț de cărbune, cu trăsături frumoase la chip, dar grosolan dăltuite, și cu stigmatele minei pe întreaga-i înfățișare. La cei patruzeci de ani încă neîmpliniți, din care douăzeci și nouă și-i petrecuse în hăul minei, era ghebos, cu umeri pleoștiți, cu genunchii încovoiați și cu fața ciupită de cicatrice negre-vineții, de pe urma prafului de cărbune presărat peste răni pentru oprirea hemoragiilor. Un cărbunar, un rob al minei, sortit să-și dea sufletul în adîncul pămîntului, ca orice sclav din trecut, priponit în lanțuri de pereții abatajelor.

— Așa sîntem noi, ființe aspre și îndîrjite, repetă el.

— Adevărat. De aceea și plec, să-mi găsesc un bărbat... mai dihai ca voi.

— Nu asta ai vrut să-mi trîntești ? Fiindcă și tu te socoți mai grozavă ca noi, te știu io... Da ce cusur avem noi, fato ?

Ca un fulger traversă camera și-l trase din nou la fereastră. Pe uliță se scurgeau ultimii mineri porniți către lucru.

— Uite-i ! Privește-i ! Își pierduse răbdarea cu el.

— Da ce vezi rău la iei, fato ?

— Stîrpituri îndesate și cu pielea ca păcura, veniți pe lume să scurme cărbuni. Eu n-am nevoie de unul ca ei. Mogîldețe de tuci, născute să scormonească pămîntul, ca niște cîrtițe !

— Da' și tu te tragi tot din ei...

— Le scrie pe fețe că sînt mineri. Îi știu după cum cască gura. Nu-s în stare nici să vorbească limba reginei. Mie nu-mi trebuie unul ca ei.

— N-or vorbi limba reginei, da o vorbesc pe-a neamului lor ! răbufni taică-său. Și asta e mai frumos decît să te scălîmbîi și să-i îngîni pă toți veneticii, cum fac unii de-i știu și eu...

— Vorbesc limba neamului lor ! îl imită în batjocură și hohoti. De-aia nu-i înțelege nimeni în Edinburgh. Nu ! Eu nu mă mărit cu unul de-aici. Vreau să am un bărbat care să se facă înțeles și la Londra.

— Ce mai ifose de cocoană ! se zborși scos din fire și închise fereastra.

Zăbovise cam mult și, ca să mai prindă ultima colivie ce cobora în subteran, trebuia să alerge tot drumul pînă la mină. Își mai adună din unelte, deși nu-i venea să plece fără să dreagă hîrjoana iscată.

— Da ce sfîntu' ne-a cășunat, fato ? vorbi pe un ton împăciuitor.

„I-a și trecut paraponul", se gîndi fiică-sa. Asta era încă o latură pe care i-o admira : nu ținea supărarea și ocolea cearta pe cît îi ședea în puteri... Dacă n-ar fi fost așa de golașă — numai în pieptarul de in — cu siguranță că ar fi îmbrățișat-o pe după umeri.

— De ce-om fi țipînd unul la altul, după ce te-ai ostenit să-mi gătești așa un ospăț ? urmă el. Care va să zică te duci...

— Da.

— De-acum încolo n-ai să mai zici „îhî", nu-i așa ?

— Nu, dacă mă țin bine în ham.

Sosise momentul să plece, pentru că altfel primea sancțiunea : o oră de lucru peste program pentru fiecare zece minute de întîrziere. Și totuși nu se îndura să iasă pe ușă pînă nu-și limpezea o nedumerire.

— Meg. Maggie...

— Da, tată.

— Ce te împinge așa, de la spate, dă tot vrei să te duci ?

— Nici eu nu știu. Poate dorul de bine. E ceva rău în asta ?

Fără voie îl rănise din nou. Potopul de suferințe prin care trecuse și toată viața lui într-un tîrg de mineri deveniseră, în ochii odraslei, niște nimicuri vrednice de călcat în picioare.

— Ascultă-mă, tată, ascultă-mă, încerca ea să-l îmbuneze, luîndu-i o mînă și cocoloșind-o într-a ei, cum nu mai făcuse nicicînd. Mai ții minte cînd mi-ai povestit despre un soi de pești care o pornesc spre obîrșie, fără să-i poată opri cineva din cale, și numai acolo își sporesc familia, singurul loc care-i cheamă, singurul de pe lume...

— Țiparii ?

— Nu, nu de ei mi-ai vorbit. Ci de alții.

— Atunci, solomonii ?

— Da, somonii tată. Somonii.

— Zi-le cum oi vrea, fato, da' pentru mine tot solomoni sînt.

— Mă rog, concedă ea, mîngîindu-i părul de pe dosul palmei — des și țepos ca o perie. Cu mine se întîmplă ca și cu peștii. Simt o chemare care nu îmi dă pace. Înțelegi ?

Taică-său se urni de la masă. Mai avea doar de strîns și de pus în cutie fitilele de pușcat în mină, făcute de cu seară, și apoi era gata de drum.

— Ce te-ai face dacă nu ți-aș da voie să pleci ?

Înainte de a-i răspunde, se apropie și îl sărută pe gură — un gest de mirare pentru amîndoi — după care îi spuse :

— Și fără voia ta, tot m-aș duce, cum știi foarte bine

De astă dată îl covîrși stînjeneala și se smuci din mîngîierile fiică-si. Ca unul născut și crescut în Pitmung nu putea îndura atîta paradă de sentimente.

— Îți urez noroc, fato, și să ții minte ce-ți zic acu S-ar putea să te măriți prin străini, da' să nu te lepe d-ai tăi, fiindcă pînă la urmă ai să vezi că ei sînt t ce ai mai bun pă lume. Să nu uiți vorbele mele, Maggie să nu te lepezi d-ai tăi !

Pe urmă țîșni pe ușă și o luă la goană fără a privi în poi. Maggie îl urmări pînă la capătul străzii — ori a uliț cum i se spunea în Pitmungo — iar apoi pe Calea Cărbu

rilor, și de acolo în jos, către mină. În ceasul acela peste tot tîrgul atîrna o lumină de plumb.

Îmbrăcă jacheta de la costum și se duse să se uite în oglinda de lîngă geam. Îi venea ca turnată, dar nici mutrișoara ce-i zîmbea din ciobul rotund nu era chiar de colo. Poate cam oacheșă, după gustul ei, și micuță, dar cu o bărbie plină de hotărîre, cu buze frumos arcuite — raritate în Pitmungo ! — cu ochii sădiți acolo unde le ședea bine — negri, ca de tăciune, și sclipăreți — și cu o podoabă de păr, des și strălucitor. Că arăta așa, nu era meritul ei, ci un mare noroc, de care-și dădea perfect seama ; doar atîta minte avea, și mai ales ochi, să privească în jur. În clipa aceea zări și chipul maică-si în oglindă, scrutînd-o din pragul odăii vecine.

— Un lucru nu-mi intră mie în cap : cine te-oi fi crezînd măiculiță că ești ? o auzi glăsuind din canatul ușii, de unde o urmărise, și la întrebarea ei nu găsi o ripostă pe loc.

Cîțiva din căluții de mină se furișaseră afară, pe uliță, în așteptarea băiatului care avea să-i ducă pe Măgură, printre smîrcurile năpădite de buruieni și, privindu-i pe geam, îi răsări și răspunsul datorat maică-si.

— Știi ce ? Pe lume sînt și căluți de mină și cai de curse. Ei bine, eu am de gînd să fiu cal de curse.

Unul din plozii familiei Hope ieșise pe uliță și se căznea să clădească un om de zăpadă, pînă nu se înnegrea omătul. Îl strigă, îi puse în palmă o monedă de o juma de peni, și-i spuse să fugă ca glonțul și să-l aducă pe jupîn Japp, cu droșcă cu tot.

— Încă n-ai ajuns să pricepi că nu poți să fii decît ce te-ai născut ? stărui maică-sa. Iar tu ești o împerechere de Drum și de Hope, și nu văd, zău, de ce și-ar strica sîngele un cal de curse, amestecîndu-și-l cu al tău.

Deșteaptă era maică-sa. Grasă și îngălată, dar isteață la minte.

— Orice femeie descurcăreață poate să pună mîna pe bărbatul ce și-l dorește. Uită-te la tine, i-o tăie Maggie.

— Bunicul tău a fost rob și a purtat jug la grumaz. Să nu uiți asta. Fiindcă tot ți-ar aduce-o alții aminte, îi spuse zîmbind.

Și Maggie i-o întoarse tot surîzînd :

— Mi-ar aminti-o neamul tău și al meu. Dar nu al bărbatului și al copiilor mei.

Își văzu de bagaj, așezînd în cufărul Gladstone lucrușoarele ce-i rămăseseră pe afară. Ura acest cufăr — greutatea lui ca de plumb, înfățișarea și miasma ce-o răspîndea. Trăsnea a praf de cărbune și a mină. Era singura latură slabă a zestrei pe care și-o încropise. Dacă s-ar fi putut lipsi de el, ar fi scăpat de ultima rămășiță ce i-ar fi amintit de tîrgul ce-l părăsea. Dar cum nu mai avusese o liră, ca să-și cumpere altul, pecetea nesuferitului Pitmungo o va urmări pretutindeni. Nu departe, îl auzi pe jupîn Japp, silindu-și caii peste dealul alunecos, cu strigăte și sudălmi. Clipa plecării se apropia.

— Și ce-or să se facă fără tine, la școală ? o întrebă maică-sa. Cine-o să mai învețe copiii ?

— Habar n-am.

— Cum adică, ți s-a năzărit să pleci și îi lași fără dăscăliță ? Credincioasă le-ai fost, n-am ce zice !

— Ascultă, mamă. În doi ani, cît le-am predat lecții, am vîrît în ei mai mult decît învățaseră în toți cinci dinainte. Sînt tobă de carte.

— Le-oi fi scos sufletu', cum îți e obiceiul.

— Nu asta mi-era menirea ? Și-apoi să ție minte că au învățat cu domnișoara Drum.

— Nu-i de mirare că nu te aveau la inimă.

— Nici eu pe ei ; așadar, sîntem chit. Am făcut pe învățătoarea cu un anume gînd ; și mi l-am văzut împlinit.

Cufărul era gata, și îl trase la ușă.

— Vezi că ți-am păstrat din mîncarea de dimineață, o anunță Maggie. Nu ne-am atins de bunătatea de brînză, cu gîndul la dinții tăi slabi.

— Frumos din partea ta.

— Îmi pare rău de ciondăneala pe care am avut-o. N-ai de gînd să-mi urezi un pic de noroc la drumul la care pornesc ?

— Eeei, ba da, făcu maică-sa, dar nici una nu se simțea în stare să se apropie de cealaltă. Și de unde crezi c-ai să-l pescuiești pe bărbatu-ăla cu stea în frunte ?

— De pe undeva, de prin nord, din Highlands, unde oamenii nu s-au lăsat niciodată răpuși.

— Îndrugi prostii, Maggie. Doar întreaga Scoție a fost robită. Întreabă-l pe taică-tu. Scrie în istoria Scoției, susținu maică-sa, dar Maggie scutură îndîrjită din cap.

— Nu. Nu-i adevărat. O fi fost ea, Scoția, îngenuncheată, dar nu și toți scoțienii.

Se auzi un scîrțîit de roți frînate, o lunecare metalică și pe urmă jupîn Japp la ușă.

— Te las cu bine, mamă, zise fără să se clintească din loc. Cealaltă rămase tot țeapănă. Cînd o să ne întîlnim, o să mă cheme madam Cutăriță, sau madam Highlands și mai nu știu cum.

— Trag nădejde c-o să-ți pleci nasu, să ne mai întrebi de o vorbă...

— O vorbă ? Dar am de gînd să trăiesc lîngă voi.

Jupîn Japp nu se osteni să mai bată la ușă, ci dădu buzna înăuntru — după legea minerilor.

— Hei, cine merge la Cowdenbeath ? Cocoana or do'nșoara ?

— Doar ai ochi și poți să vezi și fără să mai întrebi, îi răspunse Maggie ințepată.

Jupîn Japp o măsură din creștet pînă în tălpi.

— Ai dreptate, mormăi învins. Era prima dată cînd o vedea ca femeie. Ăsta-i bagaju' ? întrebă arătînd cufărul. Și, fără să mai aștepte încuviințarea, puse mîna pe el și-l cără afară. Apoi se întoarse. Am și niște pește în căruță, dar nu cred să strice un cufăr ca ăla. Și acu', să mergem. Dă-mi mîna, Maggie.

Ea însă nu i-o întinse.

— Pentru dumneata sînt domnișoara Drum.

— Ooo ?

— Azi am împlinit șaisprezece ani. Sînt majoră.

— Ooo ?

— Sînt plătită ca învățătoare. Așa că de aci înainte te rog să-mi spui domnișoara Drum.

— Bine. Dacă asta ți-e voia, fie.

— Asta mi-e voia.

Cum Drumeagul de Jos era înecat de apă, o luară pe altul, ce trecea pe deasupra Tîrgului Văii, apoi peste Terenul de Sport și prin Tîrgul Măgurii, suind într-una pînă pe creasta cea mai de sus. Înainte de începerea coborîșului, Maggie se întoarse să mai privească odată înapoi. De sus, de pe vîrful Măgurii, orășelul părea tare mic și negru, tăciune ; o pată de zgură zvîrlită pe albul zăpezii, printre

coastele buruienoase. dar și un loc de unde se puteau scoate bani. Dar Slavă Domnului că pleca din el !

Jupîn Japp nu scotea un cuvînt. Îl ofensase, mă rog. Dar cînd începură a coborî și văzu trenul, în gara Cowdenbeath, suflînd din greu în aerul dimineții timpurii și geroase, îl luă iarăși din scurt.

— Ai făcut ce-ai făcut, jupîn Japp, și iacătă c-am pierdut trenul.

— Pînă o pleca din gară, o să-ți urci și mata noada în el, don'șoară Drum. Numai că ți-o spui de pe acu' : galopu' pîn zăpada de azi te costă un șiling în plus.

Maggie îi aruncă aceeași privire cu care-i străfulgera pe școlarii veniți fără lecții învățate.

— Fiindcă cerul își scutură poalele de omăt, trebui să-mi scutur și eu punga ?

Furios, jupîn Japp căra bice peste șalele calului, astfel că pînă în Cowdenbeath o ținură tot într-o goană. Dar oricît de mare-i era mînia, odată ajunși, nu-și mai putu ține curiozitatea în cumpănă și o întrebă ce căuta în trenul de Aberdeen.

— Mă duc să-mi găsesc un mire, îl informă Maggie.

Și jupîn Japp încuviință moțăind din cap, ca și cînd hotărîrea ei era cea mai firească pentru o fetișcană de șaisprezece ani, din Pitmungo.

— Ahaa ! Va să zică asta era, zise cu întîrziere. Ei bine, ține minte ce-ți spun : o să-ți găsești mire, la sigur.

— Dar de unde ești așa de convins ?

— Păi există lucru să nu-l obții 'mneata cînd vrei cu tot dinadinsu ?

— Oricine încearcă să obțină ce vrea, nu ?

Jupîn Japp cumpăni grijuliu înainte să se pronunțe.

— Nu, răspunse după un răgaz de gîndire. Cei mai mulți dintre noi învață să-și domolească ambițiile.

— Atunci eu nu sînt ca cei mai mulți. De-aia și dobîndesc tot ce vreau.

Și, fără să mai lungească vorba, îi propti cufărul în spinare și-l făcu să i-l care pînă la tren și înăuntru, unde-l așeză cît mai la o parte, ca nu cumva, în lunga-i călătorie spre nord, să creadă cineva că i-ar aparține. Numai această ultimă rămășiță din Pitmungo punea și pe ea pecetea tîrgului din care plecase și o dădea în vileag.

2

Despre cum arăta orașul spre care-o mînau năzuințele nu avea nici cea mai vagă idee, în schimb era gata să jure că îl va recunoaște îndată ce-l va vedea. Cînd trenul ajunse în Strathnairn, șterse fereastra aburită și, după ce aruncă o privire pe afară îi ceru conductorului să-i dea cufărul jos.

— Pe biletul dumneavoastră scrie Inverness, domnișoară, observă acesta nedumerit.

— Știu, dar fii bun și coboară-mi bagajul...

— Cum doriți, domnișoară, și vacanță frumoasă! E o stațiune pe cinste, merită să zăboviți o vreme prin ea.

Începeau să dea roade costumul fin și pufos, de tweed, și bereta de catifea pe care și-o așezase mai pe spate și într-o parte, pe bogatul păr de culoarea castanei. „E o pălăriuță tipică Highland o asigurase croitorul din Dunfermline, oricînd și oriunde la modă, fiindcă respectă tradiția clasică a clanului... din regiunea..." denumiri ce-i scăpaseră încă de pe atunci. Pantofii erau și ei noi și nepipăiți. Iar în Straithnairn nu căzuse fulg de zăpadă.

Din gara situată departe de mare și pe o frunte de deal, cuprindeai cu privirea întregul Strathnairn — cea mai lungă urbe din Scoția — după cum repetau localnicii, fără să obosească. Din pricina povîrnișurilor rîpoase ce-l înțepau în coaste, și a estuarului Moray, care-l înghesuia din față, orașul se întindea doar pe un petec îngust de pămînt, cuprins între dealuri și apă, avea o singură stradă, ce-l străbătea de la un capăt la altul și spre care dădea fiecare clădire, ori cu fațada ori cu părțile dosnice.

— La care din ele poposiți, donșoară?

Hamalul care îi luase cufărul i-l pusese, fără să-i ceară permisiunea, pe acoperișul trăsurii închise, ce deservea marile pensiuni și hoteluri.

— Unde vă duc? întrebă iar birjarul. Highland Lodge, Fiddich House, Ashton Burn, Royal Golf, Royal Marine, Glenriddle Inn, The Links'...

Cu tot cufărul ei năclăit de cărbune, surugiul o luase drept o mică aristocrată, venită în vacanță.

— Ca să fiu sinceră, intenționez să locuiesc la o mătușă care stă pe... cum se numește strada principală de aici?

— Lovatt.

— Exact. Pe strada Lovatt.

— Adică singura la părinți, că altă stradă n-avem. Da' pe mătușă cum o cheamă ?

— Ca să fiu sinceră, i-am uitat numele, fiindcă și l-a schimbat, prin căsătorie, dar o dată ce am să-i văd casa, o recunosc negreșit.

Și spunînd acestea, puse un șiling în palma birjarului care, în loc s-o ducă direct la pensiunea ce le deservea, o ajută să se suie în trăsură — prima în care punea și Maggie piciorul — și o porni pe drumul șerpuitor, de la gară spre centrul orașului.

Singurul lucru ce o cam dezumflase pe Maggie era accentul gutural și îmbîcsit al birjarului. Nu se așteptase să-l audă pe aceste meleaguri. Și nu un simplu accent, ci dialect în toată puterea cuvîntului.

— Spune-mi, mai vorbesc și alții pe aici ca dumneata ? încercă să-l descoase.

Surugiului îi sări țandăra, și se întoarse spre ea cu fața rumenă de mînie.

— Da' ce nu vă vine la socoteală cu graiu'meu ?

— Nimic, nimic, îl îmblînzi Maggie. Chiar îmi place. Ce limbă e ?

Cel de pe capră se simți insultat.

— Cum ce limbă ? Engleza, răspunse răstit. Engleza domnească. Și în aceeași secundă îi altoi calului o lovitură năprasnică.

Pe verandele cu geamlîc ale pensiunilor dimprejur se aprindeau lămpile într-o succesiune de ritual. Un loc bine ales — această stațiune de lux — pentru ceea ce căuta ea, reflectă mulțumită. În fața eleganței, a calității superioare și a deprinderilor vizitatorilor, truditorii din Pitmungo s-ar fi aflat într-o dureroasă dilemă. Care din ei ar ști bunăoară să se poarte într-un restaurant ? Doar lordul Fyffe, lady Jane, domnul Brothcock — administratorul minei — și alți vreo cîțiva, puțini la număr, de la conacul din Brumbie Hill. În rest, nici un suflet de om. Dintre scurmătorii pămîntului probabil nici unul nu trecuse pragul unui restaurant și nu mîncase pe o față de masă. Pe cînd localnicii din Strathnairn, fie și cei mai calici, se versaseră poate în asemenea taine. Doar e lucru știut că oamenii ce roiesc pe lîngă îmbuibați, împlinindu-le poftele, sînt mai șlefuiți decît viețuitorii orașelor apăsate de trudă și lipsuri.

Între timp birjarului îi mai trecuse paraponul și prinsese iar glas.

— Drept să fiu, nu ie tocmai engleză ce vorbesc io, ci un soi dă engleză — scoțiană, ca toți dă p-aici. Sau ce mai încolo și-ncoace, scoțiană, *ca toți dă p-aici.* Și rămase puțin pe gînduri. Da, scoțiană sadea, recunoscu el. Da te'ntreb io pă'mneata : ce păcat are omu care vorbește pe graiu lui ?

— Nici unul, îl liniști fata. Iar în gura dumitale sună foarte frumos. Eu te-am întrebat doar dac-o vorbesc toți localnicii.

— Nici pomeneală ! spuse îngrețoșat. Doar ăi dîn Urbea-Scrumbiilor. Restu, se tot căznesc să-i maimuțărească pă sudiști, adică pă englezi. Pricepi 'mneata ? La pensiuni nici gînd să te angajeze dacă vorbești scoțiana. Ai mai auzit una ca asta ? Da' cînd mai putem, ne place s-o dăm pă graiu nostru, pricepi 'mneata ? Ca niște scoțieni cinstiți ce sîntem.

Ascultîndu-l, Maggie se simți izbăvită de îndoielile ce-i adumbriseră cugetul.

— Mai avem p-aici și p-ăi dă prin Highlands, urmă omul, ăi care se lasă de vale cînd îi răzbește foamea, frigul ori vrajba-ntre ei. Drept să spui, nici nu știu la ce vin, fiindcă mai toți sînt niște leneși spurcați — să mă ierte donșoara.

— Și ei cum vorbesc ?

— Cîțiva dîn ei, velșa. Da' scoțiana, nici unu. Dă asta sînt sigur. Ia uitați-vă colo și-o să vedeți Highlands, anunță arătînd spre apus, peste apele verzui ale estuarului Moray.

Maggie își îndreptă ochii spre spinările cenușii ale munților ce răsăreau chiar din mare, părînd retezați către vîrfuri, care se încîlceau în fuioarele negre și dese ale norilor, pierzîndu-și crestele printre ele.

— Acolo ninge cu siguranță, urmă vizitiul. Două lumi, pricepi 'mneata ? Colo iarnă ; ici primăvară. Io unu nu-i înghit p-ăi dă sus, fiind' că prea să cred mai moțați decît alții.

Coborîseră și se aflau pe strada Lovatt unde, chiar în trăsura acoperită, se simțea răcoarea vîntului gonind dinspre apă, peste fîșia îngustă a plăjii. Era un vînt aspru, cam la fel cu cel care bîntuia povîrnișurile sterpe ale Măgurei, și la gîndul acesta Maggie se simți inundată de o

presimțire de bine. Se va descurca de minune în Strathnairn și totul va fi după voia ei.

— Să-mi spuneți unde să mă opresc, donșoară.

— Încă nu știu, dar mă uit cu atenție în jur.

Știa cum trebuie să arate casa ce o căuta ; văzuse nu numai una și în Dunfermline — locuințe de negustori scăpătați, cu bilețele „de închiriat" în ferestre, dar atît de discrete, încît parcă nu fuseseră puse spre atragerea mușteriilor. O dată ce va găsi casa, va intra și va cere o cameră mică și la un preț mai redus, nu ca în plin sezon, fiindcă, la drept vorbind, în aer plutea încă iarna. Cu cîteva chifle — ca gustare de dimineață — iar la prînz cu un ceai și vreo două pogaci, putea să reziste oricît. Parcă cei de pe aici își puteau închipui cu cît de puțin o scoate la capăt o fată dintr-un tîrg de mineri ? Cu siguranță că nu. Iar dacă mai avea și un strop de noroc ca în contul chiriei să facă niscaiva treburi ușoare, prin casă, mai scutea și de-acolo ceva bănuți.

— Iaca și țentrul, cum îi zicem noi, o informă vizitiul. Colo, departe, e Urbea Scrumbiilor, cartieru' pescarilor. Toți scoțieni. Și pă fiecare lepădătură — să mă ierte donșoara — îi cheamă Mac-Adams. Iar colo, către apus, unde-s pensiunile și terenurile dă golf, e Portu'.

Pe măsură ce se apropiau de cartierul comercial, sporea și numărul caselor mari și vechi, cu bilete de închiriat, fie la vedere în geamuri, ori pe peluzele strîmte și mici, tupilîndu-se parcă rușinate printre narcisele galbene la origine, dar acum albite de sare.

— Asta trebuie să fie, anunță Maggie, arătînd spre o casă.

— Atunci pă mătușă o fi chemînd-o Bel Geddes...

— Întocmai.

— Doamna Alexander Bel Geddes.

— Ea e.

— Care a murit acum... opt, nouă ani, continuă vizitiul rînjind hîtru și dezgolind niște cioturi de dinți printre buzele vineții, spuzite de vînt. Îi joacă ochii de bucurie parșivului, își spuse fata înciudată. Și asta numai din pricina cufărului care m-a dat de gol". Birjarul trase trăsura pe un drumeag lăturalnic și se postă înaintea casei cu pricina — o clădire mai răsărită decît cele din jur, cu ziduri sure, de piatră, cu balustrade și lemnărie de culoare închisă, mohorîtă la înfățișare, dar onorabilă și dătătoare de siguranță.

La adăpostul trăsurii — interpusă între el și casă — vizitiul purcese la tratative în legătură cu transportarea cufărului.

— Ați auzit, donșoară, dă cuvintele *poor boire* ? [1]

— Cum de nu.

— În cazul ăsta, pentr-o nimica toată, să zicem un șiling aș putea să vi-l car pîn la scara dîn dos, fără să-l trec pă sub nasu lu' d-alde Bel Geddes. Da' ce sfîntu a pățit cufăru' ?

— A căzut din tren.

— Văleleu ! Și o fi venit tîrîș tocma din Aberdeen...

Maggie sesiză cursa pe care i-o întindea, dar nu se lăsă prinsă cu una cu două.

— Da, așa s-antîmplat făcu pe nevinovata.

Și-i puse în palmă un șiling.

— Spuneți-i gazdii că vă sosesc bagajilii direct dă la gară. Da' cînd ajungeți în cameră, nu uitați să crăpați fereastra, ca să știu și eu un' să vin. Și' ncă un lucru, donșoară...

— Care, domnule MacAdams ?

— De-oți avea vreodată mai știu io ce dă făcut, chemați-l pe Cherry Adams, cu toată încrederea.

— Ai spus Jerry ?

— Nu, Cherry. Da' să nu mă'ntrebați dă ce, că m-ați face să mă roșesc.

— Cred și eu.

Așadar știa fiecare dintre ei cu cine are de-a face.

După destulă vreme, cînd putea privi înapoi la aceste clipe, Maggie retrăia plăcerea micilor feste jucate tînărului Rodney Bel Geddes, care completase formularul de înscriere.

— Vă numiți domnișoara Drum, nu-i așa ? Cu „d" de la drăguță ?

— Cu „d" de la dondănit.

Mucos obraznic, îl bombănise în gînd. Îl auzea și-l vedea ca și acum : cu păr negru și lins îmbîcsit de vaselină și lipit de țeastă, de parcă și-o înfășurase într-o piele de lac, și vorbind o engleză cu atîtea fasoane încît de-abia sforăia cîte un cuvințel pe nări.

— Aș vrea să vă întreb, dacă nu vă supărați...

— Nu mă supăr...

[1] *Pour boire* — bacșiș (fr.)

— Ce anume v-a adus în stațiunea noastră ? Cura de ape, pescuitul, golful ?

— Vînătoarea.

Și tiptil înghițise gălușca, fără să-și fi dat seama.

— Adresa ?

— Carnegie Terrace. Dunfermline. Fife.

— Ooo ! Îl cunoașteți pe Lord ? întrebă curios.

— Mi-ar fi făcut plăcere, dar e mult sub rangul familiei noastre. Ei au fost țesători...

— Nu știam...

— Țineau războiul de țesut în mijlocul casei. Mîncau pe el.

Tînărul rămase trăsnit : „Pe război !"

— Ooo ! făcu el.

— Și fiindcă veni vorba, la ce oră se mănîncă seara. aici ?

— Aici, seara, nu se mănîncă. Se ia cina.

— Ooo ! exclamase Maggie, știind că de data aceasta înghițise ea hapul.

În prima seară nu avusese răbdare să aștepte masa — sau cina, mă rog — ci , coborînd pe strada Lovatt, se dusese la o dugheană, ochită din vreme, de unde cumpărase două plăcinte calde și dolofane, umplute cu carne de miel — doi penny bucata — pe care le mîncă sus, în cameră. Îi plăcuseră oamenii întîlniți în scurta-i plimbare, încredințînd-o, după felul cum arătau, că și bărbatul după care venise se afla negreșit pe aici.

Obținuse și o chirie redusă, ca pentru perioada cu puțini sezoniști, iar camera, în ciuda exteriorului casei — cenușiu și posomorît — era destul de spațioasă și luminoasă, și patul avea saltea moale, de puf, cum nu mai simțise niciodată sub coaste.

Odăița ei era cocoțată la pod și izolată de celelalte — o mansardă spre care suiai pe o scară dosnică, în spirală, așa încît, odată ce se închidea în ea, se simțea ruptă de restul lumii. După traiul dus în Pitmungo, era o desfătare viața de acum.

Lungită pe pat, își lăsa gîndul să zboare în voie spre bărbatul ce și-l dorea. Trebuia să fie înalt și bălai : să vorbească o engleză curată, și să aibă, de s-ar putea, un nume scoțian, cu răsunet istoric. Și cum sta și vîntura vise, chiar în după-amiaza sosirii dintr-o dată năpădi pe

fereastră „valul amurgului" — cum i se spunea în Pitmungo — adică lumina dinaintea înserării, auzită și fantastică, cum numai în nord scînteiază, și, sub mîngîierile ei, Maggie simți, atunci și pe loc, că va întîlni scoțianul după care tînjea.

La puțin timp, auzi o bătaie în ușă și o voce :

— Domnișoara Drum ?

— Da.

— Cina e servită.

— Mulțumesc.

Cînd coborî însă în sufragerie, se întunecă la suflet, văzînd pe la mese doar bărbați de treizeci sau chiar peste treizeci de ani, toți scunzi și pipernicițí.

Își plămădise pînă în cele mai mici amănunte icoana scoțianului demn de ea ; singura greutate — așa cum descoperi la scurt timp — era să-l găsească. Tinerii coborîți din Highlands, fie că dispăreau în larg și uitau să mai vină, ori lucrau în stațiune, la marile pensiuni și hoteluri, unde parcă-i înghițea pămîntul, de nu-i mai vedeai la față. Dacă aceștia erau bravii scoțieni, atît de vestiți pentru vitejie în luptă, de bună seamă că și-o pierduseră pe cîmpul de bătălie, fiindcă acum se dovedeau bărbații cei mai sfielnici din cîți pomenise. Dacă se întîmpla să le prindă o privire, o luau la goană, ca cerbii surprinși la păscut.

— Și nici vremea nu-i era cît de puțin prielnică. Zile în șir sufla vîntul turbat dinspre estuar, aducînd sare și așternînd-o pe pietre. Iar cînd se potolea vîntul, se lăsa ceața, scăldînd în umezeala ei toată întinderea semicirculară a portului. Zidurile mucegăiau de trebuiau răzuite, iar plescăitul geamandurilor devenea atît de stăruitor, încît Maggie îl simțea chiar mai tare decît bătăile inimii.

Plicticoase și apăsătoare erau aceste zile de stat în cameră, așteptînd să se ridice ceața și să rîdă iar cerul. Numai că o fată dintr-un tîrg de mineri prinde repede meșteșugul de a minți timpul, într-o așezare de oameni unde-ai fi zis că încremenise de tot și unde, afară de muncă, parcă nu se întîmpla nimic.

Cînd vîntul nu-și făcea prea tare de cap, o pornea de pe strada Lovatt pînă la Port, și mai departe. Mergînd prin vînt și prin puținul soare, cît se mai arăta pe boltă, Maggie se pîrguise la față și căpătase o strălucire cum n-o avusese în Pitmungo. Nici la trup nu mai arăta așa cum

venise ; mîncînd mereu pe nesăturate, se subțiase și devenise mai delicată, dar de-o mai ținea multă vreme cu postul, risca să se jigărească. Așa se întîmpla și cu fetele de la mină. Cînd se oprea lucrul pentru un timp oarecare, înfloreau ca bobocii, dar și de rămînea mina prea multă vreme închisă, aceleași chipuri, revenite la viață, se ofileau gălbejite.

După scurte răstimpuri, se isca din nou vîntul, se așternea iară ceața și reîncepea să plouă, și-atunci se vedea silită să rămînă între patru pereți. Timpul începuse s-o șicaneze, nu din pricina plictiselii, ci pentru că împrumutase și un anume tîlc : timpul însemna bani, iar rezervele ei începeau să secătuiască.

Cu fiecare zi, simțea cum i se subțiază punga, cum se rostogolesc arginții din ea, cîte unul sau doi deodată — în același ritm, implacabil, ca și talazurile din Urbea Scrumbiilor.

Iubea cuvîntul „arginți" — cum li se spunea banilor în Pitmungo — și de ei se va despărți cel mai greu, deoarece nimic pe lume nu putea să le ia locul în sufletul ei. În unele după-amieze, cînd ploaia, vîntul și ceața o făceau captiva odăii, își număra banii, îi punea lîngă ea, se întindea pe pat și, pe jumătate adormită, îi auzea răsunînd în pușculița de acasă — zang, zang, zang — așa cum îi picurase în ea, monedă după monedă, cu fiecare săptămînă mai mulți ; zang, zang, zang — sunet aspru și în același timp dulce, mătăsos și mîngîietor, fiindcă era al banilor strînși pentru măritiș. Și încă ceva : dintotdeauna metalul arginților i se părea cald la pipăit.

De nu-și pierduse încă nădejdea era pentru că zi de zi vedea trecîndu-i pe dinainte bărbați de felul cum și-l dorea pe al ei : înalți de statură și mai zvelți decît cei din Pitmungo, cu fețe prelungi și pielea albă ; blonzi, sau cîte unul cu părul negru ca pana corbului, cu trăsături oarecum colțuroase, și totuși plăcuți la înfățișare, grațioși în mișcări — nu ca scormonitorii din mine — și cu un fel de a fi cam scorțos, arătînd lumii cum că nu pot fi luați drept simple unelte, bune doar pentru muncă. Pe Maggie o atrăgea pînă și vorba lor — simplă și cu măsură — rostită cu accent curat și îngrijit, deși într-un ritm săltăreț, ceea ce denota, probabil, obîrșia lor celtă sau galică. Care din ele, nici ea nu știa. În schimb, lucru sigur, își dorea un asemenea om ca soț.

Cînd era vreme bună, o pornea după-amiaza la hoinăreală prin Port, încercînd să pară cît mai la ea acasă, venită, chipurile, cu un anume rost în zona hotelurilor și a terenurilor de sport. Dar din păcate mereu se întorcea abătută. Nimeni n-o lua în seamă, afară de băieții care transportau echipamentul de golf, ori la ei nu se uita Maggie, că doar n-avea de gînd să se încurce cu un bărbat care duce în spinare bețele altuia, în timp ce acesta aleargă bezmetic după o mingiuță albă.

La capătul unei astfel de zile, rămînea ore în șir întinsă pe pat și cu ochii pironiți pe tavanul înnegurat, urmărind fantastica țesătură — luminoasă și mișcătoare — proiectată de felinarele bărcilor de pescari, și întrebîndu-se inciudată de ce nu s-o fi ducînd în Urbea Scrumbiilor să facă și ea ce naiba face orice tînără cu un bărbat, iar la urmă să se aleagă și cu un pumn de arginți? Cine mai scornise că același lucru, săvîrșit de aceiași doi oameni și în același așternut răvășit, ar fi un păcat joia, pe cînd vinerea e pe placul lui Dumnezeu?

— E păcat să te împreuni cu bărbatul, rosti cu glas tare în odăița retrasă.

— Prostii! Scorneli de-ale oamenilor! își răspunse tot ea. Păcat, pe naiba! Ce mare scofală să te drăgostești!

Numai domnul MacCurry, diaconul Bisericii Independente din Pitmungo, o ținea sus și tare cum că rostul căsătoriei este de a-i feri pe flăcăi să comită o faptă nelegiuită. Dar atunci cum rămîne cu păcatul trupesc? Deoarece, după spusele diaconului, nu mai știai unde este — că doar cununia tot la drăgosteală ducea. Ori tatăl ei o învățase că păcatul rămîne păcat, oricum și oriunde l-ai așeza. Restul nu erau decît născociri.

Stînd culcată pe pat, ii zbură gîndul la sufrageria de la parter și la domnul Pomeroy, reprezentantul firmei Plymouth Cordage — negustori de sfori și parîme; domnul Pomeroy cel spilcuit, care nu putea, dar absolut nu putea, să-și astîmpere mîinile cînd dădea pe culoare de ea, sau cînd se nimereau la aceeași masă și-i simțea genunchii pe aproape. Domnul Pomeroy, neostoit călător întru interesele firmei, care nu o dată, ci de cel puțin opt, nouă ori îi șoptise — pe cînd junele Bel Geddes își desfăta oaspeții clămpănind la pian — că-i stă la dispoziție, ba chiar arde de nerăbdare, să-i vină întru ajutor de nu-i

ajung cumva banii să-și plătească chiria. De aceea, dacă-ți plecai urechea și ascultai cu atenție cîntul arginților, deslușeai multe tîlcuri în el, cugetă Maggie.

3

Cheltuind cu economie — cu o economie la sînge — și îngrijind fiecare penny rămas precum o mamă pe primul născut, ar fi rezistat încă două săptămîni, nu mai mult, socotea Maggie, cînd așteptarea se încheiase și mirele era gata găsit. Ziua începuse cum nu se poate mai jalnic. Colindase pe jos pînă la Fiddich House — hotelul cel mai îndepărtat — iar cînd prin jur nu văzuse suflet de om, o pornise peste terenurile de crochet — cu vîntul în față și cu mîna pe pălărie, să nu i-o zboare, pînă ajunse la terenul de golf Rothesay — pe care tot nu îl vizitase — și de acolo o apucase spre plajă, mergînd chiar pe marginea estuarului. Dar după atîta umblet și osteneală, găsise plaja pustie, întocmai cum se temuse. Rău îi mai mergea, Doamne ! Și nu numai atunci, ci în toate pribegiile zilnice, cînd, din primele ceasuri, își dădea seama că o ocolește norocul.

Se simțea sleită — desigur din pricina nemîncării — iar vlăguiala fizică o surpa sufletește. De ce să n-o recunoască ? Începuse să-și piardă orice speranță, și gîndul de-a face cale întoarsă, pînă la domnul Bel Geddes, îi adîncea disperarea. Da, totul îi mergea pe dos.

Și vîntul care nu mai contenea dinspre mare, biciuindu-i fața, înghețîndu-i oasele, chiar sufletul și nădejdile ! Din fericire, pe terenul de golf dădu peste o dună, a cărei coamă înaltă punea stavilă vîntului și-o ferea de el, lăsîndu-i totuși vedere spre mare. În apele estuarului navigau niște iahturi mînate de vînt, iar tinerii de pe ele se strigau cu glasuri pițigăiate, tipice de englezi, și într-un fel de parcă se vedeau pentru prima dată în viață, deși Maggie îi zărise deseori împreună.

— Bunăăă !

— Oooo, bunăăă !

Judecînd după intonație, ai fi zis că nici nu visaseră să se întîlnească și că se bucurau de așa o surpriză. Mare tîmpenie, să-și piardă vremea în niște bărci prăpădite, cînd cu banii lor puteau face atîtea și atîtea, îi

boscorodea Maggie în gînd. Și, ca întotdeauna, se întrebă cu mirare cum de oameni ca ei — niște zănatici care urlau „bunăăă, bunăă!“ — ajunseseră să-i robească pe scoțieni?

Odată scăpată de vînt, simți pentru prima oară de cînd pribegea prin Strathnairn — și nu ședea ghemuită în așternut — bine — făcătoarea căldură. Își desfăcu nasturii jachetei de tweed, s-o pătrundă razele soarelui, închise apoi ochii și se lăsă furată de forfota țărmului — un răpăit de apă, urmat de foșnetul pietrișului răscolit, pe urmă alt clipocit, și altul, și altul. Cînd se trezi, dădu cu ochii de el, chiar în față, pe mal, lîngă o stîncă înaltă și groasă, ce înainta cîțiva iarzi în larg. Era absorbit de treabă — de-o îndeletnicire grozav de ciudată — și-l urmări neclintită, întrebîndu-se ce făcea? O mișcare precisă — de parcă răsucea un șurub în coastele rocii, după care punea ceva într-un coș, și din nou aceeași mișcare de neînțeles; dar în vreme ce-l iscodea, știu că avea dinainte pe bărbatul după care venise.

În loc de pantaloni avea kilt scoțian, ceea ce o făcu să zîmbească, întrucît pînă atunci nu mai văzuse bărbat așa costumat, sau, mai precis, nu trebăluind într-o fustanelă. Cîndva mai zărise niște soldați ce rătăciseră drumul, nimerind în cîrciuma din Pitmungo, însă ei purtau kilturile ca uniforme. Iar afară de aceștia, îl văzuse în kilt numai pe Lordul Fyffe, cînd o pornea către Măgură, străbătînd calea Cărbunarilor; dar știa că merge la vînătoare după cocoși de baltă și potîrnichi și de aceea se îmbrăcase astfel. Ciudat însă cum de fiece dată i se păruse temător și stingherit Lordul, de parcă i-ar fi fost groază să nu se trezească cu vreun glonț pe sub fustanelă sau, și mai rău, să-l facă cineva de ocară.

Dar pe omul ce-l avea dinainte, kiltul nu arăta nici o uniformă nici o găteală de vînător — ci un vestmînt ca oricare altul. Fără a-l slăbi din priviri, se ridică binișor din ascunzișul de după dună, drămuindu-și mișcările ca un prepelicar ce nu vrea să-și sperie prada și, după ce se aranjă la înfățișare și se simți pregătită să îl înfrunte, o porni către stîncă. El însă n-o observă. Era înalt, foarte înalt, față de semenii lui din Pitmungo — poate peste șase picioare, socoti Maggie, deși, la scundimea ei era greu să se pronunțe exact — și tare slab, chiar pentru un scoțian din regiunea de munte, dar osos și oțelit la în-

fățișare, ca unul trăit în ploaie și vînturi, așa încît nu părea ogîrjit, ci numai mușchi și putere. Om bun de muncă, se vedea limpede. Avea părul bălai — ca al scoțienilor de la munte, îi spunea intuiția, adică un auriu roșcat, iar în bătaia soarelui, aur curat — și-l purta lung, tot ca la munte, ceea ce îl scutea de tunsori. La chip era alb și împurpurat în jurul pomeților, ca și cînd ar fi fost pălmuit, și cu o piele pe care nici soarele nici băutura nu lasă urme. „Față albă, curată, arată noblețe înnăscută", își zise ea, în virtutea unei convingeri pe care o nutrea din copilărie. Cei din Pitmungo aveau o pieliță fie de culoarea cărămizii răscoapte, ori cenușie, ca o spoială făcută ca vai de lume, iar la chipuri erau umflați ca prunele grase și sîngerii, semn că nu apucă o vîrstă înaintată. Cînd, după multă vreme, își ridică fruntea și dădu pe neașteptate de Maggie, se sperie ca o căprioară surprinsă într-un luminiș și tot ca ea, își smuci capul pe spate și o scrută cu ochii măriți. Apoi, cu nemaipomenită iuțeală, deși părea că nici nu se mișcă, alunecă pînă la celălalt capăt al stîncii. În marea sa grabă, lăsă coșul pe mal — singurul cîrlig de care se putea agăța, socoti Maggie. Și îl așteptă să apară de după stîncă. Din fire, nu era deloc răbdătoare, dar acum se simțea capabilă să aștepte fie și o viață, dacă i se cerea. În locul lui de refugiu, îi ajungea apa pînă la tivul kiltului, și cum vîntul se stîrnise din nou, împroșcînd valuri îl uda tot mai rău. Totul atîrna de timp și de ridicarea talazurilor ; ori clipele treceau, iar apa se învolbura și mai mult.

— Ce sînt urîciunile alea ? îi strigă de pe țărm. El însă nu o luă în seamă. Hei, ce sînt arătările ce le pui în coș ?

Și din nou nu primi răspuns. La orgoliu nu se gîndea — nu-și avea rostul în momentul acela — ci hotărî să mai încerce o dată, ca și cum pînă atunci nu se făcuse auzită.

— Heei, dumneata de după stîncă, spune-mi, te rog, cum se cheamă drăciile pe care le aduni ?

Iar cînd rosti pentru a treia oară întrebarea, se miră cît de tare îi bătea inima.

— Știi prea bine ce sînt, îl auzi, în sfîrșit, dar nu cu voce blajină și fîstîcită, ci pe un ton aspru și mînios, ceea ce o miră.

— Zău nu știu. Le văd pentru prima oară.

De astă dată înaintă cîțiva pași către ea și-i aruncă o privire în fugă.

— Sînt scoici. Acu' știi ?

— Dar sînt nemaipomenit de urîte. Ce faci cu ele ?

— Ce fac cu ele ? repetă cu amarnică ironie, după care ocoli stînca și o cercetă cu luare aminte. Se vedea lămurit că-l scosese din fire, deși nu putea să înțeleagă cu ce. Ce fac cu ele ? Le mănînc. Acu' știi ?

Și din nou o tuli după rocă, iar Maggie așteptă. Doar nu era să rămînă o veșnicie acolo, decît numai dacă se îneca, ceea ce i se păru peste poate, oricît de sfios ar fi fost.

Cînd se mai domoli vîntul, îi vorbi iar, pe tonul cel mai firesc, de parcă nu observase că l-a supărat cu ceva, și-i spuse cum că ea nu trăise pe lîngă mare.

— Da' pe unde ai hălăduit ? se interesă el după oarecare tăcere.

— Mai la sud.

— Atunci ești saxonă ? Englezoaică ?

Maggie se arătă insultată.

— Ba deloc. Sînt scoțiană de neam, de lîngă Edinburgh, și pronunță „r"-ul cu limba lipită de cerul gurii, ca să se audă un pic gutural.

— Păi ăsta-i aproape de mare, se arătă el la fel de bănuitor.

— Dar nu și West Fife, unde stau de fapt. Acuma văd marea pentru prima dată în viață.

Rămase neclintit, la capătul stîncii, și tot în apă. Poate nu îndrăznea să iasă pe mal din cauza picioarelor goale, dar pînă la urmă nu avea încotro — nu putea să reziste în răceala ei ca de gheață.

— Și-ți place marea ?

— Mult de tot, cu toate că-n ea n-am intrat.

— Eu o iubesc, izbucni el, și pe dată roși de vorbele sale.

Nici ea nu auzise cuvîntul „iubesc", rostit cu atîta ardoare de cineva. Pe urmă nu mai găsiră ce să-și spună. Stînjenit de ieșirea avută în fața unei străine, stătea pironit, lîngă rocă, pe cînd Maggie își scormonea mintea să născocească ceva la fel de spontan și convingător ca declarația lui despre mare. Apa năvălea și se retrăgea de pe țărm, împresurîndu-i genunchii, uneori udîndu-i și kiltul. Îi admira chipul frumos și uscat — ca de șoim —

și nasul puternic și ascuțit, cum i-ar sta bine oricărui lord.

— De ce nu ieși odată din apă ? îl întrebă pe neașteptate. Ai să înghețî stînd acolo.

Cu asta o brodise. Observația ei sunase cum nu se poate mai naturală și rupse tăcerea într-un chip tot atît de firesc.

— Că bine zici. O să vin pe țărm. Tot nu mai văd nici o scoică.

Cînd se apropie, rămase uimită cît de înalt părea pe lîngă ea. Și din nou nu știu ce să zică. El ar fi vrut să-și pună ciorapii, dar nu îndrăznea de față cu Maggie. Așa că rămaseră împietriți lîngă coșul cu scoici.

— Li se zice și gîște de mare, grăi el, împingînd coșnița cu laba piciorului.

— Zău ?

— În vremuri străvechi se credea că din ele ies gîștele.

— Cîte gugumănii nu se credeau pe atunci...

Acum nu mai aveau de ce se holba la coș, iar Maggie nu găsea o întrebare potrivită în legătură cu scoicile. Așa încît schimbă vorba și, arătînd cu mîna în zare, dincolo de estuarul Moray, se prefăcu atrasă de altceva.

— Dar acolo, departe, ce e ?

Din nou o măsură cu atenție, să vadă dacă nu cumva îl lua în derîdere.

— Cum ? Acolo e ținutul muntos.

La ceasul acela era o priveliște minunată. Peste frunțile înalte ale munților pluteau nori mari și grei, așternînd pe iarba și buruienile de pe colinele mai mărunte un văl moale, de catifea.

— Mai precis, colinele Cromarty, adăugă el cu înfocare. Și surprinzîndu-i privirea mirată, se explică : De acolo au fost ai mei alungați, ca vitele de pe o pășune, la Marea Expropriere a Muntenilor.

Pe unul din povîrnișuri se desena o pată deschisă, de un verde primăvăratec — semn că vreun gospodar, scăpat de expropriere, își semănase ogorul.

— După izgonire, ai mei au venit aici. Și au murit. Înghețați. Și din nou se aprinse la față, pentru felul în care își deschisese sufletul dinaintea unei străine. Îmi dai voie să mă îmbrac ?

— Desigur. Te rog să mă ierți...

Şi Maggie se retrase pe după dună. În Pitmungo, bărbaţii se îmbăiau în odaia de toate zilele, în faţa vetrei, şi iată unul care-i ceruse să-l lase singur doar ca să-şi tragă ciorapii trei sferturi. Aşteptă răbdătoare, iar cînd socoti că-i acordase timp îndeajuns şi ieşi la iveală, îl văzu mergînd către ţărm, în capătul opus al oraşului. Cu alte cuvinte, îi dăduse papucii. Cam pe o distanţă de un sfert de milă, dunele înaintau paralel cu marea, iar el o luase pe lîngă mal. Asta însemna că, alergînd pe partea dinspre uscat, putea să-i iasă în cale şi să-l aştepte în punctul unde se curba ţărmul şi se sfîrşeau dunele. Şi o porni într-acolo. În goana ei, se împleticea în nisip, se împiedica de pietre, dar pasul nu-l slăbi nici o clipă ; încerca doar să nu gîfîie tare, ca să nu se facă auzită de partea cealaltă, şi se sili să ia un avans, spre a avea timp să-şi mai tragă suflarea pînă să ajungă el la ultima dună şi s-o găsească.

Cînd, la sfîrşitul cursei, dădu cu ochii de ea, tresări mai uimit decît prima oară. O tot privea fără să înţeleagă cum de-i ieşise înainte.

De cîteva ori deschise gura să spună ceva, dar o închise fără să scoată un sunet. Cu siguranţă îi auzea inima bubuindu-i în piept, se gîndea ea cu spaimă.

— Ai luat-o rău, pe aici, îi zise într-un tîrziu.

— Cum adică ?

— Strathnairn e în capătul celălalt, domnişoară.

— Şi-aş fi jurat că...

— Da de unde !

Îşi propti coşniţa pe un umăr, apoi o trecu pe altul, după un timp o puse pe cap, o luă şi o rezemă de un genunchi, pe urmă de celălalt, conştient că tot ce face e caraghios, şi inciudat pe el însuşi.

— Încă n-am văzut un bărbat care să poarte kilt în loc de pantaloni.

Asta îl scoase complet din sărite.

— Ba-l poartă o mulţime, ripostă cu tărie, de parcă voia să se convingă pe el mai întîi. Colo sus, aşa umblă toţi, susţinu, arătînd cu capul spre Cromarty, şi mai departe, în zare. Armata, adăugă. Dar Maggie nu pricepu.

— Ce vrei să spui cu armata ?

— Mi-am făcut serviciul militar în regimentul Cameron Highlanders, şi cînd l-am isprăvit, mi-au dat drumul să plec cum mă vezi, mărturisi cu amărăciune.

— Cel puţin nu te-a costat nici un ban.
— Dar e tot ce am, înţelegi ? Din nou se împurpurase la chip, nu numai de ruşine, ci şi de mînie. Şi, fierbînd, îşi duse destăinuirea pînă la capăt. Încă n-am cîştigat destui bani ca să-mi cumpăr ceva în loc ; acum înţelegi ?
— Bărbaţii de pe la noi nu au decît un singur costum, care trebuie să le ţină o viaţă. Iar cînd mor, îi îngroapă în el.
După privirea ce i-o aruncă, se vedea că n-o poate crede.
Ca să ajungă pe ţărm, trebuia să sară peste un vechi zid de piatră. Ceea ce el şi făcu. Iar cînd se află de partea cealaltă şi se pregăti să-şi ia rămas bun, Maggie îi întinse o mînă, pe care, mai întîi o privi îndelung şi de-abia pe urmă i-o apucă, ajutînd-o să sară şi ea zidul. În mişcarea lui, clătină coşul, şi cîteva scoici se risipiră pe jos. Maggie se apleca să le adune.
— Nu face asta, se împotrivi el. Nu e treabă de doamnă.
Dar fata nu-i dădu ascultare, ci rămase în genunchi, alături, aproape atingîndu-şi obrajii, şi cu ochii la mîinile lui albe, lungi şi subţiri, dar puternice totuşi, nu ca ale bărbaţilor din Pitmungo, cioturi noduroase şi negre ca păcura. Însăşi mîinile ei arătau mai aspre şi necioplite. Acum îi venise rîndul să răspundă cu deplină sinceritate, şi o făcu pe cît se pricepu ea mai bine.
— Nu sînt doamnă, îi zise.
Din nou el îşi ridică ochii brusc şi o privi în felul acela direct şi bănuitor — îndoindu-se de spusele ei şi crezîndu-le totodată. Se vedea cît de colo că nu ştie să ascundă adevărul ; nu-l învăţase nimeni — lucru pe care, într-un tîrg de mineri, îl prindeai încă de mic copil.
— Îmi cîştig singură pîinea. Muncesc.
Ochii lui se plimbară de la costumul de drum — din ţesătură fină, de tweed — la bereta, model Highlands, şi de la ghetele frumoase, din piele, la bluza de pînză, ce i se unduia peste sîni. Îl văzu cum îşi muşcă buza şi se ridică în picioare.
— Spune-mi, cum găteşti scoicile ? încercă ea să schimbe vorba.
— La ce bun ai afla, să ţi se facă silă ?
— Fii pe pace ! Nu mi se face silă cu una cu două.

— Bine. Atunci îți arăt, se învoi, hotărît să o sature de curiozitate.

Și, scoțînd un briceag de la brîu, despică învelișul cărnos al unei scoici, și începu să jupoaie pielea groasă și tare, ce acoperea, ca o crustă, stratul de carne.

— Asta o fierbem în apă de mare și apoi o mîncăm, îi explică arătîndu-i carnea.

— Înțeleg, făcu ea.

— Mîncăm împinși de foame, adăugă.

De data asta Maggie găsi cu cale să tacă.

— Li se mai spune homarul calicului, completă cu tristă ironie, după care închise briceagul, cu un țăcănit ascuțit, și o porni devale, spre țărm. Maggie se luă după el. Auzindu-i pașii pe pietricelele foșnitoare, se întoarse, și i se plantă dinainte.

— Sînt un calic ; asta sînt.

Era momentul să îl înfrunte ; altfel, totul se termina aici.

— De nevoie mănînci orice. Foamea-i un stăpîn fără de milă, îi zise cu glas hotărît. Și, auzind-o, el o privi cu alți ochi, fapt ce-o încurajă. Nu e o crimă să fii sărac. Și nici rușine. Sărăcia te'nvață să lupți.

Atunci îi văzu și el strălucirea întunecată a ochilor. Îi plăceau părul ei castaniu și pielea oacheșă, de străină.

— N-o fi sărăcia o rușine, cum zici dar nici nu te poți dezvinovăți cu ea.

Și, apucînd din nou coșul, își reluă drumul, fără să mai arate împotrivire cînd îi auzi pașii, în urmă. Drept înainte, cuibărită la poalele unei ieșituri de pămînt stîncos, proptit parcă în pini, se vedea o căsuță de piatră.

— Asta e, anunță el. Iacă unde te-azvîrle mizeria.

Maggie privi cu inima strînsă, decepționată de ce-i vedeau ochii. Se așteptase la o căsuță sărmană, dar asta era o peșteră, un bordei, o grămadă de pietre, și nimic altceva. Numai prin manualele de la școală, unde se arătau colibele picților de acum o mie de ani, mai văzuse așa vizuini.

— Dumneata ai clădit-o ?

— Eu și cu tata. Trebuia s-o încropim. În ea mi-au murit părinții.

Acum aveau de ales între a intra în colibă sau a se despărți acolo, în prag. Dar nici unul nu făcea primul pas. La un moment dat, îl văzu ducîndu-și mîna la gură

și mușcîndu-și degetul mare — un gest anapoda, socoti Maggie — după care îl auzi rostindu-și verdictul :

— Fie ! Hai, vino !

Era curat în colibă. Pămîntul tare și neted al pardoselii — bătucit de o generație de picioare desculțe — fusese acoperit cu un strat de nisip proaspăt, presărat desigur de el. Încăperea trăznea a pește, dar și a pin și a turbă.

— Scutură-ți tălpile de clisă, îi spuse el poruncitor. După care adăugă pe un ton îndulcit : Stai, să te ajut.

Maggie se execută cu supunere, ridicînd gheata micuță și prinsă în șireturi pînă la mijlocul gambei ; dar cînd să i-o curețe, se simți covîrșit de intimitatea creată între ei — singuri, în coliba de-abia luminată, ținîndu-i piciorul în brațe — și-l lăsă brusc întorcîndu-și ochii aiurea.

— Iartă-mă, murmură neajutorat.

— Pentru ce ?

Nu-i răspunse, dar de atunci nu mai putu s-o privească.

Pe niște cuie spînzurau haine, iar pe un raft, încropit din niscaiva lemn plutitor, zări lucrul cel mai nepotrivit și absurd în tot decorul de acolo : o pălărie.

— Ooo ! tresări cu mirare. Porți pălărie ?

— Și de ce nu ?

— Pe la noi numai lordul și feciorii lui poartă. Minerii nici nu au pălării.

— Ei bine, eu am, spuse, uitîndu-se în altă parte.

Era o pălărie arătoasă, de culoare brună, cu boruri late și moi, deși nu pleoștite — un model șugubăț, cu o garnitură de pene de potîrniche în jurul calotei, iar într-o parte, cu un medalion de argint, din care țîșnea un vîrf de coadă de căprioară, roșie și țepoasă.

Pe el îl stăpînea încă senzația pe care-o încercase la atingerea piciorului strîns în gheată — atît de mic, și de îndesat, și totuși atît de puternic !

— Odată s-a auzit că unul din oaspeții lordului Monboddo a căzut din barca de unde vîna gîște sălbatice, iar a doua zi m-am trezit cu pălăria, adusă de valuri.

— Cum, chiar s-a înecat amărîtul ? Și porți pălărie de mort ?

— Da de ce nu ? Săracii n-au superstiții.

Și, spunînd aceasta, se uitară unul la altul și pufniră în rîs. După aceea totul intră pe un făgaș mai neted.

Pentru un om de înălţimea lui, avea mişcări, de o neaşteptată iuţeală. Nu-şi dădea seama că e urmărit în treburile gospodăreşti a căror deprindere se vedea că o are de ani de zile. Aprinse lămpile ce ardeau cu ulei de rechin ; pe urmă luă o ramură jupuită şi se apucă să mestece într-o ulcică ce fumega pe vatră, răspîndind în jur miros umed, de mare şi iod, ca după retragerea fluxului.

— Supă de varec [1], o anunţă, scoţînd la iveală cîteva frunze de plante marine, teioase şi străvezii, ca nişte coarde de cauciuc fiert. Trebui să pui în ea şi muşchi irlandezi. Asta-i secretul care-i dă gust.

Fiertura puţea, hotărî Maggie, după ce cîntărise cu grijă şi alte cuvinte.

— Cred c-o să-ţi placă, îl auzi lăudînd-o.

— Îhî.

Îl văzu ieşind din colibă şi întorcîndu-se peste puţine minute cu o mînă de păpuriş şi de ierburi crescute în golf, pe care le îndesă în ulcică.

— Spanac şi salată de mare, o informă... O să-ţi placă ; să vezi.

— Îhî.

După ce mai presără pe deasupra nişte buruiană uscată — în chip de sare şi dresuri de supă — îi întinse o cochilie de melc, care ţinea loc de strachină, întocmai ca tigvele de dovleac folosite de sărăcimea din Pitmungo.

— Fără lingură. Soarbe direct din găoace, o îndemnă. Ar fi păcat să pierzi gustul pe care şi-l ia de la astea. Şi atinse cu degetul cochiliile. O minunăţie, nu alta !

Fiertura mirosea a mare, şi a nimic altceva, de parcă respirai într-o carapace de scoică. Sub privirile lui, Maggie sorbi, dar cînd după o gură vru să spună ceva, îşi simţi fălcile încleştate. Noroc cu întunecimea din încăpere ; altfel ar fi văzut-o cu ochii împăienjeniţi de lacrimi.

— Îmi place, izbuti să îngîne.

— Făcută după un tipic de demult. Moştenit, cum se zice.

Adevărat că foamea-i un stăpîn fără de milă, cugetă Maggie şi, spre marea-i surprindere, îşi simţi fruntea îmbrobodită de transpiraţie.

[1] Specie de alge marine, folosite în special la îngrăşarea pămîntului.

— N-o lăsa să se răcească, fiindcă nu mai e bună. Se sleiește uleiul de pește. Și are, har Domnului, o mulțime.

Fata mai înghiți o dată, și încă o dată, pînă cînd dădu sfîntul și goli cochilia.

— Phii, că bun a mai fost ! exclamă el încîntat, turnîndu-i încă o porție. Și, cînd te gîndești că sînt oameni pe coastă care nici nu pun gura pe ea ! Da stai că nu știi cum e varecul. Așteaptă pîn-o să-l guști.

Sudoarea pe frunte se prefăcu în șiroaie, alunecîndu-i pe față și în jos, pe bluză. Cît de mult își dorea să iasă la aer, să se plimbe prin vînt. Simți nădușeala curgîndu-i pe brațe și între sîni. Și, fără a-și da seama ce face, se ridică și țîșni către ușă.

— N-o deschide ! o opri autoritar.

— De ce ? îl întrebă aproape țipînd.

— Nu auzi ce-i afară ?

De abia atunci își dădu și ea seama cît de tare ploua, cum se izbeau stropii de pereții colibei și cum vîjîiau valurile cînd se frîngeau pe țărm. Se întoarse din drum, se așeză iar și se dezbrăcă de jachetă. Muiată în sudoare, bluza de pînză i se lipise de sîni, desenîndu-le forma. Dar numai de asta nu se sinchisea în clipele acelea. Cazna cea mare era să-și abată gîndul de la fiertura înghițită și, ca s-o uite, încerca să-și studieze picioarele, numărînd cu atenție cheutoarele de la ghete. Dar cînd se concentrase mai bine, se trezi cu altă strachină dinainte.

— Rău îmi pare că n-am egrefini, îl auzi în preajmă. Să fi băgat vreo cîțiva, să se bălăcească în supa de varec, și-atunci să fi văzut bunătate pe ziua de azi.

Vorbind, îi căzură ochii pe sîni și, pe ei îi rămaseră ; de-abia cînd li se întîlniră privirile, și-i desprinse, roșindu-se fîstîcit.

— Nu trebuie să te temi.

„Astea nu-s vorbe să le rostești în fața unei femei", îl mustra ea în gînd ; mai avea de învățat băiatul.

— De ce să mă tem ? De furtună ?

— M'da, de furtună.

Ploaia trecu la fel de iute precum se ivise, dar în tăcerea ce se lăsase, se simțea tot mai apăsat de împrejurarea pe care-o trăia — să se trezească nitam nisam cu o fată alături, dar să nu-și lase ochii și gîndurile să o ia razna.

— Acu' poți pleca, rosti deodată, o invitație ca din topor, dar la atîta se pricepea. Maggie își îmbrăcă jacheta, conștientă că-i urmărește fiecare mișcare, deși izbutea să lase impresia că de fapt nu se uită. Cînd deschise ușa, aerul proaspăt, de afară, o mîngîie ca o adiere cerească. El rămase în prag, neștiind ce să zică sau ce să facă. Oare cum se cerea să petreacă o doamnă care-i părăsea casa? Habar nu avea. Întinse doar mîna, pe care Maggie i-o luă într-a ei și, în același moment, îl văzu după ochi cît de mult îl uimise palma-i bătătorită.

— Mulțumesc pentru ceai.

— Ooo, ceaiul! exclamă plesnindu-se peste frunte. Am pus apa la fiert.

— Atunci îl bem altă dată, îi spuse ea repezindu-se la această portiță pe care o căutase. Rămînem prin urmare înțeleși. Și din nou îi citi mirare în priviri. Vin să bem ceaiul împreună.

— M'da, îi răspunse cu întîrziere.

— Am să aduc o prăjitură, din centru.

Și el încuviință dînd din cap.

— La revedere și pe curînd.

— Pe curînd, repetă ca un papagal.

Stînd în ușa colibei, o urmări pe poteca ce ducea către mare, pentru ca la cîteva clipe să se audă strigată:

— Așteaptă! Și fugi înăuntru, de unde se întoarse cu o buruiană ciudată.

— Ia-o, să ai ceva dulce pe drum.

Era o tulpină de dulse[1] neagră-verzuie, ca smîrcul ce rămîne după reflux, și uscată de sare.

— Trebuie s-o mesteci într-una, ca să-i simți bine gustul.

Maggie moțăi din cap și surîseră amîndoi.

— Știi ceva? Nu mi-ai spus cum te cheamă. M-ai ospătat la masă și plec fără să aflu numele gazdei.

— Cameron.

Maggie rămase în așteptare, cu ochii la el.

— Asta e tot? îl întrebă după un timp. Numai Cameron?

— Gillon Cameron. Gillon Forbes Cameron, dacă vrei să-l auzi pe de-a-ntregul.

[1] Plantă de mare comestibilă.

Ascultîndu-l, simți o zvîcnire în inimă — de parcă se poticnise un pic și pe urmă o pornise din nou. „Da, vreau să-l aud pe de-a-ntregul", își spuse în gînd.

— Un nume de faimă... sună grozav...

— După cîte știu, și cei care l-au purtat, i-au fost pe măsură : luptători, nobili, învățați și așa mai departe.

— Un clan, probabil.

— Se-nțelege că da. Și răspîndit în mai multe ținuturi.

— Dar Forbes ?

— La fel. E numele mamei. A fost o urmașă a lui Rob Roy, o sudistă. Și cînd te gîndești că tocmai ei ne-au gonit. Colo, sus, se face mare caz de nume, spuse, arătînd înspre Highlands.

„Și de ce nu s-ar face, cugetă Maggie, cînd purtau nume istorice, pline de tîlcuiri pentru ei ? !" Nu ca cele din Pitmungo, unde fiecare era un Japp, un Cook sau un Hogg. Hopp, Begg, Minto, Mengies, Pick. Pick se potrivea unui miner. Iar Pict și mai bine. Nume scurte și hîde, parcă plămădite din lut, lipsite de strălucire ca și cărbunele ; numele unei stirpe aparte, coborîtoare din sclavi. Ce importanță avea situația acestui tînăr ? În schimb era important că ieșise din oameni de vază, fiindcă noblețea neamului negreșit coborîse și în sîngele lui, de unde avea să irupă la suprafață. Fără s-o știe și fără măcar să îl vadă, Maggie îi zîmbea, iar el o privea ca vrăjit. Îl fermecau dinții albi și egali, mărunței și ascuțiți, ca de vulpe, și ochii ei negri, mici și pătrunzători, sticlind tot ca la vulpe.

— Spune-mi încă ceva, îl rugă. Și el primi, încuviințînd din cap. Te tragi din celți ?

Rămase puțin pe gînduri și înălță capul spre munții care pieriseră în nori.

— Dacă cei de acolo sînt celți, atunci sînt și eu, nu ? vorbi liniștit, întrebîndu-se în sine oare de ce zîmbea atît de strălucitor, dezvelindu-și dințișorii de vulpe ce-i luminau fața oacheșă, de străină ?

O urmări coborînd înspre golf, pe urmă apucînd-o pe drumul cel bun, către Strathnairn, și din nou se plesni peste frunte — a doua oară în după-amiaza aceea — fiindcă uitase s-o întrebe cum o chema.

O luă la fugă, spre gura golfului, de acolo o coti către plajă, gonind într-una, dar cînd o văzu, se opri. Ceva

îi spunea să nu-și continue urmărirea. Ședea cu spatele la el și la vînt, și cu firul de iarbă pe care-l smulsese din nisipul dunei, își rîcîia gîtul, meticuloasă, ca să vomite tot ce mîncase în colibă.

4

Îi lăsase un răgaz de trei zile, timp în care putea s-o găsească fie de-a lungul docurilor — pe unde-l bănuia că apare — sau pe strada Lovatt, pe care o bătea în lung și în lat, pînă simțea că o lasă picioarele. Negustorii o credeau nebună de-a binelea, sau cel puțin fistichie, de atîta cît se învîrtea prin fața vitrinelor, zgîindu-se la nimicurile expuse, fără să intre vreodată să cumpere. Grijile ei rămăseseră aceleași — timpul și banii — tot mai chinuitoare cu fiecare zi ce trecea. Ghetuțele, și ele subțiate ca punga, amenințau s-o lase oricînd, iar din luna mai, hotelurile și pensiunile începeau să se umple cu pescarii englezi, mînați de speranța că vor prinde un somon barosan de prin rîurile concesionate, începînd, de la vărsarea în mare, pînă sus, în păduri, și chiar mai departe, spre sud. Domnul Bel Geddes o prevenise cum că o dată cu începerea pescuitului va trebui să-i urce chiria.

— De ce, cînd nu văd nici un pescar în gazdă la dumneata ? îi ripostase semeață. Doar n-oți avea de închiriat și un rîu cu somoni.

— Noi nu, dar au alții, și-o să-i vedeți forfotind pe aici, numai ca să se poată făli că au fost în Strathnairn în sezonul de pescuit.

— Și vrei să cred ce îmi spui dumneata ? Voi, italienii, sînteți toți pe un calapod — umblați cu înșelătorii.

— Din întîmplare, Bel Geddes e un nume ales scoțian, domnișoară Drum, purtat de stegarii nobilului clan Gordon. Și pretind să îmi dați cel puțin aceeași crezare pe care v-am acordat-o și eu, atunci cînd mi-ați declarat că sînteți venită la vînătoare.

— Nu ți-am spus decît adevărul. Dovada este că am și vînat nobilul cerb.

Ca întotdeauna, Maggie îl scoase din fire. În primul rînd îl exaspera felul cum își unduia trupul și tot ce

făcea cînd îi trecea prin preajmă. Odată, cînd se afla numai la cîțiva pași de biroul lui, își vîrîse mîinile pe sub bluză și-și potrivise sînii — un gest cum nu se poate mai lipsit de bună cuviință. „Scandalos !" exclamase el pe un ton destul de răstit, ca să-l audă. Și totuși, o mai lăsă cu chirie redusă încă o săptămînă. După cele trei zile de păsuire, dimineața, Maggie o porni prin Port, străbătu terenurile sportive bîntuite de vînt, coborî înspre mare, ajunse la dune, iar de acolo, direct la căsuța de piatră. Dinspre estuar șuiera un vînt rece ; peste tot era rece în Strathnairn. Pînă și pe verandele cu geamlîc vedea cum ies aburi, ca pufăielile de lulea, din gurile celor care vorbeau. Greu tribut se plătea pentru uciderea unui somon, cugetă, dar pe loc își aduse aminte de birul pe care-l dădea și ea pentru vînatul urmărit. Orice trofeu mai de Doamne ajută, se obține cu sacrificii, susținea taică-său, deși el nu cîștigase nici unul la viața lui. Si Maggie se surprinse tînjind după vetrele din Pitmungo, căptușite pînă la refuz cu cărbuni.

Coliba era goală și înghețată ca un mormînt. În vatră mai mocneau cîțiva tăciuni de turbă. Dacă venea măcar cu un ceas mai devreme, l-ar fi găsit acasă, se gîndi înciudată pe el. Ar fi trebuit să o caute, să-i cadă în genunchi, sau să stea s-o aștepte. Trînti niște paie peste tăciunii încă nestinși, așteptă să ia foc, și pe urmă începu să îndese pe foc lemnul aflat în colibă. Curînd, însă, îl mîntui pînă la ultima așchie și o încolți disperarea. Îi venea să plîngă, numai că nu-i dădea nici o lacrimă. Cei din Pitmungo nu puteau plînge cu una, cu două.

Cînd ieși din colibă, dunele așterneau umbre lungi, sinilii, pe nisip, semn că era mai tîrziu decît își închipuise. Curînd îl văzu și pe el, stînd pe o coamă înaltă, urmărind, cu o privire năprasnică, marea. Mînia ce i-o citi pe chip o încînta într-un fel, deoarece bărbatul pe care și-l căuta trebuia negreșit să simtă și clocotul furiei, cînd i-o cerea viața. O porni pe cocoașa dunei, și se postă lîngă el. Nu știa dacă o simțise — atît de aprigă-i era răzvrătirea. De-abia după un timp, își plecă ochii și o privi.

— Am venit să bem ceaiul, îl anunță.

În van încercă el să-și ascundă mirarea, cînd nu știa cum s-o facă. După o clipă își întoarse piroanele ochilor înapoi, peste întinderea apei.

— Ce e ? Ce vezi acolo ? îl iscodi, deși era conștientă că prin aceasta destrăma un act ritual care se îndeplinea între Gillon și mare.

— Văd somonii, colo, în depărtare, îi zise și, în același timp, o străfulgeră cu o căutătură piezișă, să vadă dacă-l crezuse. Ba îi și miros urmă aprig. Mă crezi smintit, așa e ? Maggie negă, scuturînd din cap, și asta îl liniști. Miros apa pe unde au trecut somonii, la depunerea icrelor. Îi cunosc, îi simt, le știu fiecare mișcare. Pînă și locul unde dorm noaptea, pentru mine nu e taină.

O luară de vale și, de la poalele dunei, unde coborîșul devenea greu, o prinse de mînă s-o sprijine iar cînd Maggie nu și-o retrase, i-o ţinu mai departe, deși el însuși uimit și observînd-o cu coada ochiului, dacă nu cumva i-o ia în nume de rău.

— După cîte știi despre somoni, înseamnă că ai vînat o mulţime.

— Nici măcar unul. Stăpînii rîurilor sînt și stăpînii peștilor.

— Peștii nu au stăpîn.

— Ba somonii au, iar stăpînii-i păstrează pentru englezi, să-i vîneze. Să-i vezi cum umblă, încolo și încoace, în bărcile lor de cauciuc, înarmaţi cu harpoane și căngi de zece coţi, ghiftuindu-se cu plăcinte fierbinţi și cu whisky, și uitîndu-se la cîte unul ca mine ca la ucigă-l toaca, fiind siguri că le pîndești sfînta pradă, să le-o iei de sub nas.

— Nici nu e dreptul lor. Peștii-s făcuţi de Dumnezeu și tot el i-a sădit în ape.

— Dacă-i așa, du-te și spune-le-o și pîndarilor „Cît de ușor și de repede se lasă păgubaș“, remarcă ea cu pică. Și nici prea îndurerat nu părea de renunţarea impusă.

— Ce-ai păţi dacă ai vîna unul și te-ar prinde cu el ?

Înainte de a-i răspunde, o privi lung și zîmbi.

— Se vede că nu ești de pe-aici. Pedeapsa e de trei luni la zdup, bașca o păruială, cînd dă de tine vreo strajă, iar mai rău decît toate, cinci lire amendă.

Vîntul își făcea iar de cap, gonind norii aburoși de pe crestele valurilor peste întinderea golfului, înălbind ţărmul cu spumă clocotitoare. Ceea ce-i la Pitmungo furtună, acolo, în Strathnairn, nu însemna decît vînt. Și Maggie ajunsese să îl urască.

— Eu una, aș face-o, rosti hotărîtă. Dar Gillon n-o auzi.

— Ce-ai zis ?

— Cu orice risc, eu aș vîna un somon, strigă peste vuietul vîntului, care-i spărgeau vorbele, risipindu-le. Pe urmă, nici unul nu mai spuse nimic, dar știa la ce e gîndul lui. Ajunși la colibă, îl văzu întorcîndu-se de la ușă și intrînd în apa golfului, să-și lege bine bărcuța pe care o lăsase agățată de o piatră. Pe urmă veni lîngă ea.

— Cum te cheamă ?

— Meg Drum.

— MacDrum ?

— Maggie Drum.

— Ahaa ! Meg Drum. Și rămase pe gînduri. Un nume tare frumos, adăugă după un timp. Și în regimentul meu era unul Drum. Willie Drum. Grăjdar.

— Firește !

Exclamația ei îl cam încurcă. O zbîrcise fără să vrea.

— Pînă la urmă l-au spînzurat pentru nu știu care pricină.

— Era lesne de închipuit.

— Dacă am pomenit de el și de ce a pățit, am făcut-o cu gîndul să-ți spun ce curaj a arătat cînd i-au agățat ștreangul.

De astă dată Maggie tăcu.

— Parcă-l văd : mărunțel, îndesat și oacheș la față.

— Păi nici n-avea cum să fie altfel, pufni Maggie.

Îmbufnarea ei îl făcu să renunțe la vorbă. Și intrară în colibă.

— A fost cineva pe aici, observă de cum păși înăuntru. Miroase a lemn de pin, ori eu n-am ars pin.

Auzindu-l, Maggie se întrebă dacă trebuia să și mărturisească isprava, dar imediat hotărî că nu era cazul. Uneori tăcerea-i mai sfîntă decît cinstea zeloasă. Numai de n-ar fi lăsat ceva urme, fiindcă Gillon avea ochi de vultur, ca cei pe care-i zărise pe plajă. Vedea absolut tot.

— Mi-au ars lemnișoarele, pînă la ultimul bețigaș. Ce mai hrăpăreți, se tînguia scotocind cu ochii fiecare ungher.

— Zice-se că ne-am trage din picți, dar toți în neamul meu au fost cîrtițe, vorbi Maggie.

Gillon nu știa ce e „cîrtiță“ dar cu siguranță avea să învețe. Prea bine însă nici n-o auzise ce-a spus.

— Bine că nu mi-au luat și mîncarea, se consolă el, aprinzînd lămpile cu feștilele înmuiate în ulei de rechin. Dar de ce zîmbești :

— Mormăi ca tata ursul cînd se întoarce în bîrlog.

— Păi se vede că au zăbovit ceasuri întregi în colibă...

— Nu au zăbovit, ci am zăbovit, tontule !

Și iată că-și divulgase secretul, recunoscînd, fără ocolișuri, cum că îl așteptase pe întuneric. Oare pricepuse ce însemna asta ? Dar gîndul lui nu era decît la dinții ei albi și mărunți, după care tînjise. Așa cum tînjise și după ea, s-o vadă din nou în casă. Îl răscolea vecinătatea fetei, dar în același timp îl făcea fericit. Pînă și în somn o văzuse la fel ca acum, doar cu el, și visele îi alungau liniștea și-l umpleau de spaimă. Doar cu greu se putea scutura de ele, tîrziu, dimineața, cînd soarele urcase în cumpăna cerului, pentru ca noaptea să-l urmărească din nou, mereu aceleași. Afară se lăsase întunericul. Sosise ceasul plecării, însă de astă dată era sigură că va reveni.

Se statornicise un fel de tradiție ca după amiaza să se înfiinţeze la ceai și să colinde amîndoi după salată sălbatică, pe care o mîncau cu jimbla adusă de ea, din oraș. Pentru Maggie era o plăcere această „vînătoare" după verdețuri, mînată, cum era veșnic, de imboldul moștenit din Pitmungo, de a obține ceva pe de gratis. Astfel că de cîte ori își umplea coșul cu năsturei crescuți pe terenurile de golf, era bucuroasă de parcă găsise niște bani într-o gîrlă. Și apoi, însăși prada după care umblase o avea gata, prinsă, numai că arăta prea multă sfială, zvîrcolindu-se ca un pește pe fundul apei, fără a simți încă mușcătura cîrligului, iar pe Maggie o apuca disperarea la gîndul că nu va ajunge s-o tragă la mal, mai înainte de a fi azvîrlită de gazdă pentru neplata chiriei. Ar mai fi avut ea și alte portițe să-și asigure camera, dar toate primejdioase. Putea, de pildă, să-l poftească pe junele Rodney Bel Geddes, să urce la ea, pe scărița îngustă și dosnică ; și ar fi venit, ticălosul, că doar îl văzuse lingîndu-și botul de cîte ori îi trecea prin preajmă. Sau să se ducă în Urbea Scrumbiilor, să-l viziteze pe Cherry Mac Adams, care, după cum îi șoptea instinctul căpătat în Pitmungo, știa cum să rostuiască

o fetișcană ca ea, în așa fel încît să cîștige niște bănuți fără să se deoache. Ori mai putea încerca să-i ceară domnului Gillon Forbes Cameron să se însoare fără zăbavă, și-ar fi făcut-o, de n-ar fi fost sigură că va strica totul, iar prada — chiar agățată — se va smulge din undiță și o va tuli.

Ieșiseră să culeagă „sparanghelul nevoiașului", adică vîrfurile pufoase și răsucite ale ferigii sălbatice, pe care aveau să le mănînce la ceai.

— Rupe-le doar din două în două, îi atrase Gillon atenția, ca să mai am ce culege și la anul.

— Îhî, făcu Maggie, continuînd să le smulgă de-a valma, știind că anul de care îi pomenise n-o să-l mai prindă în Strathnairn. Gillon ! îl strigă apoi.

— Da, îi răspunse, înălțîndu-și ochii mirat și, în același timp, măgulit. Era pentru prima oară cînd îi spusese pe nume.

— Dac-ar fi să prinzi un somon, sau chiar doi, însă mari de tot, ai avea cui să-i vinzi ?

— Nu asta e buba, ci prinsul. De cînd îmi doresc unul pentru sufletul meu...

— Dar l-ai putea vinde ? stărui Maggie, jumulind creasta ferigilor proaspăt îmbobocite, cu o răsucire precisă și irevocabilă ce-o umplea de încîntare.

— Cred că l-aș putea da ălora din Urbea Scrumbiilor. Ei se ocupă cu treburi din astea. Mi se pare că l-au mituit pe inspector. Dar pînă la ei, mă așteaptă multe primejdii...

— Plătesc preț bun ?

— Dacă le duci un pește destul de mare, iei bani frumoși... Chiar foarte frumoși, întări după un timp.

— Cam cît ?

— N-aș ști să-ți spun, dar plătesc bine. Îl iau și ei pentru ghiftuiala altora, și arătă cu capul spre sud, adică spre Anglia. Împuțit negoț, adăugă revoltat.

— Înțeleg, și ai dreptate, da' parcă îți pică mai bine decît să-l vezi pe mesele granguriior veniți în plimbare ; vorbind, făcu semn spre hotelurile Fiddich House, Royal Golf și altele, înșirate la marginea terenurilor de sport. După o pauză anume lăsată spre a-l face să cugete la spusele ei, Maggie urmă : Aș vrea să știu ceva, Gillon.

— Ce ?

— Dac-aș găsi eu o cale să poți prinde un somon și să-l vinzi, te-ai încumeta să pornești după el ?

Gillon cumpăni îndelung.

— Să găsești tu o cale ? repetă dus pe gînduri.

— Așa cum ți-am zis.

Și continuară culesul fără ca Maggie să aibă un răspuns. Coșul era aproape plin.

— Tu știi cam pe unde se ascund somonii-ăi mai mari, nu, Gillon ? reluă ea.

— M'da, vorbi silnic și, ridicîndu-și capul, se uită peste întinsul mării, cu o față împietrită, pe care nu se citea nimic.

— Atunci, primești, Gillon ?

Pe terenurile măturate de vînt și în raza hotelurilor se aprindeau felinarele. Pentru Maggie era ceasul cel mai îmbietor din zi, cînd, odată cu înserarea, vîntul se domolea — înainte de a se zburli iar cînd cerul părea mai înalt și de necuprins, iar lămpile aprinse țineau loc de stele, de parcă pămîntul s-ar fi răsturnat cu susul în jos.

— Da, primesc, răspunse Gillon într-un tîrziu.

Sosise vremea s-o pornească înspre colibă. Gillon veni lîngă ea s-o ajute la ridicarea coșului.

— Sfinte Dumnezeule, ce-ai făcut ? observă îngrozit.

— Ce-am făcut ?

— Ai nimicit toată tufa de ferigi.

Și ce dacă ? i-ar fi întors-o pe loc. La ce ți-ar mai folosi ? Dar în loc de asta, își plecă fruntea, șoptind spăsită :

— Iartă-mă, Gillon. Îmi pare nespus de rău.

Și el nu-i mai zise nimic.

5

Nici nu se luminase bine de ziuă cînd veni să-l trezească. Intră tiptil în colibă și își plecă ochii deasupra lui. Dormea somn adînc, deși părea adumbrit și tulburat la chip. Pe jos erau numai undițe întinse, semn că lucrase și se culcase foarte tîrziu, ca și ea. De aceea nu-i venea să-l deștepte. Începu să-i mîngîie părul, pe care-l simți mai moale, mai mătăsos decît și-l închipuise. Gillon tresări și la început se trase în lături, dar pe urmă o lăsă să-și plimbe degetele în voie prin păr.

— Ce-a zis domnul Drysdale? o întrebă fără a-și ridica pleoapele.

— A spus că ești un băiat destoinic, cu lipici la scoici, pe care le șterpelești cît ai bate din palme, dar priceput în ale vîslitului și vrednic de toată încrederea.

— Cu lipici la scoici! repetă Gillon și chicoti.

— Un milog din Highland, mai spunea, mi se pare.

— Nemernicul! izbucni Gillon, și se săltă pe jumătate în pat. Da el de unde dracu se crede că e?

— O fi din Oxford? Sau din St. Andrews?

— Pe naiba! Marele inspector de ape, domnul Angus Drysdale. Auzi ce mai goangă! Doar îi știu cocioaba de unde a plecat, și cum își făceau toți nevoile la rînd cu vitele, în același grajd. Se smuci din pat, rugînd-o pe Maggie să se întoarcă cu spatele.

Trebuia să se spele și să se îmbrace, ori nu era să purceadă la îndeletniciri atît de intime de față cu ea.

— Oxford, auzi! Numai mutră de Oxford nu are! îl auzi bombănind, iar în sinea ei se gîndea cît de lesne se aprinde.

Pe urmă îl văzu culegînd de pe jos un mosor cu sfoară de pescuit și pornind cu el către ușă.

— Dacă vrei, pune apa să fiarbă; avem timp să ne bem și ceaiul, îi zise. Iar după o pauză urmă cu glas oarecum abătut: Am pregătit undița și am uns-o; e gata. Dar să știi, Meg, că nu mă împac cu treaba asta, completă, răsucindu-se brusc și privind-o fără înconjur.

— Uuff! suspină ea înăbușit, formidabilul ghid, domnul Cameron! Ia-ți mutra de duminică, pe care-o ai în biserică, să știe lumea cît de cinstit ești!

Își dădea și el seama că în clipa aceea arăta întocmai ca maică-sa cînd, în loc să depună banii în tava colectei pentru săraci ce i se trecea pe sub nas, zăngănea doar monedele, fără să lase nici una. Iar faptul că Maggie îl prinsese, îl făcu să zîmbească.

— Cînd pescarii amatori pornesc după pradă, o găsesc chiar de umblă și noaptea, cu torțele, după ea, doar tu singur mi-ai spus-o, ai uitat?

Gillon confirmă clătinînd capul. Ei bine, astăzi sîntem și noi pescari amatori..

Oare întotdeauna va aștepta să-l mîne din spate cînd vor porni la o treabă? se întreba Maggie. Dar, la urma urmei, chiar de va trebui să-l îndemne, nu era o neno-

rocire, așa că nu avea de ce să intre la griji, se liniști singură.

Odată ce păși în barca trasă pe plajă, începu să-și înfășoare sfoara în jurul picioarelor, fără a-i cere lui Gillon să-și strămute privirea. Ori asta îl lăsă cu gura căscată. Cum era să stea și să nu se uite ? Îi mai văzuse o dată picioarele, cînd o ajutase să sară peste un pîrleaz, și de atunci se gîndise mereu la ele. „Ce măgărie !", se mustră singur. Ea îi arăta atîta încredere, iar în mintea lui clocoteau tot soiul de gînduri !

— Și ce-a mai zis domnul Drysdale ? o iscodi, mai mult ca să-și abată atenția de la ceea ce îl făcea să se rușineze.

— A crezut tot. Ba chiar ar fi vrut să meargă cu mine.

— Cum de nu ! Un muieratic ca el, de-l știe o lume întreagă !

— Și eu mi-am dat seama. Dar cum și în ce împrejurare, era mai presus de priceperea lui, și nici nu ținea să afle.

Povestea plăsmuită de Maggie putea fi crezută de oricine și, o dată lansată, nu le mai rămînea decît să pornească fără frică la drum. Ea i-o plasase și domnului Drysdale — inspectorul apelor din Strathnairn — în fața căruia trecuse drept o studentă, venită să cerceteze tradițiile celto-galice, cerîndu-i părerea asupra Insulei Holydeen, care, după cîte auzise, era o comoară de cultură și artă celtă, cuprinzînd giuvaeruri încă neprețuite și netrecute în scripte. Domnul Drysdale îi înșirase peste o jumătate de duzină de monumente și locuri demne de vizitat. Mai întîi templul druid, din Stornish ; apoi străvechiul turn de la Dugg ; vestita peșteră cu mormintele picților — pe care Maggie își făgădui s-o ocolească cu orice preț și, bineînțeles, Piatra Vrăjitoarelor, pe care pieriseră ultimele fermecătoare din Scoția, mistuite de flăcări.

— Și ca să ajung să văd toate acestea, credeți că m-aș putea bizui pe un oarecare Gillon Cameron, să mă ducă cu barca ? întrebase Maggie cu aerul cel mai nevinovat. Inspectorul sărise ca ars.

— Dar de ce pe el ? Tocmai pe milogul ăla din Highland ?

— Deoarece stau cam slab cu bugetul, domnule Drysdale, iar el mi-a făcut un preț foarte mic.

— Atunci îngăduiți-mi să vă duc eu. Fără un ban.
— Îmi pare rău, dar i-am dat cuvîntul domnului Cameron, și nu-l mai pot lua înapoi.

În fața argumentului ei, inspectorul tăcuse amuțit de respect. După această întrevedere, se puteau avînta liniștiți în apele în care mișunau somonii ; chiar de-i surprindea cineva aveau o scuză demnă de toată crezarea și, în plus, binecuvîntarea inspectorului.

— Cu asta nu mă pot descurca singură ; trebuie să mă ajuți, spuse Maggie, apucînd de năvodul pe care trebuia să-l ascundă pe sub jachetă, răsucindu-și-l peste piept. Cu mișcări lente și grijulii, începu s-o înfășoare cu netul și, cu toată silința lui de a se stăpîni, la atingerea sînilor își simți mîinile tremurînd. Așa cum ședeau, mai lipsea doar un pic să-și lipească buzele de grumazul ei. Mai încolăci plasa o dată, pe cît de repede cu putință, dar tot o atinse, și din nou același val de plăcere, atît de zguduitoare, încît de-abia mai forță mîinile să-și urmeze mișcările. Ceea ce îl umplea de mirare era tăria catifelată a sînilor, senzația greutății lor, ca și faptul că îi simțise întocmai cum se așteptase.

— Întrebarea e... se bîlbîi fără a ști ce să spună. Întrebarea e...

— Cîtă vreme o să ne ia drumul ?

Slavă Domnului că-l scosese Maggie de la strîmtoare.

— Patru ceasuri la dus și alte patru la întors, dacă ne-o ajuta vîntul și valurile, și dacă nu ne-om...

— Îneca, completă ea.

Într-o jumătate de oră ieșiră din apele golfului, și se avîntară în larg. Distanța între valuri era adîncă și mare — rezultatul săptămînilor de vînt neslăbit — dar hurducarea bărcii nu o speria, ci chiar îi făcea plăcere. Împinși de velă și de lopătatul vînjos a lui Gillon, înaintau foarte repede. De cîte ori se aflau pe creasta unui talaz, Maggie dădea cu ochii de Urbea Scrumbiilor, răsărind departe, în dreapta, după care imediat auzea foșnetul valurilor alunecînd pe sub barcă. De acolo, din larg, Highlands părea o imensitate. Iar Gillon vîslea îndîrjit, cu fiecare opintire împingînd barca și mai departe. Pentru un costeliv ca el, vădea o rezistență deosebită, observă Maggie cu admirație.

— Nu e cazul să vîslești mai încet? Să te cruți, Gillon ?

— Da de unde! Pot face asta din zori pînă'n seară, fără nici un răgaz.

Şi din nou îi stîrni admiraţia. Ştia că nu spusese o minciună; doar avea dovada în faţă. Cam după o oră de mers, îl văzu asudînd, cu tot vîntul ce adia peste apă. Dar nu se opri din vîslit.

— Văleleu, Doamne! îl auzi strigînd pe neaşteptate. Şi fata se cam sperie.

— Ce e? Ce e?

— Drysdale. Uite-l în barcă, venind către noi.

De-abia atunci îi dispăru frica, fiindcă pe ea marea o înspăimînta.

— Lasă-l să vină!

— Dar nu pricepi că aici, pe apă, Drysdale e Dumnezeu?

La puţine minute, cuterul era lîngă ei, dominîndu-i ca un monstru marin. Echipajul se plecă peste bord, spre a controla ce are Gillon în barcă. Dar în afară de o cange — unealtă permisă în vederea ancorării — nu găsiră nimic.

— Se achită de datorie flăcăul? se interesă Drysdale.

— De minune.

— Cameron?

— Da, sir, se trezi Gillon spunîndu-i fără să vrea.

— Să ai grijă de domnişoara Drum ca de ochii din cap. Ai înţeles, Cameron?

Gillon încuviinţă doar cu capul, însă inspectorul ar fi vrut să mai smulgă un „da, sir", de la el.

— Ai auzit ce ţi-am spus?

Gillon mai moţăi un „da"; însă, în aceeaşi secundă, zări capătul sforii descolăcit de pe glezna lui Maggie şi spînzurînd de sub rochie, şi de spaimă strigă:

— Auzit, sir.

— Domnişoară Drum, i se adresă inspectorul, şi Maggie înălţă către el un chip luminat de zîmbet. Am venit după dumneavoastră ca să vă spun un lucru ce mi-a scăpat aseară. Cameron!

— Da, sir, răcni Gillon.

— Ai grijă să-i arăţi domnişoarei şi minunata statuie a micuţului Bobbie Bartle. E vorba de un băieţel rătăcit prin pădure şi ajutat de o păsărică albă să regăsească drumul. O poveste foarte duioasă şi impresionantă. Ai auzit de ea şi ştii de statuie, nu-i aşa, Cameron?

— M'da, sir.

— M-aș fi mirat să n-o fi văzut, spuse inspectorul cu subînțelesuri.

De fapt era o acuzare indirectă de braconaj, la care toți marinarii rînjiră.

— Domnișoară Drum, dacă priviți în spatele dumneavoastră, veți vedea, ivindu-se chiar din mare, Hardmuir — locul unde Macbeth și Banquo au întîlnit vrăjitoarele, așa cum desigur o știți.

— Într-adevăr, făcu Maggie și dădu să se miște, cînd îl auzi pe Gillon șoptindu-i :

— Stai pe loc !

— N-aș fi crezut să știe și flăcăul de ei, se miră Drysdale.

— Da de unde ; habar n-are.

Între timp sfoara se mai descolăcise, iar Gillon, care privea îngrozit, știa că nu-i rămînea altceva de făcut decît să apuce lopețile și să facă vînt bărcii, în vreme ce Drysdale și Maggie încă vorbeau — indiferent cît de zănatic va apărea gestul său.

— Nu uitați de paharul pe care am hotărît să-l bem împreună, Domnișoară Drum. Iar tu, Cameron, să te porți ca un înger. Ca un înger, m-auzi ?

De-abia cînd se depărtaseră bine, îl luă Maggie la rost.

— Da copilăros mai ești, frate. Îl vezi pe un coclit făcînd pe cavalerul cu o fată, și dai brînci la lopeți, ca un apucat... Cînd își apleacă însă ochii, să-și privească picioarele, spre care arăta Gillon, se cruci și ea ; Aoleu, Doamne sfinte !

— Păi vezi...

O vreme vîsli cu tăcere îndîrjită, vărsîndu-și tot necazul și focul pe barcă, pe mare.

— Da de unde... El habar n-are, o îngînă indignată. Și Maggie îl lăsă să bombăne cît îi poftea inima. De-abia tîrziu se întoarse și o întrebă : Și mă rog, ce-i cu Macbeth și Banquo, pe care s-ar fi cuvenit să-i cunosc ?

— Nici n-am auzit despre ei pînă mai adineaori.

Atunci se înfurie și Gillon de-a binelea.

— Și ai avut obrazul să-i dai a-nțelege că-i știi, iar eu nu, fără măcar să tresari ?

— După cum ai văzut.

Gillon rămase o vreme în cumpănă, dar la urmă începu să zîmbească, deoarece păcălitul fusese de fapt domnul Drysdale.

— Da chestia cu paharu' ce mai e ?

— Vrea să-l bem împreună, la Hanul Highland, și să-i povestesc despre misterele descoperite pe insula Holydeen.

— Da' e un om de patruj'de ani !

— O fi, zise Maggie, și din nou simți barca zvîcnind cu putere înainte.

— Și te duci ? o întrebă Gillon.

— Îhî. Te superi cumva ?

Vorbele ei căzură precum un zmeu de hîrtie pe o apă iute și adîncă, la fel de ușor, dar pîndite de aceleași primejdii.

El însă nu se prinse în laț.

Cam la o milă de insulă, marea, neproteguită de stîncile țărmului era numai valuri și spumă. Pe fruntea lui Gillon, care vîslea fără contenire, se desenau vinele încordate, deși, în rest, părea fericit de efortul pe care-l făcea. La o zbîrleală a vîntului, pînza bărcii se răsuci, ascunzînd chipul fetei. Într-un fel, se bucura să n-o vadă cîteva lipe, deoarece simțea nevoia să fie singur, dar cînd vela se întoarse la loc, se sperie de fața ei galbenă, verde.

— Dumnezeule ! exclamă, simțindu-și inima ca un ciocan în piept. Te-ai făcut ca salata de mare...

Dar nici nu apucă să sfîrșească vorba și o văzu zvîrcolindu-și capul între umerii înguști, căznindu-se să vomite, în vreme ce el nu putea s-o ajute nicicum. „Ce fată vitează !" o admira în sine ; cît de repede și fără fasoane scăpase de răul ce-o chinuia. O privi apoi cum se apleacă peste barcă și cum își clătește gura cu apă rece, de mare.

— Orice altă femeie în locul tău... începu el, dar Maggie ridică o mînă și îl frînă.

Ce rost aveau laudele cînd însăși ea nu-și recunoștea nici un merit ? Se gîndise doar la „supă de varec", repetase aceste cuvinte în gînd, și la iuțeală își golise stomacul.

— Sînt în jurul nostru ! țipă Gillon sărind în picioare. Aici le e cuibul, înainte de a intra în rîuri.

Maggie avea impresia că-i şi simte înghiontind lemnul podelei şi, cu toată groaza de apă, se lăsă într-o parte şi privi peste margine. Într-o clipă îi şi zări: umbre imense, lunecînd sub oglinda apei, ca sub o lupă care-i mărea ; umbre întunecate şi parcă la fel de lungi ca şi barca, în jurul căreia apăreau fără veste ; peşti uriaşi cum nu mai văzuse vreodată, atît de mari încît fiecare ajungea ca să sature un sat, iar cînd unul dintre ei spintecă suprafaţa şi le ţîşni dinainte, arătîndu-şi o clipă spinarea-i arcuită şi sticlind ca argintul, Maggie se fîstîci şi trase un chiot de spaimă şi de încîntare.

— Repede, dă-mi undiţa, zbieră Gillon. Era în picioare şi cu harponul în mînă. Dă-mi undiţa, îşi repetă cererea, dar Maggie părea că nici nu-l aude.

Doar nu se puteau apuca de pescuit atît de devreme. Şi văzînd-o că nu se clinteşte, se aşeză şi el jos, cu ochii la chipul ei oacheş, senin şi atotştiutor, întrebîndu-se în sine de unde învăţase să fie atît de înţeleaptă şi stăpînită la anii ei ?

Curînd se adeveri că Maggie procedase înţelepteşte, pentru că domnul Drysdale nu-i lăsase de capul lor, ci se îngrijise să le trimită iscoade. Noroc că acostaseră mai departe de portul Holydeen, unde Maggie şi-a desfăcut sfoara de pe picioare iar Gillon şi-a tupilat uneltele de pescuit într-o tufă mai lăturalnică, deoarece cînd au apucat-o spre tîrg — alcătuit din trei sau patru căsuţe din piatră, ghemuite una într-alta şi acoperite cu stuf, prin care ţîşneau firicele de iarbă — erau aşteptaţi de un bătrîn cu o cabrioletă.

— Sînteţi probabil domnişoara Drum, iar el, Cameron, lopătarul domniei voastre. Mă numesc Comyon, şi am să vă fiu călăuză, iar prin mine primiţi salutări din partea domnului Drysdale.

— Eu nu sînt lopataru 'mneaei, se zburli Gillon săgetîndu-i ochii bătrînului — cenuşii, aspri şi reci — ca de zinc.

— N-ai fost tocmit s-o aduci pe domnişoara cu barca ?

— M'da.

— Atunci eşti lopătarul domniei sale.

Gillon se înfurie văzînd strălucirea dinţilor ca de vulpe într-un rînjet fugar. Nimic n-o îndreptăţea să tacă şi să-i zîmbească în felul acela.

— În cabrioletă nu e decît un singur loc, lîngă mine, anunță domnul Comyn, ajutînd-o pe Maggie să urce. Dar o să mergem încet, așa că lopătarul se poate ține de noi, dacă pășește mai inimos. Și într-o clipă urcară, iar ghidul trase un bici peste urechile calului. Maggie n-avu curajul să-și întoarcă privirea spre Gillon.

Pînă la prînz, văzură tot ce se putea vizita : vestitul fort vitrificat, turnul Pieților — o iscusită lucrare în piatră — care, în ochii lui Maggie, nu părea altceva decît un acoperiș de mină ; un simbol cum nu se poate mai nimerit pentru o seminție de scormonitori ai pămîntului ; de acolo, o laură de-a lungul unui pîrîu cu păstrăvi, în care Gillon întrezărea peștii stînd tolăniți în iazuri ; coborîră apoi o viroagă, presărată cu pini, și ajunseră la Bothwell Cross — un altar înălțat de celți în mijlocul unui luminiș — iar în tot acest drum, fata trăgea cu urechea la oropsitul din spate, care tropăia pe poteca bolovănoasă, gîfîind după aer, lovind cu piciorul pietrele rătăcite, tîrîndu-se după cabrioletă.

— O să vă intereseze îndeosebi inscripția rurică de pe soclul altarului, grăi Comyn, privind-o.

Într-adevăr, încuviință ea.

Dar cînd coborî și-o avu aproape, Gillon îi șopti ceva la ureche, un cuvînt pe care, din fericire, ghidul nu-l prinse. „Mincinoaso" îi șuerase el cu năduf. La care Maggie i-a ripostat pe tonul cel mai firesc :

— Și nu-ți prinde bine ?

— Ați spus ceva ? întrebă domnul Comyn.

— Da, însă nu dumitale, ci lopătarului.

Crucea altarului era masivă, din piatră și dăltuită cu meșteșug — pe alocuri minuțios cizelată, în altele aspră și zgrunțuroasă — reflectînd, prin îmbinarea-i ciudată, însușirile cioplitorilor de demult.

— Acest monument e una din capodoperele rasei celte, aș putea spune ; o adevărată fală a poporului din care te tragi, remarcă ghidul, vorbindu-i lui Gillon.

— Dar eu nu sînt celt, ci galez din Scoția, îi replică celălalt, cu un aer de profundă jignire.

— Vedeți cît de săraci sînt cu duhul ? se adresă călăuza lui Maggie. Nici măcar n-au idee cine sînt și de unde se trag.

Apoi către Gillon, pe un ton încărcat de dispreț, de parcă vorbea cu un nătîng.

— Ca să fii celt, nu e musai să fii și galez din Scoția, în schimb trebuie negreșit să fii celt ca să te pretinzi galez scoțian.

Gillon se aprinse la față, iar Maggie, profitînd de faptul că domnul Comyn se întorsese, îi sîsîi în ureche: „nătăflețule", ceea ce onorabilul ghid nici de astă dată nu auzi.

Coborîră o zănoagă strîmtă și apăsată de umbră, trecînd pe lîngă șuvoiul unei cascade, și adăstară într-un desiș de pini scoțieni, înalți și semeți — ultimii descendenți ai străvechii păduri caledoniene — unde respectabila călăuză își adăpă calul. Gillon se lungi printre țepii de pini și ațipi. După un somnuleț de cinci, șase minute, părea complet odihnit. Și, privindu-l cum se scutură înviorat de acele coniferelor, Maggie cumpănea mulțumită cît de bun ar fi ca miner, dacă-l prindea așa repede somnul și în abataj.

— Aici mi-ar place să-mi duc viața, îl auzi cu surprindere.

— Și, mă rog, ce-ai face?

— Aș trăi.

Gillon îi simți săgețile ochilor chiar înainte de a se pleca să-i înfrunte.

— Doar să trăiești? Oare să se mulțumească cu atît un bărbat întreg?

— Dacă e fericit, da, susținu el, fără a pricepe de ce-l fulgera mînioasă. Ori aici simt că aș fi fericit.

— Atunci cum de nu se mai văd și alții prin jur?

— Ce-mi pasă de alții? Eu știu una și bună — aici aș fi fericit.

Maggie se ridică și se depărtă cîțiva pași, prefăcîndu-se atrasă de scoarța găunoasă și roșie a unui pin.

— Mă rog, te privește, murmură cu răceală. Dar eu una nu mi-aș irosi viața într-o colibă de piatră, hrănindu-mă cu ce șterpelesc de prin mare... și umblînd într-o fustanelă pîn'la genunchi.

Completarea i-o aruncase din mers, fără a se întoarce să-i constate efectul, ci iuțindu-și pașii spre cabrioleta ce urca povîrnișul.

La prînz, domnul Comyn îi invită acasă la dînsul, însă „lopătarul" își primi porția de supă și pîine afară, pe pajiște. Pe urmă o porniră din nou la drum, de astă dată pe o veche potecă, șerpuind alături de țărm, pînă

dădură de un loc mocirlos care, pe măsură ce se distanța de coastă, se lățea într-o mlaștină. Acolo, în bezna și răcoarea smîrcului, găsiră și piatra. O piatră neagră și lustruită de vreme și folosință, cum Gillon nu mai văzuse.

— Pe această piatră au murit, mistuite de flăcări, mai multe vrăjitoare de cît au fost arse în tot restul Marei Britanii, îi informă ghidul.

Maggie își plimbă mîna peste piatra rece și netedă.

— N-o atinge ! sări bătrînul cît colo. E purtătoare de nenoroc. În toată Scoția nimic nu ți-ar putea aduce atîta nenorocire ca bolovănoiul ăsta afurisit. Pe ea se țintuiau vrăjitoarele — aici și aici și aici — unde se văd găurile de la piroane. Natural, erau goale pușcă — scuzați domnișoară — dar istoria este istorie, și peste tot bărbierite. Vorbind, îi scăpărau ochii și, din cînd în cînd, se lingea pe buze, lucru ce-o îngrețoșa pe Maggie, amintindu-i de Rodney Bel Geddes la care văzuse aceeași mutră libidinoasă, de cîte ori îi trecuse pe dinainte. După ce erau pironite pe piatră, continuă ghidul, începeau să le ardă pe burtă, cu cîte o rămurică aprinsă, și de țipau — arătînd că diavolul, cuibărit în ele, fuge de foc — li se mai punea o vergea aprinsă, și la alt țipăt, încă una, mai mare, pînă cînd urletul lor nu mai contenea și piereau în vîltoarea nimicitoare.

Gillon se depărtase de piatră. Nu-l interesa povestea cu vrăjitoarele. El credea în tălmăcirile raționale ale existenței, sau cel puțin așa bănuia. Cînd auzi însă răcnetul domnului Comyn își întoarse privirea.

— Vă rog, domnișoară, nu faceți una ca asta ! Nimeni, pînă la dumneavoastră, n-a mai făcut-o.

Și la fel de înmărmurit ca și ghidul, Gillon o văzu pe Maggie lungită pe Piatra Vrăjitoarelor, cu mîinile și picioarele desfăcute și întinse în așa fel încît să ajungă la găurile piroanelor. Pe Gillon îl cuprinse rușinea, dar și un soi de spaimă, văzînd-o așa resfirată, pe piatra neagră și rece.

— Dă-te jos ! îi strigă. Dă-te jos de acolo.

Maggie se ridică, îl privi lung și într-un chip foarte curios și de-abia pe urmă coborî. Pînă și domnului Comyn nu i s-a părut deplasată îndrăzneala „lopătarului" de a-o repezi pe stăpînă.

— Niciodată. Niciodată, bombănea năucit. De cînd mă știu nu mi-a făcut cineva o bucată ca asta !

Cît a mai durat drumul nimeni nu a mai scos un cuvînt. Doar călăuza mai cloncănise de cîteva ori, rostind vorbe de neînțeles și clătinînd din cap a uimire. Se despărțiră în locul unde-i primise, iar ei o porniră înapoi, către plajă.

Se stîrnise iar vîntul, aruncînd stropi fulguiți de pe crestele valurilor, iar marea, din verde și înspumată, cum arătase de dimineață, se colorase în albastru-argint.

— De ce te-ai întins pe piatră? o descusu Gillon, cînd rămaseră singuri.

— Crede-mă că nu știu. Dar sînt sigură că de trăiam în vremurile acelea aș fi fost jughinită acolo.

Gillon nu găsi un răspuns potrivit, mai ales că, pe undeva, prin cuget, i se strecurase credința că negreșit așa s-ar fi întîmplat.

— Numai că eu n-aș fi scos un sunet, cînd m-ar fi ars cu vergelele, o auzi mai departe. Pentru nimic în lume nu le făceam bucuria asta. Aș fi tăcut mîlc.

Și Gillon n-a uitat niciodată aceste cuvinte.

6

Pe țărm întîlniră cîțiva calici în zdrențe — pasămite o familie hămesită — culegînd ierburi și plante din mare, și așteptară să-i vadă mai întîi urcînd coastele plăjii înainte de a se duce la barcă după undiță, cîrlige și sfori.

— Acu ați venit? îi iscodi bărbatul, cînd le ajunse în preajmă.

— Dacă chiar te roade curiozitatea, află că tocmai plecam, i-o tăie Gillon, la care omul nu mai scoase o vorbă, ci clătină doar din cap.

Pe Maggie o încîntă felul cum îl pusese Gillon la punct.

Cățărați pe crestele țărmului, nevoiașii îi urmăriră pînă departe. Vîntul îi șfichiuia fără milă.

— Da' ce stau proțăpiți și se uită? N-au mai văzut o barcă pornind în larg?

Gillon zîmbi.

— Trag nădejde să se facă cu un costum pe cinste, din tweed, sau măcar cu o vechitură de kilt, adus de valuri pe țărm.

Răspunsul lui o umplu de fiori de gheață.

— Ai vrea să agăți cîrligele de undițe ?

— Da, da, te rog, se oferi prompt, bucuroasă că va avea de lucru și nu va sta doar cu urechea ciulită la forfota apei pe sub podeaua de scîndură.

Îi aștepta un drum greu, îi explicase Gillon ; greu dar nu și primejdios, de vreme ce cîrmaciul era priceput.

— Trebuie să respecți legile mării, să n-o sfidezi, ci să-i fii supus.

Și auzindu-l pe Gillon își aminti că și taică-său la fel vorbea despre mină. „Încă un semn bun“, își spuse în gînd.

Ținta lor era să ajungă la gura de vărsare a rîului Buckhorn și să treacă de ea, cu o milă sau două, pînă la asfințit, cînd soarele cobora peste apă, acoperindu-i cu vîlvătaia lui aurie, așa încît, la adăpostul orbitoarei lui străluciri și a zăplazului mării, să le rămînă destulă lumină ca să-și vadă de pescuit.

Era o veche credință a lui Gillon cum că, undeva, la gura îndepărtată a șuvoaielor cu somoni, între apa sărată a mării și cea dulce a pîraielor, există o regiune de mijloc — un fel de haltă de ajustare a peștilor — unde se pregătesc de botezul apei dulci, după lunga călătorie prin saramură. Ori cum apa de rîu — alimentată de zăpada topită — e mai rece decît cea de mare — iar apa mai rece e mai puțin adîncă — însemna că pe fundul negru al acestei ape de aclimatizare, și ea nesărată, la o adîncime mai mare decît aceea la care-i căutau oamenii, forfoteau puzderie de somoni.

Odată ce ieșiră din zona mai adăpostită a insulei Holydeen, rămaseră în voia talazurilor, care-i izbi dintr-o parte, răsucind barca și clătinînd-o din temelii. Maggie își ridică fruntea și-i căută ochii.

— Speriată ? o întrebă Gillon.

— Dar tu ?

— Deloc.

— Atunci de ce aș fi eu ?

Și la fel de neașteptat precum îi lovise valul, simți și el unda dragostei — o iubea pentru felul în care-i vorbise.

— Iartă-mă, spuse ea și, folosind o parte din velă ca paravan, vomită tot ce mîncase la prînz, grijulie ca întotdeauna, să nu șadă împotriva vîntului, iar apoi să-și

clătească gura cu apă de mare. Gata, am terminat, anunţă înviorată, şi Gillon simţi un nou val de dragoste clocotindu-i în piept.

Hotărî să-şi ia inima în dinţi şi s-o supună la altă încercare.

— Te-aş ruga să înfigi drăcoveniile astea în cîrlige, îi zise, deşi îşi dădea seama de crunta corvoadă pe care i-o cerea ; fără să contenească vîslitul, împinse spre ea cu piciorul o cutiuţă de tablă, plină cu viermi. Unii viermi erau morţi şi duhneau, alţii se răsuceau şi se zvîrcoleau, încercînd să-şi apere viaţa. Maggie luă unul, îl privi cu atenţie, după care, fără să-l întrebe o vorbă, începu să-i înfigă în cîrlige. O urmări înfigîndu-i pe rînd în sîrmă, cu căpşorul ei înţelept încununat de podoaba-i de păr castaniu, aplecat peste treaba pe care o făcea, fără să şi-l ridice nici la hurducăturile zdravene ale bărcii. Şi simţi c-o iubeşte şi pentru tăria ei de acum.

— N-aş fi ajuns pînă aici dacă nu erai tu, îi strigă tare, ca să-l audă peste şuierul vîntului.

— Ne mai aşteaptă un drum lung, îi răspunse, adăugînd pentru sine : „lasă-l să cîntărească vorbele mele."

Nici vîntul, nici valurile nu îl minţiseră. Cînd lăsă ancora, nu departe de gura estuarului, şi se întoarse spre Maggie, aflată la pupă, nu-i putu desluşi silueta. Era orbit de lumină, şi înţelese că strălucirea piezişă a soarelui îi învelea cu desăvîrşire, iar cînd astrul avea să dispară în mare, îi va oblădui umbra înserării. Pînă aici totul mersese bine, socoti el, chiar mai bine decît sperase. Dacă soarele ar fi fost ascuns după nori şi nu i-ar fi ocrotit, ar fi trebuit să renunţe la planul pe care şi-l ticluiseră. Dar aşa era vesel şi nerăbdător să-l vadă înfăptuit.

— Sînt aici, pot să jur, declară cu ochii la Maggie. Şi ea îl crezu.

Felul cum se uita peste barcă, într-o parte şi într-alta, cum adulmeca apa, cum îi lua temperatura cu mîna şi o gusta, s-o simtă cît era de sărată, o făceau să întrevadă apropierea somonilor. Se adeverea tot ce îi povestise despre cunoaşterea peştilor şi îndeosebi a somonilor. De la el aflase cum, primăvară de primăvară, o pornea din Strathnairn şi colinda mile întregi, pînă la cascada Doigh, pentru a-i vedea, în special pe cei mari, cum încearcă s-o sară, şi cum, de la prima ochire, ştia cîţi

din ei sînt destul de mlădii și cu inima rezistentă pentru a înfrunta și a trece bulboana, precum și cîți se vor lăsa împinși înapoi, fără să-și împlinească menirea spre care o forță ascunsă îi mînase sute și sute de mile. Ba putea chiar să facă deosebirea între un pește și altul, ceea ce nimeni nu izbutea, iar uneori, noaptea, se gîndea la cîte unul anume, pe care-l văzuse luptîndu-se toată ziua; și în zori, o pornea din nou către cataractă, să constate dac-o trecuse ori ba.

— Acum e momentul să încerc, anunță el. Dă-mi o undiță!

Nici n-o vîrî bine în apă, și peștele înghiți momeala. În aceeași secundă se izbi de podeaua bărcii, care răbufni surd, clătinîndu-i pe amîndoi. Pe urmă, începu să deruleze sfoara.

— A luat-o la fugă. Are cîrligul în gură. Ține tare! zbiera din rărunchi.

De atîta emoție îi ardea fața și în ochi îi pîlpîiau priviri rătăcite. Peștele își continua goana, trăgînd după el funia undiței, care, cînd ajunse spre capăt, produse cea de-a doua zguduitură a bărcii, trăgînd-o cu botul în jos, către apă. Cîrligul rezistă însă și peștele se opri.

— Am prins uriașul! răcni Gillon.

Cu o asemenea namilă, orice pescar s-ar fi luptat o după-masă întreagă să-l tragă la mal. Însă pentru unul ca Gillon, mînuitor iscusit al undiței, totul se reducea la o măsurare a forțelor — între el și somon — condiționată, firește, de trăinicia cîrligului. Așa că trebuia să țină zdravăn de sfoară, s-o tragă și să fixeze fiecare bucată recîștigată, și tot așa pînă avea să-l răpună. Era grea bătălia, mai ales cînd avea de luptat cu un pește hotărît să nu moară înainte de a poposi în patria sa, adică în apa dulce de rîu.

De altfel și Gillon altcum visase să-l prindă, dar nu mai avea de ales.

— Îmi pare rău, rosti cu glas tare.

— De ce? îl întrebă Maggie.

— Nu e frumos și nu e cinstit.

— Dar ce e frumos și cinstit pe lume?

Cînd peștele ajunse la marginea bărcii și simți lemnul în coaste, sări în lături, spintecînd marea cu superbul său trup vînjos și argintiu, străfulgerîndu-i cu sclipirile-i luminoase și împroșcîndu-i cu stropii de apă. După acest asalt, care-i storsese ultima vlagă, rămase țintuit

lîngă barcă. Și chiar de mai mișca din aripi, spre a se menține la suprafață, o făcea parcă în virtutea unei vechi amintiri, deoarece, cu toată răsuflarea lui grea, era de fapt mort.

— Îmi pare tare rău. Iartă-mă, repetă Gillon, cu ochii la pradă. După care continuă către Maggie : Nu cred că pot să-l tîrăsc în barcă.

Ceea ce nici nu era de mirare, cînd colosul avea peste șase picioare, adică exact înălțimea lui Gillon, și cînd toată greutatea sa moartă spînzura de cîrligul undiței. Adunîndu-și întreaga forță, într-un efort fără margini — în care nu lipsi mult să se răstoarne cu barcă cu tot — Gillon izbuti să-i tragă capul și o parte din trup peste bord. Apoi, fără a-l slăbi din strînsoare, încercă să se odihnească puțin, dar, cu o ultimă încordare a mușchilor, cu o ultimă pîlpîire a vieții peștele se plesni din nou de peretele bărcii.

— Nu-l mai pot ține ! zbieră disperat. Îl scap ! Îl scap !

Și în timp ce se văicărea, simți pe lîngă urechi un foșnet ciudat — coada somonului se gîndi el — urmat de un „pleosc“, umed și strașnic, de parcă din nou se izbise peștele de lemnul podelei. Apoi întreaga încleștare se încheie la fel de neașteptat precum începuse, iar el, cu picioarele sprijinite de copastie, săltă lestul peste marginea bărcii.

De-abia atunci își întoarse ochii spre Maggie și o văzu punînd una din vîsle înapoi, în suport.

— Vasăzică asta a fost ! Tu l-ai lovit ?

Fata recunoscu încuviințînd din cap.

— Numai că era cît pe ce să nimerești în mine, îi spuse zîmbind.

— Trebuia altoit.

— Mai lipsea un pic s-o-ncasez și eu.

— Iartă-mă, dar n-am avut încotro.

— Ai dreptate, încuviință în cele din urmă.

Pe urmă își plecă ochii la dihania de pe fundul bărcii — un uriaș cum nu mai văzuse. Era mascul. Și în vîrstă. Îngenunche lîngă el și, mîngîindu-i spinarea argintată, șopti de-abia auzit :

— Sărmanul de tine ! Ai bătut atîta amar de drum ca să mori tocmai la capăt. Iartă-mă, dar n-am avut încotro, completă, înălțîndu-și ochii spre Maggie și zîmbindu-i

atît de spontan și duios încît, fără voie, îi surîse și ea, zicîndu-și în sine: „Ce nătăfleț dulce și sentimental!"

— Mai bine să profităm noi de el decît grangurii veniți în plimbare.

Între timp, Gillon se întoarse cu spatele, să scoată cîrligul din gura peștelui, scutind-o de o priveliște crudă.

— Dar de ce ești așa de pornită împotriva grangurilor? o întrebă.

La el supărarea era ca furtuna de vară — aci se stîrnea, aci se curma — pe cînd la Maggie o simțea altfel — rece și îndărătnică, ținînd cît o iarnă.

— Nu-mi place felul cum mă privesc, explică ea.

— Cum adică?

— Se uită de parcă nici nu mă văd.

— Aha! Înțeleg.

— Dar o veni ea și ziua cînd am să-i fac să mă vadă.

— Lasă-i în plata Domnului. Cine se sinchisește de ei?

— Eu. Și încă al naibii.

Odată ce scoase cîrligul, începu să strîngă undița.

— Într-o zi, vorbi el, li s-a năzărit să închidă Kyle of Tongue, pe unde se găseau midii — hrana noastră de toate zilele. Și ne-au suflat-o fără să ne spună o vorbă. Cînd ne-a răzbit foamea, într-o noapte de iad, cu lapoviță și cu ninsoare, mama a luat coșul, s-a dus după midii și l-a umplut. În drum către casă, a văzut-o unul din trepădușii inspectorului de apă, care s-a luat după dînsa și i-a tăiat binișor toartele coșniței. Lipsa greutății a descumpănit-o în așa hal, încît a căzut pe spate, în apă.

Terminase de adunat undița, și se uită în sus, către Maggie. Spre mirarea ei, fața-i era senină, fără umbră de mînie pe ea.

— Pînă acasă, mama a înghețat. Iar la o săptămînă a murit.

— Și tu ce-ai făcut?

— Nimic, zise, plecîndu-și capul.

— Atunci să ne răzbunăm azi. Și știi cum? Să mai prindem încă un solmon.

— Somon, o corectă Gillon. Și-i zîmbi iar.

— Somon, repetă Maggie.

Teoria lui își găsi pe deplin confirmarea. La gura rîului nu erau pești, în afară doar de cîțiva ce urmau să se avînte în el a doua zi dimineață ; în schimb, mai departe, unde se amesteca apa dulce cu cea sărată, întîlniră mulțimea umbrelor negre, cînd lunecînd în jurul bărcii, cînd dispărînd în bezna adîncului. Într-un răstimp de un sfert sau o jumătate de oră — lucru imposibil de precizat în frenezia de atunci — mai uciseră trei somoni, femele și masculi, de-a valma, însă toți enormi — cel mai mic întrecînd-o pe Maggie.

Gillon trăise o senzație cum n-o mai încercase pînă atunci, un soi de sete de a ucide, care se stinse curînd. De cînd se pomenise, își visa să prindă un somon care să-i aparțină, iar acum, după ce căsăpise trei, se simți dintr-odată secătuit sufletește, liniștit într-un fel, dar mirat de el însuși și teribil de trist.

— Putem să plecăm ? o întrebă pe Maggie.

— Dă-i drumul...

— E vremea cea mai nepotrivită pentru vîslit. Ești pregătită pentru un drum greu ?

— Sînt.

Ridică vela și apucă de lopeți.

— Știi să înoți ?

— Nu.

— Nici eu.

Pe urmă fiecare se închise în el. Fără a-i mărturisi fetei, se hotărîse să se ia cu marea de piept, s-o îngenunche. Barca se afunda mult în apă, însă, din fericire, nu bătea vîntul precum sperase. Soarele coborîse și se culcase pe mare, și totuși ceasul primejdios încă nu sosise ; îi aștepta o dată cu asfințitul, cînd, încă neprotejuiți de înserare, puteau foarte bine să fie văzuți de pe țărm. Gillon înșfăcă vîslele și începu să tragă iar cu nădejde. Și totuși, înaintau anevoie. Marele neajuns era lumina. Gillon tînjea după întuneric. Soarele apusese, dar pînă la coborîrea nopții mai era încă. Din barcă tot se mai zărea țărmul. Fiecare smucire a ramelor însemna un pas către siguranță, dar adevărata securitate pe mare n-o puteau avea decît la adăpostul întunericului și al vîntului.

— Cum te simți ? îl iscodi Maggie, mirată de expresia ochilor.

— Nu știu. Niciodată nu știu cum mă simt. Poate trist. Deși nu-mi dau seama de ce.

— În schimb eu știu cum mă simt. Fericită. Și-mi explic și tristețea ta.

— Cum ?

Era bucuros că vîslește, că era absorbit de o îndeletnicire.

— Ți-ai visat să prinzi un pește uriaș, iar acum ți-ai împlinit visul, numai că realitatea e atît de departe de ce ți-ai închipuit, nu-i așa ?

Gillon nu știa ce să creadă ; cît despre visuri, prea puține nutrise, mărturisi el.

— Orice vis e departe de realitate, continuă Maggie, și ferice de omul care înțelege acest lucru la timp.

— Nu te clinti, îi porunci brusc. Apleacă-te și stai nemișcată !

În fața lor prinse a înflori o dîră circulară, albă și înspumată, ce înainta către ei, șerpuind printre valuri.

— Ne-a prins, suspină Gillon, cu capul înfipt în piept și, în aceeași secundă, izbucni o lumină puternică — albă și rece — care-l înfioră, fiindcă țintea tocmai barca. Dar imediat se topi.

— Ne-a prins, repetă el, ridicîndu-și mîinile de pe rame.

— A prins pe naiba, răbufni Maggie, ascultînd zarva îndepărtată a țărmului.

Gillon apucă vîslele și începu să spintece apa cu ele, dar fără prea mare spor.

— Trage cu toată inima, îl îmboldi Maggie.

— Știe tot, bîigui deznădăjduit. Drysdale știe tot, și nu de acum, a știut de la bun început.

— Nu știe nimic, îl contrazise ea tăioasă. Dacă ne-ar fi văzut, ne-ar fi urmărit și acum cu lumina. Mai bine coboară vela și vîslește cît poți de tare.

„Cum de nu se gîndise la velă ?“ se mustră înciudat. Maggie avea dreptate. Se repezi, o dădu jos și reîncepu să lopăteze din răsputeri. Totul părea că le este potrivnic : vîntul, curenții, greutatea bărcii, lipsa velei. Totuși, înaintară pînă în apele estuarului, luptînd să iasă din raza luminii iscoditoare.

— Auleo, Doamne ! țipă înfricat, și din nou lăsă vîslele.

— Acu' ce mai e ? întrebă Maggie de-a dreptul înfuriată.

— Nu auzi ? Cu urechea încordată, fata ascultă. Dar zadarnic. Nu percepea sonoritățile mării cu acuitatea lui Gillon.

— Cuterul lui Drysdale e pe apă, se văicărea el.

— O fi, dar nu ne poate găsi.

— Ba poate, dacă ne luminează din nou. Și cînd te gîndești că ne caută ca să ne ferească de primejdie !

— Să fie sănătos, dar nu dă de noi. Și tu nu sta ; vîslește !

Gillon parcă nici n-o auzi.

— Va trebui să scăpăm de pește, îi zise. Să nu ne prindă cu corpul delict.

Și, ridicîndu-se, o porni către capătul bărcii, unde ședea ea cinchită, și apucă de coada somonului de deasupra. Dar cînd începu să îl tragă, fata îi prinse brațele cu o putere care-l uimi.

— N-ai să-l arunci, fiindcă nu este numai al tău, ci și al meu.

Gillon tot nu-i dădea drumul.

— Dacă-l azvîrli din barcă, șușoti în ureche rar și apăsat, mă arunc și eu după el.

Cu asta îl convinse și, lăsînd somonul din mînă, se întoarse la vîsle.

— Numai că eu o să stau cîțiva ani la pîrnaie, glăsui într-un tîrziu.

— Iar eu o să te aștept pînă ieși.

Oare ce voise să spună cu asta ? se întrebă cu nedumerire vîslind mai departe. Dacă norocul ținea cu ei, și aveau parte de vînt și curenți prielnici, în curînd o coteau către Urbea Scrumbiilor. Și, cine știe ? îndrăzni el să spere. Poate se vedeau ajunși pîn'la capăt... Numai că era o gogomănie să-și închipuie una ca asta, după cum o știuse prea bine de la început, deoarece, nici n-apucă să se încreadă în noroc, cînd auzi păcănitul înfundat al pistoanelor de la cuterul domnului Drysdale. Reflector nu avea, ci doar o lanternă mare, la prova, iar cînd socoti că ajunsese cam la o sută de metri de ei, Gillon întinse o mînă și o trase pe Maggie peste somon.

— Auleu ! se tîngui fata.

— Taci și nu te mișca, îi porunci.

Și ea se supuse, gemînd în surdină, cu fața lipită de coastele peștelui, chinuită de duhoarea morții și de groaza mării pe care se clătinau împresurați de întuneric. La un moment dat, auziră membrii echipajului vorbind

între ei, strigîndu-se unii pe alții, dar totul durā o clipită, după care se așternu iarăși liniștea. Totuși, Gillon n-o lăsă să se scoale decît mai tîrziu, cînd lanterna de-abia mai clipea în zare.

— Se vor întoarce, o preveni el, așa că trebui' să-naintăm. Și începu să vîslească mai hotărît ca oricînd. Sînt în patrularea obișnuită, de seară. Dacă avem însă un strop de noroc, putem ancora înainte de întoarcerea lor.

Îl vedea cu cîtă disperare vîslește și de aceea nu-i venea să-l întrebe ; dar pînă la urmă nu se putu stăpîni.

— De ce m-ai trîntit peste pește ?

— Să ascund solzii de lumina lanternii. Nu știi că sclipesc precum licuricii ?

— Ahaa ! făcu Maggie. Dar mi-ai nenorocit costumul de tweed.

— N-am avut încotro.

— Înțeleg.

Pe Gillon îl frămînta gîndul dacă se cuvenea sau nu să-i împărtășească planul pe care și-l făcuse. Dar cinstit vorbind, avea dreptul să-l afle, mai ales că se iscase iar vîntul și se apropia clipa cînd trebuia să-l înfăptuiască.

— Vreau să ridic vela, începu el. Ne-ar putea răsturna sau da în vileag, dar ne și poate împinge înainte, ajutată de vînt.

Aștepta un răspuns, dar Maggie încă nu sesizase că i s-a pus o întrebare.

— Care ți-e hotărîrea ?

— Ridică vela !

„Curajoasă mai e !“ se minună el. Și din nou se simți inundat de un val de dragoste. Se așternu pe treabă, mînuind vela cu iuțeală și dibăcie ; îndată ce-o ridică, vîntul se izbi de pînză și îmbrînci barca, aplecînd-o cu botul. Cînd apa prinse a năvăli peste bord, Gillon recunoscu că greșise, sfidînd marea și încercînd s-o înfrunte. Atît de jalnic se înclinase barca încît nu mai vedea cu putință o redresare. Se gîndi chiar s-o pregătească pe Maggie pentru năprasna ce-i aștepta : înecul. Dar pînă a-și aduna curajul s-o facă, barca începu să se îndrepte — încet, chinuitor de încet, smulgîndu-se inci după inci din afunzimea apei, pentru ca dintr-o dată să se ridice complet și s-o pornească înainte, spintecînd valurile, alunecînd falnică pe brazda înspumată.

Acum, cînd se simțea izbăvit, avea chef de vorbă.

— Crezi în Dumnezeu ? îi strigă fetei.

— Cîteodată.

— Ar fi cazul să crezi. Și să-i mulțumești cu o rugăciune.

— Chiar atît de aproape am fost de înec ?

— La un pas, îi mărturisi, și-o văzu bîzîind.

Nici nu era de mirare. Ar fi plîns și marinarii încercați, și chiar el, de n-ar fi trebuit să-și adune tot meșteșugul și energia pentru ce avea de făcut.

— Nu plînge, căută s-o mîngîie. N-are rost să mai jeluiești, cînd am trecut peste ce a fost mai greu.

— Nu de asta bocesc, bîigui printre lacrimi.

Și, văzînd-o cum hohotește, ar fi lăsat vîsle și tot, și s-ar fi repezit s-o ia în brațe, ca pe un copil.

— Dar de ce ?

— Pentru că mi-am stricat costumul de tweed. Frumusețea mea de costum...

Privind de la pupă, se zărea pîlpîind în depărtare lanterna de pe cuterul domnului Drysdale. Curînd aveau să apară patrulele colindînd coasta, în căutarea eventualilor înecați, aruncați de talazuri. Iar în față, clipeau mărunt felinarele bărcilor de pescari, ancorate în afara portului din Urbea Scrumbiilor.

— Am scăpat, anunță Gillon, plecîndu-și toropit fruntea.

Ațipi și dormi cîteva minute cu capul căzut pe piept, iar cînd se trezi, se simți renăscut. Cîștigaseră o mare bătălie, atît de mare cum niciodată nu aveau să-și dea seama.

— Știi ce ar trebui să facem ? Se simțea în largul lui și plin de îndrăzneală.

— Ce anume ? întrebă Maggie.

— Ar trebui... știu eu ? Sau poate nu s-ar cuveni săă...

Și se opri. Era absurd, firește, el îmbrăcat în kilt, alături de una ca ea, un nepricopsit care nu cîștiga măcar o liră pe săptămînă, ci doar cincisprezece șilingi, de regulă...

— Ce începuseși să spui ? îl îmboldi Maggie.

— Nimic ; băteam cîmpii.

Și, cocoțîndu-și picioarele pe somoni, se lăsă purtat peste apă.

La un moment dat se uită la ea, apoi la pește, și se porni pe rîs. I se părea totul o nebunie. Oare cum ajunsese această femeie în barcă și la șterpelit de pește cu el?

— De ce rîzi? se miră Maggie.

— De noi doi.

Ar fi vrut să afle și ce gîndea ea despre toate prin cîte trecuseră; să-i vorbească de marea lor biruință, dar își dădu seama că numai un marinar i-ar fi putut împărtăși mulțumirea. Și, deodată, se simți copleșit de tristețe. Înfăptuise un lucru de neuitat, învinsese o furtună cumplită și ajungea cu bine în port, dar ce folos, cînd nu avea cui să-și deschidă inima!

În larg se zăreau primele bărci. Gillon se repezi la velă, o desfăcu și acoperi cu ea prada. Nu avea rost s-o arate nici chiar în Urbea Scrumbiilor, unde nu se sinchisea nimeni de Drysdale și de slugoii săi.

— Știu un loc unde un bărbat poate cîștiga patrușopt de șilingi pe săptămînă, o auzi pe Maggie, vorbind cu glas stăpînit și nepăsător.

Patrușopt de șilingi! Erau o mulțime de bani. Și Maggie înțelegea ce se petrece în el, după cum îl vedea clătinînd din cap. De necrezut cît îl ghicea de ușor, se gîndi Gillon.

— Ei, ce părere ai?

— Grozavă, ce mai...

Se întorsese la vîsle, bucuros că are de lucru, fiindcă numai așa putea cumpăni liniștit.

— În doi ani ajunge la șaizeci de șilingi pe săptămînă, continuă Maggie.

Tocmai se încrucișau cu primele bărci dar, spre marea lui mulțumire, nimeni nu părea că-i privește iscoditor.

— Unde e locul de care mi-ai pomenit? întrebă după o îndelungă tăcere.

— Unde trăiesc eu...

Răspunsul îl scormonea și-l mira în egală măsură. Oare ce urmărea fata?

— Și ce șmecherii mi se cere să învăț?

— Pe care le face și taică-miu.

Cercul se strîngea tot mai mult; parcă se prinseseră într-un soi de joc, cu reguli necunoscute, dar din care parcă tot n-ar fi vrut să iasă.

— Și ce învîrtește taică-tu?

— E cărbunar.

— Cum ai zis ?
— Cărbunar.
Gillon lăsă vîslele.
— Din ăi care intră pe sub pămînt și taie cărbune ? Asta e ?
Maggie dădu din cap.
— Miner, va să zică.
Şi din nou încuviinţă din cap. Gillon plesni apa cu o lopată.
— Nu se poate ! exclamă aproape ţipînd.
Cîţiva oameni, din bărci, se răsuciră și-i cercetară o clipă, după care își văzură mai departe de năvoadele pe care le potriveau. La clipeala felinarelor agăţate de catargele lor, Gillon îi zări dinții fetei — lucitori, ascuţiţi, ca de vulpe.
— N-aș putea să fiu miner. Ooo, nu, niciodată ! Să stau sub pămînt, în beznă, cît e ziua de lungă ! Mi-aș da duhul acolo. Nu, așa ceva n-aș putea ! Şi-apoi, cum m-ai vedea ajungînd ?
— Simplu : venind cu mine, preciză Maggie, dar cu atîta indiferență, încît, în primul moment, Gillon mai că nici nu crezu că ea rostise cuvintele.
— Am auzit de mineri. Am citit despre ei. Niște lepădături... niște viermi ai pămîntului. Au trăit sub sclavie, știi asta ?
— Ştiu.
— La fel ca negrii.
— Ştiu.
— Şi atunci de ce m-aș alătura lor ?
— Fiindcă minerii cîștigă.
Înaintau foarte greu printre bărcile pescarilor de scrumbii. A lor, împovărată de somoni, aproape că nu se putea manevra ; totuși, Gillon se strecură prin îmbulzeala portului, apropiindu-se de umbrele cheiului. Dar cum nu puteau acosta pînă nu se scurgea grosul convoaielor de pescari, lăsă ancora în apa puțin adîncă și, la protecția întunericului, așteptă.
— Cum e acolo, pe sub pămînt, cald sau frig ? Mai curînd cald, aș zice, fiindcă-i mai aproape de iad.
— Vara-i răcoare și iarna călduț, îl asigură Maggie. Dar putea să se încreadă în spusele ei ?
— Şi cu negreala cum e ? Te cureți vreodată de ea ?
— De pe tine aș spăla-o eu.

Gillon simți o apăsare pe inimă, de parcă i-ar fi fost pusă la teasc, și un tremur în brațe, la gîndul mînuțelor ei oacheșe, umblîndu-i pe spinarea asudată, turnîndu-i apă pe spate și pe piept, spălîndu-l pe trup, cu clăbuc de săpun. Nu îndrăzni să mai zică ceva, fiindcă de bună seamă îi tremura glasul ; ci doar o privi. Maggie zîmbea.

— Văd tot mai mulți în larg, observă ea.

— Ooo, da !

Slavă cerului că începea să vîslească din nou, își zise. Și totuși nu se clinti.

— Mi-ai spus : „venind cu mine".

— Îhî.

Ridică marginea pînzei, prefăcîndu-se că cercetează peștele, și de-abia pe urmă continuă :

— Ce-ai vrut să zici cu asta ?

— Ei, și tu, Gillon ! exclamă chicotind, dar într-un chip de parcă în rîsul ei înfundat străbătea și un soi de mînie.

Gîndul lui nu se desprindea de vana cu apă caldă și de brațele-i oacheșe ce-l săpuneau.

— Am vrut să-ți spun să mă iei de nevastă.

Gillon puse pînza la loc, peste pește, și cercetă zarea.

— Aha ! Va să zică asta era...

Și nu mai scoase o vorbă.

Întregul convoi de pescari părăsea portul, acoperind tăcerea lui Gillon cu plescăitul vîslelor, scîrțîitul funiilor și geamătul velelor biciuite de vînt.

— Care e ultimul stîlp al debarcaderului ? întrebă Maggie.

— Cum ? Asta, unde ne aflăm.

— Vreau să acostăm la al patrulea.

Ridicînd ancora, dirijă barca de-a lungul pilonilor, apoi, ținîndu-și capul plecat, începu să se fofileze printre lemnăria și stîlpii bituminoși, pînă ajunseră în dreptul unei scări, unde cineva prinse barca și întrebă, cu un puternic accent local :

— Dumneavoastră sînteți domnișoara Drum ? Vă dădusem dispăruți. Cum v-a mers ?

— Am prins cinci. Cinci barosani.

— Patru, o corectă Gillon.

— Ba nu, cinci, susținu Maggie — lucru de neînțeles pentru el.

Într-o cabină, deasupra, pîlpîia o lumină slabă și, treptat, treptat, începură să vadă și ei. Tocmai atunci se aruncase o funie, care fu legată de coada unui somon și, primul dintre toți cîți prinsese Gillon vreodată, fu ridicat cu un scripete.

— Phii, da' maari sînt ! se minună cineva.

— Sșșt, șșt ! se grăbi altul să-i curme elanul.

Auzindu-i, Maggie se răzgîndi asupra prețului stabilit, hotărîtă să scoată mai mult. Doar era limpede că pești ca ai lor nu se vedeau în oricare zi.

Orbecăi după trepte, urcă pe chei și apoi sus, în cabină.

— Aici nu există femei, protestă cineva.

— Afară de mine, i-o reteză Maggie.

Urmă o discuție aprinsă, din care Gillon nu prindea decît tonul, dar nu și cuprinsul, iar pe acesta nu ținu niciodată să-l afle. După ultimul pește dispărut în cabină, auzi zăngănit de gheață, apoi de bani — mai exact de monede vărsate dintr-o cutie, într-o pungă, și cîteva vorbe, singurele pe care le prinse :

— Tîrgu' e tîrg, ce mai ! spunea cineva. Am știut io din prima zi c-o să iasă ceva din asta. De-acum-înainte poți să-mi zici Cherry. Tovarăși la furtișag și la toate. Iar de mai ai vreun plan, știi unde mă găsești.

Pe urmă pașii ei, pe punte, după aceea pe scări, și din nou cu ea în barcă. Maggie îi întinse trei bancnote și un săculeț de monede. Gillon pipăi hîrtiile moi, calde și terfelite de folosință.

— De cînd mă știu n-am avut o hîrtie de o liră. Iar acum, iată-mă cu trei.

Ieși ușurel de sub podelele cheiului și, lunecînd pe lîngă piloni, se îndreptă spre debarcaderul orașului. Despovărată de greutatea somonilor, barca țîșni peste apele închise ale estuarului. În timp ce vîslea, Gillon își potrivea cuvintele cu migală, însă oricum le întorcea, tot nu ieșeau după cum ar fi vrut. Peste puțin, se zări și lumina docului, iar la marginea lui, cuterul domnului Drysdale.

— Va trebui să debarci chiar aici, hotărî la vederea lui. Și, cu mișcări sprintene, sări pe țărm și începu să tragă barca, pentru ca Maggie să coboare fără să se mai ude. Te duci ață pe strada Lovatt, ca să-l ocolești prin spate pe domnul care te așteaptă.

— Da.

— Și încă ceva, Maggie.

— Te ascult.
— M-am hotărît. Așa am să fac.
— Adică ce ?
— Ce ai spus mai înainte.
— Păi eu am trăncănit multe. Ce anume ai să faci ?
— Ce-ai zis tu.
— Să mă iei de nevastă ?
— Da.

Pe urmă tăcu și rămase pironit locului, fără a fi sigur dacă o simplă cerere în căsătorie îi dădea dreptul s-o îmbrățișeze și s-o sărute. Ajutată de el, coborîse și Maggie din barcă, și acum se afla pe mal, iar Gillon, puțin mai departe, și cu picioarele în apă, exact în postura în care se cunoscuseră.

— Ce să mai zic ? Primesc, rosti Maggie, și Gillon o porni către ea.

Totuși era dator cu un gest oarecare, socoti el, dar cum nu știa precis ce să facă, se poticni la jumătate de drum. La urma urmei, nu era omul care să respecte tipicul.

— Va fi foarte bine, glăsui Maggie.
— Da, și eu cred la fel.

Apoi, spre uimirea lui, o văzu întorcîndu-se și pornind spre potecile înguste.

— Hei ! Încotro ? strigă după ea.
— Cum ? La întîlnirea cu domnul Drysdale.

O petrecu cu privirea pe plajă, pînă ajunse la potecuțe, unde dispăru pe una din ele. Se vede că nici ea nu ținea la tipicuri, își zise, cu toate că o sărutare, sau ceva de acest fel, poate n-ar fi stricat. Dar asta nu era pricină să-și zdrobească inima, decise tot el și, dintr-odată, se simți frînt de oboseală. Așa că, fără a mai sta pe gînduri, urcă în barcă și se înhămă din nou la vîslit. Îl mai aștepta cale lungă pînă acasă.

7

Despre nuntă sau felul în care decursese niciodată n-au deschis vorba. Pentru el fusese o decepție, cît despre Maggie, nu știa cu ce ochi o privise.

Furat, pentru o clipă, de gîndul clanului strămoșesc, sperase să se cunune în biserica de care ținea — o dorință

de care diaconul din Strathnairn nici nu voise să audă, dacă nu se angaja să plătească pe o lună înainte strigările de căsătorie și să stea o duminecă pe scaunul penitenței, anume rezervat în biserică pentru viitorii căsătoriți — ca un soi de arvunire a păcatelor ce aveau să le săvîrșească.

— Şi, în afară de toate — le spusese diaconul, țintuindu-i cu ochi ca de stilex, prin lentilele reci — nu consimt să cunun un copil. Cîți ani ai, fata mea ?

— Douăștrei, răspunsese Maggie.

Iar cînd Gillon o întrebă după aceea :

— Ai chiar douăzecişi trei ?

Maggie nu se sfiise să-i spună :

— De vreme ce ți se cere să minți, trîntește măcar o minciună cît casa.

Așa că învățase și el ceva. Cît despre vîrstă, nu i-a aflat-o nici atunci și nici după aceea.

Însă cum Maggie nu fusese niciodată copil, era, în felul ei, fără vîrstă. De altfel, numărul anilor nici nu avea să conteze vreodată, sau, cel puțin, nu ca la alți muritori.

Nunta au făcut-o în pescăria „O'er Boggie", din Urbea Scrumbiilor, și fără preot de la biserică. Totul fusese aranjat de Cherry MacAdams, mare meșter la asemenea ticluieli. El găsise localul cît și pe Archibald Bothwell, preot neînscăunat al bisericii Nova Scoția, pentru reformații din Highlands, cu o parohie ce cuprindea — după cele aflate de Gillon — un singur enoriaș, pe domnul Bothwell, care nu era însă reformat din Highlands. În schimb, la cununie, cuvioșia sa își dăduse toată silința, citind slujba cînd în galeză, cînd în engleză și chiar în scoțiană. Cîntase și imnuri, împreună cu soața ; le făcuse și un dans ritual din Highlands — greoi și mătăhălos — pe care Gillon îl mai văzuse parcă jucat în fața taurului, înaintea împerecherii ; le citise și poezii — cele mai multe scrise de mîna preacuviosului, și doar puține de Burns. După toate acestea se luase o pauză, iar domnul Bothwell coborîse la bufetul cu răcoritoare al nuntașilor, unde s-a servit bere la halbe și whisky, doar cît să-ți clătești gura. Domnul Bothwell patrona o biserică reformată, nu glumă. Iar cînd se răcori bine și prinse din nou putere, continuă slujba.

— Înainte de a vă declara soț și soție, vreau să rostesc cuvintele de încheiere, le-a cuvîntat el. Tu, Gillon

Cameron, din clipa aceasta vei deveni stăpînul femeii cu care azi te unesc. Căci precum pruncii ajung vai și amar dacă nu au asupră-le mîna tatălui lor, tot la fel și femeia, dacă nu are un stăpîn în casă. Oropsită e casa unde cocoșu-i găină și găina-i cocoș. Bărbatul e mai mare peste femeie. Asta e legea firii și a vieții, e porunca lui Dumnezeu. Îmi făgăduiești, Gillon Cameron, că vei face precum ți-am cerut ?

— Da.

— Și acum, tu, Margaret Drum. Chiar de va face stăpînul tău vreun lucru care te supără, să te arăți iertătoare, nu să-i bați din picior și să-l privești dușmănoasă. Ci să-ți cunoști locul, și să fii plecată. Fiindcă iei de bărbat un om cumsecade. Nu zic, s-ar putea să greșească vreodată — fiindcă nici unul din noi nu e fără cusur — dar chiar de se întîmplă să mai judece strîmb, de cele mai multe ori se va arăta drept. Ia aminte la ce-ți spun acum : de vrei să ai liniște în casă, învață să-ți închizi gura și să-ți deschizi inima. Și nu uita, Margaret Drum, că frumusețea femeii șade în supunerea față de omul ales.

— Amiin, încheie doamna Bothwell, care, spre mirarea lui Gillon se smiorcăia, vărsînd lacrimi fierbinți din ochii albaștri, sfioși.

În schimb ochii lui Maggie erau uscați precum pietricelele negre rătăcite pe nisipul plajei.

— În supunere stă puterea ta ; în supunere îți vei afla libertatea și lauda — laudă înțeleasă de Dumnezeu, nu de oameni — și tot prin supunere îți împlinești datoria, în care șede tot rostul vieții. Îmi făgăduiești, Margaret Drum, că vei face precum ți-am cerut ?

Maggie privea cu stăruință podeaua, ceea ce, în ochii cuviosului Bothwell, părea însăși dovada umilinței.

Dușumeaua era atît de întesată de untură de pește, încît mustea pe deasupra.

— O să facă, o să facă, îl asigură soața în locul ei, după care se repezi la Maggie și o sărută, pătîndu-i cu lacrimi catifeaua verde a rochiei de mireasă pe care și-o cumpărase dintr-o prăvălie cu lucruri uzate, de pe strada Lovatt.

— În cazul acesta, ca împuternicit al lui Dumnezeu pe pămînt, vă declar soț și soție. Inelul ; dați-mi inelul.

Gillon rămase împietrit.

— Nu mi-ai spus să iau un inel, se întoarse spre Maggie.

— Ca mire, s-ar fi cuvenit să o știi.

Dar domnul Bothwell îl scoase de la ananghie apărînd cu un ineluș de cositor — de o jumătate de penny, cel mult — pe care, după ce-l unse cu un strop de ulei de pește, izbuti, în sfîrșit, să i-l vîre pe deget.

— Ei, domnule Cameron, acu' ai dreptul s-o pupi pe doamna matale, îl dezlegă el.

De-abia atunci se dezmetici și Gillon. Oare cum de ajunseră lucrurile atît de departe și așa de fulgerător? Ce căuta lîngă fetișcana scundă și negricioasă, pe care i se cerea s-o sărute de față cu toți și să-și împartă cu ea toată viața de aci înainte? Se trezi tremurînd din toată ființa.

— S-o sărut într-o biserică? se bîigui el în cele din urmă.

— Hai, dă-i un pupic, îl îmboldi cuviosul Bothwell.

Și el se supuse atingîndu-i obrazul cu buzele.

Slujba a costat zece șilingi peste ceea ce se așteptase Gillon, dar punînd toate la socoteală : predica, dănțuiala, cîntecele, poeziile și inelul, nici nu era prea mult.

Și apoi, slujitorii lui Dumnezeu trebuiau să mănînce și ei, ca orice alt muritor, se gîndi Gillon. După care se simți mai puțin păgubit de șilingii dați. Domnul Bothwell îi petrecu tot drumul, de la pescărie și pînă în strada Lovatt, cîntîndu-le din caval un soi de bocet, de ți se rupea inima, compus, după cum află Gillon de-abia mai tîrziu, pentru eroii căzuți la Flodden.

Ciudat mai era să umbli dimineața pe stradă, fără să ai nimic de făcut, decît să te uiți la ceața ce se topea pe încetul sub razele calde ale soarelui.

Se plimbară de-a lungul cheiului, Gillon studiind foarte absorbit bărcile acostate, și tot întrebîndu-se dacă se cădea s-o ia pe Maggie de mînă. Pînă în cele din urmă hotărî însă că nu se făcea la ceasul acela al dimineții, chiar așa cum erau, tineri însurăței. Nu știa nici ce-ar putea să-i vorbească, cu toate că în săptămîna de dinaintea nunții sporovăise cu ea fără să-și bată capul. Acum, însă, nu găsea nici o vorbă la îndemînă.

— Ce zici? Cum te simți de cînd ai devenit doamna Cameron? încropi o întrebare, deși își dădea seama cît de stîngace era.

— Păi nu știu, fiindcă n-am devenit încă doamnă.
Gillon se aprinse ca focul la față.

— Eei ! Nu la asta m-am gîndit cînd te-am întrebat.

— Ba eu da.

— Ooo, ia te uită, strigă bucuros că putea schimba vorba.

Era vechea lui barcă pe care o vînduse săptămîna trecută. Noul stăpîn o trăsese pe țărm, o întorsese cu podeaua în sus, pe care-o întărea cu nituri. În timp ce-l priveau la lucru, Maggie îl apucă pe Gillon de mînă.

— Barca noastră, sîsîi cu ochii la ea.

Și Gillon tresări din toată ființa, la fel ca mai înainte, cînd îi trîntise răspunsul cu doamna Cameron. Spusese a „noastră", ceea ce însemna că de acum încolo tot ce-i aparținea lui era și al ei.

— O să-i duc dorul, mărturisi, trăgîndu-și mîna din strînsoarea lui Maggie. Era prea de tot să umble așa prin oraș, mai cu seamă de dimineață. Vîntul suflînd dinspre estuar îi răsuci borul pălăriei, ceea ce-i dădea un aer de filfizon plin de aere.

— Parcă ai fi unul din grangurii veniți în plimbare, îl admiră Maggie.

— Pe naiba !

— Zău că da. De-aia te-am și luat de bărbat.

— Dacă te-ai măritat cu un tînăr în fustanelă numai fiindcă arată ca ei, ai făcut o afacere proastă.

La care Maggie tăcu și zîmbi.

Cu banii încasați pe somoni îi cumpărase un costum din lînă de Shetland, de culoarea mlaștinilor cu turbă — adică o gamă întreagă de cafeniu, roșcat și de ruginiu, cum mai văzuse la pictorii din Strathnairn — și o cămașă albă, cu guler moale și lat, iar la ea, o cravată lată, verzuie.

— Cum ți se pare barca ? încercă Gillon să lege vorbă cu proprietarul.

Omul își înălță ochii și se holbă la amîndoi, fără să-l recunoască pe Gillon în straiele noi și cu pălărie pe cap.

— E destul de bună pentru un pîrlit ca mine.

Stingheriți de răspuns, își văzură mai departe de drum.

Peste clădirile de pe strada Lovatt, străjuiau cele cîteva caturi ale pensiunii Bel Geddes ; se vedea și fereastra odăii lui Maggie, iar gîndul că peste puțin

aveau să fie singuri în ea, îl umplea de neliniște. Încă nu se simțea pregătit pentru această apropiere.

— Uite ce zic, începu el. Fiindcă tot mă asemeni cu un grangur, hai să prînzim și noi boierește.

Și Maggie primi, lucru neașteptat, deoarece se temuse că o să se împiedice de banii pe care aveau să și-i cheltuie.

— O să bem șampanie, urmă și mai avîntat.

Iar Maggie dădu din cap în semn de învoială. O să trosnesc din degete și o să strig : „Aduceți șampanie !" Ea dădea întruna din cap.

Ideea ospățului îl stîrnise de-a binelea. În definitiv orice om avea dreptul să-și facă o plăcere în viață. Mai ales că de cînd se pripășise pe aici — după alungarea familiei lui de pe ogorul din Cromarty — nu-și dorise decît să ajungă într-o zi pe una din terasele închise cu geamuri, să stea la o masă și să cheme o codană — mai ales pe una pe care-o ochise — să-l servească măcar cu un ceai.

— Îmi închipui că știi să comanzi șampanie ? vorbi Maggie în liniște.

— Strig „aduceți șampanie", așa cum i-am auzit și pe alții.

— Dar cu peștele, cum faci ? La fel ? Strigi numai „aduceți pește", și atît ?

— De asta nu prea sînt sigur...

— Vei fi întrebat ce soi de pește dorești și cum să ți-l pregătească.

Elanul lui Gillon începu să apună.

— Iar șampania se servește la sticle de diferite mărimi, e de mai multe soiuri, sau recolte, cum li se spune, și de culori felurite.

— Așa va să zică...

Și dintr-o dată îi pieri orice poftă. Ce vis nesăbuit ! Cum de îndrăznise să i-l împărtășească și ei, se dojeni covîrșit de rușine.

— Și-apoi știi să citești un meniu în limba franceză ?

— Pe toți sfinții că nu. Doar sîntem în Scoția.

— Om fi, dar toate listele de bucate sînt scrise în franțuzește.

Și, ca multe altele pe care le pricepuse în dimineața aceea, înțelese, în sfîrșit, cum adevărata durere nu consta în faptul că nu va prînzi azi, după pofta inimii sale — pe o terasă închisă cu geamuri și servit boierește — ci nici-

odată cît va trăi ; că asemenea desfătări erau pentru alții, nu pentru el.

— Hai să ne-ntoarcem, spuse abătut, și Maggie primi cu aceeași voce supusă cu care acceptase să meargă în Portu. Traversară un maidan, unde, cîndva, se înălțase o casă de toată fala, și ajunseră într-o zonă de locuințe vechi și dărăpănate, năpădite de ierburi și de buruieni pînă la brîu. Era un loc trist și umbros, unde te pătrundea răcoarea. De acolo Maggie îl conduse prin spatele străzii Lovatt, pînă la poarta pensiunii Bel Geddes.

— De ce m-ai adus aici ? o întrebă

— Pentru că aici locuiesc eu.

— Nu și eu.

— Ba și tu, de vreme ce aici îți stă nevasta.

— Și ce-o să facem ?

— Ce fac doi soți după nuntă.

Gillon șovăi înaintea porții.

— Cu gazda în casă... ?

— Exact.

Și o porni hotărîtă pe cărarea ce ducea spre o intrare lăturalnică. Gillon nu se clinti din poartă.

— Eu n-am obrazul să fac una ca asta. Și-ți cer să rămînem aici.

Fulgerele din ochii ei îl siliră să-și plece fruntea și să cerceteze pietrișul potecii.

— Ascultă-mă, se oțărî Maggie. Sînt doamna Cameron, iar tu Gillon Cameron, și atît după legile Scoției cît și în fața lui Dumnezeu sîntem soț și soție ; așa dar avem dreptul să stăm în aceeași cameră și în același pat, ceea ce-mi și doresc, între noi fie vorba. Acum vino cu mine, îi porunci, apucîndu-l de mînă. Deocamdată asta ne este casa !

Gillon își trase mîna, dar o urmă pe cărare. Înainte de a urca cele cîteva trepte, auzi un zăngănit pe pietriș și întoarse capul. Inelușul de cositor se rostogolise pe potecă, pînă la margine, unde se pierduse printre buruieni. „Acolo va încremeni pînă în ceasul meu de pe urmă", își zise Gillon, mirîndu-se de ciudățenia gîndului ce i se năzărise.

Rodney Bell Geddes se afla la post, în fața registrelor pe care le completa.

— Te felicit, o întîmpină pe Maggie, ridicîndu-se de la masa de scris — lucru ce nu-l mai făcuse. Și pe dumneata, Cameron.

Oare de unde-i știa numele? se miră Gillon. Bel Geddes îi întinse mîna, afectat și cu zel, așa cum obișnuiesc bărbații, cînd unuia dintre ei i se întîmplă ceva special.

— Cum de-ați aflat? întrebă Maggie.

— Cum am aflat? Doar trăim în Strathnairn, domnișoară Drum, vreau să spun, doamnă Cameron și, dacă ați observat, avem o singură stradă. Așa că tot ce se întîmplă la celălalt capăt ajunge, glonț, pînă la noi, iar ce se petrece aici zboară dincolo. Nimic nu trece, neluat în seamă „Ai auzit de micuța domnișoară Drum? mi-au șoptit la ureche. A luat de bărbat pe unul care umblă în fustanelă, cu numele Cameron".

— Cheia, domnule Bel Geddes, i-o tăie Maggie.

— Aaa, daa, cheia.

Și-i puse în palmă o cheie mare de bronz, de pe care pierise aproape tot luciul. Cu ochii la ea, Gillon mai avu o străfulgerare, o ultimă revelație la colanul adevărurilor deslușite în acea dimineață. Își dădu seama că de acum înainte viața lui apuca pe un alt făgaș, mai însemnat decît toate cîte-i fuseseră hărăzite de soartă. Și, dintr-o dată, îi răsări dinainte marea, cu întinderea ei albastră, cu vînturile, cu talazurile, cu soarele și cu ploile pe care le înfruntase în barcă. Dar alături se afla Maggie, cu cheia în mînă, iar la cîțiva pași începeau scările, pe care de-abia dibuiai să le urci, și înțelese că nu mai avea de ales.

Bine ar fi fost să nu vadă marea de la fereastră, dar azurul ei și al cerului inunda camera. Era o zi senină, cu soare arzător, adevărată sărbătoare în Strathnairn! Cînd își intoarse privirea de la strălucirea de afară, de-abia o zări pe Maggie pe marginea patului.

— După mine unul, nu se cade să stăm aici. Toți ne știu. Și ăi din sufrageria de jos.

— După tine ar fi nimerit să mă lași singură, chiar de ziua nunții?

Gillon se așeză pe un scaun, cît mai departe de pat și, cu toate că-și dădea seama de comicul situației, începu să învîrtească pălăria în mînă, de parcă cine știe ce

lucru mare făcea. După o vreme, cînd își ridică ochii spre Maggie, o văzu dezbrăcîndu-se de rochia cea verde și, pe loc își strămută privirile spre zările sinilii, dincolo de fereastră.

Cel puțin, dac-ar fi fost mai întuneric afară, atunci totul ar fi părut mai firesc. Dar așa, cu atîta strălucire în cameră...

— Hai, uită-te dacă vrei, îl îndemnă ea. De-abia acum o să vezi ce marfă ți-ai luat.

— Taci, Maggie.

Și rămase cu ochii la geam. Ce cuvînt urît „marfă" ! Și cît de ciudat era s-o știe acolo, pe marginea patului, o făptură reală și liniștită, pe care n-o vedea totuși, ca și cînd n-ar fi fost amîndoi în odaie. El parcă stătea în picioare, deși se vedea pe un scaun și cu privirile întoarse aiurea. Ar fi vrut să plece, dar la fel ar fi vrut să și rămînă, și să se simtă la îndemînă, după cum părea să se simtă Maggie, iar mai presus de toate, să scape de nesuferita senzație că e pe cale de a săvîrși o faptă nesăbuită, ceva care nici nu știa cum începe și nici cum se isprăvește.

— Și acu, ce aștepți de la mine ?

Ca să rostească aceste cuvinte își adunase tot curajul din el, dar după ce le dăduse glas se felicită singur.

— Cum ce aștept ? Să facem amîndoi dragoste.

Și la auzul acestor cuvinte simți pogorîndu-i o amorțeală în tot trupul — așa cum i se mai întîmplase cînd era să se înece, iar la ieșirea din apă mădularele parcă atîrnaseră tone, încît de-abia și le putuse mișca.

— Cum vine asta ? se trezi iar vorbind.

— Firesc cum nu se mai poate, dar să-ți explic nu am cum.

— Dacă-i așa de firesc, atunci eu de ce nu știu ?

— Ba știi, Gillon.

— Habar n-am.

— Nu te cred. Și hai odată, aici, lîngă mine.

— Dar îți spun adevărul.

— Ai fost în armată, nu ?

— Adevărat, pe acolo se mai vorbea, dar nu mi-am plecat niciodată urechea. De cîte ori îi auzeam, o ștergeam. Nu-mi plăcea. În gura lor suna așa de... cum să zic... așa de murdar. Îmi spuneau sfîntu' Gillon.

Şi pentru aceste mărturisiri îi trebuise mare curaj. Işi pironise ochii pe cîteva bărci, care tocmai părăseau portul şi începeau să-şi ridice pînzele şi să coboare năvoadele în apă, în credinţa că, urmărindu-le atenţi, desprins de el şi de apăsarea camerei în care se afla, va putea să-şi pună rînduială în cuget şi să gîndească altfel la acest început de viaţă. Dar nu peste mult se trezi cu Maggie alături şi întreaga strădanie i se nărui într-o clipă. Era în capot şi, cu toate că nu-şi întorsese capul îi zărise o parte dintr-un picior şi din coapsa ei negricioasă. Mai fuseseră aproape, şi tot singuri, la el, în colibă, nu însă într-o încăpere civilizată, unde mobila era mobilă, patul, pat, iar Maggie femeie în toată puterea cuvîntului.

— Gillon, îi spuse, pe un ton de ordin. Mai lasă odată pălăria din mînă. Şi el o scăpă pe podea. Ai auzit vreodată de „giugiuleală"?

— Da, am auzit, pe la toţi.

— Atunci zi şi tu: „giugiuleală".

Se supuse, rostind cuvîntul cu buzele aproape lipite de geam.

— Ei vezi? Ce ţi se pare aşa de grozav? Iacă l-am spus pe rînd amîndoi, şi n-am păţit nici unul nimic. Te mai simţi apăsat de spaimă, sau mai vezi ceva josnic în asta?

Adevărul era că i se mai uşurase un pic sufletul.

— Dar de „drăgosteală" ai auzit? Asta-i şi mai potrivit pentru noi, fiindcă aşa se zice cînd un soţ face dragoste cu nevastă-sa. Sau aşa-i spunem noi, în Pitmungo: „drăgosteală". Ni se pare că sună mai bine.

— Aşa şi e, se înduplecă Gillon. Cuvîntul îl mîngîia pe inimă.

— În drăgosteală afli plăcere şi bucurie şi tot.

— Da' de unde ştii tu?

— Fetele de prin tîrgurile de mineri aud multe.

Acum îi vedea degetele de la picioare-tuciurii, mici şi subţiri — aşa cum ieşeau din capot, atingîndu-i poalele moi şi ţopăind pe podele şi, privindu-le, se simţi tulburat, poate fiindcă-i semănau aşa de mult ei şi erau atît de inofensive.

— Chiar de-am zice că ştiu cuvintele ce folos doar cu atît? Maggie, tăcu. Şi-apoi o să scîrţîie patul, urmă el la fel de încurcat.

Cu asta o făcu să rîdă — nu tare și nu de dînsul, după cum se vedea lămurit, ci de situația în care se aflau și de felul în care se trădase prin cele cîteva vorbe.

— Te-ai dat de gol, Gillon. Văd că știi tot.

— Zău că nu.

— Hai așază-te colea, lîngă mine, îl chemă destul de autoritară și, mai înainte de a găsi o cale de împotrivire, îl trase după ea la capătul camerei. Se așezară pe pat, mînă în mînă — a lui, rece ca gheața și umedă, a ei mică, uscată și caldă. Curînd, Gillon observă cît de descheiată era la capot, și deci la îndemînă — cu toată rufăria ce o mai avea dedesubt. Ori asta nu se făcea, era o rușine, chiar de se socotea ea nevasta lui. Cînd Maggie îl surprinse privind-o, Gillon se roși pînă în vîrful urechilor.

— Știi de ce roșești întruna ?

În loc de răspuns, se trase în lături și-i ceru să nu vorbească de el ; prea îl tulbura și-l făcea să se piardă cu firea.

— Știi sau nu știi de ce tot roșești ?

— Nu.

— Fiindcă tot timpul ți-e gîndul numai la asta, și-ți închipui că toți din jur te ghicesc.

— Da de unde !

— Crede-mă că așa e. Ești mai rău decît Rodney, de la parter, și ca Drysdale.

Maggie vorbea prăpăstii și-o contrazise cu toată tăria.

— Da de unde ! Și apoi Drysdale aleargă doar după fuste.

— Și tu ai face la fel.

— Ba pe naiba !

Maggie îl luă iar de mînă și de astă dată nu și-o mai smulse.

— Ești un sentimental, băiete. Știi ce înseamnă sentimental ?

— Cum de nu.

— Ei bine, ăsta ești tu. Atîta te-ai gîndit și ai visat la ziua de azi, încît acum, cînd este aici, aproape că nu mai ești bun de nimic.

— Pe naiba ! Astea-s curate... curate prostii, se rățoi el, dar în sine recunoștea că Maggie pusese mîna pe rană, și o dată ce-o atinsese, parcă-l durea mai puțin.

— O să treci peste asta, Gillon, ţi-o garantez eu. Am mai văzut eu sfielnici ca de-alde tine; mironosiţi care şedeau ca îngerii în strană. Dar cum au început să lucreze în mină şi au găsit o codană, i-a apucat strechea. Şi să te ţii ce iubăreţi s-au făcut.

— Iubăreţi?

— Păi da; nu se mai satură de pipăială şi de pupat.

— Fugi d-aici!

— Zău că da. Şi-aşa ai să fii şi tu.

Pe asta de unde o mai scornise? El care nu îndrăsnise să mîngîie un braţ de femeie, să-şi piardă, chiar aşa, orice fel de ruşine, şi să nu-l mai sature Dumnezeu de dragoste! Cu neputinţă! Şi totuşi perspectiva îl făcu să zîmbească vag.

— Aşa o să fii, Gillon; îţi sclipeşte în ochi licărul dragostei, şi nimic n-o să-l stingă. Oricine îl vede. Şi asta ai să faci şi acum: dragoste. Numai că întîi mă dezbrac şi intru în pat.

Inima lui porni în galop, gata să-i spintece pieptul cu loviturile-i puternice, de parcă vîslea împotriva vîntului.

— Cînd mă vezi în pat, te dezbraci şi vii lîngă mine, urmă ea, cu acelaşi ton de poruncă.

„Dar e mai bine aşa, se gîndi Gillon. Pe urmă, ne lăsăm pe seama naturii, care o să ne arate ce avem de făcut."

— Da, da.

— Aşa vrea Dumnezeu, care a semănat dragostea pe pămînt.

— Da, da, îngînă Gillon.

— Fiindcă el a lăsat-o şi aşa ne e dat, s-o săvîrşim ca pe un lucru firesc. Ca cei dintîi oameni care n-au avut nici sfătuitori nici îndrumări scrise.

— Se-nţelege că nu...

— Ci doar s-au trezit că fac dragoste...

Se întinse în pat, cu ochii ţintuiţi în tavan, conştient de căldura trupului ei şi înfiorat de un tremur, dar nu pe cît se temuse. Era destul, ca început, socoti el, să stea lîngă Maggie, urmărind pe tavan genele soarelui clipind în feluri şi chipuri scînteietoare, cum le oglindea apa învolburată a mării. Pînă în clipa aceea nici natura şi nici Dumnezeu nu-i deschiseseră calea spre ce tre-

buiau să înfăptuiască. Dar poate era mai bine așa — nu dintr-odată, ci pe încetul. Cînd în sfîrșit îndrăzni să se întoarcă și s-o privească, constată cu uimire că ea adormise. Și atunci, vru să coboare din pat. Era o jignire pentru bărbăția din el. Totuși rămase pe loc, cu ochii la Maggie, adulmecînd-o ca pe somonul vînat în noaptea de pomină, sorbindu-i ființa și răsuflarea, spre a o simți pe de-a-ntregul și a-i descoperi tainele.

Cu fiecare minut întrevedea tot mai clar menirea lui ca bărbat, luminat și împins de o dorință oarbă, mai presus decît firea lui. Înțelese în sfîrșit că de astă dată el era somonul, iar Maggie ținta spre care gonea ; că întreaga viață fusese doar un preludiu al clipei de față, spre care alergase mînat de la spate și că nimic nu-l putea abate de la atingerea țelului. Trebuia s-o aibă acum și pe loc ; fiindcă așa era drept și în legea firii.

Maggie se supuse fără a cîrti și doar o singură dată o auzi șușotind la ureche :

— Ți-am spus eu că știi. Am avut dreptate ?

Și într-adevăr. Dintr-o dată se spulberaseră toate misterele, de parcă le cunoscuse dintotdeauna. Nimic nu-l mai uimi în afară de momentele de la urmă, prăbușite în delir, și de faptul că o făptură atît de fragilă și măruntă, ca Maggie, îndura totul fără a se plînge sau a se arăta vătămată. Nu știa dacă împărtășește aceeași plăcere, și niciodată nu îndrăzni s-o descoasă. Dar în inima lui stăruia nădejdea că da.

Într-un tîrziu, se desprinseră unul de altul și rămaseră întinși, cu privirile înălțate, încercînd fiecare să pătrundă semnificația actului consumat.

— Nu cred că alții au simțit chiar prin ce-am simțit noi, fiindcă ar fi spus-o în gura mare, mărturisi Gillon după o pauză îndelungată.

Și ei îi plăcuse — ceea ce n-o mira. Simțise tot ce auzise de pe la lucrătoarele din mină, și nu vedea de ce s-ar fi dovedit mai împietrită ca ele, cînd îi venise sorocul. Și chiar de nu ar fi fost așa, tot nu i-ar fi păsat, fiindcă plăcerea nu însemna mai nimic, ci doar urmarea ei, adică întemeierea familiei. Asta-i fusese scopul. Ori dacă pînă la el mai avea parte și de această ciudată și brutală distracție, cu atît mai mare cîștigul ! Totuși, gîndindu-se la clipele prin care trecuse — la nesăbuințele pe care voise să i le șoptească la ureche

lui Gillon, i se părea un lucru cam deșucheat. Dacă Dumnezeu nu a găsit altă cale pentru perpetuarea omului pe pămînt, înseamnă că nu prea are imaginație, conchise ea.

Urmărit de aceleași gînduri, Gillon se întoarse pe o parte. „Mare era înțelepciunea lui Dumnezeu în tot ce orînduise", își spuse, înainte de a adormi.

Nu-l trezi decît după amiază.

— Gillon !

El își deschise ochii fără să se clintească.

— Vreau să-mi făgăduiești ceva.

— Ce anume ?

— Că ai să porți pălăria cînd om ajunge acasă.

— Și pentru asta mi-ai stricat somnul ?

— Da, pentru asta.

I se părea o asemenea copilărie încît începu să rîdă. Era de-a dreptul de necrezut cum se topise orice stavilă dintre ei și cît se simțea de tihnit în pat.

— Așa voi face, îi promise. Dar trebuie să-mi plătești.

— Oo, nu, Gillon !

— Ba da. Așa e cinstit.

Și se întinse după ea la marginea patului, unde o zbughise, și o cuprinse în brațe.

— Ce e prea mult nu e sănătos. Crede-mă, Gillon.

— Ba deloc. Este în legea firii. De ea m-am lăsat condus și de Dumnezeu. Ori el știe ce face.

— O fi știind, dar cîteodată o mai zbîrcește și el.

Și cum ziua nunții cerea acest ritual, consimți să-l îndeplinească, ba chiar pe cît învățase mai bine.

Cînd Gillon se trezi iar, soarele coborîse în mare — așa cum i-o spunea lumina din geam — iar Maggie era îmbrăcată și-i pusese pe scaun, chiar lîngă pat, patru plăcinte cu carne, din care ieșeau aburi.

— Acu' scoală-te, îi spuse. Două plăcinte jumate sînt pentru tine. Mănîncă-le în timp ce te îmbraci. Trebuie să plecăm.

— Să plecăm ?

— Am luat bilete la trenul de astă seară, ca să nu mai pierdem o zi.

Uitînd unde se află, Gillon coborî din pat complet gol, și tot așa mușcă din plăcintă. Era înfometat.

— Phii, că bună mai e! exclamă, traversînd încăperea spre scaunul unde-și lăsase costumul de tweed. De-abia atunci se văzu, în geamul ferestrei.

— Dumnezeule! Mi-am pierdut mințile! exclamă fîstîcit, încercînd să-și acopere goliciunea.

— Asta e bună! Parcă ce deosebire e să stai gol în pat sau în cameră?

— Ba este. Sigur că este, o contrazise el.

Întorcîndu-se cu spatele, lăsă plăcinta din mînă și se îmbrăcă în cea mai mare iuțeală. Lucrurile lui erau puse în cutia în care cumpărase costumul, iar ale ei în geamandanul Gladstone.

— Da' ce-a pățit cufărul tău?

— Nimic. Așa e totu'n Pitmungo — năclăit de negreală.

Dar cum zîmbise în timp ce-i vorbea, Gillon nu o crezu.

— Nu putem ieși pe ușa din dos? Altfel o să dăm de patron.

— Păi d-aia și vreau să mergem prin față.

— Care va să zică ți-a mers bine la vînătoare? îi zise Bel Geddes.

— Am prins prada cea mai de soi, i-o întoarse Maggie senină.

Gillon nu pricepu despre ce vorbeau.

— Ah, era să uit, făcu ea. Vreau să vă spun două vorbe despre cărbune.

— Despre cărbunele pe care îl folosim noi?

— Ați ghicit. Și-i vorbi cu toată competența căpătată în Pitmungo. Aflați că ăsta nici nu-i cărbune, ci șist prăpădit. Vă fraierește cine vi-l vinde. Vi-l dă drept huilă. Dar nici pomeneală. E numai cenușă, iar căldură, ioc.

Apoi schiță un semn către Gillon care înhăță cutia și cufărul și o luară din loc, coborînd pe potecă, spre poartă și pe urmă în stradă.

La gară îl lăsă pe peron, cu bagajele, în vreme ce ea se duse la un ghișeu să expedieze o telegramă lui taică-său. Era un eveniment fără precedent în Pitmungo, ca un miner să primească o depeșă bătută la telegraf. La sosire, îl chemară pe Tom Drum din mină.

„Mi-am găsit scoțianul dorit și vin acasă cu el".

Zece cuvinte. Nici unul în plus.

9

De-abia se suiseră în tren și ieșiseră din Strathnairn cînd trecură pe lîngă lac. Era foarte adînc, judecînd după albastrul apei, și împresurat de dealuri înalte, acoperite cu pini, iar în mijloc avea o insulă pe care se înălțase cîndva o clădire imensă, dar aproape complet măcinată de timp.

— Ce-i acolo ? îl întrebă pe Gillon silindu-l să renunțe la cercetarea minuțioasă a trenului.

Era pentru prima dată cînd se afla într-unul.

— Uitasem că se vede de-aici. E cetatea.

— „E cetatea", îl imită cu arțag. Care cetate ?

— Cetatea Cameron.

— Ooo ! ! !

Își pierduse orice stăpînire de sine în fața grozăviei pe care o auzise. O cetate în familie ! Asta întrecea orice speranță, orice calcul din cîte-și făcuse. Însuși cuvîntul „cetate" o vrăjea, ca și „arginții", descoperindu-le semnificații și rezonanțe comune.

„Cetatea mea. Cetatea noastră. Cetatea Cameron !"

— Avem vreun drept asupra ei ?

Acel „avem" nu trecu neobservat de Gillon.

— Toți Cameronii au drepturi asupra ei. Chiar și-ai mei au pus o cărămidă sau două în zidurile fortăreței.

Maggie tăcu pînă ce dispăru cetatea și intrară în bezna unui tunel. Și cu toate că se mai afla un călător în compartiment, Gillon îndrăzni s-o sărute.

— Urîtă păcăleală mi-ai tras, i-o plăti ea cu întîrziere.

— Îmi pare bine că a prins.

O bună parte din noapte o ținu chiar în brațe.

Dimineața ajunseră în munții Cairngorms care, în ciuda calendarului arătînd luna iunie, erau înveșmîntați în zăpadă. Odată cu răsăritul soarelui, piscurile — pînă atunci vineții — deveniră roșii, iar cînd astrul sui pe boltă, și lumină zările, crestele se albiră din nou. Mîncară merindele cumpărate de Gillon la una din gările în care se opriseră noaptea : pogaci și ceai.

Pasagerul de alături dormea.

— Ce e cîrtița ? o întrebă Gillon.

— Sobol, ce să fie.

— De ce mi-ai spus că te tragi dintr-un neam de cîrtițe ?

— Ei, am glumit. Ne spunem cîrtițe pentru că mișunăm ca ele pe sub coasta pămîntului, în cazna de a scoate cărbune. Cîrtiță, cazna, cărbune. Toate încep cu „c". Înțelegi ?

Pricepuse, firește, dar cuvîntul îl urmărise zile întregi și chiar în jocul întortochiat al vorbelor ce i le înșirase nu vedea nici un haz. Îl îngrijora munca pe care avea s-o înceapă, și gîndul își punea pecetea pe față.

— A fi miner nu e chiar așa o nenorocire precum își închipuie unii, îl liniști Maggie, urmărindu-i chipul și deslușindu-i neliniștea în cutele frunții.

Dar Gillon preferă să ocolească pentru moment subiectul și să privească pe geam plaiurile ce i se înfățișau pentru prima dată. Treceau pe lîngă o viroagă adîncă, prin care șerpuia un rîu cu ape verzui, hrănit de omătul topit. Pe o coastă de deal zări o gospodărie — cu ogoare înverzite și brazde acoperite cu mulci — la fel ca meleagurile pe care crescuse. În curtea de vite mai dăinuiau cîteva fîșii de omăt și, cu ochii la toate, se trezi cugetînd cu tristețe la părinții și la surorile lui.

— Miner, e un fel de a vorbi, sporovăia Maggie. Mă asculți ? Și el moțăi din cap. Poți săpa la cărbune și totuși să nu fii miner. Încuviință iar din cap. Dacă trăiești și te porți ca un miner, desigur devii și tu unul, dar Cameronii nu vor fi mineri.

Ar fi vrut să-i arate o pășune, cu vite din Highlands — vînjoase și cu păr aspru — dar cînd se întoarse spre ea constată că nu se uita la nimic, că era departe de el și nu în compartiment, ci într-o lume a ei.

— Sigur, o să scoatem cărbuni, dar cînd vom avea destui arginți la chimir, îi lăsăm baltă și ne apucăm de alte treburi.

— Mda, îngînă Gillon.

— De afaceri mai bune.

Tovarășul de drum se trezise din somn și asculta la Maggie cu ochii zgîiți și cu gura căscată.

— Tocmai cîrligul ce-i ține agățați pe mineri în văgăunele subterane, pe noi o să ne tragă spre libertate, spuse triumfătoare.

— Mda.

— Fiindcă pe noi nimic nu ne va țintui pe loc, ci vom merge tot înainte.

Gillon nici n-o mai urmărea. Treceau printr-o regiune agricolă de toată splendoarea, cum nu mai văzuse, grîul de iarnă săltase bine de la pămînt și era verde, iar cireșii și merii înfloriseră. Pămîntul arăta gras și mănos, iar hambarele din preajma caselor văruite erau mari și curate. Chiar Dumnezeu ar fi dormit pe cinste într-unul din ele, se gîndi el.

— Așa arată Pitmungo ? Seamănă cu ce văd pe aici ?

Lui Maggie nu i-a fost prea ușor să se adune și să privească ogoarele de afară.

— Ei, nu. Nu chiar așa.

Și călătorul necunoscut rînji strîmb.

— Sînteți de pe lîngă Pitmungo ? îl întrebă ea.

— Nu, dar știu cum arată și, sculîndu-se de pe bancă, ieși pe culoar.

Trenul intră gîfîind într-un orășel industrial afumat, unde se fabrica linoleum ; duhoarea de iută și de ulei de in îl făcu pe Gillon să se înece și să tușească. Parcă-i vedea pe truditorii din fabrică — bărbați, femei și copii — muncind legați la gură, mînjiți de ulei și negri la chip.

— Cum de-or fi rezistînd oamenii aici ? se întrebă cu glas tare.

— S-au învățat.

— Eu unul n-aș putea.

— Ba da, ai să vezi.

Călătorul se întoarse să-și ia bagajul, pregătindu-se să coboare.

— Frumos vis mai aveți, doamnă. Sper să vi se și înfăptuiască.

— O să am eu grijă de asta.

— Așa să fie, fiindcă pînă la dumneavoastră nimeni nu și l-a văzut împlinit.

— Noi nu sîntem „nimeni".

— Asta va arăta timpul. Pînă una alta, vă las cu bine.

În loc de răspuns, Maggie scutură bățoasă din cap.

— Ce tot îndruga ? se interesă Gillon.

— Tîmpenii ieșite dintr-un cap de tîmpit.

Și din nou se întoarse cu ochii spre Scoția.

Merseră toată dimineața cu trenul, dar, către după amiază, priveliștea se schimbă, devenind mai rîpoasă și

presărată cu tîrgulețe industriale înnegrite de fum. La un moment dat, Maggie îl întrebă ceva cu totul ciudat.

— Știi să te bați ? El o privi crucit. Adică să lupți și să te aperi din răsputeri cînd cineva vrea să-ți fărîme oasele ?

După un răgaz de gîndire, Gillon se declară incapabil de un răspuns categoric.

— Dar să iei lovituri și să le dai înapoi, te pricepi ?

— Greu de zis pînă nu încerc. Dar de ce mă întrebi ?

Îi privi pomeții ascuțiți — atît de primejduiți în trîntă — precum și nasul frumos arcuit, și se simți rușinată.

— Sînt iute în mișcări și rezist destul. Cînd eram în armată, ședeam cît mai departe de adversar ; am brațe lungi, înțelegi ? Așa că puteam să-l țin la distanță, iar cînd ostenea, îl loveam în plin. Totuși spusele lui nu-i aduseră liniștea. O dată trecuți de Upper Kinglassie, îl anunță că prima stație era Cowdenbeath, și deci trebuiau să-și adune lucrurile pentru a fi gata de coborîre.

La gară nu-i întîmpină nimeni.

— Acu' ce ne facem ? se neliniști el. Nu putem lua o trăsură sau altceva ?

— Mergem pe jos.

O luară pe drumul ce ducea către rîu, iar de acolo mai departe, către Pitmungo.

— De ce sînt toate casele față în față, de parcă s-ar zgîi una la alta ?

— Le-au așezat așa fiindcă au costat mai puțin.

— Nu mi-ar plăcea să stau într-una din ele.

— Te înveți, ai să vezi.

Împrejurimile orașului Cowdenbeath erau destul de atrăgătoare, ceea ce-i mai alungă grija. Numai rîul îi înnegura sufletul.

— De ce e apa așa de neagră ?

— Din cauza minelor.

— Unde sînt minele ?

— Ai să vezi.

Mergea în urma ei fără a-și lua ochii de la mușchii picioarelor, care i se umflau și se retrăgeau ca vălurelele unei ape cafenii — o încordare puternică a mușchiului gambei ce se bomba ca o minge, și imediat o destindere ; un adevărat flux și reflux al cărnii. Era o fată bine legată, fiecare parte din ea pusă cu rost, exact unde trebuie, alcătuind la un loc un trup zdravăn și totuși mlădiu, care-i usca gîtlejul de poftă, cînd îl privea.

În partea dreaptă a drumului, pe pîrloaga de sus, se vedea o dumbravă cu fagi lăcrimați de rouă. „Trebuie să fie întuneric acolo, și liniște", socoti Gillon.

— Aș vrea să urcăm să văd copacii de sus, zise cu un glas sugrumat de dorință. Încă n-am văzut pomi ca ăștia.

Maggie pricepu ce are de gînd. Citise undeva cum că înainte de luptă, indienii ori africanii — sau alți bărbați cu pielea de culoare închisă — își făceau cît puteau de cap, și în acest chip alungau orice frică din ei.

Într-adevăr, frunzele pomilor erau pline de rouă, dar sub ele era umbră și tihnă, cum își închipuise.

— Nu m-ai urcat aici ca să vezi pomii, îi zise Maggie.

— Ba jur că da, susținu Gillon, deși, fără a-și da seama, o și luase în brațe. Maggie nu se împotrivi.

Mai tîrziu, rămase o vreme lungită, privind tăria albastră și însorită prin rețeaua frunzelor vineții.

— Ești lacom ; trebuie să te mai stăpînești, îl școli ea. Dar nu supărată, ci ca o dăscăliță. Fusta, încheiată cu nasturi pe o parte, era desfăcută, iar la marginea crîngului se iviseră niște oi ce se zgîiau la ei.

— Oare ne-or fi văzut ? tresări Gillon, repezindu-se să-i încheie nasturii de la fustă.

— Pentru Dumnezeu, Gillon ! îl luă la rost în derîdere, ceea ce nu-l opri să moșmondească mai departe la fustă ; nu putea suferi gîndul să fie văzută pînă și de bietele necuvîntătoare. Așa e că uiți de toate cînd te apucă pandaliile ? Ia te uită ! Și arătă către oi. Observi că lipsește cineva din mijlocul lor ?

Gillon le studie cu atenție mutrele lunguiețe și prostănace, recunoscînd în cele din urmă că nu-și dă seama cine lipsea.

— Berbecul. Sînt fără berbec. Bănuiești de ce ? Gillon clătină capul în semn că nu. Fiindcă a fost priponit pe undeva, mai încolo, să nu tabere pe oi. Altfel știi ce-ar face ? El dădu iar din cap. Atîta le-ar tîrnosi, de-ar crăpa, adăugă ea, închizîndu-și ultimul nasture de la fustă. Gillon se făcu roșu ca para focului. A.a fac toți berbecii, conchise Maggie și, apucînd o pangli.ă de la beretă, i-o înfășură după gît și trase de ea — nu prea tare, dar atît cît să-l facă să simtă strînsoarea. Și pufnind în rîs, se ridică în picioare.

Străbătură pîrloaga, urcînd tot mereu, încît Gillon avea impresia c-o porniseră direct către cer. Dar mai

înainte de a ajunge pe pisc, le apăru, la picioare, apele estuarului Forth.

— Aveți mare și aici ? De ce nu mi-ai spus ? o întrebă bucuros de ce-i era dat să vadă.

— Nimeni nu coboară pînă la ea. După cum nici tu n-ai s-o faci.

„Ba eu da, își făgădui Gillon în sine ; am să zbor pînă acolo". Ajunseră în vîrf, iar cînd începu coborîșul, apăru și orașul la poale — o îmbulzeală de case înnegrite, ghemuite pe fundul unei văi negre, lîngă o gîrlă cu apă neagră. Gillon ghicise ce vedea jos, dar se încăpățîna să nu creadă.

— Ce-i colo ? întrebă el.

— Asta-i Pitmungo. Sîntem acasă.

Trîntit pe iarba mare și deasă, privi la valea de jos.

— Nu vreau să trăiesc acolo, spuse cu obidă.

— Dar acolo trăiesc eu.

Mare ghinion să aibă parte de o zi atît de frumoasă, fierbea Maggie de ciudă, fiindcă de pe colina însorită, de unde priveau, Pitmungo părea mai întunecat decît în realitate. Gillon se tot uita la coșurile minelor și la șirurile de case acoperite de zgură.

— Nu, n-o să mă duc colo, jos, îl auzi. Om găsi noi cum să ne cîștigăm pîinea și într-alt fel.

— Ba ai să mergi. Doar mi-ai făgăduit, îi aminti ea.

Rămase multă vreme cu ochii la orășelul din vale ; pe urmă se ridică și urcă iar pe creasta de unde se vedea estuarul Forth. Într-un tîrziu, coborîndu-și privirea spre locul unde o lăsase pe Maggie, o zări singură, printre ierburile sălbatice, și deodată i se înmuie sufletul. Adevărat, îi promisese c-o va urma, dar mai presus decît această făgăduință simțea că vrea să fie cu ea și să-i nască un copil. Gîndul îl ului pe moment. Pentru ca după o clipă, tot el să-l socotească cum nu se putea mai firesc. Doar se iubise cu această fată — cu această femeie — și poate chiar îi purta pruncul în pîntec. O porni în goană spre ea.

— Cît timp va trebui să trăim aici ?

— Pînă vom aduna destul ca să ne făurim altă viață.

— Bine. Atunci să mergem.

Și, săltîndu-și cufărul Gladstone în cîrcă, o apucă de o mînă — fiindcă aveau de coborît o coastă rîpoasă — și o porniră de vale.

„Am să mă fac miner, și-am să fiu printre cei mai buni, își făgădui Gillon, dar o dată ce mi-am plătit datoria față de ea, plecăm și lăsăm toată negreala în urmă. Fiindcă n-am să-mi duc toată viața în tăciune și în murdărie, doar ca să scot niște bani".

10

Cînd ieșiră din livada cea albă a Companiei, unde toți pomii erau înfloriți, văzură mare îmbulzeală în poarta minei.

— Ce-i asta ? întrebă el.

— Nu te opri din mers, Gillon, dă-i înainte !

Acum auzeau și strigătele mulțimii din fața porții și de-a lungul zidului. Îi văzuseră.

— Oricît de tare ar urla, nu le arăta că ți-e frică. Vîntul îi ridicase borul pălăriei și-i zbîrlise coada de căprioară, ceea ce, în ochii lui Maggie, îl făcea și mai arătos. Poate înfățișarea lui îi va încremeni de respect. Oricum, nu se mai văzuse în Pitmungo bărbat pe măsura lui. De asta putea să jure. Doamna Gillon Forbes Cameron se întorcea acasă cu un soț nobil ; cu un adevărat gentilom. Poate asta îi va pune cu botul pe labe.

— Ce se întîmplă ? o întrebă din nou, gata să se oprească din mers.

— Nu-ți încetini pasul, nu te arăta șovăielnic. Treci printre ei ca și cînd ai fi nepotul lordului Fyffe.

Inima lui se zbătea în piept ca o păsărică ferecată în colivie. Cîțiva puștani, mai cutezători, cenușii ca niște șoareci și cu fețele năclăite de praf de cărbune, se desprinseră de restul mulțimii și o porniră spre ei, pe potecă. Rău ceas își mai alesese pentru sosire, recunoscu Maggie. Tocmai ora de schimb, cînd minerii buiau de sub pămînt. Dar asta nu prea conta. Fiindcă, chiar de nu-l înhățau la poartă, l-ar fi prins la intrarea în mină, unde puseseră mîna și pe cei opt din Glenrothes, cu un an în urmă, și-i bătuseră măr. Administrația minei îi adusese în timpul nopții, sperînd că la lumina caldă a dimineții se va topi și mînia localnicilor, numai că socotelile companiei nu se potriviseră cu ale minerilor, care le rupseseră oasele veneticilor. Strigătul gloatei — sau mai degrabă un muget puternic din care pierise frica rămînînd numai setea de

sînge — se înălța tot mai vijelios. Și la auzul lui, cu tot îndemnul nevestei de a-și continua drumul, Gillon își conteni pașii.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Maggie, ce e zarva asta ?

Îi vorbise pe un ton mînios, vădit scos din sărite, cum nu-l auzise pînă atunci. Dar poate-i va prinde bine, se socoti ea.

— Nu vor să primească străini în mină, să scoată cărbunele lor.

— Dar de unde știau că vin ?

— Întotdeauna se află. Acum se căia de telegrama expediată.

— Tu mi-ai spus că se găsește de lucru din plin.

— Așa e. Administrația e dornică să angajeze oameni, însă ei nu-i primesc. Îi alungă.

— Cum ?

— Fac în așa fel încît să le piară pofta. Și, apucîndu-l de mînă, urmă : Rămîi alături de mine, așa cum voi rămîne și eu alături de tine.

Era o făgăduință pe care Gillon știa că și-o va împlini.

— Dar ce fac ? Spune-mi-o dinainte.

Îi lăsase mîna și o înhățase de brațe, vrînd s-o scuture.

— Nu face asta de fața cu ei. Iar dacă vrei să știi dinainte, află că tabără pe tine și te rup în bătaie, ca să nu mai fii în stare de muncă.

Ce ironie ! Tocmai cînd se împăcase cu acest nesuferit tîrg și cu munca ce-l aștepta în el, însuși tîrgul refuza să-l primească și să-i întindă o pîine, ba chiar avea să-i zdrobească oasele, ca să nu mai fie bun de nimic.

— S-ar fi cuvenit să mi-o spui, Maggie. Să mă previi. Și o privi într-un fel care-o îngrijoră. Prin tăcerea ei îl mințise. Dar cum n-am de ales, să mergem ! conchise cu hotărîre.

La numai cîțiva pași, puștimea începu să le dea tîrcoale, aruncîndu-le tot soiul de vorbe murdare.

— Nu te uita la ei, îi șopti Maggie. Nu le da apă la moară. Fă-te că nu-i vezi. Ăștia doar te ațîță !

Erau băiețandri de-o șchioapă, zdrențăroși și cu fețe scîrbos de murdare ; un soi de spiriduși, cum i se păreau lui, dezgustători de urîți, cu chipuri osoase și înfometate, cu ochi mici și aprigi, de nevăstuici, și cu niște cioturi de dinți, răsădiți ici și colo, printre văgăune întunecate.

— O să-ți tăbăcim fundu' spurcat de venetic, îi răcni unul.

— Cum adică să-l tăbăcească ?

— Te amenință c-o să te sfîșie, îi tălmăci Maggie.

— Un împuțit ca tine n-are ce căuta la săpat de cărbuni cu noi, urlă altul, repezindu-se în spatele lui și înhățîndu-i cu o mînă neagră și udă haina de tweed. Un al treilea se săltă să-l apuce de obraz, dar îi atinse doar buzele. Atunci simți Gillon, pentru prima oară în viață, gustul prafului de cărbune. Vru să ridice o mînă și să-i pocnească, dar Maggie îl frînă.

— Sfidează-i ! Nu te coborî pîn' la ei.

Ce-i întărîtase mai mult era pălăria.

— Găina ! Smulgeți-i găina din cap ! se stîrniseră cîteva glasuri în dreptul porții, iar după ele altele și altele.

— Apucați-i cipilica spurcată și trăgeți-i-o jos !

Spiridușii încercau să le dea ascultare și se tot întindeau s-o apuce ; în zadar însă, deoarece Gillon era prea înalt.

Cînd ajunseră cam la cincizeci de metri de poartă, vacarmul se domoli, toți oamenii urmărindu-i cum mergeau mînă în mînă, cu ochii ațintiți înainte, privind zidul gloatei și dincolo de el. Iar cînd veniră și mai aproape, gata să intre, începură cu toții să se tragă în lături, făcîndu-le loc. Și asta datorită numai lui Gillon — bărbatul bizar și cu totul străin ce-l aveau dinainte, nu un sobol ca ei, pripășit de prin altă mină, care nu le-ar fi ascuns nici o taină, ci un om dintr-o altă lume, după cum îl arăta înfățișarea. Și astfel înaintară prin hoardă, fără să-i atingă o mînă, și cu siguranță ar fi trecut și de poartă de nu le ieșea un miner înainte, punîndu-se stavilă în calea lor.

— Pîn-aici ! le strigă. Nici un pas mai departe.

— Ooo, Doamne ! izbucni Maggie, cu toate că n-ar fi vrut-o.

Dar știa ce tartor are în față. Era Andro Begg, staroste în Pitmungo, nu din voia oamenilor, ci cu de la sine putere. Înfricată, îl trase de mînă pe Gillon, să se dea înapoi ; el însă n-o luă în seamă, ci merse tot înainte, pînă ajunse chiar în dreptul minerului gata să dea peste el.

— Am spus nici un pas mai încolo ! Nu treceți poarta !

— Mi s-a promis de lucru aici, îl înfruntă Gillon. Celălalt scutură energic din cap.

— Cărbunele din Pitmungo e numai al minerilor din Pitmungo. Pe poarta asta nu intră nici un străin.

— Și cine mă va opri ? întrebă Gillon cu totul formal, se-nțelege.

Inima gonea nebunește. Omul din față era vîrtos ca un taur și, mînjit de cărbune, părea fioros.

— Andro Begg. El o să te oprească.

— Cu hîrlețul de-l ții la brîu ?

— Nu cu el, ci cu astea, și-i arătă mîinile : două cioturi de stîncă neagră.

Begg își smulse piconul din cingătoare și-l azvîrli jos. La mineri asta însemna aruncarea mănușii, ceea ce Gillon nu apucase să afle. Cînd hîrlețul atinse pietrele caldarîmului, Begg se și răsuci și-i repezi o lovitură în stomac, atît de neașteptată și de aprigă, încît Gillon își pierdu răsuflarea. Dar își reveni iute și, cu o mînă ridicată, ca să pareze un nou pumn prin surprindere, începu să-și scoată haina și să-și deznoade cravata, fără să se grăbească, ci tacticos, ca să cîștige timp.

— Asta nu-i răfuială între doi oameni, ci o datorie cetățenească de-a mea, îl anunță Begg.

Odată descătușat de haină, Gillon se hotărî să scape și de cămașă, iar cînd și-o dădu jos, gloata începu să rîdă de albeața trupului său uscățiv.

— Ie-te ce mai pui de găină !

— Și se mai ia la luptă c-un bivol !

— Să fiu ca'mneata, mi-aș scoate naibii găina, pînă nu ți-o zbor io din cap, îl sfătui Begg.

Gillon își luă pălăria și-o puse peste grămada de haine.

Primul pumn îl lovise năprasnic, dar avusese și darul să-i mai risipească din spaimă — un avantaj cîștigat, fiindcă și frica de dinainte îl duruse la fel ca și lovitura. Acum nu se mai sinchisea de ce-o să urmeze, ci se concentră asupra vrăjmașului, cîntărindu-l din ochi. Se uită la grumaz — gros aproape cît pieptul său ; apoi la brațele lui vînjoase, ca niște crengi de stejar, dar scurte, ca și picioarele ; pe urmă la straiele grosolane de mină, mustind de sudoare și apă din subteran — cum desigur erau și lîneturile de sub ele — și, în sfîrșit, la cizmele butucănoase și țintuite — deci lunecoase pe caldarîm — după care își zise : „Dacă nu m-altoiește prea curînd și prea

tare — să-mi frîngă niscaiva oase — și am să-l țin la distanță cu brațele mele lungi, s-ar putea să scap cu pielea întreagă. Să-l răpun, nici poveste. Dar să-l istovesc, da, pînă se va lăsa și el și eu păgubaș". Begg îl mai pocni odată și-l culcă la pămînt.

— Te-ai săturat, sau mai vrei ? îl întrebă cînd îl ajută să se culeagă de jos.

Iar cînd Gillon răspunse afirmativ, îl privi cu compătimire. Din acea clipă, Gillon își puse planul în aplicare, hărțuind adversarul, ținîndu-l cît mai departe, căutînd să cîștige timp. Îi mai pierise frica de Begg, de aceea îl lăsa să se mai apropie, atent la mișcările lui de om scurt și îndesat, la țopăiala și răsucirile-i repetate, care îl istoveau și-l făceau să gîfîie tot mai tare, iar cînd prinse momentul prielnic, îl pocni în obraz de-i șterse pînă și năclăiala de zgură. Fusese o lovitură iute și aprigă, care-i ridică o gogoașe sub ochi, iar la vederea ei Gillon încremeni, fiindcă nu avusese de gînd să-l întărîte peste măsură pe taur. Cînd însă Begg se repezi iar la el, ca să-i plătească cumplita jignire, Gillon se dovedi mai ager ca pînă atunci, sărind îndărăt, apoi roată, în jurul rivalului, parînd întruna cu brațul său lung, derutîndu-l și făcîndu-l să lovească mereu în gol.

Puțini oameni neantrenați rezistă într-o luptă mai mult de cîteva minute. Nici Begg nici Gillon nu se lăsau, dar unul lupta cu brațe de miner, deprinse cu efortul muncii din subteran, pe cînd celălalt cu brațe formate la vîsle. Așa se face că peste puțin, Gillon observă, aproape speriat, că vrăjmașul de-abia își mai ținea în sus mîinile vînjoase. După fiece încercare, reluarea atacului — cu ridicarea brațului și zvîcnirea lui înainte, devenise o caznă de netrecut. Și, privindu-l cum gîfîia cu gura căscată și limba scoasă, se gîndi că așa arată și un pește după o goană nebună, cînd e tocmai bun de lovit cu harponul.

După ce-l imobilizase un timp, împingîndu-i capul cu mîna, Gillon îi dădu drumul și începu să se învîrtă în jurul lui, adunîndu-și curajul să-l încolțească. Cu brațele căzute de-a lungul trupului, Begg se tot răsucea după el, ca un taur rănit după matador, căutînd să-l înhațe. Dar, cînd se aștepta mai puțin, Gillon îl altoi drept în față, și cu atîta putere, încît și el simți forța loviturii pînă în umăr.

Begg rămase împietrit, cu ochii zgîiţi şi cu o falcă smulsă din loc. „I-am zdrobit-o", se înfioră Gillon. Spumegînd de mînie, taurul se mai repezi o dată, încercînd să-l izbească, dar în aceeaşi secundă Gillon îi trase un pumn în rinichi, atît de nimicitor încît, fără voie, Begg urlă ca o fiară.

— În burtă, Gillon, în burtă ! o auzi pe Maggie strigînd. Îţi rupi mîna dacă îl pocneşti la moacă. Atinge-l la maţe ! E al tău, Gillon ! I-ai venit de hac ! Trage-i în burtă şi s-a zis cu el !

Aşa cum se întîmplă îndeobşte, gloata îşi schimbase mentalitatea. Acum îl voiau pe Andro Begg doborît la pămînt. Doar veniseră după sînge, şi cum îi simţeau mirosul, ţineau să-l şi vadă curgînd, indiferent al cui ar fi fost. Fără asta nu se urneau din loc. Gillon se uita la Maggie.

— Arde-l, Gillon ! îl îndemnă ea.

Şi aşa făcu. Începu să-l lovească în neştire, în burtă şi în obraz, dar Begg rămase neclintit, în picioare. Sub fiecare ochi se iviră umflături cît oul de potîrniche, iar la un nou pumn de-al lui Gillon, una se sparse şi prinse a sîngera ca o tumoare tăiată cu bisturiul, înroşindu-i pe amîndoi. Şi Gillon iar lăsă braţele în jos.

— Nu poţi lăsa omul aşa, ţipă un glas din mulţime. E dreptul lui să-l pui la pămînt.

Şi Gillon hotărî să-l doboare înainte de a-şi da sfîrşitul. Începu să-i care pumni în stomac, pînă-l văzu îngenunchind pe pietrele ude din faţa porţii, ca un bivol trăsnit de măciuca ucigătoare.

— Pentru numele lui Dumnezeu, domnule Begg, lasă-te jos, îl rugă Gillon, iar cînd chipul sluţit şi umflat ca o lună se uită în sus, cu ochii plini de lacrimi, dar lipsiţi de vedere, şi clătină din cap, în loc de răspuns, Gillon îl mai lovi o dată în umeri. De-abia atunci se prăvăli cu faţa pe caldarîm, aşa cum se scufundă unele bărci : dintr-odată. Iar Gillon se trezi strîns de mînă de cineva.

— Halal bătaie, voinicule. De cînd e Pitmungo nu s-a văzut încăierare ca asta !

— Lasă-mi mîna ! îl repezi Gillon.

— Da' io's taică-tu, măi voinicule ! Sînt Tom Drum.

Cum se simţea răpus de oboseală şi silă, Gillon nici nu-şi ridică ochii să-l vadă, însă Tom Drum nu se simţi deloc ofensat.

— Mi-am dorit întotdeauna un băiat și iată-mă cu un bărbat în lege, strigă spre mulțime.

După ce-și puse cămașa și haina, Gillon se întoarse la Andro Begg și îngenunche lîngă el.

— Domnule Begg, îl strigă.

Se temuse ca nu cumva să-și dea sufletul înecat în propriul său sînge, dar aplecîndu-se peste fața întoarsă într-o parte, îi auzi răsuflarea grea, însă regulată. Urmărindu-i ridicarea și coborîrea ritmică a umerilor uriași se simți mîndru, rușinat și trist în același timp.

— Lasă-l să zacă acolo, îl sfătui domnul Drum. Își vine el singur în fire, neajutat de nimeni. Așa-i obiceiu' p-aici.

„Blestemat, obicei !" își spuse Gillon în gînd.

Unul din puști, care cu puțin timp în urmă le strigase cele mai urîte cuvinte, veni alergînd și-i dădu pălăria.

— E a dumneavoastră, dom'le. O luasem să ne jucăm cu ea.

Gillon își netezi părul spre spate — părul său lung, nu ciuntit cum îl purtau cei de-aici — și își puse pălăria pe cap.

— Ce-au cu pălăria mea ?

— Noi, minerii, nu purtăm pălărie, îi explică socrul. Numai stăpînii minelor poartă. Noi avem șepci. Pălăria e pentru boieri.

— Eu port, zise Gillon.

În clipa aceea nu-și dorea decît să fugă de lîngă trupul de pe caldarîm, să scape de urlete și de toți bondocii oacheși și încrîncenați ce-l împresurau.

— Putem să mergem ? îl întrebă Maggie apucîndu-l de mînă.

„Doare al naibii", constată el.

Ca să intre pe poartă trebuiră să-l ocolească pe Andy Begg, care tot o mai păzea cu trupul lui sfîșiat.

— Ia uitați-vă ! strigă Tom Drum. Marele Andy prăvălit la pămînt și plin de sînge, ca un porc înjunghiat !

Apoi buiră pe poartă, alături de primul venetic angajat ca miner de cînd se pomenise Pitmungo.

— Ai luptat vitejește, Gillon, îi șopti Maggie.

— Am făcut o batjocură pe care n-am să mi-o iert curînd.

— Adică pe mine n-ai să mă ierți, preciză ea.

Pe drum, către Ulița Minerului, unde locuia familia lui Maggie, Gillon de-abia își mai putu ține capul pe

umeri, și pînă acasă, a mers sprijinit. Mai tîrziu, cînd ședea în pat și căuta să-și adune amintirile, nu găsea aproape nici una. Afară de impresia obsedantă ce-l chinuia cînd și cînd : poposise în cel mai împuțit tîrg din cîte văzuse vreodată.

11

Nici el nu știa cîtă vreme zăcuse la pat. Poate o săptămînă, poate mai mult (Se întreba cine era oare negricioasa care-l privea din pragul ușii, fără să-l întrebe vreodată de vorbă, ci sfredelindu-l doar cu privirea ? Poate mama lui Maggie ? !) Cînd în sfîrșit s-a dat jos din pat, a trebuit să se țină de ziduri și de lucrurile din casă din pricina bîzîitului veșnic din cap, care-l făcea să-și piardă echilibrul. Și chiar așa, sprijinindu-se de ce apuca, tot mai căzu de cîteva ori.

— Mă întreb cîteodată dacă în halul în care mă aflu mă pot numi învingător, se plînse socrului.

— Vai de mine, voinicule ! Păi să-l vezi pe Andy Begg cam cum e. Nu să mai drege cîte zilișoare o avea ! A încercat să coboare în mină, cu schimbu' dă dimineață. Da' n-a fost chip, că i-a dat valea de-alde Brothcock. I-a zis că nu-i trebe o mortăciune în abataj. Te-apucă la inimă de-l vezi cum arată. E făcut harcea parcea. Mai mare fala, nu alta.

Pe Gillon îl oblojiseră pe cît le stătea în pricepere, îndopîndu-l cu borș de oaie, făcut din ciolanele capului, cu muieți de turtă de ovăz și cu tot soiul de verzituri ce dăduseră prin grădină, ca să capete forță. Și, pe încetul, se înzdrăvenise. Doar oasele — stîlcite și dureroase — se vindecau mai anevoie, și-i întunecau sufletul. Precum și casa în care trăia. Acum știa din ce se compune o gospodărie de mineri — doar din două camere : o bucătărie și una de toate zilele. Prima era în față, și în ea se afla vatra și cada de îmbăiat. Acolo își spălau jegul, se morfoleau bulendrele de lucrat în mină și se atîrnau la uscat, se gătea și mîncau toți ai casei. În odaia de toate zilele, se primeau oaspeți — de le trecea careva pragul — și dormeau socrii. Patul lui și al lui Maggie se afla în bucătărie — adică în odaia din față — care era complet vraiște. Și această lipsă de izolare îl supăra cel mai mult.

Dealtfel, toate casele din Pitmungo suferеau de aceeași meteahnă ; nimeni nu era singur și stăpîn în camera lui, ci fiecare intra și ieșea după bunul plac, ca iepurii într-un țarc cu despărțituri.

Într-o după amiază, simți că nu mai poate îndura să stea între ziduri, și cînd veni socru-său de la mină, se dădu jos din pat, hotărît să iasă să vadă cam cum arăta tîrgul care-i ceruse un tribut atît de vîrtos ca să intre în el. Cu chiu și vai, de-abia mișcîndu-se de dureri, își îmbrăcă costumul, iar Maggie îi puse pantofii. Apoi își luă pălăria și o porniră toți trei, mai întîi în jos, pe Ulița Minerului, apoi pieptiș, pe Calea Cărbunarilor, ce urca o treaptă, două de deal, iar de acolo, pe Măgură, pînă ajunseră în vîrf, la cele două uliți, cu case așezate față în față.

— Asta e Tîrgu-Măgurii, îl informă socrul, cu ulița Tosh Mungo, colea sus, și Moncrieff, mai jos.

— Ulița ambițioșilor, se amestecă Maggie, unde orice om cu mîndrie vrea să se înfigă. Aici o să stăm și noi.

— Și noi ? repetă Gillon. Numa' că eu nu sînt mîndru.

— Ai să vezi că așa o să fie.

Se așezară pe o bancă, în marginea uliței și a coastei pe care se afla cocoțată, și de acolo socru-său arătă către Easter Mungo și Western Mungo. Dar pe cînd se înfierbîntase la explicații, doi moșnegi scofîlciți și cu priviri de oțel, îi luară la rost.

— Cărați-vă de pe bancă ! răcni unul din ei. E doar a noastră, a Măgurenilor.

Cînd însă Tom începu a le spune cum că Gillon era viteazul care-i despicase falca lui Andy Begg și-l culcase jos, la pămînt, moșnegii se înduplecară ; de-i arătaseră colții, era numai pentru a-și apăra niște privilegii pentru dobîndirea cărora trudiseră toată viața, în mină. În Tîrgu-Măgurii, observă Gillon, erau case mai mari, aerul mai puțin îmbîcsit și apa de băut mai curată.

— Colo, jos, stau Vălenii, ca vai și-amar de capu'lor, grăi un bătrîn de parcă n-ar fi fost și cei din familia Drum de față. Ia privește, îl îndemnă pe Gillon. Ulița Igrasiei, unde casele-s cu'n picior în rîu ; Ulița Cocioabelor, cu bordee pe ducă și Ulița Minerului — cea mai de soi din tot Tîrgu-Vălenilor.

— Niște bețivani, zurbagii și nepricopsiți, care n-au știut cum să se salte din mizerie, vorbi al doilea moșneag, referindu-se la localnicii de acolo.

Pînă și în Biserica Independentă din tîrg, Măgurenii nu ședeau în rînd cu Vălenii, ci separat, află Gillon.

— Nu le facem temeneli, iar'mnealor fac pe muții cu noi, fiindcă n-au curaju' să caște gura, mai află el de la alt miner bătrîn.

Între Tîrgu-Măgurii și Tîrgu-Văii se afla un gazon imens, de un verde strălucitor, denumit oficial Parcul de Odihnă al Minerilor din Pitmungo, iar neoficial — și cum i se spunea de peste un secol — Terenul de Sport. Într-un colț mai retras se vedea o îmbulzeală de căruțe cu coviltire rotunde — Colonia Țiganilor din Pitmungo — după cum i se spuse, și Gillon rămase cu ochii ațintiți la vreo cîțiva din ei, care împleteau de zor la năvoade.

— Acolo se țin tîrgurile, întrecerile sportive și reprezentațiile de circ, îl lămuri socrul. Și tot mai rămîne loc pentru fotbal, rugby și cricket.

— Ai uitat de *quoits* [1], cel mai sfînt dintre toate, după o zi de tăbăceală în mină.

Și toți se declarară de acord cum că aruncarea inelelor la țăruș întrecea toate jocurile.

Gillon înțelese de la bun început ce binecuvîntare era Terenul de Sport pentru localnicii din Pitmungo — singurul loc curat unde puteau să zburde plozii în voie, sau să-și cheltuie plusul de energie băiețandrii mai răsăriți — la caz că le rămînea după ziua de muncă — prea lungă și grea pentru vîrsta lor fragedă. Dar ochii lui căutau mai departe, către Rîul Pitmungo șerpuind jos, în vale, și spre primele guri de mină, căscîndu-se sub roțile mari și zimțate ce se depănau peste drugii de cale ferată pe care se înșirau vagonete.

Și dincolo de toate acestea, la mormanul de zgură, înalt cît un munte, care ardea mocnit, fumegînd de pe lături și întunecînd toată zona de lucru cu răsuflarea-i pîcloasă și acră de gaze.

— Ce roți sînt alea care se învîrt deasupra magaziilor afumate ? întrebă Gillon.

Și cei din jur rămaseră de-a dreptul cruciți de o atare ignoranță.

— Cum, nu știi ? grăi socrul. Sînt scripeții care suie vagonetele de cărbuni și coboară cuștile cu mineri sub talpa pămîntului.

[1] Joc cu inele aruncate într-un țăruș

Talpa pămîntului... talpa iadului, își zise Gillon, simțind un gol în stomac la gîndul ce-i răsărise în minte.

— Eu nu mă văd coborînd sub pămînt. Am trăit doar pe apă, ori noi, oamenii mării, ajungem acolo numai cînd ne-a sunat ceasul morții.

Cei din jur rîseră la fel de uimiți și neîncrezători ca și de spusele dinainte.

— Toți coboară în subteran. Asta-i menirea bărbatului, glăsui unul din moșulici.

Fără de voie, Gillon băgă de seamă că nu avea nici o mînă întreagă.

— Cu timpul ai să te înveți, îi repeta fiecare și atît de des încît Gillon începuse să aibă îndoieli. Era un fel de litanie pe care și-o îngînau între ei, în nădejdea că, auzind-o mereu, fiecare va ajunge să creadă că așa va fi. Deoarece nimeni și niciodată nu se putea deprinde cu gîndul de a sta la trei mii de picioare sub scoarța pămîntului. Era împotriva firii. Însuși Dumnezeu, de exista cu adevărat — și Gillon era hotărît să-și limpezească fără zăbavă părerea în această privință — cu siguranță nu așa rostuise lucrurile, să se vîre omul pe sub pămînt, să-l scormonească și să-l pună la încercare, încălcînd legea naturii.

— E adevărat că se sapă și pe sub mare ? se interesă el.

— Ooo, și încă cum ! Unele galerii merg cîteva mile sub apă. Și cînd se stîrnește cîte o furtună mai țeapănă, simți cum se clatină toată mina.

— Ba simți și valurile, cînd sapi printre straturi, adăugă Tom Drum.

— Și cum iese gazu' din rocă ; ăsta-i lucru știut.

— Să te ții nene cînd se pornesc să geamă proptelele ; ca niște jivine înjunghiate. Cu asta nu mă-mpăcam io la'nceput.

„O să mor sub pămînt, își repeta Gillon, cu deplină convingere. O să mă înec, cum am presimțit eu mereu ; și încă într-o văgăună întunecată, în miezul pămîntului."

Porniră de vale, peste Măgură, iar la jumătate de drum, Maggie-i opri, să-și mai înalțe ochii către Tosh Mungo.

— Va veni ziua cînd copiii noștri acolo vor sta.

— Fugi, Maggie, nu vorbi prăpăstii, o zeflemisi taică-său. Ce Vălean ai văzut cățărîndu-se printre Măgureni ?

— Încă nici unul. Dar o să văd.

La trecerea lor, jucătorii de rugby și fotbal se opriră să-i privească.

— El e, el e ! Al cu pălăria ! auzi Gillon pe unul din ei.

— N-ai zice c-a fost în stare să-l pună jos, la pămînt.

— Ba l-a pus, omule ! Şi'ncă cum.

Tom Drum plesnea de mîndrie. Flăcăii își reluară jocul hîrjonindu-se între ei cu îndîrjire. Cîțiva erau mînjiți cu sînge pe obraji și la nas. „Ce făpturi de neînțeles, cugetă Gillon. După o zi de trudă în mină, să vină să se sfîșie pe terenul de sport. O specie aparte de oameni !"

În Tîrgul Văii toate femeile ședeau proțăpite înaintea porții — cu siguranță înștiințate de trecerea lor. Cîțiva mineri din schimbul de zi, care zăboviseră la paharul „de mîntuirea lucrului", veneau către case sleiți de puteri și murdari din tălpi pînă în creștet. Gillon îi urmări cu inima strînsă. Dar asta nu era priveliștea cea mai jalnică, ci mai avu parte de una, care-l amărî și mai mult. Prin ușile caselor se vedeau băiețandri spălîndu-se de zgura din mină în vane de tablă, înfipte în mijlocul camerei. Toți erau bosumflați și cu trupuri plăpînde, prea necopți pentru cazna la care erau osîndiți.

— Doamne, în ce hal arată copiii ! exclamă fără voie.

— Un șmotru zdravăn și se pun pe roate, îl asigură socrul. Drum era un om aspru și plin de bunăvoință. Nu însă și un găgăuță — cum se zicea în Pitmungo. Așa că înțelesese ce se petrece în mintea lui Gillon. Asta e viața d-aici, continuă el, și cu cît te împaci mai curînd cu ea, cu atît o s-o nduri mai ușor.

În mijlocul ulițelor din Tîrgul Văii, în așa zisul centru comercial al urbei, se înălța o clădire cu două caturi și cu o firmă spînzurată de zidul sur, de piatră. „Buchea cărții" citi Gillon inscripția.

— Aici e cîrciuma, fiule, îi spuse Tom Drum. Îi zice „Buchea Cărții", și bine au botezat-o, fiindcă în ea înveți mai dihai ca oriunde ce e în mină și colea, prin tîrg, conchise, făcîndu-i cu ochiul să intre.

Dar mirosul greu de sudoare, de udătură și năclăială de mină, ce răzbătea dinăuntru, îi tăie lui Gillon orice poftă de bere. Din prag, de unde se afla, aruncă o privire peste mușteriii înșirați în fața tejghelei și pe lîngă perete ; toți cu mîinile negre încleștate pe borcane umplute cu bere și gîlgîind lacomi, de parcă de-abia apucau s-o

toarne în ei, ca să pună la loc tot ce năduşiseră în ziua aceea. Spre dezamăgirea socrului, Gillon se întoarse din uşă şi zăbovi pe lîngă minerii de afară, care-şi sorbeau berea stînd ghemuiţi, pe vine. Cîţiva săltară borcanele de-abia perceptibil, salutînd, chipurile, pe viteazul ce-l doborîse pe Andy Begg. Cei mai mulţi însă nu catadicsiră să se clintească, ci-l urmăreau în tăcere.

— Frumoasă găină ; zău, pă cinste, se legă unul de pălăria lui Gillon. Ca de boier, deh !

Dar Gillon nu-l luă în seamă ci, împreună cu Maggie şi socrul, se depărtă cîţiva paşi, pînă unde se vedeau gurile minei, iar mai încolo, şi pitulat după un şir de stejari şi un gard înalt de mălin, conacul din Brumbie Hill, unde trăia Lordul Fyffe cu soţia sa, Lady Jane Tosh-Mungo, precum şi vreo cîţiva cerberi ai minelor, în case grămădite în spatele dealului Brumbie, asemenea oilor care simt vulpea şi se ghemuiesc pe după păstor.

— Te-oi căţăra tu în Tîrgu Măgurenilor — cu toate că io n-o cred — da' pă Brumbie în veci ; asta ţi-o garantez io, o dăscălea Tom Drum pe Maggie.

Dar ea, după cum observă de-abia atunci, se întorsese la minerii din faţa cîrciumii.

— V-am auzit ce aţi trăncănit înainte, îi luase la rost. V-aţi legat de pălăria soţului meu. Dar să văd la care din voi îi dă mîna să-şi salte fundu de jos şi să i-o smulgă din cap.

Nimeni nu se clinti din loc.

— Hai mişcaţi-vă ! Înfruntaţi-l, ca Andy Begg ! Dinadins îl pomenise, fiindcă ştia că-i acolo, în cîrciumă, şi, văzîndu-l, le pierise cheful de încăierare.

— Ştiam că n-o să îndrăzniţi, le zise Maggie triumfătoare, şi se întoarse în fugă la ei.

— Pentru ce-ai făcut asta ? o întrebă Gillon stînjenit de ieşirea ei.

— Mă tem că n-ai să pricepi.

Mai merseră o bucată, şi de-abia cînd ajunseră la ciurul cel mare-unde femeile prefirau cărbunele scos de ultimul schimb — încercă şi ea să-i explice.

— Pe oamenii ăştia trebuie să-i pui cu botul pe labe, îi strigă peste larma de acolo. Acuma ştiu cu cine au de-a face.

Dar Gillon nu înţelese acest lucru, aşa cum n-o înţelegea nici Maggie, nici pe cei despre care vorbise.

— Ascultă-mă ! urmă ea pe același glas ridicat. Nu e destul să învingi. Ci să-i forțezi pe vrăjmași să-și recunoască înfrîngerea.

„N-am să pricep niciodată", își spuse Gillon, dar tot atunci se gîndi că nici pe nevastă-sa n-o mai văzuse atît de strălucitoare și fericită ca în clipele dinainte, cînd, după ce-i ocărîse pe mineri, se întorsese în fugă la el.

12

Cu toată groaza din primele zile, Gillon începu să se împace cu noua sa viață, ceea ce, mai tîrziu, i se părea o crimă împotriva umanității și a rațiunii. Omul acceptă prea multe și prea ușor ; pînă și umilințele de netolerat.

Coborî și în mină și, ca să le arate ce poate, se apucă să muncească în disperare. Deși era cel mai lung dintre bărbații din Pitmungo, l-au pus să sape în cel mai scund abataj din mina Lady Jane. 2 ; așa au găsit ei cu cale pentru un angajat nou și străin de loc. Cît era ziua de lungă, ședea culcat pe o parte, într-o băltoacă de-o palmă. Atît de tare îl dureau mușchii din pricina apei și a poziției în care lucra, încît seara, cînd se întorcea acasă, n-avea putere nici să se spele și nici să bea ceaiul, ci cădea frînt pe pat și mai întîi ațipea.

Apoi iar fluieratul sirenei de dimineață — cînd afară nici nu se luminase de ziuă — și din nou îmbrăcatul în straiele încă ude — cu toată silința lui Maggie de a i le usca la vreme — și iar ochii soacrei din ușa camerei de alături, unde se proțăpea tăcută și negricioasă, ca un miner colbuit de cărbune, zgîindu-se cu nerușinare la el.

— O să te-nveți și cu asta băiete. Să vezi că te înveți, îl liniștea socrul.

Odată echipat, își lua gamela — cu bucățelele subțiri de slănină și feliile de pîine mînjite cu untul minerului (adică oleo margarină, grasă și albă, la fel ca slănina) precum și plosca plină cu ceai fierbinte, care avea să înghețe pînă își găsea răgazul să-l bea, și o pornea către mină. De prin ulițe și pe Calea Cărbunarilor se tot adunau oamenii, mai întîi în cîrduri mărunte, de cîte doi și trei — ca afluenții unui rîu în drumul către vărsare — pentru ca mai încolo să se prindă cu toții într-un șuvoi compact, înaintînd alături, spre pod și spre mină, uniți parcă de

însăși nevoia de a-și dovedi fiecare că nu orbecăie singur prin întuneric. Cînd și cînd mai scotea unul cîte un strigăt, golit de orice înțeles, și la auzul lui, Gillon simțea o gheară de gheață pe inimă ; de obicei însă, nu se rostea nici o vorbă, iar cînd treceau pe lîngă ortacii din schimbul de noapte, nici unii nici alții nu se priveau, de parcă cei care-și încheiaseră tura săvîrșiseră în tainițele pămîntului o nelegiuire de care se simțeau rușinați. Peste convoiul capetelor tăcute se înălța doar zăngănitul de gamele și ploști, care se izbeau de picioane și lămpi, tropăit de saboți și zornăitul blacheurilor de la cizmele înalte, de cauciuc.

Unii mineri, dintre cei mai în vîrstă, ca să cruțe încălțăminte de piele — atît de repede sfîrtecată de acizii din apa minei — veneau la lucru desculți. Gillon se îngrozea să se uite la picioarele lor.

În mină nu vorbea nimeni cu el.

— Ți-e frică, băiete ? îl iscodise o singură dată un miner, curînd după angajare.

— Nu știu ce-i frica.

— Ba ar cam trebui ; eu unul trăiesc doar cu ea.

De atunci nu-i mai suflase o vorbă. Pasămite i se pusese în vedere să nu mai stea la taifas cu veneticul. Gillon se obișnuise și cu această tăcere. Lucra cu sîrg, hotărît să-și învețe meșteșugul — cum să mînuiască uneltele, culcat, cum ședea, într-o parte, și în mocirlă ; cum să secționeze cărbunele, retezînd vîna pe dedesubt, ca să-l sape sau să-l împuște ușor ; cum să mînuiască hîrlețul lovind precis și puternic, chiar trîntit pe coaste, cum era silit să muncească, dovedind, pînă în cele din urmă, datorită perseverenței și brațelor sale lungi, cum că „fălosul scoțian de la munte“ — așa cum îi spuneau toți, pătrunde mai adînc în stratul galeriei și scoate cărbune mai mult decît alții, fie și în galeria de o șchioapă, unde fusese zvîrlit. Dacă minerii nu îi vorbeau, în schimb Archie Japp — delegatul administrației — și Walter Bone — supraveghetorul — țipau întruna la el, primul imputîndu-i prea multă ardezie în cărbunele scos, cel de-al doilea, mirosul de gaze în care lucra.

— Oi fi tu viteaz, Cameron ; doar ne-ai dovedit-o cu vîrf și îndesat, da-ți lipsește și-o doagă ? Află că nu vreau să crăp dintr-o vitejie de-a ta. Și mă mir cum de nu ți-ai dat sufletu' pîn-acu ?

„Fiindcă stau cu fața în jos, iar gazele se adună în tavan", ar fi vrut să țipe la el, dar se stăpînea și-i lăsa să aerisească abatajul, înainte de a se ivi vreo explozie și de a se trezi luați de apele estuarului Forth cu cărbune cu tot.

Cînd și cînd venea și Tom Drum să îl vadă, mergînd de-a bușilea cîte o milă, tocmai din galeria la care săpa, dar cînd ajungeau față în față, dornici să schimbe un cuvînt, niciodată nu găseau mare lucru să-și spună.

— Cum te descurci, măi băiete ?

— Bine, tată.

Lui Drum îi creștea inima auzindu-l.

— Ai pus țărușii-ăia nenorociți ?

— I-am pus.

— Da' bagă de seamă la temelia de sus ; e prea îngustă, n-o vezi ? Trebui' întărită ca lumea.

Și se apuca să-i arate cum să facă umplutură (din ardezie și pietre), căpriorii de reazăm, și cum să proptească tavanul corect, ca nu cumva să se surpe vreo lespede de ardezie și să-i îngroape de vii — cea mai cumplită primejdie a minerilor.

Lucru ciudat, însă, pe măsură ce trecea vremea, Gillon își dădea seama că și la cărbune avea același nedezmințit instinct ce-l dovedise pe mare și la prinderea peștilor. Simțea, fără greș, cît de puternică era apăsarea și cît putea îndura tavanul, încotro șerpuia filonul cărbunelui, iar o dată ce punea o proptea, era bună pusă, chiar cînd barometrul o lua razna, din cauza presiunii atmosferice ridicate, și cînd țărușii minei pîrîiau ori se sfărîmau sub greutatea ivită de afară.

Iar cu timpul, chit că Archie Japp sau Walter Bone nu-l prea aveau la inimă, a trebuit să-l scoată din abatajul de-o șchioapă — unde au lăsat un copilandru în loc — și să-l treacă într-unul înalt, unde se incapacitase un miner și nu mai avea cine scoate cărbunele după care le crăpa buza. Înlocuitorul lui Gillon nu avea mai mult de un metru jumate.

— Cîți ani ai, măi flăcăule ? îl întrebase, iar băiatului îi săltase inima de mîndrie că vorbește cu omul ce-l sfîrtecase pe Andy Begg.

— Am paișpe, da' le-am spus că am șaișpe.

— Și de-i aveai tot erai prea necopt pentru munca asta.

— Păi ce să fac? Tata-i olog; i-a rămas un picior sub o bucà' de ardezie. Așa că io trebe să cîștig pîinea.

Așa ceva n-ar trebui tolerat; ce orînduială era și asta? se răsvrăti Gillon. Dar se mută în abatajul înalt, cu „cărbune de piftie“ — cum îl botezaseră minerii — fiindcă se desprindea ca o gelatină, în fîșii mari, compacte și lucitoare, iar uneori se prăvălea din pereți ca un șuvoi negru. Filonul se afla la peste cinci picioare înălțime, astfel că, în prima săptămînă de lucru, Gillon își triplă norma.

Iar la capătul primei luni ajunse să scoată tot atîta cărbune ca orice ortac din abatajul Lady Jane-2.

Cu cîtă nerăbdare aștepta întoarcerea din străfunduri — revenirea pe pămînt — și cu ce plăcere o savura de fiece dată. Dimineața, înainte de coborîre, cerceta cu luare aminte ziua de-abia mijită, pentru ca acolo, în subteran, s-o însoțească cu gîndul, căutînd să și-o închipuie aievea, pînă avea să suie în colivia strîmtă, să străbată în goană cele zece mii de picioare, pînă la suprafață, și să regăsească pămîntul — fie scăldat de soare, sau înveșmîntat în zăpadă, ori bîntuit chiar de ploaie și înfrigurat. Oricum ar fi fost, încîntarea era aceeași. Mai fura încă o zi vieții sale jumătățite. Numai așa putea îndura osînda din mină.

Apoi venea baia — baia de după-amiază — pe care ajunsese s-o îndrăgească. Încă din prima zi Maggie își ținuse făgăduiala. Deși își reluase slujba de învățătoare la Școala Companiei de Exploatare Metaliferă și Carboniferă din Pitmungo — unde nici un dascăl nu primise să vină — se rostuia să fugă acasă din timp, să încălzească apa și să-l aștepte cu cada plină.

Cei mai mulți mineri se abăteau mai întîi pe la „Buchea Cărții“, să-și gîlgîie borcanul de bere blondă sau neagră, iar pe urmă veneau de-și beau ceaiul în straiele jegoase, de mină. Așa făcea și Tom Drum. Nu însă și Gillon. Odată scăpat din adîncuri, trebuia să scape și de mizeria ce se așternuse pe el ca să se simtă iar om.

— Unde mă pot dezbrăca de hainele de lucru? o întrebase pe Maggie în prima zi.

— Acolo unde stai, nătăflețule.

— Dar e maică-ta alături...

— Și ce dacă?

— Cum ce dacă? Închide măcar ușa.

— Nu contează dacă rămîne deschisă.

Și așa era, acolo, în Pitmungo ; nu conta pentru nimeni, în afară de el, care nu știa ce înseamnă să te faci că nu vezi. Pe atunci nu aflase de Ora Capului Întors — între cinci și cinci jumătate, după-amiază — cînd nici o femeie nu avea voie să iscodească vecinii pe geam ori din ușă sau chiar să iasă în uliță. În felul acesta, bărbații se puteau îmbăia pe potecile dintre case, dinaintea ușilor și ferestrelor date în lături, sau chiar în grădinile de legume, dacă era cald și frumos afară. Pînă și cei mai sfielnici, care altfel nu ar fi apărut nici cu brațele goale, odată întorși din mină și năclăiți de zgură se foiau despuiați prin casă, fără a fi luați în seamă. Dealtfel negreala trupului anula rușinea ; care reapărea mai tîrziu, cînd se îmbrăcau iar. Pînă atunci, însă, surorile își spălau frații, soțiile soții, mamele fiii mai mari. Maggie avusese dreptate : în Pitmungo nu conta goliciunea. Totuși pe Gillon îl stînjenea soacra, înfiptă în pragul ușii, holbîndu-se la neobișnuita albeață a trupului său — fie că i-l vedea sau nu.

— Ți-am spus cît de alb e, se umflă Maggie în pene.

— Ca un prinț, se hlizea maică-sa.

— Nu ca maimuțele tuciurii de aici.

— Cum e taică-tu...

Maggie îl spăla de zor pe grumaz și pe spate, iar el, nedeprins cu tipicurile îmbăiatului, simțindu-i mîinile calde, moi și lunecoase prin clăbucul proaspăt și înmiresmat, se îngrozea să nu se facă de ocară.

— Ridică-te, îi poruncise Meg o dată.

— Nu pot, îi șoptise cu glas gîtuit de rușine.

— Haide, fără fasoane, să te spăl și pe șolduri.

— Da' nu poot...

— Ridică-te, Gillon, îți spun !

— Atunci să plece din ușă.

— Auzi, cară-te, mamă !

Și soacra de-abia se urni în odaia de alături, de unde Gillon o auzi bombănind :

— O fi avînd ceva de ascuns. Iar după o pauză : Ori n-o fi avînd nici ce ascunde.

Și se pornise pe rîs ca o apucată.

„Cam miroase a tîrfă", o suspecta Gillon. Dar de atunci nici că a mai văzut-o trăgînd cu ochiul.

Nu era baie să nu-i aprindă poftele. Acum știa ce gîndește și simte Maggie în legătură cu drăgosteala ; „o aiureală, o născocire prostească" așa cum i-o repeta cu fiecare prilej, pentru ca odată dezlănțuiți și, spre uimirea lui, s-o vadă și pe ea pradă pasiunii fără de margini ce-l mistuia pe el.

Erau ocara uliței. Cine naiba mai pomenise drăgosteală ca la ei după baie și înainte de cină — pînă n-apuca să se întoarcă Tom Drum dela cîrciumă. Așa-i boscorodeau vecinii și el o știa, dar nu se putea stăvili. Oricît de amară ar fi fost truda în mină, altfel o îndura cînd se vedea scăpat din măruntaiele ei, iar ziua încă nu se încheiase, ci-l mai aștepta baia caldă, primitoare, cu mîinile ei pe trupu-i ostenit și după aceea încă o seară și o noapte de dragoste.

Dar a venit și o seară cînd Maggie i-a spus pe neașteptate și fără vreo explicație : „De-acuma s-a isprăvit". Buimac și rănit pe moment, n-a putut s-o întrebe de ce. Ci de-abia mai tîrziu, cînd s-a lăsat noaptea.

— Cum, Maggie, s-a terminat ?

— Așa, foarte bine.

— Da' fă-mă să înțeleg.

— Sînt gravidă.

O privi atît de încurcat, surprins, bucuros și, în același timp păgubit, încît Maggie mai că nu-i rîse în nas.

— Ce-ai rămas așa ? Nu mi-ai simțit pîntecul ? Doar n-oi fi crezut că s-a umflat de mîncare.

El se uita la fel de năuc. S-ar fi cuvenit să se simtă fericit, și-o știa, dar atunci și pe loc nu-l încerca decît părerea de rău.

— Asta înseamnă că nu mai putem să... ? bîigui aiurit.

Și Maggie scutură cu tărie din cap. Neștiutor cum era în asemenea taine, pe cine putea să întrebe, de trebuia să i se supună ori nu ? Așa încît, renunță să mai descoasă pe careva, și-i luă verdictul de bun.

De atunci s-a statornicit obiceiul ca la ivirea unui copil Maggie să-l îndepărteze o vreme. Și nu pentru că o dezgusta dragostea în sine, ci, fiindcă, din momentul cînd, apărea sarcina, nu-i mai vedea rostul. Țelul ei se împlinise, atunci la ce bun toată irosirea de timp și de energie ?

Cît despre Gillon, chiar de a doua zi se apucă de o nouă îndeletnicire : cercetarea cărbunelui. El, care nu pusese mîna pe o carte, dădu peste un manual de spe-

cialitate, intitulat „Cărbunele și topografia sa în regiunea carboniferă West Fife“ la care buchisea cu migală, citindu-l și răscitindu-l, pînă începu să întrevadă în acest minereu nebănuite ascunzișuri și însușiri. Astfel află cum fiecare bucată cioplită înghițise în țesătura-i obscură dogoarea soarelui de cinci milioane de ani. Cu alt ochi și cu altă simțire despica acum stratul din mină, iar cînd dădea de un cărbune anume, aducea din el și acasă, îl punea în vatră, să ardă, sub privirile sale vrăjite, căci în flacăra-i albastră gălbuie întrezărea soarele încătușat de milioane de ani, dezrobit acum din peretele negru, de săpăliga și priceperea sa.

— Nu vă dați seama de minunea ce se petrece sub ochii noștri, le spuse odată lui Maggie și socrului. De bună seamă nu-i înțelegeți tîlcul.

— Ba încă foarte bine : prăpădești bunătate de cărbune, i-o tăie Maggie. În loc să te holbezi la el ca un hăbăuc, mai bine i-ai pune deasupra și din ăl mai prost.

În mare taină, Gillon împărțise cărbunele în două feluri distincte : femeie și mascul. Primul — nespus de frumos, neted la mîngîiere și lucitor — se arăta îndărătnic la izbitura hîrlețului, dar pînă în cele din urmă ceda. Lui Gillon îi plăcea să-l dezmierde cu mîna. Cel bărbătesc — tare în coaste, rece și aspru, străveziu și licăritor sub picon — se lăsa și mai greu biruit, dar cînd se frîngea se prăvălea în mii de fărîme.

Pînă la nașterea pruncului, nu-i rămase bucurie mai mare decît împlîntarea hîrlețului în stratul feciorelnic la care lucra. Lovea cu frenezie în peretele moale și tot mai scobit, pînă cînd, nu o dată, invada galeria cu atîtea cioplituri scînteinde încît nu mai ajungeau nici căluții nici vagonetele să le care.

— Mai cu binișorul, Gillon, ce draci au intrat în tine ? îi strigase socrul o dată.

Gillon îi ripostă prin alte izbituri înfundate în vîna tot mai adîncă a stratului virginal de cărbune.

De atunci începură să curgă și arginții — cum se învățase să le spună și Gillon, cugetînd la potriveala cuvîntului ca la ceva mătăsos și plăcut, atît pe buze cît și la chimir. Prinsese și gustul plăților — de două ori pe lună, într-o remiză anume rostuită, unde Archie Japp îi întindea fișicul — ceremonial ce-l îndeplinea cu mare plăcere în lipsa domnului Brothcock, platnicul de drept.

— Cameron G., îl strigă Japp.

— M-da, răspundea Gillon, înghesuindu-se printre minerii care așteptau în fața remizei, sorbind bere neagră.

— Șaișdoidășilingi și patru pence, anunța Japp, după care se stîrnea mare zarvă.

— Mai dihai ca toți din împuțita de mină, bombănea Japp de unul singur. Și încă venetic ! conchidea, dînd din cap a uimire.

Minerilor băștinași mai că nu le venea a crede că în afară de ei, născuți și crescuți în Pitmungo, mai putea să învețe și altul să sape cărbune.

Odată ce-și lua fișicul, îi plăcea să-l treacă pe sub nasul celor de afară și de-abia mai încolo, pe Calea Cărbunarilor își vîra banii în buzunar, la loc sigur, unde-i simțea, pînă acasă — greu, tari și calzi. Atît de mult îi plăcea mărunțișul încît veșnic schimba bancnotele cu minerii care doseau de neveste o parte din leafă, să aibă de băutură.

Într-o sîmbătă seara, cînd se întorcea de la „Buchea Cărții", văzu în bucătărie, jos, lîngă masă, ditai lădoiul de tablă, cu un lacăt cît toate zilele.

— Da asta ce Dumnezeu o mai fi ? o întrebă pe Maggie.

Tinicheaua voluminoasă ocupa loc destul în strîmtoarea bucătăriei, și așa peste măsură de înghesuită.

— Asta e seiful nostru îi răspunse. Dar cum Gillon auzea pentru prima oară cuvîntul, o privi cu nedumerire. Casa de bani, îl scoase Meg din încurcătură. Ea ne va smulge din calicia de aici.

Și, luînd banii încasați de Gillon, începu să picure în casetă — prin crăpătura lungă și îngustă din partea de sus — monede de cîte o coroană și un șiling, ce se rostogoleau cu cîntec metalic — zang-zang ...cu acel sunet dătător de nădejdi — zang, zang — de argint peste argint, așternut pe temelia solidă și rece de fier.

— Caseta asta o să te tragă din mină. Zang-zang, își depăna argintul caierul melodiei. Bănuții ăștia ne vor cocoța în Tîrgu-Măgurii, sus în Tosh Mung.

Zang-zang își urmau clinchetul șilingii și coroanele.

— Ce te mînă așa de la spate ? Ce te împinge mereu înainte ? o iscodise taică-său mai demult.

O întrebare pe care nici acum n-o uitase, ca și răspunsul ce i-l dăduse. Era destul să se ducă la geam, să dea perdeaua în lături și să privească de vale, la Ulița

Cocioabelor și la mine, pentru ca răspunsul să țîșnească iarăși la fel de clocotitor precum i-l rostise cîndva.

Monedele se prefirau zgomotoase și vesele în pușculiță : zang, zang, zang...

Umplerea lădiței a devenit o sacră deprindere, repetată la două săptămîni.

Se închidea ușa, se lăsau storurile, se trăgea masa de-o parte, se scotea lădița de fier — ca un sicriaș de copil — din ascunzătoarea săpată în podele și se picurau arginții în ea. Şi totul se petrecea în odăița de-abia luminată de feștila lămpii cu seu. „O adevărată ceremonie religioasă", cugeta Gillon. La început, treceau într-un caiețel sumele ferecate în pîntecul metalic, dar după o vreme renunțară la buche, lăsîndu-le să se adune, fără a mai ști la cît ajunseseră, ci numai că agoniseau cu sfințenie un sfert din leafa lui Maggie, ca dăscăliță la școala Companiei, și un sfert dintr-a lui. Şi cum totul se făcea cu tipic, a primit și lădița un nume „Visteria Cameronilor" iar ritualul umplerii ei ajunsese grija de căpetenie, ca și respectarea devizei : „Pușculița înainte de orice".

13

Primul născut a fost un băiat — întocmai cum plănuise Maggie. De altfel nici Gillon nu se așteptase la fată, de vreme ce ea își dorise cu atîta ardoare un flăcău. Era un prunc lunguieț, zvelt și bălai — un adevărat Cameron — cum toți o recunoșteau, și l-au botezat Rob Roy, după un unchi de al lui Gillon.

Din primele zile Rob Roy s-a arătat un copil drăgălaș și supus, iar Maggie îl corcolea cu o duioșie fără de margini, ceea ce le mira pe vecinele de pe uliță, ca după o vreme să nu-i mai acorde decît grija strict necesară, și asta pentru temeiuri știute numai de ea : băiatul nu ieșise chiar după cum și-l visase, adică un stîlp pe care să-și reazime năzuințele de propășire a familiei. Îi lipsea acea îngemănare — între rasa lui Gillon și cerbicia neamului Drum — după care tînjise. Şi, odată ajunsă la această credință, începu să-l formeze pentru un trai aspru, ca să-l poată trimite în mină, cînd i-o veni vremea.

După naşterea pruncului, se întoarse la Gillon, la giugiuleli şi la drăgosteală, cu aceeaşi neruşinare ca şi înainte.

Al doilea copil a fost fată — tot după planul lui Maggie — fiindcă socotise să aibă cine s-o ajute prin casă şi să vadă de fraţi, cînd se întorc de la lucru ; o femeie la spălatul şi dereticarea veşmintelor, alta în bucătărie şi la „corvezi" — cum le ziceau la cumpărături în Pitmungo. Fetiţa semăna tot în partea Cameronilor — blondă, apropiată, numai zîmbete şi ascultătoare, ca şi Rob Roy. Au botezat-o Sarah, iar suratele de pe uliţă o pizmuiau pe Maggie pentru odrasla pe care o născuse.

— Nici nu-ţi vine să crezi, dintr-o zgîrcioabă şi afurisită ca ea, să iasă aşa o mîndreţe de fată, auzise pe-o vecină. S-a întors lumea pe dos, nu alta...

Cît despre întoarcerea lui Maggie la Gillon, deşi era pe deplin conştient că îi caută dragostea într-un anume scop, doar al ei, se dovedi slab şi nu putu s-o respingă. Chiar dacă năvala ei îi necinstea demnitatea, i se supunea fără să se mai sinchisească. Cînd i se făcea de „puiere" — căci asta ajunsese să vadă în asalturile-i calculate la anumite răstimpuri — înfrîngerea lui era dinainte decisă. Încercase o dată, timp de peste o săptămînă, să-şi încalce orice pornire pentru salvarea mîndriei lui de bărbat ; dar lupta durase pînă la prima baie, cînd, singuri, în liniştea şi penumbra odăii, fără nimeni pe aproape — maică-sa fiind la lucru, la gura minei, iar taică-su în cîrciumă, pentru cel puţin încă o oră — se dăduse învins de cum îi simţi mîinile lunecîndu-i pe trup.

Ceea ce-l uluia şi-i veştejea îndîrjirea era înflăcărarea ei cu nimic prefăcută şi felul în care redescoperea dragostea şi i se dăruia — chiar socotind-o un simplu mijloc de înmulţire şi nimic altceva. De cîte ori, dimineaţa, în întunericul galeriei, nu se lăsa împresurat de amintirile nopţii trecute, ruşinîndu-se singur de dragostea lor sălbatică, dar şi dorind-o. Era de necrezut cum Maggie uita de toate acestea, cum pasiunea ei se stingea brusc, în clipa cînd aştepta din nou un copil. Obţinuse de la el ce dorise. Şi gîndul acesta aprindea o mînie cumplită în Gillon de care ea nu îşi dădea seama, deoarece, altfel, poate s-ar fi înfricoşat.

Cel de-al treilea vlăstar s-a ivit odată cu primul viscol al iernii, pe treizeci noiembrie, în ziua de Sfîntul

Andrei — patronul Scoției. Era un copil bătăios, nu ca cei dinainte, croindu-și cale în lume cu zbierete ce se auzeau de la o poștă. Și la supt se arăta altfel decît frații mai mari, lacom și apucător, gîfîind după aer, fără a-și dezlipi gura de sîn. Cum se născuse în plină ninsoare, iar Gillon era un sentimental în alegerea numelor, ar fi vrut să-l boteze, în chip cu totul simbolic, și SNOW [1]

— O să-l cheme Andrew Drum Cameron, îi vesti însă Maggie, și cu atîta tărie în glas încît nimeni nu mai cîrti. Într-adevăr, Andrew nu era ca ceilalți. Era amestecul pe care-l visase și numai ea îl întrevedea.

Pe Gillon, băiatul îl cam scotea din răbdări.

— Ce tot urlă întruna ? Nu poate s-aștepte o leacă ?

— Și de ce-ar aștepta ? i-o retezase Maggie.

Cînd i se făcea foame se trezea și se pornea pe țipat să i se dea pe loc de mîncare.

— Nu se satură niciodată ? boscorodise Gillon într-una din nopți.

— Știe ce vrea, nu ca alții, sărise Meg. Gillon pufni pe nări, iritat.

— Hei, Gillon !

— Ce e ?

— Nu cumva ești gelos pe copil ?

— Auzi ce prostie ! protestase cu vehemență.

Dar în aceeași noapte, privindu-și odorul, își dădu seama că Maggie avusese dreptate. Și asta fiindcă, de cînd răsărise pe lume, dibuise parcă secretul pe care el nici pînă acum nu-l aflase, și anume : cum s-o facă pe Maggie să-i dea exact ce-și dorește.

[1] Zăpadă (engl.).

Cartea a doua

GILLON CAMERON

1

În orașele de mineri, anotimpurile vin și trec aproape pe nesimțite, pricină pentru care și timpul zboară mai iute ca în alte așezări omenești. Viața localnicilor se deapănă în subteran, unde atmosfera-i mereu aceeași. Doar vara, la coborîrea în galerie, îi întîmpină parcă un aer mai răcoros ca afară, și iarna, mai multă căldură, dar curînd aceste impresii se risipesc, iar traiul rămîne același.

Iarnă sau vară, minerii asudă la fel de mult, beau tot atîta bere și plătesc același tribut de suferințe și sînge. Uneori, la întoarcerea din adîncuri, se minunează de pămîntul acoperit cu omăt, sau de arșița unei zile de vară, și asta fiindcă au uitat pe ce vreme se află. Unicul anotimp pentru ei este acela din mină, unde zilele se scurg fără număr și fără deosebire.

De nu ar fi fost copiii — dovada cea mai pregnantă a curgerii timpului, prin succedarea și creșterea lor în strîmtimea odăii — Gillon n-ar fi putut să creadă cît de fulgerător îi trecuse aproape jumătate din viață, îngropat în tainițele galeriilor din Pitmungo, unde coborîse, chipurile, vremelnic, doar pînă avea să-și facă un rost și să se achite de o datorie.

După Andrew, veni Sam — o corcitură și el — care se aruncase însă mai mult în partea familiei Drum — oacheș la piele, deschis la păr, înăltuț și timpuriu dezvoltat la trup, ager și prinzăreț la minte.

Apoi James, sau Jemmie, cum îl dezmierdau — un Drum în toată puterea cuvîntului — scurt, îndesat, cu umeri aduși și dîrz, de la bun început plămădit pentru

mină. Cînd începu să vorbească, o dădu pe dialectul din Pitmungo, auzit prin vecini și pe ulițe, ocolind vorbirea mai îngrijită a celor din casă. Și cu tot săpunul de rufe cu care-l mozolea maică-sa pe la gură, în chip de pedeapsă, tot nu l-a putut dezbăra de acel grai, care s-a prins de el precum zgura de caldarîm. Jemmie era un produs tipic al locului — un Tom Drum în carne și oase.

I-au urmat gemenii — Jan și Emily — care nu mai erau un amestec, ci o specie cu totul aparte, născuți pe o vijelie, cu fulgere, tunete și zăpadă, nelalocul ei și prevestitoare de rău. „Țigani", șopteau oamenii, vechiul sînge nomad ce răzbătea din strămoșii mamei lui Maggie.

— Iacă-tă c-a ieșit la iveală, sușoteau cu subînțelesuri și clătinînd întruna din cap. Asta-i isprava muierii din neamu' lui Hope, a' de-a nimerit cu țiganu' to' ma' n căpița de fîn de pe Măgură.

Nimic și nimeni nu le-ar fi putut abate convingerea că în neamul lui Maggie dăinuia această încrucișare de sînge.

— Păi altfel cum ieșea precum o vedeți ? își întăreau argumentul, referindu-se, firește, la Maggie.

Anii nu trecuseră peste Gillon ca peste cei mai mulți mineri din Pitmungo. Există două feluri de-a îmbătrîni în subteran. Primul, și cel mai des întîlnit, e un soi de „bivoleală", cu îngroșarea grumazului și a umerilor și încovoierea trupului înainte, datorită sforțării și bombării mușchilor. Cel de al doilea e „învîrtoșarea ca sîrma" cum ziceau oamenii — și așa se întîmplase cu Gillon, care slăbise și se uscase, numai piele pe os. Majoritatea ortacilor, scunzi de statură, odată „învîrtoșați", precum Gillon, căpătau înfățișarea făpturilor chinuite și îmbătrînite înainte de vreme. El arăta însă altfel ; chipul prelung și osos devenise mai aspru — și mai de șoim — însă nu de martir. Și de-ar fi fost mai destins, cu trăsăturile îmblînzite de tihna unei vieți mai ușoare, s-ar fi putut numi chiar frumos. Dar așa, îți trebuia un ochi ager, ca să întrevezi această însușire adumbrită.

Și totuși, pe lîngă toate cîte le puteai pătimi în mină, Gillon nu plătise prea mare bir, deoarece rămăsese întreg, nu se schilodise.

Lucrul cel mai întristător pentru el era muțenia tovarășilor de muncă, încăpățînarea lor de a-l trata și acum ca pe un nepoftit, vorbindu-i doar la mare nevoie. De cînd lucrau și feciorii cu el, se simțea mai puțin izolat, dar nu se putea bucura nici de această împrejurare, ce-l izbăvea de singurătate. Îl amăra să-i vadă trudind în mină, doar după șase ani de școleală, supuși la o cazna prea grea și prea timpurie. Dar ei se arătaseră gata de ea, dornici de a trece în rîndul bărbaților, după obiceiul pămîntului, și se avîntaseră bucuroși în adîncul galeriilor. Rob îl ajuta la săpatul frontal, în chip de ucenic, urmînd să se califice în curînd și să primească, împreună cu Andrew, o cameră de abataj pe care s-o lucreze doar ei, aducînd astfel și lefuri întregi în casă. Sam încărca minereul în ciubere și în vagonete, iar Jemmie era cu supravegherea transportului. Cît despre fete, nici ele nu ședeau cu brațele încrucișate. Sarah muncise o vreme ca un bărbat, cărînd, la intrarea în mină, căpriori și alte materiale trebuincioase, pînă cînd maică-sa hotărîse că i-ar prinde mai bine pe lîngă gospodărie, iar acum trebăluia pe acasă. Emily — mai sprintenă decît toți — urma să lucreze „la ciur", unde se sortau cărbunii și se curățau de pietre și de ardezie. Marea grijă, acolo, „la ciur", era să nu te trezești surd de la uruitul imenselor site mobile și suprapuse, prin care se prefira cărbunele, sau să nu nimerești cu mîna chiar printre ele, să-ți reteze cîteva degete sau să ți-o terciuiască de tot.

Așadar Gillon nu mai era singur la mină, ci împresurat de copii și, totuși, nu se simțea împăcat. Tînjea după căldura celorlalți mineri dorea să fie primit printre ei. Dacă prețuia ceva în existența lor aspră, era nevoia fiecăruia de aproapele său — o dependență cu mult mai puternică și mai strînsă decît în oricare altă muncă, explicabilă prin însăși lipsa de apărare în care se aflau ; acolo, în afunzimea pămîntului, în întuneric și pîndiți oricînd de primejdie, orice miner simțea nevoia să-l ocrotească pe cel din abatajul vecin, fie chiar și din grija de a se salva pe el însuși.

Îl încălzeau privirile lor cînd se aflau pe cîte un culoar, iar temelia de sus începea să tremure — apăsată de cine știe ce greutate ivită deasupra — și căpriorii să scîrțîie sau chiar să se sfarme — cu un bubuit surd, ca de armă de artilerie — împroșcînd ciopliturí de cărbune și așchii de lemn pînă în coridoarele de acces.

„Stați cuminți, oameni buni, nu se întîmplă nimic“, spuneau ochii minerilor — pînă și lui, la care altfel nu se uitau — în vreme ce trupurile rămîneau împietrite, rezemate în hîrlețe, iar urechile ațintite la zgomot, pînă cînd trepidația contenea.

Dar odată primejdia trecută, redeveneau nepăsători și distanți, ca de obicei.

În cîteva rînduri se întîmplase ca un ortac din abatajul vecin să-și calce pe inimă și să-i explice cum că totul se datora faptului că era străin — un venetic, nu? Gillon dădea din cap în semn că a înțeles, și-și vedea resemnat de lucru.

Dar după optsprezece ani petrecuți în Pitmungo — chiar într-un ajun de Crăciun — se curmă și această izolare îndîrjită.

2

Tocmai terminaseră lucrul, iar oamenii se scurgeau gălăgioși și veseli către cuștile de urcare, după ce mai prestaseră două ceasuri de muncă la încărcarea cărbunelui rămas pentru a doua zi. Plecau spre case cu gîndul la dimineața de somn și odihnă ce-i aștepta, la tradiționalul ospăț de Crăciun — cu plăcinte de rinichi, fierbinți și aburite, cu pogaci și felii de budincă de ovăz, înecate în unt clocotit — cînd, în mina Lady Jane-2, se petrecu ceva înspăimîntător: din tavanul abatajului se surpă o bucată de ardezie peste un tînăr miner din Tîrgu-Măgurii. Izbit doar de muchea lespezii, care-l zvîrlise înainte, cu fața în jos — în noroiul și apa minei — urgisitul scăpase cu pieptul nevătămat, în schimb picioarele-i erau prinse sub o greutate de cîteva tone.

— Sandy Bone e'ngropat sub ardezie, porni vorba prin abataje.

Toți își curmară drumul și, cu gîndul de a-i veni într-ajutor, făcură cale întoarsă, mergînd cu pași repezi, dar în deplină liniște, ca nu cumva să provoace o nouă prăbușire a boltei. Ajunși la locul năpastei, rămaseră la o oarecare distanță și cu ochii la victimă. Se vedea că suferă groaznic, dar își păstrase luciditatea. Deasupra creștetului mai atîrna un ciot de ardezie de formă triunghiulară, care se ținea atît de puțin de catapeteasma

galeriei încît flutura ca steagul în vînt la orice curent produs pe căile de acces.

— Lăsați-o să cadă ! răcnea tînărul Sandy Bone.

Iar oamenii îl ascultau cu privirile pironite în pămînt.

— Rogu-vă, făceți-o să cadă pe mine, le strigă încă o dată, silindu-se să-și înalțe capul și să-l împingă înainte ca să atingă bucata și s-o prăvălească pe el. N-aveți curaj să-mi faceți de petrecanie ? Vă rog! Vă rog, omorîți-mă !

Și din nou încercă să se salte, urlînd de durerea ce și-o pricinui. Era o priveliște pe care cei mai mulți n-o puteau îndura, așa că începură a se risipi, în pofida codului moral al minerilor, dar, la drept vorbind, nu aveau cum și cu ce să-l ajute.

— Nu trebuie să v-apropiați. Aruncați doar hîrlețu în lespede ! zbiera cel prins sub ea, implorîndu-și, evident, moartea, ceea ce nimeni nu mai auzise vreodată.

Apoi, îi rugă să i-l zvîrle în cap. Și toate astea nu din lașitate, ci pentru că nu avusese norocul să-și piardă controlul minții, să alunece în beznă și să scape de chinuri.

— Atunci tăieți-mi picioarele, le cerși el. Dumneata, Archie Japp, retează-mi-le, de ești om de curaj.

Faptul că îi rostise numele, dovedea, spre groaza celor de față, că e pe deplin conștient, capabil să-l deslușească dintre atîția, chiar la lumina prizărită a lămpilor.

— Ai cuțitul de turbă la dumneata. Să nu-mi spui că nu-l ai, urlă iar.

Răsufla greu și în rafale, ca și cînd lupta să nu se înece, iar cuvintele le rostea tot în iureș, parcă izbindu-i cu ele pe cei de aproape. La capătul lor începu să plîngă. Avea numai optsprezece ani și, pe lîngă durere, își jelea trupul său tînăr și sfărîmat, viața ce i se prelingea din el, moartea care-l pîndea. Oamenii nu puteau să-l mai vadă.

— Dumnezeule, am să fac precum mi-a cerut, se avîntă Archie Japp, dar ceilalți îl prinseră de la spate, cu toate că nu se smuci spre băiat.

Ședeau împietriți și neputincioși, doar ca să-l mîngîie prin propria lor prezență, zgîindu-se într-una la lespedea din tavan și ținîndu-se la distanță de ea, vrînd, pe de o parte, s-o vadă surpîndu-se, pe de alta îngrozindu-se de acest gînd, așteptîndu-l pe doctor, ca și cînd ar fi putut face ceea ce ei nu se dovedeau în stare.

Nemaiputînd să privească victima, dar nici s-o abandoneze, de vreme ce suferea atît de amarnic, iar datoria le cerea să-i împărtășească durerea — Gillon se depărtă cîțiva pași, cel puțin să nu-i mai audă plînsul, și se trînti într-o băltoacă cu zoaie de mină. Acolo îl găsi Andrew.

— Ce-ar fi, tată, să facem o încercare cu vinciul Telford ?

Andrew avea o idee bună, dar îndrăzneață și plină de riscuri. Ba chiar atît de primejdioasă încît orice părinte s-ar fi prefăcut că n-o auzise.

— Îl ai la-ndemînă ? Să vin cu tine să-l căutăm ?

— Nu. Îl iau pe Rob Roy.

— Atunci adu-l încoace. Și, ridicîndu-se în picioare, se despovără pe încetul de toate uneltele care l-ar fi încurcat la treaba pe care o avea de făcut.

Vinciul era ceva nou ; majoritatea minerilor nu-l știau folosi și nici nu-l priveau cu ochi buni, ca pe orice noutate ce putea ascunde pericole.

„Rămîneți la uneltele vechi și nu vă înfigeți la altele", își spuneau între ei minerii, care, după constatarea lui Gillon, se dovedeau mai conservatori decît regii și mai superstițioși ca țăranii. Dar Andrew, în vîrstă de nici cincisprezece ani împliniți, judeca și simțea altfel. Ochise vinciul în atelierul minei și, cu firea-i scormonitoare și nestăpînită, nu se lăsase pînă nu-i dăduse de rost, la ce e bun și cum funcționează.

Intervenția lor poate nici nu era chiar atît de primejdioasă precum avea să le pară minerilor, își spuse Gillon după mai multă socotință. În schimb, putea să salveze o viață. Vinciul era alcătuit dintr-un postament și un braț foarte lung, care se răsucea ca o manivelă de pornirea motorului la automobile. Fusese conceput în ideea de a sălta hîrdaiele de cărbuni răsturnate sau sparte. Dar îl puteau folosi foarte bine și în cazul de față, cumpăni Gillon. Mai întîi trebuiau să scobească sub marginea lespezii prăvălite, spre a-i face loc, după care, stînd la distanță de ciotul spînzurat de tavan, vor răsuci brațul lung, pînă vor ridica bucata surpată de vreo două laturi de palmă, cît să-l smulgă pe băiat de sub ea. Clipa de mare cumpănă va fi la fixarea vinciului, chibzui Gillon, cu ochii la Andrew și la Rob Roy care-l și aduseseră. Îl așezară jos și-i montară pîrghia, apoi începură s-o răsucească. Funcționa de minune, cu fiecare învîrtitură înăl-

țîndu-se cam de-o palmă. Acum aveau nevoie de o scobitură, în care să-l vîre.

Încercat de emoție și spaimă, sperînd în izbîndă dar și îngrozit de riscul de a-și pierde viața, Gillon trase aer în piept și începu să se înghiontească, făcîndu-și loc printre oameni.

— Doctoru'. A venit doctoru, zbura vorba din gură în gură, dar cînd în locul medicului apăru Gillon, iar după el Andrew, se dezumflară cu toții.

De cum ajunse aproape, Gillon își dădu seama că avea de ales între două metode. Fie să acționeze chiar sub bucata spînzurată de boltă, ori să se furișeze pe lîngă ea, postîndu-se împotriva direcției în care urma să cadă. Și cu toate că prima soluție era mai primejdioasă, se opri la aceasta.

— Hei, încotro, Cameron ? îl acostă Archie Japp care, ca delegat al administrației, se simțea tot atît de îndrituit să comande, ca orice matroz în lipsa căpitanului navei.

— Vreau să mă strecor binișor și să vîr vinciu' sub lespede.

— Ba pă dracu ! se stropși Japp. Doar n-o să pierd doi oameni încercînd să salveze unul care-i pe ducă. N-ai să te apropii de nici o lespede. Îți poruncesc, Cameron !

Și, spunînd aceasta, se postă în calea lui Gillon, blocîndu-i înaintarea. Era un tip dur și vînjos, împietrit ca un strat de cărbune — dar mic de statură. Cineva îl apucă pe la spate și-i trase brațele îndărăt — în clasica imobilizare a hoților ! — încît zvîrcolindu-se putea să-și rupă vreun os.

— Nu te mișca, omule, îi mîrîi minerul care îl înșfăcase.

Între pieptul lui Gillon și peretele culoarului de acces nu era nici o palmă. De ar fi avut vreo ieșire, intervenția lui n-ar fi fost atît de dramatică, dar așa, amenințarea căpăta și mai mari proporții. Tînărul Bone de-abia își mai trăgea sufletul. Cu mers de melc, Gillon se tîrî pe sub boțul suspendat de tavan, iar în urma lui venea Andrew.

Scobitura nu le-a dat chiar atîta de furcă precum se temuse, fiindcă de fapt scormoneau stratul gros de zgură care se așternuse pe pardoseală. În cîteva minute i-au făcut loc vinciului, fixîndu-l sub lespedea prăvălită, după care Gillon se trase înapoi și începu să învîrtească de tijă.

Degajarea picioarelor de sub greutatea uriașă îl făcu pe tînărul Bone să urle din nou.

— Oo, cerule ! Oprește-te Cameron ! Lasă-l să moară nenorocitul ! strigă cineva.

Dar Gillon nu se lăsă înduioșat, ci răsuci în continuare, ridicînd tot mai mult povara de ardezie. Cineva, riscîndu-și ca și el viața, se strecură în patru labe, legă o funie pe după umerii victimei și, în clipa cînd lespedea se înălțase destul, începu să tragă de laț.

— Trageți mai cu nădejde ! Vinciul n-o să reziste cît lumea ! zbieră Gillon.

De-abia atunci apucară mai mulți de funie și, smucind, îl scoaseră pe băiat. Imediat cedă și vinciul, iar lespedea se prăvăli la loc, cutremurînd, în căderea ei, atît temelia abatajului cît și bolta din care sări și bucata de-abia agățată. În rostogolul ei era cît pe ce să-i zdrobească pe minerii care încercau să-i adune mădularele sărmanului Bone — măcar atît cît să-l poată căra pînă la colivia ce aștepta să-l scoată la suprafață.

Afară, parcă nici nu era ajun de Crăciun. De cîteva zile bătea un vînt cîinos, dinspre sud, iar ploaia spălase zăpada. Sus, pe Măgură, răzbise pe alocuri verdeața. Sandy Bone se afla într-un furgon de cărat cărbuni, încropit din șipci înnegrite, fixate pe un schelet ologit, fără arcuri și cu roți de fier, care, la fiecare hîrtoapă a drumului, zdroncăneau de parcă s-ar fi izbit cu un baros în obadă.

— Nu îl puteți duce în harabaua asta, atîta cale cît are de mers pînă'n Cowdebeath, se împotrivi Gillon.

— În ea se duc toți ; e ambulanța minerilor din Pitmungo, glăsui cineva din mulțime. Și Gillon privi cu jale la așa-zisa „ambulanță", pe care o vedea pentru prima dată — un catafalc pe roți deșelate și zornăitoare — întrebîndu-se, cu obidă, cîți pieriseră în ea în drum spre spital și cîți ar fi putut fi salvați. Numai cu cărbunele săpat într-o oră s-ar fi cumpărat un vehicul ca lumea — închis, cu o suspensie bună și cu roți învelite în cauciuc ; dar din motive de nepătruns, nici pînă acum, și poate nicicînd, nu se putea aduna acel pic de cărbune.

— Dumnezeule mare, nu poate fi transportat în drăcia asta, se răzvrăti și Rob Roy rupînd-o la fugă.

Peste puţine minute se întoarse cu jupîn Japp şi căruţa lui cu mers legănat şi lin.

— Da' biştarii cine o să-i dea, c-am mai rămas io cu buza umflată, se răţoia Japp. Dac-o mierleşte pă drum. familia nu scoate o para chioară.

— Te plătesc eu, cu leafa pe-o zi, se oferi Rob Roy. Ba chiar dublu ; numai porneşte odată !

Şi totuşi, căruţa cu Sandy Bone nu se urnea. După o vreme, unul din verii lui, care urcase alături, să-l însoţească, coborî şi alergă înspre Gillon.

— Pe dumneata te vrea, nu pe mine, îi spuse.

Gillon se gîndi un moment la ai lui, care-l aşteptau să vină acasă, după care se urcă în partea din spate, ghemuindu-se lîngă băiat. Era sigur că va muri pe drum, şi ar fi dat orişice să nu fie martor, dar acum nu mai avea de ales. Ca orice salvator, trebuia să răspundă de cel salvat.

— Nu le spuneţi părinţilor ce e cu mine ; altfel s-a dus cu Crăciunul lor, se tînguia băiatul.

— Da, da, îl asigurară oamenii.

— Spuneţi-le că am rămas să lucrez... ori că mi-am rupt o mînă... sau altceva.

— Da, da, nu-ţi face griji, îl liniştiră cîteva glasuri.

Iar cînd în sfîrşit o porniră din loc, se întoarse spre Gillon cu o rugă :

— Aş vrea să-mi povesteşti. Orice ar fi. Despre Highlands, de pildă...

Şi Gillon îi luă o mînă într-a lui — ceea ce nu făcuse nici cu propriii feciori — şi, îngenuncheat, cum şedea, începu să-i înşire tot ce-i trecea prin minte. Îl plimbă pe plaiurile copilăriei, îi vorbi de surghiunul din căsuţa din Cromarty şi de pe ogoarele lor, unde se înfiinţaseră rezervaţii de vînătoare — cu păsări, cu cerbi şi cu căprioare roşii, apoi îl purtă pe întinsurile mării, pomenindu-i, la urmă, şi de lupta lui cu somonii. Băiatul îl asculta, iar din cînd în cînd, izbucnea în suspine şi plîns, poate din pricina durerilor crîncene, sau a istorisirilor sale mai toate triste, aşa cum îşi dădea şi el seama, afară de cea cu somonii.

— O să mor, nu-i aşa ? îl întrebă din senin.

— Nu, de bună seamă că nu, îl asigură Gillon. De astă dată ai păcălit moartea.

— Dar o să mi le taie, aşa e ?

— Asta vor hotărî doctorii. Cu priceperea lor de astăzi, au ajuns să facă minuni.

— M'daa... cu fierăstrăul...

Gillon a rămas la spital, pînă i s-au dat băiatului toate îngrijirile. Picioarele i s-au amputat și au fost îngropate într-un cîmp din apropiere — un soi de țintirim pentru membrele înlăturate, și încă unul destul de mare, după cum observase Gillon, cînd o porni către casă.

Soarele își pleca geana învăpăiată spre asfințit și, curînd de tot, avea să se culce. Văzduhul începuse a se răcori, iar straiele de pe Gillon — năclăite, cum ieșise cu ele din mină, și la care toți se zgîiseră ca la o costumație de vicleim, anume pentru seara Crăciunului erau încă ude. O apucă pe Drumeagul de Jos, în lungul gîrlei, și cînd simți că-l pătrunde frigul, deși stors de puteri cum era, începu să alerge, pînă simți că asudă. Între timp, se făcuse noapte de-a binelea, iar topitoria și cărămidăria de la poalele tîrgului păreau niște umbre încremenite.

Sus, pe Dealul Brumbie, casele scăldate în lumină păreau năpădite de veselie și de căldură. Cu toată răcoarea înserării, cineva, care avea cărbuni din belșug, lăsase o fereastră deschisă, prin care străbătea zvon de colinde din Scoția. Trecu și de gura minei — prin care parcă ieșise de ani, nu doar de cîteva ceasuri — și-o luă în sus, pe Calea Cărbunarilor. În dreptul cîrciumii se gîndi să intre, să tragă o dușcă de whisky, ca să mai prindă puteri pentru urcușul ce-l aștepta. Dar curînd renunță. De vreme ce ajunsese pînă aici fără băutură, se putea lipsi de ea și de aci înainte. Pe Ulița Minerului, aproape de casă, se opri să se adune puțin, înainte de a-i înfrunta pe-ai lui. Și mai ales pe EA, care cu siguranță spumeaga de mînie.

Întocmai cum prevăzuse, nu-l așteptaseră la ospățul de Crăciun care, judecînd după rămășițe, se alcătuise din plăcinte cu carne și cu rinichi, ci se ghiftuiseră singuri, iar acum ședeau risipiți prin odaie, băieții citind sau jucînd cărți, fetele spălînd vasele și dereticînd masa.

Nici în privința lui Maggie nu se înșelase ; era foc și pară.

— Să nu-mi trăncănești despre ce s-a-ntîmplat. Am auzit tot. Ce-ai făcut e o sminteală ; ba mai rău, o tîmpenie.

— Băiatul zăcea sub un pietroi de ardezie... și era pe moarte, bîigui Gillon.

— Ba chiar își ruga moartea, după cîte am aflat.

Gillon încuviință cu capul.

— Dar iată că apare Gillon Forbes Cameron, împăunatul din Highlands, tată a numai șapte copii, care vrea să-l scoale din morți.

— Urla amărîtul, fără nici o scăpare, încercă din nou să se apere, deși argumentul părea îndoielnic.

— Da' nevastă avea? Copii, da? Vezi că nu? Dar frații, verii și unchii lui aflați acolo, în mină, unde dracu' pieriseră cînd se văicărea el?

La asta Gillon nu mai știu ce să zică, deoarece pînă atunci nu se gîndise la rudele oropsitului.

— De umblat, adio, n-o să mai umble, se oțărî Maggie în continuare.

— Nu, n-o să mai aibă cu ce, murmură Gillon.

— Și atunci spune-mi, măi omule, ce rost avea să-ți primejduiești viața pentru un schilod? Tăcu o clipă, nu în așteptarea unui răspuns, ci ca să-și mai tragă sufletul, după care urmă: Și mai spune-mi încă ceva; de vreme ce se ruga să moară, cine dracu te-oi fi crezînd că ești să te-nfigi să-l salvezi?

Spre uimirea lui, Maggie plîngea, nu cine știe cît, dar o văzu lăcrămînd. Oare din grijă față de el? Poate. Deși ciudat fel își mai alesese să i-o arate. Și totuși, roua din ochii ei îi mai risipi năduful din suflet...

Din plăcinte rămăsese doar una, în schimb apa din vană era neatinsă. I se părea caraghios să se îmbăieze în camera unde mirosea a ospăț, dar ca întotdeauna, baia se dovedi o binefacere. Cu toate peripețiile prin care trecuse, după ea se simți altul, și pentru asta blagoslovi puterea dătătoare de viață a apei fierbinți care-i alina veșnic orice durere. În casă plutea mireasmă de uscățele, de carne și de clăbuc proaspăt, care-ți desmierda nările; pînă și straiele lui de mină parcă nu miroseau atît de urît, mai ales cînd erai învățat cu duhoarea lor. Maggie le luă, împreună cu un ceainic cu apă fiartă, și se duse în spălătorul din dosul casei, să le tragă o săpuneală, înainte de a le atîrna la uscat, lîngă vatră. În urma ei, se lăsă o tăcere deplină.

— Orice-ar zice ea, tată, rămîn la credința că ai făcut o faptă de vitejie, vorbi Jemmie, după un răstimp.

— Ba deloc, se apără Gillon. Nu mi-am făcut decît datoria.

— Da' ce curaj ți-a trebuit tată, se amestecă Sam.

— Eu sînt mîndru de tatăl meu, susținea Jem cu înfocare cînd brusc se deschise ușa și în prag apăru Maggie, cu hainele aburite, spînzurate pe mînă.

— Mîndru ai zis ? se stropși la băiat. Atunci află de la mine un lucru. O fi și vitejia ceva, dar mai presus e să fii deștept. Deștept și dibaci. Ai băgat la cap, Jemmie ? Cu vitejia lui, taică-tu putea să zacă acum în mină, iar voi să răscoliți cu hîrlețele după el. Viteaz, dar mort ca un prost.

După care se întoarse și trînti ușa cu zgomot. Și din nou se așternu liniștea.

Prost... Fă orișice, numai nu te dovedi prost. Asta-i era deviza. Gillon ieși din cadă, se șterse și se îmbrăcă. Acum, cînd privea în urmă, tot ce făcuse i se părea caraghios. Eroismul lui, dacă-l putea numi astfel — deși, cu cît judeca mai bine, cu atît înclina să-i dea dreptate lui Maggie — fusese o îngîmfare și nimic altceva : grozăveala unui om mai răscopt, ca să le ia maul celor din jur și să-i atragă de partea sa. Eroismul era pentru tineri și pentru cei care nu aveau nimic de pierdut. El însă făcuse o gugumănie.

Cum nu avea chef de o plăcintă sleită, se gîndi să se ducă la cîrciumă. Poate era cel mai nimerit loc pentru ajunul Crăciunului. Rămase în ușă, cîntărind perspectiva, încă nesigur de ce își dorea.

— Încotro, tată ? îl iscodi Sarah.

În loc de răspuns, ridică din umeri și se întinse să-și ia pălăria — frumoasa pălărie de domn, moale și brună, pe care oricît de rar și-o punea, tot nu trecea neobservată de oameni.

— La cîrciumă, îi răspunse, fără s-o mai cinstească numind-o „Buchea Cărții". Oi fi avînd și eu dreptu' la un păhărel, două...

— M'da, înțeleg, zise ea cu gura pe jumătate. Atunci du-te.

— Da' ce-i cu tine ? o întrebă Gillon, sesizîndu-i tristețea din glas.

— Eiii... credeam și eu că o să cîntăm puțin în seara asta.

Vorbea sfioasă, așa cum o făcea cu toți, nu numai cu el, deși sub pojghița timidității se ascundea un strat de încăpățînare care-o punea deseori în răspăr cu ceilalți. Avea însă și un merit de căpetenie, cînta dumnezeiește la flaut, iar cîteodată îl acompania pe Gillon desfătîndu-i pe ai casei cu: „Inima mea este în Highlands"; „Dulcea iubită a Cărbunarului" și „Crește Papura Verde". În asemenea clipe, pînă și Maggie se înmuia la suflet și asculta transportată, uitînd de banii care-i dăduse pe flaut.

— Știi că-i Ajunul Crăciunului... tată... mieună fata. Aceeași îndărătnicie plîngăreață.

— O fi, da eu plec, se răsti mînios, spre mirarea lui.

— Bine, tată.

Gillon ieși pe ușă și o trînti. Pe uliță îl întîmpină un aer viforos. Într-una din case auzi glas de băieți și de fete îngînînd un cîntecel simplu și, dintr-odată, se simți pustiit. Îi fugi gîndul la tînărul Bone, muncit de dureri și fără picioare, în spitalul din Cowdenbeath. Asta fusese darul lui de Crăciun. Chiar de exista un Dumnezeu în ceruri, de bună seamă era nedrept, își spuse, rușinîndu-se apoi singur de gîndul ce-i răsărise. O luă pe Calea Cărbunarilor, către „Buchea Cărții", dar după o bucată de drum se întoarse și urcă pe Terenul de Sport. Era tare frig sus, pe Măgură; de la întoarcerea sa din Cowdenbeath se iscase un vînt aprig, venind dinspre Nord. Iarba și buruienile înghețaseră și ședeau băț. Iarna făcuse cale întoarsă și se zbîrlea iar. De acolo, de unde se afla, pîlpîiau palide și portocalii felinarele țiganilor ce-și încropiseră un sălaș tocmai în capătul celălalt al gazonului. Așa cum licăreau în puterea nopții, păreau foarte îndepărtate, niște steluțe îmbietoare și calde, nu ca acelea reci, semănate pe boltă. Clipirea lor îi trezea parcă o amintire pe care la început n-o putu deluși, ci de-abia după ce le lăsă în urmă. Așa scăpărau și felinarele bărcilor de pescari, și această aducere aminte îi înnegură și mai mult sufletul. Hotărî să se ducă totuși la „Buchea Cărții", ca să se dreagă cu o gură de whisky.

Ferestrele cîrciumii erau nădușite de căldura mușteriilor dinăuntru. Prin geamul ușii îi auzea veseli și zgomotoși, îngînînd cîntece vechi, retrezite la viață doar în

seri ca aceasta, ori glumind pe legea minerilor din Fife, cu viclenie și un grăunte de răutate — orice vorbă de duh înfigîndu-se ca o țeapă cu țintă precisă ; mulți dintre ei erau chercheliți.

Nu i-ar fi prins deloc rău să fie și el la fel — adică un pic afumat. Și cu gîndul acesta apucă de clanță, pe care, cu surprindere, o simți caldă, cu tot gerul de afară ; dar în loc s-o apese, își trase mîna înapoi. De ce să intre cînd locul lui — ca și al celorlalți — era acasă, lîngă familie ? Cugetă cu vinovăție la Sarah, pe care o lăsase amărîtă, pentru că nu avea pe cine să îngîne la flaut, deși se pregătise din bună vreme. „Bine, tată", parcă așa spusese !

Și apoi, cei din cîrciumă n-ar fi făcut decît haz de eroismul ce-l arătase în ziua aceea, întrecîndu-se în glume usturătoare și toate azvîrlite cu nepăsare. L-ar fi întîmpinat cu „Trăiască viteazul din Highlands !", rostit în batjocură, și cu pahare înălțate, tot în derîdere. Nu. N-avea ce căuta înăuntru.

Clădirea nouă lipită de școală era luminată pe afară, desigur dintr-o scăpare — și, cu gîndul încă la whisky, pe care l-ar fi gîlgîit ca pe o licoare izbăvitoare, se apropie să vadă ce scria pe tăblița spînzurată deasupra ușii.

Biblioteca Muncitorilor Industriali
Ființată din Bunăvoința și Fondurile
Fundației Andrew Carnegie
Dunfermline, Fife, Scoția

„Cărți și manuale de minerit, după care să-nvățăm cum să scoatem cărbune mai mult și mai ieftin pentru patron", își zise citind anunțul. Ușa bibliotecii era deschisă, iar din prag pornea o scară luminată ce ducea la etaj. După cîteva clipe de șovăire, intră și o luă în sus, pe trepte. Orbit de lumina din capătul lor, nu putu desluși chipul bărbatului ce-l întîmpină, în schimb îi auzi glasul — zgrunțuros —, ca o tablă trasă pe răzătoare.

— Eei, da' ce cauți pe-aici ?

„Chiar așa, ce căuta ?" se întrebă Gillon, negăsind un răspuns pe moment.

— Te-i fi rătăcit, omule, că doar n-oi avea nevoie de cărți ! De asta, bag mîna în foc.

Gillon socoti că cel mai înțelept lucru era să tacă.

— Avem sute de cărți, dar nici una n-a fost clintită din loc, se zborși celălalt mai departe.

După ce se deprinse cu lumina, putea în sfîrșit să îl vadă și pe străinul care-l luase în răspăr. Era scund, îndesat, cu fața roșie, ca lampa de la intrarea în mînă, cu părul rărit de chelie, cu ochi albaștri, apoși și reci, și trăsnea a whisky de-ți răsucea nasul.

— E ajun de Crăciun, oamenii nu știu că țineți deschis, îngăimă Gillon.

— Da' pînă acum i-a văzut cineva trecînd pragul? Biblioteca e neatinsă ca o fecioară, i-o tăie celălalt îmbrățișînd încăperea cu fluturarea mîinii.

— Oamenii sînt sfielnici, sir. Mai ales cînd au de-a face cu cineva învățat...

— Sînt timizi fiindcă-s proști, și proști fiindcă nu știu nimic. Le e frică de orice lucru în care nu pot izbi cu hîrlețul.

Sila din glasul străinului, disprețul său fără margini îl speriară pe Gillon, dar îi stîrniră și mînia.

— Care să fie vinovatul mai mare? Oamenii, care nu îndrăznesc, sau dumneavoastră, care dacă i-ați ajuta...

Celălalt îl opri ridicînd brațul.

— Slăbește-mă cu teoriile astea. Le-am mai auzit eu. Vorbe de adormit copiii. Nu-l poți lumina pe un om împotriva voinței lui, și chiar de-o faci, tot degeaba. Acum, spune-mi ce vrei?

„Vreau să fiu acasă, cu ai mei, să mă pot bucura de puținul cît a mai rămas din acest Ajun de Crăciun", i-ar fi mărturistit Gillon, și ar fi zbughit-o pe ușă. Dar ceva îl ținea țintuit. Atîtea cărți nu văzuse de cînd era; o puzderie și toate înșirate pe polițe.

— Zi-i, omule. Ce carte poftești?

Încă din ziua cînd pornise cu Maggie pe mare și-o auzise sporovăind cu Draysdale, îl rodea un gînd care nu apucase să-l limpezească.

— Macbeth, rosti cu întîrziere și se roși tot la față. Din fericire, celălalt păru că nu-l observase. Aș vrea o carte despre unul de-l cheamă Macbeth.

— Macbeth, repetă omul buchii, săgetîndu-l cu o privire de care Gillon ar fi fugit sărind peste toate treptele de-odată. Păi sînt mii de oameni cu numele Macbeth. În Highlands nu te poți uita într-o tufă să nu dai de un Macbeth.

Ciudat cum de el nu intîlnise nici unul, se miră Gillon, dar poate nu crescuse chiar în ținutul unde mișunau ei.

— Macbeth de care vă zic, cred că e cineva mai de vază.

— Aaa, crezi ! Doar atît ! Și din nou se aprinse ca para focului sub privirea zeflemitoare și fixă a bibliotecatului. Nu cumva, prin cine știe care minune, acel Macbeth era și rege ?

— Asta nu știu.

— Va să zică așa. Vii aici, întrebi de un nume, fără să ai măcar o idee dacă cel care l-a purtat a fost și regele Scoției.

Gillon își plecă fruntea și mormăi biruit :

— Nu.

— Deci nu știi dacă a fost rege. Gillon rămase cu ochii în pămînt. Cum te cheamă măi, omule ?

Ispitit o clipă să mintă, îl rosti totuși pe cel real :

— Cameron. Gillon Cameron.

— Ei bine, Cameron, răsucește-te, să văd și eu ce specimen am în față. Și Gillon se învîrti în lumina lămpii cu ulei de huilă. Cînd ai căscat gura, mi-am zis : Iată un om cu care aș putea sta de vorbă. Nu o fiară sălbatică ce scurmă în fundul pămîntului. Ca după aceea să mă întrebi de un nume fără să ai habar dacă a fost al unui monarh. M-ai întristat, omule.

— Vă rog, să mă iertați, murmură Gillon, și o porni către ușă, apoi pe scară și afară, în beznă și frig, unde se simți izbăvit.

„Nenorocită mutră de bădăran, cu ochi ca piftia", bombăni cu năduf, văzîndu-și de drum. Dar după cîțiva pași își dădu seama că și-a uitat pălăria la el. „Dracu' s-o ia și s-o poarte pe tigva lui", dondăni și mai oțărît, deși în sinea lui era conștient că trebuia să se întoarcă, s-o ia, înfruntîndu-l din nou pe hirsutul cu ochi apoși — o corvoadă de o mie de ori mai apăsătoare, decît a-i fi intîlnit pe ortacii pe care îi ocolise la crîșmă.

Cînd intră în bibliotecă, îl găsi tot înaintea biroului zgîindu-se la ușă și gîlgîind dintr-o sticlă de culoare închisă.

— Am venit să-mi iau pălăria.

— Omul de care mi-ai pomenit e Lodrul Macbeth, personajul cel mai de seamă dintr-o piesă vestită, scrisă de unul cu numele Shakespeare. Tragedia lui Macbeth, așa-i zice piesei. Și de ce vrei s-o iei ?

— S-o citesc.

Omul îl cercetă cu privirea sfredelitoare.

— De unde ți-a căşunat ideea ?

— Mă urmăreşte de mult, de pe vremea cînd trăiam ca pescar, nu ca miner.

Scundanul se urni de pe scaun şi se duse către raftul cu cărți. De-abia atunci, aruncîndu-şi ochii pe un cartonaş proptit de birou, află şi Gillon peste cine dăduse : Henry Selkirk — bibliotecar. Cînd se întoarse, ținea în mînă o carte mare şi prăfuită, scrisă cu slove mărunte.

— N-ai s-o citeşti, îi spuse întinzîndu-i o fişă ca s-o semneze. Asta-i moartea somnului, urmă Selkirk, şi se porni pe o chicoteală care-l scoase din sărite pe Gillon.

— Ba am s-o citesc, se înverşună el.

— Cum de nu ! În reşedința cu două camere prăpădite, cu țîncii împrejur, zbenguindu-se sau guițînd de lihneală.

Pe fişă scria numărul unu. Aşadar era primul om din Pitmungo care lua o carte acasă. Şi asta însemna ceva ! Îşi puse pălăria şi se îndreptă către uşă.

— Cameron !

— Da, sir.

— Am fost cam aspru cu dumneata. Dar de te-oi ține grapă de ea, s-ar putea s-o citeşti.

Şi din nou se porni pe rîs, din pricini pe care numai el şi Dumnezeu le ştia.

Îl lăsă destupînd sticla şi holbîndu-se la peretele din fața biroului.

„Cu toată ştiința de carte şi înțelepciunea pe care a adunat-o, e amarnic de singur, mai singur chiar decît mine", îl căină Gillon închizînd binişor uşa.

3

Cînd trecu pragul casei şi dădu de lumină, simți din nou cum i se lasă pe ochi un zăbranic prin care nu deslușea nimic. Pesemne munca din subteran îi atacase vederea, fapt ce-l îngrijora. Doar după larma din jur şi glasurile ce-l asaltau îi putea recunoaşte pe fiecare, şi de-abia după un timp o zări şi pe ea, pe scăunaşul de lîngă vatră, frumoasă cum nu mai arătase de mult,

înfășurată într-o broboadă bogată și de toată finețea, în ciuda coloritului țipător.

— Pe unde-ai umblat ? Te-am căutat prin tot tîrgul, îl întrebă îmbufnată.

— Am colindat pe Măgură...

Cartea o ținea dosită, la spate, iar cînd prinse momentul prielnic, o puse pe o masă, unde nu răzbătea prea multă lumină.

— Tată, am fost după tine la „Buchea Cărții", îl anunță Sam. Ce-ar mai fi ciocnit un pahar în cinstea matale...

— Cine, băiete ?

— Mușteriii din cîrciumă. De la primu' la ultimu'.

— Da' neamu' lu' Bone ! glăsui socrul. Să-i fi văzut, măiculiță. Veniseră cu toții, grămadă — frații, surorile, maică-sa, taică-su, taman de sus, după Măgură, p-o noapte ca asta. Ce nu s-a mai pomenit dă cînd lumea !

Gillon nu-i distingea bine chipul, dar după glas nu era greu să întrevadă că se umflă în pene. Cînd începu să i se limpezească vederea, zări și vecinii care catadicsiseră să le treacă pragul, pentru întîia oară : soții Hodge, din casa de alături, vreo cîțiva din familia Begg, Willie Hope, care se cherchelise pe cinste, Tom Mangies cu tînăra lui nevastă și cu muzicuța. Pînă și socrii bătuseră o cale pînă la ei, deoarece se mutaseră tocmai în capătul uliței, și încă de atîția ani încît uitaseră că au locuit cîndva în această casă, care acum aparținea Cameronilor.

Gillon zîmbea de spusele socrului ; cîtă vreme trebuise să treacă pînă a se sparge gheața.

— Pricepi minunea, băiete ? se împăuna Tom Drum. Să vie Măgurenii dă vale — bagă dă seamă, dă vale, ca să-l cinstească pă unul d-al nostru. Ce mai, asta nu s-a pomenit dă cînd lumea, conchise, clătinînd uluit din cap.

Pus la marginea vetrei, ca să nu se răcească, sfîrîia printre aburi un curcan cu copane rotofeie și nțanțoșe, ațintite către tavan — un gulerat, cum i se zicea în Pitmungo — primit în dar de la familia Bone. Gillon nu-i cunoștea gustul, fiindcă niciodată nu se înfruptase din această nobilă orătanie.

— Și ce-au zis părinții lui Sandy Bone ? se interesă el.

— Măiculiță, să-i fi auzit cu urechile tale. „Lăudat fie Gillon Cameron pentru judecata și curaju' lui". Asta spuneau, și altele, tot la fel.

În mijlocul mesei trona o butelcă de pămînt-neagră și pîntecoasă — plină cu whisky, pe care Tom Drum se tot potrivea s-o destupe, în timp ce băieții împărțeau păhărele.

— Asta băutură, nu pișoarcă — să-mi ierte Maggie vorba de miner, da-i mai sfîntă decît oricare. Ia gustați! Adevărat whisky. Glendoon, numa' dîn malț... bătrîn de opt ani și plămădit tot acolo unde ai fost și tu, Gillon.

Înainte de scoaterea dopului ținură un moment de pioasă tăcere, ca la începutul unei ceremonii sacre.

În sfîrșit, avea și el parte să bea de Crăciun, se mîngîie Gillon.

— În sănătatea tatii! toastă Sam, după care băură cu toții.

— În sănătatea băiatului meu! bubui socrul.

Și gîlgîiră din nou. Urările se țineau lanț, fiecare urmată de-o înghițitură de whisky, care se prelingea ca o flacără în stomacul gol al lui Gillon. După ce închinară cu toții, se prinseră de mîini și, în sunetul muzicuței lui Menggie, băură în vechiul stil scoțian. Gillon se ridică de la masă și se duse la capătul camerei, s-o aducă pe Maggie.

— Haide să bei și tu un pahar.

Și ea își lăsă lucrul pe scăunaș, se prinse de mînă, în lanțul mesenilor, și bău în cinstea bărbatului.

— Frumoasă broboadă ai, o complimentă el.

— E din lînă curată, de Paisley. De cînd îmi doresc una, și acum, datorită ție, o am.

Părea că ar fi vrut să-l sărute, sau să fie îmbrățișată — ceea ce iarăși nu se mai pomenise de mult — dar parcă nu se cădea de față cu toți; și clipa dorinței trecu.

— Uite ce-am primit datorită ție, îi mulțumea acum Andrew, arătîndu-i cizmele Wellington — solide și cu crampoane groase de cauciuc — pe care le și pusese în picioare. Asemenea încălțări își voia orice miner din Pitmungo.

— Nu datorită mie, băiete, ci ție, îl corectă Gillon, după care își desfăcu mîna din a lui Maggie.

Momentul apropierii alunecase pe lîngă ei, pierzîndu-se în trecut. După ce goliră mai bine de jumătate din clondirul de whisky, iar oaspeții, afumați, se învîrteau prin odaie, clătinîndu-se pe picioare, tăiară și curcanul și se înfruptară din el. Într-adevăr era o minunăție, întoc-

mai cum auzise, cugeta Gillon, mestecînd cu încîntare carnea lui albă, fragedă și gustoasă, și spălînd-o, ca toți comesenii, cu sorbituri zdravene de Glendoon.

— Parcă-i mai bun ca zeama de varec... îl ațîță Meg.

— Nici nu suferă comparație, recunoscu el. Așa s-ar cuveni să trăiască omul. Să se ospăteze din plin de Crăciun. Iar după ce îmbrățișă încăperea cu o privire scăpărînd de orgoliu adăugă : Și așa vom trăi.

— Așa, așa, i se alăturară cu toții.

Tîrziu, după ce mîntuiseră băutura și cîntaseră tot ce știau — mai toate melodii triste, potrivite ceasurilor tîrzii, dinspre ziuă — iar Sarah îl acompaniase pe Gillon, la flaut, vecinii se risipiră pe la casele lor, copiii se ghemuiră în priciurile înșirate în bucătărie, iar Maggie și Gillon se urcară în patul lor, din odaia de oaspeți. O dată cu cîntatul cocoșilor, peste Easter Mungo începeau să mijească zorile, și astfel se încheie cea mai lungă zi din existența lui Gillon. La un moment dat i se păruse că l-a prins somnul ; dar nu, era treaz, și cu gîndul la ospățul de-abia isprăvit. Așa ar fi trebuit să întîmpine ajunul Crăciunului, dar cu ce preț îl plătise ! Cugetă la sărmanul Sandy Bone, la „birul cărbunelui“ cum îl numeau minerii și la felul în care îl primeau — printr-o simplă ridicare din umeri, după străvechea deprindere de a se pleca resemnați în fața unui rău fără leac.

„Birul cărbunelui“ însemna sînge și trupuri și oase zdrobite, amputări de mîini și picioare, boli și vieți răpuse în cele mai felurite chipuri — în inundații, surpări de galerii, în explozii și incendii. „Birul cărbunelui“ însemna cadavre aduse la suprafață pentru îngropăciunea de veci, sau trupuri roase de suferință și osîndite să zacă neputincioase într-un colț de odaie întunecoasă și neîncălzită, pînă în ceasul cel de pe urmă. Pe cîți nu-i chinuia conjunctivita minerului, ba cu încețoșarea ochilor, ba cu scînteieri orbitoare, ori cu învolburarea priveliștii ; sau anchiloza minerului — care-l deosebea într-atît de mult pe truditorul mai vîrstnic de unul începător ; ori astma cărbunelui — care mai întîi te îneca, iar cu timpul, cînd zgura se așternea în strat gros pe plămîni, îți tăia răsuflarea. Viața în subteran lăsa și alte peceți. „Genele minerului“ înțesate cu praf de cărbune, cu neputință de înlăturat, care-ți trădau cît de colo adevărata identitate — de sobol, de rob al adîncului, de lepros fără rang social,

în fața „lumii sus puse“. Sau „tatuajul minerului“ cicatricile vineții de pe față și trup, lăsate de rănile peste care se presărase praf de cărbune, în loc de altă îngrijire sau leac.

„Birul cărbunelui“ era amarnic și te însemna cu stigmate, însă oamenii-l acceptau și-l plăteau. „Oare de ce?“ se întreba el. „De ce trebuia să fie așa?“

— Gillon, îl strigă Maggie.

— Ce e?

— Sînt de acord cu ce-ai făcut. Dacă ar fi să cadă năpasta pe un fecior de-al nostru, cît n-aș da să răsară un Gillon Cameron să mi-l scoată de sub pămînt.

Cuvintele ei — deși atît de puține și rostite cu întîrziere — le primi ca pe un dar de preț, poate cu atît mai de preț cu cît le dobîndise cu anevoie, lăsîndu-se, ca întotdeauna, îndelung așteptate. Cu stomacul încă învăpăiat de whisky, era cald și bine în pat; putea el să șuiere vîntul geros cît poftea pe la geamuri și tot se simțea prididit de tihnă, răsplătit de vorbele ei, ba chiar înfiorat de o chemare, de o vagă dorință de dragoste. Oare să asculte de ea? Să încerce? Dar în aceeași secundă o auzi văicărindu-se.

— Banii! Am uitat banii! Și, cu tot frigul din cameră, o văzu țîșnind de sub așternut, jeluindu-se întruna: I-am lăsat la îndemîna oricui. Numai de nu i-o fi luat cineva! Nici n-aș putea să-l învinuiesc. Uf, de m-ar feri sfîntul!

O auzi pipăind rafturile bufetului și apoi scoțînd un suspin de ușurare.

— Slavă Domnului! I-am găsit! exclamă fericită, și se sui iar în pat. Chiar departe de ea îi simțea picioarele înghețate. Puteam să mă trezesc fără gologani. Patru lire! vorbea pe nerăsuflate.

— Patru lire? Dar de unde le ai?

— De la părinții lui Sandy Bone.

— De ce i-ai primit? răbufni indignat. Curcanul, da. Băutura la fel. Dar banii?

— Nu pentru tine, ci pentru vinci. Gillon tot nu înțelese. Ai rupt vinciul, îi explică ea și, pe cînd te aflai în Cowdenbeath, m-am trezit cu o imputare de la administratorul Brothcock. Așa că a trebuit să le cer.

Atunci a murit în el orice dorință, orice mulțumire și liniște, și a rămas doar cu amărăciunea nimicniciei, a revoltei, simțămînt care, în vremea din urmă, îl încerca

tot mai des. După un timp, luptă să se scuture de o vedenie ce-l hăituia prin somn, sau poate chiar treaz — nici el nu știa cum. Limpede nu era decît nălucirea : un jug de fier, agățat de gîtul unui schelet, peste care dăduseră la secarea unui puț părăsit, numai cu o săptămînă în urmă.

„Alex Hope, judecat în Perth și condamnat pentru crima de a fi furat carne, în ziua de 5 decembrie, vîndut pe viață, ca săpător de cărbune, lui Thomas Tosh din Pitmungo. În caz de evadare, răsplată bună celor ce-l vor readuce.

Așa scria pe veriga de pe grumazul scheletului.

— Doar jugul de fier ne lipsește, se auzi rostind tare, ca și în alte dăți.

— Ce-ai zis ? mormăi Maggie prin somn.

— Azi e Crăciunul. Pruncul Iisus s-a născut.

— Atunci la ce nu dormi ? Culcă-te !

În vremea din urmă întrevedea tot mai limpede — după cum i-o arăta și întîmplarea de sus — că de-ar fi existat un Dumnezeu al dreptății și al milei, apoi cel care merita s-o sfîrșească în mină, mistuit într-o vîlvătaie de flăcări, ar fi fost Thomas Tosh. Dar precum o știa orice suflet, Thomas Tosh se căsătorise cu o fată din familia Mungo și închisese ochii în conacul din Brumbie Hill, pe cînd Alex Hope fusese închis — sau mai degrabă zvîrlit — în puțul unde i se găsiseră osemintele.

4

Începuse cartea luată cu împrumut și trudea la ea cu osîrdie, seara, după ieșirea din mină, iar de cînd cu ivirea șomajului, și în unele după-amieze. Pentru prima dată, de la venirea sa în Pitmungo, nu aveau ce lucra. De mai multe ori în luna trecută și tot mai des în aceasta, de iarnă, sirena le adusese jalnica-i veste, alcătuită din trei șuierături prelungi, ce spintecau zarea încă întunecată. Aaazi miiina închiiiiisă ! ! ! Și odată ce le auzeau, se ghemuiau înapoi în pat, cu toate că nu le pria deloc. Maggie era atît de înțepată, văzîndu-i cum trîndăveau cît e ziua de lungă, încît, curînd, fiecare își găsi un refugiu. Al lui era Biblioteca.

Piesa era atît de încîlcită și searbădă de se întreba singur la ce-și bătea capul cu ea. În primul rînd, spre

deosebire de mai toți din Pitmungo, el nu credea în vrăjitorie, ori toată istoria — sau cel puțin pe cît o pricepea mintea lui — se învîrtea în jurul prevestirilor făcute de trei vrăjitoare coclite, care trăgeau la măsea și înjunghiau porci. Totuși nu o lăsă din mînă, și nu doar la gîndul de a afla ceva neștiut de Maggie, dar mai ales ca să nu apară cu ea necitită în fața lui Selkirk. Fiecare foaie era o tortură, iar cînd ajunse la ultima, își adună tot curajul și o luă de la capăt — de astă dată simțindu-se răsplătit pentru cazná, deoarece, pe încetul, începu s-o pătrundă mai bine. A treia oară i se păru că o citea pentru prima dată — altul era înțelesul cuvintelor, mai limpede și mai plin ca înainte. Cînd săpa la cărbune, se trezea îngînînd pe de rost strofe întregi. O vreme se temuse s-o facă, de rușine să nu-l audă și alții. Dar cum o stihuire anume îl urmărise mai stăruitor decît toate, uitînd de urechile dimprejur, se trezi strigînd în locul lui Duncan, regele Scoției :

Dincotro vii prea cinstite duce ?

Și apoi replica unui nobil, pre nume Ross :

Din Fife, mărite rege
Unde stindardele Norvegiei ne împînzesc văzduhul
Și iau căldura oamenilor noștri.

Rostit acolo, în miezul pămîntului, sub ocean și într-o beznă ca de mormînt, versul i se păru altul — dintr-o dată frumos. De atunci, șiruri întregi îi răsăreau în minte și-i fluturau pe buze — asemenea peștilor ce se adună sub apă, dornici să țîșnească la suprafață, iar de era singur în abataj, le lăsa slobode. Și tot atunci începu să citească în orice răspas, fie la lumina lămpii de mină — cînd nu avea de încărcat vagonete — ori acasă, de cum se întorcea de la muncă, pînă seara, la cină, dacă ceea ce mîncau ei se putea numi cină ! De cînd cu reducerea lucrului, se subțiaseră și fișicurile încasate. În asemenea perioade, cele mai multe familii suprimau alte cheltuieli — cum erau plimbărelile în Cowdenbeath, la meciuri de fotbal — în schimb banii de coșniță rămîneau aceiași. Doar în casă la Cameroni, de la prima micșorare a fișicului, au început să mănînce ca vai de lume, și asta numai din pricina

pușculiței. Puteau ei să aducă lefuri mai mici, pușculița își cerea însă dreptul la fel ca înainte. Să te fi gîndit să mai iei din ea ca să-ți îndulcești traiul, ar fi fost nebunie curată. „Pușculița înainte de orice“ — asta era deviza familiei. Și trăgînd de la gură ca să îndese în ea, ajunseră la „scăunașul de amăgit foamea“ — cum i se zicea în Pitmungo, pe care se așezau două străchini : una cu cartofi fierți, mînjiți cu o picătură de unt, iar alta cu saramură. Toată familia înșirată în cerc, lua un cartof, îl muia în saramură, mușca din el, și tot așa pînă se goleau străchinile.

— Asta nu e mîncare de săturat un miner, se răzvrăti Sam într-una din seri. O fi destulă pentru un moșneag, sau un vînzător de șireturi, dar noi care săpăm sub pămînt avem nevoie de carne.

— Pe naiba ! i-o reteză Maggie. Prea v-ați învățat cu ghiftuiala.

— Poate prin alte case, da' nu la noi.

— E o pacoste îmbuibarea, le predică mai departe, și nu de formă, ci din convingere, după cum o știau cu toții, așa că orice împotrivire era de prisos. Ia gîndiți-vă numai la irlandezi, urmă neclintită. Mănîncă numai cartofi și, slavă Domnului, trăiesc

— Și încă ce bine, mamă, i-o întoarse Rob Roy. Numai de i-ai vedea prăvăliți prin șanțuri, în Cowdenbeath. Halal spectacol al mîncătorilor de cartofi ! Te uiți la ei și-ți dai seama ce binefacere e cartoful pentru specia umană, cît de mult o înalță...

— Ia termină ! i-o tăie maică-sa. Apoi către Gillon, bătîndu-l pe umăr : L-ai auzit ? Gillon își ridică ochii de pe cartea pe care-o citea. Îți place cum grăiește fii-tu ? Se crede așa de deștept că nici nu mai judecă ce îndrugă. A căpiat, nu alta.

— Asta, rogu-te, ce-o mai fi ? A căpiat ? ! se fandosi băiatul, imitînd aleasa vorbire britanică în care, vezi Doamne, nu existau asemenea exprimări.

— Un fiu care și-a pierdut bunul simț și rușinea, îl apostrofă Maggie, iar Rob avu decența să și roșească. Nu e chip să mai schimb o vorbă cu dumnealui, și asta numai de cînd cu Selkirk.

Într-adevăr, Maggie și Rob se hîrîiau din orice, cugetă Gillon, și se întoarse la carte. Acum citea REGELE LEAR

care i se părea mai bună ca Macbeth — sau poate fiindcă o înțelegea el mai lesne ? !

— Cumpătarea este pecetea omului tare, o auzi pe Maggie. Cu fiecare renunțare, te întărești și mai mult.

Adevărat, se gîndi Gillon, sau cel puțin așa se întîmpla cu ea, deoarece nu o dată o văzuse luminată la chip, ca de cine știe ce biruință, cînd, la micul dejun de duminică, își călca pe poftă și nu se mai înfrupta din a doua plăcintă.

— Odată ce înveți să rabzi, vei ști să și iei, cînd ți-e vremea, cuvînta Maggie.

Oare de unde învățase aceste devize ? se întrebă el ca și în alte dăți. Fiindcă, deși preda la școală, ca învățătoare, nu o văzuse o dată citind, iar la taifas cu vecinele, numai din an în Paște. Deci nu le culesese din hîrțoage sau din gurile altora, ci le plăsmuia singură.

„Chiar mai vîrtos decît înțepătura viperei te doare nerecunoștința propriului vlăstar" spunea slova cărții. Și, ridicîndu-și ochii, îi plimbă peste cei din odaie. De necrezut de cîte ori întîlnea versuri de Shakespeare care păreau ticluite anume pentru unul ca el, un miner din Pitmungo. Totuși, pe acesta din urmă ar fi fost prea de tot să-l aplice copiilor săi, își zise după ce chibzui mai adînc. Doar nici unul nu se arătase lipsit de recunoștință. Răzvrătiți, da, și chiar împotriva ființei care-i crescuse cu limbi ascuțite și aprigi — (poate ca un fel de răsplată pentru lecția primită ? !) — însă devotați și corecți, așa că nu-i putea învinui de nerecunoștință.

Dar dacă slova lui Shakespeare nu se adeverise de astă dată, alteori, potriveala ei îi răscolea cugetul. De pildă, nu mai departe de dimineață, în vreme ce umplea un vagonet cu cărbuni îl străfulgerase gîndul că nici măcar într-un tîrg pricăjit ca al lor, el, Gillon Cameron, n-ar putea deveni un Macbeth, mistuit de ambiția de a-i întrece pe alții, pe cînd, în aceeași minusculă așezare, soața lui ar putea fi o Lady Macbeth — o nimereală vrednică de luare aminte și de cîntărit...

Din nou se luaseră în bețe — adică discutau, cum ziceau ei — oricît de încinsă și de zgomotoasă era disputa. Dar lor, parcă le dădeau aripi aceste înflăcărate încrucișări de păreri, iscate seară de seară și sîmbăta după-amiază, ca un ritual nelipsit. Firește, nici Gillon,

nici Maggie nu pomeniseră așa ceva în casele părintești, dar tocmai încordarea dintre ei doi zămislise această pornire a copiilor de a despica firul în patru, de a scormoni, nerăbdători și zeloși, orice întîmplare ivită în tîrg, orice idee ce își făcea loc în îmbulzeala casei.

Nu o dată Gillon își înălțase ochii din carte și-i privise îndelung, întrebîndu-se oare cine erau și de unde răsăriseră aceste făpturi străine pînă și la înfățișare ?

— Adevărul e că majoritatea oamenilor sînt corupți, îl auzi pe Rob Roy.

— Aha ! făcu Andrew, semn că-i picase în plasă. Ai ajuns va să zică la vorba mea. Pe de o parte recunoști că oamenii sînt corupți, iar pe de alta, le-ai pune în brațe mijloacele de producție, să le învîrtească de capul lor. Păi nu-ți dai seama ce prăpădul lui Dumnezeu s-ar stîrni ? Poftim de mă contrazice.

— Te contrazic, fiindcă mi-ai tălmăcit vorba după cum îți convine, se apără Rob. Am spus că oameni-s răi, dar nu din născare. Ia lasă-i în voia lor, și-ai să vezi că sînt cumsecade. Numai societatea-i corupe, îi silește să fie răi.

— Eu una nu cred că majoritatea sînt răi, se auzi Sarah, din odaia de alături. Dacă ați catadicsi să treceți pe la biserică ați vedea o mulțime de oameni buni, adunați acolo.

— Auzi neghiobie la ea ! se înfurie Sam. Parcă a fi în biserică înseamnă să fii și bun. Atunci ce-ai de zis de unul ca Brothcock, care e nelipsit de la slujbe ?

— În societatea noastră, nici frații nu se ajută, ci se vrăjmășesc, glăsui mai departe Rob Roy.

— Ce meci avem mîine seară ? se amestecă Jemmie.

— Hearts din Cowdenbeath împotriva echipei Kirkcaldy Celtics.

— Susții o prostie, după cum o știi foarte bine, se încăpățînă Andrew în ciondăneala cu Rob. Dacă oamenii ar fi buni din născare, atunci de ce-ar mai fi nevoie de legi ca să-i țină în hățuri ?

— Aoleo, Dumnezeule, iară bați cîmpii ? se răsti Rob.

— N-ar trebui să-i lași să vorbească așa, mamă, interveni Sarah.

— Fiindcă o societate coruptă născocește legi la fel de corupte ca să-i țină pe oameni în jug, tu susții cu neobrăzare că așa s-au născut. Dar nu înțelegi, pentru numele Domnului, că societatea i-a viciat ?

Era limpede că bibliotecarul băuse și era puțin cherchelit — nu ca minerii care, ori se fac criță, ori nu se cunosc că au tras la măsea.

— Mi-ați dat-o ca s-o citesc, gîngăvi Gillon, și-i întinse volumul.

Selkirk i-l luă din mînă și-l întoarse pe o parte și pe alta, încercînd să-și amintească de el și de cel care-l luase.

— Nu cumva oi fi vrînd să-mi pretinzi că l-ai și citit ? spuse cu întîrziere, și cu o ironie la fel de vădită ca și efectul băuturii din care se îndulcise.

Gillon dădu mai întîi din cap.

— M'da, am citit-o, întări cu timiditate, la care Selkirk sări de pe scaun, cu ochii zgîiți la cartea din mînă, cu fața roșie, pătată și strîmbă.

— „Ce văd nainte-mi un jungher e oare ? Plăseaua întinzîndu-mi ? Să le apuc ?“

— „Să te înhaț ? îl corectă Gillon cu totul fără de voie. Bibliotecarul ieși din rol și se holbă la el.

— Ce-ai zis ?

— „Să te înhaț ?“

— Ai tu habar, un prăpădit de miner, ce recit eu ? Petele-i dispăruseră sub o purpură vineție. Bazaconii ! Ai auzit de vorba asta ? Da' rahat, știi ce e ? Dă-mi piesa'ncoace !

Gillon nu se clinti. Se aprinsese și el la chip.

— Am spus dă-mi cărțulia cu piesa ! răcni celălalt.

— O țineți în mînă, sir, bîigui Gillon, căindu-se de necugetata lui intervenție, deoarece, Selkirk, cherchelit sau nu deschisese ceaslovul la scena cu pricina și prefira vers cu vers. Îl vedea cum își mișcă buzele, apoi, dintr-o dată și le pungi, își ridică ochii la Gillon, îl privi cu nedumerire, îi plecă din nou peste buche, după care închise cartea cu zgomot.

— Dracu' să mă ia ! izbucni cătrănit. Să mă trăsnească toți sfinții ! Și din nou deschise cartea. Afurisit de miner ! mîrîi printre dinți, și Gillon îl auzi. Da' ia s-oncercăm și pe asta, urmă cu glas tare. „Care om se poate arăta dintr-o dată înțelept, uluit, furios, iertător, credincios și nepăsător ?“ Gillon nu pricepea ce aștepta de la el. Hai, s-auzim, îl zori celălalt.

— Nici un om de pe lume, răspunse, și Selkirk pufni în rîs, dar nu în batjocură, ci înveselit.

— Şi astea sînt bazaconii. Dar Henry Selkirk întruchipează toate însuşirile de mai sus, afirmă încîntat de sine şi chicotind cu poftă.

Apoi îl mai puse la încercare cu cîteva versuri vestite, iar Gillon se arătă la înălţime.

— Bravo, bravo, îl lăudă în cele din urmă, spre uimirea lui — ba nu, se corectă Gillon singur, retrăind acea clipă, spre ruşinea şi stînjeneala lui vecină cu spaima — se trezise cu palma-i bătătorită şi tuciurie în mîna albă, delicată şi moale a domnului Selkirk, care se văicărea : „Sînt un moşneag nătîng din cale-afară, optzeci de ani mai bine — nici un ceas mai mult sau mai puţin ; să spun deschis..."

Aşteptă de la Gillon sfîrşitul versului, dar cum el nu citise Regele Lear, rămase buimac şi amuţit, lucru ce-l cam decepţionă pe bibliotecar.

— Aici te-am bătut ; una la zero, îi zise, scoţînd dintr-un sertar al biroului nişte ochelari grosolani, cu rame metalice. Devenise serios şi foarte preocupat.

— Acu' să vedem ce aş putea să-ţi aleg...

— Mai vreau o carte scrisă de acelaşi om.

— Aaa, nu, încă nu. După carne tare şi anevoie de mestecat, ai dreptul la prăjitură.

Traversă încăperea ca un vîrtej, îmbrîncind bătrînii ca pe nişte gîşte în ogradă, şi se opri la raftul cu cărţi.

— Uite, asta ţi-o dau. E porunca bibliotecarului. Fără ordine cădem în dezordine intelectuală. Pricepi ?

Gillon dădu din cap afirmativ. De altminteri nici nu-i venea greu să înţeleagă deoarece Selkirk vorbea tot în dodii, ca Maggie.

— Vreau să-ţi aud părerea asupra ei. Şi acum pe cînd ne vedem ? „În ploaie, trăsnete sau fulgere ?"

— „Cînd toată zarva se va stinge, iar lupta va fi cîştigată şi pierdută", îi replică Gillon, la care Selkirk scăpă un scheunat de încîntare.

În sfîrşit, dăduse şi el peste omul după care tînjise în sălbăticia şi bezna acestui tîrg de înapoiaţi şi analfabeţi. Cu degetul îndoit, îi făcu semn lui Gillon să se apropie.

— Să ţii minte ce-ţi spun acum : Orice lucru la timpul său. Maturizarea e totul.

Gillon rămase descumpănit.

— Iertaţi-mă. Nu pricep.

— Nici nu trebuie deocamdată, dar mai încolo vei înțelege, fii sigur. Aici se încheiase aventura, sau mai degrabă începuse.

A doua carte — *Timpuri Grele* — de Charles Dickens, l-a decepționat la început, deoarece personajele erau aidoma creaturilor ce trăiau în conacul din Brumbie Hill, încît după umila-i părere, plăsmuirea ei nu ceruse prea mare strădanie. În rest, nu era lipsită de însușiri și, pînă la urmă, chiar i-a plăcut.

De atunci se ducea mereu după cărți, iar după o vreme, l-a luat și pe Rob Roy cu el. De cum se întîlniseră Rob și bibliotecarul s-au împăcat de minune, și Gillon era bucuros să mai vadă un iubitor al cărții în casă, cu toate că Manifestul Comunist i se păruse o alegere cam ciudată pentru un băiețandru ca fiul său.

Chiar acum, cînd ședea în pat, îl auzea rostind pe de rost crîmpee din el. Din prima lună, Rob îl citise de unsprezece ori, pe nerăsuflate, pe cînd, el Gillon se cam împotmolise.

5

Sirena, cu cele trei șuiere prelungi, anunța încă o zi fără muncă și, la auzul lor, Gillon se cuibări fericit și dormi mai departe. După o vreme, cînd se trezi iar, își dădu seama să se afla complet singur în casă, ceea ce nu se mai întîmplase nicicînd. Luxul de a huzuri în așternut, tîrziu dimineața, scutit de veșnica zarvă din jur, îl umplea de un sentiment straniu — de parcă fura ceva de la viață. Sau de parcă nimerise într-un raft cu dulciuri, de unde-și umpluse buzunarele doldora — își amendă comparația. Dar în loc să rîșnească tot felul de gînduri mai bine se apuca de ultima carte prescrisă de Selkirk. Se intitula *Martiriul Omului,* de Winwood Reade, și-i fusese dată spre a-l face să înțeleagă mentalitatea clasei „potrivnice“ — a clasei „potrivnice“ — a clasei stăpînitoare, a îmbuibaților.

O citea foarte greu. Autorul susținea că numai cu prețul unor mari suferințe omenirea a ajuns la bunăstarea de acum, și deci era natural ca cei de azi să se chinuie pentru binele celor de mîine, întocmai cum o făcuseră înaintașii. Pe marginea foilor, domnul Selkirk

însemnase părerile dumisale, mai toate reduse la cîte un singur cuvînt, pe care Gillon le auzise prin mină, dar niciodată nu le văzuse așternute negru pe alb.

„Rabdă azi ca să poți avea mîine“, cam acesta era mesajul cărții, pe care, de l-ar fi aflat Maggie, l-ar fi pus într-o ramă deasupra patului, cugetă Gillon, și-i răsăriră în minte crîmpeie din „discuția“ la care asistase cu o seară înainte.

— Spuie cine ce-o vrea, dar eu trăiesc o singură dată, țipase Rob Roy. („Prea se urla în familie, recunoscu Gillon ; prea și-o luaseră toți în cap“). Din păcate, nu mă pot scula din mormînt ca să-mi iau viața de la început, urmase Rob pe același ton ascuțit. Așa că trebui' să-i smulg vieții tot ce pot acum și nu mîine.

— Smulge, băiete, și înfruptă-te. Parcă mai știți altceva decît să luați și să luați ? îi ripostase Maggie. Asta e buba voastră. Vreți totul acum ! Nu puteți privi mai departe de halba de bere.

Rob se cam dedase la băutură, așa că înțepătura maică-si își avea rostul ei.

„De bei un strop mai mult, înseamnă că bei prea mult“ parcă așa spunea taică-său, căută Gillon să-și amintească. Dar aici puse stavilă gîndurilor și se întoarse la pagina ce-o lăsase. Nu după multă vreme, simți însă pe cineva prin casă sau la intrare, și din nou își ridică ochii și ascultă cu atenție.

— De ce-ți pierzi vremea bătînd mingea cît e dimineața de lungă ? Era glasul lui Maggie.

— Care băiat nu se distrează din cînd în cînd ? se apără Andrew.

— Prostii ! Copiii pot să crească și fără distracții.

Era un soi de joc între ei pe care nu-l surprindea pentru prima oară la ei, în schimb, ca și în alte dăți, îl izbi ușurința cu care se păcăleau reciproc. De altminteri, Andrew era singurul care își îngăduia să vorbească astfel cu maică-sa, printr-o învoială statornicită de mult între ei. Gillon auzi mingea sărind dinaintea casei.

— Datoria părintelui e să scoată pofta de joacă din plod și în locul ei să-i sădească dragul de muncă.

— Prostii ! i-o întoarse Andrew. Doar cu muncă și fără joc ajungi un netot.

— O fi, dar un netot cu bani la chimir.

De astă dată Andrew se văzu strîmtorat cu răspunsul, așa c-o dădu pe hlizeală, lucru destul de rar la el. Oricît

de greu îi venea lui Gillon s-o recunoască, apropierea dintre mamă și fiu îl călca pe nervi, deși i-ar fi plăcut să se creadă mai presus de asemenea sentimente mărunte, un tată bun și înțelept, care se bucură de armonia lor. Se vede că Andrew îi arătase vreo șmecherie cu mingea, deoarece o auzi pe Maggie spunîndu-i :

— Cîtă vreme ți-oi fi pierdut ca să înveți aiureala asta...

— Să știi că mi-a trebuit timp.

— Dar Manualul Supraveghetorului l-ai mîntuit de citit ? îl întrebă dintr-o dată severă. Băiatul mărturisi că nu-l isprăvise fiindcă-i intra greu la cap. Înseamnă că ești un prost. Dacă unul ca Archie Japp e supraveghetor, tu de ce n-ai putea fi ?

— El a fost numit din oficiu, nu a trecut prin examen.

— Tu ai să dai examen. Ți-aduci aminte de vorba bunicului Tom : trîndăveală sau plată, pe care-o alegi azi ? Fiindcă pe amîndouă n-ai cum să le ai.

— Eei, nu mă pricep eu la astea. Dar aș vrea să fiu cu dare de mînă ca să-i tocmesc pe alții să muncească în locul meu.

„Cu asta a uns-o pe inimă", gîndi Gillon. Și cum tocmai prăjea gogoși, o auzi chemîndu-l să înfulece una.

— S-o iau, să n-o iau ? se codi el, jucînd mai departe farsa. Parcă nici nu mi-e foame.

De regulă, nu-i îmbia pe nici unul, ci le dădea cu porția, pentru că altfel tăbărau pe ele și le terminau cît ai bate din palme.

— Vino'ncoace cînd îți spun, îi porunci Maggie.

Vinovat că mănîncă pe ascuns de frații ceilalți, Andrew hăpăi gogoașa la repezeală. Gillon tăcu chitic, deși s-ar fi cuvenit să se arate mai din vreme la față. Maggie mai unse o gogoașe cu unt, risipă neauzită în zilele de bejenie — mai puse și miere pe ea, și i-o dădu cu un pahar de lapte. Băiatul le înghiți la iuțeală și o zbughi către ușă.

— Nu-i nevoie să bați toba și la ăilalți, îi strigă Maggie pînă să iasă pe uliță.

— Îhî, făcu Andrew.

— Da, nu îhî.

— Da, mamă.

Și trînti ușa în urmă. Acum, cînd rămăseseră doar ei doi, nu știa cum să iasă și s-o înfrunte. Nici să dea Maggie peste el nu-i venea la îndemînă, fiindcă și-ar fi închipuit că se pitulase anume, ca să tragă cu ochiul și cu urechea.

Înainte să apară, se pieptănă, ca să arate îngrijit, după care se postă în ușa dintre bucătărie și odaia de oaspeți, așteptînd să-l descopere. Ceea ce nu întîrzie să se întîmple. Cînd dădu cu ochii de el tresări, rotunjindu-și gura într-un „O" de mirare, pe care, pînă la urmă, și-l birui.

— Credeam c-ai plecat de mult, îl întîmpină cu deplină stăpînire de sine.

— Unde să mă fi dus ?

— Știu și eu ? Unde-o ștergi mai tot timpul. La drăguța de Bibliotecă și la drăguțul de Selkirk. Era un lucru atît de obișnuit la Maggie să i-o ia înainte cu vorba, încît, cu toată cătrăneala ce i-o stîrnise, zîmbi fără voie. Fiindcă tot ești acasă, ai putea cel puțin să aduci niște apă, continuă ea cu arțag.

— Bine, mă duc.

Și punînd gălețile pe o cobiliță, ieși pe uliță și o porni spre izvor. Se bucura că plecase, lăsînd-o să fiarbă o vreme, pe cînd el putea cumpăni în ce chip s-o facă să plătească pentru ce-i greșise. La izvor, așteptînd în șir cu femeile și copiii — singurii care cărau apa în Pitmungo — observă spinarea fetei Gillespie postată înaintea lui. Îi plăcea ținuta ei dreaptă, ca lumînarea, și tot atunci îi văzu și părul, mătăsos și bogat, care îl tulbură. Niciodată n-o privise cu ochi de bărbat, ca pe o femeie ispititoare ; de-abia acum îi descoperea farmecele ascunse — ca la orice femeie din Pitmungo — sub gălețile purtate pe umeri. Cîte tinereți și frumuseți irosite în acest tîrg blestemat ! Pe drum, la întoarcere, boteză toată ulița cu o dîră de apă, deoarece, lung cum era, gălețile se descumpăneau, vărsîndu-se întruna.

— Vreau să mănînc o gogoașă, ceru el cînd intră în casă. Iar după ce i se aduse una fierbinte, adăugă : cu unt și cu miere. Maggie pricepu încotro bătea. Adu-mi și o cană cu lapte, urmă el la fel de poruncitor.

— Nu mai avem, îi răspunse cu întîrziere.

— Chiar deloc ?

— Nici un pic.

— Păcat.

Gogoașa parcă fusese plămădită din rumeguș, atît o simțea de searbădă și fără de gust, dar o înghiți și așa. Ciudat i se mai părea să se trezească singuri în casă.

— De ce îți ții părul strîns ? o întrebă din senin.

— Așa e datina în Pitmungo. Toate-l purtăm la fel.

— Desfă-ți-l ! Lasă-l pe spate.

— Pentru asta trebui' să-mi scot scufa.

— Atunci scoate-ți-o. Urîtă vorbă — scufă. O mîndrețe de păr ca al tău, întemnițat sub scufă.

Supusă, își scoase acele și boneta croșetată, iar părul ei castaniu se revărsă în valuri, pe umeri. Aproape uitase cum arată așa despletită, și cînd Maggie se întoarse și-i văzu licărul din priviri, înțelese ce va urma.

— Mă rog, ți-am făcut pe plac. Mai poftești ceva ?

— Da. Să mergi cu mine pe Măgură.

De regulă, dorințele lui se izbeau de zidul împotrivirii, sau de o supunere morocănoasă care-l ațîța și mai mult.

— Primești să vii ? o întrebă.

Și aici o zbîrcise, deoarece n-ar fi trebuit să se arate stăruitor.

— Da, merg, acceptă Maggie.

Așadar știa că e vinovată și trebuia să-și ispășească greșeala. Se arătase părtinitoare cu propriile-i odrasle, ori acesta era un păcat de moarte la ei în familie, al doilea după vitregirea pușculiței.

— Nu pot să merg cu lațele spînzurînd pe spate. Trebuie să-mi pun scufa la loc.

— Fie, dar cînd ajungem pe Măgură, ți-o dai jos.

— Mă rog, cum dorești, răspunse spășită.

Era mai conștientă decît Gillon că n-o va putea ierta niciodată de nu va plăti într-un fel. De aceea și primise să meargă.

O porniră pe uliță sub ochii scormonitori ai vecinilor. Soț și soție hoinărind fără nici o treabă pe uliță ! Așa ceva nu se pomenea în orice zi.

— Ar fi trebuit să-ți pui pălăria, își aminti Maggie înciudată.

Mai toți copiii o tuliseră la Terenul de Sport ; femeile roboteau prin case și doar bărbații ieșiseră dinaintea porților, în cîrduri mărunte, de cîte doi, trei, întinzîndu-și grumajii spre soare, bucurîndu-se de ceasurile de liniște muiată în odihnă. Era o zi neobișnuită și rară pentru sfîrșitul lui martie caldă, senină aproape neclintită de adierea vîntului ; oamenii se înșiraseră pe băncuțe, doar în flanele împletite, sorbind cu nesaț aerul pîrguit de razele aurii. În lumina străvezie a dimineții, brațele lor arătau vlăguite, albe, precum carnea peștelui, brăzdate, ici colo, de o dungă vineție sau de un șanț adînc, urmele unor răni mai vechi, căpătate în mină, care strangulau

mușchii și-i făceau să apară ca niște umflături, prin albeața pielii. Unii din ei moțăiau din cap către Gillon, în chip de salut, alții azvîrleau cîte o vorbă de duh — nu fără țepi răutăcioși : ba că e lung și sfrijit (ca o barză, ca un șoim sau o cioară) ; ba că are sau nu „cipilică“, ori că s-a pripășit pe la ei nechemat, miruindu-l cu porecla lor predilectă — veneticul din Highlands — întrecîndu-se în cimilituri usturătoare și răsuflate la adresa locului său de obîrșie și a băștinașilor de acolo.

— Oare n-au ostenit repetînd aceleași și aceleași împunsături ? zise Maggie.

— Se vede că nu, constată Gillon cu resemnare.

La capătul Uliței Minerului, de unde o apucau pe Calea Cărbunarilor, un miner se desprinse din poartă și-i făcu semn să se apropie, fără Maggie.

— Aud că te-a trecut Borthcock pe lista deocheaților și am crezut de cuviință să te înștiințez. Da' să nu mă dai în vileag că ți-am spus.

— Ce listă ? Nu înțeleg, se încruntă Gillon.

— Lista neagră, a suspecților, ca zurbagii, instigatori și din ăștia...

— De unde naiba ai aflat ? Ce rost are să mă scrie în pomelnic ?

— Uite ce, omule. Pe mine să nu mă întrebi. Știu doar că te-au încondeiat, împreună cu unul din fii.

— Care ? Rob Roy ?

— Da, ăsta e.

Înveninat de cele auzite, Gillon se depărtă mînios, dar imediat își dădu seama că de fapt omul nu avea nici o vină, ci căutase să-i facă un bine, așa că se întoarse și-i mulțumi.

— Știam că n-ai să te bucuri de vestea pe care ți-am dat-o, îi spuse acesta.

De-abia cînd ajunseră pe Terenul de Sport, îl iscodi Maggie.

— Ce ți-a îndrugat nepricopsitul ăla ?

— Socoteli de-ale noastre, din mină.

O mințise — simțea bine — dar nu mai stărui cu alte întrebări. Nu departe de ei, un băiețandru, venind dinspre Terenul de Sport, alerga, ținîndu-și mîna la nas și la gură ca să oprească șuvoiul de sînge. Cam prin dreptul lor, Gillon îl opri și-i cercetă chipul însîngerat. Îi sărise și un dinte, dar la trup era teafăr.

— Ce s-a întîmplat?

— Afurisitu' de Cameron, răbufni băiatul, care n-o observase pe Maggie. Nu-i scăpă unu' întreg din lăboaie...

— Te-a pocnit în luptă dreaptă?

— Eei, dreaptă, bombăni el, și o rupse din nou la fugă, coborînd povîrnișul.

Rămaseră locului să-i urmărească pe jucătorii de rugby. Sam era tartorul, alergînd în stînga și în dreapta, amestecîndu-se în fiecare încăierare, risipindu-le aproape pe toate, pornind în fruntea atacurilor. Cînd vreun jucător întîrzia mai mult la pămînt, sau rămînea acolo lungit, era semn că se ciocnise de el. Și asta nu fiindcă ar fi fost o brută și-i plăcea să cotonogească, ci datorită plămădelii pe care o avea : colțuros și tare în oase, ca toți din familia Drum, robust ca un stejar secular, iute și suplu, ca Gillon. Ce-i păcălea pe adversari era mai ales iuțeala mișcărilor sale.

Odată, își aminti Gillon, prinsese un păstrăv cu mîna, înșfăcîndu-l și azvîrlindu-l din gîrlă, ca un urs.

Juca și Jemmie, însă în apărare. Tuciuriu, scurt și vîrtos, înfrunta concurenții vîrîndu-le capul în burtă, atingîndu-i cu înverșunare și cît mai jos, despăgubind scundimea și lipsa de stil prin curaj și dîrzenie. Andrew, observă Gillon, ședea pe tușă, urmărind lupta. El se dădea mai lesne bătut decît frații ceilalți.

— Cum se irosesc de pomană ! exclamă Maggie îngrețoșată.

— Aud că Sam ar putea face față în echipa Hearts din Cowdenbeath. A venit un delegat special să vadă cum joacă.

— Mare scofală !

— E vorba de-o echipă profesionistă.

— Ei și?

— Plătesc două, trei lire pe săptămînă.

— Pentru sminteala asta? Doar ca să alerge de colo, colo?

— După cum vezi. Iar dacă-i ține cureaua și pot lucra și în mină, sînt liberi s-o facă. Sam ar fi cel mai tînăr rujbist din întreaga Scoție.

Maggie se întoarse din drum, să mai privească la jucători. De astă dată cu alți ochi. Parcă nu se mai hîrjoneau de pomană.

— Și unde-i delegatu' de care ziceai? întrebă cu vădit interes, ceea ce îl făcu pe Gillon să rîdă.

— O să vină el într-o bună zi. Dar, mai întîi, Sam trebuie să împlinească șaisprezece ani.

Urcară în Tîrgu Măgurii, trecînd pe ulițele Moncrieff și Tosh Mungo, unde minerii — supraveghetori, delegați ai administrației și artificieri, adică ceva mai răsăriți decît săpătorii din abataje — tîndăleau dinaintea caselor, la fel ca și cîrtițele din vale.

— Ar trebui să se facă ceva, să se isprăvească odată cu irosirea de timp și de oameni, grăi Maggie cu indignare. Firește, nu se gîndea la paguba celor mulți — lucru știut de Gillon — ci la a lor, a Cameronilor : o nouă zi pierdută — și încă una cu plată ! — la care se adăugau altele, pînă la capătul săptămînii, însemnau bani aruncați pe gîrlă, fără putință de a-i prinde înapoi ; arginți furați de la pușculiță, întocmai ca și cînd cineva i-ar fi aflat culcușul și ar fi jefuit-o.

De s-ar fi știut măcar dinainte cum și cînd se închideau minele, altfel s-ar fi rostuit omul, ca să cîștige un gologan ; ăsta-i era paraponul și, în același timp, visul : să afle cumva în ce zile-i pîndea năpasta. Negreșit exista o cale să le dibuie gîndul mai marilor peste mină, ori un semn, care să le arate ce au de făcut. Dar din păcate încă nu îl descoperise. Unii mineri susțineau cum că întreruperea lucrului depindea de numărul vagonetelor gata încărcate ; alții că nu de asta, ci de mormanul cărbunelui scos, sau de amploarea comenzilor viitoare, însă, cu timpul, nici una din bănuieli nu rămase în picioare. Sirena îi întorcea de la lucru chiar cînd vagonetele erau goale sau comenzile de cărbune se ridicau la sute de tone.

— De ce nu vă anunță, Gillon ? De ce nu vă suflă o vorbă înainte ?

Întrebarea cerea un răspuns închegat, cu atît mai mult cu cît îi fusese pusă într-o zi cînd o simțea dornică să-l asculte, ba poate chiar să-l înțeleagă.

— Ți-am mai spus-o și în alte dăți, Maggie. Vor să ne aibă la mînă. Le place să atîrnăm de filotimia lor.

Trăind la cheremul altora, și acum, ca și în alte dăți, oamenii se treziseră dintr-odată fără de lucru și, neavînd ce face, se sculau tîrziu și mai apoi se apucau de trebăluială în jurul casei. Nu era de mirare cum de ciopleau atît de meșteșugit în lemn, făceau mobile, știau să se tundă, să repare ghetele și orice găseau în cale stricat, să îngrijească florile și legumele în grădină, să facă inele... Doar avuseseră atîta timp la îndemînă să le învețe.

Continuară urcușul, iar cînd ajunseră în livadă, Maggie se întinse și-l apucă de mînă. Gestul îi încălzi sufletul, dar nu se mulțumea cu atît și trebuia negreșit s-o facă și pe ea să înțeleagă. Și-ar fi dorit să urce pînă în creștetul Măgurii, să îmbrățișeze cu ochii albastrul primăvăratic al Estuarului, și de-abia după aceea să facă dragoste dar, pînă la urmă, renunță la acest capriciu, fiindcă aveau încă mult de mers și cine știe ce se putea isca între ei, năruindu-i tot planul.

Perii și merii din jur dădeau semne de îmbobocire, iar cînd îi lăsară în urmă, ieșind din livadă spre bucuria lui Gillion, cît cuprindeai cu privirea era numai pustietate.

— Acum poți să îți scoți și scufa.

Iar Maggie făcu precum i se spuse, arătînd îngăduință și deplină supunere, ceea ce îl aprinse mai tare. Părul, revărsat peste umeri, fîlfîia molatic în adierea vîntului, ca apa mîngîiată de o briză ușoară.

— Cine-ar zice că ești mamă de șapte copii ? Nici nu știi cît de tînără pari. Zău că nu-ți arăți vîrsta.

— Nici tu, după cum te porți.

Și mai urcară o treaptă de deal. Gillon o dorea la fel ca în ziua venirii lor în Pitmungo, cînd poposiseră aici, chiar în dumbrava de fagi, pe care o zări mai încolo. I-ar fi plăcut să-i amintească despre toate acestea, dacă i-ar fi venit la îndemînă cuvintele. Dar nu izbutea să le înnoade și apoi se temea ca nu cumva printr-o vorbă anapoda să destrame înțelegerea statornicită între ei.

Maggie se opri într-un fald de colină, ferit de vînt, scăldat de soare și, așezîndu-se pe frageda pardoseală a ierbii, a mușchiului și a ferigii de-abia răsărite, își scoase jacheta, și începu să desfacă primii nasturi de la pieptar. Cu tot soarele ce strălucea peste Măgură, în locurile bîntuite de vînt te pătrundea răcoarea ; dar acolo, în culcușul ei era cald și, fără să știe cum, îi veni în minte cuibul din dună, unde se adăpostise în ziua cînd l-a descoperit pe Gillon.

— De cum te-am văzut cu fustanela pîn'la genunchi, am știut că vei fi al meu, murmură legănată de aduceri aminte.

Gillon o auzi, dar parcă în vis, neputînd să-i răspundă decît printr-un „da", pe care-l repeta cu o voce scăzută și mîngîioasă, conștient de cumplita lui grabă, dar bîjbîind

cu nerăbdare și stîngăcie să-i desfacă nasturii, pînă cînd, în sfîrșit, o simți toată a lui. Maggie nu-și putea dezlipi ochii de pe șoimii ce pluteau în văzduh, alunecînd, în zbor lin și atent, în căutarea cîrtițelor și a șoarecilor ce mișunau pe coline. Cu Gillon se arătă generoasă cum n-o mai văzuse, ceea ce-l făcea și mai nesățios și sălbatic.

— Încetișor, Gillon, de ce te pripești ? Doar ai vreme destulă, îi șopti la ureche.

I se dărui pe de-a-ntregul, mai întîi pentru că avea de plătit o poliță — și nu rămînea niciodată datoare — iar apoi fiindcă hotărîse să pună definitiv capăt dragostei, ori cum o făceau pentru ultima oară, merita s-o guste din plin. Cît despre Gillon, niciodată nu încercase plăcere și împlinire mai mare. Într-un tîrziu, încercă să se ridice, dar îl doborî amețeala, și trebui să se lungească din nou. Cu voia ei, adormi, mîngîiat de soare, iar cînd, peste puține minute, deschise ochii, n-o mai găsi alături. Era mai încolo, pe iarbă, doar cu pieptarul de in și cu juponul scurt, tuciurie cum parcă n-o mai văzuse — în comparație cu rufăria albă ca neaua — iar la trup tînără și vînjoasă. Puține femei arătau ca ea. Pe cele mai multe — și mai ales în Pitmungo — indiferent cît de mult sau puțin trudeau, le vedeai lăbărțate sau uscate ca bețele, uzate și veștejite, de mai apucau patruzeci de ani.

— Mi-ai făcut-o Gillon Cameron, îi strigă, arătîndu-i de la distanță fusta înverzită. Acu', vrînd, nevrînd, stăm aici pîn'se'ntunecă. Că doar n-oi apărea, la anii mei, în chip de verzătură.

Gillon o privi cu nedumerire, pînă ce-i desluși rostul cuvîntului. Verzătură însemna o fată coborînd de pe Măgură cu ochii neprihăniți, dar cu fusta pătată de iarbă ; și tot atunci mai află cum că jumătate din tinere deveneau „verzături“ înainte de a împlini șaisprezece ani, adică vîrsta majoratului. Cînd se ridică de jos se simți prididit de osteneală —, dar de una plăcută. Se îmbrăcă și pe urmă începu să umble căutînd, parcă, niscaiva bani pierduți.

— Încerc un lucru pe care nu-l știi, vorbi cu glas tainic, culegînd pietre, clădindu-le într-o grămăjoară ce semăna cu o colibă, proptindu-le cu iuțeală și meșteșug, de parcă înălța un perete susținător pentru tavanul din abataj.

Cînd isprăvi movilița înjghebată, se trase cîțiva pași înapoi și o privi alături de Maggie.

— Ce Dumnezeu o mai fi și asta ?

— Lăcașul dragostei, îi explică Gillon. În clipa aceea simțea că o iubește, că-i iertase o mulțime, și-o apucau pe un făgaș neumblat. E o datină veche, în Highlands, ca atunci cînd doi îndrăgostiți au trăit clipe deosebite, bărbatul să lase, ca amintire, o colibă ca asta ; înțelegi ? O părticică din Scoția acoperită cu pietre, pentru ca glia de dedesubt să rămînă de-a pururi a lor.

Pe Maggie o mișcă fapta lui.

— Credeam că nu te pricepi la chestii din astea. Care va să zică m-ai tras pe sfoară cînd făceai pe mironositul în Straithnairn.

Și, spre uimirea lui, se ridică pe vîrfuri, i se agăță de grumaz și-l sărută drept pe gură, după care, o porni în goană spre piscul Măgurii. Cînd se dezmetici, se luă după ea, dar multă vreme nu-i putu ține pasul. Fuga îi tăia răsuflarea, și trebui s-o încetinească, pentru ca după o bucată s-o curme, gîfîind și îndoit de spinare. Pricina o știa : plămînii lui erau întesați cu praf de cărbune și nu mai pătrundea destul aer în ei. Față de Maggie era un moșneag.

— Prea multă drăgosteală, Gillon Cameron, îi ciripi tocmai din vîrful dealului ; el însă nu avu puterea nici măcar să-i zîmbească, sleit cum era și amărît de starea lui jalnică. Maggie îl aștepta să continue urcușul. Hei, ce stai ? Ce ți s-a întîmplat ?

— Nu știu ce-i cu mine. Cred că am îmbătrînit.

— Mai adineauri nu s-ar fi zis, îi răspunse șăgalnică.

De astă dată surîse și el, mai întîi fiindcă rareori își aruncau glume cu asemenea tîlcuri, și apoi fiindcă tocmai atunci dăduse cu ochii de mare — nemărginită și la fel de pustie ca dealurile din jur. Era o surpriză de cîte ori o descoperea. În Pitmungo nu te gîndeai niciodată la ea — marea, cu tot ce se petrecea pe întinderea-i azurie, alcătuia o lume aparte, aproape cu totul uitată. De aceea, ivirea ei — atît de limpede și scînteietoare îi mai spulberă negura de pe suflet. Rămase cu privirea ațintită în larg, fără a zări o mișcare sau o singură navă. Coborî și Maggie și, așezați pe covorul moale al ierbii, cercetară îndelung portul St. Andrew, unde se trimitea, spre expediere, cărbunele din Pitmungo.

Pe chei nu se vedea nici un om, în schimb era ticsit de cărbune, stivuit în mormane, pe toată cuprinderea dinspre apă, cît și în zonele dosnice, de încărcare, afară de vagoanele cu capacitate de două tone, aliniate pe șinele ducînd spre debarcader.

— Cred că am căpătat silicoză, vorbi Gillon, cu privirea pierdută în zare.

— Asta-i acu' ! De ți-o fi intrat niscaiva zgură în plămîni, ca la orice miner, gata, te și vezi bolnav. Or fi avînd silicoză ăi de nu pot sui o scară de cîteva trepte.

— Așa o fi, murmură el, și se întinse pe spate, cu ochii la cer și la soarele încă treaz.

Deși de-abia la începutul lui martie, norii își aruncaseră peste boltă fuioarele, care se răsuceau la iuțeală ; cam devreme începea „goana negurilor" — cum i se spunea în Pitmungo.

— De cînd îmi doream cîteva ceasuri de tihnă, mărturisi Gillon. Bine-ar fi să ne bucurăm la răstimpuri de cîte o zi ca asta.

— Nu însă în una de lucru.

— Ba da, și nu una ci trei. Ce rău ne-ar aduce ?

— Am pierde bani mulți. Adună-i și vezi cîți îți ies.

Riposta nu îl miră, cum nu i se păru nici colțoasă și nici meschină, ci doar calculată, cum era Maggie. Cu toate acestea se ridică brusc, hotărît să scoată și mai mult de la ea. Pe lîngă datoria ce și-o plătise, mai avea dreptul să-i stoarcă un răspuns pe care-l aștepta de o groază de timp.

— Spune-mi, ce plan îți tot făurești de agonisești bani ? De ce îl ții doar pentru tine ? Cît o să mai punem bani la ciorap fără să știm măcar pentru ce ? Mi-e lehamite, Maggie, ca și copiilor. Și apoi va veni ziua cînd n-or să-ți mai dea o lețcaie la pușculiță, și nu prea văd cum ai să-i silești.

Maggie nu se încumeta să vorbească — ba mai mult, nu se simțea în stare. Își păstrase cu atîta strășnicie secretul, încît simțea că nu și-l mai poate smulge din ungherul unde-l ținuse ascuns. A-l scoate de acolo, i se părea că îl necinstește, iar familia, văzînd-o cu cîtă îndărătnicie și-l apără, n-o tulburase. De fapt și aici tot voința își spusese cuvîntul. Voința ei — de a-și ocroti taina — dovedindu-se mult mai tare decît a lor de a i-o smulge.

— N-a fost vorba să mă fac miner pentru ca să scăpăm într-o zi de jugul minei ? Ori acum — de ce n-am privi nenorocirea în față ? — mă trezesc cu aproape douăzeci de ani îngropați sub pămînt, o jumătate din viață scormonind în galerii, ca o cîrtiță, eu, omul mării, îndrăgostit de soare și de apă ! — iar pe deasupra, și fără glumă, cu plămînii atacați de silicoză. Oare n-am adunat destui bani ca să ieșim din iadul de aici ? Sînt sigur că da.

Maggie jumulea firicele de iarbă ; în cîteva rînduri încercase să deschidă gura și să spună ceva, dar se oprise de fiece dată, strîngîndu-și buzele cu încăpățînare, hotărîtă parcă să nu le mai dezlipească cu nici un chip.

— Ca să ieșim de aici, am avea cu ce, zise într-un tîrziu, dar nu și s-ajungem departe.

— Cum adică departe ?

— Să ne pricopsim, Gillon. Să prindem și noi un cheag, îi spuse, dintr-odată luminată și dîrză la chip — așa cum se așteptase s-o vadă chiar mai înainte de a-și fi înălțat ochii să o privească. Nu e de noi să ne apucăm de nimicuri. Cu banii cei avem deocamdată, am putea să vindem acadele, sau hamuri de cai ori zarzavat de zece șilingi pe zi. Nu zic, seara am fi cu mîinile albe și curate ca izmeniții de la „Jecmăneala Calicilor“ și odihniți și umflați, ca ei, da' săraci ca guzganii din mină.

Se ridică în picioare, ca întotdeauna cînd ataca acest subiect, creind, fără voie, o imagine nespus de frumoasă, cu pletele castanii dezmierdate de vînt, cu sînii fremătători de răsuflarea-i înflăcărată, și împresurată de verdele ierbii și de albastrul nemărginit al cerului. Gillon o privea ca într-o vrajă, din nou năpădit de dorințe.

— O să ne facem un rost, Gillon, și o să fim cineva. Vom avea un negoț al nostru, în care fiecare să aibă de lucru și să-și cîștige pîinea — o pîine dulce, Gillon — și o să ne meargă toate pe roate, dintr-una în alta, și mereu mai cu spor. Numai să o pornim bine ; să pășim cu dreptul de la început. Și, brusc, se așeză alături pe iarbă, de parcă o zgîlțîise cine știe ce spasm și era istovită. Așa o să fie ! Ascultă la mine, întări ea.

Gillon o mai păsui pînă la întrebarea ce trebuia să i-o pună.

— Despre negoțul ăsta e vorba în scrisorile care-ți tot vin din Cowdenbeath ? i-o strecură după un timp.

La care nici ea nu răspunse pe dată, ci își luă mai întîi un răspas ; i se cerea să-și dezvăluie taina, și numai inima ei știa cu ce preț și-o smulge din ascunziș.

— Da, recunoscu în sfîrșit.

Iar Gillon n-o iscodi mai departe ; știa să fie și generos cu lucruri atît de gingașe. Doar sînt slăbiciuni ce se cer respectate, fie că-ți convine ori ba. Așa cum era și cititul lui. Nu ?

Cînd și cum, nici el n-ar fi putut-o spune, dar în apele estuarului se ivise un vapor, parcă sădit, de la o clipă la alta, de o mînă miraculoasă. Era o brigantină cu patru catarge — cîndva o falnică navă comercială — își spuse Gillon cercetînd-o cu ochi de expert — dar acum prefăcută în vas de cărat cărbuni, cu carena mult ieșită din apă și de-abia înaintînd către portul St. Andrew, cu toate că nu avea încărcătură la bord.

— Vai, că frumos mai e ! exclamă Maggie, și Gillon încuviință deși, pentru el, totul era amarnic de trist.

Numai cei trăiți departe de mare și nedeprinși cu corăbiile, izbucnesc la vederea lor în strigăte de admirație, socotind pasămite că așa se cuvine —să se arate încîntați de priveliște.

Cu ochii mereu la vapor și cu gîndul să-l vadă intrînd în port, o porniră de vale, pe partea ferită de vînt, și nu mică le-a fost mirarea cînd, după o bucată de coborîș, zăriră un șirag de oameni, cu lopeți și coșuri pe umeri o armată de zdrențăroși, scurți, îndesați și smoliți de zgură — îndreptîndu-se spre chei.

— Sînt mineri din Wester Mungo, aduși la încărcarea cărbunelui, rosti Gillon.

— Ce te face să crezi ?

— N-aș ști să-ți spun, dar sînt sigur.

O macara primitivă ridica vagonetele pline, și le răsturna într-o altă cală frontală, grosul cărbunelui rămînînd pe seama minerilor, care-l îndesau cu lopețile într-un jgheab de tablă, înfipt chiar în pîntecul vasului. De pe chei se înălța o pîclă groasă și neagră, iar apa în jurul vaporului se făcuse ca păcura.

— Așa ne pierdem plămînii — înecați în zgură, vorbi Gillon.

Dar Maggie nu-l auzi. O luase la fugă, de vale, atrasă parcă de o forță căreia nu-i putea rezista. De nevoie își iuți pasul și se luă după ea.

— Hei ! Ce te-a apucat ? îi strigă.
— Am găsit ! Am găsit cheia pe care o căutam.
Cît de departe era în clipa aceea de el ! Absorbită cu totul de priveliștea ce-o avea dinainte, se gîndi întristat. Și nu-i răspunse nimic. Maggie veni către el și-l apucă de reverele hainei.
— Ascultă-mă, Gillon. Uneori săpați la cărbune cînd vagonetele-s vîrfuite, și nu aveți în ce-l mai pune. Așa e ? Gillon încuviință din cap. Iar alteori vă treziți fără lucru, cînd vagonetele-s goale. El aprobă iar. La fel și cu mormanul de lîngă mină, urmă pe nerăsuflate. Sînt dăți cînd e înalt cît un munte și tot vă cheamă la muncă, iar altele cînd se jumătățește, iar voi tăndăliți pe acasă, zise triumfătoare. Ei bine, acum înțeleg de ce. Totul atîrnă de sosirea vapoarelor. Cînd cheiul e plin de cărbune și nu vin navele să-l transporte, dumnealor închid mina. Iar cînd cheiul e gol, vă cheamă la lucru, pînă-l încărcați ochi. Dacă în loc de un vas, se trezesc cu trei sau cu patru, vă căsăpesc cu munca — cu zi, cu noapte, în schimburi sporite, peste orele de program și chiar în zilele de duminică, cu toate că sînt oprite de lege.
— Așa e, încuviință el.
— Acum mi s-a limpezit totul. Am explicația în fața ochilor.
Maggie dezlegase misterul ; cum altfel s-ar putea motiva încetarea lucrului din senin și reluarea lui tot pe negîndite ?
— Ai să vezi că mîine vă cheamă la muncă, prevesti ea arătînd către port.
— Și eu zic la fel.
O luară din nou către piscul Măgurii — el cotropit de osteneală, Maggie clocotind de energie și de emoția descoperirii făcute. Cînd ajunseră sus și mai întoarseră o dată privirea spre mare, un alt vas se ivise la orizont, venind din Norvegia sau poate din Danemarca — ambele piețe de desfacere ale Lordului Fyffe.
— Ei, acu' să vedem cît o s-aveți de lucru, cu două vapoare ancorate la chei, zise Maggie cu și mai mare însuflețire.
Și Gillon admiră judecata ei ageră. Într-adevăr, cele două nave le puneau la îndemînă un mijloc de orientare pe viitor.
— Și-am să-ți mai spun ceva, o auzi iar. Acum înțeleg și de ce nu vă anunță din vreme închiderea minei :

fiindcă nici ei nu știu cînd vin vapoarele la încărcat. Doar cînd le văd acolo, în port, sînt siguri.

Și în această privință avea dreptate, cugetă Gillon. Odată plecate din Norvegia, nimeni nu putea să prevadă cînd aveau să ajungă în apele estuarului Forth și în Fife. Cu asemenea hîrburi de nave, chiar de se anunța data exactă a plecării, tot nu se putea preciza cea a sosirii, fiindcă de se isca un vînt puternic din față, zile întregi nu mai aveau cum să înainteze.

— De acum încolo vom ști la țanc cînd apar în port — odată cu tartorii minerilor, vorbi plină de siguranță, fără să mai adauge și în ce chip vor afla. Dar nici Gillon n-o iscodi. Va veni el și ceasul cînd să i-o spună. Se simțea secătuit de puteri și-o pizmuia pentru vioiciunea ei.

De cealaltă parte a Măgurei se vedea Pitmungo, sluțind cu trupul său negru, verdeața ce înveșmînta priveliștea din deal pînă în vale. Cît ura gîndul de a se întoarce acolo! Iar Maggie arăta atît de tînără și plină de viață încît, în ciuda oboselii, se simți din nou încolțit de dorințe. Energia naște energie, și dorința zămislește dorință, parcă așa citise pe undeva. Amînarea dragostei îți taie dorul de ea și, cu timpul, te duce la renunțare totală. Tare ar fi vrut-o acum, cît o vedea veselă și fremătătoare. Trecură pe lîngă „lăcașul dragostei", durat din pietre, pe care păstorii îl vor privi cu mirare cînd vor da peste el. Ce ar fi fost să-și încerce norocul aici? Cine știe cît avea să mai treacă pînă-i va fi iarăși îngăduită desfătarea de azi? Observă însă că Maggie uitase cu totul de ceasurile de la începutul după-amiezii, așa încît încercarea lui s-ar fi dovedit nedorită și cu totul anapoda.

Totuși Maggie îl apucă de mînă.

— Gillon, începu pe un ton vibrător. Și el îi strînse degetele într-ale lui. Descoperirea de azi ne va scoate de la ananghie. Ba chiar ne va ridica peste toți. Vom ajunge în frunte!

El ardea de dorință s-o culce peste ferigile de-abia încolțite.

— Cînd toți vor sta cu brațele încrucișate, Cameronii vor avea de lucru, continuă cu aprindere. Cînd toți vor fi lefteri, Cameronii vor picura arginții în pușculiță.

Gillon nu prea știa dacă trebuie să fie de acord. Oare ce spusese Rob Roy, nu mai departe de seara trecută ? Ceva despre sistemul care nimicește omenia, silindu-i pe frați să rivalizeze, în loc să se ajute unul pe altul. De partea cui să fie dreptatea — de-a ei sau a lui Rob Roy ?

Continuă să-l țină de mînă aproape tot drumul — pe Măgură, prin livada aburită de albul bobocilor desfăcuți la căldura de peste zi, și pînă la primele case de pe ulița Tosh Mungo. Acolo își deznodă degetele, își adună părul și îl pitulă sub scufă, spre întristarea lui Gillon.

Dealtfel, pentru el, ziua se încheiase.

Așa a luat ființă „Veghea Cameronilor", „Pînda pe Măgură" sau „Ochirea Portului" — după cum o numea fiecare în familie, o îndeletnicire ce avea să-i separe și mai mult de restul localnicilor și pe care o păzeau ca o taină la fel de prețioasă și sfîntă, ca și pușculița. Așa au ajuns ca de fiece dată cînd sirena le aducea, pe note șuierătoare temutul anunț de „zi fără lucru", spre deosebire de restul minerilor din Pitmungo, care-și continuau somnul, ei să sară din așternuturi și s-o pornească la treabă.

6

Gillon ședea în cadă și citea cu glas tare :

— Era cea mai bună dintre vremi, era cea mai năpăstuită dintre vremi [1]. Dar aici se opri și închise cu asemenea violență volumul, încît împroșcă cu apă pe dușumea. Nu mai înghit un rînd mai departe, scăpără revoltat.

— Ba nu, tată ; s-auzim pîn' la capăt, se rugă Andrew.

— Ei, asta-i șmecherie scriitoricească. Auzi dumneata : cea mai bună dintre vremi, cea mai năpăstuită dintre vremi. Te gîdilă la ureche, nimic de zis, dar cînd le iei la scărmănat, îți dai seama că-i o gugumănie.

— Mare deștept s-o fi crezut ăl de-a gîndit-o, se amestecă și Rob Roy.

[1] Ch. Dickens, *Poveste despre două orașe.*

— Hai, tată, zi-ne măcar rîndul care urmează ; poate-l dezleagă pe cel dinainte, stărui Andrew.

— Ba pe naiba ! sări Jemmie.

— Şi chiar de l-ar desluşi, nu mă interesează, se încăpăţînă Gillon. Pe mine, primul, m-a scos din răbdări. Adică ce, ne jucăm cu vorbele ? Ori e cea mai bună, ori cea mai năpăstuită. Laolaltă nu merg.

— Ar fi mers dacă zicea : şi vreme bună şi năpăstuită, dar cu superlativele a'ncurcat-o, fiindcă unul îl înlătură pe altul, argumentă Rob în bătaie de joc.

— Gura ! strigă Maggie. Ce vorbe-s astea ? În casa mea n-au ce căuta asemenea măscări.

— Aşa e, mamă. Dar să ne întoarcem la rîndul citit. V-aţi gîndit vreo clipă la noi ? întrebă Andrew şi mai aferat ca înainte.

— Ei, ce-i cu noi ? întrebă Rob.

— La noi se potriveşte cum nu se poate mai bine rîndul care l-a mîniat pe tata. Pentru ei — spuse Andrew, arătînd cu mîna spre uliţele învecinate — e cea mai năpăstuită dintre vremi, pe cînd pentru noi e cea mai bună. Pe moment nimeni nu putu să-l combată. Habar n-am cum e regula cu superlativele, continuă el, căutînd să-şi impună părerea pînă nu îi săreau toţi în cap, aşa cum o păţea mai întotdeauna, ideile lui fiind respinse cu zgomot, pe motiv că sînt aiurite, învechite şi slab susţinute ; poate gramatical sună rău, însă în realitate aşa e, conchise triumfător, fiindcă de astă dată îi încuiase irevocabil.

În primăvara şi vara ce-a urmat, mina şi-a închis mereu porţile — mare amar pentru oameni, dar nu şi nemaigustat. Totuşi era pentru prima dată cînd se trezeau fără lucru şi toamna. Scheunatul sirenei îi ţintuia cîte două, trei zile acasă, apoi brusc îi chema după prînz, se muncea toată noaptea, se primea schimbul, şi cînd munca era mai în toi, din senin trebuiau s-o întrerupă, chiar înainte de a se încheia tura. Cum şi de ce ? Nimeni n-ar fi putut-o spune ; pînă şi Brothcock, administratorul minei, ridica nevolnic din umeri. Singurii care cunoşteau taina erau Cameronii. Dimineaţa şi după-amiaza urcau cu schimbul pe Măgură, de unde cercetau portul şi făceau numărătoarea, cu ajutorul tăbliţei cu beţigaşe, anume născocită de Andy. Socotitorul urmărea

vagonașele înșirate la descărcare pe linia ferată și, la fiecare zece, dădea un bețigaș alb de-o parte, iar cînd ajungea la zece, cresta o linie pe un răboj, și o lua de la capăt cu număratul. Seara, Maggie, sau alt Cameron, desfăcea liniuțele în cifre și întocmea bilanțul.

— Trei sute douăzeci de vagonete așteaptă pe linia ferată.

— Da' pe chei ce-ai văzut? îl descoseau pe pîndar.

— Sumedenie de cărbune. Un munte, nu alta.

— Da' vapoare?

— Nici în port nici în estuar.

Odată ce aflau acest „cît" — cum îl botezaseră ei — știau precis că a doua zi mina va fi închisă, și chiar a treia, de nu cumva se ivea vreo navă în port, adusă de vînturi prielnice în decursul după-amiezei.

Astfel preveniți, stăpîni pe secretul ce-l dibuiseră, Cameronii își găseau aiurea de lucru și cîștigau bani. Pe cînd restul minerilor își omorau vremea colindînd ulița în lung și în lat, sau aruncînd inelele în țăruș, Cameronii erau la treabă. Și pe cînd buzunarele celorlalți se subțiau tot mai mult, în pușculița Cameronilor ploua cu arginți.

„Cei care suferă înving" se intitulase una din predicile cuviosului MacCurry și, pentru întîia oară de cînd se ținea minte, enoriașii pufniseră în rîs, în biserică. La ce bun sufereau ei? Cel puțin Cameronii știau pe ce.

Prima încercare de cîștig mai substanțial o făcură cu negoțul de pește. În Pitmungo, ca și în alte așezări de mineri, pe la mijlocul iernii, oamenii încep să tînjească după ceva proaspăt, o bucată de carne sau de pește, nețînută la sare, nici afumată, ci dintr-o jivină care numai cu o zi înainte mai cutreiera pe culmile Măgurii, sau plescăia în apa sărată și rece a estuarului. Nu e vorba numai de-o poftă, ci de-o adevărată obsesie. Bîntuiți de acest gînd, unii chiuleau de la lucru — făcînd pe bolnavii — și, furișîndu-se pe dealul Lomond, la nord de Pitmungo, își încercau norocul la iepuri sau potîrnichi, în dorul porumbeilor și al orătăniilor ce pieriseră de cuțit cu mult înainte de sfîrșitul iernii. Maggie, care le cunoștea durerea, se gîndi să profite într-un fel de pe urma ei. Și astfel, într-o vineri dimineață din luna februarie, după ce „cîtul" le spusese înainte de șuieratul sirenei cum că mina va fi zăvorîtă, Gillon, Rob Roy, Andrew

și Sam o porniră spre estuarul Forth și așezările de pescari — mărunte și cenușii — înșirate pe coasta de nord, cu gîndul să tîrguiască un butoi de pește, mai exact, de scrumbii. De cu vreme, împrumutaseră căruța și calul jupînului Japp, cu o chirie de opt șilingi pe zi — cam cît se plătea și tura de lucru în mină, însemnînd de aci că truda omului și cea a unui cal de povară erau la fel răsplătite. La ora opt, adică după șase ceasuri de mers întins, se văzură în West Wemyss, așa încît de forțau pasul și la întoarcere, puteau ajunge în Pitmungo înainte de înserare, ca să desfacă și marfa.

— Ești sigur că ai să găsești pește pe vremea asta ? îl întrebase Maggie pe Gillon ; Că doar n-oi închiria pe degeaba căruța și calul.

— De tălpile noastre nu-ți pasă dacă ni le tocim de pomană o împunsese Sam.

Gillon se simțea strămutat ca prin farmec în lumea sa ideală.

— Scrumbii găsești orișicînd, o asigurase ca un deplin cunoscător în materie. E un pește fără anotimp.

— Da' dumneata ești sigură că o să avem cui să-l vindem, odată ce l-am cărat pînă aici ? se amestecase și Andrew. După cum știi, oamenii sînt pe drojdie.

— Așa e, dar de văd scrumbie mișcînd din coadă în butoi, scot ultima para chioară. Totu-i să dea cu ochii de prospătură.

— Despre asta nu-ți face griji, o liniștise Gillon.

Afară era geruială și deci n-aveau cum să se strice. În Wemyss au încheiat tîrgul cît ai bate din palme. Pește se găsea berechet ; bani însă mai pe sponci. Așa că Gillon îl luă la preț bun. Mai rămînea doar să ajungă acasă cu el încă viu.

— De ce n-am mai lua un butoi ? sugeră Andrew. Și toți îl priviră mirați.

— Dacă-l vindem pe ăsta, putem oricînd să mai venim după altul, se codi Gillon.

— Unde se vinde unul merge și-al doilea, stărui Andy,

— Răspunzi tu față de maică-ta ?

— Da.

Cumpărară patru sute de livre de scrumbii proaspete ; Gillon scoase paralele, băieții încărcară marfa și, fără nici o zăbavă o porniră spre casă. La întoarcere le veni

mai greu : drumul era doar urcuș, osteniseră și ei și căluțul care, pînă în Kingslassie se căptuși cu multe harapnice, iar de acolo, mai puseră și flăcăii umărul la căruță. Rob Roy începu să îngîne un cîntec care îl cam scotea din fire pe Gillon :

Am avut un căluț
Îl chema Dapple Gray
Și l-am închiriat unei doamne
Să nu meargă pe picioarele ei.
Dar ea l-a biciuit fără milă
Mînîndu-l prin băltoace și tină
De nu mi-aș mai da căluțul
Pe tot aur' din lume, drăguțul !

— Numa' de n-ar crăpa mîrțoaga încheie Sam, călcînd, ca întotdeauna, în străchini, cu observațiile lui.

Cu o oră înainte de asfințit, se tîrau și ei în urma căruței, pe Calea Cărbunarilor. Plănuiseră să se oprească pe undeva, pe aproape de „Buchea Cărții", ispitindu-i pe mușterii cu o coadă de pește, să vie și ei cu ceva bun acasă, după o zi de tras la măsea. Dar înainte de a ajunge la cîrciumă, se treziră împresurați de mulțime și siliți să desfacă primul butoi. Vestea sosirii lor se răspîndise cu iuțeală de fulger, ca atunci cînd se ivea un dezastru în mină. O droaie de femei și bărbați alergau către ei, înarmați cu coșuri în care să ducă peștele, precum și cîrduri întregi de copii, care-i trăgeau de pulpane, de frică să nu fie trecuți cu vederea. Văzînd îmbulzeala și nerăbdarea gloatei, Gillon își aminti fără voie de bancurile de scrumbii gonind zănatice, fără vreo țintă, încotro le mînă curenții. Mai înainte de a întrezări luminile cîrciumii, răzuiseră pînă și solzii de pe cel de-al doilea butoi, iar cînd, în cele din urmă, trecură prin dreptul ei, unii clienți le ieșiră în cale, morfolind cîte o bucată de scrumbie caldă.

În noaptea aceea, sunetul arginților, lunecînd în pîntecul pușculiței, îi readuse lui Gillon în minte imaginea bancului argintat de scrumbii fugărind pe sub apă. În casă plutea atmosferă de sărbătoare. Nici o cadă de îmbăiat, nici o băltoacă de zoaie pe dușumele și nici straie nădușite de mină, agățate în cuie, pe lîngă vatră, aburind și împuțind aerul cu duhoarea lor. Și cu toate acestea,

pușculița își primise porția. Maggie le mînji turtele cu unt proaspăt, iar în terciul de ovăz le picură smîntînă curată.

— Pentru noi n-ai oprit o scrumbie ? se oțărî Jemmie. Ca pe orice flăcău din Pitmungo, îl apucase și pe el dorul de carne proaspătă.

— Nici măcar o codiță sau o nenorocită de aripă ? i se alătură Sam.

— Mi-ar fi plăcut și mie scrumbie la cină, miorlăi Sarah, ceea ce la una ca ea, însemna suprema nesupunere. Doar gemenii se rostuiseră, ca întotdeauna, mai bine, aciuindu-se la cina vecinilor. Iar după ce se ghiftuiră la masa familiei Hodge, se întoarseră acasă, lingîndu-și buzele ca motanul din basm care a nimerit în borcanul cu peștele auriu.

— Ce scrumbie de primăvară, zău că n-a fost rea ; ba chiar mi-a plăcut, se înfoia Jan în pene.

— Ar fi fost și mai bună de scăpau mai puțin unt în sos, adăugă Emily, după care se duse glonț în cealaltă cameră, să consemneze evenimentul în jurnalul ei intim.

— Lăsați-i pe alții să se umfle cu pește, noi umflăm pușculița cu arginți, glăsui Maggie.

Rob Roy luă Manifestul și începu să citească.

— Bine că ne văzurăm porniți spre iadul burgheziei, zise după un răstimp, însă nimeni nu-l ascultă. Ne îngroșăm buzunarele storcînd sîngele altora. Vorba aceea, le luăm ultimul sfanț și le azvîrlim o coadă de pește.

Parcă toți asurziseră, de nu-l luau în seamă, dar cine-i profet în țară la el ? se mîngîie Rob. Va veni însă ziua cînd îi vor da și dreptate. Însă pînă atunci, i-ar fi prins și lui bine o fărîmă de pește.

Maggie era un izvor nesecat de idei și întotdeauna știa dincotro bate vîntul. Cum ei porneau din zori de acasă — tocmai la ceasul cînd fermierii își tocmeau ajutoare — se angajară la doi stăpîni : la unul alegeau cartofi de sămînță, la altul răreau sfecla de zahăr.

La început, proprietarii se codeau să-și facă de lucru cu ei, de teamă că-s necinstiți și cu limbi ascuțite, și s-or deda la furat ori s-or lua în clonț cu vătaful sau cu celelalte femei de pe cîmp. Dar cum le ardea sufletul după ajutoare la semănatul și strînsul recoltei, își călcase pe inimă și-i primise, iar cînd se apucară Cameronii de

treabă, li se duse buhul în toată partea de nord, pe unde se înșirau fermele. Maggie lucra cot la cot cu ei; în plus, ducea și tratativele de angajare.

— Vă pricepeți la culesul căpșunilor? fusese întrebată de un fermier.

— Măcar de-am avea cîte un penny de fiecare tonă culeasă la viața noastră, răspunsese senină.

Așa îi mințea pe fiecare în parte, fiindcă, la drept vorbind, nu era îndeletnicire pe care ei să n-o prindă cît ai clipi. Se uitau la agricultori și, gata, le furau meșteșugul. Singurul neajuns era durerea de șale, din pricina aplecatului. Se speteau la cules de fragi și de mure, în valea gîrlei, pe unde apa se primenea de acizii din mină, sau la adunat de cireși cățărîndu-se întruna pe scară și julindu-și gleznele la suire și coborîre. Adevărata plăcere era la secerișul de toamnă, cînd grîul, ovăzul și orzul se frîngeau pe tăișul securilor cu mînere lungi, iar ei rămîneau cît e ziua de lungă la soare și în aer, răcorindu-se cu lapte proaspăt și rece, adus de la fermă. Greu le venea să se întoarcă în miezul pămîntului după ce gustaseră din traiul acesta.

Spre deosebire de alți lucrători zilieri, Cameronii nu cereau bani peșin, ci produse agricole — sfeclă de zahăr, cartofi, rapiță, poloboace de orz și ovăz — toate la prețul de angrosist. Asta fusese ideea lui Andrew. Și ca să le care acasă, tocmeau căruța și calul jupînului Japp. Cu vremea, însă, le cumpărară, iar acum le închiriau fostului proprietar, în zilele cînd îi chema sirena la mină. Ca întotdeauna, Andrew se dovedise bine inspirat, deoarece, avînd la îndemînă căruța, scuteau multă oboseală și timp, plus că mai profitau și de călutul din Hinghlands, care ducea de minune la tăvăleală. Acum puteau să doarmă în drum către fermă, iar cînd mîntuiau lucrul, în loc s-o pornească spre casă, peste hîrtoape și pe întuneric, se ghemuiau unii într-alții și se odihneau sub bolta înstelată. Afară de asta, aveau cu ce merge și la moara din Wester Mungo, unde măcinau cotele de grîne primite ca plată, pe care le vindeau — pe ascuns, prin spatele casei — fiecare livră cu un penny mai ieftină decît la „Jecmăneala Calicilor".

Cu toate că trăiau sub amenințarea de a fi descoperiți și trași la răspundere de administratorul minei, își vedeau de negoț fără prea multă sfială. Atîta vreme cît gospodi-

nele plăteau mai puțin ca la băcănia companiei pe făina lor de-abia măcinată și pe cartofii noi, iar pe deasupra le mai luau și proaspete, nu viermănoși și vechi, care din ele să-și irosească vremea să umble cu vorba prin tîrg despre ce învîrtesc Cameronii în taină ? își spuneau ei.

Și așa s-a întîmplat. Iar cu timpul, s-au trezit și cu mușterii din Tîrgu-Măgurii, de pe Ulița Tosh Mungo, ceea ce dovedea că orice profit, cît de neînsemnat, astupa gura oamenilor din Pitmungo.

Dacă pentru localnici fusese un an de bejenie, Cameronilor le mersese din plin. Ștafetele de pe Măgură aduceau zilnic numărătoarea care-i scutea de șomaj și de foame. Acum era Sam la pîndă, care se întoarse într-un suflet, vestindu-i că portul e ticsit de cărbune, iar în estuar nu se vede nici un vapor. Prin urmare, minele aveau să-și închidă iar porțile, ceea ce nu se mai pomenise pînă și în pragul iernii. În aceeași seară, Gillon veni cu o idee care putea să le aducă ceva cîștig.

— E perioada cînd peștele alb, atît de căutat și gustos, mișună între Fife Ness și Golful Largo, le anunță el, ca unul ce știa secretele mării. Așadar, l-am putea cumpăra la un preț de nimic, iar mușterii vom avea cu grămada, doar au muncit și au încasat săptămînile de pe urmă, pe cînd pește nu mai au cînd să guste, că odată ce se va înteți frigul îl va bloca în apa din vale.

Pentru unul ca Gillon — atît de puțin la vorbă — fusese un adevărat discurs, mai ales că nu era nici iubitor de negoț.

— Ce-ți mai veni și cu peștele alb ? Cumpără mai departe scrumbii, la care măcar te pricepi, sări Maggie cît colo.

Dar Gillon n-o auzi, gîndul lui zburase departe, la mare și la peștii ce zburătăceau pe sub apă.

— Da, da, îngîna el. Acum, toamna, fug din marea deschisă, în căutare de adăpost. Și-apoi merită și cumpărătorii să se desfete cu ceva bun pentru banii pe care ni-i dau.

Părea o idee înțeleaptă.

— Așa e, îi veni Rob Roy în sprijin. E cazul să ne gîndim și la binele muncitorului, nu numai să-i mulgem sîngele.

— Știam că se mulge doar laptele, nu și sîngele, îl pișcă Sam.

— E vremea să nu-i mai îndopăm cu rahat, ca patronii minei, continuă Rob, vorbind despre muncitori ca și cînd nu s-ar fi numărat printre ei.

— Cine mănîncă rahat nici nu merită altceva, decretă Maggie, spre uimirea copiilor, care nu auziseră cuvinte urîte la ea. Iei de la societate pe măsura în care îi dai. Asta e lege, adăugă, imitînd tonul sentențios al lui Rob Roy.

— Dar unii nu sînt în stare să ia...

— Fiindcă-s nesimțiți sau nătîngi, i-o luă Maggie înainte. Și atunci de ce m-aș frămînta pentru ei? Doar tu proslăvești o orînduire în care propășesc numai cei care merită. Nu-i așa?

Rob rămase descumpănit. El, adept al lui Darwin, susținînd cu aprindere că omul descinde din maimuță și cînd invitarea unui Comitet Internațional al Oamenilor de Știință, în Pitmungo, pentru a descoperi în oamenii de aci veriga intermediară menită să confirme teoria lui Darwin, se vedea acum înfruntat cu propriile-i argumente. Și încă de maică-sa.

Se hotărî ca Gillon și feciorii mai mari — Rob Roy și Andrew — să plece pe coastă chiar a doua zi dimineață, urmînd ca restul familiei să se ducă la o fermă, în St. Boswell, la săpat și pisat de rapiță — o plantă fibroasă și hîdă, scoasă din bălegar înghețat și vîrîtă sub botul vacilor; o îndeletnicire nesuferită, de care se scuturau cu silă, mai ales că, de cîte ori avuseseră parte de ea, ca un făcut, se pornise pe ploaie, udîndu-i la piele.

Gillon, Rob Roy și Andrew jubilau că au scăpat de corvoadă, cu toate că trebuiau s-o întindă la drum înainte de miezul nopții. Ieșiră sub un cer geruit, însă luminat de razele lunii, și, cu tot frigul înțepător, adormiră în căruță, trezindu-se la răstimpuri — să vadă de nu cumva calul o luase razna — și ațipind iar, pînă se făcu lumină de-a binelea.

Se treziră într-una din acele minunate zile de toamnă cu văzduh străveziu, în care fiece lucru se desena limpede, pînă cînd soarele poleia zarea în aur și în văluri molatece, ondulînd contururile și îndulcindu-le ascuțișurile, pînă le prididea asfințitul, iar drumul spre casă aveau să îl facă sub bolta albăstrită de grabnica înserare și străpunsă de primele stele.

Satele Pittenween, Anstruther, St. Buxton by the Sea, înșirate în afara localității Fife Ness, și în care Gillon nădăjduia să găsească pește — erau departe de tîrgul Pitmungo.

Covîrșit de frumusețea ce îl împresura, gîndul lui Gillon se înălță fără voie spre Dumnezeu. Să fie cu putință atîta splendoare și armonie în natură, fără mîna lui Dumnezeu? Iar de nu exista Dumnezeu și nici viață de apoi, se putea mulțumi omul doar cu atît?

După un răstimp, se hotărî să-i întrebe și pe băieți.

— Ce credeți voi, e destul ce-avem? Dacă aici se încheie viața și nu există un Dumnezeu, ne putem mulțumi cu ce-am primit?

— Ce întrebare mai e și asta? tresări Andrew. Odată ce-l izgonim pe Dumnezeu, nu mai rămîne nimic în picioare. Am trăi într-o anarhie. Oamenii s-ar pune pe jaf și ticăloșii, fiindcă n-ar mai avea nici o frică. Doar teama îi ține în frîu.

— Iaca eu nu cred în Dumnezeu și totuși nu fur și nu mă iau cu nimeni la trîntă. Oamenii l-au prefăcut pe Dumnezeu într-o cîrjă, și speră să treacă prin viață — șontîc, șontîc — sprijinindu-se în ea. De aceea nici nu e de mirare că vedem atîția nenorociți împrejur.

„În definitiv, de ce n-ar avea oamenii o asemenea cîrjă? Ce rău e în asta?" reflectă Gillon. De ce Rob și bibliotecarul Selkirk ar fi vrut să-i lipsească de această proptea? Și chiar el singur cîteodată? Atunci ce le-ar rămîne în loc? În ce s-ar mai rezema?" Veșnic îl frămîntau aceste întrebări, conștient că nu-și va găsi pacea și împăcarea pînă nu le va dezlega.

Oare el îl cinstea pe Domnul numai de frică ori și din adevărată dragoste? De cîteva săptămîni, de cînd îl văzuse pe minerul acela în flăcări, se trezea noaptea rugîndu-se. Sărmana făptură! Ridicase lampa în tavan, să controleze dacă sînt gaze, și deodată îl cuprinsese o pală de foc. Și multe nopți după aceea visase doar oameni pierind și chinuindu-se în iad. Oare așa să fie? Să te mistui, în vîlvătaie, la nesfîrșit? Și să urli întruna — ca minerul împresurat de văpaie — pentru că ai fost prea trufaș să te pleci și să spui „da" în fața lui Dumnezeu?

Pe drum, înaintea lor, văzură un biet cerșetor — un bătrîn spoitor de tingiri, care se tîra, șchiopătînd, sub povara tigăilor și a oalelor înșirate pe o bîtă, agățată de umăr.

— Uite, aveţi ocazia să vă arătaţi milostenia de creştini, le zise Rob Roy.

„Prea face caz de necredinţă", cugetă Gillon auzindu-şi feciorul. Şi, cu toată batjocura lui, îl îmbiară pe cerşetor să se urce în căruţă. Omul primi ca pe ceva ce i se cuvenea, fără să pară încîntat, iar din gură, nu prea înţeleseră ce dondănise. Vorbea încîlcit şi mirosea de trăsnea.

— Religia este opiu de ameţit oamenii, urmă Rob, fără să spună o noutate ci, dimpotrivă, un lucru atît de des repetat, încît negreşit îl rostise pentru urechile cerşetorului.

Ziua se încălzise, aşa că îşi scoaseră bundele, lăsînd să-i pătrundă soarele.

— În loc să pornească la luptă, pentru a-şi dobîndi drepturile, oamenii stau în bîrlog şi aşteaptă paradisul să le pice la nas. Tristă cacealma vor avea de înghiţit, peroră mai departe Rob.

— Ceea ce înseamnă că totuşi există viaţă şi după moarte, conchise Andrew. Altfel, cînd ar mai înghiţi cacealmaua ?

— Las' c-o să vezi tu, îi ripostă Rob, de parcă ar fi dat o raită pe acolo şi s-ar fi întors cu dovezile în mînă. Nu avem decît o singură viaţă, ascultaţi-mă bine, fraţilor, aşa că începeţi să vă înfruptaţi din ea, şi lăsaţi-le naibii de bazaconii.

Cîmpiile coborînd înspre mare erau îngrădite cu stînci, iar fărîmele de ogoare bălţate şi felurit semănate, pălite de galbenul toamnei sau încă verzi — păreau un macat, frumos şi imens, încropit din petice şi aşternut peste glia golaşă. Cînd ajunseră în Crossgates, de unde se deznădau cărările către răsărit şi apus, cerşetorul le făcu semn că vrea să coboare. Nu le mulţumi de ajutor, ci se tîrî pe lîngă căruţă pînă ajunse în dreptul lui Rob Roy.

— Eşti un spurcat, îl apostrofă el, şi o apucă pe drumul Crossgates West, zornăindu-şi vasele înşirate pe bîtă.

O bucată de vreme, nimeni nu mai scoase o vorbă.

— Poftim, pentru cine să faci revoluţie ! grăi Andrew într-un tîrziu, mai mult ca să îndulcească atmosfera.

— Doar ştim ce ne ţine în loc, răspunse Rob Roy. Chipul imens şi împietrit al mulţimii. Pîn-o vom lumina la minte, pînă se va putea face acest lucru, întreaga Scoţie mişună de cerşetorime, care duhneşte de la o poştă.

Curînd, li se arătă marea, o surpriză care-i făcu să uite de Dumnezeu și de insulta înghițită de Rob. Ca întotdeauna, la vederea ei, Gillon se mohorî.

De după un cotlon al drumului, se treziră pe un piept de deal, de unde privirea răzbea pînă în St. Buxton-by-the-Sea. Ceasul era aproape nouă. Se uitară la mica așezare din vale : o îmbulzeală de pietre sure alcătuia un dig primitiv ; mai departe, o piațetă scăldată în soare, iar în jur, ziduri îmbrobodite în năvoade. Gillon le adulmecă pe toate cu nostalgie. Dar cum veniseră mînați de treburi, își iuțiră pașii spre sat. Nu peste mult, observară un lucru cu totul ieșit din obișnuit. Un pîlc de femei tîrau bărcile către țărm, iar odată ajunse, intrară în mare, înaintînd în apă pînă la brîu. Apoi, unele rămaseră să proptească bărcile, în timp ce altele se întoarseră la mal, înșfăcară cîte un bărbat — poate soțul sau vreun vecin — cîte una în circă — ori cîte una pe umeri — și-l duseră pînă la barcă, ca nu cumva să-l atingă apa și să-l mureze.

Pînă în sat mai aveau o milă de mers, astfel că pînă ajunseră pe ulița strîmtă ce șerpuia către piață, se întoarseră și femeile de pe țărm. Stînd dinaintea caselor sure, de piatră, ori văruite și albe ca neaua, păreau absorbite de treburi fie înșirînd pe grătare peștele ce urmau să-l afume sau să-l usuce la vînt, ori peticind la năvoade. Erau trupeșe și vînjoase ca nici una din cîte întîlnise Gillon, și îmbrăcate la fel de nemaivăzut : cu fuste scurte și suflecate în brîu, pe care nici că se sinchisiseră să și le coboare la ivirea lui și a băieților. Cîteva fumau pipă.

Cameronii opriră căruța în piața năpădită de soare, unde se adunaseră cele mai multe localnice. Nici una nu le adresă vreun cuvînt, ci doar vreo două își suciră capetele ca să-i privească.

— Mă cheamă Cameron și am venit să cumpăr pește, glăsui Gillon. Dar anunțul rămase fără ecou. Știu că e vremea peștelui alb... Aveți ceva de vînzare ? Sau măcar bibani ? Băștinașele nu-și dezlipeau ochii de pe năvoade. Doar ăsta e sat de pescari, nu ? stărui Gillon. Iar noi am venit să tîrguim pește.

Îl stînjenea tăcerea lor îndărătnică, mai ales cu feciorii de față. Și cu gîndul să le stîrnească interesul, scoase bancnote de cîte zece șilingi și le arătă, prefirîndu-le în evantai, ca niște cărți de joc.

— Nu face asta ! îl opri Andrew.

Dar pe femei nici banii nu le impresionară. Gillon rămase în așteptare, cocoțat în partea din spate a căruței.

— Unde ne-am trezit, Doamne? Printre ce ființe am picat? izbucni după un timp.

Stingherit de priveliște, Rob Roy o tulise din piață și se refugiase pe plajă, cît mai departe de arătările ursuze. Parcă erau niște amazoane, amuțite de furie. Și, la urma urmei, de ce se miră? E știut doar că de tratezi oamenii ca pe simple animale înrăite — cum de bună seamă se întîmpla și cu ele — îți răspund cu aceeași măsură. Și apoi îl îngrețoșaseră picioarele lor dezgolite...

Într-un tîrziu, se apropie de căruță o femeie între două vîrste, îmbrăcată în negru. Pasămite o văduvă.

— Cînd bărbații-s plecați în larg, femeile nu se-ntind la vorbă cu alții, explică ea.

— Sînt veniți în crailic? Să-și facă mendrele cu muierile noastre, cînd stăpînii lor sînt pe mare? Spune-le să-și ia gîndu', strigă o babă către cea care apucase să caște gura. Și odată destrămată tăcerea, prinseră și celelalte curaj, cercetîndu-i pe străini mai de aproape. Și mai toate se îmbulziră în jurul lui Gillon.

— Ia uitați-vă ce tăciuni de ochi! se miră o femeie, care, la fel ca și restul, nu bănuia de unde li se trage negreala din jurul pleoapelor, ceea ce-l bucură pe Gillon.

Arătau ca niște dropii — cum se spune în Pitmungo — adică durdulii și cu fețe rumene. Cele mai coapte ca vîrstă erau roșii ca racii opăriți, însă tinerele aveau obrajii fragezi, doar pîrguiți de vînt. Costumul local, purtat de mai toate, se compunea din fustă cărămizie și bluză albă de in, dantelată pînă la brîu, pe care sînii multora dintre ele parcă încercau s-o străpungă. La unele se desprinsese dantela și, cu siguranță, li se vedea pieptul, specula Gillon, ispitit să arunce o ocheadă, dar temîndu-se totodată să nu fie prins. Părul nu-l țineau sub bonetă, ci înnodat în conciuri, împletit în cozi sau, pur și simplu, lăsat pe umeri. După înfățișare nu păreau scoțiene. Cîteva dintre fete erau de-a dreptul frumoase, dar sfielnice și sălbatice, ca orice făptură trăită în preajma mării și, cercetîndu-le, Gillon își aminti de propria-i tinerețe. Ca întotdeauna, se simți fără glas în prezența atîtor femei frumoase.

— Eu cred că n-au de unde ne vinde pește, îl scoase Andrew din toropeală.

— Poţi să ştii? bîigui el, dornic să mai rămînă.
— Întreabă-le şi o să afli, stărui Andy scos din răbdări.
Şi aşa îşi pierduseră o mulţime de vreme.
Apăru şi Rob Roy, aducînd de pe plajă o mînă de scoici, mari şi hîde.
— Ce sînt astea? îl întrebă el pe Gillon.
— Melci de mare. Foarte gustoşi ca fiertură scăzută sau ciorbă. Se mănîncă şi copţi; dintr-unul se satură o familie întreagă.
— Ce melci? Sînt balegi de cal, strigă o femeie, şi mai multe izbucniră în rîs, cu ochii la Gillon, care nu pricepea pentru ce devenise ţinta hazului general.
Pînă să se dezmeticească, zări coborînd dinspre partea povîrnită a satului o femeie cu mers falnic şi hotărît, ca o crăiasă în drum către jilţul domnesc. Cînd ajunse în piaţă, toate se traseră în lături — tot ca înaintea unei luminăţii — cugetă Gillon — şi, pînă s-o privească mai bine, se trezi cu ea în faţa căruţei.
— Ce căutaţi pe la noi? îl întrebă cu o voce poruncitoare.
Era cea mai înaltă femeie din cîte văzuse — şi cea mai frumoasă. Totul la ea întrecea măsura de mijloc şi te umplea de uimire; părea de pe altă lume şi din alte vremuri — o prinţesă din nord, o zeiţă a vikingilor...? gîndea Gillon; oricum, o făptură cum nu-i mai fusese dat să întîlnească.
— Am venit să cumpărăm ceva peşte, se auzi glăsuind pe un ton subţiratec, sufocat de emoţie.
— Fiecare mişcare a trupului — pînă şi ridicarea mîinii şi scuturarea şuviţelor aurii ce-i inundau chipul — părea o sfidare, un sîmbure al primejdiei, o provocare, deşi, care din ele, n-ar fi putut să o spună. Limpede rămînea doar dorinţa pe care o stîrnea, şi nu cu bunăştiinţă, ci cu un soi de nevinovăţie — puritatea în haina cea mai trufaşă şi amăgitoare; iar cînd păşea ori se unduia, părea învăluită într-un nimb de lumină, de soare, şi curată ca neaua, nu ca arătările cenuşii, colbuite de zgură, din Pitmungo, coclite şi lăbărţate, asemenea tingirilor de aramă. Furat de aceste gînduri, de-abia tîrziu îşi dădu seama că şedea cu gura căscată.
— Nu avem nici un fel de peşte, afară de aceste mrene pentru sărat, şi nu numai noi, ci nimeni pe coastă; dar

văd că ați dat de melci, singurii pe care vi-i putem vinde. Şi la un preț de pomană.

Vorbind, îi surîse, dezvelind un șirag de dinți la fel de albi ca ai lui Maggie, dar nu mărunți, ca de vulpe. Şi strălucitori precum întreaga-i făptură.

— Ne-ar conveni, se auzi rostind.

Femeia studie melcii din mîna lui, le ciocăni carapacea, după care se pronunță, privind către celelalte :

— Să zicem doi penny bucata. Mai ieftini nici că se poate.

— Nu accepta, tată, se împotrivi Andrew.

Mai multe cumetre scoaseră un șuierat lung, ca sorbitura din lingură și, cu toată zăpăceala în care plutea, înțelese și Gillon că prețul e deocheat.

— E feciorul tău ? se interesă ea, și Gillon încuviință dînd din cap. După cum te arată înfățișarea, n-aș fi zis să ai așa un flăcău. Gillon zîmbi, măgulit.

— Tată, nu face tîrgu'. Nimeni, la noi, în Pitmungo, n-o să se atingă de spurcăciunile astea.

— Atunci, uite ce. Fiindcă păreți mușterii de nădejde, o să vă rotunjim prețul.

— Ei ? făcu Gillon.

— Vă lăsăm la zece pence duzina. Şi încă „duzina pescărească", pricepi ?

— M'da, bîigui el, deși auzea pentru întîia oară de așa ceva.

— În duzina pescărească intră treișpe bucăți, iar noi v-o lăsăm și la zece pence, o marfă proaspătă, o minune, ca asta...

Mai tîrziu, cînd Gillon căuta să se justifice față de el, își spunea că numai „duzina pescărească" îl amăgise ; de-abia după multă vreme avu tăria să privească adevărul în față, recunoscînd că nu chilipirul îl ispitise, ci numai gîndul că ar putea prelungi cunoștința cu femeia aurie, venind pe îndelete, și încheind alte tîrguri cu ea, în St. Buxton-by-the-Sea.

— Nu le cumpăra, tată, se ruga Andy. Nu le lua, te implor.

— Așa e ; dă-le la dracu', i se alătură Rob.

Dar în clipele acelea Gillon nu-i auzea, și nici mai pe urmă nu-și aminti împotrivirea lor.

— La prețu' ăsta le iau, se învoi el.

Femeia se întoarse către celelalte din piață.

— Omul cumpără balegi. Hai, adunați-i-le, ce stați!

Și, pe dată, se stîrni o vîltoare pe care nici el nici băieții nu aveau s-o mai uite. Într-o goană nebună, toate porniră după oale și crătiți, umplîndu-le la iuțeală, pe cînd cele care nu aveau vase, cărau melcii în fuste, ridicate și înnodate la brîu, fără să le mai pese că-și dezgolesc coapsele, atîta vreme cît aveau cum să ducă o bucată sau două în plus, și să le apere de hoțomanele care se repezeau să le șterpelească. În încăierarea ce se iscase, tinerele tăbărau pe bătrîne și le jefuiau fără milă, iar crăiasa le ținea hangul, înhățînd și ea cîte o scoică, deși venise cu un coș strivuit de pe țărm, încărcat cu mîinile ei și cu acea grație ce-l amețise pe Gillon. Cînd sosi clipa plății, s-ar fi zis că el e moșierul, iar femeile ce se aruncau după bani, niște truditoare fără de nume, tocmite la strînsul recoltei — așa trecea printre ele, arătîndu-și mărinimia și zîmbindu-le cu îngăduință.

Umplură un butoi, apoi încă unul și cînd nu mai încăpu nici în el, zeitatea aurie făcu rost de o capcană de raci pe care o puse deasupra, să mai îndese cîteva lighioane. Gillon nu știa cum s-o stăvilească; părea că-și pierduse mințile. Întreaga situație se răsturnase; de unde venise în chip de cumpărător, căzuse rob vînzătoarelor, care-i băgară pe gît pînă la ultima scoică aflată pe plajă, lăsîndu-l doar cu două pence, din tot bănetul ce-l avusese. La plecare, îi conduseră peste tot povîrnișul, pînă afară din sat, ajutînd călutul să-și tragă povara, rugîndu-i să mai revină — și cît mai degrabă — ceea ce nici nu era de mirare; doar cînd le mai picase asemenea pleașcă, să adune bani direct de pe țărm?! Pe Gillon îl tot frămînta un gînd — nepotrivit, își dădea seama — însă cu neputință de înfrînt.

— Cum te cheamă? își adună el curajul și-o întrebă pe femeie, mai înainte de a se despărți pe colină.

— Beth.

Ar fi vrut să afle și dacă e măritată. Dar nu se încumetă s-o descoase. Se mulțumi numai cu observația că nu purta verighetă.

— Și celălalt nume? îndrăzni mai departe. De-abia atunci îl privi, limpede și fără înconjur, și-i văzu ochii, de culoarea estuarului. Totul era atît de armonios îmbinat la ea: Beth din St. Buxton!

— Axtholm.

Așadar, în făptura pe care o avea dinainte curgea și străvechiul sînge de viking — subiectul atîtor legende și saga, reîntrupat într-o ființă aievea. Era pur și simplu vrăjit — sau sub descîntec — cum se spunea în Pitmungo. Și deodată, simți că s-a îndrăgostit iar, pentru a doua oară în viață.

— Ai făcut cea mai mare greșeală, tată, se tîngui Andrew.

Dar Gillon clătina din cap și zîmbea.

— Nu, nu, rosti el, cu aceeași încredere ce-o arătase și pînă atunci. O să fie o victorie. Ai să vezi — o victorie.

7

Pe undeva, prin apropiere de Crossgates, căluțul le făcu pocinogul. Fără a da semne de oboseală, se opri dintr-o dată, și acolo rămase. Nu din îndărătnicie, ci fiindcă nu-l mai duceau picioarele.

— A tras ca un miner de bună credință, îl plînse Rob Roy. În loc să se opintească cu cîteva mile în urmă, s-a tîrît pînă a căzut frînt.

Se abătură din drum și, după ce-l adăpară, l-au legat la coada căruței.

— Acum ce-o să facem ? se întoarse Rob către Gillon.

— Ne punem hulubele și ne vedem de drum.

— Oo, cerule ! Și mai vorbim de demnitatea omului ! răbufni Rob. Eu unul împing, dar în ham, nu mă prinde nici dracu.

Mîncară merindele de acasă — cîteva turte de ovăz — băură provizia de apă — Rob împărțindu-și-o cu căluțul — și ieșiră din nou în drumeag, înhămați la căruță. La început merse destul de lesne. În Crossgates oamenii îi huiduiră dar, istoviți cum erau, nu-i luară în seamă. Odată cu înserarea, se făcea tot mai frig, numai ei nădușeau trăgînd la hulube.

— Of, Doamne ! Ne-om vedea odată acasă ? suspina Gillon.

De-abia cînd se iviră cocoașele dealurilor din Pitmungo, răsuflară ușurați, siguri că vor ajunge chiar dacă unul din ei trebuia s-o ia înainte, ca să aducă pe altul de-ai lor să-i ajute. Adăstară însetați, la marginea unui rîu de la poalele Măgurii.

— De unde știm că-i apă potabilă ? se codi Andrew.
— Este. Bea fără grijă, îl îndemnă Rob.
— De unde știi ?
— Așa cred. Și, în genunchi, cu mîinile făcute căuș, Rob începu să soarbă. După ce înghiți pe săturate, se răcori pe față și pe grumaji.
— De-oi muri ai să mă ai pe suflet, se scînci Andy, după ce luase cîteva guri.
— Lasă prostiile ! Pînă acum trebuia să mă vezi lat, îl liniști Rob, și se întinse pe iarbă. Totuși, de-o fi să dăm ortul popii, urmă după o pauză, tu o să mergi în raiul burghezilor, iar eu, în al muncitorilor, și, o dată pe an, de Ziua Minerilor, o să beau o halbă de bere pe cinste, pe cînd tu, o zămîrcă de ceai. Și-o să ne facem cu mîna.
Pe Gillon îl cam neliniștea izul dinspre căruță.
— Numa' că-n rai nu există bere, continuă Andrew.
— Cum de nu. Doar berea ce e ? Nu rai ?
Se ridicară de jos, s-o pornească la drum, dar, după scurtul popas, le înțepeniră mădularele.
— Mare greșeală că ne-am oprit, se căină Gillon.
După puțina odihnă, căruța părea mult mai grea ca înainte. Înfășuraseră melcii în ierburi de mare și în varec, după dorința lui Gillon, care avea de gînd să le folosească în grădina de varză, la îngrășarea pămîntului, ori cu zăpușeala de peste zi, se vede că varecul se cam încinsese. Doar așa se putea explica miasma pe care o simțise în cîteva rînduri.
— Ascultă, Andy, glăsui Rob. Cînd om fi în rai și-o trece Dumnezu pe deasupra, nu uita să-i scoți limba, din partea mea.
De pe lîngă primele puțuri de mină, de unde începea urcușul pieptiș, înaintarea deveni tot mai anevoioasă. Fiecare pas înălța nori de colb, care se așeza pe butoaie, pe melci, pe iarba de mare și pe cărăușii înhămați, într-un strat negru și gros.
— Mai că nu-mi vine a crede să fi fost pîn' la mare și înapoi într-o singură zi, spuse Gillon.
— De-ți întorci nasul către căruță, te convingi într-o clipă că n-ai visat, i-o întoarse Rob Roy, și Gillon simți o zvîcnitură de-a lungul feței. Așadar și ei mirosiseră, nu era o simplă părere de-a lui.
— Sîntem negri de parcă am fi săpat la lignit, se scînci Andrew, după care o vreme tăcură cu toții, opintindu-se cît puteau în căruță.

Gillon nădăjduise să meargă fără popasuri, ceea ce părea însă cu neputință. Odată ce mîntuiră un povîrniș ascuțit, unde-i întîmpină un stejar bătrîn și uriaș, toți ca unul se răsturnară la umbra lui, urmărind, printre frunzele-i dese și roșii, ultimele pîlpîiri ale asfințitului.

— Eu aș cere trei penny pe unul, răsări Andrew cu o idee.

— Ce-ai zis ?

— Am zis trei penny pe melc. Cel puțin, ăsta e prețul pe care trebuie să-l pretindem.

— Trebuie ? Cînd noi am dat mai puțin de un penny pe melc, vrei să ceri trei ? De ce nu faci rost de o flintă s-o înfigi în coasta ortacilor tăi ? țipă Rob răscolit de indignare.

— Dacă nu le convine, n-au decît să nu cumpere. Nimeni nu-i silește să scoată paraua, se apără Andy.

— Nu-i vorba numai de asta, ci de prețuirea aproapelui. Nimeni nu te împiedică să cîștigi un ban, dar în același timp să fii omenos.

— Spune tu, tată, apelă Andy la Gillon, vrînd să-l ia ca arbitru. Doar noi i-am găsit, noi ne-am riscat gologanii — strînși cu atîta trudă, să nu uităm ! — noi i-am cărat pînă acasă, și tot noi ne-am pierdut vremea și am asudat. Ori atunci mai consideri mult trei penny de unul ?

Gillon nu prea știa ce să zică. Fiecare avea dreptate în felul său.

— Cum, nu e mult un profit de trei sute la sută ? urlă Rob care se ridicase în picioare.

— Orice om este liber să-și vîndă marfa cu atît cît obține pe ea. Asta e o lege a vieții, se încăpățînă Andrew.

— Ba e legea junglei, și ea ne-a țintuit la pămînt.

— E dreptu' omului să ia cît i se dă. Așa capătă orice lucru valoare, după cum o știi foarte bine.

Rob se plesni peste tîmplă, o apucătură pe care o avea și Gillon.

— Ai de gînd să stai tolănit și să-l lași pe ăsta să bată cîmpii ? se zborși la taică-său.

Gillon încă nu era sigur dacă e cazul să se amestece.

— E liber să-și spună părerea, Rob...

— Părerea ? Doar nu de părere vorbeam. Ci de fapte ! În lumea asta există două soiuri de oameni : jecmăniți și jecmănitori. Atît. Două feluri. Două clase. Și ca om trebuie să faci parte dintr-una. Într-amîndouă nu poți să te scalzi.

Auzindu-l, Gillon recunoscu propriile sale cuvinte.

— Nu vreau să jecmănesc pe nimeni, se disculpă Andrew. Dar nici să fiu jecmănit nu-mi convine.

— Oo, cerule, cum ne ascundem pe după degete! răcni Rob. Dar ia seama la ce-ți spun. Pînă nu va rămîne doar o singură clasă, n-o să fie dreptate pe lume. Și va rămîne, fii sigur, spuse Rob înaintînd către frate-său, de parcă se pregătea să-l pocnească. Va veni ziua cînd oropsiții se vor aduna laolaltă și-i vor șterge de pe fața pămîntului pe jefuitori. Îi vor zvîrli în mare, să se înece ca șobolanii!

Gillon se ridică de pe iarbă.

— Ei, Rob! făcu el.

— Așa o să fie: o să-i vedeți înecați ca guzganii. Să nu mai existe două tabere. E limpede, nu? Și pocni din palme, din care se ridică nor de praf. Tu cu cine ții, tată? îl întrebă brusc pe Gillon.

Asta îi mai lipsea! Să-l amestece și pe el. Era nedrept; și apoi prea se întindeau la vorbă.

— Eu țin cu dinții de melcii ăștia, să-i văd odată în Pitmungo, rosti, conștient că le înșală așteptările fiilor.

Rob îi întoarse spatele și se trînti iar pe iarbă, proptit de stejar și cît mai departe de ei. Gillon tăcu și așteptă o vreme. Cînd văzu însă că nu are de gînd să se miște, se duse la el.

— E timpul s-o luăm din loc, fiule. Și avem nevoie de tine.

Rob scutură din cap, în semn de împotrivire.

— M-am hotărît, tată; nu vreau să mai fiu părtaș la ce faceți.

— Odată ce am pornit împreună la treabă, tot așa trebuie s-o și mîntuim.

— Îmi pare rău, dar o să vă descurcați singuri. Eu mi-am ales altă cale. Am ajuns pasămite la o răspîntie, ca orice bărbat.

— Numai că tu nu ești bărbat, Rob.

— Ba da, de vreme ce-am fost în stare să-mi aleg drumul meu.

Gillon văzu cum își ferește privirea din calea soarelui palid, de toamnă; așadar suferea de ochi, ca și el, deși Rob era încă un copilandru. Cum de-i îngăduise feciorului să coboare în mină mai înainte de a-și întări trupul la soare și în aer? Cum putuse să-l jefuiască de tot ce avea mai bun? Îngenunche lîngă el.

— Ascultă-mă, Rob. În viață ești silit să-ți calci și pe suflet, îndeplinind datorii care nu-ți sînt pe plac, îi spuse, fără a avea siguranța că procedează corect.

Rob clătină cu înverșunare din cap. „Ce gît subțiratec are!" Și, cu ochii la el, Gillon și-l aminti în primele zile de lucru în mină — pirpiriu, bucuros că muncește — dar crispat de spaimă. Veșnic îl chinuise frica, și totuși continuase să sape la cot cu ceilalți — o trăsătură care îl cinstea. Nu ajunsese miner iscusit, deși nu se număra nici printre cei nevolnici, perseverînd într-o meserie pentru care nu se născuse.

Căruța îi aștepta mai încolo.

— Rob, reluă Gillon, și băiatul își înălță ochii, încercînd să înfrunte supărătoarea lumină. Pînă ne va fi dat să trăim într-o altă orînduire, locul tău e acasă, în familie. Numai dacă ne strîngem în jurul ei, vom putea rezista.

— Nu, tată. Am hotărît să mă rup de negoțul vostru. Și de-mi încalc cuvîntul față de mine, ce preț ar mai avea pentru alții?

Gillon se ridică. Va mai face o ultimă încercare, spre binele fiului.

— Îți cer, îți poruncesc să te scoli și să treci la căruță.

Rob însă nu se clinti.

— Știi ce înseamnă asta, nu, Rob? îi spuse cu autoritate și, totodată, simțind fierbințeala lacrimilor în ochi. Diseară n-ai ce să cauți la cină.

— Știu.

— Și nici altădată, la masa noastră.

— Am înțeles, tată. Rămîneți cu bine.

— Și tu la fel.

Ruptura era consumată, fără ca vreunul să știe cum ar fi putut s-o mai dreagă.

Jemmie îi găsi poticniți în drum, dar odată ce li se alătură — cu mîini și picioare odihnite — povara se ușură mult. Și apoi Jem era mai puternic chiar decît Rob. Cu puțin înainte de Calea Cărbunarilor le ieși înainte și Sam care, de cum îl văzu pe Gillon la față, se întoarse în fugă la „Buchea Cărții" și-i aduse două sticle de bere și cîteva păhărele de whisky.

— Asta te scoală din morți, îl îmbărbătă Sam. Da', ce-i cu peștele, Dumnezeule? Trăsnește de-ți rupe nasul.

— Nu peștele, ci iarba de mare, care îl ține proaspăt.

— Atunci aruncați-o cît mai degrabă.
— Nici gînd ! se opuse Gillon. Am nevoie de ea în grădină. Să vedeți cum vor crește pepenii mari și catifelați, ca o lună plină.
„Frumos suna !" își zise încîntat. Îl amețise puțin băutura — ca întotdeauna după primele sorbituri — însă, după un minut, două își revenea.
— Ce sînt spurcăciunile alea din butoaie ?
— Eeei, ai să vezi, spuse Gillon pe un ton misterios.
— Da' Rob Roy unde e ?
De astă dată nu se simți în stare să mai raspundă. La căruță renunțase să mai împingă, îl scuteau flăcăii, în vreme ce el se lăsa pradă buimăcelii ce-l cuprinsese și bucuriei de a fi, în sfîrșit, acasă, gîlgîind la răstimpuri din băutură.
— Dacă n-o să le placă oamenilor ?
— O să le educăm gustul. Educarea gloatei e una din cele mai nobile îndatoriri ale omului.
— Mulțumesc, dom'le Selkirk, i-o tăie Sam.
„Cît de puțin respect arată", își spuse Gillon.
În dreptul minei Lady Jane-2 cîțiva oameni scoteau tuburi din casa pompelor.
— Ce ne-ați adus ? strigă unul din ei.
— Alte bunătăți de-ale mării.
Buni mușterii ! Credincioși, nerăbdători. Ceea ce Rob binevoise să uite era faptul că oamenii, departe de a-i pizmui pe Cameroni, le purtau recunoștință pentru ce le aduceau în tîrg. Era mare plăcere de a cumpăra și de a vinde.
— V-am adus fructe din blagoslovitu' estuar, completă Gillon.
„Și asta sună frumos", se gîndi el. Numai de n-ar uita-o. Berea îndoită cu whisky face minuni. Îți primenește sîngele în vine. Le turui băieților despre melci — cum le spargi carapacea și sfîrteci mușchiul care-i ține agățați de ea ; apoi cum îi dichisești înainte de a-i pune în cratiță, retezînd piciorul durduliu și greoi, ca de elefant, și pisîndu-l cu un ciocan de lemn, pînă se frăgezește...
— Poți să-i arăți un melc minerului, dar să-l faci să-l mănînce, mai va, îi stăvili Sam elanul.
Gillon se hotărî să nu-l ia în seamă, dealtfel ca și pe baba care-și astupă nasul cînd trecu prin dreptul căruței. Gîndul lui era la Sfînta Beth din Buxton. Ori poate Buxton din Sfînta Beth ? Oricum, femeia era o

sfîntă într-un sens larg și lumesc. Și dacă nu era sfîntă — ceea ce și-o dorea din tot sufletul — arăta așa cum s-ar cuveni să arate o sfîntă. De-ar avea Dumnezeu minte, ar trimite pe lume cît mai multe ca ea. Cîntărind la grămadă toate prin cîte trecuse de la plecarea de casă, avusese o zi strașnică ; doar cînd își aminti de cele întîmplate cu Rob, se văzu nevoit să micșoreze bilanțul, admițînd că numai o parte fusese cu adevărat bună.

La capătul Căii Cărbunarilor îi așteptau mușteriii, înșirați dinaintea caselor lipite de cîrciumă — toate ponosite și negre, de la spinările oamenilor, care se rezemau de ele stînd în picioare ori ghemuiți, pe vine, în timp ce-și sorbeau borcanul cu bere. Cîțiva bărbați se țineau de nasuri — în glumă, firește, se îmbărbătă Gillon așa cum făcuseră și cînd le adusese scrumbii sau țipari, de-și amintea clar. Trecură de „Buchea Cărții", în larma mulțimii — ce le striga obișnuitele cimilituri, mustind de grosolănie și răutăți, după legea minerilor — și ajunseră în așa zisa Piață, care nu era altceva decît o umflătură a drumului. Cînd se domoli zarva, Gillon săltă capacul de pe primul butoi și începu să desfoaie varecul de pe melci. Odată înlăturat, își spunea cu nădejde, va scădea și mirosul, numai că în realitate se întîmplă pe dos, după cum se văzu nevoit să constate și el. Duhoarea se înteți, de parcă plonjaseră dintr-o dată în străfundul mării, ori își lipiseră nările de podelele unei bărci de pescari, întoarsă dintr-o cursă îndelungată. Cu mișcări încete și tacticoase, vrăfui ierburile lîngă roata căruței, în timp ce primii cumpărători își luară inima în dinți și se apropiară de poloboc, ca de un cuib de șerpi, uitîndu-se pe furiș înăuntru. Un miner apucă o frunză de varec, dar văzînd-o cum se îndoaie, fără viață, ca o fîșie de cauciuc, se scutură de silă și-o azvîrli. Altul, mai curajos, o înșfăcă și începu să alerge cu ea, scuturînd-o și băgîndu-i în spaimă pînă și pe bărbați. De-abia cînd Gillon ridică primul melc, înfășurat în salată verde, de mare, și-l arătă ca pe un juvaer, conteni și hîrjoana.

— Ce-i asta, omule, pentru Dumnezeu ? strigă cineva din mulțime.

— Melc de mare, răspunse Gillon zîmbind

— Arată înfiorător ! se auzi un alt glas, după îndelungă tăcere.

— Nici țiparii nu s mai frumoși, dar vă dați în vînt după ei.

— Şi ce se face cu aceste dihănii ?

— Cum ce se face ? se miră Gillon. Se mănîncă, măi fraţilor ! Se fierb, se prăjesc pe grătar, sau în cratiţă acoperită. E friptura pescarului nevoiaş.

Frumos o adusese din coadă, se felicită singur. Parcă-i ieşeau numai perle din gură.

— Dar duhnesc al naibii...

— Şi cu toate astea sînt proaspeţi. Doar în zori i-am cules din mare.

Ce-i drept, trîntise o minciună, dar nu cine ştie ce mare.

— Şi sînt tari ca fierul...

— Cu cît e carapacea mai tare, cu atît mai dulce e carnea.

Şi aici o brodise al naibii de bine. Băutura îl destupase la minte.

— Da' cum scoţi lighioana dintre capace ?

Gillon zîmbi ca unul ce avea răspuns la orice. Totul mergea ca pe roate.

— O bagi într-o oală cu apă fiartă şi o porneşte din carapace ca la paradă. Sau se mai poate şi într-altfel, completă cu un aer atotştiutor, şi scoţînd un melc din butoi îl pocni de obada de fier. De la primul trosc — neaşteptat şi răsunător — carapacea se fărîmă ca un porţelan fin, dezgolind trupul melcului ; un picior dolofan şi scîrbos atîrna printre aşchiile cochiliei, de care atîrnau măruntaiele, ca o dîră gelatinoasă, în timp ce zgîrciul ce-i acoperea gura, mai zvîcnea cu ultimul rest de viaţă.

Poate că oamenii ar fi trecut peste şocul acestei privelişti, de nu se iscau acele urlete înspăimîntătoare. Jivina pe care Gillon o dăduse spre cercetare şi trecea dintr-o mînă într-alta, se apucă, tocmai cînd ajunse la o femeie, să-şi mişte buzele, ca de rinocer, încercînd parcă s-o muşte de un deget.

— Luaţi-o de aici, zbieră femeia îngrozită, zvîrlind crustaceul pe pietrele caldarîmului, unde carapacea se prefăcu în ţăndări, lăsînd la vedere carnea, piciorul şi măruntaiele zemuind şi duhnind. Toţi cei de faţă făcură roată în jurul dihaniei, holbîndu se la ea, fără să scoată un cuvînt, ca la o făptură rănită de moarte.

— E şarpe, oameni buni, rosti cineva după amuţirea de cîteva clipe.

— Nu se poate. Cameron nu ne-ar face una ca asta, se împotrivi un alt glas.

— Ba iacă-te, ne-a făcut-o. Doar îl ai înaintea ochilor. Un șarpe spurcat, nu ?

Toți se uitară la Gillon, mai degrabă mîhniți decît furioși.

— Orice om o mierlește de gustă din spurcăciunile astea. Îi crapă bojocii în el, veni cineva cu o părere.

— Pentru ce-ai făcut asta, Cameron ? Cum te-a lăsat inima să-ți bați joc de noi ? se alătură altul.

Gillon părea încremenit de uimire.

— Păi bine, măi, omule, după ce ți-am cumpărat pește și ți-am dat pe el cît ai vrut, vii acu' să ne otrăvești, ca să bagi cîțiva gologani la chimir ?

Gillon își ridică brațele, într-un gest de nevinovăție neputincioasă.

— Degeaba faci pe niznaiul, Cameron. Ai spus că ne aduci pește, și cînd colo ai venit cu scîrnăviile astea. Pe cine credeai c-o să duci de nas ?

De-abia atunci se ridică și el în picioare.

— Cînd s-a mai întîmplat... cînd au mai încercat Cameronii să vă...

— Lasă-te de figuri, omule. Te joci cu viețile noastre, încerci să ne otrăvești pentru cîțiva penny, și aștepți să te mai și iertăm ?

— Ascultați-mă... stați nițel... Uitați-vă cum mănînc eu dintr-unul.

Dar huiduiala mulțimii îi astupă gura. Nimeni nu mai voia să-l audă și nici să-i vadă șerpii lui blestemați.

— Să nu te mai împingă păcatul să apari cu dihănii din astea, răcni un glas prin întunericul nopții. Să te ferească cerul să-ți mai bați joc de noi !

Gillon încercă să mai spună ceva, dar zadarnic. Buna lor faimă se năruise în cîteva clipe. Bărbații îi întoarseră spatele, întorcîndu-se la „Buchea Cărții", în timp ce femeile și copiii o luau către case, să scape de mirosul respingător al melcilor de mare și de mutrele Cameronilor.

Gillon se ghemui din nou în căruță Berea și whiskyul își făcuseră datoria, topindu i vremelnic cumplita osteneală, însă efectul trecuse. Se rezemă de un butoi, istovit și cotropit de rușine. La băieți se temea să se uite, și nici ei

nu îndrăzneau să-i privească scormonitoarea suferință din ceasul acela.

— Cel puțin o s-avem cu ce îngrășa grădina, încercă Andrew să mai repare lucrurile.

— Ne prinde bine, oricum, i se alătură Sam.

Afară se întunecase și se făcea tot mai frig.

— Cred că ar trebui să mergem, nu-i așa, tată ? urmă Sam.

— Unde să mergem ?

— Acasă. Se lasă gerul și dîrdîim. Și eu și căluțul și tu.

Sam se înșelase, deoarece el nu tremura. La drept vorbind nu simțea nimic, nici înlăuntru nici în afară. Ședeau în căruță, fără să știe încotro s-o apuce, ascultînd nechezatul căluțului, care cerea de mîncare sau poate apă — exact nici ei nu știau, deoarece era primul pe care-l aveau în grijă.

— Chestia e ce-o să facem cu baligele ? grăi Andrew mai mult ca să spună ceva.

— Ba nu asta-i beleaua, se arătă Sam mai cutezător, ci cum o s-o anunțăm pe mama ?

— Sau, mai bine zis, *cine*, îi închise Jem gura.

Și din nou se așternu tăcere. La ce bun să continue întrebările sîcîitoare cînd, mai devreme sau mai tîrziu, tot aveau să le dezlege într-un fel ?

— Aveți cumva bani la voi ? îi întrebă Gillon pe neașteptate.

Se scotociră prin buzunare și adunară opt șilingi.

— Du-te și ia-mi o sticlă de whisky, îl trimise Gillon pe Jem. Dar nu din ăl scump.

— Nu bea whisky nerafinat, tată, o să-ți facă rău.

— Asta și vreau.

— Nu, tată. La ce ne-ar servi ?

— Du-te, așa cum ți-am spus, și adu-mi poșirca.

După ce i-l aduseră, făcură toți trei „priveghiul beției" — cum se spunea în Pitmungo. Cînd și cînd mai trăgeau și ei cîte o dușcă din sticlă, scuturîndu-se de tăria și mizerabilul gust al băuturii. Era whisky neprelucrat, care se vindea pe sub mînă, pentru alcoolici sau oameni ca Gillon, hotărîți să se pedepsească. În cugetul lui încă mai licărea speranța că, înainte de pierderea cunoștinței, va găsi curajul și momentul prielnic de a se înfățișa dinaintea

nevestei, pentru a-i mărturisi greșeala. Dar cînd se simți în stare s-o facă, își dădu seama că nu mai poate vorbi. Tot restul drumului — peste Măgură și pînă acasă — îl duseră ca pe un leș, țeapăn și amuțit. Și asta spre norocul băieților, deoarece mulți băutori de whisky nerafinat deveneau agresivi și gălăgioși.

Maggie îi aștepta în ușă.

— Pe el lăsați-l acolo, le porunci.

Și băieții îl ridicară cu milă peste marginile căruței, culcîndu-l pe melci și pe ierburile de mare. Către miezul nopții începu să plouă, dar se vede că cineva îl auzise gemînd, fiindcă în zori îl găsiră învelit cu un mindir, cîrpăcit de Maggie, din straiele zdrențuite de mină. Dimineața, atît velința cît și cel de sub ea musteau de udătură. Totuși din gura lui Gillon ieșeau încă aburi, semn că mai răsufla încă. Îl lăsară acolo, să zacă, cu toate că în ziua aceea era de lucru la mină. Și tot în căruță îl găsiră la întoarcerea acasă.

Ploaia încetase, iar Sarah, profitînd de neatenția maică-si, îl îmbrobodise și cu pătura ei. Jemmie stărui să-l aducă în casă, însă Maggie nici că voia să audă.

— Nu cumva crezi c-o să-l las pe tata să moară în căruță, se rățoi Jem.

— Fii pe pace că n-o să crape. Cîtă vreme-i ies aburi din gură, înseamnă că tot mai fierbe băutura în el. Doar cînd n-o să-i mai vezi, n-ai decît să-l aduci încoace.

Dar pînă în cele din urmă, tot ea se duse în puterea nopții să vadă ce face. Îl găsi înghețat și tremurînd din tot trupul. Era treaz, însă nu avusese putere să se ridice și să vină în casă. Maggie îngenunche lîngă el ; o simțea alături, însă numai după un timp și cu multe strădanii izbuti să deschidă ochii.

— Nu știu ce pute mai rău, tu sau șerpii cu care te-ai procopsit.

— Apă, scînci Gillon.

— Îți dau cînd oi termina ce am de spus. Halal de tine ! Te-ai făcut de rîs. Acuma ești mulțumit ?

— M'da, gemu el.

— Cît a fost ziulica de lungă au curs femeile și copiii veniți să vadă bețivanu' din carul cu șerpi. Gillon scăpă un suspin. Ne-ai făcut familia de rîs, zise și se opri, pînă-l auzi mormăind un „da". M-ai făcut de ocara oamenilor ! Ai batjocorit numele Cameron.

Oare de ce-i tremurau mădularele? se întreba Gillon. De frig, de slăbiciune, de rușine, sau poate de toate trei la un loc? Oricum nu se putea stăpîni.

— Saltă-ți capul, o auzi poruncindu-i. Iar cînd văzu că nu și-l urnește — fiindcă pur și simplu nu era în stare i-l ridică ea și, vîrîndu-i lingura printre buzele crăpate și sîngerînde, începu să-l îndoape cu borș de vacă. Era fierbinte și îl ardea.

— Tacă-ți gura! îl repezi, cînd îl auzi văicărindu-se și-i turnă mai departe fiertura pe gît. Cu timpul, zeama se mai răci sau poate se obișnuise cu fierbințeala. Ba chiar simți și gustul de whisky în ea. După ultima înghițitură, îi lăsă capul să cadă pe iarba de mare și lemnul ud. Duhoarea din jur îi tăia răsuflarea. Deasupra capului ei clipeau mărunțel stelele.

„Nici o luptă nu e complet cîștigată pînă cînd adversarul nu-și recunoaște înfrîngerea“, se gîndi Gillon, gata să se declare și el învins.

— Ne-ai nenorocit, o auzi iar.

— Da, recunosc.

— Toată munca din anul ăsta, toate nopțile hurducate pe drumuri, toți banii agonisiți, totul s-a dus, s-a irosit, s-a prefăcut în scrum.

— Da, recunosc.

„Cum le-aș putea răscumpăra? Prin ce fapte?“ se frămînta el, fără să afle răspunsul, deoarece, banii lui — cîți îi va cîștiga de aici înainte — tot casa avea să-i înghită.

— Dempster Hogg a căzut într-un puț, continuă Maggie cu și mai mult foc.

— Ooo, Doamne sfinte, ce rău îmi pare!

— S-a rostogolit o mie de picioare pînă s-a lovit de ceva.

Oare de ce trebuia să-i mai spună și asta? Nu-i ajungea chinul lui?!

— Îl duc la groapă într-un coșciug cu chipeng. Ți-e mintea destul de trează ca să înțelegi ce înseamnă asta?

Firește că nu uitase. Era o ladă cu fundul mobil, prins în balamale care, după plecarea familiei îndoliate, se ridica binișor, iar mortul cădea în groapă, lăsînd sicriul și pentru alții. Orice calic pleca din această lume în coșciug cu chipeng. O știa foarte bine. Ce nu pricepea însă era rostul întrebării lui Maggie.

— Înseamnă că Hogg n-a avut o lețcaie pusă de-o parte, îi veni ea într-ajutor. A băut tot, procletul. Și amarul

din glasul ei îl simți ca un junghi în suflet. Și mai înseamnă că am fi putut să-i luăm casa lui, din Tosh-Mungo, pe care acum am pierdut-o din pricina ta.

— Ahaa, scînci el.

— Mulțumită ție !

Toate visele și nădejdile ei năruite într-o zi de nesăbuință !

— Cu tîmpenia pe care ai făcut-o ai furat banii din pușculiță — banii pentru casa noastră din Tîrgu-Măgurii.

Pe urmă se ridică brusc și coborî din căruță. Pînă și tremurul și scîrțîitul scîndurilor, sub picioarele ei, le simțea în tîmplă ca pe niște izbituri de baros.

— Maggie, ce pot să fac ?

— Nu mă taie capul. Dar după pește cred că n-ai să mai mergi.

— Nici vorbă...

— Iar mîine să scapi de împuțiciunile astea, că ne strînge putoarea de gît.

— Ce să fac cu ele ?

Întrebarea lui o aprinse din nou.

— Pe mine mă întrebi ? țipă fierbînd de mînie. Tu le-ai adus, tu să te descotorosești de ele. Du-le la cimitir și îngroapă-le. Ar fi cel mai nimerit loc. Nu acolo au pierit și năzuințele mele ? Ce Dumnezeu ? Ești copil ? Ai dat în mintea sugacilor ?

Din tot ce-i spusese, asta îl duru cel mai mult, fiindcă așa se vedea — încovrigat în propria-i murdărie, de-abia în stare să se miște de-a bușilea. Îi auzi pașii afară, pe pietre, apoi ușa casei deschizîndu-se și trîntindu-se zgomotos. Ar fi vrut să plîngă, de i-ar fi țîșnit lacrimi. Să se smiorcăie ca un țînc, prăvălindu-se pînă pe ultima treaptă a umilinței, de unde să se poată înălța iar — fiindcă orice întoarcere din străfunduri însemna doar urcare. Dar lacrimile nu veneau.

După un timp din nou scîrțîi ușa și o simți pe Maggie alături.

— După atîta amar de drum ați lăsat călutul afară.

— Nu știam...

— În starea ta, cred și eu. A venit sleit de puteri. L-ai deșelat cu butoaiele tale de șerpi.

Ascultă cu inima chircită de jale.

— L-a plouat toată noaptea.

— Sărmanul de el. I-o fi făcut rău...

— Și încă cum ! A murit !

De-abia atunci începură să-i curgă și lacrimile, mai întîi de mila căluțului, care nici măcar nu avusese un nume, și a lui Dempster Hogg, prăbușit în adîncul puțului ; boci apoi melcii, care putrezeau lîngă el, și visele lui Maggie, năruite într-o singură zi. Plînse trîntit pe podele, înmulțind saramura de jos cu lacrimile sărate, cu gîndul la viața ce-i trecea pe de lături, la tinerețea lui irosită, și la simplul fapt că zăcea acolo, în mizerie, cu mîinile și picioarele rășchirate. Iar suferința lui nu însemna numai lacrimi, lucru de care nu își dădea seama, ci hohote și suspine răsunătoare, încît copiii de prin vecini veniră să-l vadă, și ai lui ieșiră din casă și rămaseră pe aproape, de teamă ca nu cumva să recurgă la vreo faptă nesăbuită. Dar el nu vedea pe nici unul, ci își urmă tînguirea, amintindu-și de groaznica băutură și de răul ce și-l făcuse, iar la urmă, de fiul pierdut, pe care-l jeli pînă la ultima lacrimă. Secătuit, adormi.

— Puneți asta pe el, le ordonă Maggie, după ce aduse din casă velința lor de pe pat. Pînă dimineață o să-i treacă.

Se risipiră și vecinii veniți să-i asculte bocetul, plecînd fiecare încredințat că nici un om de pe lume nu plînsese ca el sau cel puțin nici un miner din cîți trăiseră în Pitmungo.

9

În drum către țintirim, pe poteca ce urca înspre Tîrgu Măgurii, în loc să se uite la coșciugul din față, Maggie nu-și mai lua ochii de sus, de pe casa mortului, din Ulița Tosh-Mungo, în care știa că va pune pasul.

Trebuia doar să mai treacă un timp, nu cum îi îndrugase lui Gillon, ca să-l bage în răcori și să-l pedepsească. De-abia mai prinse cîte un cuvînt din tămîierele răposatului de către cuviosul MacCurry, care susținea că fusese un părinte bun și grijuliu cu ai săi. „Grijuliu să-i facă vînzare pe cinste crîșmarului“, bombăni ea în gînd, fără să-și plece ochii de pe colină. Casa pe care o țintea, în afară de faptul că se afla situată în Tosh Mungo, avea și o așezare de toată splendoarea : în capătul uliței, în așa chip, încît un rînd de ferestre dădeau către ea, pe cînd celelalte, din

părţi, deschideau o priveliște largă, mai întîi peste întregul tîrg, apoi către Wester Mungo, cu fermele și ogoarele lui întinse, iar mai încolo, spre lacul ce scînteia în zare. Va fi a ei, fără doar și poate, numai că trebuia să aibă răbdare. Încă vreo două luni de neplata chiriei la Compania Carboniferă Pitmungo, și Brothcock, administratorul, va trimite alt chiriaș în locuința din Tîrgu Măgurii, strămutînd-o pe văduvă într-o cocioabă din Tîrgu Văii, pe care avea cu ce s-o plătească din bruma cîștigată de unicul ei fecior, în vîrstă de zece ani. Și atunci Cameronii se vor cocoța frumușel în Tosh Mungo, deoarece cu tot „pocinogul cu melcii" — cum îl botezase familia, — plus înlocuirea căluțului, nu suferiseră mare pagubă. Slavă Domnului, pușculița gemea de arginți. Din toată suflarea din Tîrgu Văii, erau singurii în stare să închirieze o casă în Tosh Mungo, în vremile de restriște în care trăiau.

Și vor fi primii Văleni ajunși printre Măgureni. Ce e drept, mai urcaseră și alții din Tîrgu Văii, dar din familii de Măgureni, dinainte sortiți să trăiască pe ulița Moncrieff sau pe alta din deal ; iar de se rătăciseră vremelnic prin iadul din vale, o pățiseră din pricina căsătoriilor încheiate cu vreun vălean sau văleancă, osîndindu-se astfel să viețuiască un răstimp departe de paradisul din Pitmungo. Pentru Cameroni, porțile acestui rai pămîntesc ar fi rămas pe veci ferecate, de nu și-o lua Maggie în cap să le forțeze cu orice preț.

— Bagă de seamă, îi șopti Gillon. Toți oamenii-s cu ochii pe tine.

Pînă și cuviosul MacCurry, intrigat de privirea ei fixă, se oprise din vorbă și o scrută îndelung.

Coborîră dealul numai ei doi.

— La ce te uitai atît de stăruitor ? o iscodi Gillon.

— La casa lui Hogg. Curînd or s-o lase pentru una din vale.

— Ași ! Încropesc ei banii de chirie.

— Vezi să nu. Și-apoi văduva nu e din neamul lui Hogg și n-o văd aruncînd banii unuia din familia Gillepsie.

Vitregă era viața de-o priveai cu asemenea ochi, reflectă Gillon cu adîncă mîhnire. Planul lui Maggie nu-i venea deloc la îndemînă, însă de cînd o scrîntise cu melcii nu mai avea curajul s-o contrazică. Și apoi rîvna cu care își dorea ea un lucru nu se putea măsura cu a lui, ca și iscusința în tot ce făcea.

— O să ne mutăm în casa de sus, decise fără drept de apel, și Gillon scăpă un suspin, pe care Maggie nu-l luă în seamă, iar el îi mulțumi în străfundul sufletului.

Începuse din nou să-i spună „sentimentalul", nevolnicul incapabil să lupte cu viața. Oare de ce dovedea slăbiciune ? De ce nu putea recunoaște că Hogg fusese un bețivan și un zurbagiu, sorocit să nu moară pe propria-i pernă, ci rostogolit în afunzimile unui puț ? Știa doar cum frații acestuia furau într-una cărbune din vagonetele minerilor vîrstnici, ca să le completeze pe ale lui, umplute pe jumătate.

— Noi am trudit pentru asta, ne-am tras de la gură, își pleda Maggie cauza. Nu luăm un lucru pe care nu-l merităm.

Nu departe, se juca rugby pe Terenul de Sport, și îl întrezări pe Sam țîșnind printre jucătorii echipei adverse, fentîndu-i cu neslăbită iuțeală. Le-a scăpat din mînă ; nu mai pot să-l ajungă, se bucură în sine.

— Cameronii și-au cîștigat dreptul să se înfigă în Tîrgu Măgurii.

— Eu unul nu vreau, se pomeni înfruntînd-o, ceea ce nu mai făcuse de cînd o supărase cu melcii. N-am chef să mă proțăpesc într-un loc unde nu sînt dorit.

— Să fii sănătos, dar tot ne mutăm, îi astupă gura.

În primele două săptămîni din septembrie, văduva Dempster Hogg primi răvașul de evacuare din partea Companiei Carbonifere Pitmungo. Ori cum nimeni din neamul Hogg nu-i veni în ajutor la plata chiriei, se văzu nevoită să se pregătească de ducă, întocmai cum prevăzuse Maggie. Și astfel, în duminica după primirea depeșei, fiul ei, Ross, apăru pe Ulița Minerului, pășind cu fruntea sus, dar uitîndu-se pe furiș în dreapta și în stînga, de rușine să nu fie prins căutînd locuință. Era mare ocară să cobori din Tosh Mungo și să devii välean. Ross era băiat bun, dar necugetarea lui taică-său îi pusese pe umeri povara îndatoririlor de bărbat înainte de vreme. Maggie știa că se poate sta de vorbă cu el, așa că-i strigă din ușă :

— N-ar strica să te uiți la casa în care stăm noi !

Băiatul făcu pe miratul, ca și cînd nu pricepea despre ce era vorba. Totuși se apropie.

— E mică, bîigui el.

— Mică, firește, ca toate din Tîrgu Văii. Degeaba te uiți după una mai mare și mai solidă. N-o să găsești. Dar nici îngrijită și dichisită ca asta.

Într-adevăr, era mult mai curat ca la ei, observă puștiul, iar Maggie îi prinse gîndul din zbor.

— Chiria de aici e de două lire pe an, pe cînd voi plătiți șase și zece șilingi. Ei bine, vă scap de ea și vă mutați aici. Dacă maică-ta vrea să vină, atunci să-i dea zor, să nu mai aștepte, fiindcă s-ar putea s-o dăm altora. Mulți de pe uliță sînt cu ochii pe ea...

— Da-i așa beznă pe aici, se tîngui copilandrul. La noi, pe deal, te scalzi în lumină ! spuse abătut.

— Păi d-aia și vrem să ne ducem acolo, îi vorbi cu sinceritate.

Ce rost ar fi avut să-l mintă ? !

Băiatul păși înăuntru. Se uită prin toate ungherele, apoi la vatră.

— Ce necăjită o să fie mama ! Atîta amar pentru o diferență de patru lire pe an ! Și, înălțîndu-și ochii, adăugă : E tare greu să cobori de pe Măgură !

În clipa aceea părea un moșneag și Maggie îl privi cu milă ; își dădea seama ce dureroasă era pentru ei izgonirea din paradis. Piciul îi întinse o mînă.

— Ce-i asta ? îl întrebă cu nedumerire.

Părea tulburat, dar în același timp hotărît.

— Batem palma. Am încheiat tîrgu'.

— Stai nițel, îl struni ea, dispărînd în camera de alături, de unde se întoarse cu o jumătate de coroană și i-o puse în palmă.

— Dar asta ce e ?

— Aldămașul tîrgului.

Băiatul se codea să ia banul, mirosea a pomană. Însă pînă la urmă îl vîrî într-unul din buzunare.

— Ești sigur că vorbești în numele maică-ti ?

Puștiul se aprinse la față.

— Păi n-am rămas io capu' familiei ?

— Așa e, ai dreptate, o drese ea, și din nou i se strînse inima.

Vai de familia care ajunge să fie condusă de un copilandru de zece ani !

— S-a făcut, zise el, plesnindu-se peste buzunarul unde-și pusese bănuțul. Și o porni către ușă.

— Cînd ne-am putea muta ? îl opri Maggie. Băiatul uitase acest amănunt.

— Îndată ce plecăm noi.

Și din nou se umbri la chip.

— Atunci mîine, pe seară.

Asta-l descumpăni. Nu s-ar fi așteptat să meargă atît de fulgerător.

— Mi se pare că dumneavoastră aveți o căruță, nu? Maggie afirmă dînd din cap. Dacă ni-o dați cu împrumut, rămîne precum ați zis.

— Imediat după cină.

— S-a făcut, acceptă el. Și, după ce-și mai strînseră o dată mîna, ieși pe ușă și o închise încet.

Mai simplu nici că s-ar fi putut!

10

Celorlalți nu le spuse nimic de învoiala încheiată. Le-o păstra ca surpiză. În realitate, nu se îndura s-o divulge pînă n-o savura ea pe săturate. În seara următoare, cînd se întoarseră de la mină, văzură căruța și noul căluț înaintea ușii, și mai toate lucrușoarele încărcate, afară de mobila grea. Nevisata schimbare și graba mutatului îi ameți, pur și simplu. Ceea ce nici nu era de mirare. Cine s-ar fi deprins așa iute cu gîndul de a se fi trezit dimineața Vălean, iar seara să adoarmă ca Măgurean? Saltul din Ulița Minerului în Aleea Tosh-Mungo cerea cîteva săptămîni de adaptare, pe cînd ei îl făceau într-o jumătate de ceas.

— Eu nu vreau să plec de aici. Asta e casa mea și îmi place, protestă Jemmie. Aici m-am născut, aici e locul meu.

Numai Emily jubila la ideea mutatului.

— O să stau la fereastra camerei mele și-o să-i scuip pe ăștia din vale, se împăuna fericită.

— Bine că nu e Rob să te audă. Ți-ar trage un picior de ți-ar rupe noada. Doar sînt frații tăi; cum să-i scuipi? o mustră Sam.

Auzind de Rob, Gillon se întunecă la suflet; strămutarea lor în Tosh Mungo avea să adîncească ruptura produsă între ei. Nu-l mai văzuse de cînd cu cearta, iar pasul de acum îi va dezbina și mai mult. Apăsat de acest gînd, dădu o raită prin casă, care, despuiată de cele cîteva boarfe suite în căruță, arăta golașă. Cu ce se puteau lăuda după atîta trudă? Cîteva dulapuri, un bufet de bucătărie, căzile de îmbăiat una din tablă cele-

lalte de lemn — atît se agonisise într-o sută de ani de scurmat la cărbune. Se uită la masa cîrpăcită dintr-un buștean — tradiționalul dar de nuntă din partea Companiei. Oare de cîte sute de mii de ori se mîncase pe tăblia ei cioplită ca din topor ?

Privi pe rînd puținele străchini, oale, pahare și cești, care alcătuiau zestrea bucătăriei, afară de ghivecele cu priboi, două sau trei, după care ochii îi rămaseră la pat. În el se născuse Maggie, în el zămisliseră aproape toți pruncii și tot în el venise pe lume tatăl ei, Ton Drum, acum răposat.

— N-are rost să stai și să te zgîiești la lucruri, îl luă Maggie din scurt.

— Mă uit la patul în care s-a născut tatăl tău, îngînă mai mult pentru sine.

— Și bunicul. Dar degeaba-l privești, fiindcă tot nu-l putem lua.

Ca și celelalte din casă, fusese zidit în perete, dovadă că primii stăpîni nu se gîndiseră să se mute vreodată de aici. De altfel puțini erau oamenii, în Pitmungo, care își părăseau casa unde se pomeniseră, înainte de ultimul drum, către cimitir.

— Mă gîndesc la clipele pe care le-am petrecut și noi în patul acesta, continuă Gillon, dar ei nu-i ardea să dezgroape amintiri.

— Ce-a fost, a fost. Trecutul nu contează. Ci doar viitorul.

— Cum ? Toate acele zile și nopți nu înseamnă nimic ?

— Nimic. Doar mărturia lor, spuse, arătînd la copiii care tîrau peste prag un dulap și niște vase greoaie. Nu ce s-a dus, ci rezultatele te-ncălzesc — unele bune, altele mai puțin, plus cele care vor mai veni.

„Poate că așa e, cum spune ea“, cumpăni Gillon, deprins să-i dea întotdeauna dreptate.

— Mă gîndesc ce-ar fi zis tatăl tău să ne vadă unde plecăm.

— Ar fi fost mîndru. S-ar fi umflat în pene. S-ar fi urcat bucuros pînă sus, să ne vadă.

Și din nou aripa întristării îi adumbri cugetul. Tom Drum murise fără să lase o urmă în propria-i casă. Se prăpădise de cîteva ierni. După cincizeci de ani de muncă în mină, într-o bună zi se trezise atins de o meteahnă — pasămite vreun arc rupt pe la inimă sau prin suflet —

care nu-i îngădui să coboare din pat, nici să mînuiască hîrlețul, ci îl țintui locului și, după ce mai zăcu o vreme, se duse. Curînd l-a urmat și femeia lui tuciurie și plină de ciudățenii — așa cum e datina soțiilor credincioase de mineri, odată ce și-au încheiat datoria. După o viață de roabă, i se îngăduise să rupă ultima filă din calendarul existenței și să se bucure, în sfîrșit, de odihnă. Își presimțise sfîrșitul, iar înainte de a închide ochii îi aruncase lui Gillon niște cuvinte crude, ce-l urmăreau și azi.

— N-avem la ce să ne luăm rămas bun, fiindcă te socotesc un străin. Nu ți-a trecut niciodată prin minte să-i dai unuia din plozi și numele meu.

Pe al său n-o auzise rostindu-l, așa cum nici Gillon nu făcuse uz de-al ei. Iată deci moștenirea femeii oacheșe și ursuze și a vieții ei la fel de întunecată și de posacă. Oare pentru ce sfîntul mai răsărise și ea pe pămînt ? se întrebă, covîrșit de nedumerire, pentru ca în aceeași secundă s-o vadă pe Maggie intrînd în odaie, urmată de Sam și de Andrew și, în ivirea lor, întrezări oarecum un răspuns, singurul la îndemînă, și nu numai în privința ei, ci a tuturor cîți se perindaseră înainte. Cîți purtători ai numelui Drum defilaseră, în decurs de un veac, prin căsuța din Ulița Minerului, lăsînd ca însemne ale trecerii lor pe aici doar toceala de pe dușumeaua de piatră, și negreala de pe pereți, de la atîtea focuri aprinse în vatra ce-i adunase împrejur, încălzindu-i pe rînd...

Oare să justifice aceste palide urme lanțul atîtor vieți consumate ? Nu, de bună seamă existau și altele. Tocmai urneau bufetul cel mare, pe care se înșirau cățeii și purcelușii ciobiți, aduși pesemne în dar de o inimă iubitoare, de vreme ce cheltuise pe ei parale atît de greu cîștigate. Dar al cui suflet fremătase de dragoste și pentru cine anume ? Nimeni n-ar fi putut-o spune. Maggie avea dreptate. Dacă la atît se rezuma viața, n-aveai decît s-o trăiești, fără să-ți mai pîrjolești mintea și cugetul cu tot soiul de întrebări.

— Andrew, strigă el, vino de-mi ajută la scrin.

— Da, se execută fiul, iar cînd se plecară să-l apuce de temelie, observă lacrimi în ochii lui.

„Semn bun", își spuse în sine. Cu tot spiritul negustoresc ce-l vădea, cînd era cazul dădea dovadă și de simțire, întocmai ca Sam. Odată casa golită și căruța încărcată,

îndepliniră și ritualul cel de pe urmă. Ridicară, pentru ultima oară, lespedea ce acoperea pușculița și i-o dădură lui Maggie, care o luă și o purtă în mîini ca pe un vas cu anafură. Pe urmă, Andrew coborî din nou lespedea peste groapa căscată.

— Cine o da peste ea n-o să bănuiască la ce ne-a servit. Se va holba fără să-i înțeleagă rostul, cuvîntă Sam.

Poate la asta se rezuma și viața, reflectă Gillon. O simplă groapă în pămînt, și atîta tot.

Pe toată ulița nu întîlniră suflet de om. Unii bărbați zăboveau la „Buchea Cărții", alții erau acasă, în căzi, spălîndu-și jegul din mină, în timp ce femeile încropeau cina. Așa că plecarea decurse după cum își dorise Maggie : fără strîngeri și fluturări de mîini, fără false păreri de rău. Din Calea Cărbunarilor o luară pe deal, traversînd Terenul de Sport, de unde soarele se vedea înclinîndu-se peste noua lor casă ; deși se prefăceau că nu privesc într-acolo. Peste colnicele mai mărunte, pridídite de umbrele înserării, se întrezărea încă Piscul Măgurii, îmbujorat de ultima pălălaie a amurgului. Trăiau un vis, din care nu se dezmeticiseră încă.

Din capătul Măgurii le ieși tînărul Tom Hope întru întîmpinare.

— A aflat Brothcock de voi, spuse sfios.

— Ce anume ? se interesă Sam.

— De mutatul în Tîrgu-Măgurii. Și nu-i prea vine la socoteală.

— De ce ?

— Minerul trebui' să știe care-i e locul, să nu-și întindă nasul unde nu e de el. Așa l-am auzit bombănind.

— Doar atît ? îl scormoni Sam. Băiețandrul se topise de fîstîceală în fața celui mai bun fotbalist din Pitmungo.

— Zicea că nu-i plac minerii înfigăreți. Că Vălenii n-au ce căuta printre Măgureni.

— Și altceva ? stărui Sam. Piciul se zăpăcise de tot.

— Zicea că vă credeți cu stea în frunte și-i aiuriți pe oameni de cap cu tot felu' de baliverne, și că nu-l înghite pe Rob Roy că e gură spartă.

Căruța suia pieptiș, scîrțîind din toate încheieturile. Era ciudat să-ți închipui că oameni cu putere și vază se gîndeau la ei și le urmăreau fiecare mișcare.

— Poate ar trebui să ne întoarcem, miorlăi Sarah. Să facem stînga împrejur și să ne ducem la vechea noastră căsuță.

Cu o răsucire de titirez, în care nimeni nu-i distinse mișcările, Maggie se întoarse și-i arse o palmă, de-o proiectă drept în roata căruței.

— Să ne întoarcem ? răcni la Sarah. Pentru noi nu există întoarcere.

Amuțiți, își văzură mai departe de drum, dar bucuria pierise. De ce atîta zarvă ca să fie în frunte, căutînd să răzbată într-un loc unde nimeni nu îi dorea și nici nu era de ei ? Oare cum sfîntul spusese Andrew ? Să te vîri cu de-a sila în sufletul omului ? Da, așa-l auzise. Și asta făceau acum ; clanul Cameronilor se vîra cu de-a sila, cugeta Gillon. Cît de singuri se vor simți printre cei care nu-i doreau !

— În loc să ne cocoțăm pe Măgură, mai bine mergeam în America, se auzi Jemmie. America e de noi.

— Cum de nu, să ducem dorul chibriturilor Dumfermline, îl ironiză Sam, care nu-i lua nici o vorbă în serios.

— Află că în America am face bani. Acolo omu-i tratat ca om.

— Da' aici cum e ? se amestecă Andrew.

— Ca prăpăditu' din ham, spuse Jem, arătînd spre căluț. Animal de povară la cheremul stăpînilor.

„Înghite-o, Andrew, că bine ți-a mai trîntit-o !“, zise Gillon în sine. Andy, care ocolea orice carte cu strășnicie, ca și cînd libera cugetare din buchea ei era o boală de care s-ar fi putut molipsi !

— În America iei pămînt cum și unde îți place. Sau dacă vrei un copac, ți se spune : Du-te și taie-l, că doar avem berechet.

— Și de unde ai aflat toate astea ?

— Mă privește. Dar știu că e bine acolo. Gîndește-te ce a ajuns Andrew Carnegie.

— Cum de nu. S-a întors acasă. La iubita lui Scoție.

— Da, ca să-și cumpere o moșie.

Pentru prima dată Jemmie îl înfundase pe Sam. „Băiatul are minte, și încă ascuțită“, reflectă Gillon. S-ar cere să mă ocup mai cu luare aminte de el.

În jur, auzea doar regrete. Cînd de la unul, cînd de la altul. De i se făcuse lehamite.

Bărbaţii şi femeile din Tosh Mungo invadaseră uliţa, uşile şi ferestrele, să se holbeze la nepoftiţi şi să-i întîmpine, după datina locului, pe primii Văleni pripăşiţi în regatul lor.

— Acum mergeţi cu frunţile sus! Faceţi-vă că nu-i auziţi! Nu le răspundeţi, ci urmaţi-vă calea nepăsători, îi dăscălea Maggie, redeşteptînd în Gillon amintirile altui drum, de demult. Priviţi-vă casa de la capătul uliţei, nu pe ei!

Bărbaţii din Tosh Mungo se îmbăiaseră, erau primeniţi şi curaţi, nu ca ei, încă în straiele năclăite de mină. Aici o zbîrciseră, apărînd înaintea lor plini de glod şi soioşi.

— Lasă, cumătră, că şi ei se spală; da' numa' marţea, strigă o femeie la vecina de peste drum.

— Ia te uită! Ghivece de flori!! Să mori şi mai mult nimic!

— Le pun în pervazul ferestrelor, să nu se vadă murdăria din casă.

Cel puţin bine că nu-i boscorodesc pe copii, se mîngîia Gillon. Sam chiar zîmbea.

— Da' unde-o fi cipilica boierului? Să vie un Vălean în Tosh Mungo fără găină pe cap?

Trecuseră mai bine de douăzeci de ani şi tîrgul nu se rupsese de sub obsesia pălăriei. „Asta arată gradul de înapoiere al oamenilor", spusese cîndva Selkirk, bibliotecarul.

— Da' unde-i ăl de cade şi adoarme pe podelele cîrciumii, noapte de noapte?

— De el e mai bine, surato. Cel puţin îl mai atinge cu măturoiul şi-l curăţă.

Remarca se topi în rîsete şi huiduieli. „Aşadar se aflase de beţiile lui Rob Roy", constată Gillon surprins. Cîtă ură, cît venin, cîtă răutate! Şi cu cît meşteşug şi le arătau. Nu aruncîndu-ţi-le direct, ci pieziş — cum se spunea în Pitmungo, vorbind între ei, peste drum şi peste capul celui vizat, ca şi cînd el n-ar fi fost de faţă. Şi rînjind întruna, numai cu o jumătate de gură, de parcă cealaltă jumătate mai păstra şi alte taine, ştiute numai de ei. Gillon îşi iuţi pasul spre Maggie, şi merseră alături.

— E bine să ne vadă împreună, îi murmură. Şi ea păru mulţumită.

— Nu-ţi face griji. Numai ne întărîtă. A zvîrlit cineva cu ceva?

— Nu.

— Atunci să mulţumim cerului.

— E atît de josnic și de urît tot ce fac. Mi se strînge inima de copiii !

— N-ai de ce. Doar aici au crescut, și-i cunosc. Și nu te mai amărî. Nu ne înțeapă numai pe noi. Ci și ei între ei.

Și aici nu mințise. Erau mai răi decît pricăjiții din vale — mai isteți, mai tăioși, cu sclipiri mai de gheață în albastrul ochilor. Măgureni, deh !

Să le fie de cap !

Mobila familiei Hogg, puțină cîtă era, se afla afară, pe uliță. Văduva se căznea să nu plîngă, însă pînă la urmă se lăsă biruită de lacrimi. De cînd se trezise pe lume trăise în Tosh-Mungo, iar acum cobora de vale.

— Ai să vii înapoi ! O să stai iar aici ! o îmbunau megieșii, dar ea știa la fel de bine ca ei că nu va mai reveni, împovărată de doi băieți și de patru fete. Nu ! Pentru ea nu exista întoarcere.

Cameronii descărcară căruța, iscodiți într-una de curioși, care le inspectau orice lucru, însoțindu-l de ocări, ori de laude deșănțate, zvîrlite tot în bătaie de joc.

— Frumoasă mai e ! Ia priviți-o ! Ce mai scîndură luuungă și cioplită cu mîna !

— Ce scîndură, soro ? Te prostiși cu totu' ? E măsoaia dă la sofragerie !

— Măi să fie al naibii ! Nu băgasem de seamă.

Și o mulțime de glasuri șuierau a mirare și a neîncredere.

— Ia te uită minune ! Ce dă purceluși hîrbuiți ! Și cînd te gîndești că-s doar niște săpători prăpădiți... Pe puțin zece șilingi au dat pe ditai cireada...

Și așa continuară cu înțepăturile otrăvite, aruncîndu-le tot ce învățaseră de-a lungul vieții. Cînd sosi timpul să încarce și mobila văduvei Hogg, băieții o săltară în căruță, iar Jem apucă de ham, s-o pornească în jos, pe colină.

— Sper să fiți fericiți aici, le ură văduva. Eu, una, n-am fost. Nu mai plîngea.

Și, fără a privi înapoi, o luă în urma căruței, spre Tîrgu Văii.

Casa era neînchipuit de murdară.

— Și-acum să le arătăm cum muncesc Cameronii, grăi Maggie.

Băieții înșfăcară căzile și porniră să le umple la pompă — nu la fîntînă sau la izvor, ca în Tîrgu Văii — în vreme ce fetele se și apucară de măturat. Gillon făcu un foc zdravăn, pe care apa se înfierbîntă la iuțeală și, cum se întunecase de-a binelea, aprinseră toate lumînările și lămpile pe care le aveau — pînă și pe cele de mină — trebăluind în puterea nopții, frecînd dușumele, pereți și scări, primele pe care puseseră pasul într-o casă de locuit. Pînă spălară pardoseala de cărămidă, se întoarse și Jem — mare meșter zugrav — care după ce curăți negreala de pe pereți — cu apă rece și vitriol — încropi var, din rocă albă, îl înveseli cu o picătură de albăstreală, și trase o spoială de strălucea casa pînă și la lumina chioară a lămpilor și a lumînărilor aproape topite. Acum puteau să se uite iscoadele de pe afară, dar din păcate își luaseră tălpășița cu mult înainte. La ce să se mai zgîiască, din moment ce, oricum și-ar fi ticluit ei cuvintele, nu puteau să mai muște, sau să ia în derîdere niște oameni de toată isprava, cum se arătau Cameronii la treabă. Pe la miezul nopții, cărară ultimele lucruri în casă, în timp ce unii băieți fugiră în grădină, după saltelele umplute cu paie, lăsate acolo la aer, iar alții luară călutul și-l duseră la iarbă și la culcare, pe Măgură. Se stîrnise și vîntul, ca în fiece noapte, șuierînd peste crestele dealului și livada cooperativei, de unde răzbătea iz de poame putrede, după cum simți Gillon. De-abia atunci isprăviră cu șmotrul și orînduitul prin casă. În sfîrșit, o puteau socoti a lor, iar ei, Măgureni — fie că le era pe plac ori ba.

Dar cum să se obișnuiască deodată cu atîta cuprindere? Aveau patru încăperi. Sus, două — una a fetelor și una a băieților, iar jos, o odaie de toate zilele, destul de mare ca să doarmă părinții în ea, și alta de oaspeți, de le va trece careva pragul. În plus, o bucătărie, cu loc berechet de gătit, de mîncat și pentru îmbăierile zilnice, o dată ce saltelele și hăinăria feciorilor dispăruseră, iar straiele de mină se uscau de o parte, agățate pe lîngă vatră, unde nu se mai scurgeau zoaiele peste băieți și peste așternutul lor.

Cum se aflau tocmai în capătul coastei, ferestrele de la odaia feciorilor și de la bucătărie erau în calea vîntului, care le izbea cu înverșunare. Dar cine îl lua în seamă ? ! Într-o parte a casei, se înălța unicul pin scoțian rămas în Pitmungo — lung, întunecat și răzleț — supraviețuind unor leaturi și așezări sociale apuse. Cum

de scăpase securei, nimeni n-ar fi putut s-o spună, dar era teafăr și, într-un fel, le aparținea și lor. Crengile-i grele vuiau și se tînguiau sub harapnicul vîntului — poate bocetul lor îl gonise la cîrciumă pe răposatul Hogg?! — iar cînd vîntul se arăta mai hain, crengile se lipeau de ziduri, țipînd. Dar cine se sinchisea de ele?

Prin fereastra de sus se arăta luna, pîlpîind printre ramuri. Una din ele se tot pleca peste geam, dar și prin acele-i verzi, de cetină, răzbătea chipul galben al astrului, tremurînd ca în oglinda unui lac, prin geamul mereu zgîlțîit de vînt.

— Cina! anunță Sarah. Întîia cină în casă nouă!

Fata avea ochii roșii de plîns.

Bărbații nu mai mîncaseră de la ceaiul din mină — adică de paisprezece ore — cu toate că lor li se păreau și mai multe la număr.

Familia se adunase în jurul mesei, ghemuiți unii într-alții din pricina frigului ce se lăsase. Aveau dinainte: unt, pîine caldă, supă de ovăz, cu zahăr ori sare, după plac, un clondir cu ceai și cîte un strop de whisky în pahare, de țineau cumva să cinstească evenimentul. Mai înainte de a gusta din ceva, Gillon își ridică paharul.

— Nu cunosc obiceiurile locului, dar cred că la prima cină s-ar cuveni să spunem o rugăciune.

Cei din jur își plecară privirile. Numai de asta nu le ardea. Și apoi, la ce bun să rostească o rugăciune un om lipsit de credință, ca Gillon? o întrebare pe care nici el n-o putea dezlega, așa cum nu găsea nici cuvintele potrivite pentru o rugă. Se lăsase o tăcere apăsătoare, în care gîndul fiecăruia era la bucatele dinainte, deși nimeni nu îndrăznea să le atingă. Într-un tîrziu, se ridică Jemmie.

— Aș vrea să-l văd pe fratele Rob, aici, cu noi, în această casă, rosti și dădu pe gît paharul cu whisky.

— Asta nu-i rugăciune, obiectă Sam.

— Totuși e ruga mea către Dumnezeu.

Și din nou coborî liniștea. De afară se auzea vaierul vîntului printre ramurile de pin. De Rob Roy nu era chip să mai pomenești în familie. După Jemmie, se ridică și Sam în picioare.

Unii-au carne și-s opriți de la ea.
Iar alții n-au și ar vrea;
Dar noi avem carne și-o putem mînca
Și-i mulțumim cerului pentru ea.

Toți izbucniră în aclamații. Sam îi scutise de rugăciune și se puteau înfrupta din mîncare ; Sam care știa să iasă din orice impas — o însușire care-i lipsea lui Gillon, după cum se simți silit să o recunoască.

— De unde ai învățat-o, băiete ? își întrebă fiul.

— Habar n-am. Dar m-am trezit că o știu.

„Întocmai ca maică-sa", cugetă Gillon. Învăța fără să știe nici unde, nici cum, în vreme ce el nu fusese în stare să îndruge o rugăciune cît de modestă, în mijlocul alor săi. Trecuse de unu noaptea cînd se duseră să se culce. Încă trei ore, și se crăpa de ziuă — timpul de echipare și de pornit către mină. Băieții așternură saltelele de-a lungul peretelui.

— Noapte bună, Sam. Mi-a plăcut rugăciunea ta.

— Somn ușor, Andy.

— Noapte bună, Jem.

Nici un răspuns de la Jemmie.

— Nu-ți face sînge rău, îl îmbună Sam. E dorința lui să nu fie aici. Doar n-a fost gonit, ci a plecat cu de la sine putere.

După cîteva clipe, spuse și Jem „noapte bună". Freamătul marii zile apusese, iar vîntul probabil își încetase goana, deoarece copacul nu mai scîncea ; doar razele aurite ale lunii se despleteau legănate pe întinsul odăii. După un timp — cît anume nici Andrew n-avea idee — îi șopti fratelui de alături :

— Ai adormit, Sam ?

— Ași de unde !

— Nici eu, li se alătură Jem.

Doar pe Ian îl prinsese somnul. Ian cel mieros și tăcut, iscoada familiei. Ori numai se prefăcea ? Căci cu el nu știai niciodată în ce ape se scaldă.

— Mă simt tare stingher.

— Ei, o să te obișnuiești...

— Parcă nu-i locul meu aici.

— Nici al meu, zise Jemmie. Am picat ca musca în lapte. Fără să fim doriți.

— Și mie mi se pare ciudat ! Parcă ar trebui să ne furișăm ca să nu ne vadă vecinii, îl auziră pe Ian. Va să zică nu adormise !

— Vălenii trebuie să stea cu Vălenii ; aici nu ne are nimeni la suflet, continuă Jem.

— Locul nostru nu e în Tosh Mungo, întări Andrew.

Atunci îi auziră pasul ușor și iute, pe scară și, într-o clipă, Maggie se înfățișă în prag, fulgerîndu-i cu privirea ei fixă. Nu-i puteau desluși chipul în lumina palidă a lunii, în schimb îi simțeau mînia — la fel de rece și înțepătoare ca aerul camerei.

— Ba aici vă e locul, ați priceput ? Printre Măgureni, nu ca amăriții din vale !

Fiecare cuvînt rostit însăila un rotocol de aburi în jurul gurii.

— Luați aminte la ce vă spun eu acu'. În neamul nostru există castele. Întrebați-i, ei au ? Noi avem baroni în familie, conți și căpetenii de oști, un lord cancelar al Scoției. Întrebați-i, ei au ? Pe trupurile noastre nu sînt semne scîrboase și nici catran intrat pe sub piele. Priviți-vă, și uitați-vă și la ei !

Glasul ei, mînios la început, căpătase accente de măreție, și se înălța din ce în ce mai fremătător în emoția crescîndă.

— Și, încă ceva să vă intre în cap : noi nu ne îndoim spinarea față de nimeni. De nimeni pe lume !

Fiecare suflare proiecta o spirală de aburi în aerul înghețat și pîrguit de razele lunii. În odaia vecină, Emily trase un strigăt de spaimă.

— Cameronii nu-și pleacă urechea la nimeni, urmă Maggie în șoaptă, împărtășind parcă un adevăr străvechi, trecut dintr-o generație într-alta.

Toți se simțeau apăsați de prezența ei, dar și covîrșiți de admirație și mișcați de înflăcărarea ce-o arăta. Și n-aveau nici o scăpare, cum îi domina aprigă, sfredelindu-i cu cărbunii scăpărători ai ochilor.

— Asta s-ar potrivi ca inscripție pe un steag, cuteză Sam să caște gura.

— Da, Cameronii nu-și pleacă urechea la nimeni, le repetă sfidătoare după care o auziră coborînd scara. Rămaseră întinși pe spte, urmărindu-și răsuflarea aburoasă, la fel de tremurătoare, de pildă și înghețată ca și sufletele din ei.

— Numai de nu s-ar omorî atîta cu firea, glăsui Sam după un timp — și asta fiindcă se cerea o încheiere, ca să-i prindă în sfîrșit, somnul.

— Mare povară să fii Cameron ! suspină Andrew înainte de-a adormi.

II

Grija de căpetenie a familiei — care cu timpul deveni o obsesie — era cine avea să le treacă mai întîi pragul. Spre deosebire de alții, ei nu se dădeau în vînt după superstiții, și totuși aceasta îi robise prin adeveriri succesive. În Pitmungo, ca și în alte așezări din Scoția, primul vizitator întruchipa semnul norocului și al prosperității în casa cea nouă, iar ca o chezășie a harurilor dorite, mesagerul trebuia să întrunească anumite însușiri ; de era bărbat, să fie chipeș, voinic, oacheș la piele și cu păr negru, iar de se nimerea o femeie, să fie frumoasă și blondă. În plus, era de dorit să aducă ceva — o ofrandă sau dar — nu să vină cu mîna goală, prevestind prin aceasta foamete sau chiar moarte în casa în care a pășit. Unii localnici, neavînd prieteni destul de arătoși, sau de tuciurii ca să le poarte noroc, mergeau într-atît de departe încît tocmeau oameni anume care să-i viziteze după mutare, punîndu-le în mînă cîte o sticlă de whisky ori un coș de portocale, cumpărate de gazde. Numai că în sălașul lor din Tosh Mungo nu se arăta nimeni. Dimineața, după ce își mîncau slăninuța cu pîine — o noutate la ei și un semn de sporire — ieșeau cîte unul, își luau gamela întinsă de Sarah și le aminteau celor rămase în ușă, să fie cu ochii în patru după un bărbat falnic și negricios, potrivit pentru „primul picior peste prag“, cum se spunea în Pitmungo. Și numai după acest sfat, repetat zilnic, o porneau de vale, pe Măgură, doar ei, ai familiei, deoarece restul îi ocoleau. Dar ce buchet minunat alcătuiau la un loc ! așa cum și Maggie se vedea nevoită să recunoască. Iar seara, cînd se întorceau de la lucru, mai înainte de toate întrebau de „primul picior peste prag“, care tot nu apăruse. Iar cînd după multă așteptare se ivi, în sfîrșit, nu semăna cu nimic din tot ce speraseră.

Sarah se afla în odaia din față, mestecînd în cazanul de rufe, cînd auzi ciocănitul în ușă. Se repezi s-o deschidă, și în fața ei se ivi un tinerel spălăcit și cu părul blond, înalt de statură, dar nici pe departe chipos. Părea bine legat, după criteriile din Pitmungo, și bine hrănit, guraliv — ba chiar un pic șmecheros — în sensul bun al cuvîntului, cu o față netedă, limpede conturată și chiar luminoasă.

— Hai să trăiești, îi spuse pe un ton mucalit, iar Sarah îl cercetă buimacă, neștiind ce vrea de la ea. Ce-ai rămas amuțită ? Nu știi ce se spune cînd vezi un oaspete în fața ușii ?

— Păi de unde, cînd nouă nu ne intră nimeni în casă ? bîigui fîstîcită.

— Se zice : poftim înăuntru !

— Așaa ? Atunci, poftește și dumneata.

Era grozav de stingheră din pricina mîinilor roșii și a șuvițelor ude de păr ce-i cădeau de o parte și de alta a feței și, profitînd de o clipă, cînd îl văzu pregătindu-se să pășească în odaie, fugi alături să-și adune părul și să-l prindă în conci. Dar cînd se întoarse, flăcăul era tot în ușă. De-abia atunci înțelese cu groază — cu o spaimă ce-o țintui locului — că era primul străin care le trecea pragul — un om atît de nepotrivit, blond și mătăhălos, cu toate că în mînă ținea ceva. Cum putea să primească în casă o piază rea, un aducător de primejdii, de accidente ori chiar de moarte ?

— Va trebui să mă ajuți ca să intru, altfel nu prea am cum, îi zise, întinzînd în același timp brațele după ea.

Ce-i rămînea de făcut decît să-i dea ascultare și să-l sprijine peste prag ? Și acest gînd îi spori deznădejdea, fiindcă, după ce chemase dezastrul în casă, îl mai tîra și cu propriile-i mîini. Totuși, se duse în întîmpinare. Dar cînd după primii doi pași îl lăsă brusc din brațe, îl văzu prăbușindu-se, și se repezi să îl prindă. În poticneala-i nesigură, se lăsă cu totul asupra ei, descumpănind-o, silind-o să se agațe de el și, pentru o clipă chinuitoare, se trezi strînsă în brațe, lipită de pieptul lui, cu neputință să se desfacă din încleștare. Cînd își recăpătă echilibrul și se desprinse de el, îi venea să intre în pămînt de rușine.

— Iaca norocu de a fi olog, îl auzi vorbind vesel.

Mergea rezemîndu-se în două bîte, însă destul de bine, și numai cînd se așeză pe scaun observă că are picioare de lemn. De-abia atunci înțelese și cine era musafirul. Sandy Bone — îmbătrînit și schimbat, față de cum îl știa înainte de accident. Măcar bine că nu venise cu mîna goală, ci cu o sticlă de whisky de calitate.

— Am mai primit o ploscă de la familia ta...

— Știu, dar aia a fost numai pentru un picior. N-ai vrea s-o destupi ?

Sarah îi scoase dopul și turnă cu generozitate din ea.

— Nu iei o gură cu mine ?

Oare se cădea pentru o fată ? cumpăni ea o clipă, după care, luă sticla și turnă un strop într-o ceașcă.

— Binecuvîntată fie această casă ! toastă el ciocnind, și Sarah începu să scheune ca un animal cravașat.

Tînărul o privi cu uimire și întinse brațele s-o apuce. Ar fi vrut s-o mîngîie și s-o legene, ca pe un prunc. Oare să-i mărturisească grija ce o muncea ? Să-l întristeze, spunîndu-i că venirea lui e prevestitoare de rău ? se frămînta deznădăjduită. Pînă la urmă, nu se mai putu stăpîni și își dădu gîndurile pe față.

— Ești primul străin care pune piciorul la noi de cînd ne-am mutat, îngînă ea pierdută, dar în loc să se arate îngrozit de el însuși, ori măcar întristat, Sandy pufni într-un rîs la fel de slobod ca și scîncetele ei dinainte, lucru ce-o făcu să-și întoarcă privirea mirată.

— Cum naiba să pun piciorul cînd nu am nici unul ?

Un răspuns caraghios, dar plin de adevăr, care-i stîrni și ei rîsul, mai întîi fiindcă scăpase de apăsătoarea teamă și apoi pentru că-l vedea hohotind, ca un apucat, de nu mai știa dacă e numai rîs sau sminteală curată. Într-un tîrziu se opriră.

— Oo, Doamne ! N-am mai rîs așaa... de cînd m-a făcut mama, mărturisi el, ciocnind iar. Dă-i drumul pe galerie, cum zic minerii, că doar în glumă mai pomenesc de mină și abataje. De coborît în ele, adio !, spuse fără pic de mîhnire în glas.

— Cînd ai ieșit din spital ?

— De mult. De doi ani. Dacă nu și mai bine. Dar nu am vrut să m-arăt pînă n-am învățat să umblu în bîte. Nu-mi trebuia mila oamenilor, pricepi ?

— Ihî, făcu Sarah.

Începuse să simtă efectele băuturii, și îi plăcea. În ochi nu mai îndrăznea să-l privească ; se temea de ei, de licărul jucăuș ce-l întrezărise în albastrul lor limpede. În privirea lui nu se citea nici tristețe și nici rușine, așa cum observase la atîția tineri și copilandri schilodiți în mină, și după aceea, zvîrliți, de parcă se ologiseră din vina lor.

— E adevărat, mi-am pierdut picioarele, dar infirm nu sînt, înțelegi ?

Auzindu-l, Sarah chicoti iar, ceea ce-l derută, după felul în care-o privi. Oare cum să-i explice hlizeala, care poate-l rănise ?

— Ai vorbit în dodii, ca mama, încercă ea. Noi săpăm la cărbune și totuși ne zice că nu sîntem mineri, pricepi ?

Sandy nu prinse tîlcul, dar nici nu-l interesa. Își tot rotea ochii prin încăpere care, spre mulțumirea fetei, arăta spilc.

— Mi s-a spus că maică-ta este o îngălată, mă crezi ?

Sarah îl scrută cu nedumerire. Poate nu știa ce înseamnă cuvîntul.

— Adică o femeie murdară, i-l tălmăci el.

— E limpede, am înțeles.

— Credeam că nu pricepi, ca străină de tîrgu' nostru.

— Cum străină ? Doar aici m-am născut și am mers și la școală.

— Așa e, uitucul de mine ! Te zăream cîteodată venind către casă. Aveai părul lung, strîns în cozi.

— Ei ! dondăni fîstîcită.

— Erai mai drăguță ca toate. Sarah protestă, scuturînd cu străşnicie din cap. Atunci cea mai dulce ! Ți se potrivește mai bine. O vreme, Amy Hope a fost mai frumoasă. Acum e în Dunfermline, femeie de stradă.

— Cu neputință.

— Ba iacă așa e.

— Vai, Dumnezeule !

— M-a agățat și pe mine. De-abia pe urmă și-a dat seama peste cine dăduse.

Sarah simțea o amețeală, de parcă plutea într-o lume de vis, și nu doar din pricina băuturii, ci și a discuției pe care o avea cu acest tînăr. Se ridică de pe scaun, încercînd să se scuture, să redevină ea însăși.

— Cînd te-a văzut cine ești, și-a luat tălpășița.

Sandy rîse gălăgios.

— Atunci habar n-ai ce poamă e Amy Hope. În loc s-o tulească, mi-a zis că flăcăilor din Pitmungo li se dă pe de gratis.

Fata se făcu stacojie la față și, pe moment, o străfulgeră gîndul s-o șteargă din cameră și să-l lase mofluz. Pe urmă își aminti însă de infirmitatea ce-l țintuise pe scaun, și, cum tot nu putea pleca singur, rămase pe loc. În schimb se întoarse la copaia de rufe.

— Oo, cerule, iartă-mă, îl auzi văicărindu-se. M-am trezit vorbind ce nu trebuie. Dar mă simt ca la mine acasă. Asta e pricina, înțelegi ?

— Îhî.

— Uitasem că sînt la voi. Iartă-mă ! Vrei ?

Tocmai termina de spălat flanela de lucru a lui Jemmie, și, cu ochii la ea, simți dintr-o dată o milă fără de margini pentru oropsitul de alături. El nu va mai îmbrăca niciodată asemenea straie. Ori, în concepția ce i se întipărise, la ce mai trăia un bărbat care nu era în stare să coboare în mină ?

— Te-am iertat, îi spuse cotropită de noua simțire.

Dar odată ce se frînse iar firul vorbei, nici unul nu știu cum să-l reînnoade. Îl văzu turnîndu-și încă o gură de whisky în pahar.

— Auzi colo, ingălate ! se zborși el. Ce muieri mincinoase și afurisite ! Aș putea mînca de pe dușumelele voastre, așa sînt de albe. În tot Tîrgu Măgurii nu găsești casă curată ca asta.

— Cînd vin bărbații de la lucru nu mai arată așa...

— Cred și eu. Care nu se întoarce soios de sub talpa pămîntului ?

Și de unde pînă atunci fusese senin și vesel la chip, îl văzu dintr-odată înnegurat. N-ar fi trebuit să pomenească de mină.

— Tînjești după ea ?

— Ooo, și-ncă cum !

Se posomorîse sărmanul, și-i păru bine văzîndu-l că mai trage o dușcă de whisky. Soarele după-amiezii poleia cu razele-i palide tot ce atingea în odaie, iar de se întîmpla să te afli pe scaun și să te învăluie în lumina lui, amețeai.

— Îmi plăcea vînzoleala de la „Buchea Cărții", continuă Sandy ; mă duceam nădușit și sleit de puteri, dar mă simțeam om întreg, cu gîndul la munca ce-o mîntuisem cu bine. După ce gîlgîiam berea, mă aștepta baia și cina, acasă, și o seară liberă, cînd puteam să fac tot ce vreau. Ooo, mi-era drag felul ăsta de viață ! Îmi plăcea și în abataj, să cioplesc la cărbune, să-l despoi strat cu strat, tăind cît mai adînc în perete, în căutarea celui mai bun : și-mi iubeam și ortacii, oameni cumsecade și de nădejde.

Soarele se culcase pe umerii-i povîrniți și rotunzi — de miner, cugetă Sarah — și pe părul său blond, pe care-l înroși, cu săgețile-i oblice, de ai fi zis că a luat foc.

— Și acum ce ți-ai pus în minte să faci ?

O întrebare primejdioasă pentru un tînăr fără picioare, dar izvorîtă dintr-o curiozitate nestăvilită, pe care nu și-o putea tălmăci.

— Să m-angajez mecanic la scripete ; așa am de gînd și așa o să fac. Tocmai învăț meseria, cum să cobor coliviile și să le trag înapoi, pline cu oameni sau cu hîrdaiele de cărbuni. Înțelegi ? Și acum ajută-mă să mă urnesc de pe scaun.

Cît de mult se bucura să-l audă vorbind cu atîta dîrzenie ! Sprijinindu-l, îi simți tăria brațelor și a mușchilor, și-i veni în minte ce vorbea tîrgul după accident. Numai un om cu o forță de taur putea să trăiască după zdruncinul prin care trecuse, așa ziceau toți.

— După ce mă văd cu o slujbă, sînt hotărît să mă-nsor.

— Ei, fugi...

— Zău că, da.

— Sînt sigură de pe acum.

Și din nou se bucură pentru el. Nu aducea cu nici unul din schingiuiții din Tîrgu Văii — tineri cu ochii supți de alean, nimiciți înainte de a fi bărbați, curate moaște, la mai puțin de douăzeci de ani.

— Da' tu mă vrei de bărbat ?

— Cum de nu, se trezi rostind fără voie, și pe urmă își duse mîna la gură, înfiorată de cuvintele ce-i scăpaseră.

Dar înapoi nu le mai putea lua. Așa le era hărăzit — cum o știau deopotrivă. Puteau să-i curgă lacrimile șiroaie și s-o zgîlțîie fiorii de-a lungul spinării. Ursita-și spusese cuvîntul, cum de altfel o presimțiseră amîndoi, încă din clipa cînd Sandy se așezase pe scaun și pufniseră în rîs ca smintiții.

— Atunci îmi dai un pupic ?

Instinctiv se trase de lîngă el, mai să-l lase să cadă a doua oară.

— Nu, asta nu.

— Păi de ce ? Doar te iau de nevastă.

Sarah se depărtă și mai mult, să n-o poată ajunge.

— M-oi lua, dar asta e altceva.

Și așa și era — singură, cu un bărbat în casă, întîiul lor oaspete, plus lumina aceea ciudată, a soarelui în descreștere.

— Încă nu te cunosc destul ca să mă săruți.

Rămase tăcut atît de mult timp, încît începu să creadă că îl jignise cu vorbele ei, sau că, pe cît de brusc o ceruse în căsătorie, tot așa se și răzgîndise.

— Înțeleg, zise într-un tîrziu, sculîndu-se *neajutat* de pe scaun și pornind către ușă, sprijinindu-se în bețe, după cum le numea.

Ar fi vrut să-l vadă plecînd. Şi încă fără zăbavă. Nu mai putea îndura apăsarea prezenţei lui, şi nici volbura ce-i stîrnise în cuget. Se cerea să pună o leacă de rînduială în el. Şi-apoi, dintr-o clipă într-alta, putea să răsară şi maică-sa, plecată cu treburi la „Jecmăneala Calicilor“.

— Îţi mulţumesc, încercă ea să-i facă vînt.

— Şi eu.

Agăţă flanela lui Jemmie la uscat, lîngă vatră, şi începu să golească apa, din albie.

— Mulţumesc pentru whisky, adăugă.

— N-ai de ce ; e un fleac.

— Şi pentru cererea în căsătorie, completă îmbujorată la faţă.

— Aa, da ; asta-i altceva, îi răspunse fără să-i observe roşeaţa.

„Hai, du-te“, îi spuneau ochii ei, dar el părea că nu înţelege. Mai voia ceva înainte de a trece pragul, ca să plece încredinţat că va fi a lui ; ce dobîndise i se părea doar o jimblă ; însă nici o fărîmă din trupul şi inima ei.

— Cînd pot să stau de vorbă cu taică-tău ?

— Cu tata ? Aici mama are cuvîntul.

— Nu, nu. În căsătorie, tata şi-l spune.

— Nu ştiam. Atunci vino într-una din zile.

— În care ?

— Curînd.

Fără veste întinse mîna şi o prinse, încolăcindu-i umerii cu un braţ, şi sărutînd-o pe gură pînă cînd fata şi-o simţi dogorind.

— Ne cunoaştem destul de bine, îi zise, cînd îi dădu drumul.

Şi rîse. Apoi trecu pragul, rezemîndu-se doar în beţe — odată ce scăpase de sticlă şi avea mîinile libere — şi o luă către capătul uliţei, unde se afla casa familiei Bone. Pe drum nu-şi întoarse privirea, ci doar flutură bastonul o singură dată. Şi Sarah înţelese.

— Cît a tîndăilit pe aici ? o luă maică-sa la refec. Sarah nu ştiu să-i răspundă. Se uita după soarele din fereastră, încercînd să-şi alunge răvăşeala din cuget.

— Cine ? întrebă după un timp.

— Băiatul.

— Soţul meu ?

Şi în acelaşi moment îşi simţi braţul înhăţat ca într-o menghină.

— Da' ce naiba te-a apucat ? urlă Maggie.

— Cum ce m-a apucat?
— Soțul meu? o îngînă în batjocură.
— Am spus asta? Maggie afirmă dînd din cap. Pesemne am visat.
Maică-sa o cercetă cu atenție.
— Cred și eu c-ai visat, fiindcă ține minte ce-ți spun: n-ai s-aduci un schilod în familie. Cel care te vrea de nevastă trebuie să fie în stare de muncă, să cîștige arginții pentru pușculiță.
— Îhî.
Mai tîrziu aflară și ceilalți despre primul venit, deși nu de la Sarah și nici de la Maggie, ci după sticla de pe dulap și după mireasma de whisky din gura ei. Și toți se făcură catran. Blondul înseamnă piază rea, așa că nu se puteau aștepta decît la ponoase, cel puțin un an de aci înainte.
— Nu zic, e băiat bun, dar de ce l-ai lăsat să intre? o luă Andrew la rost. Sarah zîmbea într-una. Puteai să vorbești din ușă cu el.
— Ce era să mai fac dacă m-am pomenit cu el înăuntru?
— Da' nu prea te văd întoarsă pe dos...
— Nici nu sînt.
— Halal răspuns! Bravo ție! se oțărî Jem. Da' ce mă mir! Doar nu pe capul tău o să cadă coperișul...
— Cum îl puteți socoti „primul picior peste prag" cînd el n-are nici unul? se pomeni repetînd cuvintele auzite la Sandy, care produseră același efect ca și asupra ei. Logica lor, atît de simplă și evidentă, îi făcu să rîdă cu poftă. Și, pe loc, hotărîră să pună capăt bezmeticei griji a „primului picior peste prag". Sam alergă într-un suflet pe Terenul de Sport, de unde se întoarse cu Black Willie Stuart, zis Wullie Chiposul — un flăcău scurt și îndesat — socotit, de cei cu gusturi de rînd, drept cel mai fălos din Pitmungo. Sam îl pofti înăuntru, să-l cinstească cu un pahar, iar o dată intrat în casă, și spre uimirea familiei, Sarah îl sărută.

12

Primul care a prins vestea a fost Ian; ca întotdeauna, Ian afla orice lucru — și în special pe-ăle rele — înaintea oricui. Cu știrea culeasă din zbor, ieși înaintea lui

Sam, proaspăt întors de pe Terenul de Sport, unde echipa din Pitmungo o învinsese pe cea din Kinglassie.

— Cum a fost? îl iscodi Ian, deși cunoștea rezultatul.

— I-am făcut terci. I-am scos în brînci din teren.

— Ei, bravo, fiindcă s-ar putea să fie ultimul joc, i-o trînti Ian, așa, ca din întîmplare, și cu răceală.

Sam cumpăni puțin, după care se hotărî să apuce momeala întinsă.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Cît îmi dai pe un clenci care, pentru unul ca tine, valorează cît un capăt de țară.

— Nimic. Fiindcă așa cum te știu, gură spartă, n-ai să-l ții mult în tine; așa că pînă la urmă tot o să-l aflu.

Mai tîrziu însă, cînd se înserase, Sam își înhăță frățiorul de braț și îl scoase în uliță.

— Haide, dă-i drumul, îi zise, aruncînd pe pietrele caldarîmului o monedă de trei pence.

— Nu mi-e greu să mă plec, dar nu face, doar pentru atît. Sam zvîrli încă un penny. Mai fă-te cu unu, se tîrgui Ian.

— Dar dacă-ți dau unu' d-ăsta, în loc? îi arătă celălalt pumnul.

— Tu ai fi păgubașu'.

Și Sam mai trînti un penny. Ian răsuflă din rărunchi.

— Se desființează Terenul de Sport, anunță parcă încîntat. Ni-l iau și-l împrejmuiesc.

— Cu neputință! sări Sam. E al nostru.

— O fi. Da' ni-l iau.

Sam îl privi cătrănit.

— Ești un mincinos, se stropși la el. Recunoaște că scornești verzi și uscate, îi strigă înhățîndu-l ca într-un clește. Mărturisește că umbli cu cioara vopsită.

Ian nu schiță nici un gest de apărare, ci-l înfruntă neclintit.

— Ești un mincinos împuțit! urlă Sam.

Împrejur se deschiseră cîteva uși, iar într-una din ele apăru un bărbat, cu un ciomag noduros.

— Ține-ți clanța, m-ai auzit? îi răcni amenințînd cu ciomagul. E Sam Cameron, spuse apoi peste umăr, informîndu-i pe cei din casă. Să vezi și să te crucești. Și eu care-l credeam băiat cumsecade...

Sam se simți strivit de rușine, dar lui Ian tot nu-i dădu drumul.

— Dacă nu e gogoașă, spune-mi de unde ai aflat-o?

— Din biroul lui Brothcock. A primit o scrisoare de la Lady Jane, adusă de avocat.

Asta nu mai părea născocire. Într-adevăr, administratorul chemase băieții de mină să-i măture prin birou, ori cum nu-și închipuia că știu să citească — mai ales cu bruma de carte învățată la școala Companiei — lăsase hîrtiile vraiște. După cum reieșea din scrisoarea citită de Ian, pe actualul teren de cricket urma să se înalțe mormanul reziduurilor, iar pe cel de rugbi, ciurul în care se prefira cărbunele. Grămada de zgură avea să se mute pe gazonul de fotbal — unde Sam se încununase de glorie ! — iar stiva minereului proaspăt extras, pe terenul unde acum se jucau inele. De-abia după ce auzi amănuntele, îl slăbi și Sam din strînsoare.

— Să zicem că ai adus-o frumos din coadă, dar știi unde ai zbîrcit-o ? Și pe moment îi veni inima la loc. Terenul e un bun comun care, conform legilor englezești, nu poate fi luat, nici chiar de una ca Lady Jane Tosh Mungo, sau Contesa de Fyffe, ori cum dracu își spune.

Ian ridică din umeri.

— Degeaba faci pe niznaiul. Doar știi că plătim chirie pentru gazon. La ce-i dăm, an de an, un vagon de cărbune, de Ziua Minerilor ? Așa că madama contesă n-are cum să ni-l sufle.

Ian scutură iar din umeri. El nu credea în nimic. Sam însă surîdea — fiindcă nădejdile lui se întemeiau pe pravile. Și totuși, în cîte o noapte, cînd întîrzia somnul și rămînea treaz, în pat, îl treceau nădușelile cu gîndul la cele aflate. De la unul ca Brothcock și mai marii Companiei te puteai aștepta la orice. Odată se hotărî să-l vadă pe Selkirk, să buchisească împreună bucoavnele legii, dar dimineața, cînd coborî dealul, călcînd pe iarba deasă și verde ce pardosea Măgura, ideea răpirii acestui bun i se păru caraghioasă și, cu cît se înălța soarele, tot mai de necrezut. Și apoi, îl furnica sila la gîndul să-l vadă pe Selkirk, cu fața lui buhăită și roșie, cu gura-i spurcată, care-i împuiase capul lui taică-său cu tot soiul de teorii ce-i surpaseră liniștea și orice bucurie ; iar mai presus de toate, nu i-o putea ierta că-l smulsese pe Rob din familie, cu balivernele sale meșteșugite. Sperietura cu Terenul de Sport se va dovedi pînă în cele din urmă la fel de vană ca și aceea cu trecerea Cameronilor pe lista suspecților — adică a oamenilor și a familiilor puse sub supravegherea

Companiei. Ori chiar de se aflau pe pomelnic, ciudat fel își mai găsiseră de a le-o arăta, deoarece Cameronii încasau la fișicuri ca niciodată. Pe cheiul portului St. Andrew se îmbulzea atîta puzderie de vase, încît Maggie nici nu-i mai trimitea în vîrful Măgurii să le numere.

Degeaba se speriaseră și cu primul vizitator în casa cea nouă, fiindcă, deși se apropiau de Ziua Minerilor — adevăratul AN NOU în centrele miniere, cînd avea loc și defilarea, sau „parada" cum i se spunea în Pitmungo — încă nu li se prăvălise tavanul în cap, nici explozii nu se iviseră și nici vreun miner nu căzuse lat la pămînt, ucis de gazul din abataj. Iar arginții curgeau într-una în pușculiță, acoperind pierderea pricinuită de melcii lui Gillon, și risipind trista amintire din cugetul său, cumpănind toate, se putea spune că le merge bine, afară de vreo trei neajunsuri, ce-i ședeau pe inimă maică-si, din care unul mai grav ca oricare. După ce Rob renunțase cu totul la obolul cuvenit pușculiței — lucru de așteptat, dealtfel — se dedase într-așa hal băuturii, încît era amenințat să-și piardă și slujba ; ori, cu toate că se rupsese de ai lui, odată ajuns la ananghie, se înțelegea că nu-l vor lăsa să moară de foame. Și inima lui Maggie era cît un purice la gîndul că va veni ziua să-i dea de cheltuială. Altă bubă era fiică-sa, Sarah, care fusese văzută pe după casele din Tosh Mungo, ținîndu-se de mînă cu Sandy. Și, de cîte ori era dojenită, făcea pe smerita, cerîndu-și iertare.

— Cască bine urechile, zbierase Maggie la ea. Nu zic că n-o fi băiat cumsecade, dintr-o familie de oameni cinstiți, dar tu stai de o parte. Nu-i mai da apă la moară, după cum faci acum, fiindcă noi nu înădim un schilod pe la ușă. Și cu asta am terminat !

Ca întotdeauna Sarah arătase supunere și căință, făgăduise să nu îl mai vadă, pentru ca din nou să cadă în păcat, la fel ca bețivul care se jură că nu mai pune băutură pe limbă.

A treia belea era Sam. Cu o lună înainte de Ziua Minerilor, cînd îi venise rîndul să dea partea lui de cîștig pentru pușculiță, Sam nu avusese un sfanț.

— Unde-s banii ? Ce-ai făcut cu ei ? îl luase Maggie la întrebări.

— Nu pot să spun.

— Faci un mare păcat, de care cred că-ți dai seama. Și toți din familie gîndeau ca și ea.

— Recunosc. Dar o să-i dau altă dată, grămadă. E tot ce pot spune acum.

Vorbele sale căzură ca un trăsnet în cameră. Adevărat, se mai întîmplase ca Rob Roy să vitregească visteria de niscaiva bănișori cheltuiți pentru sufletul lui, dar un asemenea refuz categoric nu se pomenise din partea nici unuia.

— I-ai dat lui Rob Roy, așa e ? interveni Gillon într-un tîrziu. A dat de bucluc și l-ai ajutat.

Sam nu-și ridică ochii înfipți în podea, ci dădu doar din cap, în sens negativ. Atunci Jemmie, luminat de o idee, străbătu încăperea și-l prinse pe după umeri, într-un gest de înțelegere și bună voință.

— Uite ce-i, frățioare. Oricare ar fi fufa, n-o lua de nevastă. Și dumneaei are vină, nu numai tu, că doar amîndoi v-ați înfruptat din plăcere. Unde scrie să plătești pentru asta ? Sam încerca să se desprindă de Jem. Dar acesta nu îl slăbi, predicîndu-i și mai însuflețit. Las-o să stea cîteva duminici la rînd, pe scaunu' pocăinței, în biserică, și-o să vezi că nu crapă. S-au mai întîmplat doar asemenea chestii, nu numai tu te-ai trezit cu un țînc dintr-o joacă...

— Termină, Jemmie, se zbîrli Sam. Nu-i vorba de nici un plod și de nici o afurisită de joacă.

A trebuit timp pînă să se dezmeticească și ceilalți și să priceapă cum că n-aveau de-a face cu un pocinog dintre cele multe, cîte se pomeniseră și se dezlegaseră în tîrg.

— Atunci unde sînt gologanii ? îl întrebă iarăși maică-sa.

— Nu-i mai am.

— Ce fel de răspuns mai e și-ăsta ?

— Singurul pe care-l pot da.

Era pentru prima dată cînd îi înșela așteptările, fiindcă pînă atunci adusese tot atîția ca și Gillon. Totuși, intervenția lui Jemmie prinsese bine ; cel puțin i se ridicase un pietroi de pe inimă, aflînd că nu e rost de un plod în casă. Și după ce scrise un zero în dreptul lui Sam, le spuse încîinată :

— Hai, dați-mi-i pe ai voștri.

Dar oricît ar fi luat de la ceilalți, tot nu era deajuns. Îi trebuiau toți, pînă la ultima para chioară. Pușculița căpătase altă menire, mult mai cutezătoare decît toate cîte le plăsmuise pînă atunci. Și pe care, bineînțeles, n-o știa decît ea.

13

De ani în șir urmărea firma, și orice semn de dărăpănare și de ruină o ungea pe inimă.

Douglas Ogilvie and Sons, Ltd.
Angrosiști de utilaje miniere
Back Street, Cowdenbeath

Un negoț prost diriguit și pe ducă, despre care nimeni nu cunoștea atîtea detalii ca Maggie. Cîndva, se aflase în fruntea furnizorilor de utilaje miniere din Cowdenbeath, și chiar azi mai făcea vînzare în virtutea obișnuinței și a faimei trecute, fiindcă domnul Ogilvie — moștenitorul firmei — nu dovedea nici pricepere și nici mare interes. Stocurile de mărfuri erau în continuă răvășeală, contractele se pierdeau, notele de plată zăceau neonorate, în timp ce utilajele grele erau lăsate în ploaie și sub zăpadă, pînă cînd, în cele din urmă, trebuiau lichidate la prețul de cost, și chiar mai puțin, numai ca să le facă de petrecanie.

Cînd Malcolm — fiul titularului — își găsi moartea din băutură, ori căzînd de pe cal — dacă nu chiar din amîndouă — iar cînd Donald — fiul de-al doilea — se sătură de un tîrg cum era Cowdenbeath și părăsi Scoția, strămutîndu-se în Canada, Maggie înțelese că a sunat ceasul bun pentru ea. Și la o lună de la plecarea lui Donald, trimise prima depeșă domnului Ogilvie — un hîrb uitat de moarte pe lume — iscălindu-și epistola „M. D. Cameron", cu o scriitură cît putu ea mai bărbătească.

Nu, i se răspunsese ; dispariția celor doi fii nu îl silea cu nimic să pună cruce afacerii și s-o vîndă. Doar ea îi aducea pîinea. La care Maggie se grăbi să-i scrie din nou domnului Ogilvie — deoarece el nu răspunsese la primul răvaș — explicîndu-i cum că probabil dumnealui a înțeles-o greșit, întrucît Grupul Cameron, cum îl denumi ea, nu se gîndise să-l lipsească de întreaga afacere, ci doar să-l determine să-i accepte ca viitori proprietari, în cazul, aproape exclus, cînd domnului Ogilvie i s-ar întîmpla ceva. Această învoială, odată încheiată — firește la un preț convenabil pentru ambele părți — ar fi an de an reînnoită, la o sumă plătită în bani gheață. După precizările acestea, n-o mai miră invitația de a poftі într-o sîmbătă să discute

cu domnul Ogilvie. În schimb, acesta încremeni de uimire văzînd că „M. D. Cameron“, era de sex feminin.

— O doamnă ! izbucni înmărmurit de surpriză. I se părea grozav de bizară, de nostimă și de amuzantă această apariție. O femeie într-o afacere de utilaje miniere !, exclamă iar, clătinînd din cap și zîmbind. „Nici un dinte în gură“, observă Maggie încîntată. O femeie într-o afacere ca a noastră mi se pare la fel de ciudat ca și în fruntea unei crescătorii de tauri.

„Prăpăditul, se hîrbuise la fel de iute ca firma, constată Maggie cu plăcere crescîndă. E destul să-l privești mai de-aproape să fii sigur că mult n-o mai duce.“ La rîndul său, domnul Ogilvie se holba la ea de-i ieșiseră ochii, deși, prea limpede n-o putea desluși, în întunecimea sau, mai exact, în îmbîcseala biroului.

— Ați coborît vreodată în mină ?

— Nu. Dar domnul Westwater se uită la alții cum scriu ca să scoată și el cărți izbutite ?

Replica ei îl făcu să rîdă.

— Dibaci răspuns ! se hlizi el. Extraordinar de isteț ! Merită onorat cu un pahar. Vreți să gustați cu mine o leacă de vișinată ?

„Așadar suferi și de meteahna băuturii, îi răspunse Maggie în gînd. Bravo ! Asta îți vine de hac ! Numai s-o ții așa, cu cinsteala înainte de masă !“ Și, cu toate că în viața ei nu pusese gura pe vișinată, primi invitația numai să-l îmboldească să bea. Sorbi din pahar. Era bună licoarea. Domnul Ogilvie se lăsă pe speteaza jilțului, punîndu-și paharul pe un vraf de contracte și de facturi colbuite, răscolind un nor alb și înecăcios.

— Phii ! suspină din rărunchi. Părea încîntat de el însuși și de cum îi mergea afacerea. Să mă vadă acum doamna Ogilvie, cinstindu-mă cu o femeie, și încă una grozav de frumoasă, între pereții biroului... Știți, e foc de geloasă.

„Pe ce dracu !“ se întrebă Maggie. Dar cum intrase în joc, trebuia să-i dea înainte.

— Mi-aș permite o singură observație. De-o fi să vă apucați de negoțul nostru, o să fiți cea mai dulce persoană din cîte s-au ocupat vreodată de utilajele miniere.

„Bate cîmpii, își spuse ea. Se vede că înghite laudanum sau siropuri de tuse cu morfină în ele ? !

— Îmi îngăduiți să fumez ? Nimic mai bun ca o țigară de foi la paharul de vișinată. Și-și mai turnă unul.

„Trage fumul în piept, își notă bucuroasă și mai face și pe fantele, hodorogul. Cu siguranță, va voi și ceva tăvăleală prin pat, pînă la semnarea contractului". Și la gîndul acesta, socoti de pe atunci cam pînă unde-o să-l lase să se întindă.

Cu măguleli și cu vorbe în doi peri, se duse o bună parte din sticlă, majoritatea pe gîtul lui, și numai pe urmă ajunseră la chestiunea contractului. Condițiile învoielii erau de-a dreptul picate din cer. Grupul Cameron se oferea să-i dea ca plocon douăzeci de lire pe an, pe tot restul vieții, ori pe cît mai dorea să rămînă în fruntea firmei, în schimbul învoielii de a le-o vinde lor, cînd va suna ceasul și la un preț de trei sute de lire, plătite fie întreprinderii, ori lui, la retragere.

— Vreți să îmi spuneți că de-oi mai trăi încă douăjdeani — o cifră de care știuse ea c-o să se agațe — îmi veți trimite patru sute de lire numai să vă prefer de mușterii și să vă vînd firma la trei sute de lire ?

Maggie încuviință și sorbi din pahar. „Mare minune s-o tîrăști pînă-n primăvară", îi prevesti ea în gînd. Și-i mai umplu un pahar.

— Acum înțeleg de ce nu se face negoț cu femeile. De v-ar auzi alții, ar zice că v-ați pierdut căpșorul ăsta drăguț. Cît despre mine, întotdeauna am fost de părere că locul femeii e în pat, adicăă... acasă.

„De n-ai avea bragă în mădulare, ai roși, căzătură", îl boscorodi în sinea ei dar vlăguit cum era, chipul său palid se plecă peste niște hîrțoage, pe care le tot foia dintr-o parte în alta.

— Aș avea nevoie de un răgaz, să mai reflectez, spuse el.

„Asta e doar pretext ca să mă mai vadă", îl dibui Maggie. Arvuna pe care o așteaptă peste sunătorii din pușculiță. Oricum, mai ușor îi venea să i-o onoreze în natură, decît în arginții adunați cu atîta caznă.

La plecare o conduse prin ușa de la fațadă. Vitrina, în care erau înțesate de-a valma pompe de extras apa din mină, era așa de prăfuită, încît mai că nu se vedea marfa. Și gîndul lui Maggie, de a readuce la viață maghernița muribundă, o făcu să saliveze de poftă și nerăbdare. Pînă și cînd îi sărută mîna, strîngîndu-i-o, nu fără înțelesuri, ceva mai mult decît s-ar fi cuvenit, era cu mintea tot la remiza de către stradă, care se putea transforma, cu vitrină cu tot, într-o mică expoziție, unde să se prezinte

mărfurile depozitate în curte, în timp ce actualul birou ar rămîne pentru registre și socoteli. Afară, în lumina crudă a străzii, hodorogul arăta groaznic, mutra lui amintindu-i de o broască țestoasă, cu ochii aceia mari, stinși și apoși, cu pungi pe sub ei, și fața brăzdată și grăunțoasă, ca un spate de carapace. Și dacă pînă acum oferta i se păruse riscantă, privindu-l pe Ogilvie în lumina necruțătoare, îi mai veni inima la loc.

În cîteva săptămîni, ramolitul ajunse să întindă coarda dincolo de măsură — întocmai cum se așteptase — vîrîndu-și mîinile pe unde n-aveau ce căuta, dar scotoceala l-a costat, fiindcă a trebuit să-și pună numele pe învoială, angajîndu-se definitiv. Maggie i-a înmînat și cele cinci lire — pentru primele patru luni — și, cu hîrtia pecetluită de semnăturile amîndurora și ascunsă în sîn, își văzu de drum, către casă. Pușculița era angajată, Cameronii la fel, așa că nu mai avea cum să dea înapoi. Oricît de lung era drumul spre pricopseală, primul pas îl făcuse. Începeau să se scuture de sărăcie.

De aceea, cînd veni din nou rîndul la pușculiță, iar Sam nu avu ce să dea, tună și trăsni ca o vijelie. Dacă mai înainte nu îngăduise abateri de la sacra îndatorire, acum, cînd intraseră în horă, cu Ogilvie, nu putea exista nici milă și nici tocmeală. Ajunse pînă acolo încît își izgoni fiul din casă, dar la gîndul că în felul acesta va pierde mai mult, se potoli și-l toleră pe moment.

Numai Sandy Bone — care între timp se angajase mecanic la scripete îi știa secretul lui Sam. Doar el îl cobora dimineața în colivie cu alți mineri, și tot el îl aducea sus cu următorul transport. Iar seara, cu puțin înainte de ieșirea oamenilor din tură, îl slobozea încă o dată în tenebrele minei, pentru ca după un sfert de oră să-l tragă la suprafață cu ceilalți ortaci, ce ieșeau din schimb.

Administrația minei — care nici că se sinchisea de lipsa lui Sam, deoarece el era păgubașul lipsit de salariu — îl știa acasă, accidentat. În realitate, însă, flăcăul începuse să se antreneze pentru apropiatul concurs de atletism, alergînd pe potecile de la poalele zonei de exploatare, unde nu-l vedea nimeni. La început, nu cu prea mare folos ; putere avea, har Domnului, dar mușchii-i erau crispați, ca la orice miner — înnodați și rigizi de la statul pe vine și nesfîrșitele aplecări și ridicări din abataj. Ținta lui era să-și destindă trupul, și se căznea să alerge cît

mai lin și mai neforțat cu putință. În prima săptămînă i se păruse că n-o să-și revină de-a pururi, pentru ca într-o după masă să simtă primul rod al strădaniei — o fugă degajată, cu pași mari și firești, ca pe vremea cînd era încă fraged, nu anchilozat de mină. Săptămîna aceea fusese un chin, fiindcă, deși săpatul cărbunelui nu e treabă ușoară, totuși nu cere acea rezistență continuă, ca alergarea de performanță. Continuă neabătut exercițiul, pînă dobîndi elasticitate și suflul de alergător, pentru ca după aceea să descopere că e în stare să fugă aproape la nesfîrșit, cu o rezistență nebănuită. În a doua săptămînă trecu la salturi — saltul pe loc, saltul în fugă, cel cu obstacole, și saltul la mare înălțime. Iar după aceea la aruncarea ciocanului — proba cea mai riscantă, deoarece, oricît de pregătit ar fi fost, existau în Pitmungo oameni mai puternici ca el, ca bătrînul Andy Begg, de exemplu. Ori ca să compenseze însușirile înnăscute ale adversarilor, trebuia să aibă viteză, iscusință în rotirea ciocanului, o sincronizare perfectă și mare iuțeală la ridicare. Dar la capătul săptămînii a doua, azvîrlea greutatea de treizeci și șase de livre la o distanță de două ori mai mare față de început, iar, în cele din urmă, cu cinci, șase picioare peste limita atinsă la ultima întrecere din Pitmungo.

Noaptea, cînd nu-l prindea somnul, recapitula concursurile trecute, analizîndu-le în parte, cîntărindu-și rivalii, plănuindu-și și mișcările pînă în cele mai mici amănunte, fiindcă întregul succes atîrna de cruțarea puterii, de felul în care și-o va drămui. Ce rost avea să cîștige o alergare printr-o depășire de cincisprezece iarzi, cînd un singur iard îi asigura biruința, ori să facă trei încercări la oprire — bătaie — săritură, cînd de la prima o putea cîștiga ?

Și toată această agoniseală de forțe, pentru un lucru pe care nimeni nu-l mai făcuse, sau poate nici nu visase să îl încerce de la înființarea Concursului, din 1705 : să candideze la toate probele și să le ia.

— Pe toate ! Pe toate ! se trezise strigînd, rostogolindu-se în pat și zvîrlind pe jos țolul cu care se învelea.

— Ce-ai pățit, frățioare ? îl întrebă Jemmie. Ce coci ? Te văd stors ca un cal de curse.

Asta-și dorise să audă. În schimb el hotărî să nu sufle o vorbă despre mărețul său plan.

— Știi foarte bine că mama nutrește un vis pe care nimeni nu îndrăznește să-l scormonească. Tot așa am și eu un vis de care nu-mi place să fiu întrebat.

— De la lucru chiulești pe rupte, îl ațîță celălalt.
— De unde știi ?
— Asta-i bună ! Oi fi crezînd că nu te-a văzut nimeni mozolindu-te cu praf de cărbune ca să arăți că ai fost în mină ?
Sam rămase descumpănit. Asta însemna să trăiești într-un tîrg blestemat, unde veșnic ești iscodit.
— Tot ce pot să-ți spun deocamdată e c-o să-mi plătesc datoria la pușculiță pînă la ultimul cent.
— Ce-mi pasă mie !
— Ei, iaca, mie îmi pasă.
Și așa va fi, își făgădui Sam. Voi cîștiga toate premiile, fiecare sticlă de whisky, fiecare hîrtie de zece peni, fiecare cupă de argint, donată de Lady Jane. Pentru ca mai tîrziu, cînd nu vom mai fi în Pitmungo, ci oriunde pe suprafața pămîntului, numele Cameron, al lui Sam Cameron, să nu fie niciodată uitat.

14

Sam sări de jos ca un arc și se zgîi împrejur.
— Am întîrziat, se lamentă plin de spaimă. S-a dus naibii Concursul.
Jemmie întinse o mînă și îl împinse din nou pe salteaua de paie.
— Potolește-te, frățioare, n-auzi că de-abia se strîng oamenii ?
Rămăseseră întinși în penumbra odăii, cu urechile ciulite la zarva familiară de afară.
— Auzi fanfara minerilor din Pitmungo.
— Cea mai nenorocită din cîte există în West Fife.
— Ba din toată Scoția.
— Nu știu cum vă dă mîna să mai rîdeți de ea ; mai bine primeați să cîntați și voi, cînd ați fost poftiți, îi mustră Andy. Poate o mai dădeați pe brazdă.
— I-ai văzut ce poartă pe cap ? Niște cutii de carton, sau așa ceva, cum li se pune măgarilor.
— Vorbe-i ușor de îndrugat, dar să mergi cu alea-i mai greu, vorbi tot Andy, dojenitor.
Se auzi o pîrîială prelungă de tobe, urmată de o ciocnire de talgere.
— La țanc le-au izbit.

Flautul la care cînta Sarah, răzbea, cu unda-i suavă, prin bîzîitul hodorogit al darabanelor.

— Frumos îi mai zice Sarah, observă unul din ei.

— E cea mai bună din toți.

Ascultau muzica, sorbind răgazul petrecut atît de tihnit, tolăniți pe saltele.

— Credeți că o fi ceva între ea și Sandy Bone? întrebă Andrew.

— Se vede de la o poștă, da' tot degeaba. Nu-i dă *ea* voie să-l ia de bărbat.

— Numai că Sarah are, ca orice om, un cuvînt...

— Pe care *ea* n-o lasă să-l spună.

Și din nou tăcere. *Ea*. Întotdeauna *Ea*. O auzeau și acum, foindu-se prin bucătărie, cu pași zoriți, cu mișcări iuți, zornăind vasele, trîntind farfuriile, în loc să le așeze, ori smucindu-le în loc să le ridice cu binișorul, fiecare mișcare pătrunzînd prin pereți și tavan, de-și făcea simțită prezența pînă sus, unde se aflau. Un vîrtej de aer, încercînd să răzbată prin pîntecele unui trombon de pe uliță, țîșni ca un muget prelung pînă în camera lor.

— I-auziți, fraților! Careva a înjunghiat o scroafă, rîse Jemmie.

— O purcică, îl corectă Andy.

— Scroafă sună mai bine.

— Numai să nu te audă *ea*, c-ai pățit-o, îl făcu Andrew atent.

— Ba las-așa, scroafă, se încăpățînă Sam.

— Scroafă, se alătură Andy, și se porniră cu toții să îngîne cuvîntul, cu glasuri scăzute, dar destul de răzbătătoare. „Scroafă, scroafă, scroafă..."

— Oo, ce grozav e! se bucură Sam. Și cît de cutezător!

— Și urît, completă Andy, după care se hliziră cu poftă, și o luară de la început.

Gillon ședea în pat și îi asculta. Îngînarea lor străbătea pînă jos, în odaia de toate zilele, ca un sfîrîit de cimpoi. Ar fi trebuit să urce la ei și să-i ia la rost. Dar nu avu inima s-o facă. Se bucura să-i audă veselindu-se și, totodată, îi pizmuia. Erau împreună, tolăniți ca belferii, împărtășindu-și orice gînd și întîmplare din viața lor. El nu avusese parte de așa ceva, nici în tinerețe și nici acum. Și apoi de ce i-ar fi dojenit, cînd tot nu îl ascultau. Dar ei îi știau de frică. Și asta din vina lui, pentru că depusese armele și nu îi mai înfrunta. Pînă și banii îi mînuia Andrew. Și cum ar fi putut să se pună

de-a curmezișul? Băiatul se tîrguia mai bine și întotdeauna era în cîștig. Acum el se ducea în Kirkcaldy, de unde cumpăra role de linoleum pentru a le vinde în tîrg, vorbind cu oameni de seamă, la porțile fabricii tocmindu-se, încheind tîrguri bune, nu ca Gillon, care nu știa să-i întoarcă pe degete. De cîte ori nu auzise în mină, sau în drum către casă, șușotindu-se în spatele lui : „A intrat în nădragii lui John Thomson", ceea ce în Pitmungo însemna că trăia sub papucul nevestei, abdicînd de la mîndria lui de bărbat.

„Păcat! Cînd te gîndești că l-a pus la pămînt pe Andy Begg!" aminteau ei mereu, dar nu ca o laudă, ci rîzîndu-și de el. „Cine ar fi crezut una ca asta?!"

Coborî din pat și, în virtutea deprinderii, își trase pe el pantalonii și bunda de lucru. De-abia pe urmă, cînd era gata îmbrăcat, își dădu seama de ce făcuse ; le dădu jos și puse hainele negre, de sărbătoare, roase și ponosite, ca vai de ele. În lumina puternică a dimineții, haina albită avea spatele complet lustruit de atîtea mii și mii de ceasuri de stat în strana bisericii. Multă vreme nu avea să-l mai țină. Ca și pantalonii, prin care vedeai ca prin sită.

Se înșelau oamenii, răspunse el amintirii ce-l hăituia. Nu renunțase la mîndria lui de bărbat, ci pur și simplu îi fusese răpită. Ori asta schimba înfățișarea lucrurilor! Cerbicia și patima năzuințelor ei nu se puteau măsura cu voința lui încît, puși în același cîntar, taraua ei atîrna mult mai greu. Ori de nu îți dorești un lucru cu destulă tărie, e firesc să-l cedezi altcuiva. Dar asta nu era renunțare, ci mai degrabă înțelepciune și împăcare cu viața ce ți-a fost hărăzită.

Odată îmbrăcat, o porni pe scări, spre odaia feciorilor. Suia pentru a doua oară la ei, ceea ce dovedea cît de puțin se vedeau. Ivirea lui îi umplu de mirare.

— E vremea să vă sculați. Într-o jumătate de ceas începe parada.

— Noi stăm acasă, tată. Ne odihnim, ca să fim în formă pentru concurs, răspunse Sam.

— Doar e Ziua Minerilor, le aminti, privindu-i pe rînd. Cum ați putea să nu mergeți?

— La ce bun ne-am duce? Să vedem oamenii defilînd și să auzim o fanfară nenorocită? interveni Jem.

— Pesemne că nu înțelegeți. E Ziua Minerilor. E sărbătoarea noastră. Dar parcă nici acum nu prinseseră

tîlcul. Așa că mai stărui. Eu sînt străin de loc, dar știu ce s-a petrecut aici, și mai știu că nu trebuie să uităm trecutul.

— Trecutul s-a dus, e îngropat, tată, glăsui Andy.

Și, fără a mai spune o vorbă, Gillon se întoarse și o apucă iar pe scări, aducîndu-și învinuiri pentru nepăsarea ce-o arătase. Numai lui i se datora totul! El îi ținuse departe de întunecatele fapte petrecute aici.

— Coborîți la mîncare! le strigă Maggie.

Gillon o privi, fără s-o vadă, urmîndu-și drumul. Ieși în uliță și-o porni de vale, tocmai spre celălalt capăt al tîrgului. Selkirk era în scutece, așa cum se așteptase, dar îl făcu să iasă din ele.

— Te rog să vii pîn' la noi și să-i convingi pe băieți să defileze și ei de Ziua Minerilor. De izbutești, ai de la mine o juma de Glenlivet.

— Pentru asta-l fac și pe Brothcock să delifeze, răspunse bibliotecarul, și începu să se îmbrace.

Cînd ajunseră în Tosh Mungo, Selkirk era roșu ca racul la față și cu răsuflarea la gură. Dar treaz.

— Acesta e domnul Selkirk de care m-ai auzit vorbind, i-l prezentă lui Maggie.

— Ghiceam și fără să-mi spui, vorbi înțepată.

— Unde e sticla de Glenlivet? Domnul Selkirk ar dori să bea.

— Și p-asta aș fi ghicit-o. Dar nu e puțin cam devreme ținînd seama că parada nici nu a început?

— Adu sticla, se stropși Selkirk. Omul s-a oferit de bună voie să-mi dea de băut.

Și Maggie nu mai cîrti.

Pe băieți i-a luat ca din oală, cum ședeau pe saltele, rezemați de perete și cu fețele către ușă.

— Va să zică v-ați hotărît să nu vă urniți de acasă de Ziua Minerilor. N-aveți chef să vă mișcați fundurile și să defilați cîțiva pași, cinstindu-i pe cei dinaintea voastră, așa e? începu Selkirk, pe un ton care te furnica pe spinare. Vă cruțați mădularele, ca să fiți ca zmeii la întrecere. Hop, țop, trosc, ai sărit și ai înfulecat panglica albăstrie. Bravo vouă, sportivilor! Halal feciori are Cameron! Bine faceți! Să nu vă mișcați din pat. Lînceziți cît vă place și scoateți-i din cap p-ăi de v-au ușurat viața, murind colo, în mină, nu de gaze otrăvitoare și de explozii,

ci de nemîncare, în timp ce dădeau cu sapa. „Iertaţi-ne, boierilor, dar trebui' să ne lungim puţin..." şi nu se mai ridicau de jos. Crăpau de foame, ţinînd sapa în mînă. Da' ce să vorbim de trecut, cînd şi azi mai putrezesc oameni, pe Uliţa Igrasiei, duhnind în odăile lor împuţite şi năpădite de şobolani, zăcînd pe duşumelele goale, secătuiţi de puteri. Asta le e răsplata pentru şaizeci de ani petrecuţi în măruntaiele minei. Să-i lăsăm însă şi pe ei de o parte, şi să vă spun ceva de strămoşii voştri, atleţilor, despre bunicul, de pildă, pe care maică-sa l-a tîrît în mină de pe cînd avea şase luni, lăsîndu-l într-un căruţ de cărbune, în umezeala şi mocirla de acolo, cîte paisprezece ore pe zi, în timp ce ea căra sus, pe scară, sute de coşniţe încărcate, stivuind pînă seara un morman mai înalt decît piscul cel mai semeţ din întreaga Scoţie, tîrînd, se-nţelege, în spinare, toată povara aia blestemată de sute de coşuri de cărbune proaspăt săpat. Selkirk gîlgîi cu nesaţ din sticlă, după care vorbi mai departe : În loc de gustare, dimineaţa beau apă, iar la prînz, tot aşa, plus un codru de pîine, de-l scăpau din gura guzganilor ; iar cina — ei da ! ăsta era ospăţul care le răsplătea truda — deoarece se desfătau cu cartofi şi, de-i răsfăţa norocul, mai trînteau şi-o lingură de terci de ovăz peste ei. V-aţi întrebat poate cum de ştiu toate astea ? Şi de unde anume ? Din registre, sportivilor, unde-s trecute negru pe alb ; din faimoasele documente ale Comisiei Regale, care a cercetat în amănunţime traiul copiilor angajaţi în mină. Acolo am găsit numele strămoşilor voştri : Drum, Mengie, Hope şi Pick. Toţi robi, în trecut. Iar cînd numita Comisie s-a deplasat în Pitmungo, peste ce minune credeţi că a dat ? O descoperire nemaipomenit de bizară : plozii păreau fără oase, ori chiar de aveau cîteva, erau îndoite. Pentru care pricină ? Comisia nu a putut stabili ; ci doar că erau strîmbi şi abătuţi. Auziţi ? Abătuţi. Lucru grav, nu ? Aşa că trebuiau vindecaţi, învăţîndu-i mai abitir pravila Bibliei şi meritul de a munci pe spetite. Şi compania a trecut la măsuri, că doar nu era să stea cu mîinile încrucişate faţă de constatările Comisiei Regale. La repezeală au deschis Şcoala Religioasă, unde ţîncii trebuiau să se înfăţişeze, după ce-şi mîntuiau munca. Sînteţi gata de întreceri, sportivilor ?

Paharul bibliotecarului se golise, dar cum venise şi cu o sticlă de acasă, o scoase din buzunar şi-şi mai turnă de un deget, să prindă putere şi grai.

— Vreți să plecați ori să vă povestesc și de lanțuri ? îi întrebă cu usturătoare ironie. Poate v-ar interesa să auziți de ele și de străbunicul și străbunica voastră, legați în lanțuri, unul de altul, ca atunci cînd împingeau cărucioarele de cărbuni, să se opintească de-odată. Deci spre binele lor, înțelegeți ? Iar de nu le duceau cît mai iute, la ce credeți că foloseau lanțurile ? La o treabă simplă și îngăduită de lege, pe care bănuiesc că ați și ghicit-o : la cîte zece lovituri peste față, de nici frații lor nu-i mai cunoșteau. Erau sclavi, pricepeți, sportivilor ? Cu siguranță că da, cînd toți din Pitmungo, afară de tatăl vostru, au aceeași obîrșie. Și totuși ciudat, cît de lesne se uită acest lucru ! Voi, însă, nu aveți voie să-l dați uitării, fiindcă vă trageți din os de robi, cu nimic mai presus decît cei din Africa — biete viețuitoare vîndute exploatatorilor de cărbuni, odată cu straturile înțesate de minereu, iar copiii lor osîndiți să-i urmeze și să crape tot în bezna pămîntului. Și fiindcă v-am pomenit de străbunică, poate vreți să auziți și cum a murit ? Cînd străbunicul a fost sfîrtecat de o grindă și și-a dat ortu' popii, ea, sărăcuța, a rămas cu cinci copii de hrănit. Patronii s-au arătat inimoși, ca întotdeauna, îngăduindu-i să muncească în mină — la săpat de cărbuni, la căratul lor pînă la gura puțului și apoi sus, pe scări, cîteva sute de iarzi. Dar cum avea atîta de lucru și nu pridídea, o plăteau mai puțin se-nțelege. Sir Gilbert Tosh Mungo îi dădea opt penny pe zi ; opt penny, sportivilor, pentru șaișpe ore de trudă. Așa că propun o ovație pentru Sir Gilbert, astăzi, de Ziua Minerilor. Uraaaa ! Și să-i trăiască în veci numele ! Dar să ne întoarcem la străbunică. Mînca un cartof pe zi, măi flăcăilor, și ea și copiii, plus apă împuțită, cît le poftea pipota, iar seara „cîntat de cocoș în zeamă de varză". Cum, nu știți ce-i asta ? Ei bine, pe cît îi cunosc eu pe mineri, o să mai guste dintr-o astfel de zeamă, care nici varză și nici cocoș nu are în ea, ci mușchi de pe deal și un bolovan — ca să-i dea gust, măi atleților. De aceea ziceam, bine faceți că trîndăviți răsturnați pe paturi și vă odihniți ciolanele pentru întrecere și distracție. Dar cum tot lîncezíți, măcar ascultați cum a murit străbunica, și gîndiți-vă un pic la ea. Fiindcă era femeie, au pus-o să sape în galeriile cele mai umede, iar cînd i s-au umflat gleznele cît butucii, au trecut-o în abatajele inundate de gaze, unde n-avea pic de lumină. Lumînările

fumegau și mureau, iar aerul respirat de ea o strîngea de grumaji, atît era de îmbîcsit. Într-o bună zi au găsit-o trîntită cu fața în mocirlă, căutînd, pesemne, o gură de aer, să-și mai tragă suflarea. Dar asta nu-i partea cea mai interesantă, ci capetele împuțite de pește, înfipte în peretele abatajului, puse acolo de ea, ca să vadă să sape la scînteierea fosforului din ele.

Selkirk făcu o pauză, ca băieții să rumege spusele sale. Erau copleșiți de cele auzite, își primiseră lecția — lucru pe care bibliotecarul nu-l știa însă și nici nu-l interesa. Așa că-l auziră din nou glăsuind :

— Toți ăștia de care v-am pomenit n-au defilat niciodată. Cînd veneau patronii în vizită, își descopereau capetele și zîmbeau pînă li se încleștau fălcile. E rău să trăiești într-un loc unde nu poți surîde, dar e un iad să-ți duci viața acolo unde zîmbești de frică.

Băieții începură să se ridice de pe saltele, și să se îmbrace, ferindu-se de privirea bibliotecarului. Acesta își luă paharul și o porni, pe pipăite, pe scară. Discursul îl istovise. În bucătărie, văzu pe bufet sticla de Glenlivet, o luă, își turnă în pahar și o vîrî în buzunarul jiletcii.

— Am ascultat ce le-ai spus, o auzi pe Maggie, care tocmai intrase, și se jenă la gîndul că-l surprinsese strecurînd sticla în buzunar, chiar de-i fusese făgăduită. Numai cei tari înving ; asta-i învățătura, continuă ea. Află că țîncul din abatajul cu gaze era tatăl meu.

— Învățătura e alta, o contrazise cu același ton aspru, pe care le vorbise băieților. De s-ar fi adunat laolaltă, luptînd umăr la umăr, n-ar fi pierit atîția în mizerie.

— Și totuși, au rezistat destui, se încăpățînă Maggie.

— Cîți ? o încolți Selkirk. Cîți din frații și surorile tatălui dumitale au murit încă de mici ? Și cum ea se codea să răspundă, i-o luă înainte : Patru din cinci — atîția au pierit. I-am văzut trecuți în registre. Ori cred că-i un preț cam mare numai pentru a învăța cum să supraviețuiești, spuse triumfător. Și, trîntind paharul golit pe bufet, încheie cu un : Mulțumesc, doamnă Drum, pentru băutură.

După plecarea lui, băieții coborîră pe rînd, gătiți în hainele negre, de mers la biserică. Erau tăcuți și îmblînziți.

— Gogoși calde, le anunță Maggie, dar nici unul nu avea poftă de ele.

Gîndul lor era la străbunica ce tăiase cărbune în aerul otrăvit de gaze, împresurată de căpățînele peștilor, risipind un strop de lumină și un puhoi de duhoare. Selkirk izbutise să le răpească bucuria acelei zile.

15

Parada se desfășură la fel ca și în anii trecuți, observă Sam, și totuși era mulțumit că venise. Orice bărbat avea datoria să-și părăsească bîrlogul ca să îngroașe rîndurile manifestanților. Fanfara minerilor din Pitmungo se aliniase pe ulița de deasupra Terenului de Sport, iar cînd Wattie Chisholm, în vîrstă de optzeci de ani, care tot mai săpa la cărbune, atinse pămîntul cu hîrlețul lui garnisit cu panglici, începu defilarea : cei vreo șase sute de mineri, însoțiți de feciori, plus femei și fete, răzlețite ici colo, mulți și multe amintindu-și încă destul de limpede copilăria și părinții pierduți, o porniră cu mers hotărît, în cadența tobelor gîjîite, care aveau să le cruțe plămînii și glasurile, pînă ajungeau în ulițele din Tîrgu Văii.

Era o zi de subtilă înfruntare, în care minerii își etalau unitatea, deși într-un mod respectuos și cu prea modeste urmări. Totuși amenințarea exista și, într-o bună zi, putea să erupă. În fruntea coloanei erau purtate cîteva steaguri cernite, în amintirea celor mai fioroase zile trăite în Pitmungo. Pe unul din ele scria :

Marțea cea Neagră — 1884
Te vom păstra neștearsă în memorie
36 de oameni căzuți.

Alte stindarde, cu alte inscripții, fluturau palida însă tradiționala sfidare, închegată în feluri și chipuri. Dintre toate, Sam îl prefera pe cel cu deviza : „Umăr la umăr", dar hotărî să nu-l ducă deoarece trebuia să își cruțe picioarele. Mesajul înscris pe această flamură, suna cum nu se poate mai limpede :

Stați umăr la umăr
Trăiți umăr la umăr
Muriți umăr la umăr
Invingeți umăr la umăr !

Cîțiva mineri vîrstnici purtau jobene făcute din pămînt ars, simbolizînd „Demnitate“ — un bun ce pierise de multă vreme în Scoția. În spatele fanfarei, venea vagonul cu cele două tone de cărbune — ales și spălat cu mîna — ce i se oferea Contesei Tosh Mungo, la conacul de pe Brumbie Hill, drept taxă de folosință a Parcului de Recreație al Minerilor — denumit Lady Jane Tosh Mungo — ca și a fîntînilor și a pompelor cu apă din tîrg. Ceremonia donării se desăvîrșise de-a lungul anilor. Mai întîi, se prezenta cărbunele, care era acceptat cu îngăduință, după care se ridica prelata de pe gazonul din incinta reședinței și se aduceau butoaiele cu bere — toate împodobite cu panglici și conținînd cea mai bună bere din Scoția, precum și cutiile cu bomboane, pentru tinerele lucrătoare din mină. Minerii intonau apoi tradiționalul cîntec :

Stăpînilor din Pitmungo
Mulți ani de viață și fericire
Din darul minerilor să se înfrupte cu mulțumire
Dar, ce îl facem boierilor,
De ziua noastră, a minerilor. Uraaa !

Se scoteau cepurile, se punea canaua la fiecare butoi, iar cînd pornea primul val de bere, însemna c-a început sărbătoarea. Era o priveliște care-l îngrețoșa pe Selkirk, deoarece, așa cum declara el, anula disprețul ce-l arătaseră minerii la începutul parăzii. Rob Roy n-ar fi venit nici tăiat. Și totuși, stăpînul știa el ce face cu împărțitul berii, pentru că odată adusă, oamenii nu mai renunțau la ea.

După ceremonialul toastării, butoaiele erau încărcate într-un al doilea vagon de cărbune și împins sus, pe Măgură, ca să-i mătrășească pe oameni de pe gazon și să-i trimită unde le era locul. Unii bărbați începeau să-și scoată jiletcile și cravatele chiar înainte de a părăsi nobila pajiște.

— Ai văzut-o pe Lady Jane cum a primit vagonul cu cărbune ? îl întrebă Sam pe Ian. Asta înseamnă, băiete, că și-a împrospătat învoiala.

Ian tăcu chitic. Ca unul ce nu se încredea în vorbele nimănui cum era să pună temei doar pe ce îi vedeau ochii ?

— Ce mai, pentru mine e limpede, se entuziasmă Sam. Doar nu era să ne înfulece darul, ca pe urmă să

ne sufle Terenul. Aici e vorba de lege, băiete. Ooo, dar ia privește ! Dumnezeule mare !

Chiar din Calea Cărbunarilor, unde se aflau, la un sfert de milă de locul cu pricina, se vedeau clar manevrele oamenilor. Așa cum se întîmpla și în biserică, Măgurenii se codeau să se amestece cu Vălenii, căutînd să se așeze de-o parte. Cu toate că mai tîrziu aveau să se întreacă de-a valma la concursul de atletism, acum, la mîncare și la taclale, n-aveau la ce să se amestece. Și fiindcă Maggie Cameron se înfipsese în partea hărăzită celor din Tîrgu Măgurii, cam pe o sută de iarzi împrejurul ei, nimeni nu-și întinsese velințele și merindele. Mare umilință ! Și, în văzul tuturor, să stea singură, cuc, pe o insuliță, ce părea o rană deschisă și verde, pe pajiștea acoperită de țoluri.

— Scoateți merindele și întindeți-le ! le porunci ea. Nu vă sinchisiți de ceilalți ; pîn' la sfîrșitu' zilei, o să-i vedeți îmbulzindu-se peste noi. Oamenii trec de partea cîștigătorilor.

Se ospătară ca niciodată cu pui fript și o potîrniche micuță și durdulie, pe care Maggie o scoase în chip de surpriză. De băut aduseseră limonadă și sirop din floare de tei, iar cînd duceau sticla la gură și sorbeau din ea, bășicuțele dinăuntru, incendiate de soare, se prefăceau în scîntei. La toți cei din jur le curgea pliscul, văzîndu-i cum beau, pentru că ei nu se puteau dedulci cu așa nectar. Cei mai norocoși și harnici din tîrg, cumpărau cîte o sticlă de apă minerală, sau cu fosfat, doar în ziua de Anul Nou. Dar Maggie mai scoase și alte minuni din coșniță : turtă dulce de Kirkcaldy — zice-se cea mai bună din lume — pîinișoare calde, pogaci aburite și gogoși înmuiate în miere de cîmp, plăcinte din aluat cu lămîie, bezele pufoase și albe, iar la urmă, prăjiturele din cocă fragedă, de ronțăit cu siropul și limonada.

— Pe cine vrei să dai gata cu toate astea ? o întrebă Sam.

— Pe toți. E ceva rău în ce fac ?

— Da de unde, răspunse, deși pe moment o învinuia, ca mai pe urmă să-și schimbe gîndul și să-i dea dreptate. Doar de ce se spetise și el, nu să le rupă gura la întrecerile de atletism ?

Apăru și Sarah, sfielnică și parcă străină, în uniformă de cîntăreț de fanfară. De altfel era singura fată printre toți muzicanții.

— I-ai zis tare bine din flaut, mai ales în „Clopoţeii din Scoţia", o lăudă taică-său. Te-am auzit dintre toţi, aşa cum cîntai, cu un sunet clar şi curat şi plin de simţire.

„Iar începe cu ale lui," cugetă Sam auzindu-l.

Ai lui Bone se întrebau de ce nu mergeţi să staţi cu ei, miorlăi Sarah.

— Ei, nu mă îngălbeni ! Păi de ce n-ar catadicsi dumnealor să poftească ? i-o întoarse Maggie. Şi nimeni nu mai suflă o vorbă.

Văzduhul se înfioră de un strigăt de bucurie. Se deschisese încă un butoi de bere, şi Jemmie — pe care te puteai bizui în orice ocazie — o luă la goană cu două ulcioare în mînă, să apuce rînd cît mai repede. Din păcate, berea adusă era caldă, însă mai avea ceva spumă şi era bună la gust. De jur împrejur oamenii gîlgîiau din pocale, înfulecînd salata de cartofi şi plăcintele aduse de acasă. O dată ghiftuiţi, se tolăniră pe spate, urmărind mersul norilor şi ascultînd zvonul de viaţă fremătînd peste dealuri, pînă cînd, aţipiră pe rînd, sub blînda mîngîiere a soarelui. Pînă şi Maggie adormi, după un ospăţ atît de bogat. Doar Sam rămase de veghe. Nu se îndopase ca ceilalţi şi nici nu băuse bere, ci limonadă. Iar din toată mîncarea, gustase o fărîmă de pui şi cîteva uscăţele.

La patru punct se treziră cu toţii, ca la comandă, de parcă le zbîrnîise un ceasornic în creier. Se ridicară şi se porniră să adune coşuleţele cu merinde, liberînd locul în vederea întrecerii care avea să înceapă. Puţin după aceea, apăru şi Brothcock, călare pe un cal, venind de la locuinţa din Brumbie Hill. Arăta burduhănos şi împăunat în şa, iar după el mai venea o brişcă, în care se vedeau premiile oferite cîştigătorilor — toate donate de Lordul şi Lady Fyffe, lucru greu de ghicit, judecînd după Brothcock, care se credea cel puţin rege şi le împărţea ca venind de la el.

De s-ar fi cunoscut osîrdia cu care se pregătise Sam, pe nimeni n-ar fi surprins cele ce au urmat la concurs. Săptămînile de antrenament îi deznodaseră şi-i destinseseră muşchii, pe cînd ai adversarilor erau ţepeni şi încovrigaţi, de parcă s-ar fi luat la întrecere cu bolovanii. Rivalii lui îşi împovăraseră burţile cu bucate şi bere, şi de-abia atunci se pregătiră sufleteşte pentru ce-i aştepta, pe cînd Sam se educase din timp şi era cu stomacul aproape gol. Proba de o sută de metri nu aduse nici o surpriză. De ani de zile

o cîştiga Sam şi, întotdeauna, la o diferenţă de un cap faţă de adversarul său Bobbie Begg ; singura noutate a fost uşurinţa cu care se detaşase Sam de concurenţi, lăsîndu-i mult în urmă şi fără să-i iasă sufletul, după cum se văzu la sfîrşitul cursei.

— Da' bine-ai mai alergat, flăcăule. Cum îţi zice ?

Şi Sam se recomandă.

— Cameron, bombăni Brothcock către soţie. Veşnic vîrît în cîte o chestie, de obicei deocheată.

Administratorul flutură bancnota de zece şilingi, care stîrni aplauzele mulţimii.

— O zi de năduşeală în mină cîştigată într-o goană. Ai baftă, băiete.

— Aşa e, sir.

— Îl vezi ce clonţ are ? se întoarse Brothcock către nevastă, îngînîndu-l pe Sam în timp ce-i prindea de cămaşă cocarda albastră.

— Iacă-te, te-ai văzut şi eroul tîrgului.

— Vă mulţumesc, domnule Brothcock, sir.

„Să-l iau cu binişorul, se socoti în gînd. Trebuie măgulit nătărăul."

Proba de două sute de metri nu prea era cîştigată de acelaşi miner, deoarece, obosit după prima, învingătorul se retrăgea. Sam însă concură, şi peste puţin, se auzi semnalul pentru tradiţionalul „Înconjur al Măgurii" — întîia întrecere cu adevărat spectaculoasă.

Premiul consta dintr-o sticlă de whisky — din malţ de Highland, nebotezat — şi douăzeci de şilingi, la care, în unii ani, se mai adăuga şi un jambon afumat. Mulţi concurenţi stătuseră de-o parte, cruţîndu-se pentru „Înconjurul Măgurii" probă anevoioasă, din cauza muşuroaielor de ierburi şi muşchi, a gropilor de turbă, ascunse sub apă şi a băltoacelor în care intrai cu piciorul pînă din sus de gleznă.

— Doar nu te-oi prezenta şi la asta, băiete, strigă cineva din mulţime. O să-ţi rupi gleznele ; o să nimereşti în baltă...

Sam surîdea. Avea numai doi adversari de temut : pe Alex McMillan, un puşti ce fugea în picioarele goale — pentru că taică-său nu-i dădea voie să-şi prăpădească pantofii la un nenorocit de concurs — şi pe Jemmie.

— Unde sfîntul e Jem ? îi întrebă pe-ai lui. Dar nimeni nu îl zărise.

— Puteți ține alergarea în loc pînă-mi găsesc fratele, sir ? se rugă de Brothcock, socotind că de nu va ieși cumva primul, cu siguranță va cîștiga Jemmie — păstrînd astfel titlul tot în familie. Ori Jem era complet odihnit.

— Tu vezi-ți de alergări, iar eu văd de întrecere, i-o tăie Brothcock, poruncindu-le concurenților să-și ocupe locurile.

Și totul a mers cum nici nu visa mai ușor. Puștiul de care-i fusese frică apucase zdravăn la bere, așa că odată ce Sam își reglă respirația, dobîndind suflul cerut de alergare, țîșni precum o săgeată și îl întrecu, lăsîndu-l în umbra unei căruțe nomade, unde-l zări stînd de-a bușilea și vomînd bunătățile înfulecate la picnicul de Ziua Minerilor.

Domnul Brothcock îi întinse sticla de whisky, cele două bancnote de zece șilingi și îi mai prinse o cocardă albastră în piept.

— Ți-ai luat-o în cap. Te înfigi la toate. Ni se cam face lehamite, îl mușcă pe Sam, nădăjduind să-l scoată din competiție, ca să mai miluiască și pe alții cu cîte un premiu. Acu' dă-te de-o parte, la o probă sau două, că te văd cam pierit, îl somă el cu vicleșug.

— Vă-nșelați, sir. N-am ostenit nici un pic. Și-apoi sînt mort după sărituri.

Dar înainte de începerea lor, mai fugi o dată, să vorbească cu ai lui.

— Unde-i frate-miu, Jem ? Fără el, întrecerea n-are haz ; le vorbi desprinzîndu-și cocardele și zvîrlindu-le pe pătură, după care se întoarse spre Maggie : Ține-le, mamă, și vezi să nu prindă aripi.

— Toți sînt cu ochii pe tine ca pe un erou, îi zise făloasă.

— Ia-le și pe-astea, continuă Sam, aruncînd cele trei bancnote de zece șilingi, lîngă cocarde și sticla de Glenlivet. Țîncii Măgurenilor dădeau tîrcoale velinței, vrînd să atingă trofeele și pe cîștigător.

— Și pe astea le-ai căpătat tot pentru goana pe iarbă ? se miră Maggie.

— Închipuiește-ți, îi răspunse el sec.

— Unde-o fi Sarah ? se îngrijora Gillon. A plecat înainte să ațipim și dusă a fost.

Nici Sam nu o văzuse, și pînă să-și arunce o privire împrejur, se dădu semnalul de începerea săriturilor.

Gîndul lui era să-și drămuiască puterile și, cu toate cele trei încercări permise — din care conta cea mai bună — era hotărît să facă doar una, arătîndu-le tot ce știe, ca să le plesnească bojocii de ciudă. Numai cald și complet relaxat mai putea să reziste la încă o probă, pe care n-avea de gînd să o scape. Cînd îi veni rîndul la oprire-bătaie și săritură, spre stupoarea mulțimii, doborî recordul stabilit în Pitmungo.

Toți îl priveau năuciți și sanchii. Deși orice învingător este în admirația mulțimii — așa cum fusese și el, pînă la un anumit punct — odată ce-l depășise, se schimbă și atitudinea gloatei, care dorea o greșeală din partea lui Sam Cameron, ceva care să-l readucă printre muritorii de rînd, cum ar fi fost o căzătură pe cinste cu mutra-i pătrată și tuciurie înfiptă în gazon. Niciodată săriturile nu constituiseră miezul întrecerii, însă acum erau urmărite cu încordare crescîndă și într-o tăcere desăvîrșită ; oricît musteau ei pe dinăuntru, se țineau cît puteau în frîu. Doar erau scoțieni-sportivi cei mai imparțiali din lume ! Și totuși, un lanț de cocarde pe un singur piept ! Parcă nu le venea la socoteală. Numai Andrew căpiase de bucurie.

— Nu te lăsa, frățioare ! Bate-i pe toți ! Fără milă, băiete ! Sus Cameronii !

Sam trebuia să-și ia mare avînt. Săritura în lungime, săritura pe loc, săritura în fugă — le luă pe toate ca pe nimic. Domnul Brothcock nici nu catadicsi să mai anunțe învingătorul. În schimb nu pierdu prilejul să-l muște pe Sam, că doar nu degeaba i se dusese buhul de omul naibii.

— Crezi c-ai făcut vreo scofală ? Da' de unde ! Îți sapi groapa cu mîna.

— Cum așa, sir ?

— Păi ce-ți închipui că se ține concurs numai de dragul tău ? Ăilalți au venit doar să sufle-n păsat ?

— Nici prin gînd nu mi-a trecut, sir. Dar eu dau tot ce pot. Așa am fost învățați în mină. Să dăm ce-i mai bun în noi.

Și cu asta l-a încuiat.

— Bine zice, se întoarse Brothcock către nevastă. Atunci dă-i înainte, băiete ! Vorba aia : dacă tot ai pornit, mergi pîn'la capăt.

— Da, sir. Așa spune și mama. Și surîseră amîndoi.

În aceeași clipă se auzi semnalul pentru ultima probă, înainte de Maratonul Pitmungo : aruncarea ciocanului,

piatra de încercare a celor vînjoși. Amatorii — bărbați corpolenți și cu mușchi de zmei — nici nu se prezentaseră la sărituri și alergări, unde, nu-i vorbă, n-ar fi avut nici o șansă. Galeria și-o asiguraseră dinainte, cu ortacii care trăseseră la măsea, anume să prindă glas. De aceea și în jurul gazonului, de unde se arunca ciocanul, trăsnea a spirtoase ca la „Buchea Cărții“ în serile de salariu. Andy Begg se apropie de Sam și, împungîndu-l cu un deget bont, îl amenință :

— Mi-ai bătut feciorii la alergări, iar taică-tu m-a pus la pămînt în poarta minei. Sam aprobă clătinînd din cap. Dar ascultă ce-ți spui acu : să fiu a' dracului de m-oi lăsa biruit de mucosu' lui Cameron.

Cuvintele lui produseră mare larmă în gloată. Miroseau a moarte și toți ar fi vrut să vadă sînge curgînd. Față de înfățișarea-i de taur, Andy Begg era destul de mlădiu. Își ocupă locul, își înfipse picioarele în iarbă, își strînse cingătoarea groasă și neagră, de miner, vrînd parcă să-și adune toate puterile laolaltă, apoi apucă ciocanul de treizeci și șase de livre și începu să îl salte înainte și înapoi, înainte și înapoi, pînă-și contopi ritmul trupului cu al măciucii prinsă de lanț, înroșindu-se și lăbărțîndu-se tot mai tare la chip, de arăta ca o lună la vremea culesului, pînă cînd, în sfîrșit, zvîrli greutatea. Aruncarea, zborul ca și căderea — sau slobozeala, cum li se spunea în Pitmungo la toate — se dovediră la înălțime. Victoria se calcula la proporție de o livră pe iard, ori, îndîrjit cum se dovedise, Begg realizase o performanță mai bună.

— Andy Begg a aruncat greutatea la treizeci și opt de picioare și trei inci, anunță Brothcock, ceea ce stîrni un potop de ovații. Restul concurenților nu izbutiră nici pe departe să-l egaleze, așa încît se retraseră. Lupta cea mare se dădea acum între Sam și Andy Begg. Dar cînd îi veni rîndul, Sam renunță, lăsîndu-l tot pe Andy să-și arate iscusința. Gestul său îndrăzneț, trufia-i fără pereche — mai ales din partea unui mucos — amuțiră pentru o clipă mulțimea.

— Mare nerușinat ! zise Begg, deși nu pe ton dușmănos. Ați mai văzut toval ca al ăstuia ? se întoarse spre gloată, care-i dădu a înțelege că nu mai văzuse. Sam îl zări pe taică-său traversînd peluza, atras de zarvă și dornic să-i afle pricina. Oare unde Dumnezeu dispăruse Jem ?

A doua aruncare a lui Begg se dovedi chiar mai izbutită ca prima. Sam sări din nou peste rînd, în favoarea adversarului. Iar cînd Begg apucă lanțul pentru ultima azvîrlire, legănînd măciulia într-un ritm și mai îndrăcit — ca de iureș — și în tradiționalele urlete de îmbărbătare ale spectatorilor, oamenii de la marginea Terenului începură să se tragă în lături. Distanța realizată de Begg se cifra la treizeci și nouă de picioare și cinci inci — un nou record în Pitmungo, pe care Brothcock îl răcni cît îl ținea gura, ca să audă și localnicii din Wester Mungo.

În sfîrșit, apucă și Sam greutatea și, ca întotdeauna, la prima atingere, îl miră povara inertă de la capătul lanțului. Greșise sărind peste încercările de încălzire, își spuse în primele clipe.

— Mucea fălosu' ! exclamă cineva.

— Păi trufia o să-i vie de hac, completă altul.

Sam îi auzi pe amîndoi și, cu toate că se antrenaseră numai cu gîndul să-i vadă crăpînd de necaz, vorbele aruncate îl neliniștiră. Începu să legene greutatea înainte și înapoi, deprinzîndu-se tot mai mult cu apăsarea ei, care nu mai părea chiar așa de temut, iar pe urmă prinse a se învîrti odată cu ea, nu legănînd-o în sus și în jos, ci răsucindu-se și rotindu-se deodată, pînă simți că-și ia forță din ea, iar cînd întregul efort se uni într-un ritm pe deplin armonios — în care zvîcnirea mînerului se îmbina cu a gîtului, cu a umerilor, a brațelor și a coapselor — de-abia atunci o lăsă să-și ia zborul. Nimeni pînă la el nu arătase așa măiestrie. Din păcate, însă, deși recordul lui merita să fie trecut în analele concursurilor de Ziua Minerilor, nu se găsi un localnic care să i-l marcheze măcar acolo, pe iarbă, înfigînd un țăruș cu un stegulet.

Și asta fiindcă prea zvîrlise departe. Nici ovații nu se auziră sau scrîșniri și suspine, ci doar o tăcere încremenită. Performanța lui întrecuse orice așteptare, orice măsură, ba chiar mai mult, sfărîmase hotarele întrecerilor sportive, degenerînd în cu totul altă încercare și anume : de a înfrunta o urbe întreagă, fără a-l putea stăvili cineva. Cînd răsuci capul, îl văzu pe Gillon alături.

— Ce probă a mai rămas ? îl întrebă taică-său.

— Maratonul Pitmungo.

— Crezi că o să-l cîștigi ?

— Aproape sigur.

— Dar spune-mi un lucru. Nu socotești că s-ar cuveni să mai cedezi și altora pasul ?

Sam își privi picioarele. Greu bir plătiseră pantofii pentru trofeele cîștigate. Și erau unicii la părinți ! Năclăiți de noroi, pînă peste căpute, trebuia negreșit să-i răzuie înainte de a porni la marele Maraton.

— Știu eu ? Poate ar trebui să-i las și pe alții, răspunse cu ochii și gîndul la încălțările ponosite. Dar nu pot ! Înțelegi tată ? zise, cînd își înălță fruntea. Vreau să cîștig toate probele.

Gillon clătină din cap fără voie.

— Nu ești în stare să te oprești la timp ?

— Oare care din noi știe să se oprească la vreme ? vorbi Sam privindu-l fără înconjur.

Și, dintr-odată, fețele și gurile lor se destinseră într-un zîmbet — acel zîmbet spontan, de mirată complicitate, pe care-l schimbă între ei doar prietenii foarte buni sau mlădițele unei familii deosebit de legate.

— Am să cîștig maratonul, rosti Sam cu convingere, luîndu-și flanela de jos și pornind peste deal, către locul unde se adunau concurenții la Maraton. Îmi pare rău numai că blestematul de Selkirk — vedea-l-aș mort — mi-a răpit toată bucuria trofeelor cîștigate. Și unde s-o fi topit Jem de nu dau de el ?

Gillon se despărți de fecior și se întoarse la Maggie.

— N-a fost chip să-l opresc, o vești el. Îi trage înainte cu întrecerea.

— Și de ce nu ? Doar pentru asta a venit, vorbi înțepată, mîngîindu-și punga cu bani, în care vîrîse, pe negîndite, o sută de șilingi.

Era exact reacția la care trebuia să se aștepte, se consolă Gillon. Se apucară să strîngă sticlele goale și rămășițele de merinde, punîndu-le în coșnițe, cu farfuriile și cu ulcioarele aduse cu apă. Sarah s-ar fi cuvenit să fie de față, să le dea o mînă de ajutor.

— Mi-e grijă de Sarah. Ar fi trebuit să se întoarcă.

— N-ai de-ce-ți face gînduri. Cu siguranță e acasă, și ar trebui să ne ducem și noi, zise, ridicîndu-se de pe țol ; dar Gillon o trase înapoi.

— Stai pe loc. Să plecăm tocmai la spartul tîrgului ? Merită să rămînem pînă la capăt.

— Ce premiu mai ia ?

— O guinee de aur și o sticlă de whisky.
— O să se îmbete cui.
— N-avea nici o frică. Băutura o vinde.
— Atunci se va pricopsi.

Prin fața lor se perindau pîlcuri de oameni, fiecare trăgînd cu ochiul la cele nouă cocarde albastre, înfipte cu ace în velință, nu de fală, ci ca să stea la loc sigur. Pe toate se vedea scris, cu litere aurii, locul și data Concursului, în jurul crestei rotunde din mijloc, iar la baza lor spînzurau două panglici. Alături de ele, se înșirau sticlele de Glenlivet, precum și cupele mici, de argint, pe care cîștigătorul le putea lua acasă, să se fălească cu ele pînă la viitorul concurs, exact peste un an. Localnicii se chiombeau la toate, însă fără să se oprească, ori să se așeze la vorbă — Vălenii, de teamă să nu fi devenit nedoriți de familia Cameron, iar Măgurenii încă nehotărîți să încalce datina, închinînd steagul, pentru prima dată în istorie, dinaintea invadatorilor. Și pelerinajul continua, fiecare împins de curiozitate, să vadă cu ochii minunea atîtor victorii, adeverindu-se astfel așteptările bătăiosului Sam.

— Ce tot citești acolo! o întrebă Gillon pe Maggie. De cînd am venit, te văd morfolind o hîrtie, de parcă ți s-a lipit de degete.

— O chestie personală, îi răspunse în doi peri.

— După cum o tot mîngîi s-ar zice că-i o scrisoare de dragoste.

— O fi și asta... Mai știi?

La început, îl amuzase povestea, dar cu timpul ajunsese să-l sîcîie. Cît fusese ziulica de lungă, o scosese mereu din desagă — chiar de mai multe ori, în răstimp de numai o oră — și o citise cu luare aminte, mișcînd din buze — pasămite s-o guste slovă cu slovă — iar ajunsă la ultima, o ascundea în tăgîrță, înseninată la chip, ba chiar fericită, cum nu-și amintea s-o mai fi văzut. Mai din glumă, mai din curiozitate, Gillon se întinse brusc după foaie, dar prinzînd de veste, Maggie îl înhăță de încheietura mîinii și i-o strînse cu atîta putere, încît Gillon nu izbuti să o tragă din traistă decît numai pe jumătate.

— Să nu te atingi de ea, Gillon! îi spuse, dar nu în glumă.

Și el se lăsă păgubaș.

— Acum știu ce e. I-am văzut ștampila. E de la boșorogul de Ogilvie.

— Întocmai. Și mulțumește cerului că e boșorog, cum îi zici. Gillon nu-și dădu strădnința să pătrundă miezul răspunsului.

— L-ați văzut pe Jem? îi întrebă Andrew, răsărind lîngă ei. S-a dat ultimul semnal de încolonare. Dar cum nici unul nu știu ce să-i spună, băiatul o rupse la fugă precum venise.

— Bietul Jem! Văzîndu-l pe Sam că ia toate premiile s-a făcut nevăzut, îl căină Gillon.

— Ași! făcu Maggie. Nu-ți cunoști nici un pic feciorii. Dacă Jem a tulit-o, înseamnă că-i coace ceva lui frat-su.

16

Mulți o porneau, dar puțini ajungeau la capătul Maratonului. Ba în anii cu ploi și cu vreme rea se împotmoleau pînă la ultimul concurent pe traseu. Și ce traseu! Începînd de pe Terenul de Sport, se deșira pe un pripor întins, pînă în Tîrgul Văii, lăsa în urmă mormanele de cărbuni, gurile minelor și zona de exploatare, trecea de Drumeagul de Jos, înghițea și coasta dealului Brumbie și se oprea tocmai în Easter Mungo, unde se ajungea pe înserate, iar de acolo făcea calea întoarsă, într-un urcuș necurmat, și pe întuneric. Înapoierea era o tortură. Pe lîngă truda alergării, concurenții aveau de înfruntat un vechi și redutabil vrăjmaș — bezna nopții. Și apoi smîrcurile. De aceea și azi se mai înarmau cu lanterne cîrpăcite din bostani cumpărați din Easter Mungo, la prețul de-un penny, sau cu lămpile de miner înfipte în cotoare de varză scobită, pe care le botezaseră „călăuze". Cîți nu-și dăduseră duhul la acest Maraton, fie răpuși de goana istovitoare, sau de spaima întunericului, după cum vorbea tîrgul, ori pur și simplu înecați în Rîul Pitmungo, în care nimeriseră orbește, lăsîndu-se duși de curentul apei. De aceea, la plecare, nu se vedea veselie și nici îmbulzeală, ca să apuce locuri în frunte. Într-o cursă atît de anevoioasă și lungă, la ce erau să se vîre în primele rînduri. Cei mai mulți o priveau ca pe o simplă ordalie, care trebuia îndurată, o tradiție moștenită din moși strămoși ce se cerea dusă pe mai departe. Puțini sperau să iasă învingători, în schimb își doreau din tot sufletul să se vadă înapoi, ca mai tîrziu să aibă dreptul să spună :

— Ce vrei? Am încercat. Şi încă din răsputeri. Nici Dumnezeu nu putea să-mi ceară mai mult...

La care Maggie, cu siguranță ar fi ripostat:

— Ce vorbă e asta? Trebuia să cîştigi!

Şi gîndul acesta îl făcu pe Gillon să surîdă fără de voie.

— Îl zăreşti pe Jem printre noi? îl întrebă Sam. Era împresurat de cincizeci, şaizeci de concurenți, drapați în umbrele asfințitului, ca şi amicii sau membrii familiei ce-i privegheau la linia de start. În văzduhul pridiđit de înserare, nu le puteai desluşi chipurile. Totuşi, Gillon avu impresia că Jem se afla printre cei din urmă.

— Ştiu eu? murmură şovăielnic. Mi s-a părut că-l zăresc. Dar sigur nu sînt. Şi în aceeaşi secundă răsună vechiul strigăt: „Porniți cu bine! Întoarceți-vă cu bine!" Şi grămada de oameni se urni la drum, topindu-se în pîcla amurgului. Din deal, de pe Terenu de Sport, pînă în Calea Cărbunarilor, şi chiar mai de vale, merseră umăr la umăr, strîngîndu-se unii într-alții, în căutarea unui reazim. De-abia mai încolo începea inevitabila răzlețire, odată cu oboseala, care-i silea pe unii să se oprească, pe alții să se aşeze de-a curmezişul cărării, ori să meargă de-a buşilea, pînă la marginea şanțului, unde cădeau istoviți şi zăceau o vreme, pînă se simțeau iar în stare să se ridice şi să se tîrîie pînă acasă.

Cîteva mile, Sam nu se desprinse de grup. Nu-i convenea însă pasul încet, impus de ceilalți care, pe lîngă îngreunarea picioarelor, nu-l lăsa nici să capete suflul alergătorului care, lucru ştiut, uşurează înaintarea şi sporeşte viteza. E necuviincios să te-nfigi totdeauna în frunte — parcă aşa îl auzise pe taică-său. Şi totuşi se trezi întinzîndu-şi pieptul şi pasul, lăsîndu-i pe ceilalți în urmă, alergînd ca un scos din minți, în bezna crescîndă, simțindu-se oarecum apăsat de tristețea singurătății, dar, în acelaşi timp, mulțumit că-i întrecuse din nou.

Cîțiva localnici din Easter Mungo, păstrători ai vechii tradiții, întîmpinau concurenții cu bureți umeziți — să le răcorească grumajii — cu ciubere cu apă rece — să-i stropească pe păr şi cu portocale să le refacă puterile şi să le aducă noroc. Exista o legătură între portocală şi soare, de care Sam auzise, dar cum şi în ce fel anume le aducea izbînda, încă nu o aflase. Aceiaşi oameni de inimă îi aşteptau şi cu whisky, de avea careva nevoie de el.

— Bravo băiete ! îl lăudă un bărbat, storcîndu-i pe creștet un burete îmbibat cu apă ca gheața. Sam se simți renăscut. Dar unde-s ceilalți ? Te văd doar singur, flăcăule.

Sam ridică din umeri, iscălind în Registrul Punctului de Control, după care făcu tranditionalul ocol al Pieții. Înconjură încă o dată fîntîna, urcă și coborî treptele dinaintea bisericii — ca să gonească pe necuratul — apoi trecu prin fața bătrînilor, înșirați înapoia focurilor — drept stavile în calea duhurilor spurcate și a spiridușilor — împlinind datine păstrate cu mare sfințenie.

— Să ajungi cu bine, băiete, îi strigară în cor. Dumnezeu să te ocrotească. Fii cu băgare de seamă la hîrtoape și bălți...

Și din nou se trezi singur, singur, singur, alergînd ca un apucat. La un moment dat se sperie. Auzi pași ce se apropiau tot mai mult, apoi trecură pe lîngă el, fără să deslușească prin pînza compactă a nopții făptura ce-l întrecuse.

— Hei, care ești ? strigă el, însă misterioasa ființă își văzu mai departe de drum, înghițită de beznă, gonind către Easter Mungo, care clipea prizărit în zare. Așadar nu se distanțase prea mult de ceilalți, constată cu surprindere. Se mai găsise un zmeu ca și el, care îl ajunsese și i-o luase înainte. Dar lasă, c-o să-i piară lui pofta, cînd o da de urcuș. Se va împotmoli, cu precizie, la întoarcere. Și, într-adevăr, odată ieșit din Easter Mungo, începu panta. Mai avea o oră de mers și numai pieptiș. Curînd îi întîlni pe primii alergători, ieșiți cu totul din competiție, fie chirciți la marginea drumului, văicărindu-se de oboseală și rău, ori întinși, fără grai, în țărîna potecii.

— Cu bine, Cameron ! Nu te lăsa ! îi strigară cei care mai aveau glas.

După umilința înfrîngerii la care îi osîndise, îl mai întîmpinau cu urări ! Ce inimi largi ! Oare cum îi spusese taică-său ? „Nu crezi că s-ar cuveni să mai cedezi și altora pasul ?“ Și, cu toate că nu-i dăduse ascultare, iată-i încurajîndu-l. În sfîrșit îi lăsă în urmă și odată ce nu-i mai văzu, îl părăsiră și remușcările. Alerga din nou singur, prin noaptea de păcură, cînd, deodată, auzi din nou pași înapoi. La început nu i-a venit a crede. Oare cine putea să fie ? Și totuși urechea nu-l înșela. Cineva se ținea scai de el, cu un mers tropăit — nu ușor și pe vîrfuri, cum scrie la carte și cum și-l formase pe-al său. Se concentră și ascultă mai atent. Așa era, precum auzise : urmăritorul

călca la fel ca o rață, pe toată laba, și gîfîia de parcă-și dădea sufletul. Revizui în gînd lista eventualilor adversari — jucători de fotbal și rugby care ar fi putut rezista. Dar pe aceștia îi văzuse ieșiți din cursă. Și atunci îl cuprinse spaima. Cîte povești nu auzise cu năprasne petrecute în puterea nopții! Doar cînd își aminti de legendele cu Tam o'Shanter, cu spiridușii, cu vracii și vrăjitoarele se liniști, spunîndu-și că toate istoriile oamenilor nu erau decît născociri prin care să-și motiveze înfrîngerea. Cu toate astea, pașii nu erau o scorneală, ci o realitate ce-l urmărea. Se uită înapoi, fără a distinge nimic.

— Care ești? răcni el. Cum te cheamă?

Dar în loc de răspuns, același tropăit îndîrjit și greoi. Sam încetini pasul, ceea ce făcu și umbra din spate. Apoi și-l iuți, iar celălalt se luă după el. „Cine-o fi, să-l ia dracu!" bombăni în sine. Eu îmi văd mai departe de drum, iar pe deal îl dau gata. Era o noapte deasă, în pofida stelelor ce împungeau bolta. Nu departe, zări stiva cea mare de cărbune proaspăt extras. Bravo! Nu mai am mult, își făcea curaj. Și aproape imediat izbucni și purpura rugului aprins pe creștetul Măgurii. Localnicii îl așteptau. Ajunse la poalele dealului, de unde începea urcușul anevoios „ruperea noadei", cum i se spunea în Pitmungo — dar îl înfruntă cu neslăbită dîrzenie. Coasta pieptișă era prăpăd, recunoscu el.

— O să-ți plesnească pipota! strigă umbrei din spate. Ai să-ți lepezi potcoavele!

Mai avea de trecut pîrîiașul și gîrla, pe care le birui, urmîndu-și calea prin zona de exploatare, pe lîngă cuptoarele de ars cărămizi și munții de zgură și de cărbune curat, cînd, deodată, nu mai auzi pașii. Slava cerului! Urmăritorul s-a lăsat păgubaș! Era o crimă pentru un om necălit în antrenament să se supună unei astfel de încercări. Cineva, pentru care avea milă, voise să-l depășească, chinuindu-se dincolo de îndurările omenești. Alții mureau din așa ceva.

Se văzu pe drum pietruit, adică pe Calea Cărbunarilor, unde se poticni în cîteva rînduri de caldarîm. Își simțea picioarele mai împovărate decum s-ar fi așteptat. Ziua-i ceruse un bir mai mare decît își închipuise, în special de cînd cu ivirea umbrei afurisite, care-l forțase să iuțească pasul. Pe Calea Cărbunarilor se înșirau primii oameni, ieșiți întru întîmpinare. Îi auzea rostindu-i

numele, dar fețele rămîneau tulburi, ba chiar de nedeslușit. Pesemne din pricina ostenelii, pînă și ochii îi jucau renghiuri, învolburîndu-i imaginile.

— Sam Cameron! Din nou feciorul lui Cameron! pornise vestea din gură în gură.

Sub umbrele mișcătoare ale rugului de pe Măgură orice lucru din vale căpăta forme și răsuciri nefirești. „Dulcea răsplată a victoriei!“ își zise cu amărăciune. Numele lui zbura de la unul la altul, înălțîndu-se ca o pasăre peste zări. Deodată-l cuprinse dorința să se oprească, să renunțe cu totul. Destul cît fugise! Își aminti, însă, că la întrecerile trecute, pe această ultimă porțiune concurenții nu mai goneau, străbătînd-o cu mers domolit. Și la gîndul acesta își încetini și el mersul. Dar nu făcu o duzină de pași, cînd mulțimea se porni iar pe strigăte.

— Al doilea concurent! A mai apărut unul!

Auzind, Sam înlemni pentru cîteva clipe, iar cînd o luă din loc, se împiedică din nou de pietrele caldarîmului.

— Înaintează! Uite-l că vine! rosti un glas aproape de el.

Acum îl auzea iar, mai aproape ca întotdeauna, mai să-l ajungă și să-l întreacă. Se întoarse să vadă cine era, dar nici de astă dată nu-i zări chipul.

— Cine e? țipă către oamenii înșirați de-a lungul potecii. Cine e? Cine e?

Însă nimeni nu părea în stare să-i dea un răspuns. Și din nou îl încolți frica, de astă dată nu la gîndul înfrîngerii sale, ci al prețului inuman ce-l plătea adversarul, atît de îndîrjit să-l întreacă, încît își primejduia însăși viața. Acum auzea limpede, nu tropăitul picioarelor — care erau ferfeniță, probabil — ci înspăimîntătoarea sa răsuflare. Horcăia după o gură de aer care însemna viață și, în același timp, plîngea cu sughițuri, de durere, se vede, și de încrîncenarea ce-l mîna de la spate.

Sam încercă să-și iuțească pasul, să-și reia avîntul de dinainte; în zadar, însă. Mădularele nu-l ascultau. Prea curînd se culcase pe laurii biruinței și slăbise lupta. Iar acum celălalt îl avea în mînă. Dar nu, nu putea să-l înfrîngă, n-avea cum să reziste, cînd, pe unul ca el, cu atîta antrenament, mai că-l răpusese efortul; picioarele i se făcuseră grele ca plumbul și carne vie; plămînii parcă luaseră foc, iar inima îl izbea cu atîta

putere în urechi încît n-ar fi fost de mirare să-i plesnească și capul de zvîcnelile-i nebunești.

Doar atîția oameni crăpaseră pe acest deal, își aminti deznădăjduit. Și totuși, ca prin minune, simți că prinde viteză ; mușchii picioarelor mai răspundeau la poruncă, deși nu-i crezuse în stare. Urmăritorul îi ajunsese la umăr, înaintînd aproape vîrît în el, în așa fel, încît, întorcîndu-se să-l privească, Sam nu îi văzu chipul, mai ales că era mai scund decît el.

— Oprește-te, îi mîrîi printre dinți. Celălalt însă nu-și micșoră pasul. Oprește-te, îi repetă, nu-ți mai face atîta rău ! Umbra mormăi un răspuns, din care nu se înțelese nimic. Uite, încetinește-ți mersul, și-l domolesc și pe-al meu. Altfel nu te văd bine, îl rugă Sam. După care se opri din vorbă, fără suflare. Am să stau pe loc și îl las pe nenorocit să mi-o ia înainte, hotărî el, deși își dădea perfect seama că n-o va putea face, ci va lupta pînă în ultima clipă. Acum nu era vorba numai de propria-i biruință, ci de lecția pe care trebuia să i-o dea celui care nu știuse să piardă. Dar iată că adversarul ajunse în rînd cu el, iar peste un moment, două — lucru de necrezut — îl și întrecu. Cei de pe margine alergau după ei, urlînd și încurajîndu-i, îmboldindu-l pe scundanul tuciuriu dinainte care, cu fiecare opinteală, se distanța tot mai mult.

— Jem ! strigă Sam, care, în sfîrșit, îl recunoscuse. Te implor, nu-mi face una ca asta !

Și, adunîndu-și ultima brumă de forță, precum și tăria agonisită în cele patru săptămîni de antrenament — de mile și mile străbătute pe ascuns care acum își arătau roadele — o porni în goană prin Ulițele Igrasiei, a Cocioabelor și a Minerului, ajungînd la poalele Măgurii. De aici, mai avea un urcuș de trei sute de iarzi, prin ierburi și buruieni dese, presărate cu gropi. Flăcăii din trîg se țineau acum după Jemmie, îmbărbătîndu-l :

— Nu te lăsa ! Nu te lăsa ! Înainte băiete ! Înainte !

Iar Jem se depărtase al naibii, se apropia de victorie, susținut de țipetele băieților, ba chiar și de brațele lor, înaintînd către rugul aprins, a cărui văpaie îl împroșca probabil în ochi, ca o apă clocotită și roșie, orbindu-l. „Și-a pierdut mințile, se gîndi Sam, iar acum numai nebunia îl mînă din spate, fiindcă puterile i-au secătuit de mult. Dar nu mă las, se înverșună el ; n-o să-mi smulgă trofeul !“ Și, încrîncenat de acest gînd, se azvîrli

ca și în alte dăți, dincolo de hotarele îngăduite oamenilor de rînd, unde nu mai simțea durere și nici fruntariile propriei ființe, adăpîndu-se din izvoare de viață încă neatinse vreodată. Așa prinse zbor și-l ajunse pe Jemmie din urmă, iar cînd păși una cu el și-i privi chipul fratelui — schimonosit de durere — parcă nu îl văzuse nicicînd, ci continuă fuga spre flăcările șerpuind în văzduh.

Afară de Gillon, prea puțini oameni se mai aflau lîngă rugul aprins. Cei mai mulți coborîseră în locul unde se prăbușise Jemmie — la cincizeci de iarzi de linia sosirii — luîndu-l pe brațe și culcîndu-l acolo, pe ea, ca cel puțin să-l declare al doilea cîștigător și să-i înmîneze o cocardă micuță și roșie, și cei cinci șilingi, care alcătuiau premiul.

— A trebuit neapărat să faci asta? l-a întrebat Gillon pe Sam.

— Da, rosti Sam hohotind.

„Măcar bine că varsă lacrimi, cugetă taică-său, își plînge fapta și năstrușnica forță ce l-a împins către ea, și-l plînge pe Jemmie". Apoi îl văzu rupînd-o din nou la fugă, peste coastele Măgurii, de parcă nu mai cunoștea ostoială, ci ar fi gonit într-una, pînă în văzduhul de smoală al cerului, și de-abia după ce se pedepsi îndeajuns, îl zări întorcîndu-se și oprindu-se lîngă pompă, unde zăcea frate-său întins la pămînt.

Sam îl crezuse în nesimțire, însă Jem era treaz și lucid, în schimb îi simți trupul înfierbîntat și mîinile reci, ca gheața, și se sperie. Îi strecură o mînă sub cap, i-l ridică și-i curăți gura de bale.

— De ce-ai făcut asta, Jem? De ce?

Celălalt îl privi cu ochi năuciți, goliți cu totul de viață. „O să moară", își spuse Sam îngrozit, dar imediat se scutură de acest gînd.

— Un om nu le poate avea pe toate. Trebuie să mai lase și altuia, bîigui Jem, și începu să tremure din tot trupul.

Sam îi mînă pe cîțiva din echipa de fotbal după țoluri și căruță, acasă.

— Am fost la un pas să te-ntrec, blestematule, gemu Jem. Doar un pas, și te luam.

— Ba a fost cît p-aci să mă căsăpești, frățioare.

— Am să te-ntrec, Sam, după cum știi și tu. N-am să mă las de tine pînă nu te pun la pămînt.

— Trebuia să fi cîștigat anul ăsta. Meritai.

Deși sleit de puteri, Jemmie se smuci de la brîu în sus. Cuvintele lui Sam îl treziseră, stîrnindu-i mînia. Nici un Cameron n-avea dreptul să le rostească, fiindcă în familia lor însemnau erezie.

— Cum meritam să cîștig dacă n-am fost în stare ?

Gillon simți că nu-i mai poate privi, văzuse destule în ziua aceea. Că-i avea sub ochi, îmbrățișați, era un semn bun ; că fiecare de-abia își stăvilea plînsul, și asta-l înduioșa. Dar ce folos de amîndouă, cînd pătimașa pornire ce-i mînase dincolo de limitele omenești și de orice control părea și mai vie, și mai adînc înrădăcinată ! Nu învățaseră nimic din această lecție. Cum poate nici odată nu aveau să învețe.

De-abia cînd se duseră după căruță, au constatat că nu e acasă. Se topise, împreună cu noul căluț de Highland, pe care-l botezaseră Brothcock. La început au crezut că e păcăleală făcută de Ziua Minerilor, cînd toate se lăsaseră vraiște, iar oamenii se afumaseră strașnic cu bere. Dar cînd Sarah nu apăru, hotărîră ca Gillon să se ducă la Walter Bone, să vadă de le este fiul acasă. Dar și pe Sandy Bone îl înghițise pămîntul.

— Nu pot să cred că a fugit cu el, se tînguia Maggie. N-o să-mi facă ea mie asemenea figură. Doar i-am spus răspicat că odată cu capu' nu-l primesc pe schilod în casă, să-l văd tîrîndu-se în bîțe încolo și încoace.

Auzind-o, Gillon îi înfipse mîna în beregată — ce nu făcuse de cînd se știa.

— Nu-ți îngădui să batjocorești un tînăr de toată isprava, pentru nenorocirea care a dat peste el.

Maggie se rupse din mîna lui, vineție la chip, ca și Gillon.

— Binișor, tată, interveni Andrew.

— Dacă fata mea a fugit cu el și s-a măritat, aflați că a luat un om mai presus de așteptări.

— Pentru fetele din Pitmungo, orice bărbat de aici nu le ajunge nici la călcîi, sări Maggie.

— Aș rîde dacă ai avea haz, dar e numai urît ce aud, o repezi Gillon. Dacă după tot ce a pătimit, tînărul Bone își mai poate reface viața, îl felicit. Iar dacă pentru asta are nevoie de Sarah, i-o dau. Și de-o vrea să vină, să stea în casă cu mine, îl primesc.

— Doar mi-a făgăduit, blestemata, se oţărî Maggie.
„Asta e buba, ţi-a trecut peste voie !“ se gîndi Gillon. Auzi, să aibă neruşinarea să mă calce pe *mine* în picioare...

— Fiindcă-l iubeşte, o înfruntă Gillon. Înţelegi tu ce-i dragostea, ori nu eşti în stare ?

Maggie se trase cît mai departe de el, ca să-i poată trînti ce avea ea în guşă, fără a-i mai fi la îndemînă să-i pună gheara în gît.

— M-a minţit. Asta înţeleg eu !

Gillon fierbea dar, spre deosebire de altădată, nu încerca să-şi struneasca mînia. Se uită la urmele roşii ce le lăsase pe grumajii nevestei.

— Nu amesteca dragostea cu minciuna ! îi spuse tăios.

— Dragostea e numai minciuni, răcni Maggie. Făgăduinţe călcate-n picioare. Asta e dragostea !

— Aşa gîndeşti şi crezi tu ? o întrebă uluit.

— Pînă în măduva oaselor.

De pe crestele Măgurii se lăsase o răcoare pătrunzătoare, pe care Gillon o simţi dintr-o dată. Îşi căută jiletca din ochi. Nu mai putea rămîne acolo, nici măcar un răstimp.

— Mi-e milă de tine, îi spuse îmbrăcîndu-se. Iar pe mine mă plîng. Apoi ieşi pe uşă şi-o închise.

17

Deşi venetic pripăşit în Pitmungo, apoi ani de zile Vălean, iar la mină, un biet săpător de abataj, Gillon legase prieteşug cu Walter Bone, o minune de care se crucea nu numai tîrgul, ci pînă şi el. Cu cîtă sfiiciune se apropiase de Bone la început ! Fiindcă în Tosh Mungo el era stîlpul pilduitor ; la biserică avea rang de diacon, iar peste toate, mai era şi supraveghetor în mină. Cum era să-şi ridice ochii şi să caşte gura înaintea lui, cînd e bine ştiut că supraveghetorii nu discută cu cioplitorii de rînd ? Dar dorul de a afla ceva despre Sarah doborîse zidul timidităţii.

— Cum o duce fiică-mea în casă la dumneavoastră ? îl întrebase într-una din zile, pe cînd coborau în afunzimile galeriilor.

Walter Bone se încruntase mirat, ceea ce-l supărase pe Gillon, pentru ca după aceea să-și dea singur seama că prin cuvintele sale îi curmase firul gîndirii.

— Cum o duce? repetase mai marele peste galerie.

— Vreau să știu dacă nu vă supără cu ceva...

Bone chibzuise o vreme, și numai pe urmă îi spusese :

— Fiica matale e un înger în casa noastră.

— Atunci înseamnă că-i fericită...

— Fericită? N-aș ști să-ți spun dacă e. Încă nu m-am gîndit niciodată la asta. Și din nou se adînci în tăcere. Da, cred că e, vorbise după un timp ; depinde însă ce înțelegem fiecare prin fericire... Dar ia spune-mi, crezi că maică-sa tot n-o primește în casă?

— Nu. Și cît o trăi.

— Ooo, ba da, l-a contrazis Walter Bone. Cu timpul o să se înduplece. După cîte aud, doamna Cameron e o femeie cu cap.

„Minte o fi avînd, dar se vede că n-o cunoști!" răspunsese Gillon în gînd.

De atunci și-au vorbit mai des, fie în drum către mină, ori la întoarcerea de la lucru, descoperindu-și multe apucături în comun.

În comparație cu restul minerilor, amîndoi vădeau o mare seriozitate ; le plăcea să asculte, să învețe și să citească, deși, în privința ultimei însușiri, Gillon îl întrecea. Iar ca cei mai mulți scoțieni, se dădeau în vînt după discuții și controverse. Dar cu toată concepția rigidă față de viață — într-atît de îngustă și intransigentă încît pînă și unul ca John Knox l-ar fi admirat — Bone era gata să scormonească sau să apere orice punct de vedere, numai de dragul unei argumentări strașnice, după cum se întîmplase și în ziua cînd au zărit pentru prima dată, pe Măgură, mutrele celor cîțiva străini, înarmați cu aparatura de prospectare a terenului; atunci dezbăteau dreptul minerilor la ajutoare bănești, în cazuri de accidente, iar Bone susținea sus și tare că muncitorul e obligat să-și asume unele riscuri, în schimbul posibilității ce i se pune la îndemînă de a-și cîștiga pîinea în fabrici sau mine.

— E de la sine înțeles că patronul nu dorește accidente care să-i prăpădească utilajele și să scoată din muncă meseriașii, perora Bone.

— Greșești, apăra Gillon o altă idee. Patronului nici că-i pasă de scule și mîntuitorii acestora. Dar mai bine

spune-mi ce vînt crezi că i-o fi adus pe cei de măsoară Terenul de Sport ?

Pentru Walter Bone era o întrebare cam delicată. Auzise de mult de pericolul ce amenința gazonul lor atît de îndrăgit, dar ca vajnic apărător al ordinei stabilite — după cum îl cunoștea tîrgul — se pusese chezaș pentru Lady Jane de Tosh Mungo, actualmente Contesă de Fyffe — garantînd că ea nu va permite un astfel de abuz. Ori dacă totuși i-ar fi despuiat de acest bun, Bone ar fi fost nevoit să-și recunoască eroarea, ba chiar mai mult, să admită că întreaga sa viață se întemeiase pe o minciună. De aceea, nu-și putuse îngădui luxul să-și plece prea mult urechea la zvonul stîrnit.

— E greu de spus pentru ce-or fi prospectînd locul, răspunse el cu prudență. Ar putea exista zeci de pricini, ca de pildă căutarea unui petec prielnic pentru un teren nou de cricket.

Ca o mulțime de mineri, și Bone era pătruns de convingerea că, după însăși voința lui Dumnezeu, între patroni și truditori dăinuia un anumit echilibru, iar menținerea lui era spre binele amîndurora.

— Odată ce s-a răsturnat cumpăna — fie prin cerințele exagerate ale unora ori a prea marilor beneficii ale altora — adio tihnă și pace ! Nimic nu mai merge ca lumea pînă nu se îndreaptă balanța. Asta e rînduiala Societății. Dictată de Dumnezeu.

Cît despre replica dată în legătură cu prospectarea Terenului, Gillon nu l-a mai contrazis, și poate bine a făcut, pentru că de atunci se scursese destulă vreme fără să mai apară vreun semn. Dar într-o după amiază, pe cînd suiau dealul sub săgețile oblice ale soarelui pișcător de Septembrie, dădură cu ochii de o ceată de muncitori — negreșit irlandezi, după straiele zdrențăroase — îngrădind pajiștea de pe Măgură. Mulți localnici se prefăceau că nu pricep ce se întîmplă dar cînd, pînă în cele din urmă, bătură la ușa lui Bone, cerînd să-i asigure, ca și altădată, cum că Terenul va rămîne al lor, supraveghetorul nu mai avu încotro, și-o porni să-l înfrunte pe Brothcock.

— Oamenii's cam îngîndurați și nu-și mai află liniștea, domnule Brothcock.

— Du-te și liniștește-i, Walter. Spune-le că vor avea dreptul de trecere peste pajiște. Nu care cumva să-și închipuie c-or s-o ocolească.

Walter Bone ieși din birou, dar afară își dădu seama că de fapt nu primise răspunsul complet. Așa încît se întoarse.

— Aș vrea să știu dacă strănepoții mei vor putea să mai joace fotbal pe pajiște, întrebă cu smerenie.

Brothcock își cam ieși din țîțîni.

— Uite ce, tu vezi-ți de treabă în mină, și lasă pe mine chestia cu pajiștea. Fiecare cu ale lui. Altfel, o încurcăm ; ia aminte !

Cînd oamenii îl iscodiră pe Bone, curioși să afle răspunsul administratorului, acesta se văzu silit să ridice din umeri. Și nu numai Gillon îi surprinse nedumerirea și umilința ce-i încețoșau ochii.

Lucrarea înainta anevoie. Era un gard slut, cîrpăcit din șipci lungi, nici una egală cu alta, dar vopsite într-un verde coclit. Muncitorii erau ageamii, și nici tragere de inimă nu aveau, hărțuiți într-una de băștinași, care nu-i primiseră prin case, așa încît se văzuseră obligați să doarmă sub cerul liber, aciuiți pe lîngă căruțele de țigani. Într-o seară, cîțiva își luaseră inima în dinți și intraseră la „Buchea Cărții", de unde plecaseră în brînci. Dar cel mai rău îi încolțeau tinerii care, încălziți de la joc, năvăleau peste ei, rîdeau de nepriceperea lor și-i bombardau cu întrebări despre pajiște, la care nu știau ce răspuns să le dea. După o bucată de vreme, însăși Brothcock se înfățișă la locul cu pricina, ca să pună lucrurile la punct. Băieții tocmai se hîrjoneau pe teren.

— Bă, ăi cu mingea, întindeți-o de-aici ! le strigă.

Flăcăii se opriră în mijlocul vînzolelii, lăsînd balonul să țopăie mai departe, pe cîmp.

— M-ați auzit ? Luați-vă tălpășița !

Jemmie veni în fugă spre el.

— Avem un meci, sir, chiar în seara asta. Pitmungo cu Kinglassie, sir.

— D-aia nu mai pot eu. Hai, cărați-vă de pe pajiște !

— Echipa adversă a bătut cale lungă ca să joace cu noi, sir. Într-adevăr, jucătorii din Kinglassie se aflau pe de margini, echipîndu-se ca de joc. Ca să ajungă aici, o întinseseră cinci mile pe jos, după ce, se înțelege, trudiseră zece ceasuri în mină — cît dura schimbul. Nici nu știu cum să-i anunț, sir, insistă Jem.

— Lasă asta ; găsești tu o cale.

— Să nu vă temeți că vă stricăm iarba ; doar noi o tundem și o îngrijim.

Atît stăruința, cît mai ales atitudinea tînărului, îl scoaseră pe Brothcock din fire ; îl măsură cum ședea cu picioarele musculoase și zdravene răscrăcărate ; cu bărbia oacheșă săltată pînă la cer, iar ochii — două nuci împușcate în față — arzători și mîndri — parcă-l priveau cu sfidare.

— Ascultă, bă ! V-am spus s-o tuliți de pe pajiște și n-am de gînd să-mi întorc vorba. Așa că mișcați-vă fundul !

— Doar nu sînteți proprietarul pajiștei. E a noastră.

În sfîrșit, frecușul tacit era dat pe față. Brothcock înaintă către Jemmie, mai să-l atingă cu pîntecul rotofei.

— Te cunosc io. Îți știu și numele. Ești împuțitu' ăla lacom care dă iama prin tot concursul.

Involuntar, Jemmie își aruncă privirea spre Sam, apoi către ceilalți, adunați împrejur. Lucru ciudat, însă : Sam amuțise, iar în ochii lui nu găsi pîlpîiala mîniei. Ci doar un gol fără fund.

— Da. Sînt James Drum Cameron, și băieții ar vrea să le spuneți ce ni s-ar întîmpla dacă nu renunțăm la meci.

Brothcock surîse.

— În primul rînd voi avea grijă să fii dat afară din mină, împreună cu frații și taică-tău, se-nțelege. Și o să vă-ncondeiez la mai marii din Fife, să nu vă mai dea de lucru cîte zile-oți avea. Te mulțumește răspunsul ?

Și, fără a mai zăbovi, făcu stînga împrejur și o porni înapoi, peste pajiște, arătîndu-și, pe deasupra gulerului cămășii, răzoarele adînci, săpate în ceafa lată și grasă. Piatra-l ajunse chiar în dreptul terenului de jucat „inele", și-i trecu la numai un deget de tigvă. O auzise, probabil, șuierînd prin văzduh, iar la caz că-i scăpase bîzîitul vijelios, oricum o văzu căzînd înaintea lui, cu un bubuit înfundat. Însă burduhănosul de Brothcock avea și o calitate — un soi de curaj primitiv, sau de trufie neînfricată. Fiindcă și-a continuat mersul, fără să șovăie și fără a le da spectatorilor satisfacția de a-și întoarce capul. Totuși incidentul putea să-i dea de gîndit, lui ca și întregului tîrg. Exista un suflet printre localnici atît de legat de scumpa pajiște verde, încît încercase chiar să-l ucidă pe administrator.

— Tu ai zvîrlit-o ? îl întrebă Jemmie pe frate-său.
Sam îl privi tăcut și încremenit. La fel ca și chipul lui, lipsit de orice expresie.

Rob Roy jubila. Ieșit din mină, se duse ață la baia comunală, să se spele de jeg, iar de acolo, la Selkirk. Pe la „Buchea Cărţii" renunţă să mai treacă, deoarece trebuia să fie cu mintea clară la întîlnirea pe care o avea.
— Iaca ne-a picat în mînă și clenciul mult așteptat, zise Rob cu aprindere. Acum cearta-i pe faţă.
Dar cînd îl văzu pe bibliotecar clătinînd sceptic din cap, îi mai pieri din avînt.
— Eu unul parcă n-aș zice, mormăi Selkirk.
În Rob încolţi indignarea. Cum, cînd în sfîrșit izbucnise conflictul, bibliotecarul încerca să toarne apă pe flăcări ?
— Cum poţi să vorbești astfel, cînd oamenii au vrut să-l omoare pe Brothcock ?
— Care oameni ? Doar unul, și ăla probabil dintre căpcăunii tăi de frăţiori...
— Așa sper și eu...
— De s-ar fi îmbulzit cu toţii, să-l strîngă cu ușa pe Brothcock, ar fi fost altceva. Nu știu dacă pricepi — o piatră aruncată e doar un act de violenţă, pe cînd un grup de mineri, înghesuindu-l pe administrator, este un act revoluţionar.
— Tu nu înţelegi, Henry, ce înseamnă Terenul de Sport pentru oamenii de aici, susţinu Rob. Între timp, ajunseseră să-și spună pe nume. Pentru ei nu e o pajiște verde, ci viaţa și, o dată ce ni s-ar lua, bănuiești în ce s-ar preface ? Într-o colină neagră, ca cea din Easter Mungo. Ori toţi își dau seama de ce îi așteaptă.
— O ceată de jucători cu inele, smiorcăindu-se după petecul lor de verdeaţă... Iar tu vrei să răstorni pămîntul, să faci revoluţie, pentru că li se ia acest moft ?
— Ai ghicit. Sînt mari meșteri la aruncat inele. Cei mai buni jucători din Fife. Dar nu numai asta e buba, cum prea bine o știi.
Selkirk rămase o vreme pe gînduri, cîntărind situaţia.
— Nu, se pronunţă în cele din urmă. Marx nu ar fi de acord. Ne trebuie un temei care să-i usture aici, zise, atingîndu-și stomacul. Să-i atingă la maţe. Și nu pe unul, doi, ci pe toţi. Fotbaliștii, aruncătorii inelelor, jucătorii de rugby sînt loviţi cum nu se mai poate de confiscarea

Terenului. Pun rămășag că și frate-tău, ăla de cotonogește la rugby, clocotește la ora asta...

— Adică, Sam, vrei să spui. Ei bine, el nu fierbe, ci a înghețat.

— Mă rog, fiecare reacționează într-un anumit fel. Femeile însă nu. Ele n-au de ce suferi. Iar de se mai deschide o mină, va fi și mai mult de săpat, și mai mult cărbune de scos, și-o să le treacă năduful sportivilor. Mînia dispare cînd primesc fișicurile cu bani.

Rob nici nu mai voia să-și asculte dascălul în ale marxismului și se întoarse cu spatele.

— Dă-mi voie să-i scriu lui Keir Hardie. Dar cum încuviințarea lui Selkirk întîrzia, vorbi mai departe : vreau să-i cer să vină în Pitmungo, ca să ne afilieze Sindicatului Minerilor Scoțieni, să avem un spate asigurat cînd pornim la o treabă.

— Și de ce trebuie să-mi ceri permisiunea de-ai scrie?

— Ca să adaugi un cuvînt de recomandare, să știe că sînt om serios.

— O va vedea din epistolă.

— Va să zică nu vrei ? se înfurie Rob, revenind în fața lui Selkirk.

Acesta îl studia ca pe un pește pus la vînzare.

— Ba da, se învoi el ; dar unde ai să-l găzduiești la caz c-o să vină ?

Rob se pungi la față, întocmai ca Gillon, cînd îl dezumfla cîte o vorbă. Într-adevăr, unde avea să-l adăpostească ? La asta nu se gîndise.

— Doar nu l-oi pofti, îl înghesui Selkirk, ca să-l vîri la pîrnaie, ori să-l văd încolțit și chiar ciomăgit de polițiștii Companiei.

Țîfnosul care-i vorbea gustase din toate paparele astea ; fusese la zdup, rupt în bătăi, și trecut pe „listele negre“ ale tuturor minelor, cîte se înșirau între Fife, Durham și Țara Galilor. De mult însă le pusese cruce zilelor sale de luptă ; acum trăia doar din amintirea lor și, cînd le scormonea spuza și le trezea iar la viață, punea sticla la gură și dădea pe gît. Totuși, Rob avea să-l respecte întotdeauna pentru cît îndurase.

— Știu o casă cu o cameră liberă ; îl putem duce acolo fără să fie văzut prin tîrg, vorbi Rob, privind în jos, prin fereastra mînjită de zgură, spre Calea Cărbunarilor.

— Și unde-i odaia de zici ? îl descusu bibliotecarul.

— Deocamdată nu pot să-ți spun. Dar crede-mă, pe cuvînt de onoare că nu-ți înșir baliverne.

Omul cărților îl studia cu ochi micșorați.

— Și, mă rog, de ce faci pe secretosul ?

— Fiindcă-i o chestie strict personală, legată și de mîndrie, se codi Rob, în nădejdea că celălalt va putea prinde miezul sumarei lui explicații.

— Totuși, nu m-aș pripi să-l invit, pînă nu sînt pe deplin sigur...

— Dar mă pun eu chezaș, îl asigură Rob, dus de torentul elanului. Și-o să vezi, Henry, că de aici va porni totul. Vom face, în sfîrșit, primul pas.

„Cît de visător, e, reflectă Selkirk ; la fel ca și taică-său și ca mine, cînd eram june și convins pînă în pînzele albe că, odată ce vor auzi adevărul, oamenii vor sări întru apărare. Dar cît de crudă mi-a fost deziluzia și cu ce preț mi-am învățat lecția !"

— Scrie-ți răvașul, iar eu am să-l completez, îi promise lui Rob.

Unde ar fi ajuns omenirea de n-ar fi existat visători care să lase primele urme, pe care mai apoi aveau să pășească oameni mai chibzuiți și cu capul pe umeri ? Pe Rob Roy îl aștepta suferința — după cum o vedea de pe acum, pentru că orice vis se plătește cu durere și chin. Și, cugetînd la toate acestea, ar fi vrut să-l vadă plecînd ; prea simțea nevoia balsamului ce-l purta într-o sticlă, la brîu.

18

După ce trimise scrisoarea, Rob așteptă. Dar răspunsul întîrzia.

— O să vină, o să vină, îl liniștea Selkirk. Keir Hardie e un om hărțuit ; îl muncesc de scot untul din el, și în plus e certat cu justiția. Dar asta nu înseamnă că n-o să-ți scrie.

Și, de voie, ori de nevoie, Rob așteptă. Mînați de același alean, nici localnicii nu șezură cu mîinile în sîn, ci porniră și ei la ceva — și încă sub oblăduiala lui Walter Bone, spre marea lor mirare. Intrînd — fără zarvă și zor — mai întîi în casele Măgurenilor, iar pe urmă coborînd la Văleni — care mai că nu mureau de fală să-l

vadă trecîndu-le pragul — Walter Bone adunase o sumă de bani cu care să cerceteze legea cu privire la dreptul lor asupra Terenului aflat în primejdie, iar cînd strînse paralele necesare, o porni, într-o bună duminică — cînd ar fi trebuit să meargă la liturghie — să-i consulte pe domnul Murdoch Cornegie — de la eminenta firmă „Carnegie and Company“, din Dunfermline, fiind astfel poate primul miner din Pitmungo care se adresa unui legiuitor. Gillon se simți onorat cînd Bone îl chemă ca însoțitor.

Dar din păcate, cele aflate din gura domnului Murdoch Carnegie — care nu i-a poftit să se așeze pe scaun, deoarece minerii trebuie să stea în picioare — nu le-a adus liniștea după care veniseră.

După părerea domniei sale, îngrădirea Terenului urmărea să restabilească și să consolideze calitatea de proprietari a Contesei și a lordului Tosh Mungo, folosirea lui, permisă minerilor, neînsemnînd nicidecum renunțarea numitei familii la drepturile sale de proprietar.

— Dar de trei sute de ani îl avem, interveni Walter Bone.

— În folosință, sublinie avocatul.

— Atunci cum rămîne cu chiria noastră? se trezi Gillon întrebînd. O dată ce ne primește vagonul de cărbune, nu ne recunoaște și dreptul asupra Terenului? Ceilalți mineri, veniți cu Bone, dădură din cap către el. Doar ăsta era lucrul hotărîtor.

— Dimpotrivă, zise domnul Carnegie. Acel vagon de cărbune ce i-l plătiți anual, îi consfințește dreptul de proprietară. Gillon își simți gura amară ca fierea. Va să zică era pe dos de cum își închipuiseră. În loc de a le întări un drept, cărbunele dat îi scotea datori.

Totuși exista o portiță legală, îi mîngîie domnul Carnegie. Și anume, puteau să facă o întîmpinare prin tribunal, în care, arătînd îndelunga folosire a Terenului, să ceară adjudecarea drepturilor asupra lui, făcînd apel la tradiția universală cît și la dreptul cutumier.

Toate bune și frumoase cu ideea domnului avocat, dar cum minerii din Pitmungo nu alcătuiau o corporație, se prea putea să nu aibă calitatea de a chema pe cineva în justiție. Și mai era o meteahnă, de care chiar dumnealui avu bunătatea să îi prevină. La caz că ajungeau pe la ușile tribunalului și totuși pierdeau — ceea ce domnul Carnegie le-o putea da în scris de pe acum — dădeau de

alt pocinog. Mai întîi trebuiau să plătească daune pentru reclamație neîntemeiată, apoi speze de judecată, iar, în cele din urmă, își mai atrăgeau și anatema Lordului Fyffe.

De aceea, singurul lucru ce le rămînea de făcut, le sugeră avocatul, era o mișcare oarecare, un soi de manifestație în masă, prin care să se facă auziți de cei din afară, forțîndu-le mîna nobililor stăpîni și silindu-i să le cedeze Terenul în virtutea chiriei plătite și a îndelungii lui folosiri.

— Și ce ne-ați învăța dumneavoastră, sir? îndrăzni Walter Bone. La care omul legii îi privi cu amuzată surprindere.

— Cum, să vă spun eu exact ce să faceți, îndemnîndu-vă la revoltă? glăsui zîmbind șugubăț-și cerîndu-le două lire pentru prețioasa-i povață.

La plecarea de acasă avuseseră în gînd să se abată pe la căsuța cu numărul 4, din Moodie Street, unde răsărise un alt Carnegie pe lume — marele Andrew, îmbogățitul; dar în zăpăceala de după întrevederea cu avocatul, uitară cu totul de planul inițial, și se așternură la drum, mai ales că aveau de luat în picioare nu mai puțin de paisprezece mile pînă în Pitmungo! O bună bucată de drum merseră încruntați și tăcuți. Numai de vorbă nu le ardea. De-abia tîrziu căscă și Bone gura.

— Folosesc legile ca să-și urmeze fărădelegile, grăi mohorît.

— Și nu putem face nici pe dracu, se zborși un miner.

— Nu huli, omule. Azi e sfînta duminică.

— Iertare, se scuză cel căzut în păcat.

Pe toți îi urmărea ultima vorbă rostită de avocat — „revoltă“ — singura portiță ce le mai rămăsese. Trebuiau să întreprindă ceva, să purceadă la acțiuni drastice, cum nu se mai visase în Pitmungo. Cutezător gînd, iar Bone era pe deplin conștient cam unde-l ducea. Pentru apărarea dreptății evidente, se vedea silit să intre în rîndul agitatorilor, o idee pe care o îmbrăcă în veșmîntul cel mai ideal al cuvintelor, așa cum nu o dată se dovedise în stare.

— Dacă lupta pe care o duc pentru salvarea Terenului nostru mi-o pune pe frunte pecetea de agitator, ei bine, am s-o port!

Cine ar fi crezut, cu numai trei săptămîni în urmă, un asemenea lucru ?

La adunarea ținută în taină, în dosul caselor din Tosh Mungo, în livada de pomi, departe de tîrg și de ochii iscoditori ai ciracilor plătiți de Companie, Walter Bone înfățișă rezultatul convorbirii lor cu avocatul Carnegie în fața oamenilor ce-și dăduseră obolul întru plătirea onorariului. La sfîrșitul cuvîntului său, era limpede ce aveau de făcut.

— Nu ne mai rămîne decît să dărîmăm împuțitu' de gard, se stropși un miner.

— Sau cum om vedea că mișcă ceva pe Teren, să ne grămădim toți pe el și să-l ocupăm. Și să poftească 'mnealor să ne scoată în brînci, că le-om arăta cum știm să-nvîrtim tîrnăcoapele, țipă altul.

Iar după ei, o mulțime :

— Ba să îndrăznească neîndurătorii stăpîni să trimită garda de cercetași, sau să instituie „Paza Neagră" — orice-ar încerca ei să facă, ne vom arăta neînfrînți, să ni se ducă buhu în lumea întreagă ! Și de nu vom răzbi cu toate, vom trece la luptă, și tot n-o să ia Terenul fără vărsare de sînge. Asta, cu jurămînt !

Un lucru ce nu-l știau încă, dar pe care-l puteau afla de la Selkirk de s-ar fi dus să-l întrebe, era acela că înainte de a coace o răzmeriță, trebuie mai întîi să-ți asiguri conducătorul. Ori Walter Bone nu era omul nimerit. Și apoi, era o chestiune și de timp. Iar momentul în care s-a înălțat în jurul terenului gardul, nu s-a petrecut nimic. Absolut nimic. Gardul rămase în picioare, întunecat și pocit, așa cum prinsese viață, înfruntînd iarna pretimpurie, care se ivi, ca la fiecare cinci, șase ani, pe nepusă masă, tîrînd după ea un vîrtej de frig, dinspre nord, ce se năpusti peste vale și acolo rămase. Iarna se grăbise cu două luni, și părea că n-o să mai plece în veci ; chiar cînd își mai îmblînzea colții, încercînd parcă să repare urîta festă ce le-o juca filelor calendarului, un nou iureș năvălea dinspre miazănoapte. Curînd, toată Măgura îngheță ; gerul și vînturile năprasnice înlemniră subțiraticele fire de iarbă, înalte și verzi, iar în octombrie, chiar din primele zile, începu să curgă cu fulgi de zăpadă, care acoperiră tot dealul cu un țol alb și gros. Cînd vîntul se rostogolea peste Măgură, biciuind totul în cale, numai după Terenul de Sport nu mai plîngeau oamenii, ci

de-abia apucau să-l străbată, sub plesnetele groase ce le tăiau răsuflarea, ca să ajungă la Măgureni. Cruzimea iernii îi învăţă să se împace cu gardul, să-l primească în vieţile lor. Ba cei din Tîrgu Văii susţineau cum că şipcile înşirate împrejurul Terenului mai reteza din puterea zănatică a vîntului. Şi apoi, gîndurile mai goneau şi spre viitor. Dacă, aşa cum spuneau minerii mai vîrstnici, se vor ivi şi alte puţuri în coastele dealului, aducătoare de noi slujbe şi de salarii în plus ? Doar n-o să crape pămîntul că nu se mai joacă fotbal sau rugby. În schimb, o să fie pîine pe masă.

O bizară împăcare începu să pogoare în cugetul oamenilor, alungînd gîndul răzmeriţei care se înfiripase în el. Şi chiar de mai dăinuia într-un fald ascuns, odată cu firul ierbii, o zbughea şi de acolo. Fiindcă iarba le era, într-un fel, chezaşă. Şi ea răsări la timp ca să le aducă în suflet o linişte aproape nefirească. „Atîta vreme cît iarba e neatinsă, va rămîne a noastră şi pajiştea“ — îşi spuneau între ei. Revolta dormea amorţită, mai întîi sub linţoliul zăpezii, iar apoi sub velinţa ierbii.

Numai Sam nu găsea nici o cale de împăcăciune cu gardul. Căzuse într-un fel de prostraţie, care-i îngrijora pe ai lui. Se întorcea de la mină, se îmbăia şi cina, dar de-l întreba cineva de vorbă, parcă surzise, sau chiar de auzea, nu catadicsea să răspundă. După un timp, renunţară să-l mai scoată din amorţeală, pur şi simplu ignorîndu-l, ceea ce se părea că-i convine. Şedea în camera lui, cu ochii zgîiţi pe pereţi, scoţînd vorbe ciudate şi doar la răstimpuri — semnale de alarmă, prevestind cele ce vor veni — le numi Andrew, cînd îi pomeni de ele lui taică-său. După o vreme, începu să citească, şi înghiţi toate cărţile lui Rob Roy, iar după aceasta, pe ale lui Gillon, recomandate de Selkirk.

— Aş vrea să ştiu ce s-a întîmplat cu familia dumitale, îi spuse într-o zi lui Gillon. Vreau să aflu în ce chip aţi fost alungaţi de pe ogoarele voastre ?

Şi Gillon îi povesti tot ce-şi aduse aminte ; cum fuseseră izgoniţi de pe glia străbună — cum o numeau ei — ca să facă loc potîrnichilor, cerbilor roşii, fazanilor şi chiar oilor ; cum încropiseră o colibă din piatră, pe malul mării, şi apoi muriseră în ea, de foame şi frig ; cum maică-sa o pornise cu coşul, în bezna nopţii, în căutare de midii, şi cum îi fusese retezat coşul din spinare, la care

Sam explodă furios — întîiul semn de viață pe care-l dădea după luni de muțeală și izolare.

— S-au împotrivit în vreun fel? S-au unit între ei și au opus rezistență? îl întrebă fiul. Gillon știa încotro-i merge mintea și-i răspunse fără ocolișuri, deoarece prefera să-l vadă răzvrătit și nemulțumit decît un mort printre vii, cum fusese pînă atunci.

— Unii da. Dar nu mulți.

— De ce nu? De ce nu?

— Nu sînt în stare să-ți spun. N-am știut niciodată.

— Doar ce-aveau de pierdut? Tot au pierit pîn' la urmă.

— Nu știu.

— Ce-au pățit ăi care au luptat?

— E lesne de închipuit. I-au snopit în bătăi, și i-au zvîrlit în beciuri. Le-au dat foc caselor și le-au dărîmat. Pe vreo cîțiva i-au omorît.

Sam clătina din cap; în ochi îi jucau flăcări.

— Ăi de-au murit, s-au arătat bravi?

— Unii da, alții nu, recunoscu Gillon. Oricum, au pierit ca niște bărbați. Dar cine poate să știe cît de mult sau puțin îl sperie moartea?

— Înțeleg, rosti Sam.

Și, dintr-odată, parcă se făcu frig în cameră. Sam nu vorbea cînd nu avea ceva serios de spus. Gillon se sperie de fecior. Din glasul lui pricepuse cît de departe era în stare să meargă, și nici un tată de pe lume nu dorește să vadă în propriul său fiu semnele martirului în formare.

— Există vreo carte în care să scrie de toate astea? Aș vrea s-o citesc. Poți să-mi faci rost de ea, tată?

„Primejdioasă cerere“ — cîntări Gillon, dar se hotărî să i-o împlinească. Îi ceru deci bibliotecarului să-i facă rost de *Istoria Exproprierii Muntenilor,* scrisă de Alexander MacKenzie, răbdînd mai apoi cicăleala nevestei pentru „banii zvîrliți pe ea“ și, totodată, rugîndu-se — cu vorbe puține, cum se adresa îndeobște stăpînilor cerului, oricare vor fi aceia — ca nu cumva ceaslovul adus să se prefacă în blestemata scînteie ce i-ar aprinde mintea lui Sam.

Tot atunci veni și iscoada de Ian cu vestea că Rob vrea să stea de vorbă cu Gillon, dar nu acasă, ci în clădirea pustie a școlii, unde, pe timpuri, predase Maggie.

Şi astfel, a doua zi, după ieşirea din subteran, tatăl şi fiul se aflară din nou faţă în faţă şi, după cîteva clipe de şovăială, căzură unul în braţele celuilalt — lucru de nevăzut în familia Cameronilor.

— De ce-a trebuit să treacă atîta timp fără să ne vorbim ? începu Gillon.

— De vreme ce m-ai gonit, natural că am plecat.

— Ba ţi-am poruncit să vii cu noi şi n-ai vrut.

Ca discipoli ai aceluiaşi dascăl — Selkirk — şi Gillon şi Rob recunoşteau la iuţeală o controversă fără temei, aşa că-şi zîmbiră împăcaţi.

— Cu tot felul tău fluşturatec, te-ai arătat întotdeauna îndărătnic, îl mustră Gillon.

— Iar tu, cu felul tău tăcut, parcă eşti altfel ? Şi din nou îşi surîseră. Sfada se încheiase.

Cu cea mai mare băgare de seamă, de parcă ar fi dezvelit Sfîntul Graal, Rob desfăcu o scrisoare, pe care o scoase dintr-o cutie de chibrituri, subţire.

— N-ai să-ţi crezi ochilor ce îţi dau să citeşti, îl preveni el pe taică-său, cu glas tremurat de emoţie şi de mîndrie. Atenţie la mînuire ; să nu cumva să mi-o rupi.

Gillon o luă şi începu s-o citească ; era un scris neşcolit pe care-l desluşea anevoie.

„Iubite frate Cameron,

Nedreptatea ce mi-ai adus-o la cunoştinţă mi se pare destul temei pentru a strînge oamenii laolaltă. Dealtfel este ştiut că numai pe motive puternice puteţi purcede la formarea unei organizaţii care să îndrepte răul pricinuit ; m-aş bucura s-o văd fiinţată, întrucît organizaţia este sămînţa care face să crească mişcarea noastră. Primul pas duce şi la al doilea.

În cazul cînd aş veni — după cum o doresc — am nevoie de o găzduire cît mai departe de ochii poliţiei şi de ai mai marilor Companiei. Sînt pus în libertate numai condiţionat ; n-am voie să desfăşor activitate agitatoare, ori fiind cunoscut pentru ideile mele, sînt nevoit să mă port ca orice fugar. De aceea, şi pentru întrunirea ce urmează s-o ţinem, se cere un loc cît mai ferit. Odată asigurate aceste condiţii, vă comunic şi cînd sosesc. Salutaţi-l, vă rog, din parte-mi pe H.S., care a luptat în trecut. Aştept amănunte prin poşta obişnuită, pe adresa : Mr. Kyle Brine c/o Postmaster Main Post Office, Edinburgh."

P.S. Întocmiți dinainte planul sosirii mele. Țin să ajung în Cowdenbeath doar la căderea nopții, ca de acolo să plec în Pitmungo acoperit de întuneric.

— Știi de la cine-i scrisoarea, nu-i așa, tată? întrebă Rob aferat.

— După cum o corcolești, pe puțin de la unul din cei doișpe apostoli...

— Te-aș ruga să fii serios. Nu e momentul să ne ținem de șotii.

— Ai dreptate, se învoi Gillon, recunoscînd în sine că se întreceau cu ironiile și hlizeala.

— E de la Keir Hardie. Marele conducător laburist întreține corespondență cu feciorul matale.

Gillon se bucură pentru el, dar își simți și inima săgetată de grijă. Prea îl vedea întors pe dos. Un visător ca Rob, devenit dintr-odată om de acțiune.

— I-oi fi scris tare meșteșugit.

— Într-adevăr, tată. Aș minți să nu fiu de acord. Am schimbat scrisoarea de douăș'de ori, pînă mi-a ieșit cum am vrut. Pînă și domnul Selkirk n-a avut ce s-adauge.

Pe moment, Gillon îl pizmui, închipuindu-și-l bătînd pragul bibliotecarului și sfătuindu-se pe îndelete.

— Eu am să-l întîmpin în Cowdenbeath, continuă Rob. Îți poți imagina așa ceva, tată? Să merg alături de marele Keir Hardie? Ce-o să-i spun eu o noapte întreagă, cît avem de mers pînă aici?

— Nu-mi fac eu griji despre asta. De-o avea chef de vorbă, va trebui numai să-l asculți.

— Așa e. La asta nu m-am gîndit. Iar întrunirea putem să o ținem sus, în livadă, pe locul cocioabei care s-a dărîmat. Nimeni n-o să ne vadă, dacă ne strecurăm binișor pe ușă și o luăm prin spatele casei...

— Care casă?

Rob îl privi încurcat. Deschise gura să spună ceva, apoi o închise, și tot așa de cîteva ori, pînă cînd, scos din sărite, de parcă i se cerea un răspuns pe care nu o dată îl dăduse, și nu acum, ci de multă vreme, vorbi iritat.

— Cum ce casă? A noastră. Care alta?

Era rîndul lui Gillon să rămînă trăsnit. Prea îl luase din oală, pe nepregătite. Cum adică? Să se pomenească cu Keir Hardie în casă — un om urmărit, poate chiar evadat, mai mult ca sigur un lider comunist?

Şi-apoi nu numai ăsta era buclucul. Ci şi altul, pe care Rob s-ar fi cuvenit să îl ştie, că doar nu era străin de familie.

— La noi nu-l poţi aduce. N-ar accepta maică-ta... că doar e şi casa ei... Nu, categoric n-o să-l primească.

— N-o să-l primească ? Forţeaz-o tu !

Deşi dăduse toată vina pe Maggie, în realitate de Sam se temea — Sam care, de cîteva zile, părea că păşeşte pe o muche de văgăună întunecată şi cruntă. De aceea se împotrivi mai departe, scuturînd energic din cap.

— Nu, asta nu pot s-o fac.

Lui Rob mai că nu-i venea a crede. Prea trecuse mult timp de cînd îşi făurise acest plan şi-l vedea ca şi împlinit.

— Ba trebuie să-i impui ! strigă el, răscolind ecouri în pereţii de scîndură gudronată. Biruit de privirile fiului, Gillon se uită în altă parte. Din rama de pe peretele dinainte, regina Victoria parcă-l măsura mustrătoare, cu ochii albaştri, blajini şi îngheţaţi.

— Am venit la tine tîrîndu-mă în patru labe şi tu refuzi să m-ajuţi, se tînguia Rob.

— Sînt lucruri pe care nu le poţi înţelege acum, dar...

— Nu vrei să mă ajuţi... Am venit să te caut, şi îmi întorci spatele.

Îşi lipise palmele de surtucul înnegrit de cărbune, căutînd parcă un reazim la pieptul lui Gillon, dar acum se desprinse de el şi se depărtă, ca şi cînd nu-l mai putea suferi alături.

— Ştii cum te-au botezat minierii, aşa-i ? Îi aud fiindcă de multe ori uită că ţi-s fecior. John Thomson, îţi zic, adică bărbat sub papucul muierii. Trebuia să mă aştept la refuzul tău !

Şi începu să-şi adune lucrurile, pregătindu-se de plecare — gamela şi plosca de tinichea, cutia cu fitilele de împuşcat, din care totdeauna avea peste cît consuma, pregătindu-şi o droaie, la gîndul că va scoate mai mult cărbune decît se dovedea zilnic în stare.

— Am să mai fac o scrisoare în care am să spun : „Scuzaţi-mă, domnule Hardie, dar nu vă pot primi în casa tatălui meu, deoarece nu-i îngăduie mama. Aşa că măreaţa acţiune pe care doriţi s-o porniţi aici, va trebui începută altădată şi altfel..." Vorbind, Rob îşi tot aplecase

bărbia de-i ajunsese în piept. Marea mea șansă ! exclamă îndurerat. Adio ! S-a dus pentru totdeauna !

Gillon ar fi vrut să se apropie, să-l cuprindă cu un braț mîngîietor. Dar cînd făcu cîțiva pași, Rob se feri în lături, încît nu apucă să-l atingă.

— Mi se zice marele visător, dar ia seama la ce-ți spun acum, îi strigă ținîndu-se cu grijă departe. N-am să mor pînă n-am să-i văd călcați în picioare și sfîșiați. Gillon dădu să se miște și să spună ceva, dar Rob i-o luă înainte. Un'te duci ? Stai și ascultă-mă, John Thomson !

Erau cuvintele cele mai nemiloase pe care i le aruncase vreodată, și amîndoi erau conștienți de acest lucru.

— Va veni o zi și o rînduială, în care fundurile îmbuibate ale nepoților Lordului Fyffe vor săpa jos, în mină, pe cînd unii dintre noi se vor lăfăi în Brumbie Hill !

Își vărsase tot focul și Gillon nu mai încercă să intervină, lăsîndu-l să-și regăsească stăpînirea de sine. I-ar fi făcut marea destăinuire cu Sam și cumplita grijă ce i-o purta, dar poate n-ar fi fost înțelept. Așa încît se muncea să-și motiveze într-altfel refuzul, și cît mai convingător, ca să nu lase această prăpastie căscată între ei.

— Mai devreme sau mai tîrziu tot s-ar afla despre șederea lui Hardie la noi, începu el.

— Aha ! Va să zică ți-e frică !

— Și atunci Lordul Fyffe și administratorul Brothcock ne-ar da afară din slujbă. N-ai dreptul să ne primejduiești pîinea.

Urmă o tăcere stînjenitoare și îndelungă, pînă cînd Rob vorbi iar.

— Îți amintești cînd ți-am spus că uneori oamenii uită că ți-s fecior ? Gillon refuză să încuviințeze prin vreun cuvînt sau mișcare a capului. Ei bine, cîteodată și eu aș vrea să nu-ți fiu. Să mă cheme oricum, Rob-nimica, dar nu Cameron.

O porni ca o vijelie, ocolindu-l pe taică-său, trîntind în calea lui pupitre și scaune, împleticindu-se apoi pe scară, și afară, pe Calea Cărbunarilor.

„Măcar bine că n-a pornit-o spre cîrciumă ! se mîngîie Gillon. Dar se va întoarce, cu siguranță, își spuse pe urmă, și se va îmbăta criță, de nu va mai ști de el, iar

eu nu am cum să-l opresc." Rămase în așteptare în ușă, pentru ca după un timp, să-l vadă reapărînd și îndreptîndu-se către „Buchea Cărții".

— Rob? îl strigă din umbră, rugîndu-se în gînd să vină spre el. Așa cum se și întîmplă. Iar cînd fu aproape îi spuse : Mă lași să scriu eu epistola ?

— Care ?

— Prin care să-i spui domnului Hardie să nu mai vină ?

De-abia atunci realiză Rob uriașa și ireparabila-i pierdere și, cu toată hotărîrea lui de a-și urî tatăl, se trezi căzîndu-i în brațe și hohotind din toată ființa, ca orice femeie din tîrg, blestemată să-și vadă bărbatul sau fiul adus terciuit din mină și întins pe pedeaua bucătăriei. Pierderea unui om e lucru greu de cuprins de mintea omenească, dar Rob pierduse un vis — un gol cu care se va putea împăca vreodată ? se întrebă Gillon. Mortul e dus la cimitir și așezat în mormînt, pe cînd visul unui tînăr oare unde se duce ?

Cînd Gillon ajunse la gardul ce împrejmuia Terenul, îl găsi ferecat și, cum nu avea chef să coboare în căutarea paznicului cu cheia, hotărî să facă un ocol, trecînd prin locul ce găzduise caravanele de țigani. Nomazii plecaseră, lăsînd în urmă doar niște sticle sparte, cîteva zdrențe și cioburi de străchini, în jurul vetrelor mici, încropite din cîteva pietre. Atît și nimic mai mult, după cîteva sute de ani de viață pe acest petecuț de pămînt, de pe care fuseseră alungați. În fața poruncii neînduplecate, se făcuseră nevăzuți, dar de pierit, nu pieriseră. Asta cu siguranță. Trecuseră deci cu bine examenul, lăsînd în urmă un pilduitor exemplu. Și atunci el de ce se temea ? De ce se lăsa cotropit de spaimă ? Mai bine alerga după Rob să-i spună să trimită scrisoarea și să fixeze venirea lui Hardie. Cît avea să mai spună „nu" ? Pînă-și va pierde ultima picătură de bărbăție ? Pentru că asta-i așteaptă pe cei care-o țin într-una cu „nu".

Dar în tot acest timp, îl urmăreau ochii aceia ai lui Sam — ca de vulpe prinsă în spatele vizuinii, și în mare pericol. În cazul cînd Hardie iniția o mișcare, după plecarea lui, Sam va rămîne în frunte. De asta putea să jure. Iar Sam va avea de plătit. Fiindcă de o va conduce destul de bine — pe cît îl va duce iscusința și rîvna — va

trebui să moară. Ori avea el dreptul să primejduiască viața unui fecior pentru a salva visul altuia? Cine știe dacă pînă la urmă nu-i nimicea pe amîndoi?!

Se duse acasă și se vîrî în cadă, dar cu toată apa fierbinte, în jurul inimii simțea un cerc ca de gheață.

19

În primăvara anului următor, îndată ce se topi zăpada și se iviră insulițe verzi peste dealuri, apăru, venind dinspre Cowdenbeath, o dragă cu aburi, trasă de opt bidivii, atît de mare și lătăreață, încît de-abia încăpu prin unele strîmtori de pe Calea Cărbunarilor, pînă ajunse la poalele Măgurii, de unde o luă de-a dreptul pe coasta ascuțită. Se vede că lucrătorii știau cam cum or să fie întîmpinați de localnici, deoarece încinseseră chiar de pe drum și în mers, cazanul cu aburi, din care țîșneau vălurele albe — lucru primejdios pe hîrtoape ca cele către Pitmungo — dar în felul acesta, la numai o oră după sosire și cu mult înainte de întoarcerea minerilor din subteran, colosul cu colți spinteca pămîntul în partea Terenului de Sport.

Femeile ieșiseră în porți și se uitau cu gura căscată cum erau sfîrtecate fragilele covorașe de iarbă, de-abia țesute de primăvară, și apoi zvîrlite în aer, și cum o lopată uriașă înfuleca hălcile negre și umede de pămînt, aruncîndu-le zgomotos în furgoanele înșirate la gura matahalei cu gheare de fier. Cînd, mai tîrziu, se iviră și minerii, zona unde urma să se sape puțul era complet despuiată de veștmîntul ei verde. Roibii plecaseră după utilajele de forare și după scîndurăria trebuincioasă. Perforatoarele erau și ele pe drum, încărcate într-un vagon, cu destinația Wester Mungo, și urmau să sosească în acea noapte. Nelegiuirea se săvîrșise, și nimic nu se mai putea îndrepta.

Ceea ce oamenii nu crezuseră cu putință, iată, se consumase. Dreptul lor asupra gazonului fusese călcat în picioare, sfînta neprihănire a ierbii la fel, pajiștea le fusese furată și siluită, ca o fecioară, iar ei se uitau peste gard, fără a ști ce să facă, rușinați să se privească în ochi și să citească acolo cumplita lor neputință.

Careva trebuia să se ducă la Lady Jane, surgerau unii, asta avea să-i salveze; cu siguranţă Contesa nu ştia de cele întîmplate, îşi spuneau cu unanimă convingere, altfel n-ar fi îngăduit mîrşăvia. Adevărat, stăpînii storceau bani cu ghiotura de la ei, dar cuvîntul nu şi-l călcaseră pînă acum.

Dar bîjbîielile lor nu duceau nicăieri — aşa cum, de altfel, îşi dădeau şi ei seama. Lady Jane devenise soţia Lordului Fyffe, şi nici unul nu avea îndrăzneala să bată la uşa conacului cocoţat pe Brumbie Hill, spre a cere să aibă îndurarea să le pună iarba la loc. Mulţi trudiseră o bună parte din viaţă în minele Lordului Fyffe, fără măcar să ştie cum arată la chip stăpînul pentru care se spetiseră ani în şir.

Răzbit de ruşine, în seara aceea, Gillon mai că nu îndrăznea să întîlnească privirea feciorilor. Numai Sam surîdea, spre mare-i nedumerire.

— O făcură, aşa-i? îl interpelă fiul. N-ai fi crezut niciodată c-or să ajungă pînă aici, şi totuşi nu s-au sfiit. Întocmai cum scrie aici, zise atingînd cartea cu *Exproprierea Muntenilor*. Merită admiraţi, zău aşa! Oameni hotărîţi! Cînd vor ceva, se aştern pe treabă. Nu se cîcîie, ci întind mîna şi-şi iau.

Acum cînd imposibilul se dovedise posibil, s-ar fi zis că arcul ce se răsucise în Sam, înrobindu-i toată vigoarea în strînsoarea lui, plesnise dintr-o dată, eliberîndu-l din îndelunga-i captivitate. La cină păruse chiar vesel, înfulecînd din cîrnaţi şi plăcinte, cu poftă.

— Să nu uiţi însă că-s nişte ticăloşi, Sam, îl preveni Gillon sorbindu-şi ceaiul. Ca să înhaţe tot ce-şi doresc, se coboară la cele mai mari josnicii.

— Cum aş putea să uit, îl linişti Sam. Dar e nemaipomenit cum ştiu să obţină ceea ce vor. Pe cînd noi, habar nu avem. De-aia şi trăim sub pămînt, ca sobolii, iar ei colo sus, în lux şi în huzur.

— Ce vă tot bag eu într-una în cap? se amestecă Maggie. Înfruptaţi-vă şi voi!

Echipele de foraj lucrau cu îndemînare şi spor. Iar minerii nu le vedeau niciodată. Îşi începeau treaba după ce coborau ei în subteran, şi se făceau nevăzute înainte de sfîrşitul turei de zi. Era, cum o numeau ei, o mină de suprafaţă, din care apa se scurge prin forţa gravitaţională,

și nu pompată, așa se și explicau șuvoaiele coclite și acide ce se rostogoleau de vale, năpădind ulițele și șanțurile. Dar în afară de acest neajuns, forajul și amenajarea minei nu supărau prea mult tîrgul, căzut într-un fel de moleșeală, și uitînd parcă de ce se petrecea sus, în deal.

— Să vă spui și io o vorbă, glăsui într-o zi un miner cu numele Beatty. Iaca, mă jur că io n-o să pun picioru' în mina cea nouă. Să mă taie bucăți și tot nu le scot cărbune dă sub Terenu' dă Sport. Iar de-or aduce spărgători dă grevă, să-i păzească Dumnezeu sfîntu' dă ce-i așteaptă.

Așa luă ființă „Lista Juraților" — cum o boteză el — care circulă din uliță în uliță și din casă în casă, iscălită de aproape toți minerii, în afara celor foarte bătrîni.

În aceeași vară, mina Little Crafty — situată sub o alta mai mare, cu numele Lady Jane 2 — își închise porțile, pe motiv că are prea multă apă.

Din fiecare tonă de cărbune extras, se prăpădea jumătate cu acționarea pompelor și a ventilatoarelor. În ea lucrau o sută cincizeci de mineri, dar cu randament slab, așa încît, cu o duminică înainte de deschiderea minei Lord Fyffe 1, de pe Terenul de Sport, toate pompele au fost oprite și Little Crafty inundată cu apă. Luni dimineața, o sută patruzeci și opt de mineri, din defuncta Little Crafty, coborîră în noua mină Lord Fyffe 1. Seara, cînd se întoarseră acasă, se arătau plini de căință, cu gîndul la semnătura lor de pe „Lista Juraților", dar în sinea lor erau încîntați. În abatajul cel nou, stratul de cărbune avea o înălțime de șase picioare, de puteai umple vagonetele și scoate parale frumoase fără să-ți mai zdrobești spinarea. Numai doi oameni refuzaseră să se angajeze. Primul, Wattie Chisholm — comandantul parăzii de Ziua Minerilor — care, după șaptezeci de ani de săpat în mină, se declară prea bătrîn să mai calce într-una nouă, iar celălalt, Walter Bone, și el destul de cărunt ca să treacă peste cuvîntul dat.

Lord Fyffe 1 era o mină bună. Cu mult înainte de venirea iernii, se lucra în ea în trei schimburi de zi și de noapte. Cărbunele, botezat „Papagalul de Șase Picioare", era de calitate superioară, conținînd mult ulei mineral și foarte puțină cenușă. Către sfîrșitul verii, pe panta unde cîndva se jucase cricket, se stivuiau rezidurile scoase din

mina cea nouă — zgură, cenușă și glod — mormanul înălțîndu-se cu o iuțeală uluitoare. In numai cîteva luni, vîrful mormanului de deșeuri acoperi priveliștea Tîrgului Văii pentru Măgurenii de pe Ulița Moncrieff. Acolo unde soarele strălucise cîndva, pe cînd se înălța la zenit, acum era umbră pînă în ceasurile după-amiezii, cînd astrul se furișa după case. Praful de rocă și de cărbune formase o peliculă densă pe geamurile din Moncrieff, strecurîndu-se și pe sub uși, iar odată cu toamna, ajunse și în Tosh Mungo. Dar un pic de gust de cărbune în străchini nu era o nenorocire, atîta vreme cît apăreau pline pe masă. Ori minerii din Pitmungo mîncau acum carne în trei din cele șapte zile ale săptămînii.

Nu departe de grămada de zgură, se înălță încă un munte, dar acesta format din cărbune proaspăt extras, scos într-un ritm atît de rapid, încît nu aveau cînd să-l selecteze și să-l transporte. Așa că îl depuneau pe răposatul teren de aruncat inelele la țăruș. Puțul minei se afla chiar în inima fostului dreptunghi unde se juca fotbal, iar ciurul de ales cărbuni îi înghițise mult iubitul teren de rugby al lui Sam.

Cînd Sam a trecut de la Lady Jane 2 la mina Lord Fyffe, ca să înlocuiască un lucrător rănit, Gillon a crezut că-i plesnește inima de rușine și de ciudă.

— Poate n-ar trebui să m-amestec, dar nu te-aș fi crezut niciodată în stare de așa ceva, îl apostrofă Gillon cu nespusă mîhnire.

— Așteaptă pîn'o aduce fișicul cu sunători, și o să-ți mai treacă năduful, sări Maggie întru apărarea feciorului. Doar erau atîția oameni înscriși pe listă, nerăbdători să le vină rîndul la strămutarea în mina cea nouă !

— Da' ce, nu tot la cărbune muncesc ? se rățoi Sam. Mina lucrează și cu și fără mine, iar salariile-s pentru toți, așa că de ce m-aș fi pus de-a curmezișul, în loc să vin cu biștari mai grași ?

Ceilalți frați nu-și ridicau ochii din străchinile cu supă, prididiți de rușinea lui.

Walter Bone se cătrănise de-a binelea, și venise să-i spună verde, în față, cam ce sentimente îi poartă.

— Pe la noi, n-ai la ce să mai calci. De trădători ca tine ne putem lipsi.

Lui Sam nu-i căzu deloc bine, mai ales că se obișnuise să-i viziteze pe Sarah și Sandy Bone.

— Odată ce mi se dă posibilitate să lucrez la un strat de cărbune înalt și bun, cum e „Papagalul“, doar n-o să-i dau cu piciorul, se încăpățînă el.

— Ești băftos mare, ce mai ! îi zise Ian, pe o parte ironic, pe alta pizmuitor.

— Lord Fyffe este o realitate, tată, se amestecă Andy.

— Și tu ? se sperie Gillon.

— Nu, n-am de gînd să cobor în ea, am vrut doar să-ți amintesc un mic amănunt. Pajiștea s-a dus, a murit, pe cînd mina trăiește.

Gillon se lipsi de mîncare și, ridicîndu-se de la masă, ieși în aerul înserării. Privi în jos, la gardul întunecat și la muntele ca de smoală. Verdeața pierise, cedînd locul negrelii. Să fie atît de puternică ispita banilor încît să corupă și pe un om de tăria lui Sam ? Cu siguranță îl va urma și Ian. Iar pînă în cele din urmă va găsi o scuză și Andy, ca să se transfere și el. De cînd cu îngrădirea și scurmarea pajiștei, parcă o nouă pojghiță de zgură se așternuse peste viețile lor... Cărbunele viciază, cugetă Gillon, prin însăși natura extragerii lui, care cere scotocirea pămîntului, pînă în măduva lui și jupuirea venelor negre. Cărbunele corupe, iar plata săpării lui nimicește în om tot ce are mai bun și mai sfînt !“

Blestemat fie ceasul cînd am pus piciorul pe aceste meleaguri !

20

De unde pînă în săptămînile dinaintea Crăciunului prețul cărbunelui se ridica, dintr-odată începu să scadă. Cum și de ce ? Nimeni n-ar fi putut-o spune.

— N-avem de ce să ne îngrijorăm, căută Walter Bone să domolească spiritele. Și nu vorbesc ca să apăr Compania, ci ca să v-arăt realitatea. Au mai fost nestatornicii din astea și înainte, dar au venit și au trecut.

Însă de astă dată îndreptarea întîrzia. Se sfîrși octombrie, începu și noiembrie, cu primii fulgi de zăpadă dănțuind printre stropii de ploaie, dar prețul cărbunelui, în loc să-și revină, se ducea și mai mult de rîpă.

— Cînd o scade destul, să vedeți cum o să crească vînzările. Pînă și cei care nu au nevoie iau cărbune pe rupte, ca să profite de chilipir. Adevărat, păgubesc proprie-

tarii de mine, în schimb o să fie și mai mare nevoie de mînă de lucru.

Dar nici această profeție nu se adeveri. Nimeni nu cumpăra și nimeni nu-și putea explica de ce. Brothcock, administratorul, se duse la Edinburgh, ca să afle pricina, dar și acolo toți ridicau din umeri. În întregul West Fife, cărbunele ședea stive, iar portul St. Andrew gemea de mormane, care începuseră să se prăvălească în apă.

„Ce ironie! reflecta Gillon. Tocmai acum, cînd Compania din Pitmungo extrăgea cărbune mai mult și mai bun, vînzările au înghețat!"

— Aproape că-ți vine să crezi că există un Dumnezeu al dreptății, spuse el.

— Oricum, bine că-și iau o lecție, mișeii! se bucură Jem.

— Ei, poate-o merită, dar noi o să suferim pe nedrept, grăi Andrew.

Iarna se arătă aprigă de la bun început — cu vînturi din nord, mai statornice și cumplite ca niciodată, cu nori negri și grei, cu ger și îngheț peste Măgură, cu zăpada cît casa.

Dar cu cît se întețeau furtuna și frigul afară, inimile celor din Pitmungo se încălzeau.

— Acu' să-i vedem pe nenorociți; vrînd nevrînd or să cumpere cărbune, își spuneau plini de speranțe. Și așteptau.

— Nu vorbesc în interesul Campaniei, după cum știți, cuvîntă Walter Bone, dar există un echilibru în orice stare de lucruri. Nimeni nu mai are cărbune de anul trecut, iar de cumpărat e de unde, și la preț de nimic. Așa că ori scot paraua, ori îngheață de frig. Să ne gîndim la voința și înțelepciunea lui Dumnezeu. Dacă mai e cărbune în pămînt și oamenii au nevoie de el, înseamnă că Dumnezeu va avea grijă să le dea de lucru minerilor.

Dar cum mușteriii nu apăreau, o porni și Lordul Fyffe în căutarea pricinei — mai întîi la Cowdenbeath, apoi la Edinburgh, iar în cele din urmă la Londra. Așa da, semn bun, spuneau oamenii, auzind de călătoreala lui. Dibaci cum era, Lordul va afla negreșit dedesubturile.

— O fi el mișel, lovi-l-ar damblaua, dar e mare vulpoi. și o să facă treabă.

Dar „vulpoiul" se întoarse cu coada între picioare, fără să fi aflat nimic.

Îndată după sosire, îl chemă pe administrator și-i porunci să mai reducă producția pînă s-or hotărî mocăiții să cumpere. Totodată, reduse prețul cărbunelui cu doi penny la tonă, numai să-i momească pe oameni să-și desfacă băierile la pungi.

Cînd o companie carboniferă se vede silită să coboare prețurile, poate recurge la mai multe formule de amortizare a pagubelor. Mai întîi la sporirea eficienței exploatării, pentru a scoate mai mult cărbune la același cost; apoi la reducerea beneficiilor rezultate din cărbunele exploatat și, în sfîrșit, la scăderea salariilor. Dintre toate acestea, cea mai la îndemînă e ultima, pe care au înfiat-o și patronii Companiei din Pitmungo, dispunînd, pe la mijlocul lunii noiembrie, retezarea lefurilor cu cîte doi penny la fiecare tonă de cărbune extras.

Cățărat pe muntele de cărbune, de unde trebuia să le aducă la cunoștință hotărîrea celor mai mari, burduhănosul de Brothcock le cuvîntă minerilor :

— Gîndiți-vă, oamenilor, că afacerile merg rău de tot, iar Compania se străduiește să se mențină ; altminterea ne-am duce pe copcă. Gîndiți-vă că ea ne-a dat pîinea, și acum, cînd e la ananghie, e rîndul nostru s-o sprijinim. Și mai gîndiți-vă și într-altfel. Cînd un om e bolnav, îți pare rău, da-ți vezi mai departe de ale tale. Dar cînd Compania e atinsă de o hibă, s-a dus cu noi ; sîntem cu toții la pămînt. Așa și cînd e flămîndă — flămînzim cu toții. Iar de se-ntîmplă cumva să dea ortu'popii, apoi... da' mai bine de asta să nu pomenim.

Brothcock tăcu un răstimp, așteptînd efectul cuvintelor de pe urmă — în vreme ce vîntul răzbătea țiuind prin straiele subțirele și ude ale minerilor.

— Compania a stat neclintită de partea voastră, acu' v-a venit rîndul să fiți și voi alături de ea, tună Brothcock din vîrful grămezii. Lordul Fyffe așteaptă de la fiecare angajat să-și împlinească datoria ce-o are. Vă mulțumesc că m-ați ascultat. Vă doresc noroc și Domnul să vă blagoslovească !

Cîțiva dintre lucrătorii bătrîni murmurară :

— Amiin !

— Da' ia spune-ne, i-a retezat cineva și Lordului Fyffe din venituri ? se auzi un glas tînăr.

— Care-i ăla de-a căsat gura ? Pune-i numele pe hîrtie, se zborși administratorul cătrănit.

Doi penny la tonă ! Prea mult nu era, dacă te gîndeai bine. O halbă, două, de bere tăiate, borșul de vacă fără carne în el, plăcintele fără unt, gogoșile nemînjite cu miere — cum s-ar zice, unele mici ajustări.

La Cameroni, însă, scăderea salariului se resimțea serios, din pricina înfrînărilor mult mai drastice, fiindcă nimic pe lume nu putea stăvili curgerea arginților în caseta de fier. La ei, mai întîi venea vistieria, pe urmă bunăstarea și, pe locul al treilea, stomacul, iar în rest, aproape nimic. Pe lîngă sacrosancta obligație față de Pușculiță, acum mai aveau de plătit și dijma făgăduită lui Ogilvie.

Șaișpe penny pe zi — și golul avea să crească, după cum prevedea Maggie — însemna de patru lire mai puțină pîine pe masă, iar de-i concediau și pe pușcași, încărcătorii de vagonete, cărăușii și selectorii la ciur, printre care se număra și Emily — ceea ce sigur, după părerea ei, urma să se întîmple — atunci pierderea se cifra la pe puțin optșpe penny pe zi, nouă șilingi pe săptămînă și patru sute șaizeci și opt de șilingi în douăsprezece luni. Peste douăzeci de lire pe an !

Desigur, afară de Maggie nimeni nu-și frămînta mintea cu asemenea socoteli, doar ea calcula totul, pînă la ultimul sfanț și ultima limită a rezistenței, fiindcă numai așa ajunseseră în Tosh Mungo, numai așa trăseseră o barieră între ei și Văleni, și numai așa se puteau rupe din acel tîrg, în loc să rămînă îngropați pe vecie în el și în mină.

Din nou apărură la cină blidele cu cartofi fierți și cu saramură, curînd înlocuite cu un alt sistem de păcălit foamea, pe care Maggie îl apucase încă de la părinți, în vremuri de mare bejenie. „Șmecheria“ era cum nu se poate mai simplă. În jurul unui pește sau a unei bucăți de carne, așezată în mijlocul mesei, se înșirau strachini de cartofi fierți — singurii îngăduiți la consum, carnea și peștele rămînînd neatinse. Dar mușcînd din cartofi, cu ochii la ele, ajungeai pur și simplu să crezi — așa cum nu o dată îl auzise Maggie pe taică-său — cum că mesteci în gură și pește sau carne. Astfel, în ciuda reducerii lefii, Pușculița fusese salvată, iar birul trimestrial către domnul Ogilvie achitat la țanc. Bineînțeles, domnia sa nu știa cu ce preț i se trimiteau banii, cîte renunțări și privațiuni, cîtă foame se ascundeau în acele bancnote

slinoase, terfelite și înnegrite de zgură, expediate în Cowdenbeath. Singurul neajuns pentru dînsul era că la fiece onorare, trebuia să se spele pe mîini de negreală.

Adevăratul dezastru a pornit de la muntele de cărbune, adunat dinaintea minei Lady Jane 2. Vîrful lui ajunsese atît de înalt, încît atingea poalele platoului Tosh Mungo. Și atunci s-a trecut la concedierea minerilor. Mai întîi cei bătrîni, indiferent de anii de muncă și devotamentul ce-l arătaseră ; apoi pilangiii, care, cînd și cînd, mai chiuleau lunea de dimineață, pretextînd că n-au avut cum să ajungă la mină din cauza vîntului sau a ploii, nicidecum din pricina mahmurelii. Lor le urmară nemulțumiții și gură sparții, care nu se numărau printre minerii cu mare spor. Între ei fu inclus și Rob Roy — dealtfel singurul din familie, deoarece restul, deși figurau pe „lista suspecților", erau știuți ca cei mai buni mineri din Pitmungo. Ori cu cine își putea începe Compania planul de creștere a eficienței dacă nu cu unii ca ei ? Astfel se trecu la mărirea producției, cu mai puțini angajați decît înainte, și, o dată ca aceasta, la dijmuirea și speteala minerilor. Prin noiembrie, sosi ordinul ca toți să-și încarce vagonetele nu numai pînă la muche, ci să le vîrfuiască. Odată aduse la cîntărit, un cerber, înarmat cu o vergea de fier, le netezea, retezîndu-le crestele, iar surplusul cădea de o parte, unde se aduna pentru Compania din Pitmungo. După cum precuvîntă iarăși administratorul Brothcock acesta era „obolul voluntar al minerilor acordat bunului lor patron". La care nici unul din cîți supraviețuiseră concedierilor nu scoase o vorbă, umplînd în continuare vagonetele la refuz și depunînd darul zilnic pe care îl botezară „Creasta Lordului Fyffe". După „creastă" veni „orologiul Lordului". Situația precară a comerțului cerea o nouă reducere a lefurilor, anunță Brothcock, numai așa Compania se putea menține în picioare, dar cum patronii erau inimoși — și zău că acesta-i fusese cuvîntul — în loc să le taie salariile, se învoiseră să le prelungească durata turelor, de la zece la douăsprezece ore pe zi. Iar seara, la ieșirea din mină, cei care consimțeau să dea o mînă de ajutor — fiindcă toată chestia era absolut voluntară — n-aveau decît să rămînă o oră sau două, să strîngă minereul extras peste zi, fie în stiva cea mare ori în vagonetele încă neîncărcate.

— Simți cum îți crește inima în piept, raportă Brothcock stăpînilor, văzînd cît de mulți oameni, chiar sleiți

după ziua de muncă, se îmbulzesc voluntar să care în spinare cărbunele. La drept vorbind, toţi, se corectă singur.

— Ceea ce le-o fi gîdilînd inima ălor din Brumbie Hill, comentă Selkirk. În sfîrşit, se văd şi ei, sărăcuţii, despăgubiţi de butoaiele de bere împărţite la Ziua Minerilor. Un exemplu cum nu se poate mai grăitor despre felul în care pot colabora două clase, cînd se respectă între ele. Să-ţi smulgi părul din cap şi să plîngi, nu alta, conchise bibliotecarul.

Primul care s-a resimţit de pe urmele nemîncării şi a spetelii a fost Gillon. Pentru a economisi cîţiva penny, se apucaseră iar să facă săpun în casă, ca în anii trecuţi. Prea bun nu era, în schimb curăţa jegul, se consuma greu şi costa puţin. Îl făceau în cantitate mare — o sută de livre deodată — în care investeau : şase livre de carbonat de potasiu, un sfert de livră gudron — cumpărat de la „Jecmăneala calicilor" — şi patru livre de slănină, luată de la o crescătorie de porci, din apropiere. Acest amestec era lăsat la dospit preţ de cinci, şase zile, după care, îl turnau într-un poloboc cu zece galoane de apă călîie, unde îl mestecau de două ori pe zi — lucru anevoios şi care-ţi cerea putere. Dar după numai zece zile, se făceau cu o sută de livre de săpun. Marele său neajuns era însă că se cam lipea de trup, astfel încît, odată ieşit din baie după ziua de trudă, năclăit de săpunul ce se prindea ca un clei pe ciolane, Gillon arăta precum un martir scos din cazanul torturii, de se îngrozea să se uite la el.

— Dumnezeule mare ! Iacă-tă ce-am ajuns ! exclama covîrşit de silă şi spaimă ! De-o mai duc aşa, s-a sfîrşit cu mine...

— Ce te tot vaiţi ca o babă ? îl răfui Maggie. Ţi-au ieşit niţel coastele, ca la tot omul ajuns la aman. Şi-apoi nu uita c-ai şi îmbătrînit ; nu mai rezişti ca flăcăii.

Îmbătrînise ? Se poate. Dar nu de asta ajunsese în asemenea hal. Ci din lipsa de hrană. Cum era să trăieşti doar cu terci de ovăz şi cu apă, cu cartofi fierţi şi saramură, cu un ceai chior, fără zahăr ? Şi cum să munceşti treişpe ore pe zi, fără să-ţi pese de burta goală ? Şi chiar de-ai fi izbutit să o faci, la trup şi la chip tot te schimonoseai. Cînd, după baie, se duse în faţa oglinzii şi se privi, se văzu cît de scofîlcit ajunsese, în ce văgăuni i se

înfundaseră ochii și cum mușchii gîtului ieșeau pe sub piele ca niște bice din piele netăbăcită.

— Parcă aș avea șaizeci și cinci de ani, cînd de fapt, am sărit peste patruzeci doar cu unul, sau doi — cu cît exact nici el nu știa. Ce ironie cumplită ! Cu cît trudesc mai din greu, mă apropiu de prăbușire, sau de ziua cînd voi crăpa de foame !

— Doar ești din Higlands, ce, ai uitat ? Și soiul vostru ține la tăvăleală, îi dădea Maggie zor, chipurile, ca să-l mai îmbărbăteze.

Într-adevăr, muntenii duc la greu, însă de el se cam îndoia în vremea din urmă. Poate avea s-o sfîrșească la fel ca nenorociții de care le pomenise bibliotecarul — minerii care lăsaseră tîrnăcoapele și se culcaseră jos, să răsufle puțin, ca apoi să nu se mai scoale de-a pururi răpuși de foame, chiar în timp ce trudeau. Asta te durea cel mai mult — să nu vezi în juru-ți pic de dreptate. Să muncești cît e săptămîna de lungă — șase zile, din zori pînă în seară — iar la capătul ei să te roadă foamea mai abitir ca luni dimineața, simțindu-te, nu o dată, gata să-ți lepezi potcoavele.

Din păcate, însă, nu se puteau apăra în nici un fel ; goana după o slujbă continua necurmată, mai cu seamă acum, cînd venise și iarna, și cînd burtosul de Brothcock îi avea în palmă. Iar teoria lui despre relațiile dintre muncitori și patroni era cum nu se poate mai simplă. Dealtfel o ținea la vedere, brodată pe un petec de cîrpă, spînzurat deasupra biroului său cu rulou :

„Un om trebuie să mănînce, nu-i așa ?
Și copiii săi la fel, nu ?“

Știa administratorul unde să-i ardă, ca să simtă. Și deviza atîrnată chiar în baraca unde se împărțeau lefurile fusese desigur citită și de alți ochi, nu numai de-ai lui. Sîmbătă seara, cînd Gillon avu plăcerea s-o vadă din nou. odată cu înmînarea fișicului, domnul Brothcock îl anunță că e concediat temporal.

21

Ședea lungit, în pat, urmărindu-i pe ceilalți pregătindu-se pentru ziua de muncă. Îi ajunsese și pe ei nemîncarea. Se vedea limpede. Le pierise orice vioiciune și, la

fiecare mișcare, își drămuiau energia. Credea că o să-i priască să stea întins, privindu-i pe alții plecînd. Dar nu-i tihnea nici un pic. Așa că se dădu jos din pat și se așeză la masă cu ei.

— Ar trebui să te odihnești, tată, îl povățui Sam. N-are rost să te scoli.

— Dar nici să zac n-are rost.

Și acesta era lucrul ce-l îngrozea, cugetă obidit. Nimic nu mai avea rost.

Cît despre mîncare, aveau terci de ovăz — bun și el, fiindcă cel puțin era cald — iar alături, apă și cîte un strop de zahăr.

— Te-ai îndurat să ne miluiești și cu zahăr ? Și încă atît de mult ? o zeflemisi Sam.

— Atît cît vezi, i-o întoarse maică-sa.

— Știi ce mi-aș dori să halesc acum ? Trei bucățoaie de slănină, sfîrîitoare și groase. Asta mi-ar ține de foame cît e dimineața de lungă. Dar nu le-aș vrea prea prăjite. Ci să curgă grăsimea din ele, să-ți lase gura apă numai cînd le privești.

— Și s-o aduni cu pîine pîn' la ultima picătură, completă Emily, o fetiță numai piele pe os, dar cu o foame de rozătoare.

Seara, cînd se întorcea de la ciurul de ales cărbuni, unde lucra toată după-amiaza, putea să înghită o livră de pîine la cină.

— Dar eu unul bănuiți cam ce mi-aș dori ? se amestecă Jemmie. Nimeni nu se sinchisi să-l întrebe, pentru simplul motiv că știau dinainte. Să fiu pe-un vapor, în drum spre America. Asta aș vrea în loc de orice mîncare. Din nou tăcură cu toții, ca să nu-i dea apă la moară. Dar Jemmie continuă și fără să fie încurajat : Acolo n-ați vedea un american visînd la trei bucăți de slănină în blid, fiindcă de la bun început are șase, la gustarea de dimineață, și alte șase în gamelă, pe care le înfulecă în mină.

— A mai rămas niscaiva terci ? întrebă Sam. Doar o lingură...

— Nici un strop, îi răspunse maică-sa. Păcatul vostru este că hăpăiți mîncarea, în loc s-o plimbați prin gură, s-o mestecați pe îndelete, ca să pară mai sățioasă, și apoi să-i dați drumul pe gît.

— Ascultați la mine, glăsui Sam, ridicîndu-se de la masă. Jalnice zile a ajuns Scoția cînd un miner n-are parte nici de a doua porție de terci.

— Ai văzut căpriorii pe care i-au adus sîmbătă dimineața ? îl întrebă Andrew pe taică-său.

— Nu.

— Sînt din pin. Și încă verde, ca să coste cît mai puțin...

— Asta-i rău, oftă Gillon. Nici un an nu rămîn în picioare. Dar cred că regulamentul prevede anumite măsuri de protecția muncii și interzice folosirea proptelelor șubrede...

Andrew clătină din cap negativ. Citise regulamentul, dar peste așa ceva nu dăduse.

— N-am văzut nici un rînd despre asta. Se merge numai pe buna credință a proprietarului minei.

— Atunci sîntem puși de-o parte. N-avem de ce să ne facem griji, replică Sam în batjocură. Doar nu pe noi o să cadă coperișul, ci pe țeasta lui împuțită.

— Gura ! îi strigă maică-sa.

În zile de apăsare, ca cele de acum, începe s-o ia razna, să vorbească urît, ca localnicii. De altfel și la ea observase aceeași tendință.

— Totul pornește de la teoria că nici lui și nici nouă nu ne convine să se năruie galeriile, explică Andrew.

— Frumoasă teorie, mai ales cînd nu te afli tu sub coperiș, interveni Sam din nou.

— Brothcock spunea că-i vor înlocui cînd or să mai vîndă cărbune, completă Andrew.

— Cum de nu ! iscăli Sam. Dar eu o să cred numai cînd le-oi vedea scoase și înlocuite. Din clipa aceea nu mai sînt Toma necredinciosul. Și o să cred pînă și în Dumnezeu, spuse scrutînd-o pe Maggie. Ce zici, de una ca asta ? Te-am făcut praf, nu-i așa ?

— Dac-om ajunge să trăim pînă atunci, interveni Ian.

— Că bine zici. În cazul, foarte puțin probabil, că vom apuca ziua aceea.

Dinspre uliță se auzea zvon de uși închise și tropăit de cizme cu ținte pe caldarîmul de bolovani.

— Să mergem, îi chemă Sam. E vremea s-o luăm din loc. Lui Brothcock nu-i prea place să aștepte.

— La ora asta dumnealui stă în pat, ca un belfer.

— Prost mai ești ! Îți închipui că se lipsește el de plăcerea de a vedea ce mutră fac oamenii cînd or da

— Dar vorba aia, sînt oameni care se strîmbă și cînd le pui friptură în strachină...

Administratorul aşteptă replica şi, după mult codeală, Gillon mai rosti un „Îhî", după care celălalt își văzu de drum, spre birou.

Cîteva minute la rînd, nu se putu rupe de lîngă stiva de căpriori, încremenit de propria-i rușine. „Îhî" și Îhî" — numai asta i se învîrtise prin gură, de parcă în loc de limbă avea o coadă de cîine, ce se răsucea bucuroasă în fața blidului cu mîncare. De ce nu s-o fi așezat și în patru labe dinaintea administratorului ? După ce se răfui bine cu lașitatea ce-l biruise, se urni de lîngă mormanul de lemne, și parcurse întreaga zonă de exploatare, trecînd pe lîngă rampa de coborîre, pe care de pe acum apăruseră cîteva cuști cu vagonete umplute, deși de-abia pogorîseră ultimii oameni în subteran. Din cărbunele proaspăt adus ieșeau aburi calzi și Gillon inspiră cu nesaț. Tînjise după mirosul minereului jilav și după cel de mină. Trecu și de mormanul cel mare și negru, apoi de șopronul unde se afla instalat ciurul, la care lucra Emily. Parcă o și vedea pigulind de zor bucățele de glod și ardezie din sitele ce se vînturau într-una, zgîlțîind cărbunele ca pietrișul într-o găleată, pînă-l aduceau la mărimea dorită, și totul într-un zgomot asurzitor. „Doamne, numai de nu i-ar prinde o mînă să i-o zdrobească !" se rugă cu gîndul la fiică-sa, după care își văzu mai departe de drum, uitînd de ea, ca de orice lucru pe care nu îl ai dinainte. Dar dibace cum era Emily și iute ca spirtul în tot ce făcea, n-avea cum să pățească vreun rău.

Cum dispunea de timp berechet, hotărî să se ducă la Selkirk ca să-l foarfece amîndoi pe Henry George. Numai că ușa Bibliotecii era zăvorîtă, iar Selkirk nu se vedea nicăieri. Pesemne stătuse iar de vorbă cu sticla, tot căutînd în licoare reașezarea, pe temelii noi, a societății. Din păcate, însă, chiar dacă noaptea găsea formula visată, la ziuă se trezea că i-a scăpat printre degete.

Neavînd pe unde să mai colinde, o porni înapoi, pe unde venise, iar odată ajuns în dreptul moșnegilor, al schilozilor și șomerilor, se opri, pentru prima oară, la taclale cu ei. Dar nici nu conteni bine pasul și regretă că se abătuse din drum ; era jalnic să stai să-i asculți. Unul din ei îndruga povestea cu Jemmie Mowat — cum o tulise, în Easter Mungo, cu o noapte înainte de deschiderea expoziției de legume, cum se îmbătase și furase

de-acolo o varză cît roata carului, după care avusese neobrăzarea să se întoarcă în Pitmungo, senin, de parcă nimic nu se petrecuse, iar apoi cîștigase cocarda albastră, în timp ce stăpînul verzei chemase poliția, care, deplasîndu-se acasă la Mowat, găsise cocarda pe polița de deasupra căminului, dar nu și varza, ci doar mirosul ei pătrunzător.

Atunci polițistul spusese :

— Noi nu-l putem scutura, fiindcă n-avem pe ce : lipsește varza, lipsește corpul delict.

— Cum vine asta ? Doar știu că am fost prădat, se zborșise la el păgubașul.

— N-avem probe, nu s-a făcut jafu'. Așa scrie la legea „habeas varza".

Ce-l uluia pe Gillon, era felul cum se depăna întîmplarea — fiecare moșulică dondănind cîte o parte din ea, astfel că pînă la sfîrșitul istorioarei, le venea la toți rîndul — exact ca la liturghie, în biserică, sau la citania Cărții de rugăciuni. Să-ți iei cîmpii, nu alta.

Poate cu timpul, îi prindeai gustul și ajungea să îți placă. Mai știi drăcie ?! Numai că de la venirea lui în Pitmungo, auzise întîmplarea pe puțin de douăzeci, treizeci de ori. Se desprinse de grup tocmai cînd un alt bătrînel începuse povestea cu Alex Chisholm, care venise înapoi din America cu un sac de biștari, încinsese o beție de pomină și o mierlise din prima noapte a sosirii în Pitmungo. Cînd se pomeni iarăși pe Calea Cărbunarilor, de-abia se făcuse de opt. Ziua pe care-o avea dinainte i se părea o frîntură din veșnicie... Nici la îmbăiat nu mai avea dreptul, că doar nu lucrase în subteran. Și atunci se opri din mers și izbucni într-un rîs aproape bezmetic, ca atunci cînd descoperi în tine un adevăr nevisat. Îi lipsea mina ! Asta era marea și subita lui revelație. Într-o străfulgerare de o clipă percepuse marele adevăr : iubea mina adîncă și tenebroasă, cu vuietu-i necurmat ; iubea perforatoarele mușcînd din stratul lucios de cărbune ; scheunatul și zăngănitul roților de la vagonetele pline ; izbiturile tari și neostoite ale tîrnăcoapelor retezînd cărbunele în abatajul vecin, în sfîrșit, iubea orice zgomot și uneori chiar tăcerea-i ca de mormînt, apoi luminițele singuratice, pîlpîind pe cărările de acces — ca felinarele unor corăbii, aflate în larg și, mai cu seamă, ocheadele și clătinatul din cap al ortacilor,

cînd treceau unii pe lîngă alții. Tînjea pînă și după nădușeala ce-i curgea șiroaie pe trup, și după duhoarea acră și grea — acel iz pestilențial, cu neputință de îmbrăcat în cuvinte, care însemna totuși viața și stăruia chiar sub aripa morții. Ducea dorul întunericului și al afunzimii : mii de picioare sub scoarța pămîntului și patru mile în spatele muntelui. Asta era ceva ! Îi lipsea pînă și sentimentul primejdiei, și opririle bruște din lucru — „Stați ! Așteptați ! Mi s-a părut c-aud un sunet nou și ciudat ; o fi fost doar un ghiorăit de mațe, sau scrîșnesc căpriorii, apăsați de mișcarea pămîntului de deasupra !“ Și ascultau cu toții înfiorați. Da, oricît de bizar și de necrezut ar fi fost, jinduia după multele și feluritele amenințări din miezul pămîntului, fiindcă toate-i uneau pe oameni.

— Ai auzit ceva ?

— Ași ! Nimic. Sîntem în siguranță.

— Fiți pe pace ! Pericolul a trecut. Și privirile se înlănțuiau ca într-o horă, fiecare spunînd celuilalt că e bine, să nu se teamă, doar sînt laolaltă și nu-i poate lovi năpasta.

Gillon hohotea în mijlocul drumului și în văzul oamenilor, care întorceau capetele să se uite la el. Dar odată ce apucă să-și mărturisească lucrul cel mai de necrezut și de nemărturisit, se simți mai împăcat cu el însuși și cu jalnica stare în care se afla.

Trecuse de „Jecmăneala Calicilor“ cînd îi veni gîndul să se abată pe acolo, și se întoarse din drum. Rareori pusese piciorul în băcănia Companiei, scîrbit de prețurile de jaf ; îi trimitea pe băieți după tîrguieli.

— Gillon Cameron ! exclamă vînzătorul — un puști și un neisprăvit care niciodată nu se adresa cu „domnule“ minerilor. Al dracu să fiu dacă-mi cred ochii ce văd !

Apoi luă catastiful — „Pomelnicul Jumuliților“ — cum îi spuneau localnicii, în care se trecea orice cumpărătură făcută, ca să li se oprească din prima chenzină și, după ce-l răsfoi, se întoarse la Gillon cu un aer zeflemitor.

— Uitasem ! Sînteți singurii fără cont în registru. Știai ?

— M'da.

— Singurii în tot tîrgu'. Da' cum se face una ca asta ? Gillon săltă din umeri.

— N-avem chef să dăm camătă pentru notele neplătite la timp.

— Ba pe naiba! Tîrguiţi de prin alte părţi. De la ferme, direct, nu mă duce pe mine cu mîia, îl încolţi, făcîndu-i cu ochiul şi împuşcîndu-l cu un deget. Numa' că mie nu-mi pasă. Doar nu mă umplu eu de parale. Eu am numai leafa de vînzător, şi atît! Da' domnu' Brothcock v-a dibuit. Mă rog, cu ce te servesc?

— Cu un ou.

— Cu un ou? Unul singur? Ai bătut atîta cale, din vîrfu' Măgurii, ca să cumperi un ou?

Şi dădu fuga după o perdea, să-i spună şi maică-si minunea cea mare. Aceasta veni să se holbeze la Gillon. Puştiul — un grăsun plin de el — un pîrţîit, cum se spunea în Pitmungo — care n-ar fi scos-o la capăt în mină, se pripăşise la băcănie şi scăpase de subteran.

— Cum preferi oul, Cameron? Mare, potrivit, mic? De găină, de porumbel, de raţă? Brun, alb ori...

Gillon îl apucă de cămaşă.

— Mişcă-te şi dă-mi oul, ori ţi-l fac păpăraie pe mutra-ţi roşcovană.

Deşi nu era bătăios din fire, şi în toată viaţa doar o dată îşi mai dăduse în petec, zgîlţîiala mucosului îl umplu de plăcere, la fel ca şi dimineaţă, cînd o zădărîse pe Maggie, trîntindu-i cîte un „nu" la orice poruncă.

Strîns cu uşa, puştiul apăru cu un ou mare şi brun, pe care-i umflă o jumătate de penny.

Era o desfătare să-l simtă în buzunar, mai întîi rece, apoi cald, tupilat la loc sigur şi numai pentru sufletul lui.

Trecu din nou peste fostul gazon al sportivilor, ocolind pe departe mina cea nouă, şi urcă în Tosh Mungo, chibzuind cum şi în ce chip să gătească oul. Şi din nou îi gîdilă nările izul suspect şi sărat, destul de familiar, şi totuşi de nedefinit, pe care-l afurisi în gînd, fiindcă, înţepător cum era, îl leşina la stomac, răscolindu-i şi mai mult foamea.

Bine că-şi cumpărase oul! Însă cum să-l mănînce? Fiert, şi-ar fi păstrat pe deplin gustul, în schimb ca omletă — înmulţit cu o picătură de lapte şi un strop de brînză — l-ar fi sporit simţitor. Grea hotărîre de luat! La marginea platoului Tosh Mungo, dădu peste Walter Bone. Îmbătrînise de cînd cu concedierea lui temporară — cum îi fusese anunţată — deşi omul era pe deplin conştient că nu va mai fi rechemat.

— Va să zică te-au pus şi pe tine pe liber, îl întîmpină Walter, fără să-şi poată ascunde o umbră de zîmbet.

Faptul că unul de vîrsta lui Gillon fusese păstrat, în timp ce lor li se dăduse papucii, îi cam zgîriase pe ochi. Să nu-ți faci inimă rea, ci dimpotrivă, să te mîndrești că ai rezistat și atît, căută Bone să-l mîngîie.

„Ce om cumsecade, și ce prieten !" cugetă Gillon.

De unde se aflau, îmbrățișau cu privirea ulița Moncrieff, mina cea nouă, tot Tîrgu Văii, iar în zare, vechile puțuri. Dar pe lîngă mirosul stăruitor, din văzduh, mai plutea parcă o ciudățenie peste întreaga așezare. Nu după mult, Gillon, se trezi din nedumerire și exclamă :

— Nu iese fum de prin hornuri ! Nici o coadă măcar...

— Uiți că nu e de lucru ?

— Nu de mină vorbesc, ci de casele oamenilor.

— În cîte se mai gătește mîncare ?

— Și nu aprind vetrele nici ca să-și dezmorțească oasele ? Rabdă și de foame, și de frig ?

— Cam așa, pentru că nu au cărbuni.

— Ar putea să fure din grămada de zgură...

— Nici de asta nu se mai simt în stare. Sînt sleiți de puteri. Zac toată ziua în pat, iar noaptea n-au de ce să mai facă focul. Dorm cît mai mult, ca să uite de foame.

— Înțeleg.

— Ca urșii în pădure...

— Înțeleg.

Deasupra muntelui de cărbune se răsucea scripetele, legănînd cîteva vagonete golite de neagra încărcătură.

Puțini oameni rămăseseră în mine, probabil ca să se spună cum că nu sînt închise cu totul. Afară de echipele care asigurau paza, mai lucrau doar feciorii lui — ultimii printre cei din urmă, reflectă Gillon. Și inima parcă-i țîșni din piept, zburînd către ei, în tainițele pămîntului. Strașnici băieți ! Harnici și pricepuți, trudind fără preget, și fără măcar să se bucure de paralele aduse în casă, așa cum nu se bucuraseră nici de copilărie, trezindu-se maturi și apăsați de răspunderi la vîrste cînd ar fi trebuit să mai crească... Cu gîndul la ei și cu mîna pe oul cald, voluminos și reconfortant, pe care-l pitise în buzunar, se simți vinovat. Ar fi fost dreptul lor să-l mănînce, sau vreun copil bolnav, de prin Tîrgu Văii...

— Ai observat miasma din aer ? îl întrebă pe Bone. Oare de unde să vie ?

— Îți bați joc de mine ? Ești orb ? Ori ți-a slăbit vederea în mină ?

— Orb nu sînt, da' mi-am prăpădit ochii în galerii.
Walter Bone arătă cu degetul spre casele din ulița Moncrieff.

— Uite colo, și colo și colo...

Gillon nu deslușea nimic.

— Cod, omule. Ce, nu-l vezi ? Cod și calcan.

În sfîrșit, îl ochi pe primul, pentru ca mai pe urmă, rotindu-și privirea peste acoperișurile de ardezie, să întrezărească pe fiecare din ele cîte un pește alb și osos, întins pe burtă, cu cîte o piatră proptită pe cap și pe coadă. Și din clipa cînd îi văzu, mirosul deveni și mai pătrunzător. Toată valea trăznea a pește pus la uscat.

— Dar la ce-i țin acolo ? Ce-au de gînd cu ei ?

Walter Bone îl scrută plin de bănuieli. După toți anii petrecuți în mijlocul lor, localnicii tot îl mai suspectau că-i ia în derîdere. Dar pesemne împăcat cu ce-i citise pe chip, amicul se hotărî să continue.

— Va să zică nu știi ? îl mai încercă el odată, și Gillon scutură capul într-un fel cu totul nevinovat. Îl usucă pentru Crăciun, îi explică celălalt, însă Gillon îl privea tot uimit, semn că nu pricepuse încă. De Crăciun avem praznic sărat — cum îi spunem pe aici, urmă Bone. Cînd minele sînt închise și oamenii știu că nu e rost de rinichi, de gîscă, de șuncă sau de plăcintă, se încropesc cu niscaiva pește. Fiindcă ceva tot trebui' să punem pe masă, nu ?

— Asta așa e. Măcar cît de cît.

De astă dată localnicii nu tîrguiseră pește proaspăt, după cum le aduseseră cîndva Cameronii, ci puțin sărat. Pescarii li-l dădeau și pe datorie. La noroc, cum s-ar zice, ceea ce fermierul n-ar fi făcut-o cu orătăniile din ogrăzi — hrănite și îngrășate pe cheltuială — deoarece putea să le țină pînă la redeschiderea minelor, nu cumva să se vadă — ferească sfîntul — și fără ele și fără bani. Pe cînd pescarul șterpelea marfa din mare, așa încît, după ce își punea pentru sufletul lui de o parte, își permitea riscul s-o vîndă pe credit. Doar n-o cumpăra de la alții, cum făcuseră Cameronii. Ce s-ar fi ales de negoțul lor de-ar fi cumpărat butoaiele de scrumbii și apoi le-ar fi împărțit pe cîte o strîngere de mînă ori pe o simplă făgăduință ?

Praful și pulberea — asta se alegea.

O porniră de vale, pe uliță, să se uite la pește.

Erau destul de proaspeți și măricei — unii ajungînd pînă la patru picioare în lungime — tocmai buni ca să

sature o familie în ziua Crăciunului. Înainte de a fi priponiți pe acoperișuri, departe de colții guzganilor și ai mîțelor, fuseseră presărați cu sare marină, iar acum se zvîntaseră și se întăreau ca sfarogul, în bătaia vîntului și la soare. După spusele amicului, gospodarii încă tot se mai frămîntau dacă să-i lase tot timpul afară — să înghețe și să se înmoaie, după cum era vremea — ori să-i aducă noaptea în casă, deși el se declara pentru formula dintîi, pretinzînd că numai așa prindeau gust.

— Da' nici asta nu mai contează, completă abătut. Cînd pui în sfînta zi de Crăciun pește sărat în blid, e semn de mare mizerie, așa că se hălpăiește fără ca cineva să se mai sinchisească dacă e sau nu bun. Cînd ești hămesit, înfuleci orice.

La care Gillon nu găsi nimerit decît să îngîne un „îhî", mîngîind oul pe care-l ocrotea în buzunar. Îl încolțise o foame cum nu mai simțise nicicînd — disperată, apăsătoare, vecină cu nebunia.

Acasă, scoase oul și îl puse pe masa din fața vetrei.

— Vreau să mi-l fierbi patru minute în cap. Și mai vreau o picătură de unt, sare și două hălci de pîine.

— La poruncă, sir, îl zeflemisi Maggie, neînvățată să i se comande. Și de unde, mă rog, ai luat oul ?

— L-am cumpărat.

— Bani azvîrliți ! De la ce prăvălie ?

— De la Jecmăneala Calicilor.

— Parale aruncate pe gîrlă ! Te-au jefuit de-o juma' de penny, așa e ? își urmă interogatoriul, în vreme ce punea apa la fiert. Auzi, să cumperi un ou ? Or fi rîs ca de dracu de tine...

— Prea mult nu le-a dat mîna, fii sigură !

Umbla cam neatentă cu oul, aruncîndu-l — bîldîbîc ! — în apă, de parcă ar fi fost un prăpădit de cartof.

— Hei, fii cu băgare de seamă ! E ou ! Își făcuse atîtea vise cu el, să iasă cît mai gustos. Își simțea fălcile încleștate, de nerăbdare și poftă ; la prima îmbucătură, cu siguranță aveau să îl doară. N-ai ornic, să măsori timpul exact ?

— Știu eu și fără ornic cît sînt patru minute. Da' ia spune-mi pe cine-ai dat gata la băcănie ? Pe mucosu ăla umflat ?

Gillon aprobă moțăind din cap.

— Dumnezeule, l-aș fi făcut fărîme !

Și el care credea că se arătase viteaz !

— Era bine să fi avut un ornic, stărui Gillon, îngrijorat de soarta oului din ibric.

— Care va să zică așa. Te-ai fluturat prin tîrg. Și cum te-ai simțit hoinărind, fără treabă, ca un marțafoi ?

— Mi-a plăcut. Și chiar mult. Îmi prinde bine la vîrsta mea.

Maggie hohoti batjocoritoare.

— Plănuiți să vă retrageți din activitate, milord ?

— Da, mă cam bate gîndul.

— Atunci, pune-ți pofta în cui. Mai ai de tras încă douăj' de ani. Pe aici sînt bărbați care au muncit șaizeci de ani în mină.

„Încă douăzeci de aci înainte ? Șaizeci de ani la săpat de cărbune ? E de necrezut, cugetă cotropit de amărăciune. Să-și petreacă cineva existența doar cioplind în bezna pămîntului ? Nu ! Așa ceva nu era cu putință, oricît de vitregă s-ar arăta viața !"

— Vedeți, domnișoară, că s-au împlinit cele patru minute.

Dar Maggie se făcu că nu îl aude.

— Și cum ți-ai irosit timpul ? Probabil cu domnul Selkirk, flecărind despre comunism.

— Mai întîi nu se zice a irosi, ci a petrece timpul.

— Cameronii nu petrec. Și nici nu irosesc nimic.

— Cît despre Selkirk, află că nu vorbim despre comunism, ci de strîmbătatea din lume și de îndreptarea ei.

— Adică să dați peste cap rînduiala de acum, nu ?

— Cam așa. Și să-mpărțim altfel bunurile.

— Păi ăsta e comunism.

— Patru minute, îi aminti iar, pe un ton categoric.

Maggie îl ciocăni cu degetul, după care îl puse din nou la fiert.

— Singura cale de a-i veni de hac rînduielii, este să lupți cu propriile-ți arme, declară ea sentențioasă. Adică așa cum procedăm noi. Și vom învinge !

Gillon o privi răvășit.

— Vom învinge ? repetă neîncrezător și ironic. Cum adică, eu mă fac de ocară pentru un ou, iar tu îmi vorbești de victorie ?

— Da. Și va fi precum zic.

O văzu cum scoate oul cu mîna din apa fiartă, la fel cum pritocea și cărbunii aprinși, în vatră, de-l treceau fiorii, de groază, dar și de admirație. „Nu te ard?" o întrebase odată. „Cum de nu! Dar nu-mi pasă." Și cu asta îi închisese gura pe veci.

O urmări cum retează vîrful oului și cum îl desprinde din coajă, aproape întreg, după care unse cu unt învelișul alb și tremurător, îl presără cu puțină sare, și i-l puse dinainte pe masă, în vreme ce ea rămase alături, și în picioare, după legea femeilor din Pitmungo. Pregătise oul fără cusur.

— De ce crezi că l-ai merita, cînd ceilalți nu-l au? o auzi tocmai cînd era gata să înfigă lingurița în el, să ajungă la gălbenuș.

— Fiindcă-s flămînd, îi răspunse, încremenit în gestul pe care nu apucase să-l ducă pînă la capăt. Pentru că m-a răzbit îngrozitor foamea și am nevoie de acest ou.

— Și crezi că ei n-au?

„N-am s-o las să-mi strice plăcerea", hotărî în sine. Și, în aceeași secundă, străpunse oul, iar gălbenușul auriu țîșni de parcă nimic n-ar fi putut să-l mai țină între pereții albi și vîscoși, vărsîndu-se în strachină. Noroc că Maggie avusese grijă să i-o încălzească, și să-i ungă și pîinea cu unt, așa încît, amestecînd pîinea cu oul fierbinte, mîncă pe nerăsuflate, lingînd blidul precum un cîine. Ultimele fărîme de miez, îmbibate cu gălbenuș, i se părură cele mai bune.

— Ei, te simți mai bine acuma?

— Da. Trebuia să-l mănînc, zise ferindu-și privirea, ca mai pe urmă să și-o întoarcă și să completeze mîhnit: La ce mai mă-ntrebi, femeie? Doar știi cum mă simt. Mai împlinit la mațe, dar cu sufletul gol și întors pe dos, de parcă am furat ceva.

Maggie îi puse o mînă pe umăr.

— Lasă că te-nțeleg! Mă bucur că l-ai mîncat.

— Și atunci de ce nu mi-ai spus-o mai dinainte, de m-ai lăsai să-l înghit cu noduri?

Mai întîi ridică din umeri, și de-abia după ce culese strachina de pe masă și se depărtă îi răspunse:

— N-am făcut-o fiindcă la noi nu e datina să ne oblojim cînd ne doare...

— Și pe copii i-ai crescut tot așa...

— Cum altfel, cînd nu cunosc altă cale?

Venise rîndul lui să se arate duios, s-o mîngîie poate pe umăr. Dar nu schiță gestul — semn că nu era mai îndurător decît ea, se judecă singur, numai că știa să se ascundă mai bine. O urmări spălînd strachina, lucru de care se bucura în sine, fiindcă n-ar fi dorit să vină feciorii și să dea peste urmele „ospățului său". Poate chiar acum își beau ceaiul lor rece, cu codrul de pîine, în subteran.

— Și cum vezi tu c-o să-nvingem, cum ziceai adineaori ? vorbi rezemat de ușă.

— Nu te-am mințit. Așa o să fie !

— Dar cum, femeie ? îi strigă scos din fire. Săpăm la cărbune și tu o ții pe-a ta, că nu sîntem mineri. În schimb îi tragem cu tîrnăcopul de ne spetim. Cînd terminăm odată ?

— Asta nu știu.

— Apoi zici că ai un plan măreț, de-o să ne scoată din calicie și-o să facă din noi pricopsiții tîrgului. Dar cînd o să-l pui pe roate ?

— Nu mai e mult. Ai răbdare. Ia vino și mișcă patul de-o parte.

Îl urniră amîndoi, ridicară lespedea, scoaseră pușculița din ascunziș, iar Maggie o deschise cu cheia pe care o purta agățată de un lanț, la gît. Înăuntru colcăiau lirele, șilingii și coroanele, în monede și în bancnote.

— Ce de bani ! se minună Gillon, după ce-i privi îndelung.

— Așa e, aprobă încîntată.

— De ce nu ne-ai spus că avem atîția ?

— De frică să nu vă lăsați pe tînjeală cu strînsul.

— Și băieții noștri rabdă de foame...

— Nu mai mult decît leatul lor care sapă în mină. Arvunesc o firmă, pe care am de gînd să o cumpăr, și-o să înghită tot ce-am adunat pînă acu'. De dat, nu putem da înapoi. Sînt angajată. S-a terminat.

Întoarse cheia în broască și tupilară vistieria în groapă. „Amară ironie ! cugetă Gillon. După ce toată tinerețea și-o irosise pe sub pămînt, se trezea viitor proprietar, cînd în sufletul lui nu-și dorea altceva decît s-o roiască iarăși la Selkirk — sigur că la ceasul acesta îl va găsi treaz — ca să-l discute pe Henry George și

teoria lui privitoare la desfiinţarea proprietăţii private. Oare pînă unde poate ajunge un om cu făţărnicia?

— Ca să-ţi plăteşti păcatul cu oul, ai putea să te duci la grămada de zgură, să culegi o coşniţă de cărbuni, o auzi pe Maggie.

Gillon se execută, ca un ţînc — aşa cum se şi simţea — zvîrlindu-şi coşul pe umăr. Dar cînd ieşi în uliţă şi-l trăzni din nou mirosul de peşte, se întoarse şi zise:

— De ce nu avem şi noi un peşte pe acoperiş, ca fiecare localnic?

— Pentru că nu ne trebuie.

— Dar altora văd că le trebuie...

— Să le fie de bine!

— Asta înseamnă că nici atît n-o să avem pe masă, de sărbători, spuse, mai mult s-o provoace.

— Cameronii se chivernisesc altfel decît prăpădiţii de aici...

22

Peste mormanul de zgură parcă plouase cu copii, cu moşnegi şi cu babe, plus o mînă de fetişcane — lucrătoare la ciur — date afară temporar.

Pe uliţe, pe unde trecuse, nu sufla fir de vînt, în schimb sus, pe grămadă, şuiera de parcă-l găsise strechea, răvăşind spuza neagră şi azvîrlind-o pe oameni. Măcar aşa va avea dreptul să se îmbăieze, se mîngîie Gillon. Cîţiva copii şi femei erau în picioarele goale, fiindcă nimic nu sfîrteca încălţămintea de piele ca bulgării colţuroşi de cărbune; ori într-un an blestemat ca acela, pielea de pe picioare costa mai puţin... O femeie se înarmase cu o bîtă, nu atît să se ţină în cumpănă pe muchea povîrnită a grămezii, cît mai ales să-l lovească pe acela care-i încălca teritoriul. Iar cînd prindea să se clatine — gata, gata să alunece — mîrîia ca un cîine turbat arătîndu-şi colţii. De cîte ori descoperea un boţ de cărbune ascuns prin reziduri, Gillon se bucura ca de o comoară şi, scormonindu-l cu mîini tremurînde, îl arunca peste umăr, în coş. Odată ce-l umplu cam de jumătate, îl simţea greu şi se apleca mai cu anevoie, aşa încît îl luă din spinare şi îl puse alături, uitîndu-se în jur, cu ochi de pîndar, să nu i-l înhaţe vreunul.

Doamne! Ce mutre aveau! Ce de jigănii sălbăticite, sau alte arătări!

Peste drum de mormanul de zgură se înălța falnic muntele de cărbune curat. Era nepăzit. Și totuși, nimeni nu se atingea de el. De necrezut cît de cinstiți erau oamenii — ori cît de fricoși?! După un timp, cînd încercă să ridice coșul, simți că i se rup șalele, dar pe loc își aminti de femeile de la mină, cărînd hîrdaie de o sută de livre, pe cele cinci, șase trepte, pe care le urcau de cîte douăzeci de ori într-o zi și, la gîndul acesta, se opinti cu nădejde și mută greutatea din loc. Avea dreptate bibliotecarul cînd spunea că ajung să arate ca fiarele. Mulți dintre ei erau atît de aduși de spate, cu picioare așa de strîmbe și umflate, și cu părul atît de încîlcit și soios din pricina prafului de cărbune, încît nici nu credeai că sînt oameni.

Îl încolțise iar foamea. Se vede că Maggie avea dreptate. Era mai bine să rabzi în neștire, decît să apuci la mîncare, fiindcă odată săturat pentru o clipă, o luai cu foamea de la început. O bătrînă cobora pe coama grămezii, patinînd și căznindu-se să țină în frîu o săniuță din lemn, încărcată cu bucăți de cărbune. Și cum era foarte primejdios s-o tîrîie după ea, Gillon se oferi s-o ajute.

— Lasă-mă să ți-o trag eu, îi strigă de unde se afla. Însă după căutătura aprigă a bătrînei, înțelese că în mintea ei credea c-o s-o fure.

— Fugi d-aci, nu te apropia! îi zbieră ca scoasă din minți.

— Vreau să te ajut, căută să o domolească. Dar cînd dădu iarăși de uitătura ei cruntă, amuți, cuprins de mînie și de dorința de-a o lovi. Vezi-ți de drum, cară-te! Piei din fața ochilor mei! se trezi el urlînd.

Și pe loc simți că se învîrtește pămîntul cu el. Se opri din culesul cărbunelui, strivit de rușine și silă; mai întîi fiindcă țipase la biata femeie, iar apoi pentru că se afla pe grămada spurcată de zgură, ciugulind resturi — ca un pescăruș rătăcit pe lîngă o fabrică de conservat pește, hrănindu-se cu rămășițele aruncate. Pînă aici ajunsese cu degradarea! Privi în jos, peste tîrg. Pe acoperișuri, pește pus la uscat, iar în văzduh, miros de moarte și de praf de cărbune. Către nord se zărea lacul Leven, iar în zare, colinele cu același nume, încă smălțate

de verdele pinilor sau de cafeniul stejarilor și al frasinilor, ca niște petece colorate, pline de viață, pe așternutul colilіu al omătului. În închipuire, vedea ca aievea cerbii și căprioarele mișunînd prin parcurile și rezervațiile de acolo, ba cuibărindu-se sub pinii întunecați și tăcuți, ba jupuind coaja frasinilor și a plopilor tremurători, ori scurmînd pe sub fagi, pe sub stejari și zăpadă, după ghindă și jir, adunînd grăsime pe ei, pentru iarna ce-i aștepta. Natura le purta de grijă, asigurîndu-le hrana, reflectă Gillon. Un vîrtej de vînt răvăși zgura și, cînd își umezi buzele, simți din nou acreala minei în gură. Cît de minunat era cumpănită natura, își urmă firul gîndurilor. Cum orînduia orice lucru, pînă și hrana cerbilor, să nu rabde cumva de foame. Deodată cugetarea lui apucă pe alt drum. Se trezi visînd la o carne împurpurată, numai mușchi, fleici mustoase și sînge călduț. Vînat proaspăt! Cît de răscolit se simțea de aceste cuvinte. Așadar își dorea carne. După asta jinduia el. S-ar fi cuvenit să-și dea seama după felul cum se năpustise pe ou.

Orice scoțian demn de neamul din care se trage are dreptul la o bucată de carne cînd i-o cere trupul. Nu ca o desfătare, ci ca o nevoie ce-a moștenit-o; o poftă pe care o poartă în el de la naștere. Atîta vreme cît dealurile și mlaștinile sînt împînzite de ciute, scoțianul trebuie să-și aibă ciosvîrta de căprioară, măcar o dată în viață. Altfel, la ce bun l-a sădit Dumnezeu pe pămîntul Scoției? Și ce rost mai avea puzderia de cerbi de pe aceste meleaguri verzi?

„Ce fac eu, nu e îndeletnicire pentru un bărbat. Nici pentru altă făptură omenească!“ își spuse cu răzvrătire, înhățînd coșul și zvîrlindu-l pe caldarîm. Zgura răscolită se răsuci în vînt ca o flamură neagră, a morții. Ceilalți scurmători îl văzură, firește, și, gonind din vîrful grămezii, se năpustiră pe cărbunele lui ca ciorile pe un stîrv.

O luă și el la fugă de pe coama mormanului. Acum știa ce avea de făcut și, odată ce-și fixase o țintă, se simțea împăcat cu el însuși.

Cameronii nu vor mînca pește sărat de Crăciun. Să ronțăie la cod și calcan pricăjiții de pe grămada de zgură. Cameronii vor cinsti Crăciunul așa cum îl prăznuiește orice familie scoțiană, din vremurile cele mai vechi — cu

o halcă de căprioară pe masă — sîngerie, rumenă și fierbinte.

Cu acest gînd o pornise la vale, alergînd într-un suflet, dar pe la mijlocul stivei, se poticni, conștient de minciuna de care se agățase. Intenționat se oprise la jumătatea grămezii, ca să fie departe și de culegătorii care-i strîngeau la iuțeală cărbunele și de oamenii pe care-i vedea robotind în jurul caselor de pe uliță. „Mincinosule!" Așa îi strigase Maggie, și pe dreptate. Nelecuitul visător din Highland era o expresie mult prea frumoasă pentru un om care se înșală pe sine cu bună știință și îndărătnicia unui copil. Se și văzuse cu o căprioară, cînd, în realtate, nu era în stare s-o prindă, neștiind nici să stea la pîndă, nici s-o împuște și nici să-i întindă capcane.

Acum se căia de risipirea cărbunilor. Un gest pe măsura făptașului — îngîmfat și cu capul în nori. Auzi, să-i arunce, să-i împrăștie în patru vînturi, să-i dăruiască amărîților! Ca și cînd propria-i casă nu sticlea poleită de ger; ca și cînd ai săi nu răbdau de foame!

Soarele, care mai toată ziua se ascunsese pe după nori, irupse fără de veste, scăldînd în lumina lui Lacul Leven — pînă atunci plumburiu, prefăcîndu-l într-o imensă pată albăstrie, pe albul imaculat al zăpezii din jur. Scrutînd strălucirea-i de peruzea. Gillon realiză pe deplin copilăroasa-i eroare.

În zadar spunea versul: „Inima mea e în Highlands, alergînd după un cerb..." cînd acolo, în zare, i se arăta, ca într-o oglindă, singura-i iscusință — cea de pescar. Asta știa cel mai bine pe lume: cum să dibuie și să prindă un somon.

Somonul, regele peștilor! Un alt drept înnăscut al scoțianului era acela de a se ospăta cel puțin odată în viață dintr-un somon de toată splendoarea. Mănînce localnicii cod și calcan sărat, Cameronii vor avea un somon pe masă, chiar de va nimeri la închisoare sau va muri încercînd să-l prindă.

Știa cu precizie pe unde erau de găsit peștii lunii decembrie — întîrziații, ultimii sosiți dinspre mare, somonii de iarnă.

Și în dimineața aceasta înotau în saramura estuarului Tay, trecînd de acolo în albia rîului Earn, pe urmă în

micul său afluent — al cărui nume nu îl știa — de unde o luau mai apoi în sus, prin apele mîloase și tulburi, hrănite de omătul topit, pînă în viroagele întunecate dinspre colinele Leven, odihnindu-se de-a lungul călătoriei, în Dumnezeu știe cîte iazuri, pînă ajungeau în lacul la care se uita el acum.

Cu gîndul la primejdioasa faptă ce o punea la cale, simți o gheară pe inimă. Oricum, cei de acasă nu vor ști absolut nimic, hotărî pe moment. Va pleca și se va întoarce cu peștele, împlinindu-și, poate, pentru ultima dată, datoria sa de părinte și de cap de familie. Să-și vadă Maggie mai departe de cumpărarea firmei, Andrew de concesionarea proprietății, iar feciorii de săpatul cărbunelui. El, însă, în anul acesta de jale, va aduce în casă cuvenita mîncare pentru ospățul de Crăciun.

23

Pentru cutezătoarea faptă ce și-o pusese în minte, trebuia mai întîi să împlinească un anumit ritual — să-și schimbe înfățișarea de miner, să se curețe pe de-a-ntregul de zgură, deoarece apariția unui cărbunar în împărăția somonilor stîrnea bănuieli, și-l dădea de gol, chiar de nu era prins cu prada. Ori cum voia să-și păstreze taina față de ai lui, se duse să se îmbăieze la domnul Selkirk. La explicația sa, bibliotecarul luă foc.

— Cum adică, să te vîre la zdup fără a fi prins în delict ? tună în preajma lui Gillon care-și încălzea apa.

— Așa e obiceiu' pămîntului.

— Halal obicei. Mi-ar fi plăcut să-l cunoască și Karl Marx. Ce l-ar mai fi încondeiat într-un capitol de-al lui ! Auzi, pînă și peștele se află sub stăpînirea boierilor !

Gillon își cumpărase o bucată de spumă de mare de la băcănia Companiei, ca să răzuie firicelele de praf de cărbune de prin toate cutele și crăpăturile pielii. Ca să scape complet de negreală trebuia să se spele în cel puțin două, trei ape. Prima s-a acoperit cu o pojghiță de praf de cărbune, amestecat cu grăsimea săpunului. Și în timp ce se freca de zor, îi explica gazdei cum stau lucrurile prin regiunea somonilor.

Măsura de bază — cea care l-ar fi înfuriat pe Marx — era dijma încasată la pescuit. În Scoţia — şi numai acolo, după cîte cunoştea Gillon — drepturile asupra apelor cu somoni — cît şi asupra peştelui, se înţelege — reveneau Coroanei regale, care le împărţea, contra cost, bogătaşilor şi preferaţilor Curţii. Pînă şi proprietarii pămînturilor străbătute de asemenea rîuri nu aveau voie să pescuiască în ele.

Un alt mijloc de stoarcerea gologanilor, deşi mai pe ocolite, li-l punea, într-un fel, la îndemînă, însăşi comportarea somonilor care, odată ieşiţi din saramura mării şi ajunşi în apele dulci, pierdeau pofta să mai mănînce, astfel că nu mai puteau fi prinşi de pescarii cu undiţe obişnuite. Pînă şi belferii înarmaţi cu prăjini de şapte coţi, prin care le întindeau momeli de tot soiul, aşteptau poate ani de-a rîndul pînă înhăţau unul, ori asta-i costa pe puţin cîteva sute de lire.

— Aşa merită, cretinii nenorociţi! se bucură Selkirk. După ce chinuiesc atîţia copii, silindu-i să muncească pentru huzurul lor, ajung de ocara unui peşte, care nu se lasă păcălit de cîrlig.

În apa rece a iernii, somonii devin lenevoşi. Istoviţi de greaua şi lunga călătorie din mare, de înfruntarea cascadelor înspumate, tînjesc după tihnă, în iazuri, sub apa iute şi agitată, unde se cuibăresc să-şi mai tragă suflarea şi să-şi adune puteri pentru bătălia ce-i mai aşteaptă. Acolo sînt atît de domesticiţi şi de paşnici, încît seara aproape nici nu se mişcă, lăsîndu-se mîngîiaţi pe grumaji, aşa cum făcuse un om care-i povestise pe urmă lui Gillon. Ori de aveai norocul să te afli prin preajmă cînd îi cuprindea moleşeala, şi să ai un harpon sau un năvod la îndemînă, puteai să îi scoţi ca pe nişte ghete înglodate în tină. Tot vorbind, Gillon îşi curăţase trupul, şi-i mai rămăsese să se spele pe cap. Sparse un ou — al doilea în acea zi! — pe care-l amestecă cu borax şi apă caldă şi le turnă pe păr. Curînd, tot capul era o căpiţă de spumă albă.

— Acum înţelegi, după cîte ţi-am spus, de ce-şi păzesc apele cu străşnicie, vorbi mai departe. Îi roade invidia...

— Invidia! se stropşi celălalt, luîndu-i vorba din gură. După ce stăpînesc toate bogăţiile ţării, pizmuiesc şi pe cel care-i poate lipsi de un peşte? Du-te, Gillon, şi pune mîna pe un somon barosan. Şi blagosloveşte-mă şi pe mine cu o halcă din el.

Du-te! ușor de zis, dar greu de tradus în faptă, cugetă Gillon. De unde să știe Selkirk ce-i așteaptă pe oropsiții care sînt prinși. Numai de te vedeau colindînd prin ținutul somonului cu o furcă sau un harpon la spinare, și încasai o amendă de cinci lire — curată năpastă pentru o familie calică — afară de lunile de pîrnaie — și ele destule la număr, și de o păruială, cîteodată cumplită, din partea inspectorilor de ape, anume plătiți să aibă grijă de pește și de unii ca de-alde G. Cameron. Nu o dată și nu doar un om și-a nimicit viața încercînd să pună mîna pe un somon adormit într-un iaz. Cum s-or mai încumeta unii să pornească la pescuit cînd îi pîndește așa o primejdie? se miră Gillon, ca și cînd nu se pregătea tocmai de asta. Își clăti părul cu oțet și cu apă caldă, să nu stea țepos ca la un arici — semnul după care-l recunoșteai pe miner că tocmai și l-a spălat cu săpun de rufe. Peria și spuma de mare îi schimbaseră culoarea obrajilor, alungînd cenușiul ce se așternuse pe ei, iar părul îi strălucea ca mătasea.

— Știi de ce-și iau inima în dinți și purced în căutarea somonului? Pentru că sînt flămînzi, îi risipi Selkirk nedumerirea lui de mai înainte. Să nu uiți niciodată cumplita foame ce-i roade pe muncitorii din Scoția.

— Mai ales foamea de a lua ceva pe gratis de la bogătanii îmbuibați.

La ideea bibliotecarului, în incursiunea prin ținuturile din nord, Gillon avea să facă pe avicultorul amator. Aceasta-i va fi acoperirea, scuza de a cutreiera prin împărăția somonilor, permisul său de pătrundere pe meleaguri oprite oamenilor. Selkirk scoase un tratat despre zburătoarele din Scoția și, pe cînd Gillon mai trase vreo două clăteli — curățindu-se și albindu-se cum nu mai fusese de două decenii, adică de la prima intrare în mină — mentorul îi citi cu glas tare. Și cum hotărîseră să treacă drept specialist în materie de vulturi aurii și de găinușe de munte, bibliotecarul îi citi și îi răsciti cele două capitole, cu glasu-i pătrunzător — ca un burghiu răsucit în timpane — pînă cînd Gillon simți că își iese din minți. Șmotruit, îmbrăcat și dăscălit mai abitir ca la școală, putea, în sfîrșit, să pornească spre casă. Prefacerea lui din miner în ființă omenească îi luase întreaga după-amiază, dar cu rezultate uluitoare.

— Ia te uită, Dumnezeule sfinte! izbucni Maggie cînd îl văzu. Da' ce-i cu tine? Ce-ai făcut?

— Nimic. M-am spălat. Mai simte și omu' nevoia să fie curat.

— Ți s-or fi aprins călcîile? Iubești vreo femeie?

— Nu iubesc pe nimeni.

— Ia seama, Gillon. Să nu uiți vorba de mi-ai spus-o acum. Și-i zîmbi cu subînțeles, cum avea obiceiul.

Așteptă pînă plecară feciorii la lucru, apoi Maggie în spălătorie, cînd socoti că venise și vremea lui să o ia din loc. Și ceasul era tocmai prielnic.

„Orice lucru la vremea sa", doar așa suna deviza lui Selkirk și era plină de înțelepciune. Desprinse cîrligul de fier de la cange și îl vîrî în calota pălăriei; apoi smulse o veliță de pe un pat, pe care și-o puse pe umeri, în chip de echipament, urmînd ca noaptea s-o folosească drept așternut. O să arate cam fistichiu, îmbrobodit cu macatul, cugetă pe moment, dar nu mai izbitor decît alți gură cască, porniți în căutarea păsăretului din păduri. Luă și toiagul cu măciulie de bronz, împrumutat de la Walter Bone și, astfel gătit, o porni de vale, pe uliță, în tăria albastră, nepătată de nori. Era o zi rece și înțepătoare, tocmai bună de mers pe jos. Avea mult de întins pînă la Lacul Leven, unde nădăjduia să găsească un adăpost peste noapte. Altfel, va fi silit să tragă la Hanul Leven, un gînd care îl îngrozi și mai mult decît cel la inspectorii de ape. Dimineața se va afla chiar în inima împărăției somonilor. După orele prînzului se trezi în ținutul zăpezilor, ce-l întîmpină mai întîi cu dîre răzlețe de omăt, pentru ca, dintr-odată, să se vadă înotînd în zăpadă pînă dincolo de căpute; de-abia atunci înțelese marea greșeală de a fi plecat în pantofi. Adevărat, nici cu cizmele de miner n-ar fi putut să se încalțe, pentru că l-ar fi dat în vileag; i-ar fi trebuit niște ghete. Dar așa, înglodat în neaua pufoasă, pînă a zări luminițele hanului, cuibărit lîngă Lacul Leven, picioarele-i erau ude și începuseră să înghețe. Tare-l mai îmbia hanul și crîșma — desigur deschisă — dar se temea ca de naiba să pună piciorul în ele. Acum, cînd sezoniștii plecaseră, era înțesat cu localnici, care l-ar fi dibuit dintr-o simplă ochire. Parcă-i și auzea șușotind între ei: e miner, ce mai tura vura... Or atunci putea să-i cînte popa la cap. Că doar pîndarii ape-

lor unde erau să se afle la ceasul acela, dacă nu tot acolo, cu rachiul în față ? Așadar, lăsă hanul în plata Domnului, și o luă pe marginea lacului, sub șfichiuiala vîntului venind dinspre apă, strecurîndu-se printre pini, pînă la o cabană de vară. Intră și, într-un dulap dinăuntru, găsi niște pleduri. Luă cîteva, își încropi un așternut, iar după ce-și potoli foamea — cu patru bucăți de pîine și un pumn de zăpadă — se culcă și adormi dus.

Cînd se trezi dimineața, chiar din pat zări lacul sticlind cenușiu ca o foaie de zinc. Un vînt glacial, pripășit peste noapte din nord, hăulea printre pinii din jurul cabanei, hîrjonindu-se printre ei. Seara, înainte de a se culca, își băgase ciorapii în cămașă, de unde, întocmai cum chibzuise, îi scoase uscați. Și-i puse în picioare, cu ochii la vălurelele de pe lac ce se înfoiau către țărm, unde se frîngeau în colții pietrelor brumate de gheață. Vîntul își cam făcea de cap, dar nu se temea de el. Dimpotrivă, îl privea ca pe un aliat care avea să-i acopere urmele, să-i țină pe pîndari acasă, și pe pești în iazuri, știut fiind că nu le plăcea să miște cînd temperatura apei cobora sub patruzeci de grade.

S-ar fi dus chiar atunci la han să îmbuce ceva, însă cumpăni că era prea devreme și ar fi bătut al naibii la ochi. Se apucă să tocească din nou cele două capitole despre păsări, iar cînd socoti că le învățase, deretică patul, ticlui camera precum o găsise, după care o porni printre pini, urcînd înspre han. De-abia se făcuse ora cinci. Ocoli clădirea pustie și întunecată, tot mai întărit în convingerea că nu era bine să intre, dar cînd tocmai se întoarse, cu gîndul să plece, auzi un glas de femeie. Era o bătrînă, la nici trei picioare distanță de el, însă cu ochii-i slăbiți de mină, n-o văzuse nici cînd îi trecuse pe dinainte.

— Pînă la șapte sau opt n-așteptăm mușterii.

— Ahaa ! Atunci îmi văd mai departe de drum.

— Eeei, nu pleca. Îți dau să mănînci.

Îl conduse înăuntru — unde nu era țipenie de om — și-l așeză la o masă, de la care putea cerceta toată zarea spre miazănoapte. Peste dealul ce străjuia lacul, se stîrnise adevărat viscol. Bătrîna îi aduse batog uscat, două ouă, o bucată zdravănă de slănină, mai multe felii de pîine prăjită, un ceai tare, zahăr și lapte. Știa că nu se face să le hăpăiască pe toate, nici un gentilom n-ar fi ras tot ce avea dinainte, și totuși nu se putu stăpîni. Pe măsură ce

mînca, tot mai tare îl încolțea foamea. Flămînzise două luni încheiate.

— Așadar pe la ora asta vii la serviciu? o întrebă pe bătrînă.

— Aș! Parcă am oră fixă cînd sosesc ori cînd plec. Aici îmi fac veacul, servind mușteriii...

— Nu e drept...

— N-o fi, dar asta e soarta bătrînilor.

Oare cum spusese bibliotecarul? Examenul unei nații este felul cum își cinstește bătrînii. Se vede că Scoția picase la examenul ăsta...

— Încă nu e ceasul gustării de dimineață, iar dumneata mi-ai adus atîtea... De ce?

Bătrîna își roti ochii prin sala de mese, după care se aplecă și-i sfîrîi ceva în ureche. Obrajii lui Gillon se roșiră ca soarele care săruta buza lacului.

— Se vede chiar așa de tare?

— Numai noi, care am gustat din amarul ăsta, cunoaștem. Doar tata a fost tot ce ești dumneata. Și fii-miu, la fel. Și din nou veni cu gura lîngă ureche. Ai venit după unul? Gillon încuviință din cap. Pentru ai dumitale, de sărbători? Gillon recunoscu în același chip. Ai vrea unul mare?

— Îhî.

— Bine, du-te și înhață-l, îi spuse, fără să-i mai șoptească cu precauție. Ia unul cît mai vîrtos și du-l acasă.

— Cu cît ți-s dator?

— Pentru ce? se prefăcu a nu înțelege, și ochii lor se întîlniră. Mergi cu Dumnezeu și păzește-te de MacCallum.

— Dumnezeu să te blagoslovească, îi răspunse, de parcă ar fi crezut și el în existența lui Dumnezeu.

Cînd se ridică de la masă, se simți din nou în puteri, cum nu mai fusese de săptămîni.

O apucă pe șosea, apărat și încălzit de veliță, apoi o luă pe drumeagul spre Condie, iar odată în Condie, o coti pe poteca ce ducea către rîul somonilor. Întîlni sumedenie de pescari, însoțiți de ajutoare, dar nici unul cu pradă — semn bun — și nici iscodindu-l. Avea de gînd să coboare de-a lungul rîului, pînă în viroagele tot mai adînci, unde apa-i mai iute, iar iazurile pline de făgăduinți.

Curînd începea „Pînda de sîmbătă“ — o perioadă primejdioasă, cînd pescuitul somonilor era interzis de sîmbătă de la prînz, pînă luni dimineața, în zori. Undițele dis-

păreau de pe lîngă rîuri, de parcă le luase apa, și orice rătăcit prin acele locuri putea s-o pățească fiind suspectat de braconerie. „Răgazul lui Dumnezeu", așa îi spuneau localnicii, în semn de cinstire a duminicii care începea — dar în realitate, o adevărată vînătoare a braconierilor, după cum știa fiecare. Din clipa cînd îngrijitorii își mîntuiau treaba și părăseau regiunea proscrisă, nimeni nu mai avea voie să calce pe acolo, iar de-o făcea, nu aveau nici o scuză. Ori planul lui Gillon tocmai asta era să dea tîrcoale locului cu pricina oricîte riscuri avea de înfruntat.

Așteptă ora două, cînd începea interdicția, și atunci, conform planului, dădu buzna, făcînd pe prostul. Asta i se păruse cea mai bună scăpare ; nu să se ascundă. Poteca de-a lungul rîului era bine bătătorită, iar pe povîrnișul rîpos, îngrijitorii săpaseră trepte, ca nu cumva boierii încălțați cu cizme înalte, de cauciuc, să alunece și să pice în apă. Pîraiele erau tot mai agitate și iuți, iar la temelia bolovănișului, unde se formau iazurile întunecate și pardosite cu strat de nisip, lîncezeau somonii. Ședeau tolăniți, în apa adîncă și de culoarea nopții, prin care solzii lor argintii păreau aproape negri și mișcau doar din cozi, cu o trufie și o siguranță pe măsura mărimii și încrederii în ei. În apele acestea, nimic nu putea să le încerce forța. nimic nu-i putea ispiti, nimic nu-i putea învinge. Odată ieșiți din ținutul de baștină, rivalitățile și pericolele dispăruseră.

Gillon știa unde sînt, i-o spunea instinctul, însă nu-și putea îngădui să coboare și să-i descopere singur, ci aștepta — culmea culmilor ! — să-l ia cineva de mînecă și să-i arate. Găsi un iaz, care i se păru cel mai nimerit, și așteptă, prefăcîndu-se că se plimbă agale, în sus și în jos, pe potecă. Acolo îl surprinse inspectorul apelor, pe care nici nu-l auzi cînd se apropie.

— Cauți ceva ? îl întrebă cerberul, atingîndu-l pe umăr cu un harpon. Gillon nu tresări și nici nu se întoarse spre a-și explica nedorita prezență — o atitudine pe care o socoti demnă de toată lauda.

— Mă tot zgîiesc după un somon mare, vorbi, stînd cu spatele. Mi s-a spus că mișună pe aici, dar încă n-am văzut unul.

— Pescuitul e interzis. Ca și accesul la iazuri.

Gillon continuă să studieze rîul, de-abia după un timp răsucindu-se să-l privească în față, dar atunci tresări fără

voie și se trase în lături, deoarece bărbatul pe care-l avea dinainte semăna bucățică ruptă cu Drysdale — tartorul apelor din Strathnairn — de ai fi zis că este o corcitură ivită pe lume cu aceeași menire.

— Nu vreau să-l prind. Ci numai să-l văd, grăi pe tonul cel mai nevinovat.

— Somonul nu se prinde. Se vînează.

— Dar îmi închipui că nu trebuie să-l vînezi ca să-l poți vedea, nu? făcu mai departe pe inocentul. E adevărat că ajung pînă la treizeci de livre, cum mi-a ajuns la urechi?

— Treizeci! fornăi celălalt cu dispreț. Patruzeci și cincizeci, măi omule. Se fălea cu peștele și cu rîul pe care-l păzea.

— Nu vorbi! se cruci Gillon.

— Pe cuvînt...

— Ai văzut vreunul așa de mare? Cu ochii 'mneatale?

— Dacă am văzut? Am vînat, omule. Și încă de cinzejtrei.

— Cinzejtrei de livre?

— Cum îți zic.

Inspectorul îl scrută cu luare aminte. Ochi suri, ca plumbul, de om bănuitor, îi puse Gillon pecetea.

— Da' n-aș putea să ochesc măcar unul?

— Ți-am spus. E interzis accesul la rîu.

— Phiii! Și eu care venisem anume... C-așa mi s-a spus — du-te cînd nu forfotesc pescarii, să te poți uita în lege la ei. Da' pe unde se află? În iazuri ori în apele repezi? Aș crede că în ăle repezi...

— Cine ți-a mai turnat și tîmpenia asta? se stropși celălalt. Vorbea cu glas rece, de gheață, cum era și inima lui de pîndar.

— Ăi de la Hanul Leven. E-adevărat, cum ziceau ei, că femela-și face cuib în nisip pentru ouă?

Inspectorul nu-și dezlipea ochii de pe mîinile sale.

— Ești muncitor? îl luă el din scurt.

Gillon simți că-i îngheață sîngele în vine. Era un atac frontal, foarte primejdios, de care nu se putea apăra decît trăgîndu-i înainte cu trăncăneala.

— Ca și 'mneata, cred. Nu ca unii din marțafoii de se foiesc pe aici. Trebui' s-asud ca să duc o pîine la gură...

— Ai idee ce înseamnă un muncitor pe lîngă un rîu cu somoni? Braconier, omule.

— Braconier ? repetă Gillon, silindu-se să pară uimit. Da' cum ai putea să prinzi pește cînd nici nu știi unde e ?

— Și totuși există portițe... există... rosti celălalt, pe un ton secretos, semn că-i mai pierise din neîncredere. Bag de seamă să n-ai un accent străin. Atunci de-abia înțelese și Gillon prin ce-i spulberase bănuielile dinainte.

— Accent străin ? îl îngînă el. Da' asta ce-o mai fi, măiculiță ? Cînd eu sînt din Highlands... de pe dealurile Cromarty, unde avem o crescătorie de tauri — o corcitură între Galloways și o stirpe cu coarnele scurte. Pe la noi se muncește, nu glumă. Da' și cînd mîntuim treaba, ne odihnim cît ne place. D-aia n-aș da sătucul meu pe nici o împărăție din lume...

Inspectorul îl mai străpunse o dată cu ochii lui de iscoadă, înainte de a se întoarce în direcția de unde venise.

— Eu sînt MacCallum. Și acu, haide, urmează-mă. Măcar să vezi ce-ți dorești precum se cuvine.

Și Gillon se luă după el către gîrlă.

— Eu cercetez păsările, îi spuse din mers.

— Frumoasă îndeletnicire, numai că de vrei să vezi un somon, ține-ți gura, fiindcă te aud, și îi sperii.

Îl păcălise, iar acum cerberul îl dăscălea, dezvelindu-i toate misterele. Și asta fiindcă descoperise că-i scoțian, ca și el, nu saxon, sau un bogătan, urmat de cîrduri de slugi, care se vînzolesc și prind peștele în locul său.

— Am să-ți arăt toate tainele ce se ascund într-un rîu cu somoni.

Se opriră mai întîi la un iaz neîngrădit de capcane, în care femelele înghionteau pietricelele și nisipul, construindu-și un stăvilar, unde aveau să-și depună ouăle ; apoi trecură la altul, cu păstrăvi de mare, unde zăgazurile erau pline cu icre, iar femelele lungi și supte la trup, de-abia mișcîndu-se după efortul cerut de înmulțire. Se uitară și în alte îndiguiri — toate foarte adînci — în care se odihneau masculii, agonisindu-și puterile pentru vîrtejurile ce le aveau de înfruntat. Coborau într-una, mergînd în aval, apropiindu-se tot mai mult de zona de trecere din apa sărată, unde sălășluiau peștii „puri“ — adică cei care nu-și depuseseră încă icrele. Călăuza căuta un alt iezer, pe care Gillon pusese ochii mai înainte să-l audă șoptindu-i :

— Acu' liniște, și pășește pe vîrfuri...

O umbră uriașă și întunecată pîlpîia în adîncul apei. Era acolo — precum i-o spusese instinctul — peștele său, somonul după care venise. Iazul era destul de puțin adînc, apa destul de limpede, nu mîloasă, cum o văzuse în smîrcurile de mai sus.

— Ia privește-l, îi șopti paznicul.

Odată ce se apropiaseră, nu-i zărea numai umbra, ci somonul, în carne și oase, și atît de mare, încît tresări înfricat, ba chiar îngrozit.

— Un taur, nu alta, îl auzi din nou pe MacCallum. E masculul. Poți cutreiera luni în șir, dacă nu chiar un an, fără să vezi un asemenea specimen. După cum poți trăi o viață și să n-ai baftă să vînezi așa namilă.

— Ooo, prea frumos e ca să fie vînat...

— O fi, dar pentru așa ceva s-a născut.

— Cam cît zăbovește pe-aici ? îl întrebă cu același glas de neștiutor.

— Vreo două, trei zile, de o ține frigul de acum.

Și auzindu-l își simți inima gonind nebunește. Da. Era peștele lui, dormind în iezer, așteptînd să-l înhațe. Dintr-odată, inspectorul se porni să bată din palme, de-l făcu pe Gillon să sară speriat. Somonul însă nu se clinti.

— E limpede, glăsui MacCallum. Ăsta rămîne mai mult de trei zile. Și știi ce-am să fac ? Luni dimineața, mai înainte să apară filfizonii la pescuit, mă întorc frumușel și-l omor.

— Credeam că pîndarii n-au acest drept, o scrînti Gillon. Dar noroc că MacCallum nu-l luă în seamă. Ori poate se socoteau complici ? Altfel nu i-ar fi dat răspunsul care urmă :

— O dată într-un an sau, mă rog, cînd ne iese în cale un bivol ca ăsta, mai închidem ochii în fața legii. Și, vorbind, îi făcu cu ochiul. Clipi și Gillon cu tîlc, dar în același timp se arătă amărît că nu putea zăbovi pînă luni...

24

Partea cea mai anevoioasă se dovedi așteptarea. Foc nu putea să aprindă, deoarece s-ar fi dat de gol, și se lăsase frig mare... Se oprise mai sus de iaz, unde-și încropi un mic adăpost, din ramuri de pin, așteptînd noaptea, și

odată cu ea, ultima rundă a inspectorului, în căutarea vreunui nemernic ce încerca să dea iama prin pește, la licărul torței. Pe la opt, după prețuirea lui, se ivi și MacCallum, sau o slugă de-a lui, fiindcă auzi tropăit de pași în partea de sus a rîului, fapt ce-l sili să se ridice din ascunziș, țeapăn de frig și răscolit de emoție. Rămase încremenit pînă se depărtă primejdia, după care nu se mai chirci printre crengi. Simțea nevoia să-și vadă peștele, să se asigure că e acolo, unde-l lăsase. O porni deci la vale, călcînd cu băgare de seamă pe panta rîpoasă.

Colții foamei îi sfîrtecau măruntaiele ; flămînzise din nou. Și asta numai din pricina oului de cu o zi înainte și a ospățului de la han. Odată ce-i pusese cruce răbdatului și se îndopase pe săturate, trebuia să plătească. De aceea mult mai cuminte era s-o tîrăști, cum poți, hămesit, decît să te minți cu o îmbucătură, ca pe urmă să te roadă, iar, foamea.

Ajuns la iaz, îl cercetă cu atenție, doar o surprinde cea mai mică mișcare în el. În rostogolirea lui, vîntul mai tăia cîte o brazdă în apă, și Gillon tresărea, crezînd că e peștele, dar învolburarea trecea și, din nou așteptare, pînă la altă răscolire părelnică. Dacă de astă dată era chiar peștele, clătinîndu-se în somn, spre a-și cumpăni trupul ? Pîndea umbra cea mare, argintată, să țîșnească la suprafață ; dar degeaba. Cu vremea, se obișnui cu perdeaua neagră a nopții, începînd să deslușească prin ea. Și, după cine știe cît timp, se înfăptui și minunea așteptată. Din adînc se ivi o coamă arcuită și diamantină — întruchiparea sănătății și a curățeniei — care se undui cu o strălucire trufașă, iar după o clipă, se topi iar în apă.

— Ești al meu, șopti Gillon. De-acum, ți-s stăpîn.

Se deschise la haină, după care, cu degete înlemnite de ger, de-abia izbuti să-și desfacă și năstureii cămășii. Ar fi vrut să se miște mai iute, dar picioarele, pe jumătate înghețate, se urneau cu anevoie. Desfășură funia unsă, pe care și-o răsucise la brîu, și luă cîrligul tupilat în calota pălăriei. Între timp, amorțise cu totul de frig, de nu mai simțea nici șfichiuirile vîntului. Și asta îl îngrijora. Se tot căznea să vîre frînghia prin urechea cîrligului, dar cum era înghețată și țeapănă, nu era chip s-o strecoare, așa încît se văzu nevoit să se întoarcă la rîu și numai sub apă îi dădu de rost.

La pește nici nu se mai gîndea. Era ca și al lui. Știa precis unde este și că-l așteaptă. Și, întărit de această convingere, își văzu mai departe de pregătirile începute. Luă pălimarul pe care-l cioplise încă de după masă dintr-o ramură groasă, de pin, și-l duse pînă la marginea eleșteului. Trebuia să-l propteascā de celălalt capăt, iar pentru asta, să intre în apă. Ceea ce și făcu, simțind cum îl arde răceala-i de gheață, pînă reuși să fixeze parmacul de un bolovan. La întoarcere, se tîrî binișor pe el, fiindcă de-ar fi căzut, de bună seamă se îneca, înghițit de apa neagră și rece. Noroc că peștele îl aștepta. Și răsărise și luna — aproape rotundă ca o tingire. La lumina ei și a stelelor i se păru că zărește spinarea zdrobită a somonului, numai julituri și răni de la rocile, pragurile și stăvilarele de care se poticnise în drumul său pînă aici. Aproape sigur venise pentru a doua depunere a icrelor, lucru rar la somoni — și gîndul acesta îl mîngîie oarecum. Cel puțin nu-i lua viața înainte de a-și fi împlinit menirea.

— Am să te ucid repede. Îți promit că aproape nici n-ai să simți vreo durere.

Era absurd să-i vorbească peștelui, precum își dădea și el seama, dar simțise nevoia s-o facă, iar de-l înțelegea, după cum era încredințat, nu-i prindea decît bine, fiindcă îl liniștea. Aruncă funia în apă. Cîrligul se legănă chiar sub nasul somonului. Dar știa că n-o să-l apuce, ci va trebui să-l înfigă. Îl trase ușurel de-a lungul capului argintiu, îndreptîndu-i-l spre urechi. În plimbarea sa, gheara de fier îi atinse la un moment dat ochiul, dar își văzu mai departe de drum, coborînd spre regiunea țintită de Gillon. Cu toate că tremura din tot trupul, de frig și emoție, mînuia funia cu mare grijă și încetineală, afundînd tot mai mult cîrligul, pînă ajunse sub gușa pradei, cînd îl împlîntă brusc și trase din răsputeri.

Sărmană făptură! Suferea pesemne amarnic, de pe urma cîrligului care îi sfîșiase solzii, dacă nu chiar și carnea. După o smucitură sălbatică, dispăru în adîncul iazului, de unde i se vedea numai umbra întunecată, mișcîndu-se încolo și încoace — de durere, se vede, ori de mînie — frecîndu-și capul de marginea unui bolovan, fie ca să-și aline chinul ori ca să-și răzuie paraziții adunați din ocean. Coborî din nou undița, dar nici nu apucă s-o apropie bine, cînd peștele se smuci din coadă și o tuli tocmai la celălalt capăt al eleșteului. Cu cîrligul nu

va putea să-i vină de hac. Totuși, mai încercă o dată, legănînd undița binișor și cu dibăcie, plimbînd-o pe sub nasul somonului, doar, doar l-o întărîta ca s-o înhațe, dar acest soi de pește se înfurie mai greu decît omul. Din adîncul apei irupse o trombă de bășicuțe. Mă scuipă, cugetă Gillon și, într-un fel, se simți onorat de o asemenea înfruntare.

Avea prada în mînă, cel puțin de asta era sigur. Se ferea de cîrlig, să nu-l prindă, dar nici să fugă nu avea cum, pentru simplul motiv că era somon și se afla într-o apă înghețată. Deci era la bunul său plac, cum și el era la cheremul peștelui, amîndoi robiți de cîte o dorință : somonul să-și continue drumul, spre a-și propăși specia prin depunerea icrelor ; el, să-l răpună. Rămînea de văzut numai cum o să-i facă de petrecanie. Se gîndi să ia un bolovan greu și să i-l zvîrle în cap, să-l zdrobească, dar ca să-și rîdă de el, prada o zbughise tocmai la capătul galeriei — cum o socotea Gillon — iar prin aruncarea pietroiului, ar fi abătut-o și mai mult de la suprafață, fără a-i pricinui vreun rău. Deodată, însă, cuvîntul „galerie“ declanșă o idee și, împreună cu ea, un val de încredere și speranțe. Ca orice miner priceput, care știa cum se izolează abatajele în caz de incendiu sau inundații, n-avea decît să separe o parte din iaz printr-un zid ridicat din lut și din pietre, clădite unele peste altele, întocmai ca un perete de sprijin, în mină. Totul era atît de limpede, iar îmbinarea lucrurilor atît de firească, încît începu să rîdă în hohote. Doar de ce venise să fure un pește ? Fiindcă era miner și flămînd. Ori izbînda lui, pentru alții cu neputință, se va datora tot meseriei și foamei. Așadar va înălța două diguri, în care va îngrădi somonul, lucrînd, în apă și pe întuneric, cum trudise mai toată viața, și încă într-o beznă și o mocirlă mai dihai ca în această vale.

Era mai bine să intre în iezer complet îmbrăcat, iar după ce isprăvea zidăria, să aprindă cîteva vreascuri și să-și pună straiele la uscat ; un pericol, fără îndoială, să stîrnești o vîlvoare de flăcări la trei, patru, de către ziuă, însă nu avea încotro. Doar nu putea s-o întindă la drum, pe ger și zăpadă, cu toate muiate și înghețate pe el. Sau de o făcea, nici el și nici prada nu ajungeau pînă acasă.

Se apucă de primul zăgaz, stînd în apă, pînă peste genunchi. Avea mare îndemînare la alegerea pietrelor ; pînă și pe întuneric, instinctul îi călăuzea mîna spre cele

mai nimerite. Iar la clădirea pereţilor de susţinere i se dusese buhul ca cel mai iscusit din toată mina Lady Jane 2. Stăvilarul înainta repede. Mai întîi graţie priceperii sale, apoi datorită bolovanilor dimprejur — majoritatea teşiţi, de atîta vreme şi apă cît se scurseseră peste ei, şi deci lesne de potrivit — iar în cele din urmă fiindcă lucra fără nici o întrerupere, aşa cum era deprins să o facă ceasuri de-a rîndul, stînd îndoit de şale şi mişcîndu-se doar de la brîu în sus. Numai un miner s-ar fi dovedit în stare să-l făurească, se gîndi cînd îl văzu ridicat. De aici încolo somonul nu se mai putea strecura în adîncuri, dispărînd în tenebrele apei. De-abia acum începea să-l încolţească din plin. Singura lui scăpare ar fi fost doar aceea de a ţîşni înainte şi de a-şi continua drumul, dar Gillon mizase pe faptul că nu se simţea încă în puteri să o facă. Iar înapoi, nu avea cum, fiindcă era împotriva naturii lui migratoare.

Din nou îl dureau picioarele, fără să-şi poată da seama dacă era de rău sau de bine. Ar fi vrut să iasă din apă şi să aprindă focul. Însă teama îl ţinu pe loc. Socoti că era mai cuminte să se deprindă cu suferinţa, să rabde, nu să ia de la capăt povestea cu oul şi ghiftuiala. De altfel, apa nu dădea încă semne de îngheţ; putea să aibă patruzeci de grade, după cum o simţea, aşa că nu-l ameninţa încă degerarea picioarelor, atîta vreme cît sîngele, aţîţat de însăşi curgerea rîului, circula prin ele, pe cînd restul trupului era ferit de umezeală. Prin urmare se putea apuca de al doilea zid.

Cît anume trecu pînă îl mîntui şi pe acesta şi ieşi, în sfîrşit, pe mal, nici el nu ştia. Printre coroanele pinilor se vedeau încă luna şi stelele, ceea ce era un noroc, deoarece la lumina lor nu va bate prea tare la ochi vîlvătaia focului ce trebuia să-l aprindă. De fapt, înălţase trei stavile — o grămadă de bolovani dinaintea peştelui şi două diguri în părţi. Ar fi putut să purceadă din nou la atac, în ideea că peştele nu va încerca s-o pornească înapoi; dar de ce să rişte să-i scape, cînd putea foarte bine să mai ridice un obstacol, zăvorîndu-l complet. Şi la gîndul acesta intră iar în apă şi se aşternu pe treabă. Cam într-o oră va fi gata tot ţarcul şi izbînda asigurată. Eleşteul avea cam trei picioare adîncime, cu neputinţă deci să lovească prada cu pietre, sau cu măciuca de bronz a bastonului,

cînd ea se ascunsese la fund. Dar îi mai rămăsese un mijloc s-o tragă pe sfoară. Va aprinde focul pe marginea iazului, ademenind-o să-și scoată capul, știut fiind că somonii — asemenea druizilor de demult — iubesc focul și soarele, care-i atrag ca magnetul. Încropi deci un rug din vreascuri, și așteptă. Nu peste mult, peștele își arătă dintr-o dată capul și atunci îl trăzni. Sau cel puțin așa își închipui. Și totuși, țeasta argintie dispăruse în adîncuri. Biciui apa în dreapta și în stînga, dar fără folos ; apoi puse mîna pe un bolovan și zvîrli și cu el, de-abia atingîndu-l în coaste.

— Nerușinată dihanie ! spumegă Gillon.

Se înfuriase. Era limpede ce-i rămînea de făcut, și totuși nu-i venea să privească realitatea în față. Iar noaptea se subția tot mai mult, silindu-l să treacă la hotărîri. În fine, nu mai avea de ales. De voia negreșit să pună mîna pe pradă, trebuia să intre în apă și să și-o ia.

Auzise încă din tinerețe, despre trînta cu peștii, în care își dovedeau bărbăția flăcăii din partea de miazănoapte a Scoției, pornind către smîrcurile de pe țărmurile din Highland, ca să ucidă primul somon, fie cu mîinile goale, sau cu un simplu cuțit. Numai că iazurile în care se dădea lupta erau puțin adînci, apa caldă, iar peștele nici pe departe înrăit, ca unul apucat de neastîmpărul înmulțirii. Gillon se gîndea cu mîhnire la ce trebuia să recurgă ; natural, avea în vedere și ce-l așteaptă pe el, dar mai mult de somon i se strîngea inima. Știa prin cîte amaruri trecuse înainte de a sosi aici — anii de neostoită goană, de foci și delfini, pînă-i sosise vremea să purceadă către sursă, traversînd, mai întîi, sute de mile de ocean, apoi apele repezi și cele întreținute de zăpada topită, izbutind, în cele din urmă, să ajungă în acest eleșteu, tocmai bine ca soarta lui să atîrne de voința lui Gillon Cameron — cărbunar și braconier.

Se vîrî în apă, cățărîndu-se pe unul din stăvilare.

Victima îl aștepta neclintită. Făcu un pas, împingînd-o puțin, apoi încă unul, și tot așa mai departe, îmboldind-o spre meterezul de bolovani, de la capătul țarcului — adică spre ținta ei — pînă cînd o văzu ajungînd cu botul în pietre. Și atunci, fără a mai sta pe gînduri, îi sări în spinare.

Puterea peștelui, înmulțită de disperatul efort de a se elibera, îl zgudui în aceeași măsură ca și cumplita răceală

a apei. Dar cu tot șocul, nu-l slăbi din strînsoare, ci, ținîndu-l în brațe, îl înghionti tot mai mult în pietre, încercînd să-l izbească de una, în timp ce dihania se zbătea în neștire, înnodîndu-se și deznodîndu-se într-una, în sforțarea frenetică de a scăpa, ceea ce izbuti, dealtfel, printr-o zvîcnire puternică, pe care Gillon n-o mai putu stăpîni, pierzînd-o iar în străfunduri, unde se refugiase năucă și poate chiar vătămată.

— Iartă-mă, gemu el, rezemîndu-se de mormanul de pietre, în timp ce apa-i curgea șiroaie, din pantaloni și cămașă.

„Pesemne am înnebunit, își spuse în gînd, încercînd să se vadă cum arăta — într-un țarc înjghebat cu propriile-i mîini, în puterea nopții și a iernii, în pericol de a fi rănit, de a degera și de a ajunge la închisoare, căznindu-se să ucidă un somon uriaș doar cu palmele — și ele pline de sînge, sfîrtecate de aripioarele colțuroase ale peștelui. Bîjbîi după o piatră și găsi una mică și ascuțită, exact cum o căutase. Nu ar fi vrut să strivească prada, să o sluțească, dar altfel nu se putea.

— Iartă-mă, murmură din nou, și se scufundă iar. Își încolăci brațele în jurul somonului, silindu-se să-l ridice din iaz, dar aripioara dorsală îi sfredelea pieptul, în vreme ce coada îl plesnea peste coapse. Mai înainte de a-i da drumul — ditai namila de cel puțin cinci picioare — îl croi cu piatra tăioasă în moalele capului.

Lovit ca de moarte, peștele se trezi din agonia pricinuită de frig și, cu o forță sălbatică, începu să-și apere viața, spre a-și împlini datoria de a zămisli altă viață. Se repezi în mormanul de bolovani, scurmîndu-i întîi cu botul, apoi cu coada, încercînd să dărîme oprelіștea. „Acum va țîșni, specula Gillon, urmărindu-i strădaniile vane. Și așa se întîmplă. Încarcerat din părți și din față, somonul se avîntă, într-un salt de-abia arcuit, arătîndu-și trupul frumos — numai diamante și aur — în văpaia focului de pe mal. În aceeași secundă, Gillon îl altoi iar, și cu atîta încrîncenare, încît văzu prăvălindu-se în afunzimi, aproape fără să se mai zvîrcolească.

Hai, mori! Pentru numele lui Dumnezeu, mori! îl implora Gillon, privindu-l trîntit, puțin într-o parte, pe temeliile iazului.

Și totuși, se mai săltă o dată la suprafață, încet și anevoie, însă cum n-ar mai fi vrut să-l izbească — în

tulburarea și dezorientarea sa de atunci — îl înșfăcă în brațe, alunecînd tot mai mult către fund, pînă îl trînti pe grămada de pietre. În căderea lor încleștată, Gillon simți în gură nisip și pietriș, precum și ceva din somon — icrele, le recunoscu după gust ; sămînța pe care o vărsase în apă, spre a fertiliza ouă necunoscute și a crea viață, pînă și în clipa cînd moartea pîndea la un pas. Îi pipăi gura, pe urmă capul, pînă în dreptul urechii, bîjbîind cu mîna prin ea pînă pătrunse în gură, și de-abia atunci înțelese că lupta se încheiase. Somonul era al lui. Ieși din apă, cu poticneli și zgîlțîit de frig, se cățără pe bolovani, trecu peste diguri, și urcă panta lunecoasă a malului, tîrînd după el prada, care de-abia mai mișca. O trînti pe zăpadă, de unde parcă-l mai urmărea cu un ochi. „Pesemne știe că moare", cugetă Gillon și, apucînd toiagul lui Bone, îi repezi o ultimă lovitură, precisă și iute, în creștet.

— Iartă-mă, murmură, după ce-o ucisese. Te rog, iartă-mă !

Apoi se întoarse la iaz și contemplă carcera pe care-o durase din pietre. Golită de prizonier, părea mai mare decît o crezuse — întocmai ca o fereastră despuiată de veșmîntul perdelelor — și se minună singur de ce fusese capabil să facă. Revenise cu gîndul să o distrugă, astfel încît Maccallum să nu bănuiască cele întîmplate. Dar cu ochii la ea, își schimbă hotărîrea. De ce să n-o vadă și să-i stîrnească uimirea, atît lui cît și altora, își spuse străluminat de o idee. Pentru că cine știe dacă povestea minerului — căci doar un miner putea făuri asemenea diguri, așa cum va înțelege oricine într-una din zile — nu va intra în legenda pîrîului și nu va fi repetată cît va mai trăi Cameron, și chiar după ce va fi plecat dintre vii ? !

25

Pînă să înghețe peștele, îi trecu funia prin urechi și-l strînse colac, legîndu-i coada de căpățînă, așa încît să-l poată agăța de toiag și să-l care în spinare. Apoi, după ce mai puse vreascuri pe foc, traversă din nou vadul, și merse o bucată în direcția opusă, față de drumul pe care avea să-l apuce. La întoarcere, se dezbrăcă la piele și, înfășurat în velință, începu să-și usuce veșmintele, așa

cum făcea cu straiele sale de lucru, cînd săpa într-un abataj plin cu apă. Odată ce avea prada în mînă, se temea de focul aprins ; flăcările păreau imense, proiectînd umbre pînă la capătul văii, și chiar și mai departe, cale de mile. Dar nici să-l stingă nu-i convenea, deoarece a porni cu hainele ude, era moarte curată.

Spre norocul său se uscară mai degrabă decît își închipuise, și deci putu să se depărteze de rugul aprins ; numai că în timp ce stătuse pe lîngă el, i se ivise umflături la picioare — altă pacoste ce-l umplea de neliniște. Se îmbrăcă și săltă peștele în cîrcă, speriat de neînsufleţita sa greutate. Îl duse pînă în creasta văii, după care se întoarse, înarmat cu o creangă de pin, și mai bătu o dată poteca, tîrînd ramura după el, ca să măture urmele. Cît despre altele, pe care mai avea să le lase, dincolo de viroagă, nu-și mai făcu griji. De bună seamă avea să le acopere cu omăt viforul ce se va isca în zori. Nici focul nu îl mai stinse, îngrozit cum era să mai înfrunte apa, ci îl lăsă să se mistuie pe încetul. O porni deci la drum, cu somonul pe umeri și, cu cîteva ore înainte de răsăritul soarelui, întoarse spatele nordului, luînd-o spre miazăzi, unde era Pitmungo.

Cînd ajunse la liziera pădurii, soarele aproape se înălţase pe boltă și, mai înainte de a ieși pe coamele golașe ale dealurilor făcu un popas, lîngă ultimul șir de copaci, scrutînd ţinutul ce se întindea în zare. În stînga sa, cam la o jumătate de milă, zări o casă acoperită cu stuf ; pe horn șerpuiau rotocoale de fum, ce te făceau să visezi la căldură. Era o fermă rătăcită pe o coastă, dar o dată ce-i treceai pragul, cu siguranţă, găseai ceva ouă și slănină de îmbucat. Totuși se afla prea aproape de regatul somonilor, iar pe deasupra îi veniră în minte și vorbele tatălui său, care-i spusese cîndva că fermierii pripășiţi pe coclauri, la răscrucea vînturilor tăioase, sînt oameni lipsiţi de inimă, ba chiar de temut, pustiiţi sufletește însăși de nemiloasa climă în care trăiesc. Și la gîndul acesta rămase pe loc, cuibărit lîngă un pin, așteptînd să-i vină vreo idee mai bună și cîntărind riscurile de a străbate pîrloagele ce le avea dinainte, ducînd ditamai peștele după el. Dar la drept vorbind, cine putea bănui că-l furase, ori cine se sinchisea de acest lucru, odată ce lăsase în urmă pîraiele interzise ?

Tot cumpănind la ce avea de făcut, se vede că îl prinsese somnul ; numai așa se explică cum de nu auzise pașii bărbatului ce ședea lîngă el, ci-i simți numai ghionturile cu botul cizmei, în piciorul umflat. Era fermier, judecînd după înfățișare, ținînd sub un braț o legătură de vreascuri, iar în mîna cealaltă o toporișcă.

— Hei, mișcă-te, și hai să-ncheiem tîrgu', îi zise răstit.

— Cum ? Ce tîrg ?

Străinul arătă către pește. Avea o mutră închiondorată și hîdă cum pesemne întîlnești numai prin pușcării, cugetă Gillon.

— Va trebui să împărțim prada, să m-aleg și eu cu ceva.

Gillon îl ascultă mai mult uluit decît revoltat. Mi-ai încălcat proprietatea, urmă cu arțag, și-ai furat un somon din apele coroanei regale. Vrei să afli cam ce te așteaptă de te-oi da pe mîna inspectorului Maccallum ?

În timp ce vorbea, își tot legăna toporișca pe sub nasul lui Gillon.

„Vrea să mă bage în sperieți, dar de nu m-ar durea piciorul, i-aș arăta eu lui", îl bombăni în tăcere, pe cînd cu glas tare îl întrebă neajutorat :

— Ce să-ți dau ?

— Cît are ? Patruzeci, patrușcinci de livre ? Ai pus laba p-un taur. Cum l-ai prins ?

— Cu astea două mîini ce le vezi.

— Mincinos împuțit !

De-abia atunci își dădu seama că nimeni n-avea să-l creadă vreodată, iar lupta cu peștele va rămîne doar taina lui.

— Păstrează-ți secretu'mpuțit ! Nici eu nu l-aș spune. Îmi dai ca la cinci livre, și de mine ai scăpat. Poți să-ți vezi, sănătos, de drum.

— Cinci livre ?

— Cît am zis, altfel îl chem pe Maccallum. Ai idee ce răsplată aș primi ? Gillon scutură capul în sens negativ. Păi vezi ? Habar n-ai. Altfel n-ai mai crede că-ți pretind mare brînză.

Și ca să pună capăt tocmelii, desfăcu peștele înnodat pe toiag, ca să-l taie mai lesne. Dar cît de frumos mai era întins pe omăt, între pini !

— La ce-ți folosește capul ? grăi fermierul și, în aceeași secundă, îl văzu retezînd somonul de la grumaz.

— Ticălosule ! izbucni Gillon. Însă omul nici nu îl luă în seamă. Într-un fel, avusese dreptate ; la ce-i servea capul ? Dar pentru el peștele nu însemna doar mîncare, și ar fi vrut să-l ducă întreg la ai săi.

— La fel și coada, îl auzi iar, și, hîrșt !, i-o ciopli jos, făcînd un semn cu muchea securei de-a lungul părții inferioare a somonului. Cam atît îmi ajunge, căscă din nou gura și, pînă să se uite Gillon de unde mai voia să se înfrupte, încă o halcă din pește, cam o optime, pică sub tăiș. Pe cinste somon ! Bravo ție, îl lăudă, chipurile, pe Gillon. Cărnos și curat ! De-abia poposit din mare. Se vede după păduchii lipiți de urechi. Cînd oi mai șterpeli unul, cară-te noaptea cu el.

— Mulțumesc pentru sfat.

— N-ai de ce, îi răspunse hapsînul, și o luă către ferma de pe coama vîntuită a dealului.

Mare dreptate avusese taică-său, recunoscu Gillon, uitîndu-se după el. Nu-i venea să se ridice de jos. Ar fi vrut să se întindă pe țolul alb de omăt, lîngă pește și lîngă acele scuturate de pini, să se odihnească pe săturate. Dar un gînd, răsărit din senin, îl umplu de spaimă și îl făcu să sară în sus. De n-ar fi venit prădalnicul fermier, ar fi zăcut cine știe cît rezemat de trunchiul copacului, și ar fi murit degerat.

— Heeei ! îi strigă Gillon. Mi-ai salvat viața ! Îți mulțumesc.

„Și-acum miră-te de vorbele mele cît ți-oi mai tîrî zilele sub plesnetul vîntului", adăugă pentru sine, punîndu-și peștele la spinare și pornind-o la drum. Mergea cît putea el de iute, fiindcă nu avea garanția că hrăpărețul nu se dusese după Maccallum. Vîntul bătea într-una, cu tăiș de harapnic, și sub izbiturile-i nemiloase, își aminti de zile ca cea de acum, petrecute pe mare ; numai că atunci vîntul nu-i fusese vrăjmaș, ci întotdeauna un sprijin, pe cînd azi, parcă-i voia numai răul. Iar în zare, cît cuprindea cu privirea, nu se vedeau decît smîrcuri și creste golașe. Va fi oare în stare să le străbată ? Îl mușcă neîncrederea. Dar amintindu-și de femeile încovoiate sub poverile de cărbuni, cărîndu-le toată ziua la gura minei, își înteți pasul, hotărît să biruie orice piedică.

După o vreme, cîtă anume nici el nu știa, observă că zăpada se subțiase, făcînd loc, petecuțelor de verdeață. Întîlni și cîteva pîlcuri de pini și ar fi căutat adăpost sub încrengătura lor neagră, dar după spaima cu degerătura se temea să se abată prin ele. Avea nevoie de o colibă, de un staul de vite, ori de o șură cu fîn, unde să se încălzească. Într-un tîrziu ajunse pe o frunte de deal, de unde, departe și către est, se vedea Lacul Leven — albastru închis, iar pe alocuri spuzit de gheață. O luase razna, depărtîndu-se către vest — el, omul mării, atît de stăpîn pe simțul de orientare ! Oricît de greu îi venea să o creadă, adevărul era c-o zbîrcise, așa că se întoarse, coborînd printr-un soi de pășuni alcătuite mai mult din șanțuri bolovănoase, presărate cu ciulini și tufișuri, din care sărmanele oi tuciurii de-abia smulgeau cîte un fir. Mai apoi, descoperi o cărare deșirîndu-se către răsărit, și merse pe ea, socotind că oricum îl va scoate la o șosea, iar aceea nu putea duce decît înspre Cowdenbeath. În drumul lui mai zări o mînă de ferme răzlețe, tupilate în faldurile colinelor, însă de-abia tîrziu, după-amiază, întîlni un cătun de vreo cinci, șase case, din care se arătară cîteva ființe grozav de sfielnice, moțăind doar din cap, în chip de salut. Desigur ieșiseră să se uite la pește, ca unii ce poate nu mai văzuseră altă stirpe afară de păstrăvii de cel mult o jumate de livră, din pîraiele dimprejur.

— Cît mai e pîn'la șoseaua de Cowdenbeath ? îi întrebă Gillon. Într-una din case, o gospodină cocea turte de ovăz, a căror mireasmă îi gîdila nările. Vă dau din pește pentru cîteva turte, le propuse localnicilor ce-l priveau cu guri încleștate. Nu vă temeți, l-am pescuit cu permis. Și pentru două, trei turte, vă tai o bucată bună din el. Nimeni nu clinti și nu scoase un sunet. Scos din răbdări se porni pe urlat. Ce dracu, nu vă convine să schimbați turtele pe somon ?

Ca la un semn — care pasămite se și dăduse — toți dispărură în căsuțele albe, trîntindu-i ușile în nas și lăsîndu-l singur și întărîtat de parfumul turtelor calde.

— Ce v-a apucat, oameni buni ? răcni mai departe, conștient de nesăbuita-i ieșire, dar incapabil să se oprească. De la ferestre, prin gemulețe înădite și lipite cu plumb, îl urmăreau zeci de ochi, și, privindu-i, dintr-odată i se lumină mintea și înțelese că erau velși, cine știe cum rătăciți pe hîrtoapele de aici, înspăimîntați de cel mai mic

lucru ce nu-l pricepeau; sărmani și neprihăniți galezi, simțindu-se în siguranță doar între ei. Acum vedea totul limpede, pînă și felul cum își duceau viața, trăind sub același acoperiș cu vitele, ca în veacurile trecute, încălzindu-se cu turbă îndoită cu balegă, sau cu praf de cărbune, iar gîndul de a-și prăji peștele pe o asemenea spurcăciune, îl scîrbi și-l făcu să-și ia tălpășița. La cîțiva pași apăru un bărbat ieșind dintr-un grajd cu o furcă în mînă care, cînd dădu cu ochii de Gillon, se opri ca trăsnit, holbîndu-se ca la o comedie. Părea cu totul din alte secole, în fustanela soioasă și plină de bălegar.

Nu-i rămînea altceva de făcut decît să-și continue drumul, și merse mereu de vale, pînă dispăru cu totul zăpada. Oare să fi urcat așa de mult la venire? Se poate, dar nu-și amintea. Îl prididise osteneala și visa la un adăpost. I-ar fi prins tare bine să întîlnească o fermă cu tot dichisul, unde să poposească neobservat. Și nu peste mult, o descoperi. Conacul se arăta falnic — întins și cu două caturi; în spate avea o colibă — de bună seamă a pălmașilor iar mai încolo, tot soiul de acareturi: un grajd, o șură, și chiar țarc de oi. Era tocmai ce-și căutase, se gîndea, cuprinzînd cu ochii gospodăria. După poruncile date — să se aducă răchită la vaci — însemna că tocmai atunci le mulseseră. Auzi o ușă trîntită, apoi cîțiva oameni străbătură ograda, la flăcăruia unui opaiț, intrară în maghernița slugilor, după care se așternu liniștea. În grajd nu e nimeni, chibzui Gillon, așa că putea să se strecoare în el, fie ocolind pe din dos, ori cutezînd să traverseze direct. Istovit cum era, o luă pe drumul mai drept și mai scurt. Unul din cîini începu să latre, dar el își urmă calea, fără să-l ia în seamă, la fel cum făcu și cînd se trezi cu o lumină în curte. Cîinele continua tărăboiul, cineva fugi pe aproape, opintindu-se în grămada de bălegar, un glas bărbătesc rosti, pe ton ascuțit, ceva despre o vulpe rătăcită în țarcul de oi, iar în tot acest timp, Gillon orbecăia după ușă, pe care, cînd o găsi, o deschise încetișor și o tuli înăuntru.

În sfîrșit, se putea socoti în siguranță. Dar duhoarea încăperii, zăpușeala vitelor, urina și bălegarul îi tăiau răsuflarea. În bezna din jur, nu deslușea podul de fîn și pentru cîteva clipe, îl încolți spaima, la gîndul că nu exista.

„Trebuie să-l găsesc, altfel mor", își repeta deznădăjduit, pînă se ciocni chiar de scară. O urcă, încropi, bîjbîind, un așternut de nutreț, se înveli cu macatul și rămase cuibărit lîngă pește, în căldura ierburilor uscate. Întinse mîna să-și pipăie prada, mîngîindu-i coastele-i bătute cu diamante. Somonul era încă proaspăt și înghețat. Și continuă să-l dezmierde, ca și cînd peștele ar fi simțit puternica legătură statornicită între ei.

26

Forfota și sălbatica lor lăcomie îl făcură să sară din somnul cel mai adînc. Nu se trezise atît din pricina gălăgiei și a turbatelor chițăieli de nerăbdare și furie, cît de fugăreala neostoită, mai întîi pe piept și pe gît, pe urmă pe față, uitînd, în hămăseala lor după hrană proaspătă, să se ferească de vrăjmașul din totdeauna — omul. De văzut nu-i vedea, în schimb îi simțea pretutindeni în jur. Șobolani. Mirosiseră peștele și buiseră în goană, de prin toate ungherele, iar acum, pe puțin douăzeci, sau treizeci, trăgeau de somon, înfigîndu-și colții și ghearele în carnea înghețată ca piatra, trăgînd cu disperare de ea.

— Huș, huș ! urlă Gillon ca scos din minți. Huș ! Cărați-vă ! Dar guzganii nici că îl luau în seamă, ci sărind peste pește, îl atacară de cealaltă parte. Căutînd pe întuneric, găsi toiagul de drum, și-i croi cu toată puterea. Loviturile plouau înfundate pe trupurile acoperite de blană, în schimb răsuna podul de guițatul și schelălăiala lor. Totuși larma stîrnită nu stăvili năvala confraților de prin alte colțuri. Gillon lovea în neștire în orice umbră și în orice zgomot, răcnind din rărunchi, fără să bage de seamă lumina și oamenii ce apăruseră în ușa de jos.

— Ce Dumnezeu sfîntu' e aici ? strigă unul din ei.

— Îmi ronțăie peștele, se plînse Gillon în gura mare. Mi l-au înhățat, nenorociții de șobolani, și mi-l mănîncă tot !

Doi bărbați se repeziră la scară și urcară în pod.

— Dumnezeule mare, ce pește frumos ! Dă-mi toiagul. Ajutați de lumină și fără să-și piardă cumpătul, slugile fermei porniră la nimicirea guzganilor cu o bucurie nespusă, dar chibzuită.

— Nu i-am văzut niciodată așa apucați, zise unul.

— Cred și io ; doar cînd au mai dat peste așa o pradă, glăsui altul, culegînd leșuri și zvîrlindu-le într-un ciubăr.

Iar cînd cel cu toiagul conteni lupta, și ciubărul se umpluse cu mortăciuni. Gillon tremura ca o frunză, de oroarea celor văzute, fapt ce-i miră pe ceilalți.

— Ce ai, măi omule, de te zgudui așa, că doar frig nu-i aici. E chiar cald.

Cum le-ar fi putut tălmăci în cuvinte nemărginita lui groază, văzînd cum aleargă blestematele creaturi peste minunatul său pește ?

— E pentru familia mea... singura lor mîncare de sărbători, bîigui, arătînd spre somon.

— Ooo, făcu unul din oameni. Dă-mi-l încoace. Și, luîndu-l, coborî pe scară cu el. Se auzi o cișmea curgînd, iar la scurt timp, servitorul se întoarse cu somonul spălat și curat, fără urme de sînge, de la guzganii altoiți, ci doar de colți și de gheare, însă destul de puțin bătătoare la ochi, încît puteau trece chiar neobservate.

— L-ai șterpelit ? îl descusu omul. Gillon recunoscu dînd din cap. Asta zic și eu bărbăție, că doar nu-i glumă să pui mîna pe așa ceva. Ești muncitor, nu ?

— Miner.

— De unde ?

— Din Pitmungo.

— Poți să ne rostuiești și pe noi pe acolo ? S-aude că plătesc bine...

Gillon scutură capul.

— De bine ce plătesc, mă vedeți pe-aici. N-avem de lucru, și a trebuit să găsesc ceva de mîncare, să pun pe masă, pentru ai mei. Toți în tîrg au pește sărat de Crăciun.

— Ooo, asta-i rău ! Rău de tot ! Stai aici și învîrtim noi o jumătate de gîscă și ți-o aducem. Nu e om cine n-are parte de ea, măcar de Crăciun.

— Așa e, întări celălalt. Mai bine să-ți pui juvățul de gît decît să nu ai o gîscă de Crăciun.

Gillon se simțea cam stingher.

— Nu, noi ne mulțumim cu somonul.

— O fi și el bun ; deh, noi nu știm, că nu l-am gustat niciodată. Așa ceva nu-i de noi, ci numai de conașii la care lucrăm.

Amîndoi se zgîiau la pește ca la adevărată minune, încît Gillon, văzîndu-le jinduiala, luă un cuțit de la unul și le tăie cîte o halcă.

— Îl frigeți și puneți unt peste el. Înțelegeți ? Să nu cumva să îl fierbeți.

Oamenii clătinară din cap, semn că au priceput, și-i mulțumiră. Unul legă o sfoară în jurul somonului, după care îl săltară de jos, agățîndu-l de grindă, ca pe o ciozvîrtă de carne afumată.

— Dormi liniștit, omule. Numa' că trebui' să te scoli cum se crapă de ziuă și să-ți iei valea. Cînd auzi cîntatul cocoșilor, te-ai și topit. S-a-nțeles ? Și Gillon încuviință pe tăcute. Să n-aștepți să te vadă conașu', cu peștele, c-ai băgat-o pe mînecă. Ce-o să zică ? De-a furat un somon, șterpelește și-o oaie.

— Fiți pe pace, îi liniști Gillon, deși, după mutrele lor se vedea că nu-l cred.

— Să nu te'mpingă păcatu' să faci la stînga vreo oaie...

„Mă socotesc un tîlhar, ca pe mai toți din această țară", se gîndi cu durere.

Dormi somn profund și tihnit în căldura nutrețului, știindu-și somonul la adăpost, pentru prima oară de cînd îl prinsese. Se trezi în cîteva rînduri, ciulind urechea după cucurigul cocoșului, dar cum nu-l auzi, se cuibări la loc, bucuros. Prin ferestruica de sus, se vedeau stelele și cerul senin — semn că vremea se va menține frumoasă. Vîntul parcă amuțise. Nu se auzea nici un zgomot, afară de înghionteala vitelor, din grajdul de dedesubt. Odată cu revărsatul zorilor și hărmălaia cocoșilor, se sculă și se găti de drum. Picioarele păreau mai puțin vătămate și, după ce își puse încălțările, coborî scara, ca să-și ia peștele și să plece. Dar o jumătate din el dispăruse — o jumate și nici un deget mai mult, de parcă ar fi fost retezat de o mînă dibace de negustor. „Mișeii !, se cătrăni Gillon. Nenorociții și blestemații !" Veniseră noaptea și-l prăduiseră. În mînia lui se gîndi la răzbunări crunte, ca de pildă, să pună foc grajdului, dar în loc să treacă la fapte, se holba cu gura uscată de neputință și de furie la somonul cel minunat, legănîndu-se ciuntit, de o grindă. Un vițel Galloway, venind de la capătul grajdului, se ridică pe cele două picioare din spate — ca și cînd toată viața se produsese cu acest număr, la circ — silindu-se să ajungă cu botul la ce mai rămăsese din pește. Și de-abia atunci înțelese cine i-l ajustase, retezat cum era pînă la înălțimea celor mai lunguieți grumaji de bovine.

Mai rămăsese cu douăzeci de livre din el. Cine ar mai fi crezut, privindu-l acum, că odată fusese un uriaș, un adevărat taur, un rege al masculilor ? Dar chiar așa, ciopîrțit, plătea toate peripețiile prin care trecuse. Cei de acasă tot mai aveau cîte două livre de fiecare, și încă de somon proaspăt, de curînd sosit din apele mării. Ori și asta era ceva, în loc de pește sărat, în ajunul Crăciunului. Mergînd după indicațiile servitorilor de la fermă, dădu și de șoseaua spre Cowdenbeath. Și dacă nu-l mai aștepta vreun bucluc, avea să ajungă în Pitmungo înainte de clipitul primelor stele pe cer.

Rosătura apăru cu totul pe negîndite. Înainta cu pas sănătos, fără să-l stînjenească nimic, pentru ca dintr-odată să simtă o durere, și încă o durere aprigă, de parcă l-ar fi înjunghiat cineva în picior. Cînd se descălță și își scoase ciorapul, se îngrozi de prăpădul peste care dădu. Din pricina umflăturii, se formase o bășică pe care, înghețat cum fusese, nici n-o simțise. Acum, însă, călcîiul arăta ca o pătlăgică, iar pe partea de dinapoi, se desenase un cerc vinețiu, ce zvîcni dureros la prima atingere a frigului. Să mai meargă era peste poate... Se așeză deci la marginea drumului, în așteptarea vreunui negustor, sau fermier, în căruță, care se va milostivi să-l ia și pe el pînă în Cowdenbeath. Cu timpul, adierea înghețată se dovedi binefăcătoare, răcorindu-i mult rana, și se ivi și salvarea în care nădăjduise : o droșcă plină ochi, cu cartofi și mergînd de vale, spre Fife.

— Ai putea să mă duci pînă în Cowdenbeath ? se rugă de agricultor, care se și uită la piciorul beteag. Încerc din răsputeri să mă văd de Crăciun acasă...

— Deh, știu eu ? ! Am și așa un cal prăpădit și tare împovărat. Poate l-ai îmbia cu ceva...

— Pe cal ? se miră Gillon.

— Pe el și pe mine, preciză celălalt, fără să-și înalțe privirea de la piciorul umflat.

— Poate i-ar place o bucată de pește.

— Cum de nu. Da' e proaspăt ? Că e dat naibii de mofturos.

— E furat numai de ieri noapte, din golful Tay.

— Dacă-i așa, atunci ar gusta și stăpînul. Gillon își plimbă ochii de la el, la pește, și apoi în pămînt, la laba ce i se făcuse cît butia.

— Dă-mi cuțitul încoace, zise la urmă.

Pînă aproape de Cowdenbeath nu-și spuseră nici o vorbă, iar cînd căruțașul prinse în sfîrșit grai, îi căşună pe mineri — că sînt niște mișei, buni să o ducă numai în jugul sclaviei, și cîte alte prăpăstii, pentru ca o dată ce ajunseră în Cowdenbeath, să-l coboare pe Gillon în brațe și să-i mai dea și povețe cum să-și lecuiască piciorul.

— Ascultă-mă și fă cum îți zic. Ia niște frunze de fag și oploșește-l cu ele, ca să-ți tragă puroiul afară și să-l dezumfle. Iar la urmă, întinzîndu-i mîna, îi spuse : Dumnezeu să te aibă în pază și Sărbători fericite !

Gillon rămase în drum năucit. Cum să-i mai înțelegi și să-i judeci pe oameni ? !

Un singur lucru îi rămînea acum de făcut : să meargă ață în strada Fordell, la femeia ce împletea ciorapi și flanele pentru minerii care nu aveau neveste sau mame să le lucreze. Spre norocul său cruțase toți banii, așa că putu să-i plătească negustoresei cînd aceasta refuză să-i dea marfa pe o bucată de pește. Cumpără două perechi de ciorapi groși, de lînă, și o apucă pe drumul către Pitmungo, fără să-i pese de privirile trecătorilor, care se întorceau după el ca după altă comedie, descălțat de pantofi, cum umbla, și cu peștele spînzurat pe umăr. Cu toate gropile de pe drum — unele pline de glod, altele pe jumătate înghețate — înainta repede, simțindu-și picioarele ocrotite și calde, în ciorapii împletiți. Iar cînd ajunse la dumbrava de fagi, unde cu atîția ani în urmă se drăgostise cu Maggie în văzul mioarelor, își scoase ciorapii, temîndu-se să se uite la rană, și o porni, în picioarele goale, peste glia mustoasă, după frunze de fag. Le așternu, brune și lustruite, pe buboiul de la călcîi, și trase ciorapii deasupra. Cum mergea cu soarele în spate, orizontul părea luminos. De-abia cînd urcă pe coamele Măgurii și privi împrejur, își dădu seama cît de mult se plecase soarele peste zări. Curînd răsări luna — lividă și rece — apoi prima stea, iar după ea altele ; și se făcu noapte.

Pe la ceasul acesta începeau în Pitmungo pregătirile pentru ospățul de Crăciun. Se punea la fiert peștele ciolănos și uscat, să i se mai înmoaie pielea tăbăcită, și se încropeau sosuri în care să fie învelit, spre a părea altceva decît o iască sărată. Va ajunge la țanc cu somonul,

ca să fie prăjit și gata de ospăț, deoarece, pe o plită încinsă, nu-i trebuiau mai mult de patruzeci de minute, să se pătrundă, ori pînă sus, în Tosh Mungo, mai avea doar o oră de mers.

Pe creasta Măgurii făcu un popas să-și mai tragă suflarea. De vale, în apele estuarului, clipoceau stelele, iar de-a lungul cheiului se legăna un șirag de vapoare. Pesemne se reluase lucrul în mină, de vreme ce se încărca la ele pînă și în ajun de Crăciun, cumpăni Gillon, neștiind dacă trebuia să se bucure, ori să se întristeze de ce-i vedeau ochii.

Prima pisică îl încolți în vîrful potecii care cobora în livada Companiei. La început i se păru c-o atrage piciorul rănit, pe care-l trăgea după el ca pe un ghem, ud, de lînă, oblojit cum era în ciorapi, pentru ca mai pe urmă să se pomenească cu ea în spinare, de bună seamă ispitită de pește.

— Dă-te jos ! îi strigă și pisica ascultă pe moment, depărtîndu-se cîțiva pași, pînă cînd Gillon se întoarse cu spatele, și atunci îi țîșni iar în circă. De astă dată îi simțea ghearele chiar prin macat și se înfurie de-a binelea. Era limpede că trebuia să-și lase pantofii și velința în drum, pentru ca, rămînînd doar cu peștele la subraț, să se apere în voie de cele patru miorlăitoare lihnite, cîte se adunaseră împrejur.

Mîțe turbate — așa li se spunea în Pitmungo — și încă prea frumos, față de cum se poartă, ca niște fiare, nu alta. Pînă coborî în livadă, se strînseseră șapte sau opt, pe care de-abia le ținea la distanța toiagului, de unde-l urmăreau răbdătoare, deși hămesite, sticlindu-le numai peștele în ochi, așteptîndu-și parcă sigure porția, la primul lui pas greșit.

Hăituit de ceata lor bătăioasă, ajunse și pe platoul Tosh Mungo. Pe ulițe, de la un capăt la altul, ca și în zare, cît cuprindea cu privirea, ferestrele caselor zîmbeau luminate. Prin urmare și cu pește sărat pe mese, Crăciunul nu era chiar atît de posomorît precum i se povestise — cu oamenii îngrămădiți în camere întunecoase și reci, pentru economisirea luminii și a cărbunelui de prin vetre. Prin cîteva uși străbătea zvon de cîntec — colinde scoțiene străvechi, care-i cerneau sufletul de tristețe.

În casă la Japp era bere ; se vedea butoiașul proptit într-un colț al odăii de la fațadă. Tare i-ar fi prins și lui

bine o halbă, ori o dușcă de whisky. Și tînjind după amîndouă, își văzu mai departe de drum, șchiopătînd și răsucind toiagul după mîțele tot mai cutezătoare, care acum mieunau în cor, stîrnind mare larmă. De-abia cînd apăru cineva la un geam și scrută bezna uliței, înțelese ce arătare comică și nemaivăzută oferea ochilor — desculț, cu peștele aproape înghețat, atîrnat pe un umăr, cu cămașa sfîșiată de guzgani și pisici, bărbos, cu păr răvășit și încurcat de vînt, cu obraji scofîlciți, sluțit la față, de frig și de foame, iar peste toate, fugărit și de o haită de mîțe turbate.

Dar cel puțin era în Pitmungo. O simțea după mirosul jilav al prafului de cărbune, după izul de sulfur ce venea dinspre valea gîrlei și, mai ales, după duhoarea peștelui ieftin, sărat și uscat la vînt, pe care gospodinele îl znopeau cu maiurile, doar i-or frăgezi carnea.

După cîte îndurase, cu mare lucru nu se alesese nici el cel mult șaptesprezece livre, din tot somonul — pentru care ar fi putut nimeri în pușcărie, sau chiar pe lumea cealaltă. Scăpase de amîndouă dar acum îl pîndea alt necaz, de care era pe deplin conștient : infectarea degerăturii, dacă nu chiar retezarea piciorului. Însă fapta era împlinită, și asta conta. Plecase după un pește — parcă în urmă cu ani ! — iar acum se întorcea cu el. Hoțul își ținea prada în brațe, o smulsese rîului și o tulise cu ea. O nebunie ? Se poate. Dar care altul din tot Pitmungo s-ar fi dovedit în stare s-o facă ? Nimeni. Nici un bărbat. Ci doar el. Și toate acestea, ca să-i omenească pe ai săi, așa cum se cuvenea de Crăciun.

În fața casei zăbovi un răstimp, spre a-și deprinde vederea cu lumina ce se prelingea pe ferestre. N-ar fi vrut să apară și apoi să rămînă orbit în prag, ca deobicei. Îi zări pe cei dinăuntru, înșirați împrejurul mesei. Dar nu mîncaseră încă. Și asta îl bucură. Prea mult nu putea să întîrzie în ușă, deoarece, auzind tînguiala pisicilor, ar fi ieșit careva să vadă ce se întîmplă ; ori nu așa își dorea întîlnirea cu ai săi. Andrew mișca din buze, pasămite rostind o urare sau rugăciune, înainte de cină. Era momentul să intre. Apăsă pe clanță, făcu doi trei pași, după care se opri cu privirea înegurată de flăcăruile lămpilor, neștiind încotro s-o apuce și nici ce să spună. Un singur gînd era limpede : arăta înspăimîntător.

— Ce s-a-ntîmplat, tată ? se sperie Sam. Ce ți-au mai făcut ticăloșii ?

— Nimic. De astă dată le-am făcut eu bucata.

Şi cum se mai risipi pîcla din fața ochilor, traversă camera și trînti somonul pe masă, bucuros să-i audă trosnetul înfundat și să-l vadă atît de masiv cum părea întins pe tăblia de lemn. Așa o namilă nu se pomenise în casă la ei.

— Vai, ce splendoare, tată ! se minună Andrew, și toți se înghesuiră pe lîngă el. Numai Maggie rămase de o parte, fulgerîndu-l cu priviri de jăratic.

— Ți-ai pierdut pălăria ! Ai rămas fără frumusețe de pălărie ! îl încolți nevasta.

Gillon își duse mîna la cap, încet și anevoie, de parcă nu știa unde și cum să-l găsească, iar cînd dădu însfîrșit de păr, înlemni. Unde să se fi întîmplat pocinogul ? Să se fi aruncat în iaz cu pălăria pe cap ? Oricum, pe apă îi venise, pe apă pierise.

— Ia lăsați-o încolo ! interveni Sam. Cui îi pasă de o pălărie ? Vorba e că avem și noi un Crăciun omenesc. Şi, fremătînd de emoție, se duse la un bufet de unde scoase clondirul de whisky, puse pe masă ceșcuțe și păhărele, și le umplu. După cît pătimise, se puteau bucura și ai lui de sărbătoarea care începea, se mîngîie Gillon. Toți erau cu ochii pe el, așteptînd să rostească ceva.

— Pe masă la Cameroni n-are ce căuta calcanul sărat ! spuse, și toți își ridicară paharul în cinstea lui și a somonului pescuit.

27

Curînd, după Anul Nou, domnul Selkirk luă urcușul în piept, să-l viziteze pe Gillon, care căzuse la pat.

— Să n-aud o vorbă ! Să nu-mi înșiri ce-ai făcut sau pe unde-ai fost, la vînătoare de muște — la care Gillon surîse. N-am venit să ascult povești, ci fiindcă știam că te interesează drăcia asta.

Vorbind, scoase un plic dintr-un buzunar, iar din el o tăietură dintr-un ziar, mînuind-o cu o minuție și o prețuire de parcă era o așchie din Crucea lui Crist. Era o fîșie din jurnalul „The Scotsman", cuprinzînd rubrica economică.

Londra, 3 ianuarie.

Lordul Fyffe, din ținutul Fife, cu reședința în Brumbie Hill, Pitmungo, Președintele Companiei de Exploatări Carbonifere și Metalifere — Pitmungo, a avut plăcerea de a anunța astăzi, la adunarea anuală a acționarilor, un beneficiu net de 54%. Cu aprobarea Consiliului de Administrație, 14% din acest beneficiu a fost alocat fondului prescris investițiilor și cheltuielilor neprevăzute, iar un dividend de 40% distribuit acționarilor.

Conform declarației lordului Fyffe, aceste cifre sînt întru totul satisfăcătoare, față de beneficiul de 45%, din anul trecut, avîndu-se mai ales în vedere sumbra imagine a situației cărbunelui din toamna aceasta. Numai datorită unor măsuri de economie, pe cît de ingenioase pe tot atît de necruțătoare, sus numita companie s-a putut menține în această poziție de beneficiară continuă.

La sfîrșitul adunării, membrii Consiliului Administrativ s-au declarat complet de acord cu măsurile luate, întreaga asistență, ovaționîndu-l pe Lordul Fyffe.

Gillon citi de cîteva ori anunțul, spre a-i pătrunde miezul și a simți pe de-a întregul mîrșăvia îmbrobodită în slove. Așadar ajunseseră pe treapta cea mai de jos a umilirii omenești, de unde nu mai aveau unde coborî.

— Ei, acum ești gata să mergi alături de noi ? îl întrebă Selkirk. Și Gillon încuviință dînd din cap. Ești gata să-l găzduiești pe Keir Hardie, la caz c-o să vină ?

— Da.

— Iar de ne-om trezi cu polițiști ori soldați, ești gata să le ții piept ?

— Numai de-oi mai avea picioare să am pe ce să mă sprijin.

— Iar de vor încerca dregătorii Companiei să-ți facă șicane, să te nimicească, ai să te lepezi de noi ?

— Poate c-o să am momente de șovăială, dar de dat îndărăt, n-o să dau niciodată. Sînt mai dîrz decît îți închipui. Ia te uită la picioarele mele, și trase velința în lături. Bibliotecarul nu își plecă ochii. Prea îl trăsnise duhoarea ca să se încumete să le mai și privească.

— Dumnezeule, în ce hal te-au adus ! Și rostise un mare adevăr, recunoscu Gillon, deoarece, deși prăpădise cu bună știință piciorul, o făcuse tot împins de cîrmuitorii minei.

— Am ostenit să-mi tot spun „nu“ la orice, se auzi glăsuind. Poate Selkirk nu-l pricepuse, dar asta nu-l păgubea cu nimic. Principalul era că ajunsese să se înțeleagă pe sine. A sosit vremea să mai răspund și „da“, măcar ca o schimbare, își urmă firul gîndului.

— La ce să zici „da“ ? îl întrebă celălalt.

— La ce va trebui, cînd va sosi ceasul, vorbi pe un ton și cu o hotărîre pe chip ce-l impresionară pe cărturar.

— Frumos spus, pentru un om cu puțină carte, îl lăudă Selkirk, după care, își luă petecul de ziar, și o porni de vale, pe Măgură.

Pînă la urmă, Sarah l-a scăpat de belea. La cererea maicăsei — și aici se adeveri profeția lui Bone — Sarah urca dimineață de dimineață ulița Tosh Mungo, ca să-i spele și să-i curețe rana. Cînd, după o săptămînă de stăruitoare îngrijire, nu se văzu nici o ameliorare, trimiseră după doctorul Gowrie.

— Dumnezeu știe prin ce nărozie ai căpătat așa o degerătură ; și asta nu ți-a fost deajuns, ci ai mers mai departe, strivindu-ți carnea. Dacă vreți să-mi aflați părerea...

— Doar pentru asta vă și plătim, îi luă Maggie vorba din gură.

— ...ei bine, trebuie să retezăm piciorul de aici — și Gillon sări ca ars la atingere, deși Gowrie nu-și închipuia că minerii simt vreo durere — ori mai bine de aici, arătă și mai sus.

— Nu mă las eu ciuntit, se împotrivi Gillon.

— Nici eu nu-i dau voie, se alătură Sarah. Pînă acum am pierdut două picioare în familie.

— Cînd s-o înnegri, o să veniți după mine. Și încă în patru labe. Numai să nu fie prea tîrziu, Cameron, fiindcă atunci s-ar putea să nu-ți pierzi doar piciorul, ci și viața.

După plecarea lui, Sarah continuă să vadă de Gillon cu o răbdare fără margini, înlesnind scurgerea puroiului adunat. Era hotărîtă să-și salveze părintele de la năprazna ce se abătuse asupra soțului ei. Și astfel, zi de zi îi punea cataplasme din făină de ovăz, care păreau că-i trag spurcăciunea galbenă din țesuturi, tămăduindu-i

infecţia. În odaie duhnea de groază şi, ca să mai alunge miasma, ardeau cafea nemăcinată pe vatră. Seara, cînd îl acopereau şi se încingea sub macat, durerile se înteţeau de parcă ar fi stat cu picioarele într-un cazan clocotit. Atunci i se deschidea geamul, Maggie trecea în bucătărie, iar adierea cea rece, mai ales în nopţile de îngheţ, îi domolea arsura degeraturii.

Dar cu toată doftoreala lui Sarah, nu avea nici o zi mai bună. Veni o vreme cînd boala rămase pe loc, şi chiar dacă nu dădu înapoi, după un răstimp destul de îndelungat socotiră cu toţii că merge spre vindecare. În luna februarie, Gillon se pronunţă cum că putea să păşească şi aşa şi era, cu condiţia să nu se sprijine pe piciorul bolnav care, sub apăsare, se umfla ca o guşă de broască, hidoasă şi albă-verzuie. Prin martie, îşi trase şi cizmele greoaie, de lucru, în care umbla cîteva ceasuri prin casă, pentru a se deprinde cu ele. Restul timpului citea dinaintea ferestrei, ori şedea în dreptul uşii deschise, sub mîngîierea primăvăratecă a soarelui, cu ochii aţintiţi la muntele tot mai înalt de cărbune de pe fostul Teren de Sport, meditînd la acel dividend de 45%, pe care Compania reuşise să-l scoată, prin economii ingenioase şi necruţătoare. Ideea îl urmărea cu putere de obsesie, aşa cum şi el îşi dădea seama, iar uneori se trezea rostind cifra cu voce tare, fie că era singur, ori cu alţii în jur. Pasămite, ajunsese pe urmele fiului Sam, cînd, ameninţat de pierderea gazonului îndrăgit, era muncit doar de gîndul acestei nelegiuiri.

Citea o carte pe zi, adesea chiar două. Înghiţise pe nerăsuflate tomurile din rafturile bibliotecarului Selkirk, după care o luase de la început, şi tot cu *Macbeth,* cu toate că *Regele Lear* rămăsese marea lui slăbiciune. Lui Hamlet nu-i putea da de rost, şi pace. De ce să şovăie într-una cînd avea toate probele dinainte? Şi totuşi, lucru nemărturisit amicului Selkirk, simţea că pe undeva semăna cu acest tînăr. Ba chiar foarte mult, deşi nu-i plăcea s-o recunoască prea des.

Prefacerea sa din aceste luni nu ţinea însă numai de starea-i lăuntrică, cît şi de înfăţişare. Pînă şi cei care se învîrteau zilnic pe lîngă el îi observau înnoirea. Obrajii se rotunjiseră, brazdele de pe faţă şi gît dispăruseră,

într-un cuvînt, întinerise. Din nou se vedea un lucru de mult uitat și, anume, că Gillon era exemplarul cel mai frumos al familiei ; fiecare odraslă absorbise ceva din Pitmungo, din mină și întunecimile ei, respirînd blestematul praf de cărbune încă din ziua venirii pe lume. Numai el nu purta aceste însemne. După atîția ani de strădanii, de a se contopi cu localnicii, de a fi înfiat de Pitmungo, obîrșia lui din Highland ieșea din nou la iveală, și arăta mai mult ca oricînd a străin.

Citea pentru a treia oară tratatul lui Henry George despre *Efectul progresului material asupra distribuirii bunurilor* încercînd să-și fixeze ideile, în așa fel, încît, odată rostite, să pară țîșnite din el. Captivat de cuprins, mormăia la răstimpuri : „Adevărat, așa e", și sublinia cu creionul, cu toate că Selkirk îi pusese în vedere să nu care cumva să prindă urma plaivazului pe carte. Maggie, care cosea o velință, își înălță privirea, și-l cercetă îndelung, în lumina aceea blîndă a ferestrei. Niciodată nu își vorbeau cînd se cufunda în lectură, iar la cititul cu voce tare renunțase de mult.

— Ești ca atunci cînd am pus ochii pe tine, în Strathnairn, murmură ea.

Gillon își înălță fruntea, căutînd să o vadă, însă, ca întotdeauna, n-o desluși la distanță. Conjunctivita minerului nu te iartă după o lipsă de cîtăva vreme din subteran.

— Ce-ai zis ?

— N-are rost să repet, se încăpățînă ea ; dar Gillon o auzise.

Se aplecă iar asupra slovei, fără a mai citi însă. Maggie îl descoperise din nou. Doar asta era tîlcuirea cuvintelor ei. În cîteva rînduri o privi pe furiș, cum îngenunchease înaintea vetrei și, cu capul înfipt în piept, sufla s-o aprindă — și atunci o văzu și el cu adevărat. Ar fi vrut să întindă mîna, s-o mîngîie, sau să-i spună o vorbă — ceva care să-i privească doar pe ei doi. Dar parcă o stavilă, pusă de-a curmezișul în suflet, îi ținea gura și brațele încleștate. Și apoi simpla atingere și întîlnirea privirii păreau să-l arunce întotdeauna într-o stare de zăpăceală, un amestec ciudat de mînie și amare păreri de rău. Așa că era mai cuminte să-și ferece sufletul, păstrîndu-i pe mai departe tainițele sub lacăt.

În ziua de întâi mai, când toată făptura din Scoția se primenea la chip în roua dimineții înaurite, pregătindu-se să cutreiere parcurile sau colinele verzi, Gillon se găsi de cu totul altă îndeletnicire. Cum la mină era de lucru din plin, își puse cărțile de o parte, se îmbrăcă în straiele ponosite și o porni peste deal, la mina Lord Fyffe 1.

Aproape uitase cum era în subteran și în primele ceasuri i se păru groaznic, pentru ca după-amiază cioplitul cărbunelui la trei mii de picioare în adâncimea pământului să devină un lucru la fel de firesc ca și ștergerea sudorii înnegrite ce-i șiroia pe obraji.

Cartea a treia

CAMERONII

I

La mijlocul aceleiași luni, Gillon suferi un accident. Terminase de săpat o cameră de abataj și lucra la străpungerea galeriei vecine, unde urma să răzbată curînd, după cum i-o spunea, cu nedezmințită precizie, sunetul tîrnăcopului în zidul despărțitor. Îngenunchease, spre a-și tatona calea cu ciocăneli măsurate, cînd, prin peretele în care lovea, scînteie o lamă metalică — așa cum avea s-o păstreze veșnic în amintire — un tăiș de oțel, luminat de licărul lămpii, de care își feri brațul, căutînd să se apere, deși prea tîrziu, mult prea tîrziu, deoarece, în aceeași secundă simți o izbitură înfundată, dar zdrobitoare, și ascuțișul metalic înfigîndu-se în el. Descumpănit de năprasnica lovitură, se prăvălise pe spate, și așa rămase, îngrozit să facă cea mai mică mișcare. În umăr i se îngropase un hîrleț.

— Vai de mine ! Dumnezeule ! se tînguia cineva. Ah, vai, cum de s-o fi întîmplat ? se văicărea aceeași voce speriată.

Și zidul se prăvăli în jurul lui Gillon. Auzi fugăreala din abatajul alăturat, tropăit greu de cizme, mai întîi pe căile de acces, iar apoi, aproape de el, după care cineva îl apucă de picioare și-l trase de sub cărbune, ceea ce îl duru tot atît de cumplit ca și înfigerea piconului în carne și os.

Printre sosiții în goană, recunoscu mutra lui Brothcock, fără a înțelege pentru ce și cum de se afla acolo. Pe ceilalți nu-i mai văzuse niciodată la chip.

— Iartă-mă, vai de mine ! Zău n-am vrut ! Crede-mă, tot îndruga cineva pe grai englezesc. Vrei să-i spui că regret ceea ce s-a întîmplat ?

— Mai întîi, nu avea ce căta acolo, tuna Brothcock. Şi, aplecîndu-se peste el, se zborşi mai departe : Ce te-apucase s-o porneşti dă nebun, pîn ziduri ? Gillon nu putea să vorbească, ci scruta încremenit, judecînd şi înţelegînd limpede tot ce auzea împrejur. Doar ştiai că nu-i voie să străpungi abataju', în felu' cum ai făcut-o, îl răfuia Brothcock.

„Mincinos împuţit ! îl afurisi Gillon în sine. De ce trebuia să toarne gogoşi ?" Dar aici se curmă firul gîndului. Carnea, atît de crunt sfîrtecată, îşi striga protestul tardiv, ca un fitil cu explozie întîrziată, ce-i sfîrîia acum în centrii nervoşi şi, biruit de durere, trupul se strînse, se contractă, cu fiecare părticică din el, şi zvîcni nebuneşte, la fel ca somonul — îl străfulgeră o aducere aminte şi, în aceeaşi secundă, scăpă un ţipăt de jivină înjunghiată, pentru ca, odată ce trecu spasmul, să amuţească din nou, privindu-i înţepenit pe cei de deasupra.

— Of, Doamne, regret sincer ! auzi glasul tînăr.

— N-ar trebui făcut ceva cu hîrleţul ? întrebă altul, pe deplin stăpînit, aproape nepăsător. Durerea piconului împlîntat în os devenea de neîndurat.

— Cît stă înfipt, ţine sîngele în loc, preciză Brothcock.

— Dar probabil e teribil de neplăcut, îşi dădu cineva cu părerea — tot pe grai englezesc.

— Aş ! Ăştia nu simt durerea, îl linişti administratorul. Ia du-te după niscaiva oameni, să-l tîrîm de aici, porunci el cuiva.

— Scoate-mi piconul, se auzi Gillon, vorbind ca din cine ştie ce văgăună. Trage-l afară, cretin blestemat...

— Cretin blestemat, ai ? se năpusti Brothcock, aplecîndu-se peste el. Dumnealor sînt acţionari... sînt boieri.

— Aveţi vreun boier curaju să-mi smulgeţi piconu' din umăr ? li se adresă Gillon.

Îşi dădu seama de propria-i vitejie, de încrîncenarea cu care înfrunta suferinţa, pe cît de neaşteptată, pe tot atît de greu de pretins de la o fiinţă atît de cumplit încercată, cum era el în momentele acelea.

Unul dintre englezi — un mucos, după cum îl arăta chipul îngenunche şi îi spuse :

— O să încerc să ți-l scot. Dar crezi c-ai să înduri?
Și cînd Gillon dădu din cap afirmativ, puștiul apucă tîrnăcopul de partea fixată în mîner, și făcu o primă și chinuitoare manevră, spre a vedea cît de adînc se înfipsese oțelul în umăr. Era limpede că pătrunsese în os.

— Cînd îl smulgi, nu mai sta pe gînduri, șuieră Gillon.

— Da.

— Atunci, trage-l odată!

— Da.

Și băiatul se opinti, însă nu cu destulă tărie, așa încît Gillon, împotriva voinței, urlă ca din gură de șarpe. Era o durere mai presus de puterile omenești. Mucosul tremura ca o frunză, răpus de emoție și spaimă.

— Brothcock! țipă Gillon.

— Eu nu-l trag.

Atunci Gillon îl apucă pe june de încheietura mîinii, și-i porunci privindu-l în ochi:

— Aleargă în jos, pe culoar, și strigă-l pe Sam Cameron. Da' urlă, nu ciripi!

— Nu sînteți obligat să ascultați de ordinul unui... interveni Brothcock.

Însă tînărul îi țîșni pe de lături și, țipînd cît îl ținea gura, alergă pe calea de acces. După un timp, Gillon îl auzi întorcîndu-se, tot în goană și urmat de Rob Roy.

— Oo, Dumnezeule, ce ți-au făcut? urlă feciorul cînd îl văzu întins la pămînt. Apoi, întorcîndu-se ca o vijelie spre administrator: Ce i-ați făcut lui taică-miu?

— Repede, fiule. Te rog, gîfîi Gillon.

Rob îngenunche lîngă el, și pipăi oțelul. Apoi apucă piconul, cu o mînă pe tăietor, iar alta pe mîner, și trase. Zadarnic însă. Iar de mai încerca odată, putea să jure că-i smulge toate coastele pieptului.

— De data asta nu te pot ajuta eu, șușoti el, strivit de neputință și lăsînd tîrnăcopul. Atunci apăru și Sam, croindu-și cale cu coatele printre cei adunați.

— Dați-vă dracului la o parte, țipa împingîndu-i pe boiernași. De ce zace acolo? îi zbieră drept în față administratorului.

— Iute, Sam, îl rugă Gillon.

— Da, tată.

Și feciorul îi propti un genunchi în coaste, apoi înșfăcă hîrlețul și, pînă să prindă Gillon de veste, îi smulse din umăr blestemăția, urlînd tot atît de năprasnic și îndurerat ca și taică-său.

În drum spre ieșire, cineva îl presără, după legea minerului, cu praf de cărbune, proaspăt cioplit, spre a-i închega sîngele ce se pornise în valuri, ceea ce Gillon n-ar fi îngăduit. Dar între timp leșinase.

— Ai rămas cu brațul și cu picioarele întregi, cînd, după legile firii, trebuia să le pierzi, glăsui medicul din Cowdenbeath, la despărțirea de Gillon. S-ar cuveni să te arăți recunoscător și să mulțumești.

— Vă mulțumesc.

— Nu mie, lui Dumnezeu.

— Nu cred în Dumnezeu.

— Atunci ești un prost. Un prost norocos !

— Mai norocos decît el, spuse Gillon, arătînd spre fereastră. Afară, în căruță, își vedea ginerele, așteptîndu-l.

— Îl cunosc cumva ? întrebă medicul, spre mirarea lui Gillon.

— E Bone. Sandy Bone. Doctorul strînse din umeri. Băiatul peste care s-a prăvălit o boltă de abataj și i-ați tăiat amîndouă picioarele.

Medicul se scutură iar, arătîndu-se incapabil de a redeștepta cea mai vagă amintire.

— Pe aici se perindă atît de mulți ! se explică el.

Sosise vremea să plece, iar Gillon nu știa de se cade ca un pacient — adică un pacient miner — să dea mîna cu doctorul. Într-un tîrziu i-o întinse, dar celălalt nu i-o luă în seamă.

— Tot ce pot să îți spun este că ai avut baftă să rămîi cu brațul neciopîrțit, dar să-ți iei adio de la săpat de cărbune.

— Voi putea să îl mișc ? Doctorul răspunse afirmativ, specificînd însă că va fi vlăguit de putere. Atunci am să sap și cărbune, se îndîrji Gillon.

— Cînd s-o întîmpla minunea, adu-mi și mie un sac, ripostă medicul fără pic de convingere.

Drumul spre casă a fost un adevărat chin, fiecare hurducătură clătinînd cumpăna dintre os și mușchi, refăcută cu atîta migală. Era o zi frumoasă — caldă și înfiorată doar de un zefir — pe care Gillon o contempla cu recunoștință, ca pe un dar despăgubitor. Dorise s-o ia peste Măgură, deoarece, din prima călătorie, spre Cowdenbeath, nu-și amintea decît lama metalică străpungînd zidul, durerea din umăr, iar la urmă, un întu-

neric de nepătruns. Dar acum putea să uite de ele, să privească iar soarele, micuțele ferme și colinele falnice, pe care aveau să le urce.

— Cum te simți ? îl întrebă Sandy. Arăți bine.

— Sînt ca o pasăre cu aripa retezată. Arăt bine, dar nu pot zbura.

— Ba ai să zbori ! Ai s-o scoți cu bine la capăt. Domnul Selkirk a auzit că vei primi o danie măricică.

— De unde a mai scornit-o și p-asta ?

— Nu știu, însă susține că însuși boierul cel tînăr a poruncit să-ți fie înmînată.

„Dania" — cum o numeau cei din Pitmungo — era despăgubirea pe care Compania binevoia s-o acorde în cazurile de schilodiri sau decese survenite în timpul activității. Spre deosebire de alte mine, în Pitmungo nu exista o cotă anume — să zicem atît pentru o mînă zdrobită și atît pentru un picior retezat. Nimeni nu știa dinainte cît ajutor va primi, așa cum nimeni nu putea spune de a cui caritate atîrnă, cînd era vorba de fixarea sumei. Totul era la voia întîmplării, un soi de loterie, în care compensația părea calculată după natura și împrejurările accidentului, existînd astfel : accidente produse din vina minerului, altele, din vina Companiei, sau, pur și simplu, din voia lui Dumnezeu. Criteriile aparțineau Companiei precum și adaptarea cazurilor la ele. Cînd cu nenorocirea lui Ian Benn, de pildă, amărîtul care săpase într-un abataj năpădit de gaze, și care, ridicîndu-se de pe vine, se trezise brusc fără cap, dania fusese mai mult decît mică, întrucît dregătorii Companiei socotiseră cum că mortul ar fi trebuit să-și pună mai întîi cascheta, apoi să aprindă un chibrit pe lama hîrlețului și să-l ridice binișor spre tavan, să vadă ce se întîmplă nu să se repeadă cu capul, ci să lase mai întîi lampa să absoarbă toată otrava, că doar nu muncise o zi, două, în mină, ci patrujde ani încheiați ori, după atîta vreme se cuvenea să știe măcar un fleac ca ăsta.

— Dar tu ce danie ai căpătat ? îl descusu Gillon pe Sandy. Jos, în portul St. Andrew, mișunau navele. Se vindea deci cărbunele ; semn bun pentru ajutorul ce-l va primi, chibzui Gillon.

— Douășcinci de lire, mormăi ginerele. Douășpe juma' de-un picior.

— Shylock te-ar fi omenit cu mai mult, îi răspunse, cu toate că Shandy nu avea cum să priceapă aluzia.

— Dară eu, cît n-aș da să le văd crescute la loc...

Gillon se minuna de felul cum își privea Sandy nenorocirea — cu totul desprins de ea și chiar făcînd haz.

— S-au arătat darnici cu tine, îi zise.

— Cum de nu, mai ales cînd hotărîseră că am pățit-o din voia lui Dumnezeu. De-aș fi plecat mai din timp, și nu zăboveam să mai sap peste orele obișnuite, nu m-ar fi prins tavanul sub el. Așa că accidentul nu s-a produs din vina Companiei, ci fiindcă s-a ținut Atotputernicul de năzbîtii.

„Isteț băiat ; merită toată lauda", îl admiră Gillon.

Și așa se treziră în Piscul Măgurii, de unde, dintr-odată se ivi jos, la talpa dealului, tîrgul Pitmungo, a cărui priveliște, chiar după atîtea reîntîlniri, tot îl făcea să tresară, uimit și înfiorat de valea gîrlei — întunecată și adîncă — de casele tuciurii, de ulițele smolite și de Terenul de Sport, cernit și el de la un timp.

— Pățania mea e tot fapta unui „Atotputernic", vorbi cu întîrziere, țesînd un joc de cuvinte, mai presus de înțelegerea bietului Sandy Bone, dar cu totul îndreptățit de poziția socială a junelui ce-l rănise — pre nume Sir Compton Elphinstone, ditai lordul, de cine știe ce viță, mare acționar și director administrativ al Companiei, dar mai mult decît sigur cu școala neisprăvită, oricare era aceea pe care o urma.

2

Deși, potrivit datinei, ‚dania" se dădea la prima leafă după ieșirea minerului din spital, Gillon nu o primi.

— Nu e nimic de făcut decît s-așteptăm, fiindcă de forțat, n-avem cum să le forțăm mîna, socoti Andrew.

— Ba am putea cel puțin să le facem o întrebăciune. îl contrazise Jemmie. O fi vreo încurcătură, mai știi ?

— Tu n-ai calitatea să le ceri socoteală, îi tăie Andrew avîntul.

— Ar trebui totuși să le dăm de înțeles că așteptăm ceva gras, se amestecă Jan.

— Sîntem la mîna lor și, după cum v-am mai spus, nu îi putem sili, susținu Andrew.

— Da' asta nu e cinstit, protestă Sarah.

— Poți pretinde așa ceva de la ei? interveni Emiliy.

— Cinstit, necinstit, ăsta e obiceiul pămîntului și s-a isprăvit, zise Ian.

— Poate ar fi cazul să vorbesc eu cu Brothcock, se auzi și Maggie. Să-i spun că omul nu poate munci, și e de datoria lor să-l ajute.

Pînă la urmă deciseră totuși să mai aștepte. Era vorba de un accident cu totul aparte, recunoscură între ei, și așa cum vorbea tîrgul — pe ce bază, Dumnezeu știe?! — însuși Sir Cumpton sau, mă rog, familia acestuia, se îngrijea de alocarea unei sume mulțumitoare, lovindu-se, pasămite, de slaba mărinimie a proprietarului minei. De aici și toată întîrzierea, căzură cu toții de acord.

Scoseseră patul lui Gillon din camera pentru oaspeți și îl mutaseră în bucătărie, ca să-l aibă mereu între ei, iar Gillon își petrecea mai tot timpul învățînd despre investiții și mecanismul acestora. Dascălul principal era Andrew, dar cîteodată îl mai școlea și Maggie, plus Selkirk, din cînd în cînd. Totuși, greu îi venea să priceapă cum de un puști, ca Sir Elphinstone, încasa patru sute de lire pe an, ca dividend la capitalul de o mie de lire, investit de părinți, fără să miște un deget.

— Cum adică, fără să miște un deget? interveni Sam. Doar ți-a înfipt tîrnăcopul în umăr. Ce, asta-i puțină caznă? Mai poftim de-mi arată unul care a făcut-o...

Și, ca în alte dăți în vremea din urmă, tonul feciorului îl făcu să tresară pe Gillon. Era plin de arțag și tăios ca un fierăstrău, chiar de spunea o glumă.

— Cum zici, tată, că nu muncește? Doar învață la școală. Ce, asta nu-i deajuns? se hlizi Jemmie.

O altă idee ce-l frămînta pe Gillon era și aceea a nesecatelor beneficii rezultate din investiții. Cum era cu putință, se întreba ros de nedumerire, ca după încasarea celor patru sute de lire, obținute cu riscul banilor investiți, acționarul să ia și să ia mereu, cîte trei, patru sute de lire pe an, păstrînd, în continuare și neștirbit, capitalul inițial de o mie de lire?

— De unde-i vin acești bani, cînd investiția lui rămîne întreagă, deși el primește într-una?

— Simplu ca bună ziua: din cărbune, îl lumină Andrew. Cărbunii-s doar bani.

— Bine, dar eu am săpat la cărbune. Eu am stat sub pămînt și am asudat să îl scot. Eu mi-am riscat viața...
— Corect, încuviință Andrew.
— Dacă-i așa, atunci explică-mi un lucru.
— O să încerc.
— Cum de-am înghițit așa ceva pîn-acum ?

Toată noaptea și în zilele următoare l-a bîntuit această idee. De cîte ori îl înjunghea brațul, de parcă i-ar fi copt un abces în os, îi revenea iar și iar în minte, cifra „patruzeci" — o cifră de care nu era chip să mai scape. Patruzeci la sută. Și patrusute de lire, fără a-și închipui — ce-l puțin pe moment — că aceasta se putea foarte bine înmulți cu zece, devenind patru mii.

Pentru un miner ajungea însă și patru sute de lire ca să intre la gînduri. De la o săptămînă la alta, hăituitoarea cifră îmbrăcă atîta semnificație, întruchipînd, în judecata lui Gillon, însăși valoarea ajutorului așteptat. Cît despre acordarea lui, nu mai avea nici cea mai mică îndoială. Doar i se cuvenea, și de bună seamă, cecul fusese semnat. Rămînea doar formalitatea încasării. Așa o cerea dreptatea — de mai rămăsese pe lume. Ori el era încredințat că nu pierise cu totul.

Peste două săptămîni, oamenii se adunară la plată, înșirîndu-se în semicerc. Pentru luna mai, era o seară urîtă — colțoasă și întunecată, cu ploaie ascuțită, spicată cu fulgi de zăpadă. Minerii, veniți în straie de lucru și cu nădușala încă șiroaie pe ei, se înghesuiau unii într-alții, sub lumina firavă ce se prizărea de la lampa cu gaz a lui Brothcock. Cum salariile se împărțeau alandala, de multă vreme se statornicise rînduiala în semicerc — sau roata plății — cum o botezaseră oamenii. Numai așa cei strigați puteau țîșni către ușa remizei, fără să se îmbrîncească prin gloată și fără să pună la încercare răbdarea casierului, care pretindea să te înfățișezi la iuțeală, odată ce-ți auzeai numele.

— Japp Ranald, se auzi o voce dinspre remiză, iar prin ușa crăpată se scurse un pumn de lumină peste zăpada sură și fleșcăită, prin care zorea un bărbat de șaizeci de ani — din care cincizeci petrecuți în străfundul minei — zmucindu-se către ușă ca un căluț de povară, legat de un căprior.

— Japp sosește, sir, anunță el din mers.

Minerii mai tineri nu răspundeau la strigare, ci numai bătrînii. O făceau dintr-o veche deprindere, dar și fiindcă erau mai înceți de picior, ori, auzindu-i, casierul știa că-s acolo, și putea să-i aștepte oleacă. În seara aceea, starostele peste fișicuri era însăși Brothcock, administratorul, care avea o deosebită plăcere să-i vadă gonind. Asta arată tragere de inimă, pretindea el.

În ușa remizei apăru Andrew.

— Ai luat-o ? Ți-au dat-o ție ? îl iscodiră nu numai frații, ci și străinii din jur, fiindcă primirea „daniei" devenise preocuparea întregii suflări din Pitmungo. Andrew desfăcu banii și-i numără. Erau doar ai lui, atît cît primea la fiece plată.

— O s-o dea unuia dintre voi, cu precizie, îl liniști un glas de alături. Dar nici un fecior nu primi ajutorul lui Gillon, și mai rămăsese doar Jemmie.

— Dacă nici tu nu-l iei, va trebui să-l întrebi, sugeră Sam.

— Îhî, așa fac.

De cum simți fișicul în mînă, băiatul știu că nu-s bani în plus, totuși, îl controlă — lucru neobișnuit în Pitmungo, unde plățile se făceau pe încredere. Jem îl scotoci însă cu ostentație, anume să-i atragă atenția administratorului.

— Și dania, tatii ? se arătă el surprins.

— Dania ?

— Îhî. Ajutorul lui Gillon Cameron.

— Ajutorul lui Gillon Cameron ?

— Îhî, cel străpuns de boier, cu piconul.

— Ăla ?

— Acu' nu mai poate munci și așteaptă despăgubirea.

— Despăgubirea ? Păi ăsta-i un dar al Companiei, nicidecum un drept.

— Cînd un om e rănit primește despăgubiri.

Brothcock se întoarse cu spatele și, cu gesturi exagerate, începu să caute prin sertarele cu salarii.

— Aaa, iacăt-o, făcu el, revenind cu fața la Jem. Asta-i despărțitura lui Cameron. Da', e goală. Nici o danie, adăugă rîcîind cu degetul lemnul gol.

— Și totuși trebuie s-o primească. Doar i-a sfîrtecat umărul cu piconu', sir.

— Nici o danie.

— L-a lovit din față, în timp ce săpa.

— Ascultă, bă, își ieși Brothcock din fire. Ți-am ascultat trăncăneala cu destulă răbdare. Pricepi englezește? Nu primește nici o lețcaie. Ajutoarele nu-s pentru venetici și pentru de-ăia de le strigă altora „cretini blestemați“. Du-te și adu-i aminte lu' taică-tu. Și mai spune-i că despăgubirile nu-s pentru ăi care calcă în străchini. Ce-a cătat unde nu avea treabă?

— Asta-i o minciună sfruntată!

— Care din feciorii lui ești?

— James Drum Cameron.

— Cinci șilingi amendă, pentru vorbe necuviincioase în biroul Companiei.

— Tata a fost unde trebuia să fie, și știi al dracu' de bine că așa e.

— Încă cinci șilingi, urmă Brothcock rînjind. Și află că am raportat altfel lordului Fyffe.

Jem frămînta piconul în mîna-i tremurătoare. Tare l-ar fi împlîntat drept în locul unde i se înfipsese lui taică-său — lucru pe care Brothcock îl intui fără greș.

— Te bate gîndul la vreo prostie? îl întrebă el zîmbind. Orice se putea spune despre administrator, dar știa să se stăpînească de toată minunea.

— Da, tocmai mi-am amintit de ceva, vorbi Jemmie, conștient că întinde coarda prea tare, dar incapabil să mai dea înapoi. Mai țineți minte cînd v-a șuerat piatra pe lîngă urechi? În locul dumneavoastră, nu aș uita, sir.

— Nu mai spune, se strîmbă administratorul și, în aceeași secundă, îl și altoi cu piciorul, atît de fulgerător, și de crîncen, încît Jem nu mai avu cînd să-și recapete echilibrul, ci se trezi proiectat cu spatele în ușă, iar de acolo, rostogolindu-se de-a berbeleacul pe scara de lemn, bîjbîind după balustradă, fără s-o nimerească și aterizînd afară, pe spate și cu picioarele răsfirate în noroiul spicat cu cărbune.

— Tîlhar împuțit, zbiera Brothcock în urma lui. L-am prins, oameni buni, cotrobăind prin sertaru cu bani, și în locu' vostru nu l-aș lăsa să scape nescărmănat.

— Cine îndrăznește să-l atingă pe frate-miu, nu mai iese zdravăn din mîna mea, hîrîi Sam celor din jur.

— Să fii în America, nu ți-ar da mîna să schingiuiești oamenii, cîine 'mpuțit! urlă Jem, fără să afle vreodată de-l auzise Brothcock ori ba.

— Hope Wullie, strigă administratorul, și zărîncitul de Willie o luă la goană, sărind ca o capră, într-un picior.

Vestea cu Gillon Cameron și neprimirea „daniei“ mai întîi a împietrit tîrgul, iar după primele momente de șoc, l-a înspăimîntat. Din trista-i pățanie, învățară cu toții o lecție — cum că despăgubirea era o toană de-a lordului și nicidecum un drept cîștigat. Îl știau de hapsîn — doar cu frica asta trăiseră toată viața — dar la mare ananghie le mai întinsese o mînă, iar „dania“ era singura stavilă în calea dezastrului, pentru cei loviți de nenorociri, pînă se rostuiau în vreun fel. De aceea și vestea zbura de pe o uliță pe cealaltă, și din gură în gură, însă doar pe șoptite, ca și cînd oamenii nădăjduiau s-o vadă topindu-se, odată ce nu o rosteau cu glas tare.

— Ai auzit? Cameron n-a primit dania, șușoteau între ei.

Pîlcuri, pîlcuri suiau pe Tosh Mungo, să-i spună lui Gillon cît de murdar s-au purtat stăpînii cu el — jelindu-se pe ei înșiși, după cum îi bombănea Maggie.

După orele zece, s-a înființat și bibliotecarul, roșu ca para focului, de urcuș și de băutură, dar nu întors pe dos de cele aflate.

— Îți dai seama de ceea ce ești, nu-i așa? Gillon mărturisi că nu. Ai intrat în istorie ca monument al prostiei și al ignoranței.

— Tot nu pricep, se apără Gillon.

— Tot nu pricep, îl maimuțări Selkirk. Cred și eu. Doar de ce mi-am scuipat bojocii suind pîn-aici? Ca să-ți destup mintea. Altă înțelegere ar fi așteptat Gillon pînă și de la unul ca Selkirk. Iar el îl batjocorea. Nu-ți cunoști nici măcar drepturile, își continuă bibliotecarul perdaful. Habar n-ai de legile țării în care trăiești.

— Atunci spune-mi-le.

— Stai și zaci ca o mielușică bolnavă, așteptînd oamenii să vie, să te mîngîie pe blăniță. Dar drepturile nu ți le știi.

— Ce drepturi? Despre ce dracu vorbești? țipă Gillon, cu toată durerea ce și-o pricinuia.

— Aștepți pomană de la ăi mari, glăsui Selkirk cu o ironie ucigătoare. Stai la filotimia stăpînului. Cît de înduioșător! Și cît i-o fi plăcînd lordului să-și vadă minerii zgîindu-se în sus, așteptînd să le pice pomana în gură...

— Cum îți permiți să-i vorbești astfel soțului meu? îl înfruntă Maggie, și pentru o clipă ochii lor se întîlniră :

doi cărbuni mici și încinși înfigîndu-se în două bucățele de gheață albăstrie.

— Soțul meu, ai ? Parcă ai zice găleata mea de cărbuni. În loc să-i spui cerșetor, i-o reteză bibliotecarul rînjind.

Asta-l înfurie pe Sam, care țîșni de pe scaun. Dar Gillon îi făcu semn să stea potolit.

— Am folosit vreun cuvînt anapoda ? Oare cum l-aș putea numi pe un om care stă cu mîna întinsă, rugîndu-se să-l miluiască și pe el cineva cu vreo doi gologani ? Cerșetor, nu ?

După cum o întoarse, greu să-l mai contrazici. Așa era — cerșetor ; la fel ca ceilalți. Toți cerșetorii Lordului Fyffe.

— Și, mă rog, de ce trebuie să-ți întinzi mîna ?

— Fiindcă așa se obișnuiește, răspunse Andrew cu mare întîrziere.

— Și-ți place ?

— Așa o scoatem la capăt. Sau, cel puțin, cîteodată.

— Asta te-am întrebat ? Era vorba de toanele lordului. Te împaci cu ele ? Îți place să țopăi cînd îi vine lui chef să-ți cînte ? Răspunde : da sau nu ? Toți amuțiseră, cotropiți de rușine. Bibliotecarul îi făcea să se simtă ca niște viermi. Ăștia îmi sînteți, niște fricoși, urmă dezgustat. Puteați să-l primiți, aici în casă, pe Keir Hardie, dar n-ați făcut-o. De frică. N-aveți curajul nici să vă duceți la Sindicatul din Cowdenbeath, ca să vă căutați drepturile. Stați cu toții aici, uitați în mizerabila voastră viroagă, așteptînd pe stăpînul minei să vă împartă el drepturile...

Cînd își termină diatriba, și tonul său își mai pierdu din tăioasa-i amărăciune, și începu să le vorbească despre o lege, votată în Parlamentul din Londra — acel misterios lăcaș al puterii, pe care nici unul nu cuteza măcar în vis să îl vadă, dar de unde li se diriguia întreaga lor existență, măsurîndu-li-se pînă și dumicații ce și-i duceau la gură. Sus pomenita lege avea și un nume, le spuse bibliotecarul ; îi zicea : „Compensația Muncitorilor", și fusese propusă de o șleahtă de hoți, ca să poată da ochii cu miniștri, duminica, și votată în mare taină, să știe numai uneltitorii de ea, și mai ales de cuprinsul ei, în care se scrisese negru pe alb cum că orice muncitor are dreptul să fie despăgubit și ajutat în caz de accident,

survenit în producție, fie din vina utilajelor necorespunzătoare sau din neglijența Companiei.

— Aici nu mai merge pe toane. E o lege a țării în care trăiți. E un drept ce vă stă la îndemînă, conchise bibliotecarul.

Se adunaseră mulți în cameră — localnici de pretutindeni și numeroși Măgureni, — și toți erau răscoliți de cele aflate. Se părea c-or să scape din strînsoarea ghearelor care le împărțea dania. Dar, ca și Cameronii, erau înfricați. Folosirea legii însemna înfruntare, ori în Pitmungo asta era egal cu dezastrul.

Prea mulți purtau încă în suflet amintirea sclaviei și felul în care fusese aplicată ultima lege de seamă. În ea se spusese că orice om poate deveni liber, și chiar foarte lesne, adresîndu-se doar șerifului, declarîndu-i că nu e mulțumit de traiul ce-l duce și vrea să scape de sub tutela stăpînului minei. Dacă petiționarul se dovedea destul de convingător, căpăta într-adevăr libertate adică libertatea de a cutreiera ulițele, cu ochii prin șanțuri, după niscaiva rîme și rădăcini, ca să-și astîmpere foamea. Libertatea de a crăpa de foame.

— Ce-am de făcut ? întrebă Gillon.

— Să intentezi proces.

Pe moment, refuză să pătrundă tîlcul acestor vorbe. Prea miroseau a năpastă. Și ca Gillon simțeau toți din odaie. În sufletul fiecăruia se ciocneau teama și dorința de a merge înainte, producînd o descărcare electrică. Într-un tîrziu, tot Gillon recăpătă graiul și întrebă pe nerăsuflate, de parcă își dădea obștescul sfîrșit :

— Cui anume să-i fac proces ?

— Să-l numesc eu în locul tău ? întrebă Selkirk. Și Gillon înclină capul în chip de rugă. Lordului Fyffe, spuse el răspicat.

Prea îndrăzneață și nelegiuită era ideea ca să poată fi înțeleasă pe loc. Toți amuțiseră, înspăimîntați de primejdie, dar și fermecați de perspectiva deschisă. Cum adică, să existe cineva printre ei care să cuteze a face un pas pe teritoriul cu desăvîrșire interzis ?

Pe undeva, în mintea lui Gillon, începuse de pe acum să se închege cuvîntul „da“. Îl simțea cum prinde din ce în ce ființă și cum vrea să țîșnească pe buze, dar îl ținea încă în frîu, așteptînd să se coacă momentul rostirii, cînd, odată ce i-ar fi dat drumul, nu mai putea fi întors.

— Zău așa, tată. Fă-i proces ticălosului, îl îmboldea Sam vorbindu-i cu glas scăzut, apăsat de teamă.

Dar Gillon continua să tacă. Să fi sosit oare clipa de a pronunța acel „da“, mereu amînat, tocmai cînd era vorba să-l dea în judecată pe Lordul Fyffe? Nu cumva greșea, după ce se abținuse atîta amar de vreme? El, un simplu miner, să-i facă proces unui lord? Un pricăjit de cărbunar să se măsoare cu un nobil? Îi trebuia încă timp, să-și mai repete aceste lucruri, spre a le crede posibile. Observă că oamenii îl priveau cu alți ochi. De bună seamă, în sinea lor își spuneau: acest venetic, pripășit pe meleagurile noastre, va avea nemaipomenitul curaj să-l cheme în fața justiției pe Lordul Fyffe, pe care mulți nici că l-am văzut cum arată la chip!

— Hai, hotărăște-te, tată, îl auzi pe Jem implorîndu-l. Răzbună-te pentru ce ți-a făcut.

— Și răzbună-mă și pe mine, strigă Sandy Bone.

— Fă-i proces pentru toate nelegiuirile săvîrșite cu noi, se auzi Walter Bone, aflat în picioare, cu mîna întinsă, și arătînd, cu un gest dramatic, spre fostul gazon luat cu japca. Vom sta în spatele tău ca o stîncă, glăsui cu aprindere.

Cuvintele lui stîrniră mare vîltoare. Toți cei de față urlau numele fraților și al părinților schiloditi în mine, oameni ce se tîrîseră în patru labe după „dania“ Lordului, mulți agățîndu-se cu încăpățînare de viață numai și numai să ajungă s-o ia, pentru ca o dată primită, să își dea duhul. Larma, pe cît de infernală pe tot atît de molipsitoare, se întinse pe ulițe, cu aceeași iuțeală ca și vestea ajutorului refuzat.

Gillon Cameron îl dă în judecată pe Lordul Fyffe!

Gillon Cameron îl tîrăște la tribunal, ca pe un tîlhar de rînd, ca pe un hoț prins cu mîna prin buzunare. Și la auzul acestei minuni, alergau cu toții de pe ulițele vecine, pînă umplură casa ochi, de nu mai aveau pe unde să stea. În vacarmul asurzitor, de-abia se auzea glasul bibliotecarului, chemîndu-i la ordine, și hărmălaia nu conteni pînă cînd Selkirk nu izbi cu bastonul lui Bone în masă, cu atîta putere și insistență încît măciulia de bronz își lăsă colții pe suprafața de lemn.

— Ați răcnit cît v-a poftit pipota, și vă simțiți grozav de viteji, tună el. Dar acum vreau să știu, care din voi

o s-alerge primul, la crîșmă, să-și deșerte gușa la o halbă de bere?

Vorbind, îi scruta pe oameni, ca și cînd aștepta să vadă pe vreunul ridicînd brațul și recunoscînd că el o va face.

— Care va fi Iuda acestui tîrg? Oamenii îl priveau cu vădită mînie, insultați de cuvintele lui; el, însă, nu-i luă în seamă, ci-i asmuți și mai rău: Oricît ar părea de ciudat, Iscariotul e aici. Pentru că însăși viața pe care ați dus-o v-a făcut trădători. Dezbinați cum ați fost de stăpîni, zădărîți să vă mîncați între voi, nici nu mai știți ce înseamnă să vă strîngeți umăr la umăr, în apărarea unei idei.

Selkirk îi biciuia fără milă, iar oamenii protestau vehement, nu prin cuvinte legate, ci prin scîncete și schelălăieli și, urmărindu-i, Gillon înțelese pentru ce-i încolțea atît de aprig bibliotecarul, spre a-i face, atunci și pe loc, să încheie un legămînt sacru. Din nou auzi toiagul în masă, iar răbufnirea lui înfundată părea să pecetluiască o hotărîre.

— Vă spun toate astea, fiindcă citația Lordului Fyffe, primită de el, în persoană, trebui' să pice precum un trăsnet.

Și fiecare parcă vedea ca aievea acel petecuț de hîrtie, trecut dintr-o mînă într-alta, care avea să marcheze momentul cel mai de seamă în viața tîrgului Pitmungo, de la abolirea sclaviei încoace.

— Eu, unul, nu cred că un muncitor necăjit are dreptul să-l cheme în fața instanței pe un nobil, pe un conte. Și chiar de ajunge s-o facă, n-are sorți de cîștig.

Grăise Andrew, cu chibzuință și simțul lui practic, alegîndu-și cuvintele și căindu-se de roșeala obrajilor. Vrînd nevrînd, Gillon îi admira îndărătnicia. Îndoiala sa era cu totul îndreptățită, deși oamenii o priveau chiondărîș, deoarece arunca apă rece peste spiritul încins al revoltei.

— Dacă tata se va încumeta să-i facă proces, lordul va trebui judecat de o curte de lorzi, ori ea n-o să-i recunoască vinovăția față de un nevolnic, susținu Andrew, și oamenii îl socoteau lipsit de credință.

Numai Gillon întrezărea tîlcul împotrivirii lui — băiatul încerca doar să-și proteguiască familia. Ciudat, cît

de străvezii și lesne de înțeles îți apăreau lucrurile, după o suferință la pat !

— Ce spui este valabil doar în procese penale, îl contrazise bibliotecarul. Ori aici este vorba de unul civil, iar în Scoția primează codul civil, singura binefacere de care tîlharii din sud nu ne-au văduvit. Scoția se conduce după codul civil. Toți începură să aplaude, bineînțeles, fără să știe de ce. Un individ n-are dreptul să cheme în fața instanței o corporație, pentru binecuvîntatul motiv că el însuși nu este o corporație, pricepeți cum vine, întrebă Selkirk ? Și toți pretindeau că da. În schimb, le explică mai departe, el poate să-i facă bucata individului care conduce acea corporație — în cazul nostru, Lordului Fyffe. Cunoșteați această chichiță ? Aș, de unde s-o fi știut ? Că doar ce, se oțărî iarăși bibliotecarul, Lordul Fyffe nu e om ca toți oamenii ? Dimineața, cînd coboară din pat, își face nevoia în oală, întocmai ca voi, și duhnește la fel de urît. Vă vine să credeți una ca asta ?

— Ba trăsnește chiar mai al naibii, de bunătățile ce le îndeasă în el și vinul franțuzesc de-l bea, grăi cineva pe aproape.

— Și atunci ce-o să facem ? reveni Walter Bone la ce îi durea cel mai tare.

— Ce-o să facem ? Iartă-mi expresia, domnule Bone, dar o să-i tîrîm noada prin tribunal, ca unui tîlhar, cum s-a dovedit.

Tribunal ! ! !

Tare le plăcea cum sună cuvîntul, și mai ales priveliștea ce le-o deschidea dinainte. Ditamai Lordul în boxa de acuzați, rezervată bețivilor, zarzavagiilor, bătăușilor de copii și neveste, hoților de oi și de vite...

— Și-o să vie la tribunal, fiți pe pace, de vreme ce i se înmînează citația de un trimis al coroanei.

De astă dată li se tăie răsuflarea — fiindcă anunțul bibliotecarului îi purta cu gîndul prin locuri unde nu visaseră vreodată să calce.

— Cînd cineva primește o citație — fie el și lord — se execută pe loc, altfel o încurcă cu justiția engleză și scoțiană. Devine evazionist. Casa răbufni de urale. Vom porni acțiunea, decretă Selkirk. Pentru asta ne trebuie un om de curaj, pe care acum îl avem. Gillon ar fi dorit să-i știe gîndul lui Maggie despre toate cîte se petreceau acolo, și-i căuta ochii prin gloată. Însă nu îi găsi. Iată omul, aici,

lîngă noi, perora Selkirk, iar celălalt, colo, sus, zise, arătind cu mîna spre Brumbie Hill. Ei bine, vrem să vedem triumfînd dreptatea între ei !

Oamenii ar fi izbucnit în aplauze, însă bibliotecarul, îi struni, vrînd să păstreze solemnitatea momentului.

„Se folosește de mine, cugeta Gillon, privindu-l. A pregătit totul ca să m-agațe de el și să mă tragă încotro vrea. Iar mie nici că îmi pasă !"

— Să vedem biruind dreptatea pentru întîia oară în Pitmungo. Pentru prima dată, după o cumplită beznă, de cinci sute de ani !

Selkirk procedase înțelepțește, zăgăzind avîntul gălăgios. Oamenii deveniseră dintr-o dată smeriți, cufundați în tăcere, în uimire și teamă. Bibliotecarul ridică brațul și declamă :

O fi săracă cina ta
Și porți obiele de aba,
Iar proștii în atlaz se țin
Și beau mișeii numai vin
Gătiți și-mpăunați, ei și ?
Săracul tot cinstit va fi
Mai rege decît regii vii,
Căci omu-i om, să știi !

La capătul versului, arătă cu mîna spre Gillon.

— Ești de acord să mergi în Edinburgh și, împreună cu mine, să înaintezi actele ?

Bine le pregătise pe toate. După ce-l tîrîse în arenă, îl mai arăta și cu degetul. Cum să mai dea înapoi ?

— Da, merg. Mă dau jos din pat și-o pornesc.

În avîntul frenetic, oamenii l-ar fi luat cu totul și l-ar fi dus în cîrcă, pe Măgură.

— Nuuu ! se auzi dintr-odată un țipăt. Nu-i dau voie ! Nu-l las să ne ducă de rîpă.

Era Maggie. Gillon o auzise din prima secundă, deși restul părea că nu. Sau nu o luaseră în seamă, fiindcă zbierau în continuare. Copiii se uitară unii la alții, neștiind ce să facă. Numai Sam se apropie tiptil pe la spate, îi astupă gura cu podul palmei, și, mai mult tîrînd-o, o duse în camera de alături, unde o trînti pe un scăunaș.

— Tata va face ce trebui' să facă, și nimeni nu-l va întoarce din drum, îi spuse răstit, după care o lăsă slobodă.

O dată eliberată, Maggie îl plesni cît putu peste falcă — lucru ce nu îl surprinse deloc. Apoi o văzu intrînd în cămară și întorcîndu-se cu un ștergar, pentru a-i obloji mîna de care-l mușcase pînă la sînge.

3

Cu toată struneala lui Selkirk, pînă la urmă oamenii trăncăniră la cîrciumă, în subteran pe ulițe, precum și prin case, incapabili să păstreze o taină ca cea încredințată. Întrebarea era dacă flecărelile lor ajunseseră și la conacul din Brumbie Hill.

În seara cînd Gillon și Selkirk o porniră spre Edinburgh, cu gîndul să ajungă acolo în zori, din Calea Cărbunarilor și pînă la ieșirea din tîrg, îi petrecură lumini la ferestre și oameni ieșiți în praguri, fie fluturîndu-le o mînă sau clătinînd doar din cap — gesturi mărunte, gesturi monosilabice, dar însumînd un limbaj plin de înțelesuri pentru cei de o seamă cu ei — iar în urma lor, ușile se închiseră, licările se topiră din geamuri, poteca se șterse, înghițită de întuneric. Era o priveliște mișcătoare, acest alai discret și tăcut, ce le urase drum bun.

— Acum sînt de partea mea, grăi Gillon cu gîndul la cele văzute. Dar vor rămîne oare pînă la capăt ?

— Nici nu-i nevoie. Doar te bizui pe lege.

Ajunseră în șoseaua spre Cowdenbeath, unde casele dispărură cu totul, și întinseră pasul la drum. Fusese o primăvară pocită — cu ploi și cu lapoviță, și gîrla se înfoiase, bolborosea zgomotoasă, de nici nu-ți auzeai vorba de clocotu-i repede, ceea ce-i convenea de minune lui Gillon, care nu avea chef de taclale. Voia să cugete pe-ndelete la ziua ce-l aștepta, la împuterniciții justiției, la proces și la avocați, la tribunal și la lege, — de la care nimeni nu se putea sustrage, nici măcar unul ca Lordul Fyffe. Simțea furnicături de emoție, undeva, pe lîngă noadă, unde bănuia că se află lăcașul sufletului.

— Măiculiță, ce sete 'mi-e, îl auzi deodată pe Selkirk. Oare s-o putea bea din asta ? îi zise arătînd către rîu.

— Nici guzganii nu o ating. Iar dacă totuși își bagă botul, se fac colac, cu labele în sus, și crapă.

Iacă altă dovadă de neomenie, reflectă Gillon, stîrnit de întrebarea bibliotecarului. De mai bine de cincizeci

de ani, oamenii tot ceruseră Companiei să le asigure în mină o rezervă de apă potabilă — fie și un poloboc, coborît dimineața în cușcă, din care să-și stîmpere setea. Dar proprietarul nu catadicsise să-și dea aprobarea. Și gîndul acesta îl aduse din nou pe făgașul cugetării întrerupte. De va pierde procesul cu lordul, îl așteptau, după cum aflase între timp, speze de judecată și daune, născocite, pesemne, tocmai pentru a-l face pe om să fie cu luare aminte cînd cheamă pe cineva înaintea instanței. Mai auzise că reclamantul — cum avea să se numească el — poate fi tras la răspundere pentru acuzații neîntemeiate, de unde ieșeau alte buclucuri și alți bani de acoperit. Noroc de bunăvoința localnicilor care, la îndemnul lui Walter Bone, alcătuiseră Comitetul de Sprijin al Cameronilor, adunînd fondurile trebuincioase la caz că va pierde procesul, și va fi chemat să plătească. Ba chiar mai mult. Din acel penny săptămînal, pe care fiecare se obligase să-l dea, familia sa putea să reziste pînă își va găsi un alt mijloc de a-și cîștiga pîinea. Mare povară îi ridicase de pe suflet acest Comitet de ajutorare, căruia îi purta multă recunoștință. Dar Selkirk îl mai privea și într-altfel : ca un sîmbure din care avea să încolțească o organizație cît de firavă. Sosise în sfîrșit vremea să se strîngă și minerii în jurul unei idei.

Cu toate durerile ce-i săgetau brațul, Gillon nu pregetă să meargă toată noaptea pe jos. Ar fi putut să poposească în Cowdenbeath, ca să doarmă. Dar asta ar fi însemnat să plătească o cameră. Așa că o întinseră pe picioare pînă în Dunfermline, iar de acolo, se urcară în primul tren către Edinburgh.

Ajunseră devreme de tot, și o porniră, în dimineața aburoasă și cenușie, mai întîi pe Princes Street, apoi pe George Street, iar de acolo pe Frederick Street, urmăriți pretutindeni de silueta castelului înfipt pe o creastă de deal. Gillon se simțea covîrșit de atmosfera orașului.

— Ce caut aici, unde parcă am picat din cer ? izbucni la un moment dat. Pînă și copiii de școală păreau mai stăpîni pe ei. De cînd se știa nu se simțise atît de mic — un sărman miner, dintr-o rasă aparte, strivit de străzile neprimitoare și plumburii.

— Ce cauți ? Să ți se facă dreptate, îi ripostă Selkirk. Doar pentru asta s-au ridicat clădirile ce le vezi.

Trecătorii păreau atît de hotărîți, de curați și îngrijiți la înfățișare, atît de siguri de menirea lor în această viață ! Le mai rămînea încă o oră pînă la deschiderea birourilor de avocați, ori cum trebuiau să-și omoare timpul, urcară colina, pînă la Castelul Edinburgh, unde se holbară la Mons Meg — giganticul tun care, pentru temeiuri neaflate vreodată de Gillon, însemna atît de mult pentru Scoția. După un timp, cînd se întoarse, și privi în zare, spre Fife, exclamă din nou, cu năduf :

— Acolo mi-e locul, așa cum o știi. Numai dumneata mi-ai tulburat mintea și m-ai tîrît pîn-aici !

Tremura. Îl ajunsese noaptea de continuă mărșăluială și de nemîncare, precum și zgribuleala dimineții pretimpurii, care, în preajma zidurilor înalte și groase ale cetății, te pătrundea parcă și mai tare. Iar mai presus de toate, îl zgîlțîia și frica.

— Uite ce, omule, se oțărî Selkirk. Nu mai îmi îndruga verzi și uscate. Locul tău e la tribunal, și acolo-ai să mergi ! Altfel ține minte ce-ți spun. Cîte zile mai ai, n-o să poți să-ți mai ridici fruntea... cel puțin în Pitmungo...

Cînd coborîră pe Prices Street și trecură prin fața ceainăriilor și a hotelurilor, observă că bibliotecarul, deși flămînd ca un lup, nu se încumetă să le treacă pragul. Pasămite nici el nu știa mai bine ca Gillon cum să se poarte în asemenea locuri.

Așteptară în anticameră să fie anunțați și poftiți înăuntru. Era o încăpere lambrisată cu lemn de culoare închisă, ticsită cu mobilier greu și îmbrăcat în piele, iar pe unul din pereții întunecați, spînzura o tăbliță, cu numele avocaților săpate cu litere aurii.

Angus MacGreusich MacDonald și Alisdair Calder

— Cine naiba mai pomenise doi de „Mac“ într-un singur nume ? se cruci Gillon. Se tot căznea să fie în largul său. Ceilalți clienți păreau că se cunosc între ei, dar nu într-atît ca să-și adreseze vorba. Asta mirosea a os nobil, cugetă Gillon, răsucindu-și într-una șapca în mînă. Bine ar fi fost să mai fi avut pălăria ; altfel s-ar fi simțit.

Oare cine spusese : „Dacă ai nevoie de un martir, scoate-l din piatră seacă, și fă-ți treaba cu el“ ? L-ar fi întrebat pe bibliotecar, să nu-și mai stoarcă în zadar creierii, dar se cădea oare să caște gura în anticameră ?

— Termină ! îi șopti Selkirk, aproape în pîlnia urechii.

— Ce anume ?

— Lasă șapca, îi șușoti dintr-un colț al gurii, fără a se uita la el sau la șapcă. Puneți-o în poală. Oi fi miner, dar n-ai de ce s-o arăți.

— Îhî.

— Pe care-i mai vezi învîrtindu-și de nebuni pălăriile ? E semn de slăbiciune. Și n-avem voie să ni-o trădăm.

— Îhî, făcu Gillon, clătinînd din cap, cu supunere.

— Și nu mai fi încordat. Pregătește-te de o așteptare mai lungă, că doar n-o să ne ia înaintea ăstora, de-aici.

— Dar am venit primii, protestă Gillon.

— Uff, Cameron, deschide ochii și privește realitatea în față. Dacă-i ajută pe muncitori, nu înseamnă că le caută și în coarne. Cu noi își fac milă. Le cerșim ajutor...

— Îhî, mormăi Gillon, deși, fără de voie, își aminti că doar sila de cerșetoreală îi adusese aici. Cu toate astea... încercă el să argumenteze. Dar Selkirk își ieși din sărite.

— Mi-am ales un om, să-mi fie de cap, izbucni cu glas tare. Am zbîrcit-o, ce mai !

Cei din jur întoarseră capetele, servindu-i cu dezinteres, în vreme ce ei sfredeleau podeaua cu ochii. Noroc că în aceeași secundă se ivi și secretara în prag, ținînd o notiță în mînă.

— Domnul Selkirk și Cameron, pe aici. Celorlalți le spusese „vă rog“, cînd îi poftise pe scaune, observă Gillon, și apoi nu îi căzu tocmai bine lipsa „domnului“, dinaintea numelui său. Dar ce putea face ? își spuse cu resemnare, și cu ochii sticlind de admirație la frumoasa și tînăra secretară — plină de prospețime, în bluza scrobită, cu guler înalt — și cu părul înnodat în creștetul capului, dar nu la întîmplare, cum ar fi vrut ea să pară. De-abia putu să-și urnească privirea de pe chipul și bluza ei, iar cînd și-o-nălță, în sfîrșit, femeia îl studia.

— Într-adevăr este, grăi avocatul MacDonald.

— Cum ? Ce ? se bîlbîi Gillon, roșu ca racul la față.

— Foarte frumoasă.

Era un bărbat înalt, chiar foarte înalt, și slab, nu de speteală sau foame, ci fiindcă-și îngrijea silueta, ca mulți orășeni. Pe Selkirk parcă-l înghițise mobilierul de nuc masiv și îmbrăcat în piele lăsîndu-l răzleț, în mijlocul camerei.

— Calder,... au venit, strigă MacDonald.

Şi pe loc apăru chematul — un tînăr vioi, tras prin inel şi semeţ ca un cerb. Un timp, amîndoi îi dădură tîrcoale, cercetîndu-l pe Gillon, ca pe un obiect în care urmăreau să investească un capital. Sub privirile scrutătoare îşi aminti de starea costumului, de lustrul de pe umerii hainei şi de fundul pantalonilor rărit ca o sită, şi ar fi vrut să intre în pămînt. Cel mai mult se ruşina de femeie.

— Aşadar el o să le facă fasonul, glăsui cerbul.

— Mai exact, o să încerce, îl corectă colegul.

Calder îşi continuă cercetarea cu şi mai multă minuţie.

— Dar nu e miner, se pronunţă cu întîrziere.

— Sînt socotit cel mai bun din întreaga tură, se apără Gillon.

— L-ai auzit ? Nici după vorbă nu pare miner.

— Cu atît mai bine, se bucură MacDonald, ignorîndu-l pe Gillon. În fine, un om pe care-l pricep cînd deschide gura. Arată ca unul de-ai noştri... vreau să spun de-ai lor. Mare şansă ! Perfect. Şi acum să vedem, i se adresă lui Gillon.

— Adică ce ? întrebă încurcat.

— Rana, măi omule. Haide, arată-ne-o. Şi, cu ajutorul lui Calder, ce-i atingea cămaşa doar cu buricele degetelor — ca şi cînd astfel îl ameninţa mai puţin molipsirea — începură să-i desfacă nasturii.

— Păi bine... dar... se scînci Gillon, arătînd cu capul spre secretară şi aprinzîndu-se iar la faţă.

— Ooo, fii pe pace ! îl linişti MacDonald. Domnişoara Tweed, a mai văzut bărbaţi, şi încă mulţi, te asigur. Nu-i aşa, domnişoară Tweed ? Şi ea surîse ca o pisică.

Mare comèdie ! se minună Gillon. Să te dezbrace de faţă cu o femeie. Nici la ei, la mineri, nu se pomenise una ca asta, iar dumnealor nici că se sinchiseau ! Cum să-i înţelegi pe aceşti oameni ?

Gipsul era intact, acoperindu-i o bună parte din piept, dar pe alocuri se pătase cu o zămuială roşcată. Se vede că pe sub el se crăpase vreo crustă, şi sîngele pătrunsese prin învelişul de ipsos. Gillon se simţea cotropit de ruşine, să-şi descopere o parte din trup care pe alţii negreşit îi scîrbea.

— Iertaţi-mă, murmură el bicisnic.

— N-ai de ce. Ce ai dumneata e o binecuvîntare cerească, îl asigură Calder.

— În caz că nu va muri din ea, adăugă celălalt.

Completarea li se păru grozav de hazlie, și se porniră pe rîs ca bezmeticii, împreună cu Selkirk. La cererea lor, Gillon se învîrti roată.

— Înțolit la marele fix, ar putea trece drept un aristocrat, observă domnul MacDonald. Selkirk ! îl strigă pe bibliotecar, care se închegă parcă din draperiile geamului ce dădea către Princes Street. Omul e bun, întocmai cum ni l-ai zugrăvit în scrisori. Cred că am găsit ce ne trebuia !

Se zgîiau cu toții la el — MacDonald cu mîinile încrucișate pe piept și cu vîrfurile degetelor lipite.

— Dar ce sînt umflăturile acelea pe spate ? se miră secretara.

— Salamii ăia, don'șoară ? o întrebă Selkirk. Și juna dădu din cap. Mușchi. Așa li se spune.

Și din nou izbucniră în hohote, dar nu într-un rîs ca al minerilor, ci ușurel și gingaș.

Cînd conteniră, avocatul îl întrebă unde învățase carte.

— Nicăieri, îi ripostă Gillon.

— Fantastic ! se minună el. Ești un om remarcabil, știai ?

Și Gillon scutură capul, semn că nu-i trecuse prin minte.

— Pînă acum nu te-au strîns cu ușa, dar or să înceapă și greutățile, îl preveni Calder.

— Asta nu mai contează, zise MacDonald. Principalul e să se intenteze procesul. Odată ce... cum îți zice ? Așa e, Cameron. Deci în clipa cînd Cameron va da drumul dosarului, dovedindu-și curajul de a merge într-atît de departe, restul greutăților ni le asumăm noi. Și acum povestește-ne cum s-a-ntîmplat pocinogul.

Gillon le istorisi totul, cît mai pe scurt și pe înțeles, dar nu mică îi fu indignarea cînd, la un moment dat, îi văzu pe amîndoi chicotind, iar spre sfîrșit, rîzînd nebunește. Ba chiar cu lacrimi, după cum observă la Calder.

— Iartă-ne, se scuză MacDonald. Te rog, iartă-ne ! Rîdem de Elphinstone. Păcat că nu îl cunoști. Un cretin. Un monument al tîmpeniei. Tocmai asta e cheia succesului.

Pe urmă îl dăscăliră pe Gillon, explicîndu-i ce avea de făcut. Trebuia să înceapă cu o cerere — așa cum prevedea Legea Compensației Muncitorilor — prin care să solicite companiei despăgubiri pentru accidentul produs.

— Cît ai de gînd să le ceri ? se amestecă secretara.

Conștient de pretențiile sale exagerate, pe moment, se gîndi să le jumătățească, pentru ca totuși să se trezească rostind :

— Patru sute de lire. Și pe loc se făcu liniște, semn că și avocaților li se păruse cam mult.

— Pentru un muncitor... se auzi Calder.

Dar MacDonald se grăbi să-i astupe gura :

— E foarte bine. Lasă așa cum a zis, mai ales că suma se va hotărî la proces. Numai să ne vedem odată acolo.

După ce-și va prezenta cererea și Compania i-o va respinge — așa cum știau de pe acum — Angus MacDonald, împuternicit de clientul său, Domnul G. Cameron, Esq, va cere forurilor în drept să redacteze o somație către C.P.S. Farquhar — mai cunoscut ca Lord Fyffe — cerîndu-i să se înfățișeze la tribunalul din Cowdenbeath, la data de... și să răspundă, în fața judecătorului, pentru care motiv n-a binevoit să-l despăgubească pe angajatul său Gillon Cameron pentru rănile suferite în procesul muncii. Odată emisă de tribunal, citația va trece și pe la Purtătorul Marelui Sigiliu, spre a-și pune pecetea pe ea, iar de acolo, trimisă direct, la reședința Lordului Fyffe, în Brumbie Hill Pitmungo, unde-i va fi înmînată de un grefier.

— De-abia după aceea se va dezlănțui iadul, conchise domnul MacDonald și, pentru prima dată, Gillon simți că i se zbate stomacul ca o pasăre în colivie.

— Și cam cîte parale o să ne coste ?

— Un fleac de cîteva lire.

Cît de lesne rostise cuvintele,, dar cîtă sudoare se ascundea în acest „fleac de cîteva lire". Spre norocul său, exista însă Comitetul de sprijin care, oricum, avea să-i acopere cheltuielile. Și la gîndul acesta, pentru întîia oară înțelese însemnătatea unei organizații.

Ușa biroului se crăpă cam de un lat de palmă și prin ea se zări un tînăr vînjos și oacheș.

— El este ? întrebă. Și avocații încuviințară tacit. Atunci, păși înăuntru și, venind glonț la Gillon, îi scutură mîna, fără să-i ia în seamă dureroasa crispare.

— N-o să fie deloc ușor. Te previn de pe acum. La care Gillon se arătă avertizat de acest lucru. N-o să le placă. Știi ce te așteaptă... Îți cunoști adversarul

— Doar cu el lupt aproape de-o viață.

Şi junele brun şi arătos hohoti. Apoi îl scrută de aproape, dar cu alţi ochi, nu ca ai avocaţilor.

— Vei reuşi. Ştii că vei reuşi? Pe cuvînt că le va veni de hac, zise, întorcîndu-se către ceilalţi. După care deschise o uşă, ascunsă şi lăturalnică, şi ieşi în sala de aşteptare.

— Numai să nu ne lăsaţi cînd ne-o fi greu, se auzi Gillon rostind. Şi acel cuvînt de pe urmă — „greu" — răsună dogit, ca o găleată zvîrlită într-o groapă. Orice ne-ar face, nu ne lăsaţi...

Sosise timpul s-o ia din loc. Întrevederea luase sfîrşit, după cum le-o dădea de înţeles căruciorul cu serviciul de ceai, apărut în uşă.

— Vreţi să luaţi un ceai? întrebă MacDonald, cu o voce moale, dintr-odată lipsită de vlagă.

— Iertaţi-ne, dar nu avem timp, îl scoase Gillon de la ananghie, urmărind unda de uşurare ce se ivi şi li se stinse în priviri, la fel de repede ca şi umbrele mării. Nu-i pricepea pe aceşti oameni, dar un lucru se vedea lămurit: una era să sprijini pe cineva la necaz, şi cu totul alta să bei ceaiul cu el.

— Oare ce vă îndeamnă să ne ajutaţi? i se năzări să-i întrebe. Şi amîndoi rămaseră înmărmuriţi.

— Cum? Doar servim o cauză, bîigui Calder.

— Care cauză?

Avocaţii se uitară unul la altul. Era urît ce făcuse, se dojeni singur. Numai un necioplit putea să întrebe cît anume costase darul ce-i fusese oferit.

— Păii... cauza... cum am spus — adică echitatea, drepturile şi treburi din astea...

Femeia de serviciu mesteca într-o ceaşcă, stîrnind un clinchet destul de stăruitor ca să le atragă atenţia că se răceşte ceaiul şi e cazul să-şi ia tălpăşiţa.

— Ei bine, dacă chiar vrei să ştii, află c-o fac dintr-un fel de vinovăţie, mărturisi MacDonald pe neaşteptate. Am văzut prin ce a trecut tata, ca să mă vadă pe mine aici. Fireşte, n-am de gînd să dau cu piciorul poziţiei în care mă aflu, dar aş vrea să amortizez, oarecum, preţul pe care l-a plătit taică-miu.

Cu toată stinghereala momentului, Gillon îl simţea pe MacDonald descătuşat de o povară, mulţumit de cele rostite.

— Şi fiindcă am alunecat pe panta sincerităţii, să vă spun şi eu ce mă face să vă ajut : dragostea, cuvîntă Calder.

— Să lăsăm copilăriile, interveni secretara.

— Serios, ăsta e adevărul. Dar îngăduiţi-mi să mă explic. Ştiţi, cumva, poezia :

Şi-atuncea fie orice-o fi,
Veni-va vremea, va veni,
Cînd om cu om se va înfrăţi
Se-apropie, să ştii !

Vedeţi ? Sîntem cu toţii fraţi. Plutim pe aceeaşi corabie şi spre aceeaşi ţintă. Nu egali, se înţelege, dar oricum fraţi. Gîndiţi-vă la o inundaţie sau la un incendiu, cînd ţi se întinde o mînă, iar tu o apuci, fără să te uiţi a cui e.

Era aproape cu neputinţă să ţi-l închipui pe tînărul Calder în mijlocul unui foc sau în vîltoarea stihiilor, dar şi fără aceste imagini convingătoare, pe Gillon îl mişcă tirada despre frăţietate. Ar fi vrut să le spună ce simţămînt încerca uneori la ieşirea din mină, cînd, privindu-i pe cei dinainte, mergînd către cuşti, gîrboviţi de oboseală, năclăiţi de sudoare şi de funingine, îl năpădea, fără voie, un val de dragoste pentru aceste făpturi care pretindeau atît de puţin de la viaţă — o bucată de pîine şi un dram de respect, cum merită orice om ; şi totuşi se frînă de la această mărturisire. Ce rost avea să-şi deşerte sufletul, mai ales cînd aştepta ceiaul ?

Cuprins de un entuziasm subit, domnul MacDonald îl apucă de mînă şi-i zise :

— Oo, ai să reuşeşti. Cît de mult am ţinut să întîlnesc pe unul ca dumneata, ca să-l răzbun pe bătrînul meu...

Deşi rupţi de foame, se hotărîră să nu prînzească în Edinburgh, unde se simţeau atît de străini, ci să ia trenul spre Cowdenbeath, şi să se rostuiască acolo, unde mîncarea era mai ieftină şi mai bună, după cum se convingeau reciproc. Selkirk redevenise el însuşi.

— Care va să zică din dragoste te ajută. L-ai auzit ? Să mori şi să învii, nu alta. „Dragostea e totul pe lume“, îl îngînă pe Calder, deşi, după cum încercă Gillon să-i amintească, avocatul nu se exprimase aşa. Mă rog, concedă

Selkirk. Măcar bine că i-am prins să lucreze pentru cauza noastră.

— A noastră ?

— A mișcării. Odată ce am cîștigat procesul, i-am pierdut și pe ei. Ăsta-i prețul victoriei. Alte cazuri, alte unelte ; așa merge treaba. Și se apăsă cu degetul pe gîtlej, într-un gest de silă. Cel puțin bine că nu erau și alții în compartiment, se consolă Gillon, deoarece Selkirk îl făcea să roșească în public.

— Dragoste ! repetă în batjocură. Organizația e totul. Ea durează, pe cînd dragostea se duce pe apa sîmbetei. Și apoi cu dragostea nu cîștigi bătălii, ci cu grosul armatei. Dragostea, sărmane miner, e doar flecăreală burgheză, și-ar trebui aruncată în grajdul de vaci, unde a fost inventată. Vrei să continui ?

La ce îl mai întreba cînd putea să-și dea seama și singur cît îl sîcîia cu limbarița lui spurcată ? Dar spre norocul său, bibliotecarul întrevăzu păcatul de care se făcea vinovat.

— Am glumit, Gillon, recunoscu spășit. Adevărul e că are și dragostea locul ei. Și Marx o admite, la caz că nu știai acest amănunt.

— Nu-l știam.

— Numai că foamea e lucrul esențial, și doar frica de flămînzeală-i împinge de la spate pe oameni, nicidecum dragostea.

— Nevastă-mea spune întruna : foamea-i un stăpîn aspru.

— Și cum domnul Calder n-a flămînzit o singură după amiază de cînd a descins pe lume, vorbește-n pustiu, fără să aibă habar ce îndrugă.

Se apropiau de Forth Bridge, unde imensa arcuire a stîlpilor de susținere, construiți în consolă, le impuse atenție și admirație. La venire, trecuseră noaptea peste acest pod uriaș, așa încît nu-l văzuseră, iar măreția și amploarea sa îl încremeniră pe Gillon.

— Gîndește-te cîți oameni și-or fi pierdut viața la ridicarea lui, comentă Selkirk.

— Dar ce au lăsat ei în urmă, poate a meritat jertfa...

— Aș, de unde ! Nimic pe lume nu justifică sacrificarea unui muncitor.

— Știu eu ? murmură Gillon, zîmbind cu tristețe. Eu unul cred că mă sacrific pentru mult mai puțin decît cei care au pierit pe aici...

Şi remarca lui îl făcu pînă şi pe unul ca Selkirk să surîdă, învins.

— Eei, da' gîndeşte-te la plăcuţa pe care-o vom pune pe casa viteazului din Tosh Mungo.

Golful era agitat, iar departe, în vîltoarea lui înspumată, se zărea o barcă mică şi şubredă, de pescari, ce se lupta să ajungă la Ichgarvie, unde s-ar fi aflat mai la adăpost.

Vîntul sufla din trîmbe vijelioase şi curenţii înălţau ziduri aproape de nepătruns. Barcagiul se găsea în mare primejdie. Ciudat era să stai cocoţat, undeva, sus, de unde sfidai marea, şi, cu capul proptit în palme, să priveşti cu indiferenţă la un om ce lupta să scape cu viaţă din bulboana clocotitoare de dedesubt. Aşa se uitau şi la el cei din Edinburgh, îşi închipui Gillon, de parcă s-ar fi aflat singur, pe marea dezlănţuită, iar ei, într-un tren, la distanţă. Dacă asta îi fusese sortita, fie, îşi zise oarecum împăcat.

Barca se răsturnase. Pescarul nu izbutise s-o abată în direcţia dorită, iar acum se ţinea de o frînghie, agăţată la bord.

— Foamea ! Asta nu pricep domnii avocaţi, se oţărî iarăşi bibliotecarul. Cum de altfel nimeni cu burta plină nu ştie ce înseamnă să fii hămesit şi de ce eşti în stare atunci, continua Selkirk. Dar gîndul lui Gillon era departe, la barcagiu. Nu va rezista mult în apă — prea era răscolită, spintecată de curenţi şi îngheţată. Se afundase în ea peste creştetul capului, lipsit de orice apărare. Singur, atît de departe, şi gata să se scufunde. Gillon se simţi scuturat de fiori. Dar iată că din Ichgarvie se pregătea de plecare o balenieră. În jurul ei era mare forfotă. Pînă şi femeile o împingeau ca să-i facă vînt de pe ţărm. Cînd prova spintecă apa, împroşcă spumă în jur, iar barca se clătină zdravăn, însă imediat se ivi licărul vîslelor şi începu înaintarea. Ce suflete mari şi cutezătoare ! Asta înţelegea el prin dragoste, cugetă Gillon. Altfel, ce i-ar fi făcut pe acei oameni să se avînte pe o mare turbată, într-o biată bărcuţă, să-şi primejduiască pînă şi viaţa ? Din fericire, însă, se arătau mai puternici ca apa învolburată, spintecînd-o cu lopeţile lor, avîntîndu-se tot mai mult în larg, întru salvarea unei făpturi poate cu totul necunoscută.

— Oricînd te încolţeşte foamea, măi omule, s-a dus naibii şi dragostea, îţi piere pofta de ea, perora Selkirk.

Gillon nădăjduia din toată ființa ca pescarul să vadă barca pornită în ajutor, și atunci, chiar în apa înghețată, să se aprindă în el dorința de a rezista.

— Dragostea este un lux în viața de toate zilele.

— Cu alte cuvinte, foamea e un stăpîn aspru și de-a pururi certat cu iubirea.

— Cam așa, surîse bibliotecarul.

— Sau dragostea nu-i de nasul săracului. Dar ia spune-mi, cine era tînărul de-a intrat în birou ?

— Cum cine era ?

Un bărbat aflat în balenieră, se apropiase de provă, ținînd o cange în mînă. Semn bun ! se bucură Gillon. Bărcuța amenințată de naufragiu fusese zvîrlită de o stîncă masivă și neagră, departe de insulă, și iureșul valurilor se izbea în neștire de ea și de sărmanul pescar.

— Era Keir Hardie, măi omule, răspunse Selkirk.

— Keir Hardie ? Junele oacheș ? Și de ce nu mi-ai spus ? se mînie Gillon, întorcîndu-și ochii de la fereastră. Traversaseră podul, lăsînd în urmă priveliștea bărcii proptită în stîncă, sub potopul talazurilor. N-am să știu niciodată cum s-a sfîrșit, murmură Gillon, epilogînd aventura la care fusese un vremelnic martor.

— Ce n-ai să știi ?

— Nimic... Vorbeam doar așa...

Fără să înțeleagă de ce, acum se simțea parcă mai împăcat cu propria-i situație. Așa era viața, ca întîmplarea la care asistase din tren, dacă o priveai doar ca spectator și de la distanță — o bărcuță rătăcind pe o mare aprigă și înspumată, care, chiar de ajungea să învingă vîltoarea și să se vadă la țărm, cine avea să o știe sau cine se sinchisea ? Ori atunci, ce importanță mai avea că a scăpat ? Esențialul era că luptase, că se străduise din răsputeri, pentru ca nimeni, și în primul rînd barcagiul, să nu aibă ce-și imputa. Și cumpănind la acestea, își simți cugetul mai înseninat, deși, poate omul din larg pînă acuma pierise, în trîntă cu năvala talazurilor, a vîntului și a curenților.

Și totuși, nu era imposibil să fi scăpat, își spuse încolțit de o superstiție. Asta ar fi fost un semn prin care ar fi întrezărit și sfîrșitul peripețiilor sale de azi — salvarea bărcii simbolizînd propria sa izbîndă, iar scufundarea ei, naufragiul ce-l aștepta negreșit.

— Știi ceva ? glăsui, tulburat de o descoperire făcută atunci, pe moment. Adevăratul visător dumneata ești. Eu

jinduiesc doar după o viață mai bună, pentru mine și pentru copii, pe cînd dumneata ții să vezi paradisul oropsiților și al trudnicilor. Nu mă mir că ești veșnic încrîncenat și ursuz ; doar nu e o glumă să prefaci Pitmungo într-un rai.

Selkirk se îmbufnă. Nu-i convenea să fie judecat de un cărbunar, mai ales cînd, lucru și mai supărător, trebuia să recunoască în cuvintele lui un strop de adevăr.

— Contează numai ținta supremă, restul nu sînt decît nimicuri, îi ripostă de-abia la coborîre, în gara Cowdenbeath. Și, auzindu-l, Gillon mai făcu o descoperire, și mai de necrezut decît prima și anume, o mare asemănare între felul lui de a gîndi și al nevestei. Și Maggie și Selkirk împărtășeau aceeași credință la care, bineînțeles, ajunseseră pe cărări complet diferite.

În drum, se opriră la Miners' Arms, să mănînce, deși ora gustării de dimineață trecuse. Era un local sumbru și liniștit. Comandară chifle și ceai și, după unele șovăieli, și cîte o felie de șuncă, că doar erau într-o călătorie de agrement, ce Dumnezeu sfîntul ! Văzuseră capitala țării, castelul Edinburgh, duseseră tratative cu avocații, se întîlniseră cu Keir Hardie... După oarecare codeală, Selkirk călcă în gura păcatului, cerînd un stacan Newhaven, de whisky, și apoi încă unul, ca să prindă puteri, după spusele lui, pentru ultima opinteală spre casă. Frumoasă scuză, nimic de zis. Dar cum un pocal Newhaven avea opt uncii, în loc de patru, ca alte pahare, iar după ce dădu pe gît două, bibliotecarul îl ceru și pe al treilea, Gillon îl lăsă baltă, continuînd drumul de unul singur. Mai avea încă mult de mers, iar Selkirk mult de băut pînă-și găsea paradisul căutat în sticla de alcool. În după-amiaza aceea, la terminarea turei de lucru, îi trimise pe Sam și pe Sandy Bone pînă în Cowdenbeath, să-l aducă acasă, în căruță.

4

A doua zi dimineață, Gillon și Walter Bone se înființară la Brothcock — primul în calitate de împricinat, al doilea, ca martor. Ciocniră la ușa remizei, unde-l știau pe administrator, după care așteptară un timp. Dar cum nu primiră nici un răspuns, Gillon o porni pe la margi-

nea zidului — călcînd ca pe ochi pe cărbuni și ardezie, să nu scîrțîie și să-și trădeze prezența — pînă ajunse la o fereastră. Tartorul se afla la masa de lucru. Se întoarse la ușă, bătu, și din nou, aceeași tăcere. Atunci o împinse și păși înăuntru. Brothcock nu-și ridică ochii să îl privească.

— Am venit, Sir, să vă prezint cererea... De-abia atunci își înălță și celălalt fruntea.

— Cine ți-a-ngăduit să-mi deschizi ușa?

— Am bătut de două ori, și cînd am văzut că nu ne răspundeți...

— Ai bătut! Ca și cînd eu aș veni să-ți bat vreodată în ușă... Ești Cameron?

— Da.

— Mare deștept te mai crezi, așa e? Dacă aș veni la tine, în casă, ce zici tu, aș da buzna?

— Credeam, sir, că...

— Răspunde-mi la întrebare! Gillon se forța să nu-i ocolească privirea. Nu poți, așa e?

— ...da' ăsta-i birou, un loc public...

— Ajunge cu balivernele, i-o tăie Brothcock, răsucindu-se cu scaun cu tot, spre a-l asculta pe Gillon cu spatele. Spune ce vrei.

Gillon începu să citească pe nerăsuflate, însă pe cît mai limpede cu putință:

— Fiind grav accidentat în timpul prestării serviciului la mina Lord Fyffe 1, a Companiei de Exploatări Minere și Metalifere din Pitmungo...

— Sări peste asta, îl zori Brothcock.

— Prin prezenta solicit Companiei despăgubiri corespunzătoare — respectiv spitalizarea și salariile subsemnatului pe întreaga perioadă de incapacitare, datorată rănii pricinuite de un anume Elphinstone care, în vizită prin mină, mi-a sfîrtecat umărul cu un picon. Conform deciziilor Coroanei, care reglementează exploatările miniere...

— Decizii? tună Brothcock, a cărui ceafă se făcuse cărămizie. Astea' le luăm noi, aici, pricepi, bă? Și, pe încetul, începu să se răsucească cu jilțul.

— ...precum și acordarea de ajutoare în cazuri de accidente survenite în timpul serviciului, din cauza neglijenței susnumitei Companii, reclamantul cere o despăgubire onorabilă, în valoare de patru sute de lire, încheie Gillon.

Între timp, administratorul se întorsese complet cu fața, astfel că Gillon îi strecură jalba în mînă, lucru pe care Brothcock se prefăcu a nu-l observa.

— La o sută de lire, aș mai fi rîs, pricepi, bă ? Mai era loc de tocmeală, de aiureală. Da' patru sute dă lire ! ! ! răbufni ridicîndu-se de pe scaun.

De-abia în picioare și scăpărînd de mînie îți dădeai seama cîtai namila îți stă dinainte. Sub stratul gros de grăsime, mocnea o putere de zmeu, care nu aștepta decît să fie ațîțată.

— Patru sute ! repetă el. Asta mă supără, mă scoate din fire. Așa că o să te scot frumușel dîn birou, că tot ai intrat pă nepusă masă ; numa' să-mi spui, cum ai vrea să ieși ? Cu-n picior în fund sau în vintre ? Alegeți, domnule Cameron. Și vorbind, se apropia amenințător de Gillon, care se trăgea înapoi.

— V-am dat cererea. O aveți în mînă.

Brothcock o făcu mototol, deschise capacul godinului, aruncă jalba în flăcări, urmărind-o cum arde.

— Care cerere, bă ? N-am primit nici una, se întoarse la Gillon rînjind.

— A văzut-o martorul cum ați luat-o. Și v-a și auzit.

Walter Bone clătină din cap în semn de încuviințare.

— Atunci martorul minte. Și cine-ți închipui c-o să fie crezut ? Eu sau el ? se zborși, apropiindu-se și mai mult de Gillon. Zilele trecute l-am zvîrlit pe nătărăul de fii-tu pe trepte, acum ți-a venit rîndul ție.

— Dacă-l atingi pe acest om, șuieră Walter Bone cu un glas ca de crivăț, îți înfig tîrnăcopul exact în locu' unde l-a străpuns mucosu' pe el.

— Și tu, lepră ? răcni Brothcock și, răsucindu-se ca un arc, îl pocni pe Walter în coaste, proiectîndu-l prin ușă, pe treptele de-afară, pe care se rostogoli precum Jem.

Omul se lovise cumplit și nici pentru Gillon, cu un singur braț teafăr, nu a fost lesne să-l ridice de jos. Făcu el semne la cîteva lucrătoare, care tocmai cărau niște căpriori de susținere, la colivia de coborît în mînă, dar cum văzuseră cele întîmplate, refuzară să ajute victima administratorului, mai ales cînd acesta putea să le zărească pe geam.

— Cum te simți, Walter ? Te doare rău ?

— Lua-l-ar dracu! înjură celălalt, hulind pentru prima oară de cînd îl cunoștea Gillon. De ridicat, mă pot ridica, dar mi-a rupt coasta, mișelul.

— A fost o lovitură nimicitoare.

— Da, și asta nu-i ultima...

— Ci din contră, prima. Ar trebui, Walter, să-l dai și tu în judecată.

— Nu, nu, se opuse Bone. Era teribil de tulburat. Mai întîi procesul tău, omule. Deocamdată ne-ajunge unul. Să nu ne pierdem în alte treburi, neglijînd-o pe cea mai de frunte.

Judeca înțelept, recunoscu Gillon. În situația lor, trebuia să se împace și cu coastele și cu mîndria rănite.

— Ai să m-ajuți să scriu scrisoarea către domnul MacDonald? Încă nu mă pot folosi de mînă.

— Sigur, de-oi fi în stare. Dar mai întîi să ajungem acasă.

Traversară fostul Teren de Sport, mergînd încet și cu anevoie, orice răsuflare însemnînd o durere ascuțită și aprigă pentru Walter Bone.

— Te rog un lucru, îl auzi Gillon, rostind printre gîfîieli. Nu le spune feciorilor mei ce-am pățit. S-ar putea să-și piardă careva cumpătul și să facă vreo dandana, ori asta n-ar fi deloc potrivit în clipa de față. Gillon îl asigură că nu va sufla o vorbă și, după ce mai merseră o bucată, în ciuda durerilor și a necazului, pufniră în rîs, cu gîndul la starea lor jalnică — amîndoi dărîmați, de-abia în stare să treacă peste gropile de pe drum, dar gata să pornească o revoluție.

— Spune-mi, Walter, l-ai fi lovit cu piconul?

— Nici nu-l aveam la mine.

— Dar de-l aveai?

— Nu. N-aș înfige tîrnăcopu' într-un om.

„Ce om cumsecade!" îl admiră Gillon.

— Rău îmi pare de ce ți s-a întîmplat.

— De ce? Doar nu era să stau ca o stană de piatră...

Odată ajunși acasă, doamna Bone își obloji soțul într-un cearceaf vechi, de parcă era o mumie, imobilizîndu-i coasta cea ruptă și domolind totodată durerea.

— Minerii nu pier dintr-o nimica toată ca asta, o auzi Gillon spunînd. De s-ar așeza să zacă la pat, de cîte ori le plesnește o coastă, plesnesc și ei de foame. Așa încît Walter Bone se apucă pe dată de lucru, ascuțind pana de gîscă și subțiind cerneala cu apă.

— Cum adresezi o scrisoare trimisă unui clănțău de avocat ? întrebă el.

— Clănțău, nicidecum. Poate domnului jurist sau consilier...

— Spuneți-i „Domnului avocat pledant", sugeră soția lui Bone. Dar pînă la urmă se fixară la „Onorabilului Angus MacDonald", și începură răvașul cu „Stimate Sir", după care îi relatară pe larg cele întîmplate, cu respingerea cererii pentru despăgubire, rugîndu-l să pornească procesul împotriva Lordului Fyffe.

Cînd terminară epistola, se înserase de-a binelea, însă Gillon ținu morțiș s-o expedieze fără zăbavă, așa încît îi ceru lui Sam s-o purceadă pe jos, cale de cinci mile, cît era pînă în Easter Mungo, și s-o pună acolo, la poștă, unde nu avea cum să fie deschisă și cenzurată de către cerberii Companiei, care cotrobăiau orice corespondență în Pitmungo. După ce încredință plicul în mîinile sigure ale feciorului, Gillon se duse acasă ; acum nu-i mai rămînea decît să aștepte ca balanța justiției să-i cîntărească jalba și să-i facă dreptate.

Riposta veni mai degrabă de cît s-ar fi așteptat, și-i luă pe nepregătite. Nimeni din tîrg nu văzu grefierul venind cu citația sau plecînd, așa că nu se putu stabili cînd primise Lordul Fyffe bucuria dar, judecînd după represalii, mulți se întrebau dacă împuternicitul justiției mai apucase să iasă cu viață din conacul din Brumbie Hill.

Poate hîrtia fusese înmînată într-un ceas rău ales — tocmai la picoteala de după prînz, cînd sticla de Porto fusese băută și se pregătea așternutul, pentru siesta lordului ghiftuit. Sau în alt moment, la fel de nepotrivit. Dar oricînd și oricare va fi fost acela, consecințele au venit ca un trăsnet — cumplite și nimicitoare.

În aceeași după amiază, odată cu ieșirea oamenilor din tură, Lordul a dispus închiderea minelor, de la cele mai mari, ca Lord Fyffe 1 și Lady Jane 2, pînă la cele mărunte, astfel că o mie trei sute de lucrători — bărbați, femei și copii rămaseră fără slujbă, iar a doua zi dimineață, apăru următorul anunț, lipit la intrarea tuturor minelor :

Către toți angajații mei.

Un miner dintre voi a socotit nimerit să-și cheme stăpînul dinaintea justiției, ca pe un infractor de rînd, riscînd prin aceasta să distrugă raporturile statornicite între el și angajați, atît la vreme de bine cît și la rău. După cum vă e cunoscut, Compania Pitmungo, spre deosebire de cele mai multe întreprinderi de aceeași natură, s-a arătat cum nu se poate mai generoasă în privința despăgubirii acelora dintre voi care au avut nenorocul să sufere accidente în timpul serviciului. E bine s-o știți cu toții cum că n-a existat o singură catastrofă în mină care să nu fie resimțită și în Brumbie Hill, unde s-au înălțat rugăciuni pentru însănătoșirea minerului vătămat și s-au luat măsuri de urgență în vederea ajutorării acestuia.

Relațiile dintre stăpîn și angajați au fost — după cum Lordul vostru dorește din inimă să o creadă — asemenea celor ce dăinuiesc între un părinte și fiii săi, fiecare contribuind, în măsura și felul său, la propășirea familiei. Ori aceste relații au fost terfelite. Unul din fii și-a dovedit necredința, rănindu-și părintele cum nu se mai poate. Și, ca în orice familie, cînd cineva e rănit, toți suferă în jurul său, mai ales cînd cel încercat este însuși părintele. Pînă la retragerea nerușinatei provocări și a radierii ei din registrele tribunalului, toate minele vor rămîne închise.

În spiritul încrederii reciproce, în credința că Dumnezeu va reuni familia noastră, în prezent dezbinată, astfel ca tată și fiu să conviețuiască din nou în pace, ca și în trecut, vă binecuvîntez și mă rog Proniei să vă redea iarăși munca.

Fyffe.

5

De cînd exista Pitmungo nu se pomeniseră zile desfătătoare ca cele de acum, mai întîi fiindcă datorită întreruperii lucrului, toți bărbații se bucurau să fie împreună, și apoi, pentru că se aflau în iunie, și se arăta în sfîrșit drăguțul de soare. De mici copii, minerii nu mai trăiseră un iunie sub lumina binefăcătoare a tăriei albastre.

Din nou iarna fusese îngenuncheată, tocmai cînd se credea că Domnul uitase să-i mai trimită primăvara în cale. Din martie și pînă acum, hoarde pestrițe și apăsătoare de nori stăpîniseră cerul, mînate de vînturile neostoite din nord, și atît de încărcate cu fulgi de zăpadă încît, copleșite de povara omătului, păreau uneori să-și caute reazim pe fruntea înaltă a Măgurii. Cînd și cînd se mai ivea o spărtură în ceața lor încîlcită, prin care, pentru cîteva clipe, se prelingea un albastru neprihănit. Dar pe urmă, din nou se uneau nămeții plutitori și ursuzi, coborîndu-se atît de jos, încît bieții oameni ameţeau, buimăciți. Soarele-și trimitea mesagerii cu sulițe înfierbîntate pînă și în colțurile apărate de umbră, unde zăpada încă mai dăinuia, topind-o și prefăcînd-o în zeamă îndoită cu zgură. Peste tot șiroia apa — printre bolovanii potecilor, pe ulițe și prin curți, dezmorțind funinginea înghețată și tîrînd-o cu ea. Dar trecu și năvala apei, și locul prinse a se zbici, de sus, de pe Măgură, pînă în Tîrgu Văii. Și atunci se deschiseră toate ferestrele, iar adierea molcomă, încropită de soare, începu să alunge din case acreala și miasmele iernii. Pe așa vreme, cine se mai sinchisea de închiderea minelor?! De cum apărea soarele, toți năvăleau din odăițele strîmte și ieșeau să-l întîmpine, lăsîndu-se mîngîiați de razele lui, aproape vrăjiți, incapabili să miște, îndeplinind, fără s-o bănuiască, străvechiul rit al druizilor, încremenind sub puterea dătătoare de viață a astrului. Cît de mult tînjiseră după dezmierdările-i aurite, biruindu-și cu anii nevoia înnăscută și dorul de el. În locul norilor și al obidei, peste tîrg plutea acum sărbătoarea, bucuria și indiferența. Oamenii se urcau zilnic pînă în Tosh Mungo — Măgureni și Văleni de-a valma, nu dezbinați ca în alte dăți — pentru a-i strînge mîna lui Gillon și a-l asigura că-s de partea lui și a luptei pe care o pornise. Cîțiva cerberi ai Companiei îi treceau pe o listă pe cei care defilau pe la Gillon, pînă cînd, unul din ei se smoli pe față cu praf de cărbune, devenind, lucru atît de obișnuit la mineri, o mască fără identitate, iar iscoadele bătură în retragere. După el se boiră și alții cu zgură și, la scurt timp, o mînă de cărbunari, cu chipuri ca de tăciune și cu șepcile trase pe ochi, dădură o raită prin „arhiva" administrației și șterpeliră denunțătoarele liste. După aceea gustară și mai din plin zilele scăldate de soare și mulțumirea de a trăi strîns uniți.

Doreau și așteptau cu toții răsplata lui Gillon, deși, după cum observase chiar el, încă nu le trecuse paraponul cu Terenul de Sport și nici nu renunțaseră la speranța de a-l vedea iar al lor.

— O să-ți plătească, ticălosu' împuțit, n-avea frică. Da' fă cumva să ni-l dea și p-ăla înapoi, îi spuneau rînd pe rînd, arătînd către fostul gazon.

Principalul subiect de discuții rămînea însă „dania", și nici nu s-ar fi putut altfel, cînd aproape nu exista o familie care să nu fi așteptat zile și săptămîni întregi la mila stăpînului, veșnic nesiguri de îndurarea lui.

— Ooo, ce n-aș fi dat să apuce și taică-miu ceasul ăsta, să vadă că și-a găsit lordu' nașu, se tînguia un puști de miner. Rob Hope, îți mai aduci aminte de el? Și-a pierdut o mînă și a murit de foame, fiindcă n-a vrut să primească nici o firimitură dată de noi. Îmi vine să plîng, nu alta. Cît s-a mai tîrît, amărîtu', pînă în Brumbie Hill, punîndu-și jalba pe o tavă, la ușă, ca să-i arunce, pînă la urmă, numai cinci lire...

Și povestirile nu mai conteneau, pentru că fiecare familie părea să fi mîncat din aceeași papară. Pînă și Maggie era mișcată, fiindcă știa că cele auzite sînt adevăruri, și numai printr-un mare noroc, Cameronii nu gustaseră încă din aceste amaruri. Chiar acum, de aveau să se încurce ițele, le rămînea pușculița. Ori care alții, în Pitmungo, aveau un asemenea reazim ?

Pe măsură ce trecea timpul, gîndurile și judecata li se limpezeau tot mai mult, contemplînd lucrurile în adevărata lor perspectivă. Nu ajutorul lui Gillon îl supăra cel mai mult pe stăpînul lor, ci faptul că îndrăznise să i-l ceară de la obraz, amenințîndu-i dreptul său de „părinte", de a decide dacă să-i dea și cît anume, în cazul fericit cînd se hotăra să-l despăgubească. Adevărata luptă se dădea deci nu atît între cei doi oameni, cît între năravurile învechite și dorința de a le îngropa și înlocui cu precepte noi, echitabile. Ori cînd trebuiau hotărîte lucruri atît de importante, ce mai conta un picon înfipt într-un umăr și suferința lui Gillon ?

Verdictul avea să-l dea tribunalul, dar el atîrna și de alți factori, dintre care cel mai deciziv erau banii, la care pînă acum nimeni nu se gîndise. Fiecare zi de nelucru îi păgubea pe mineri de vreo cîțiva șilingi, pe cînd pe boierii din Brumbie Hill — pe domnul C.P.S. Farquhar — cum începuseră a-l numi oamenii — și pe lun-

gana și uscata lui soață — Lady Jane Tosh Mungo — de sute de lire. Așadar, rămînea de văzut cît de mult avea să reziste mîndria în fața daunelor crescînde.

— Uite ce, dac-aș fi io în situația asta, nici că mi-aș bate capu' prea mult, grăi Archie Japp, sosit și el să-l vadă pe Gillon. Japp — omul care-i mîncase atîția ani sufletul ! Ai cuvîntu' că nu mi-aș face, ca'mneata, zile fripte, continuă el. Io îi cunosc mai bine cîte le poate pielea. Și ascult-aici ; cînd ăi dă la Londra nu și-or primi o vreme plocoanele — adică dividendele, cum le zice — ai să vezi ce mai scrisorele or să curgă în Pitmungo. Fiindcă 'mnealor au năravuri de care nu se lipsesc cu una cu două, și-astea costă ; pricepi ? De n-ar fi cocoana de față, ți-aș înșira v'o două din iele, ca să-ți faci o idee...

— Ei, asta-i ! Dă-i drumul, doar nu sînt copil, îl încurajă Maggie.

Japp rămase o vreme pe gînduri. Și de n-ar fi fost așa tuciuriu — un adevărat pict, cum îl numea Maggie — s-ar fi zis că roșise la față.

— O să rămîneți cu gura căscată cînd voi spune că unu din boiernași ține ditamai casa — o hardughie, ce mai ! — numa' și numa' pentru boboci dă...

— Mare lucru ! i-o luă Maggie înainte. Parc-ar fi greu să-mi închipui ce fel de boboci !

— Ai înțeles și 'mneata ? Da, băieți.

— Oooo !

— Și încă aleși pe sprînceană. Și toți îmbrăcați în atlaz și țesături fine, ca femeile, ce mai calea valea.

În cameră se pogorî o tăcere de criptă.

— Să-mi fie cu iertăciune, da, deh 'mneata m-ai împins să vorbesc... nu c-aș fi io un bîrfitor din fire, da' le știu și mi-ați zis să-i dau drumu...

— Va să zică pe astea merg banii noștri, se răzvrăti Gillon.

— D-aia e bine să le mai știi, ca să lupți cu și mai mult foc, grăi Japp. Și foștii vrăjmași își strînseră mîna.

— Oare ce-or fi făcînd cu ei ? zise Maggie după plecarea lui Japp.

— Cine cu cine ? se întoarse Gillon la ea.

— Bărbatu' cu băieții din casă...

Chiar așa, chibzui Gillon, nesigur ce să-i răspundă, dar și inciudat de întrebare, deoarece îi fura mintea de

la discursul pe care și-l plăsmuia pe tăcute. Trebuie să-l aibă gata făcut cînd va fi chemat să-l rostească, spre a-și aduna oamenii în jur, nu să-l ia ca din oală și să nu poată lega două vorbe.

— Iaca nu știu ce-or fi făcînd, se dădu el bătut. Dar în nici un caz ceva sănătos.

— Poate ai procedat bine, vreau să zic cu procesu'...

— Ei, bravo. Aici mi-ai plăcut. După ce fiecare om din Pitmungo ia tot dealul în piept ca să-mi spuie, cu gura lui, că mă sprijină, binevoiește să se pronunțe acum și nevastă-mea că poate n-am sbîrcit-o prea rău. Asta merită o adunare a familiei.

Și totuși, lucru de necrezut, singurul care-și arăta neîncrederea în rezultatul final al luptei, era Henry Selkirk.

— Îți amintești ce-ți spuneam despre binefăcătorii noștri din Edinburgh, cum că habar n-au ce e foamea? Iată, mi se adeveresc vorbele. N-au ales timpul potrivit pentru deschiderea acțiunii. Nici n-a început bine lupta, și pe oameni îi și apasă nevoile.

Afirmația sa îl sperie pe Gillon, care începu să măsoare cu pasul toate ulițele din jur. Timpul declanșării atacului nu fusese bine ales. În grădinile din spatele caselor se plantaseră cartofii, sfecla și rapița, precum și salata, fasolea și alte legume, dar acestea din urmă încă nu răsăriseră, ba chiar puteau fi distruse de un îngheț, fără a mai pune la socoteală că mai trebuiau multe săptămîni pînă a le vedea coapte, bune de pus pe masă, sau în cămară, ori făcute conserve și murături. Dacă minele se închideau în august, sau în septembrie, oamenii ar fi trăit luni de zile din produsul grădinilor, pînă s-ar fi vîndut cărbunele scos și, de voie ori de nevoie, trebuia săpat altul. Dar așa, pe ce puteau pune gura, afară de ridichile coapte? Ori asta însemna prea puțin pînă și pentru mineri. Tot cam atunci își trase și băcănia Companiei obloanele, firește, din ordinul Lordului, precum și brutăria, așa că se termină cu tîrguiala pe credit, lucru nemaiauzit în Pitmungo, unde îndatorarea la „Jecmăneala Calicilor“ fusese dintotdeauna încurajată, ca un mijloc de a-i lega și mai mult pe mineri de Companie. Pentru prima oară Gillon se simți încolțit de îndoieli, pînă într-o zi cînd i se înmînă o scrisoare secretă, sosită din Cowdenbeath.

Stimate Cameron,

Să nu îți închipui că nu știm prin ce treci. Greaua dumitale încercare nu este prima în istoria Scoției. În schimb, e prima care va reuși.

Ori o mare izbîndă — ca aceea care te așteaptă — cere imens curaj, precum și puterea de a rezista. Nimic de preț nu se obține ușor. Paguba dumitale e mare, dar a lor și mai mare. Iar la vreme de restriște e mîngîietor să-ți amintești acest lucru. Cedarea dumitale ar fi o mare înjosire, pe cînd a lor, o nimica toată. E și aceasta o îmbărbătare, pe care trebuie s-o ai în vedere. Pentru noi toți de aici, factorii de mai sus înseamnă succes. Să fii pe deplin convins că nu ești singur în luptă. Te urmăresc ochii minerilor din întreaga Scoție, precum și nădejdile ce și le-au pus în dumneata și în frații lor din Pitmungo.

Camaradul vostru,

Keir Hardie

Scrisoarea s-a copiat în zeci și zeci de exemplare, care s-au împărțit prin ulițele și casele din Pitmungo.

— Or să ne ajute, să vedeți, glăsuia Walter Bone. Uniunea Minerilor Scoțieni ne va întinde mîna, ca să ieșim din strîmtoare.

Ciudată i se părea lui Gillon această pritoceală și răsturnare a ideilor prin care tot ce fusese întunecat și de nepătruns — ba chiar neplăcut și primejdios — era dintr-odată privit în cu totul altă lumină. În urmă cu cîteva luni, cuvîntul „uniune“ îi înspăimînta pe mineri, pentru ca azi să-și dea seama că numai prin unitate se puteau mîntui, și să vorbească de ea nu ca despre o revelație sau o concepție nouă, ci ca de un adevăr străvechi pe care doar un neghiob sau un orb l-ar respinge. Domnia dreptății — spre asta se năzuia. Așa încît nu era de mirare cum de unul ca Archie Japp se dădea de ceasul morții să afle în ce chip se poate organiza și în Pitmungo o filială a Uniunii, sau cum Andy Begg, fostul bătăuș în slujba Companiei, urcînd dealul cu răsuflarea la gură, cerea sus și tare ca, la ceasul marilor socoteli, să-i fie dat lui pe mînă Brothcock, să-l scarpine — sau mai exact să îl scarmene — după legea sa.

Pe atunci Gillon mai avea încă chef de șotii.

— Mai sînt și alții, care s-au înscris dinainte, îi răspunse lui Begg, zîmbindu-i hîtru. Dar cum ești mai vechi în slujbă, fie, ține-l pe Brothcock pentru sufletul tău.

Și spunînd acestea, se simți încolțit de trufia puterii, ceea ce-l puse pe gînduri, mîniat pe el însuși.

6

După primele săptămîni ale lunii iunie, lipsurile începură să se întețească. Noroc cu rapița și butoiașele cu ovăz, rămase din timpul iernii, cu care-și mai astîmpărau foamea. Principala masă a zilei era fiertura de rapiță, amestecată cu făină de ovăz, o zeamă lungă din care mîncau încă pe săturate. Pe dealuri începuse a se ivi păpădia — pre numele-i nobil Taraxacum Officinale — dar oricum i s-ar fi spus, prindea bine ca salată, ori fiartă, sau înăbușită, cu puțin sos, dacă aveai cu ce-l pregăti și pe ăsta. Un alt fel, încropit tot la vremi de bejenie, era așa zisa „zeamă de cotcodac", adică supă de pasăre fără carne de pasăre, ci doar buruieni fierte, numai că era tare acră și făcea prăpăd în stomac.

— Acum le-a venit rîndul femeilor ; să vă țineți bine cînd or căsca pliscul, anunță Henry Selkirk. Le-am auzit și prin alte locuri, și nu le poți condamna. Cînd țîncii zbiară de foame și adorm smiorcăindu-se ca să uite de ea, te crucești cît de mic poate deveni idealul cel mai măreț.

— Ooo, sînt femei cumsecade, le apără Sam. Știm și noi ce înseamnă să rabzi, dar vor sta neclintite alături de tata.

— Numai îmbuibaților le e frică de foame, se amestecă Andrew. Dar noi sîntem deprinși cu lihneala.

— Hămeseală de bună voie ? îi înțepă Selkirk.

Și asta îi călcă pe nervi. La urma urmei ce urmărea, zădărîndu-i ? De ce le turna apă peste orice scînteie a nădejdii ?

— La ce dracu vorbești așa ? Nimeni nu flămînzește de bună voie, îl încolți Sam. Singur tata hotărăște ce va avea de făcut. Numai el poate să retragă acțiunea, numai că n-are de gînd să o facă.

— Nu, nu ; nevestele n-o să-și trădeze bărbații, îi domoli Gillon, cu ochii la Maggie, care știa că nu crede în spusele lui.

Dar și aici trebuia avut în vedere disprețul ei pentru femeile din Pitmungo, cînd era vorba de lipsuri și renunțări.

Dar duminică, la biserică, zări sau, mai exact, intui primele ocheade întrebătoare, ba unele chiar închiondorate și acuzatoare, din partea bătrînelor, care nu pricepeau de ce îi făcuse un asemenea pocinog lordului sau lor înșile, răsturnîndu-le cumpăna de nădejde a vieții. Predica zilei era pe cît de veche pe tot atît de pusă la încercare de către cuviosul MacCurry, care-și cunoștea locul în orînduiala lucrurilor de pe pămînt. În lumea aceasta, există o scară — nu de lemn, preciză el silabisind — ci o scară ce duce pînă la ceruri, și pe ea, orice muritor își are o treaptă. În nemărginita-i înțelepciune, Dumnezeu așază pe fiecare pe treapta ce-o merită, lucru de care își dă seama și omul, fiindcă o dată statornicit pe ea, se simte fericit și împăcat cu viața și îndatoririle ce-i revin. A-ți cunoaște propriul tău loc pe scară înseamnă suprema satisfacție rezervată omului. E păcat mare să te întinzi mai sus de cît ți-a fost dat, deoarece, cînd Domnul te-a fixat pe o treaptă, a ales-o pe cea mai înaltă pentru însușirile cu care te-a investit, și pe a căror măsură ai datoria să îți duci viața. Un alt păcat și mai mare este acela al nesăbuitelor aspirații — cum ar fi setea de propășire, năzuirea după o treaptă și mai înaltă pe scară, cățărîndu-te peste făpturi așezate de mîna Domnului mai presus decît tine. E o încercare vană, care poate culmina cu dezastre, fiindcă sădește în om neliniște și nemulțumire, destrămîndu-i armonia din suflet și certîndu-l cu rînduiala lumii. Mai devreme sau mai tîrziu, însăși viața îi pedepsește, zdrobindu-i în mii de fărîme pe acești păcătoși.

Credincioșii începură a-și întoarce capetele spre Gillon. Jemmie se ridică și ieși din biserică. Văzîndu-l, cuviosul MacCurry, își întrerupse anatema, holbîndu-se după Jemmie, cu ochii ieșiți din orbite, implorînd parcă Pronia să-l îndepărteze pe tînărul păcătos, trimițînd atunci și pe loc, un trăsnet asupra lui. După Jem se sculă și Sam, iar din partea opusă, Sarah Cameron-Bone.

— Iartă-mă că nu te urmez. Aș face-o de-aș avea cu ce, îi spuse Sandy Bone, și nu pe șoptite, ci în gura mare, de-l auziră toți cei de față. Eu cam pe ce treaptă mă aflu, părinte, cînd nu am picioare, pe ce să mă sprijin?

Gillon rămase în strană, aprins de rușine din pricina neplăcutului incident. Dar nu după mult, și spre marea-i surprindere, Andrew, care ședea lîngă Maggie, se ridică și el, împurpurat la față ca și taică-său, și plecă. Îi mai urmară și alții exemplul, însă puțini la număr. Protestul era pe față, ca și efectul predicii asupra unora dintre credincioși. La ieșire, o băbuță, aproape cu totul străină lui Gillon, îl opri și-l luă în răspăr.

— Da' cine te-oi fi crezînd, pentru Dumnezeu Sfîntu', și ce ți-oi fi ridicînd nasul așa de sus? De ce nu ți-oi fi luînd tălpășița să avem liniște? Pe Gillon îl ardeau vorbele, cît și căutătura vrăjmașă a ochilor ei albaștri, veșteji și spălăciți, ca două talere parcă prea mult spălate. Ai idee de suferințele ce ni le-ai adus, numai ca să-ți răzbuni trufia și să-ți umfli doldora buzunarele?

Fără să vrea, observă și alte capete, mai toate tot de bătrîni, clătinîndu-se aprobatoare, precum și privirile scînteind cu o dușmănie greu de ascuns.

Tot în pragul bisericii, îl încolțiră întrebările în legătură cu soarta procesului și data primei înfățișări. În sufletul lor, oamenii erau pe deplin convinși că odată începute dezbaterile, în tribunal, se vor redeschide și minele, conflictul fiind terminat. Dar din păcate, Gillon nu prea știa ce răspuns să le dea pentru că nu era la curent cu mersul formalităților. De la MacDonald nu primise nici o înștiințare. Așa încît nu-i rămînea decît să aștepte, fără să aibă cea mai vagă idee cîtă vreme cereau demersurile începute.

— S-au făcut toate formele, nu? îl încolți un glas.

— Cred că da, răspunse Gillon în dodii.

— Cum, nu ești sigur? îl înțepă altul.

— Știu numai că am un avocat de toată isprava, care-și cunoaște pe de rost datoria.

— Măcar de-ar fi așa, fiindcă a cam început să ne ghioraie mațele.

— Nici ale noastre nu sînt mai pline.

Între timp se obișnuiseră și cu soarele, iar bucuria tihnei scădea treptat. Conflictul stîrnit nu le cerea nici

o participare, nici un efort. Bătălia se dădea în tribunal și birourile de avocați, departe de ei, astfel că lor nu le rămînea decît tîndăleala prin fața porților și veșnica așteptare. Cîțiva se apucară de braconaj, strecurîndu-se noaptea pe dealurile Lomond, de unde se întorceau cu păstrăvi de rîu, cu potîrniche și chiar cu iepuri, prinși în capcană ; cei mai cutezători — sau mai precis, disperații — dădeau iama prin turmele adormite și șterpeleau miei. Majoritatea ședeau însă la soare, proptind porțile și fumînd din mahorca tot mai împuținată, ascultînd șuierele și huruitului continuu al concasoarelor de peste gîrlă, adică din Wester Mungo, unde, după cîte auziseră, era de lucru ca niciodată.

— Iacătă, am venit la tine să mă-nveți ce să fac, îi spuse Gillon nevestei.

Din seara cînd Maggie îl mușcase pe Sam de mînă, nu o întrebase o vorbă despre tot ce se petrecea în Pitmungo.

— La ce mă întrebi ? Nu știu. Tu ai intrat în gura lupului și tot tu trebui' să ieși.

— Nu la mine mi-e gîndul. Ci cum să-i scot pe ceilalți.

— Nu poți să-mpaci și capra și varza, așa cum dorești mereu.

— Am venit să-ți cer sfatul, vorbi moale, îndreptîndu-se către geam și privind, prin zăbranicul înserării, pinul scoțian ce-și legăna crengile. Nu o dată, în nopți de nesomn, cînd auzea foșnetul ramurilor, se vedea spînzurat de una din ele. Nu mai pot îndura căutătura lor învrăjbită, cînd dau cu ochii de mine, pe uliță, continuă cu durere. Și nici țipetele copiilor cerînd de mîncare. Pînă și noaptea-i aud tînguindu-se.

— Atunci n-ai decît să te duci acasă la lord și să-ți iei vorbele înapoi.

— Și cum m-aș mai întoarce cu fruntea sus ? Nu. Asta nu pot s-o fac.

— Ai gîtul chiar așa de țeapăn ? Ești robul mîndriei ?

— Nu mai e vorba de mîndria mea, și o știi foarte bine. Acum înfruntarea-i pe față, între noi, minerii, și el. Cine e acest om care crede că are dreptul să ne ia Terenul de Sport, fără ca nimeni să sufle o vorbă ? Îți dai seama ce-nseamnă acest lucru ? Să ne văduvească de un bun moștenit din strămoși, iar noi să ne prefacem

a zîmbi, împăcaţi? Ţi-am spus şi ţi-o mai repet, Meg, am ajuns la capătul îndurării. Nu mai pot vieţui într-un loc unde trebuie să zîmbim cînd primim ciomege în cap. Cu acest zîmbet nu mă pot împăca.

Maggie îşi puse lucrul de-o parte, se ridică de pe scaun şi veni lîngă el. Nu îl atinse, dar o simţea într-altfel, aproape.

— Înţeleg. Fiecare cu propria sa mîndrie, numai că el e chemat să răspundă de o afacere de un milion de lire. Ai numărat navele, omule?

— La ce-aş mai face-o acum?

— Doar n-oi fi crezînd că i-ar fi dat mîna să închidă minele dacă erau vapoare la chei?

Există momente cînd, auzind adevărul, îţi dai seama că eşti un nătîng, fără s-o recunoşti cu glas tare, ci faţă de tine, care simţi clocotul revelaţiei în întreaga-ţi fiinţă, cum se întîmplă şi cu Gillon. Fusese un neghiob în tot ce gîndise, şi în tot ce făcuse.

În anotimpul cel mai precar, cînd oamenii de-abia îşi tîrau zilele, îi mînase către dezastru. Cînd toate avantajele erau de partea Lordului Fyffe, el se găsise să-l cheme în faţa justiţiei, să-i declare război, lăsîndu-l să-şi aleagă cîmpul de luptă şi să se înarmeze pînă în dinţi. Era nedrept să-l condamne pe avocatul MacDonald, un om trăit la oraş, care nu putea să cunoască realităţile dintr-un tîrg de mineri, ca Pitmungo. Marea vină cădea pe el, care, împins de ambiţie, închisese ochii în faţa lor. Îi venea să se pălmuiască. Auzi, să-i facă pe oameni să sufere timp de o lună, fără nici un folos!

— Cînd oi vedea grămădindu-se vapoarele în port, o auzi iar pe Maggie, fii sigur că lordul o să găsească o portiţă ca să-l pună pe Brothcock să desferece minele. Şi oamenii se vor duce la lucru, ţine minte, Gillon, ce-ţi spun; poate nu chiar de voie, dar împinşi de femei şi de copii. Şi totul va fi ca mai înainte.

— Dar procesul? Pesemne că ai uitat de el... Fiindcă pînă la urmă tot l-am fi cîştigat, şi i-am fi pus botniţă lordului, să nu mai repete ce-a făcut cu mine...

— Îţi închipui tu asta? grăi Maggie scuturînd din cap cu tristeţe, dacă nu chiar cu duioşie. Oare cîţi Gillon Cameron crezi că există în Pitmungo?

Se întoarse de la fereastră şi o întrebă iar:

— Şi-atunci, care e sfatul tău?

— Ooo, Dumnezeule! Apucă-te, Gillon, de treabă. Trimite pe cineva sus, pe Măgură, să vadă cîte vapoare se află în port, ca să știi la ce să te aștepți.

Și din nou se simți un nătîng.

Era o noapte de ploaie și zgribuleală, să nu fi dat nici un cîine afară, darmite să trimeți un suflet de om în harapnicul vîntului și al stropilor de pe Măgură.

— Pe-o vreme ca asta n-o să poată număra navele în port, căută Gillon s-o abată pe Maggie de la hotărîrea ce-o luase.

— Atunci n-are decît să coboare pe chei, de unde le vede. Ce Dumnezeu, Gillon, cînd auzi țîncii cum bocesc noaptea după mîncare, tu nu ai inimă să trimiți pe careva din ai noștri să ia puțină apă la tălpi?

Avea dreptate, socoti el. Mila lui nu era decît slăbiciune. Jemmie ședea lîngă vatra aproape stinsă, ghemuit ca o minge.

— Nu vreau să mă duc, tată, se scînci el.

— Și de ce, mă rog? îl întrebă cu voce severă.

Bine zicea Maggie că arătase prea multă îngăduință, trecînd cu vederea orice greșeală. Dar se terminase cu toanele și cu huzurul. De acum priveau viața în față.

— Nu mă simt bine, tată, se tîngui Jem.

— Nu te simți bine? Dar te-ai gîndit la copiii din Pitmungo, cam cum le-o fi la ceasul acesta? Ai aflat de băiatul pe care l-au găsit ieri în spatele uliței Moncrieff, mîncînd lut cu pumnul? Jemmie dădu din cap negativ. Sărmanul de el, continuă Gillon, spunea că de-o săptămînă, sau chiar și mai bine, se tot îndoapă cu lut ca să-și umple mațele cu ceva. Ridică-te, îi porunci fiului. Și Jem se execută fără șovăire. Nu pari deloc bolnav.

— Poate nu se vede, dar zău că nu mi-e bine.

Tocmai atunci apăru și Maggie, care se duse la el și-i pipăi fruntea și obrajii.

— N-ai nimic, decretă maică-sa. Da' ia du-te în fața oglinzii. Jemmie străbătu camera, împleticindu-se pe picioare. Și acuma răspunde-mi la ce te întreb, îl somă ea. Dacă ar fi fost vreun meci la Cowdenbeath, un campionat, cum îi ziceți voi, ai fi întins-o pînă acolo? Uită-te în oglindă și spune-mi cinstit.

Jemmie se privi și, după cîteva clipe, surîse.

— Ei,... aș fi încercat, recunoscu biruit.

— Şi-atunci ?

— Bine, bine.

Se uită prin bucătărie după surtucul de lucru, îl puse pe el, după care urcă în cameră după şapcă, deşi o purta doar în mînă. De-abia cînd se întoarse, Gillon îi văzu faţa trasă şi-i observă răsuflarea greoaie.

— Mă duc, dar nu mă simt bine, le mai spuse o dată. Noapte bună, şi apăsă clanţa.

Cînd deschise uşa, frigul de afară năvăli ca un iureş, îngheţînd încăperea.

— Poate că nu trebuia să-l trimitem, murmură Gillon.

— Aş ! făcu Maggie. Dacă chiar e bolnav, se întoarce el, n-avea frică.

— E prea îndărătnic ca să vină înapoi. Îţi seamănă bucăţică tăiată.

— Aş !

— Odată ce-a pornit, merge orbeşte, înainte.

— Auzi cine vorbeşte...

— Zău c-aşa e. E rupt din tine, Meg. Şi dacă nu vă înţelegeţi, de vină e tocmai asemănarea cea mare dintre voi doi. Are suflet de Drum.

— Suflet, suflet. Ce tot îl pomeneşti întruna cînd tu nu crezi în Dumnezeu ori în suflet ?

Erau la masă, mîncînd turte de ovăz şi bînd apă fiartă, să-şi umple pîntecele, cînd auziră un ciocănit slab, în uşă. Era Walter Bone.

— Vreau să vă dau o veste înainte s-o auziţi de la alţii. Azi după masă a murit Jean Wallace, stînd pe scaun, acasă, la ea. Doctoru' Gowrie a scris în certificat cum că moartea s-ar datora nemîncării.

Auzindu-l, Gillon scăpă lingura cu care căra apa caldă din strachina de pe mijlocul mesei.

— E vina mea... eu am ucis-o, îngăimă năucit.

— Nu face pe prăpăstiosul, îl opri Bone cu glas dur.

— Eu am ucis-o...

— Termină !, îi strigă, gata să-i astupe gura cu palma. Ştim cu toţii că Jean avea o tumoră la cap cît un pepene de umflată. Doctorul Gowrie a fost mituit de Companie. Credeam că pricepi acest lucru. Pînă acum n-a murit încă nimeni de foame.

Gillon se aplecă după lingură, o culese de pe podea și o puse pe masă. „De-acum înainte, adio mîncare, hotărî pentru sine, în chip de pedeapsă.

— Aștept de la tine mai multă tărie. E doar prima mișcare a dușmanului. Ori de-ți pierzi de pe-acum firea, cine vrei să le țină piept ?

— Așa e, bombăni Gillon, ridicîndu-se și întinzîndu-i mîna lui Bone. Iartă-mă.

— N-am de ce să te iert. Arată-te dîrz.

Din cauza ploii, a frigului și a beznei, nici țipenie de om nu era pe uliță. Toți își zăvorîseră ușile și trăseseră perdelele la ferestre, apărîndu-se de frigul de afară și încercînd să păstreze căldura în case. Platoul Tosh Mungo era complet pustiu, și nimeni nu-i văzu pe cei care aruncară cu pietre în ușă și în geamul din față, sfărîmîndu-i nu numai sticla, așezată în pătrate lipite cu plumb, ci și giurgiuveaua de lemn. Cameronii auziră doar urletele și țăcănitul tălpilor nituite, pe caldarîm, semn că răufăcătorii erau mineri. Iar pe unul din bolovani, găsiră legată o fițuică :

„Nu ești Iisus Cristos și nu vrem să pierim pentru păcatele și trufia ta. Retrage-ți procesul !"

Gillon astupă fereastra cu scînduri, le bătu în cuie, și pe urmă încercă să adoarmă din nou. Dar vîntul se strecura printre ele, chelălăind și îmbrîncind frigul prin crăpături. Și bietul Jem care cutreiera Măgura ! își aminti Gillon cu inima strînsă. În ruptul capului nu trebuia să-l trimită ! Parcă toate o luaseră razna, întorcîndu-se împotriva lui.

— Ooo, Dumnezeule, ce-am să mă fac ? suspină obidit.

— Ascultă mai bine ce nu ai să faci, îi spuse Maggie, care îl auzise. N-ai să te-arunci în prăpastie pentru oameni ca ăștia. Chiar de ți-a căşunat să te-azvîrli, n-ai decît, dacă așa ai tu poftă ; da' nu pentru nemernicii de aici. Și-acum culcă-te, ca un om cu scaun la cap.

Cînd se trezi iar, nu știa pe ce vreme se află ; în cameră era întuneric, din pricina geamului înlocuit cu șipci. Se dădu jos din pat și se duse glonț în camera de sus a băieților. Jem nu venise. Coborî într-un suflet și deschise ușa spre uliță. Ploaia încetase, dar vîntul sufla cu aceeași tărie. Înspre răsărit clipea o geană sură, o firavă licărire a soarelui. „Zvonul zorilor", i se spunea în Pitmungo acelei sfielnice pîlpîiri din care avea să se

nască încă o zi. Şi Jem nu era nicăieri — un gînd ce îi coborî pînă în inimă, stringîndu-i-o ca într-o gheară de ghiaţă. Pe podea se vedeau cioburi de sticlă şi de-abia atunci îşi aduse aminte de cele întîmplate în timpul nopţii. Ciudat, cît de repede le şi uitase.

— Sculaţi-vă, le şopti băieţilor la ureche. Jemmie se află pe undeva, pe coastele Măgurii.

Ţîşniră din pat şi scoaseră oblonul de la o fereastră. Va să zică aşa scăpase întreagă, de pe urma atacului cu pietroaie, cugetă Gillon, privind oblonul masiv. De acum încolo trebuia astupat orice geam. Trebuia... un cuvînt ce părea că îl urmăreşte ca un blestem.

O porni, împreună cu Andrew şi Sam, în căutarea feciorului, răspîndindu-se pe trei cardinale, în aşa fel încît să cuprindă o porţiune cît mai întinsă. Pînă la urmă, Sam îl descoperi pe Jemmie, nu departe de vîrful Măgurii, încovrigat, cu faţa în jos, la adăpostul unui tufiş, unde nu era chiar în calea vîntului. Dîrdîia şi-i clănţăneau dinţii în gură, iar cînd Sam îl întoarse, aproape că nu mai era de recunoscut. Cu o mînă încleştată pe beregată, încercînd parcă s-o smulgă, rosti ceva care aducea cu un croncănit. După multă cazně, repetînd sunetul acela sinistru, ridică şase degete răsfirate.

— Ce vrea să spună ? întrebă Sam.

— Şase nave, îi tălmăci Gillon. A coborît în port şi le-a numărat, urmă năpădit de lacrimi. Cu toată boala. dîrzenia îl mînase pînă la capătul datoriei şi al puterilor. Se dezbrăcară de haine şi de surtuce, înfăşurîndu-l pe Jem, iar apoi îl legară de oblonul adus. Şi aşa o porniră de vale, coborînd cît mai repede, dar străduindu-se să nu îl hurduce.

— Cred că e grav, şuşoti Andrew. Grav de tot.

Cînd ajunseră în livadă, Jem îşi ridică pleoapele şi le arătă, cu un deget, mugurii de deasupra. Cireşii şi merii îşi aprinseseră policandrele albe ca neaua. Pînă ajunseră acasă, se sculase şi Maggie, iar vatra era încinsă. De cum îi văzu, se repezi la Jem şi, după ce-l cercetă, se întoarse la Gillon.

— Avea dreptate că e bolnav ; şi încă rău.

La intrarea în casă, Gillon observase pîlcul de oameni din dreptul uşii, crezînd că au venit împinşi de curiozitate, să vadă fereastra spartă. În realitate, însă, îl căutau pe el.

— Unde ai umblat? îl întrebă Walter Bone.
— Pe Măgură, după Jem.
— Te-a căutat Brothcock.
În clipele acelea vestea nu-l mai impresiona.
— Te-a invitat Lordul Fyffe, sîmbătă, după masă, la ceai.

7

— Dați fuga după cărbuni, împărțea Maggie ordine. Aduceți cît oți putea mai mulți. Și, pe loc, Sam împreună cu Andrew o porniră cu coșurile. Tu, Emily, ad-o pe Sarah, continuă Maggie. După care, ajutată de Gillon, aduse patul cel bun din camera pentru oaspeți și-l așeză în bucătărie, cît mai aproape de vatră, umplînd-o și pe aceasta cu toți cărbunii rămași. Apoi îl dezbrăcă pe băiat de hainele ude, și începu să îl frece cu un ștergar bățos și uscat, pînă prinse a i se roși pielea și a se înfierbînta. Între timp, se așezară cărămizi lîngă foc, pe care, odată încinse le înfășura în prosoape, zidindu-l pe Jem, de la cap la picioare în ele, și acoperindu-l cu un macat. Înfășurat cum era, îi turnă pe gît o cană de ceai fierbinte, pe care de-abia o înghiți. Dar părea că-l ajută.

— Ai grijă să-i schimbi cărămizile, să fie mereu încinse, ca să asude, îi spuse lui Gillon. După care se întoarse la Jan. Acum îți dau și ție o treabă. Știu că ai tot șterpelit de la „Jecmăneala Calicilor"...

— Maamă!

— Gura! Credeai că nu am habar, băiete? Ian se roși în obraji — prima și cea mai fățișă probă de rușinare pe care-o văzuseră vreodată la el. Nu mă taie capul cum te-oi strecura înăuntru și afară, dar trebui' s-o faci, pentru fratele tău, și să-i aduci o sticlă sau două de suc de lămîie, da' nu apă chioară, ci concentrat, mă auzi?

— Îhî, aprobă Jan.

— Mai ia și o pungă de zahăr, nerafinat, o sticlă de glicerină și una de whisky, din ăla bun.

— Whisky n-au...

— Atunci dă o goană la cîrciumă și spune-i lui nepricopsitu de frati-tu să-ți facă el rost de una. Cum anume ? Nu mă privește. Ai băgat la cap ?

— Cum de nu, cînd e vorba de o comandă de la „Jecmăneala Calicilor". Ian redevenise el însuși.

Nevăstuică afurisită, își zise Maggie în sine. Va trebui să îl iau la refec, deși, cîteodată, te mai ajuți și cu nevăstuicile. Iar din cît își cunoștea fiul, măcar de un lucru putea fi sigură : o dată ce-i ceruse aceste lucruri, din pămînt, din piatră seacă, i le aducea. Doar atît sînge de Cameron avea și el în vine.

După plecarea lui Ian, se duse în cămară, de unde apăru cu o halcă de osînză sărată, pe care o păstrase pentru zile mai grele, cînd trupurile secătuite aveau să tînjească după un strop de grăsime de porc. Tăie din ea două fîșii, le puse într-o cratiță de oțet și apoi pe foc mic, iar cînd dădură în clocot, le dădu cîteva secunde la rece, după care le aplică pe grumajii lui Jem, cîte una de fiecare parte.

Atunci apăru și Sarah.

— Ce s-a-ntîmplat ?

— A răcit tare. L-a bătut vîntul și ploaia, pe Măgură. Dacă-l facem să nădușească bine, îi trece, o informă maică-sa.

— Da' ce căuta noaptea pe Măgură ?

— L-a trimis taică-tău, zise Maggie, ieșind prin ușa din față.

Afară se mai strînseseră și alți oameni, dar trecu printre ei, coborî pe uliță, la cișmea, după apă, se întoarse, iar cînd umplea ceainicul de pe vatră, adăugă pe neașteptate :

— Nu taică-tău, eu l-am trimis.

Sarah era destul de înțeleaptă ca să n-o mai înghesuie și cu alte întrebări. Răbdarea se răsplătea, așa o învățase viața, și dacă nu iscodeai și nu te arătai curios. mai devreme ori mai tîrziu tot primeai răspunsul dorit. Venea o vreme cînd înșiși oamenii simțeau nevoia să se destăinuie, mărturisindu-ți exact ce voiai să știi.

Îl schimbară pe Jem într-o flanelă de lînă și din nou îl oblojiră cu țolul.

— Ce crezi despre tata și Lordul Fyffe ?

— Cred că șase vapoare goale vor avea un cuvînt mai greu decît taică-tău. Măcar pentru asta se cuvine să-i mulțumim lui Jem !

Sarah nu pricepu o iotă, dar nu întrebă. Cu siguranță avea să afle cînd va sosi vremea.

Se înfățișă și Rob Roy la ușă, cu sticla de whisky în mînă.

— Pot să intru ?

Maică-sa îl săgetă cu o privire pe care, pe vremea cînd era învățătoare, o arunca numai anumitor elevi din clasă.

— Firește că poți. Doar e casa ta.

— Nu i-am trecut niciodată pragul...

— E a ta, ți-am mai spus, și nu mai pune întrebări năroade în clipe ca astea.

Rob Roy se uită la Sarah.

— Oricîte s-ar perinda în Pitmungo, anumite lucruri rămîn neschimbate. Ce face frate-miu ?

Sarah arătă către mogîldeața din pat.

— N-ar trebui să chemăm un doctor ?

— Am făcut tot ce i-ar fi stat în putință și lui Gowrie, răspunse Maggie, și Sarah confirmă dînd din cap, astfel că Rob nu mai stărui, luînd de bune spusele maică-si.

— Am venit cît am putut mai degrabă. Da' știți, la cîrciumă nu dau whisky curat cînd n-ai cu ce să-l plătești...

— Cît îți datorăm pentru el? întrebă Maggie, iar Rob îi întoarse privirea tăioasă și mustrătoare pe care i-o aruncase mai înainte.

— Cel care zace acolo e frate-miu, lady.

Se întoarseră și feciorii ceilalți, Andrew și Sam, cu coșnițele doldora de cărbuni și, la vederea fratelui, îi strînseră mîna, fără vorbe și izbucniri, dat fiind că ei se văzuseră mai tot timpul în mină. Peste puțin, veni și Gillon în casă. Marea lui grijă era acum Jem, deși începuse să-l fure și gîndul importantei întrevederi cu Lordul. Se plecă peste fiul bolnav, vrînd să-l atingă, și totuși neîndrăznind, ascultîndu-i răsuflarea greoaie și șuierată. După un timp, se întoarse și se tîrî către masă unde, pentru întîia oară, dădu cu ochii de Rob.

— Mă bucur să te văd printre noi. Bun venit în casa părinților și a ta.

— Și eu sînt bucuros că mă aflu aici.

Își dădură mîna și se îmbrățișară.

Cîțiva copii de-ai vecinilor se vînturară pe la ușă. Casa Cameronilor, atît de ocolită cîndva, devenise un

loc de pelerinaj de cîteva săptămîni încoace. Oamenii intrau și ieșeau din ea, uitînd cu totul de vremea cînd nici nu erau doriți și nici ei nu ar fi călcat-o, picați cu ceară.

— N-aș lăsa copiii să intre, vorbi Rob, privindu-i pe cei din ușă. Expediați-i acasă. La vîrsta lor, între patru și opt ani, se molipsesc cel mai iute.

— De ce să se molipsească ? sări Maggie, și Rob păru mirat de întrebare.

— De difterie. Că doar asta are Jemmie, nu vă dați seama ?

Numele bolii îngheță camera, ca o trîmbă de vînt hibernal.

— Ce-i difteria ? sări Emily, dar nimeni nu îndrăznea să-i răspundă.

— Da de unde-ți mai veni și ideea asta ? se răsti Gillon mînios pe Rob Roy.

— Îl văd cum arată și-i aud horcăiala. Am mai văzut și pe alții, de vale, în barăci, și de acolo știu, se explică el frecîndu-și picioarele de podea, încît de-abia i se mai auzea glasul.

— Cînd o'ncepe să nădușească, de-o uda toate țoalele, să vedeți cum se înviorează băiatul, anunță Maggie, întorcîndu-se din camera de alături.

— Ce e dif... începu Emily, dar Sam îi puse mîna la gură.

— Așa e, sudoarea e totul, încuviință Rob, mulțumit că poate schimba vorba. Apoi, apucîndu-l pe Gillon de brațe, fără să bănuiască durerea ce i-o pricinuia, urmă cu aprindere. Vreau să-ți spun acu' și pe loc că mă socotesc un flecar, plin de ifose și de teorii, pe cînd dumneata ai arătat de ce ești în stare.

— Ei, care altul n-ar fi făcut ca mine ? se apără Gillon cu modestie.

— Eu eram farfaraua, revoluționarul cu basma roșie pe după gît, gata să mă cațăr pe baricade, împroscînd vorbe mari, despre lupte și vărsare de sînge, și cînd colo, uite cine a dezlănțuit răzmerița ; dumneata, tată.

Jemmie scoase un geamăt.

— Rob, șopti Sarah, dar el nu-i dădu ascultare.

— Oamenii nu te laudă pe cît meriți. Nu-și dau seama ce înseamnă să-l faci pe ditamai Lordul să te invite la Brumbie Hill ca să vorbiți despre prăbușirea orînduirii capitaliste.

Şi, spunînd aceasta, Rob îl bătu cu mîndrie pe umăr, provocîndu-i o suferinţă aproape la fel de ascuţită ca şi atunci cînd îl strînsese în braţe. Jem horcăi iar.

— Îţi mai aminteşti, tată, cînd ţi-am spus că vreau să-mi schimb numele Cameron cu un altul ? Oare ce-am zis atunci ?

— Nimica, rosti Gillon.

Şi, cîteva clipe, Rob rămase descumpănit. De-abia pe urmă îşi aminti şi se lumină.

— Aşa e. „Rob-Nimica" doream să mă cheme. Nătoadă ideea, aşa-i ? Ei bine, astăzi nu mi-aş mai schimba numele cu oricare altul pe lume, declară înfocat, ba chiar ţipînd cuvîntul din urmă. De-abia atunci se auziră primele sunete inteligibile venind de la Jem :

— Te iubesc, Rob, dar ai milă... şi taci...

Îl ridicară şi îl proptiră pe perne, turnîndu-i cu linguriţa pe gît o cănoaie de ceai clocotit, pe cît îl putea suporta, şi amestecat cu suc de lămîie, cu glicerină şi whisky. Curînd după prînz, începu să asude, de parcă săpa pe brînci la un filon foarte scund şi tare ca cremenea. Curgea năduşeala şiroaie pe el, pătrunzînd prin ţoalele care păreau că mustesc. Maggie încălzi iară bucăţile de osînză, i le puse la gît, după care îl îndopă cu zahăr nerafinat, topit în apă fierbinte — spre a-l întări şi a-l face să transpire în continuare — în vreme ce Sarah îl uda pe cap şi pe frunte, cu oţet aromatic şi apă călduţă, ca nu cumva să leşine din pricina fierbinţelii. Către seară, transpiraţia conteni şi începu să-şi recapete glasul. Atunci îi primeniră rufăria de corp şi de pat, pe care o udase leoarcă, punîndu-i alta, proaspătă şi uscată. Primejdia trecuse, aşa că puteau să se întoarcă la evenimentul cel mare al zilei.

— Ca să v-o spun pe a dreaptă, nici nu ştiu cu ce nume să m-adresez lordului. Habar n-am cum îl cheamă. Ori atunci cum îi zic ? se dădea Gillon de ceasul morţii.

Toţi se zgîiră la el, cu buzele strînse. Cum nici unuia nu-i trecuse prin minte să meargă în vizită la conacul din Brumbie Hill, natural că nu se gîndiseră în ce chip trebuia să te porţi.

— Şi apoi, ce s-ar cere să fac? se frămînta mai departe. Să-i pup inelul? Să fac temeneli? Sau ce mama naibii?

— Să te porți bărbătește, se găsi unul înfipt să-l învețe. Te duci acolo ca un bărbat și tot așa pleci. De-aia te-am și ales.

„L-au ales?! se miră Andrew. Pe tata nu l-a ales nimeni."

— Ușor de zis, da' greu de făcut, mormăi Gillon.

— Eeeii! protestară în cor. Din respect față de boala lui Jemmie și din pricina geamului spart din odaia lui Gillon, adunarea sfătoșilor se ținea în casa lui Walter Bone, unde se strînseseră cam treizeci de oameni, de toată mîna, Măgureni și Văleni, tescuiți de-a valma, într-o singură încăpere, lucru nemaivăzut în Pitmungo. De cînd cu invitația la ceai, spiritul urbei se schimbase cu totul, că doar nu era chiar de colo să poftească stăpînul pe un miner de al lor. Era clar că Lordul o încurcase.

— Iar cînd Lady Jane o să-mi toarne ceaiul în ceașcă, că asta e datoria gazdei, eu ce naiba să-i zic? Săru' mîna, cucoană?

— Contesă, se dădu careva cu părerea. Doar pentru noi este Lady Jane, fiin'c-așa am apucat-o, da ca nevastă de conte, vezi 'mneata, e și ea contesă.

— Da de unde ești așa sigur? se amestecă Walter Bone.

— Omu' mai aude și mai învață...

Un timp amuțiră cu toții, chibzuind la cele auzite. Parcă se legau bine, dar nimeni nu și-ar fi pus mîna în foc că așa era, și nu altfel. Cît de puțin se pricepeau la tipicuri dintr-astea.

— Un lucru e limpede, destrămă cineva liniștea. Astea-s nimicuri, și nu contează. Vorba e că stăpînu' l-a invitat în palatul lui — aici o zbîrci însă, și se îndreptă — vreau să zic la conac, acasă la el...

— Şi ce mai casă!

— Şi ce mai viață!

Pe Gillon îl cuprinse iar toropeala și un fel de leșuială în stomac — nevricale, își spuse în sine, gîtuit de nevoia de a vomita, cu toate că nu pusese nici apă pe limbă, de cînd aflase de invitație.

— Şi io la fel zic, să lăsăm deoparte tipicurile, că doar nu ele atîrnă ăl mai greu în balanță, glăsui Archie

Japp. Dacă l-a poftit după masă, nu 'nseamnă că l-a chemat fiindcă-i arde să bea cu Cameron ceaiu', ci Lordu' caută o cale de-mpăcăciune. Ori învoirea cu Cameron este o victorie a noastră.

Remarca stîrni aplauze, și Gillon se simți ceva mai înviorat. La urma urmei, ce dacă avea să scape ceașca în poală, ori să rupă speteaza vreunui scăunaș aurit — ca cele pe care ședeau dumnealor — cînd era la mezat soarta și bunăstarea celor o mie trei sute de lucrători ? Și din nou îl cuprinse sfîrșeala în pîntec, și-i veni să dea la boboci.

— Da' ce o să spun, oameni buni ? Cum ajung la-nțelegere ?

— Mai întîi spune-i ce măgărie a făcut cu Terenu' dă Sport și porcăiește-l zdravăn.

Din nou aplauze.

— Și cu ce mă îmbrac ? Doar mă înfățișez în numele vostru și nu am poftă să le iau boierilor ochii cu lustrul hainei și al nădragilor. Așa nu mă duc nici mort, să se uite la mine ca la o zdreanță.

— Omul are dreptate, sentenționă Andy Begg. Asta le-ar place, pricepeți ? Și d-aia l-au și chemat. Ca să se simtă un schilod păduchios.

— Mai frumos n-ai putea vorbi ? îl mustră gazda.

— M-a luat gura pă dinainte... iertare. Vreau să zic în chip de...

— Infirm, interveni din nou Bone. Ajunge acest cuvînt ca să înțelegem și restul. Explicația îl cam lăsă cu gura căscată pe Begg, ca de altfel și pe alți mineri, învățați să spună lucrurilor pe nume.

— Fie cum zici 'mneata, concedă unul din ei. Da' cînd i-o veni timpu' să caște gura, o să se simtă ca un guzgan hămesit, la care să-i arunce o fărîmă de pîine și p-ormă să-l hîșîie, după ce a-nghițit-o.

— Ți-aș da costumu' meu nou, dacă n-ai fi așa înalt. Ești prea lungan să te-ncapă hainele vr'unuia din Pitmungo.

— Cînd i-o veni rîndu' la vorbă, fiți siguri că Gillon Cameron va ști să spuie ce are de spus. Asta, pe garanția mea, îi asigură Walter Bone.

Dar oamenii se întoarseră la costum. Nu voiau ca trimisul lor să pară un pomanagiu, un amărît care așteaptă milă.

— Noi nu trimitem un cerșetor, ci un om de nădejde, strigă un miner. Dacă se duce în numele meu, vreau să arate ca lumea.

— Atunci cumpărați-i un rînd de haine, sugeră Archie Japp. Sînt la aman, ca și voi, dar dacă o mie de oameni n-om fi în stare să plătim un costum, atunci la ce mai înnodăm vorba ? Mai bine-am încheia tărășenia și ne-am risipi pe la casele noastre.

— Așa-i un costum pă cinste, se înfierbîntă altul din adunare. Niște haine să bubuie, că, har Domnului, are cin' le purta. Mai arătoase nici c-ar putea să pară pe altu'. Doar d-aia l-am și ales...

„Iar îi dau zor cu alesul !" se înfurie Andrew. I se părea o jignire. Cînd singur taică-său se azvîrlea în gura primejdiei, încumetîndu-se să pășească în cușca jivinei, ei se băteau cu pumnii în piept, prefăcîndu-l în proprietatea lor și dispunînd de ea după bunul plac.

Dar cu toată indignarea ce-i clocotea în cuget, gîndul lui se abătu de la gîlceava aprinsă, apucînd-o pe alte căi — așa cum i se mai întîmplase în după-amiaza aceea. Se dezbătea soarta tatălui său și a lui însuși, dar ochii nu priveau la oamenii dimprejur, ci căutau mai departe, dornici să-i întîlnească pe-ai fiicei mezine a lui Bone, pironită în ușa întunecată de la camera musafirilor.

— Să mergem la Edinburgh și să cumpărăm o buca' dă ștofă a-ntîia, auzi un glas înfierbîntat și răstit. Toți se simțeau datori să răcnească, și se cam săturase să-i mai asculte.

— Aș, ce Edinburgh. La Pitlochry e de mers. Acolo găsim ce-i trebui' omului nostru, la țesătoria Naughton, de la poalele colinelor din Highlands... de unde se trage și el...

— Da' la Naughton se fabrică tweed, omule,...

Andrew nu mai auzi restul, sorbind-o pe Alyson Bone din priviri.

— Și ce dacă-i tweed ? Vorba-i că-i o finețe, ca pentru domni, și de-o moliciune, de-ți vine să-l mîngîi întruna...

„Să mîngîi", repetă Andrew în sine, cu ochii la mîndrețea din ușă, atît de proaspătă și de gingașă, încît era de mirare cum de nu se uitau toți la ea. Încercă să-și strunească gîndurile, să le aducă înapoi la hărmălaia din cameră. În zadar, însă ; ele rămîneau aninate de chipul

fetei din prag. Și-apoi ar fi vrut să contenească odată urletul despre haine și stofe, și ce vestă se cuvine să poarte un bărbat. Oare de ce zbierau întruna minerii? Și ce se petrece cu inima lui, care i se zbătea în gîtlej ca o vrabie în pumn? Ce se întîmpla cu întreaga-i ființă? Dezlegarea ar fi fost simplă, de ar fi cunoscut tîlcul acestor semne. Dar făpturile din Pitmungo nu se pricepeau la simptomele dragostei. Alyson dispăru din ușă și, dintr-odată, se simți pustiit. Oare să fi prins vreun lipici de fată? se întrebă, fără să-și poată da un răspuns.

— Trebuie mers la „Moffa and Son“, în Frederick Street. Asta zic și io prăvălie. Pînă și Lordu', cît o fi el dă lord, tot d-acolo-și ia boarfele...

Dar gîndul lui Andrew scăpase iară din frîu, începînd să gonească. Dragostea, în Pitmungo, era lucru rar. N-o așteptai în viața de toate zilele, și doar la răstimpuri tînjeai după ea, ori aveai norocul să o descoperi. Tinerii cărbunari „umblau“ cu lucrătoarele de la mină, iar cînd se golea cîte o casă, însemna că a sosit vremea de însurat, fără a se pomeni de iubire, ci numai de încăperile în care avea să trăiască perechea. Și asta, nu fiindcă ar fi fost ei împotriva dragostei, ci însuși traiul lor îi era potrivnic, înălțîndu-se ca un zid în calea pasiunii adevărate. Fata se întoarse din odaia de alături și, la vederea ei, Andrew își simți inima țopăind nărăvașă, iar prin trup, furnicăturile unei bucurii fără margini și, pe cît auzise de puțin despre dragoste, pricepu, cu uimire, că iubește această făptură cu care nici măcar n-apucase să schimbe o vorbă. Da, se îndrăgostise de Alyson Bone, și încă într-o perioadă tare nepotrivită. Dar înțelept, cum se dovedise în atîtea rînduri, înțelese și acum că nu avea izbăvire, ci trebuia să se lase în voia sentimentului ce-l robise.

În clipa aceea taică-său izbea cu pumnul în masă, supărat de ceva, ori cum în cugetul său pogorîse împăcarea și liniștea, Andrew și-l putu aduna din pribegiile dinainte, spre a urmări zgomotoasa discuție.

— Mai terminați odată cu trăncănelile! La ce batem cîmpii, cînd nici n-avem timp să-i mai cumpărăm hainele? orăcăia un miner.

Andrew sări ca un arc de pe scaun — o ieșire neobișnuită la el, care atrase privirile dimprejur, precum și o tăcere bruscă în cameră. Toți îl așteptau să vorbească.

— Hai, dă-i drumu' la ce-ai de zis, îl imboldi cineva cu arţag, văzînd că flăcăul nu se decide să înceapă.

— Ştiu un veşmînt nimerit pentru tata, ca pentru orice alt scoţian, glăsui, în sfîrşit, îmbujorîndu-se, ca toţi Cameronii, dar exprimîndu-se clar şi cu stăpînire de sine. De ce să-şi ia o înfăţişare care nu e a lui, cînd se poate îmbrăca într-un chip de care să fie mîndru? Aici se opri puţin, şi se uită după aleasa inimii. Însă nu o găsi.

— Zi-i, zi-i mai departe, îl îndemnă Bone.

— Pune-ţi kiltul, sau fustanela, cum îi zici dumneata, tată.

Mai toate capetele zvîcniră în semn de aprobare. Ideea era grozavă. Un costum ce nu ţinea de un rang anume, ci era mai presus decît toate. Pînă şi Lordul Fyffe îl purta la unele sărbători naţionale, plus la toate vînătorile de pe Măgură, unde împuşca iepurii, la o distanţă de o şchioapă, sau mai fugărea cîte o vulpe.

— Ooo, e vechi şi murdar, băiete, protestă Gillon.

— Ba deloc, tată. E curat ochi şi pus într-un cufăraş de nuiele, în pod.

— Aşa e, confirmă Sam. Ne mai fuduleam noi în el, cînd erai plecat de acasă.

— Tot în cufăr se află acul de siguranţă, insigna de la beretă şi desaga pe care o agăţi dinainte.

— Tolba de blană, îl corectă Gillon.

— Mă rog, cum îi zici, se învoi Andrew. Dar e neatinsă.

Toţi ochii se întoarseră către Gillon, măsurîndu-l pe bucăţele, în strădania de a şi-l imagina fiecare cam cum o să arate astfel gătit.

— E un kilt veritabil, cu pled scoţian şi toate dichisurile? se interesă Walter Bone.

— Cum de nu. E după tipicul din şapteşnouă, cum îl purtau soldaţii Coroanei din Highlands, printre care s-au numărat şi străbunii mei.

— Ahaa! Vasăzică n-o să te ia drept un maimuţoi, înzorzonat într-o uniformă rămasă de pe vremea milităriei, ci un om care a ţinut să apară în portul clanului său.

— Clan, cum i-aţi fi spunînd, dar e portul său, dacă asta înseamnă ceva...

— Înseamnă, omule, înseamnă; şi chiar foarte mult, în Scoţia noastră.

Ideea îi pusese pe gînduri. Cum adică, un ortac de-al lor să se ducă pe Calea Cărbunarilor către Brumbie Hill îmbrăcat în costumul clanului său, nu în orișice fleandură, în care să-ți simți genunchii moi ca piftia și capul plecat, ci într-un kilt ce întruchipa mii de ani de istorie și de fapte de vitejie.

— Da' cămașă ai ? Adică una d-aia cu crețuri și cutulițe. Gillon le spuse că nu. Asta ți-o putem lua din Dunfermline, chiar mîine de dimineață. Știu io o prăvălie pentru bogătanii scoțieni, de unde tîrguiesc și englejii ; e plină cu pleduri, cu insigne de-argint, bătute cu pietre scumpe, și cu tot soiul de țoale din catifea...

— Catifea ! urlă un miner de parcă văzuse o nălucă, Ce-ați zice să ne gătim omu' în catifea ? Cu asta le-am rupe gura...

— Nu, asta merge la sindrofiile date seara. Ori el se duce la ora ceaiului, le explică Bone. Cea mai nimerită ar fi tot o haină de tweed, cum poartă simandicoșii, cînd vin la vînătoare, pe Măgură.

— Da, da. Și eu zic că tweedul s-ar brodi cel mai bine, se alătură Gillon. Pe oricine l-ai pune, sărac sau bogat, tweedul e tweed.

Se găseau și în Pitmungo jachete de tweed acceptabile ; ei însă tot mai pritociră ideea cîteva minute în șir, în care timp gîndul lui Gillon zbură la domnișoara Tweed, din biroul avocățesc, atît de frumoasă și galeșă. Oare ce-or fi vrut să spună clănțăii zicînd despre ea că văzuse puhoi de bărbați ? N-o va afla niciodată. Și cum de i-o luase mintea razna la secretară și la trebușoarele ei, cînd aici se frămîntau fapte mari ? Aruncă o privire piezișă lui Andrew și tresări cu mirare. Și fiul său părea tot atît de pribeag cu închipuirea.

— Și ca să pună capac, o să apară cu pălărie, rosti cineva cu voce triumfătoare. Cipilica lui nemaipomenit de frumoasă.

Gillon o și sfecli, știind că-i va dezumfla cu răspunsul.

— Am pierdut-o, se gîngăvi el. N-o mai am.

Toți se pătrunseră de grozăvia dezastrului. Își bătuseră joc de ea, dar mai mult fiindcă însemnase o gravă sfidare.

— Ai pierdut minune de pălărie ? Și peste cameră se lăsă o tăcere de plumb. Doar ochii — toți țintuiți pe el — arătau proporțiile fărădelegii de care se făcea vinovat.

Parcă nu-şi pierduse propria-i pălărie, ci jefuise fondul de apărare al Scoţiei.

— Pot să-mi iau o beretă, încercă el s-o dreagă. Una din alea cu carouri negre şi albe, pe margini, şi cu panglici ce flutură în jos. E frumoasă, credeţi-mă. Şi oamenii răsuflară uşuraţi.

— Aţă în Dunfermline ! Asta e !

— O să-mi trebuiască şi nişte ciorapi trei sferturi, din ăia care se-ndoaie în fald, sub genunchi.

— Da să aibă şi ciucuri. Fără ei nu fac două parale.

— Ce mai ! Aţă în Dunfermline ! V-am mai spus.

— Şi o teacă pentru hanger.

— Nu, asta ar fi prea de tot, să mă duc cu pumnal ! se împotrivi Gillon.

Şi toţi se arătară de acord. Nu mergea cu pumnal.

— Acu' să vedem cu pantofii, fiindcă-i trebe din ăi cu limbile spînzurate p-afară, răsări glasul lui John Trotter — un şiret şi un băgăcios fără seamăn, care nu lucrase o clipă în subteran, vînturîndu-se dintr-o slujbă în alta, şi mereu strecurînd cîte o noutate. Ce număr porţi la pantofi ? i se adresă lui Gillon, care-i răspunse : zece. Ai putea să te strîngi în măsura nouă ? Gillon se învoi, clătinînd din cap. Atunci s-a făcut. Îţi fac rost de o pereche, numai să nu mă-ntrebi cum.

În sfîrşit, îl gătiseră. Cum de ajunsese aici ? se întrebă ameţit. Ce ţesătură de întîmplări îl tîrîse tocmai pe el, dintre toţi oamenii de pe lume, la acest blestemat de mezat, unde se trezise ales ca să poarte solie războinică împotriva celui mai temut proprietar de mine, din Fife ? Şi din nou se simţi cotropit de un val de greaţă.

În acel moment, sfatul pecetluia ce anume trebuia să vorbească, ce să pretindă şi ce să accepte în numele lor, fără să le terfelească mîndria.

— Şaizeci de lire ar fi de ajuns. Atîta bănet nu s-a dat niciodată în Pitmungo.

— Nu, nu. Odată ce omul a cerut patru sute, nu poate să lase la şaizeci de lire şi să rămînem cu faţa curată... adică şi el şi noi.

— Da' cine dracu l-a pus să ceară atîta ? se zbîrli unul.

— Acú, gata ! S-a terminat. Toată beleaua e c-a pretins.

Verdele dealurilor — aşa cum le zărea prin fereastră — cu iarba fremătătoare sub adierea molcomă a vîntului, îi aminti, ca întotdeauna de întinderea mării şi de legă-

natul talazurilor. „Ooo, mare frumoasă, fără de prihană și cu sărut înghețat, trebuia să rămîn lîngă tine!“ Apoi, din senin, îi răsări dinainte bărcuța din estuarul bîntuit de furtună, care se lupta să acosteze pe insulă. Să fi ajuns? Oare să fi scăpat? Tare ar fi vrut să o știe, deoarece de ea își legase înfrîngerea sau izbînda în bătălia cu Lordul. Chinuit de nesiguranță, ar fi pornit-o fără zăbavă spre Dunfermline, iar de acolo, pînă la Inchgarvie, să afle răspunsul. Și totuși nu se clinti de pe scaun. „Ce sînt umflăturile de pe spate?“ întrebase gingașa secretară. Atunci ar fi vrut să se crape pămîntul și să intre în el. Dar acuma surîdea înduioșat. „Mușchi, don'șoară. Așa li se zice.“

— La ce rînjești, omule, că nu văd nici o pricină? îl zgîlțîi Walter Bone.

— Ce e? bîigui Gillon.

— N-ai auzit ce s-a spus aici? Zău că n-arăți destulă atenție la o treabă serioasă ca asta.

— Ce s-a spus?

— S-a hotărît să primești o sută de lire, de ți s-or da...

— Cam puținel... M-aș face de oaie, după ce-am cerut patru sute... Știa că suma ce și-o fixase îi supăra pe oameni. Niciodată n-o priviseră cu ochi buni, iar în noaptea trecută își dăduseră arama pe față. Îi auzise doar limpede cum îl suduiau, aruncînd cu pietre în uși și în geamuri. Mîndria mea mă va pune la grea încercare, adăugă, cu glas hotărît.

— Da' nu te gîndești că plătindu-ți chiar mai puțin, dobîndim cu toții o garanție? Se pleacă dinaintea cererii noastre, nu s-o facă pierdută, după cum îi cășunează lui. Socotește-te bine. Asta-i adevărata încercare. Nu uita, Cameron!

— M-am gîndit, fraților, mai mult decît v-ați închipui. Doar pentru ce naiba credeau că se află în mijlocul lor?

Consfătuirea se terminase. Toți îl împresurau cu cîte o povață și cu vorbe de încurajare.

— Ține minte ce-ți spun, se tot înghesuia John Trotter în el. Cînd te-o întreba servitoarea ce să-ți puie în ceai, să-i răspunzi: „un strop de lămîie“, aruncat în silă, să te vadă deprins cu rînduiala ceaiului. Sau: „n-aș zice ba, don'șoară, la un colțișor de lămîie“. Iac-așa, zvîrlit din vîrfu' limbii. Să nu te'mpingă păcatu' să ceri lapte ori zahăr. Doar minerii îndoiesc ceaiu' cu lapte.

— Da' eu sînt miner.

— Oi fi, da' ești solul nostru. Lămîie. Ai băgat la glagorie ?

— Îhî.

— Ține minte : lămîie.

„Oare Marx cu ce își bea ceaiul ?" se întrebă Gillon. Pe încetul, se scurse vălmășagul de oameni și rămase numai cu Andrew și Walter Bone.

— Auzi, să iei ceaiul cu Contele și Contesa de Fyffe, în conacul din Brumbie Hill ! se minună Walter Bone. Cine și-ar fi închipuit asta, cînd ai pășit pentru prima oară pe poarta minei ? Sînt sigur că ai să ne reprezinți cu cinste.

— De asta nu pot să jur, dar c-o să mă căznesc, da.

— E de-ajuns ca să reușim.

Și Gillon simți în stomac un ghem de gheață pisată.

— Mult noroc, domnule Cameron, îi strigă Alyson Bone din umbra deasă a ușii. Ești cel mai bine ales pentru o treabă ca asta.

Și pentru Andrew, glasul ei răsună ca un viers de trestie, legănată de un zefir.

9

— Cît s-a făcut ceasul ?

— E douășpe și vreo două minute, tată.

— Nu se poate.

— Da' dumneata cum ai vrea să fie, mai devreme ori mai tîrziu ?

— Nici eu nu știu. Cîteodată aș vrea să nu mai am de așteptat, să purced la drum, alteori să nu mai plec niciodată.

— Că vrei, că nu vrei, ceasul merge. Timpul n-are stăpîn.

Stăpîn ! Încotro întorceai capul dădeai peste unul : la mină, contele și contesa ; prin case, foamea ; în umbra lui, Walter Bone — și nici unul nu aducea nimic bun.

— Asta-i nebunie curată ! își ieși Maggie din pepeni, tot cosînd la căptușeala sacoului de împrumut, ca să arate mai acătării. Auzi, să-mi irosesc bunătate de dimineață, dregînd haina unui străin, ca să se fălească pe urmă cu ea.

— Pînă la el, o s-o îmbrace bărbat-tău.

Intră și Ian în bucătărie, care încropise o cremă de ghete, dintr-un pic de osînză — din cea pusă la gîtul lui Jem — topită într-o lingură de oțet și mestecată cu negru de fum.

— Cît s-a făcut ceasul? se auzi din nou Gillon, însă nimeni nu îi răspunse. Așteptarea devenise nesuferită și toți aveau capsa pusă.

— Măiculiță, ce trăsnește tinicheaua cu vax! Doar n-or duhni și pantofii la fel, vorbi Sam.

— Am întrebat cît e ceasul.

Sarah se înduioșă de apelul său repetat, și căută într-un fel să-l mai liniștească.

— Mai ai cinci ore, și atîta tot.

Așadar, trebuie s-o pornească peste patru ore și jumătate, socoti el. Și din nou simți cum i se pungește stomacul. Acel „trebuie" îi răscolise măruntaiele, dar în următoarea secundă, își înălță fruntea, dintr-odată înseninat. La urma urmei, cine-l silea să se ducă? De unde ideea că trebuie negreșit s-o întindă la Brumbie Hill? Doar nu primise somație, prin tribunal, ci fusese poftit. În nici o lege pe lume nu scrie cum că el, Gillon Cameron, cetățean liber, trebuie să se ducă și să ia ceaiul cu Lordul Fyffe.

— Nu sînt obligat să... începu el sfios, dar feciorii iar se sfădeau, așa încît așteptă să se domolească.

— Măi omule, o să străpută pantofii de-o să le ia răsuflarea...

— Ba de loc, susținea Ian. Așteaptă pînă-i termin, și ai să vezi c-or să miroasă a iarbă neagră și-or să lucească precum un nas de miner.

— Nici o lege pe lume nu spune că... reîncepu Gillon.

— Stau și mă-ntreb, oare cum o fi la conac, i-o tăie Andy Begg, care se înființase, alături de alți binevoitori, ca să-și îmbărbăteze solul.

— Cum să fie, glăsui Ian, ridicîndu-și ochii de pe pantofi. O căldură de iad, ca să se laude că au cărbune.

— Prostii! La ce s-ar lăuda unu' ca Lordu' că are cărbune?

— Iac-așa.

— Cine a mai scornit-o și p-asta?

— Slugile lui, că doar știu.

„Cu Ian nu e chip să o scoți la capăt", se gîndi Gillon. O sucea după cum îi convenea lui, de nu puteai să mai zici o vorbă. Pesemne așa trebuia s-o întoarcă și el cu Lordul, și din nou o gheară îi prinse stomacul. Oare de cîte ori i se va mai întoarce pe dos pînă o să debordeze?

Veni și Emily cu tolba de la costum, împrospătată și dichisită de un cîrpaci de cizmar, care-i spălase burduful de piele, cu săpun parfumat, îl unsese și-i curățise blana capacului, deși fără s-o-nmoaie în apă, iar la urmă o țesălase.

— M-a-ncasat de o coroană pentru o scofață ca asta, anunță Emily indignată. Puteți să vă închipuiți așa jaf?

Și nimeni nu putu.

— Mai ai încă cinci ore, anunță Lan.

— Dumnezeule! Da' ce, mă duc la locul de execuție? răcni Gillon scos din răbdări. Doar nu plec la moarte!

În cameră pogorî liniștea — o liniște nedorită, apăsătoare, deoarece, în realitate, toți aveau chef de vorbă. Totuși, trebuiau să respecte frămîntarea lui Gillon. A fi continuat cu sporovăiala, însemna să-i tulbure cugetul, să-i clatine firava cumpănire lăuntrică la care se lupta să ajungă. Uneori se vedea ca aievea străbătînd încăperea cu un aer de nepăsare, vorbind cu musafirii adunați — la caz că Lordul avea zaiafet — și-atunci se simțea cum nu se poate mai fericit ca, după cîteva clipe, imaginea să se întoarcă pe dos, și să se închipuie gîngăvit, poticnindu-se la fiecare cuvînt, făcîndu-se de neînțeles și de rîs, sau, pur și simplu, stînd cu gura încleștată, incapabil să rostească un sunet. Desigur, oricare din aceste priveliști avea sorți de adeverire. Totul atîrna de starea lui sufletească în secunda cînd va intra. De va păși cu dreptul, avea să-i meargă bine pînă la capăt, iar de avea să calce cu stîngul, o va scrînti rău de tot. Să înceapă cum trebuie, asta i se cerea, ca și o deplină stăpînire de sine, pe care se străduie s-o dobîndească și s-o mențină pînă va pune mîna pe clanță.

— Ați auzit careva dintre voi de un pescar înecat în urmă cu cîteva săptămîni, în golful Forth? Îi văzu cum se uită unul la altul, de parcă alesului lor îi sărise o doagă. Sînt întreg la minte, nu m-am scrîntit, îi liniști el.

Și din nou se lăsă tăcerea — o tăcere închiondorată, nesuferită, pe cît de greu de păstrat, pe tot atîta de întrerupt.

— Curios, cum de nu m-au poftit și pe mine, destrămă Maggie tăcerea după o vreme. Nu se face să chemi soțul la ceai, iar pe nevastă-sa, nu.

Lui Gillon nu-i trecuse vreodată prin minte că o contesă poate fi prost crescută, și la gîndul acesta se simți parcă descătușat. Iată o meteahnă care merita s-o aibă în vedere.

— O fi aflat că ești din neamul Drum [1], o tachină Sam.

— Ai spus o vorbă urîtă, îl mustră Sarah.

— Și nici măcar de duh, iscăli Maggie.

— Mai știi ce planuri o fi avînd Lady Jane cu ei? o zădărî Henry Selkirk.

— Și asta-i urît.

— Un vlăjgan de bărbat, cum e Gillon, în puterea vîrstei și cu înfățișarea-i de nobil, continuă rîca bibliotecarul. Se zice că dumneaei și cu Lordul nici nu mai... dar mai bine o las baltă.

— Și dumneata ca și Sam nu ai haz.

Cu siguranță aflaseră cum stau lucrurile și între el și nevastă-sa, cugetă Gillon.

— Adevărul nu are haz, ripostă Selkirk cu ochii la gazdă.

— Te crezi chiar un om de duh ? îl încolți ea.

— Eu nu. Dar cei care-mi aud glumele, da.

Și din nou liniște — o liniște oprimantă, sporită de glasul monoton și tărăgănat al lui Sam, care-i citea din Walden lui Jem, și de bocetul vîntului printre crengile pinului. Era o zi cenușie, posomorîtă, dar fără ploaie. Ceea ce-i prindea bine lui Gillon. Vorba proverbului : „Fără ploaie ajungi de vreme acasă". Dacă mai turna și din cer, s-ar fi văzut la conacul din Brumbie Hill cu părul lipit de țeastă, cu pantofii leoarcă, lăsînd dîre de apă pe podeaua strălucitoare, de lemn, sau din ce mama naibii o fi făcută.

— Se zice că Lordu' ie tare țîfnos din fire, și că Brothcock, cît e el de îndrăcit, nu îndrăznește să ridice ochii la el, îi informă iscoada de Ian.

— Brothcock e un tîlhar, de-aia-l ține în zăbală, pe cînd tata nu e, i-o servi Andrew. Tata nu e pus pe furat, ci doar încearcă să obțină un drept ce i se cuvine.

[1] În limba engleză *drum* înseamnă „tobă".

„Bietul Andrew, caută să o dreagă, ca să mă simt mai în largul meu, nu nenorocit ca acum!", își spuse Gillon, întinzîndu-se după cravata moale, de tweed. O luă cu o mînă ce observă că îi tremură și o puse la gît, să vadă cam cum îi venea. Prea mult tweed — și haina și cravata — cumpăni cu nemulțumire, iar cînd s-o înnoade, constată că uitase cu totul.

— Nu cred că se mai poartă cravate ca asta. Le-a trecut moda, zise cu voce tare.

— Aș! se opuse Sam. Și anul trecut le-am văzut la meci. Și încă la fandosiții din lumea bună. Sînt cravate între cravate, dar rămîn totdeauna cravate.

— Asta ce naiba mai vrea să însemne? se răsti Gillon. Dar Sam nu se lăsă intimidat de arțagul lui.

— Înseamnă că anumite cravate sînt la fel ca fustanelele scoțiene. Ori moda kilturilor nu se schimbă decît la o sută de ani, înțelegi?

Veni și rîndul băii, dar cum nu se întorcea de la mină, femeile socotiră că nu se cuvenea să rămînă de față, așa că trecură în camera de alături. Ciudată mai era acea pierdere subită a vederii în fața bărbaților întorși de la lucru, năclăiți de cărbune, cu care Gillon, nici după atîția ani, nu se împăcase. În clipa aceea regreta din tot sufletul că nu avea să-l întîlnească pe Lord așa cum venea de la muncă — soios, cu fața mînjită de praf tuciuriu și de zoaiele de sudoare cinstită, punîndu-i astfel la îndemînă dovezile sale de bună credință. Rana din umăr arăta groaznic. Parte din zgura presărată după accident se încrustase în piele, ca o roată dințată, iar buba era roșie-vineție, și cu cearcăne întinse și negre împrejur.

— Ar trebui să apari fără cămașă pe tine, se porni iar pe zeflemeli Selkirk. Cînd te-ar vedea contesa despuiat, ar cădea blană, țipînd ca mușcată de șarpe: „Dați-i dania și afară cu împuțitu!"

— Fii atent, tată, să nu folosești brațul drept, îi aminti grijuliu Andrew.

— Ba o să-l folosesc pe cît pot. Doar nu m-oi duce să fac pe ciungu', să-i trag pe sfoară.

— Dar în realitate nu te poți ajuta de el. Iar de mînuit tîrnăcopul, nici pomeneală. Așa că nu văd cum i-ai minți arătîndu-le, că nu mai e bun de nimic.

— N-ai face decît să întărești adevărul, sublinie Sam susținîndu-l pe Andrew.

Oare de unde căpătaseră această deprindere de a folosi adevărul ca un mijloc prin care se putea dobîndi ceva și nicidecum ca pe o țintă, spre care să tinzi cu tot dinadinsul? Nu ajungea să înțeleagă aceste făpturi plămădite și crescute de el. Oare pe alții îi pricepea? Nici atît.

— Cînd ți-or întinde cănița cu ceai, o auzi pe Maggie de alături, o apuci frumușel cu stînga și grăiești răspicat: Iertați-mă, dar cu dreapta nu mă pot ajuta. O port numa' de fudulie.

În oricare zi, dăscăleala ei l-ar fi făcut să surîdă, însă acum rămase cu fălcile încleștate. În schimb, desluși anumite lucruri mai clar.

Andrew se ridică de plecare. Trebuia s-o întindă pe Măgură, să mai numere o dată vapoarele, spre a ști cu precizie la ce strîmtoreală se afla Lordul. În seara trecută fuseseră șase — văzute cu ochii, de Jem. Poate între timp se iviseră însă, și altele, ajungînd la opt sau la zece, așteptînd rîndul la încărcare; așadar Lordului îi crăpa buza să desferece minele; ori avîndu-i secretul în palmă, Gillon deținea și cheia victoriei.

Pînă în creștetul Măgurii îi trebuia o oră și jumătate, iar pentru întoarcere, cel mult patruzeci de minute. Timp din belșug. Totuși, Andrew hotărî să gonească o bucată de drum, măcar pînă unde începea urcușul abrupt. Se bucura că scăpase de acasă, de larma și continua vînzoleală a oamenilor de cu o seară înainte. Prea multe sfaturi vîrîte pe gîtul lui taică-său, fiecare apărînd cu o idee trăsnet, cum și în ce chip să-l sucească pe Lord, nu tratîndu-l ca pe un egal, ci punîndu-l cu botul pe labe. Îi plăcea să alerge în aerul după-amiezii tot mai senine, împins de emoția ce-o simțea clocotindu-i în trup, la fel ca în casă, ca în toți ai familiei, și chiar în atmosfera întregului tîrg. La capătul ulițelor de pe platoul Tosh Mungo, de unde se povîrnea drumul către livada Companiei, o văzu pe Alyson Bone. Ședea chiar la încrucișarea cu Calea Cărbunarilor, parcă anume ieșită să-l aștepte pe el, și pe dată încetini pasul — deși nu vizibil, nădăjduia în sine, deoarece n-ar fi vrut să-i arate c-o face dinadins. Acum nu se mai puteau socoti cu desăvîrșire străini; doar fusese cu taică-său la consfătuirea ținută la ei, cînd rostise și cele cîteva vorbe, și-i văzuse chiar patul în care dormea. Ajuns mai aproape, conteni fuga,

ca și cînd ostenise, dar s-o privească, ferit-a sfîntul! De voia să-i vorbească, putea foarte bine s-o facă, nestîrnită de el.

— Ai avut o idee bună, o auzi. De-abia atunci își întoarse ochii, făcînd pe surprinsul, de ivirea-i neașteptată.

— Aaa! exclamă, clipind a mirare, și totodată mustrîndu-se pentru fățărnicia ce-o arăta. Da' care idee ți s-a părut bună?

— Cu fustanela. Va arăta strașnic în kilt.

— Asta și sper.

Între timp se oprise, cu fața întoarsă tot către Măgură, deși gîndul lui era numai cum să lungească discuția. Era atît de frumoasă și aparte față de tot ce vedeai în Pitmungo! Fetele obișnuite nu știau decît să se hîrîie cu băieții și să-i insulte — după legea pămîntului — de ți se făcea silă, dar așa comunicau mai ușor, nu ședeau muți, ca ei doi.

— În ce ape se scaldă taică-tău? încropi el o întrebare de care îi venea singur să rîdă.

— Cam tulburi, din pricina nervilor. Dar e firesc.

— Cred și eu.

— Se tot vîntură, fără țintă, prin casă, ca un zănatec. Cînd în bucătărie, cînd în camera musafirilor, ba zîmbind, ba încruntat, înțelegi, nu?

— Îhî, se auzi Andrew.

Oare cum de-i scăpase acest „îhî" al localnicilor? Sau poate-l rostise anume, ca să pară unul de-al lor?! Oricum, Alyson vorbea întocmai ca maică-sa — plăcut și îngrijit — ca și cînd dialectul îi trecuse pe lîngă urechi ca apa peste pana de gîscă, fără să se lipească de ea. Avea îndemînare la potriveala cuvintelor, fapt care te îmbia și pe tine la vorbă. Și asta-i mai risipi stingheREALA.

— Te-ai vedea ducîndu-te la conacul din Brumbie Hill?

— Noooo! se scutură el.

— Tata susține că-ți trebuie mare curaj.

— Cam așa.

— Eu, una, nu văd cum m-aș putea descurca...

— De minune, fii sigură. Și fata îl privi intrigată.

— Ce te face să crezi?

— Păi ești așa de... așa deee... încît n-ar trebui săăă...

Şi se opri, furios pe el însuşi. Ar fi vrut să-i spună că o dată ce se născuse atît de înzestrată, nu se mai cerea nici un fel de strădanie, ci ajungea să-şi arate chipul ca să desfete ochii ce o privesc. Cine cîrtise în tot tîrgul cînd părinţii ei n-o lăsaseră să muncească, la cot cu alte codane ? Nimeni, de bună seamă, pentru că orice suflet recunoştea în tăcere că ar fi mai mare păcatul ca splendoarea de Alyson Bone să se zolească la cărat de cărbune şi proptele de lemn.

— De ce crezi că m-aş descurca fără ca să-mi bat capul ?

— Pentru că eşti frumoasă, îi scăpă în fine cuvîntul, şi imediat îşi înteţi pasul, fiindcă prea se simţea dogorînd de roşeală, şi nu-i convenea să fie văzut. Alyson se luă după el.

— Ce vrei să spui cu asta ?

Chiar să nu fi înţeles ? se întrebă neîncrezător. Şi se hotărî s-o înfrunte. De vreme ce taică-său se încumeta să se înfăţişeze la Brumbie Hill, cum să n-aibă şi el atîta tărie să privească o fată de-a dreptul ?

— Pentru că eşti frumoasă, e destul să te arăţi ca să stîrneşti plăcere şi mulţumire.

— Da de unde !

— Zău că aşa e. Ce-i frumos şi lui Dumnezeu îi place, dar mite oamenilor ! Aşa a fost de cînd lumea. Frumuseţea-i un lucru aparte.

— Şi dacă mi-ar pune Lordul sau Lady Jane o întrebare la care nu ştiu să le răspund ?

— Fii sigură că nici n-ar băga de seamă, îi zise, văzîndu-şi de drum.

Era mai bine, să-i vorbească mergînd, iar Alyson se ţinea scai de el, spre nespusa lui încîntare. Se simţea furnicat de fiori, şi de-abia atunci înţelese cît de mult jinduise după momentul acesta. Poate doi ani, ba chiar mai mult — cinci, dacă nu şase... Îl cuprinsese un fel de ameţeală, din care n-ar fi vrut să mai iasă. Şi cum tot ajunseseră aşa de departe, ce-ar fi fost să-şi adune curajul şi să-şi deşerte tot sufletul ? Parcă şi ziua era anume făcută, pentru destăinuiri.

— Ai vrea să vii pînă în vîrful Măgurii ?

Cerul e tot mai senin, îi propuse uitîndu-se ţintă înainte. Se temea s-o privească. Mai întîi, să nu pară că-i cere un hatîr, apoi c-o sileşte să-l împlinească, iar la caz că-l va refuza, să nu-i observe mîhnirea.

— Ştiu eu? Fie, am să merg, se învoi Alyson. Şi inima lui începu să tresalte de parcă voia să-i iasă din piept.

— Atunci hai, o îmbie cu prefăcută indiferenţă.

Şi-o luară pe potecuţa livezii. Dar acum, c-o avea alături, se simţea într-un fel stînjenit. Mergea prea încet, ceea ce nu-i venea la îndemînă cînd, de obicei, străbătea Măgura într-un suflet, spre a-şi împlini datoria, şi atît. În plus îl mai apăsa şi tăcerea ce pogorîse între ei — tot mai nesuferită pe măsură ce trecea timpul — dar de care tot Alyson îl scăpă.

— Cum se mai simte Jem?

— Ooo, frate-miu! suspină Andrew, întorcîndu-se către ea.

Greul urcuşului o îmbujorase la chip şi era atît de frumoasă încît îi tăia răsuflarea de cîte ori o privea. Oare cum de primise să vină cu el, se întreba năucit, cînd numai lucrătoarele şi „fustele înverzite“ — cum li se spunea fetelor uşuratice — se avîntau pe coline cu băieţi aproape necunoscuţi, după cum o ştiau deopotrivă.

— Jem a trecut peste hopul cel greu, vorbi în continuare. Îl dădăceşte soru-mea, care e mare meşteră.

— E o bogăţie de fată! Ştii că mi-e soră şi mie?

Asta nu îi plăcu. Cum adică, să fie şi ei ca un frate cu o soră? Doar atît? I-o luă înainte în livadă, dar după puţin se opri, s-o aştepte. Merii erau încărcaţi cu poame necoapte, semn că ciorditorii de fructe, ca Ian şi ca Emily, trebuiau să fie prin preajmă. Alyson ostenise, tot încercînd să îi ţină pasul, şi făcu un popas, să se odihnească.

— Ai să-mi răspunzi dacă-ţi pun o întrebare?

— Păi de, ştiu eu? Cred că da.

— De ce vă duceţi mereu toţi Cameronii tocmai în vîrful Măgurii?

Andrew rămase trăsnit. Cum, dintre toate întrebările de pe lume, îl pocnise tocmai cu asta, la care trebuia să ocolească adevărul, s-o mintă? Sam ştia cum s-o scalde ca să scape cu faţa curată, la fel ca şi Jemmie. Dar pe el nu-l iscodise nimeni pînă acum. Sau chiar de se gîndise careva să-l descoase, îl simţise din vreme, şi-l abătuse pe alte făgaşuri.

— Căutăm ouă de potîrniche, răspunse, recurgînd la formula familiei, cu care se strecura şi Sam.

Numai că lui, cînd i se riposta: „Şi la ce tot bateţi coclaurile, cînd tot nu găsiţi niciodată?“, frate-său în-

druga, cu deplină seninătate : „Ca să ne bucurăm și mai mult cînd om da de ele". Și cu asta astupa gura iscoadei. Dar el nu știa să umble cu fofîrlica, să orbească omul chiar într-atît.

— Am mai auzit asta și de la alții, îl încolți Alyson. Acum însă te întreb pe tine.

Andrew începu iar să urce.

— Nu pot să-ți spun, grăi din mers și cu spatele către ea.

— Pentru că n-ai încredere în mine.

— Ba da, ba da, protestă cu aprindere, întorcîndu-se brusc. Și în acea clipă vorbea cu deplină convingere.

— Atunci glăsuiește.

Cît de mult ar fi vrut să-i facă pe voie ; mai mult ca orice de pe lume !

— Mi-este cu neputință.

— Asta-i bună ! De ce, cînd mă bucur de încrederea ta ?

Chiar. De ce nu i-ar spune adevărul ? se întrebă, cînd îi întîlni ochii. Dar pe loc îi veni în minte că era secretul familiei, al Cameronilor, și deci nu avea dreptul să-l dea în vileag.

— Nu am dreptul, se auzi rostind.

— Ce fel de drept ?

— Ooo, cerule ! Să-ți spun ce facem, izbucni, înălțînd brațele a neputință și deznădejde, deși conștient de patetismul gestului său. Zău, oare nu înțelegi că sînt nevoit să-mi țin gura ?

Fata îl privi cu ochii ei științtori și maturi, deși tineri și fără prihană.

— Nu, nu pricep, se încăpățînă ea.

Andrew rămase încremenit, incapabil să facă un pas fie spre Alyson sau în sus, pe costișe, măsurînd cu îngrijorare timpul ce se scurgea fără rost.

— Se înnoureazä. Se face a ploaie, încercă el să schimbe vorba și totodată s-o îndemne la drum. Dar fata o ținea pe a ei.

— Cum vine asta că trebuie să taci ? Mai curînd recunoaște că nu ai încredere în mine. Și, întorcîndu-se, o porni singură înapoi.

— Nu pleca ! o rugă Andrew, și cuvintele lui răsunară ca un strigăt de ajutor. Poți să mă însoțești, dacă vrei. Pe moment o văzu contenindu-și mersul, și atunci alergă la ea. Hai, îți dau voie să vii...

— Şi chiar să mă uit la ce faci tu ?

— Da.

— Şi o să pricep ? Era uimitor cît de aproape părea să fie de taină. Poate chiar o ştia, şi voia doar să îl pună la încercare.

— Nu, n-ai să-nţelegi.

— Dar ai să-mi explici ? Era decis să-i răspundă „da", cînd, în realitate, se trezi scuturînd capul în semn de împotrivire.

Alyson îşi reluă coborîşul.

— Nu pleca în felul acesta, te rog, îi strigă mergîndu-i în urmă.

— N-ai decît să vii după mine...

— Asta, nu pot, se tîngui el, de parcă-şi plîngea o durere amarnică. Trebuie să ajung pînă în vîrf. Am făgăduit. O ţinea de braţ, lucru de necrezut. Ascultă-mă, o imploră. Bone e o familie de oameni mîndri, ori de-aţi avea un secret, pe care ai jurat să-l păstrezi, mi l-ai divulga ?

— Ooo, desigur, îi răspunse fără să şovăie. Şi asta-l descumpăni. Ţi l-aş spune, continuă fata, fiindcă mă bizui pe tine.

Şi totuşi el nu avea tăria s-o facă, mai ales în ziua aceea, cînd tatăl lui aştepta confruntarea cu Lordul şi cînd familia trebuia să îl sprijine ca o stîncă... Nu, nu putea să dea pe faţă o taină, păzită cu străşnicie atîţia şi atîţia ani. Alyson se depărta tot mai mult, pierzîndu-se printre meri, în timp ce el şedea neclintit, ancorat parcă de nişte odgoane mai puternice decît voia sa, ce îl ţintuiau locului şi-l opreau să vorbească ori să se poarte după cum ar fi vrut-o.

— Întoarce-te, Alyson ! Am să-ţi spun, mai strigă o dată, deşi fără să se urnească, fiindcă şi de o vedea întorcîndu-se, ştia că tot nu avea să îi smulgă misterul. După cîteva clipe de zădarnică aşteptare, o porni într-o goană nebună — o caznă istovitoare, care-i prindea însă bine, în chip de pedeapsă. Mai presus decît toate FAMILIA. Oricînd şi în orice împrejurare, locul întîi îl avea familia. Fără familie, erai un nimic. Să-şi trîmbiţeze Walter Bone şi ai săi tainele. Cameronii le vor păstra pe-ale lor. Suna frumos, chiar măreţ, ca întotdeauna, numai că i se făcuse lehamite să le audă şi să şi le repete mereu. „De ce a trebuit să mă nasc Cameron ? rostea cu glas tare, la fiecare pas ce-l storcea de puteri.

De ce eu? Tocmai eu?“ gemu cu obidă, conștient că poate pierduse singura-i dragoste de pe lume, numai să nu și-i trădeze pe-ai lui. Prea mare și nemilos sacrificiu pentru un tînăr în pragul vieții!

10

Baia lui Gillon durase ceasuri în șir, sau, așa i se părea lui, cu atîtea săpuneli și clăteli, cu spălatul părului și limpezitul cu apă și oțet, ca să-i dea luciu și să-l curețe de substanțele alcaline. De voiau să-l trimită la conacul din Brumbie, în chip de schilod, ciudat procedeu își găsiseră. Mai nimerit ar fi fost să-l care pe un oblon de fereastră pînă la reședință, unde să-l lase întins, dinaintea ușii. Pe cînd ei îl găteau ca pe un ostaș scoțian, înainte de a porni la paradă.

— Cît s-a făcut ceasul? întrebă brusc și cu glas ridicat. Cu siguranță întîrziase.

— Ți-au mai rămas doar trei ore, îi strigă Maggie de alături, și cuvintele-i vuiră în odaie de parcă le rostise un gîde.

„Ți-au mai rămas doar trei ore...!“, le urmări ecoul, scuturîndu-se înfrigurat. Îi tremurau din nou mîinile cînd apucă ștergarul cu ele.

— Trebuie că există un hap de înghițit care să-ți mai astîmpere nervii.

— Ceva de-nghițit? Cum de nu, dar nu în pilulă, ci în clondir, se hlizi Selkirk.

Pe loc apăru și Maggie, ca o vîltoare, deși Gillon ședea gol pușcă, în mijlocul încăperii.

— Ce trăsnaie îți trece prin minte? se oțărî la bibliotecar. Ai fi în stare să-i torni un gît de curaj, din ploscă, să duhnească a băutură, așa-i? Iar tu, dă-i zor și îmbracă-te, în loc să stai și să tremuri ca o tufă bătută de vînt. Și, înhățînd sticla de whisky de pe dulap, o zbughi în odaia vecină.

Atunci se înființă și Rob Roy la ușă, iar trîmba de aer ce năvăli la deschiderea ei, îl înfrigură și mai tare pe Gillon, care nu-și putea stăpîni dîrdîiala.

— I-am luat! anunță Rob triumfător, arătînd ciorapii trei sferturi, ca pe cine știe ce mare trofeu. Erau gri, din lînă de calitate, cu un desen roșu-cărămiziu, iar

în partea de sus cu un rînd de ciucuri mărunţi. Şi ia uitaţi-vă colea, îi făcu Rob atenţi, trecînd ciorapii din mînă în mînă. Le vedeţi? Buzunărele pentru pumnale de vînătoare, le explică încîntat. Trăsese şi el la măsea.

— Nu mă duc cu junghere la mine, decretă Gillon. Şi din nou se lăsă tăcerea ca o pînză cernită, peste oameni şi lucruri.

— Da' ce naiba e'n casa asta? se zborşi Rob. Parc-am fi cu mortu' pe masă.

Gillon începu să se îmbrace îngîndurat şi cu gesturi încete, ca un osîndit ce ştia că o face pentru ultima oară în viaţă.

— Eeeii, ar trebui să ieşiţi pe uliţe, turuia Rob. Tot tîrgu' aşteaptă. E sărbătoare mare, ce mai! Andy Begg o ţine morţiş să aducă cimpoierii din Cowdenbeath, ca să-ţi cînte tot drumu'...

Gillon se simţi din nou zgîlţîit de fiori ca de ghiaţă, dar se forţă să-şi vadă mai departe de pregătiri. Îşi trase pe el indispensabilii de lînă curaţi. De va fi cald la conac o să năduşească al naibii, dar nu avea încotro. Cum era să porţi kiltul fără să n-ai nimic pe sub el? Asta o ştia şi un copil în Scoţia. Fiecare mişcare i se părea o cazně.

— Da' ce Dumnezeu îşi închipuie oamenii? vorbi îmbrăcîndu-se. Doar nu-i zi de bîlci, ci de o treabă cît se poate de serioasă!

— Pînă acum aveam numai Ziua Minerilor, dar din ceasul acesta mai înscriem o sărbătoare în calendar, trîmbiţă Rob. Un om de rînd îşi croieşte azi drum într-o lume ce-şi ţinea porţile zăvorîte. Un simplu miner, un truditor fără tihnă, în curînd va rupe lacătele şi se va înfiinţa în faţa puternicului Lord Fyffe. Gîndiţi-vă numai ce-nseamnă asta! Să apari dinaintea temutului...

— Nu, asta n-o fac, ţipă Gillon. Nu mă duc în sfîrîitul cimpoiului.

Îşi pusese kiltul şi-i încheia catarama, pentru ca în următoarea secundă să apară complet transformat. O simplă îndoire a braţului, un zornăit de metale atinse şi ţăcănitul agrafei, apăsată cu mîna, înfăptuiseră minunea transpunerii sale dintr-o lume sură şi mohorîtă, într-alta vioaie şi luminoasă, care era doar a lui şi a nici unuia dimprejur.

Era o privelişte stînjenitoare, să-l vezi strălucind falnic, în mijlocul odăiţei întunecoase, cu pereţi afumaţi,

ca o pasăre tropicală, poposind, în zborul ei migrator, într-o fundătură slinoasă și dosnică, unde o împresuraseră corbii.

Cutele kiltului unduiau la fiecare mișcare, precum iarba pe Măgură, în adierea vîntului moale, iar culorile pledului — un amestec de albastru puternic, verde maroniu și de dungi roșii și galbene, licărind șugubețe la orice îndoire a trupului — le luau ochii făpturilor osîndite să viețuiască într-un univers plămădit doar din negru și cenușiu. Cămașa plisată albă gălbuie și spumoasă ca pînza de in — punea și mai tare în lumină veselia tartanului Erracht.

— Vai, tată, ce frumos ești ! se minună Emily.

— Așa e, subscrise Sam. Întruchipezi Scoția !

Și toți înțeleseră tîlcuirea acestor cuvinte. Gătit în kilt, oferea fiecăruia întuparea visului pe care și-l plăsmuise despre el însuși. Lucru ce-l sesizase și Gillon, cu deplină luciditate, ca și faptul că nici unul din cei adunați nu avea mlădierea trupului subțiratec și lung, și nici croiala osoasă a feței ce l-ar îndritui să îmbrace asemenea straie. Numai el moștenise, din buni și străbuni, dreptul de a le purta.

— Tată, vrea să te vadă și Jemmie, miorlăi Sarah.

— N-are de ce, fiindcă n-am de gînd să mă duc la conac.

— Haaai, tată ; dorește așa de mult.

Bietul Jem, strîns ca o mogîldeață în țoluri ! Pentru el, fie ! Merita să-i facă o plăcere, după care se va dezbrăca, negreșit.

— Dacă-i vorba p-așa, atunci stai să-mi trag și ciorapii, fără de care kiltul nu are haz, zise înduplecat, și toți cei de față se bucurară să-l vadă cedînd. Trecu în camera musafirilor, unde zăcea băiatul, în patul său și al lui Maggie. De cum îl văzu, Jem dădu din cap, iar Gillon îi surîse duios, urmărindu-l cum se căznea să se salte în coate. Cînd încercările se dovediră zadarnice, își strînse pumnul și făcu un semn către Sam, să se apropie.

— Ce spune ? întrebă Gillon de la distanță.

— Zice că de nu te duci și n-ai să te porți cu semeția pe care ți-o arată înfățișarea, sare din pat și îți suflă în gură, să te molipsească de boala lui.

Toți izbucniră în hohote — primul rîs sănătos în atîtea zile, de la care se însufleți toată casa. Fiecare voia să-și spună cuvîntul, cotropindu-l pe Gillon cu sfaturi, spre a scoate din el un perfect scoțian.

— Aș vrea o gură de whisky bun...
—N-ai să bei, îl puse Maggie la index.
— Ba da, se împotrivi Gillon, demonstrînd cel puțin de data aceasta, că nu trăia sub papucul nevestei după cum vorbea tîrgul, și înșfăcă sticla. Cine vrea să se mai cinstească, n-are decît să o spună, anunță el, turnîndu-și două degete zdravene în ceașcă. Pentru grabnica însănătoșire a lui Jem !
— Pentru Jem, îngînară și alții.
— Pentru succesul tatii !
— Trăiască tata !
— În sănătatea mamei, care v-a purtat de grijă atîția ani ! toastă Gillon.
— Trăiască mama !
— În cinstea lordului Fyffe ! propuse tot el.
— În cinstea lordului Fyffe ! strigară cu toții. După ce își goli paharul, Gillon se răsuci brusc și, cu o mișcare stîngace îl zvîrli drept în vatră, unde se sfărîmă.
— De ce ai făcut asta ? se cruci Maggie.
— Nu știu, dar așa mi-a venit.

Întreaga atmosferă se primenise. Peste puțin, apărură geamgiii, să repare stricăciunile săvîrșite de invadatorii nocturni, iar cînd luară jos scîndurile bătute în fereastră, toată casa se lumină — parcă în semn de bine, pentru misiunea lui Gillon. De-abia atunci îi văzu și pe oamenii care așteptau afară, în uliță.
— Am plăcerea să ți-l prezint pe un unchi de-al nostru, sir Lauriston Cameron, încercă Sam să-i joace un renghi unuia din geamgii.
Și, pînă la un punct, i se prinse, deoarece acesta își scoase șapca și se înclină cu smerenie.
— Mă simt onorat, sir, glăsui grav, recunoscîndu-l pe Gillon de-abia cînd se îndreptă din șale. Ooo, Cameron, bătu-te-ar norocu', explodă, cînd își dădu seama pe cine avea dinainte. Da' chipeș mai ești ?
Ca și kiltul, ciorapii înfăptuiseră o miraculoasă prefacere cu picioarele sale lungi, dar slutite de vinele noduroase, dobîndite în mină. Sub țesătura cea nouă și întinsă, acum arătau netede și puternice — adevărate picioare de vînător — iar genunchii, cam mari și prea colțuroși, se prezentau... mulțumitor. Își puse cravata de tweed, pe care învățase s-o înnoade, iar la urmă sacoul, de sub care umerii apăreau mai lați și mai puțin ascuțiți.

Pantofii îl cam strîngeau, dar nu de neîndurat, în schimb, spre surprinderea sa, îl făceau cu un inci mai înalt. Proprietarul lor — care va fi fost el ? ! — îi comandase anume cu branțuri mai groase ca să-l lungească. Totul era perfect. Totul mergea ca pe roate.

— Acum înțeleg de ce-ai bătut atîta cale să ți-l găsești, vorbi Sam, adresîndu-se maică-si. A trebuit să vină prilejul de azi ca să-i cunosc adevărata înfățișare.

— Mi l-am luat după cum l-am dorit, recunoscu Maggie, dar din păcate unii din voi ați furat prea puțin de la el.

— M-aș fi mirat să nu ne-o întorci pe plătite, i-o zise Rob Roy. Dar de nu-i semănăm tatii prea mult, e semn că ne-am aruncat de partea matale...

— Și asta se poate, se induplecă Maggie.

Încă o oră de așteptat. Mult. Foarte mult. Gillon ar fi pornit-o de pe acum. Cu un efort de voință, se țintui pe scaun și mai răsfoi volumul lui Henry George, ca să-și împrospăteze mintea, să-și ungă rotițele creierului, pentru încercarea la care avea să fie supus.

„...Prima formă a cîrmuirii engleze, destrăbălată și neîngrădită de legi, a fost de mult desființată, puternicul sceptru al Angliei conferindu-le oamenilor binefaceri mai mari decît ocupația romană. Preceptele sănătoase ale justiției britanice au fost răspîndite și aplicate printr-o vastă rețea de coduri și de legiuitori, asigurînd astfel, pînă și celor mai mizerabili supuși ai acestor umile popoare, drepturile cetățenilor liberi britanici..."

„Unde întorci capul descoperi un adevăr de care localnicii din Pitmungo par cu totul străini", cugetă Gillon. Judecînd după buchea legii și a drepturilor consfințite de ea, nici un om nu putea viețui după capul lui, și nici să se creadă mai presus decît semenii săi, grație avuțiilor și a obîrșiei.

Din nou îi apăru dinainte ușa cea mare a conacului din Brumbie Hill, însă, după cele citite, nu se mai simți scuturat de fiori înghețați.

— Ce ai de gînd să-i spui cîinelui ? îl întrebă geamgiul prin fereastra deschisă.

— Nu știu. O să mă socotesc cînd va sosi clipa, îi răspunse, Gillon, încredințat că așa se va și întîmpla.

— Sînt sigur, că doar de-aia te-am și ales și ne-am pus nădejdile în tine.

Aceleași și aceleași vorbe, pe care i le turuiseră toți, numai că de data aceasta, le primi altfel, fără să-l mai irite.

— Simt din nou fierbințeli, șușoti Jem. Cheam-o pe Sarah. Sam lăsă cartea din mînă și alergă după soră-sa, dar fără vîlvă, deoarece nu voia să-și tulbure tatăl tocmai acum.

Odată venită, Sarah recurse din nou la șiretlicurile ce le știa — comprese cu apă rece, frecții cu oțet aromatic, dar în zadar; temperatura urca mereu, iar Jem se lupta cu delirul.

— Cum pleacă tata, aducem doctorul, îi spuse lui Sam, care se înfurie.

— Nu-i dau voie mișelului să-l atingă pe frate-miu.

— Eu una, nu mai știu ce să fac, se dădu ea învinsă. Așa că oricît de cîrpaci o fi el, poate-i mai priceput decît mine, și îl ajută.

— Îl ajută! Crezi că de s-ar îmbolnăvi vreunul din Brumbie Hill l-ar lăsa pe parlagiul de Gowrie să le calce în casă?

Selkirk, martor al dialogului, veni cu o idee:

— Ce-ar fi să folosiți gheață? Îl împachetați în ea ca să scadă temperatura. E o metodă curentă în zilele noastre.

Toți se priviră întrebători. Poate nu era rău să încerce.

— Dar nu avem gheață, spuse Sam după timpul de socotință.

— Pot s-o fac eu, interveni Maggie. Pe cînd Gillon citea, se strecurase în odaia lui Jem și îl privise. Era aproape de nerecunoscut. Du-te și adu-l pe Ian, îi șopti ea lui Sam. Dar vezi, să intre pe ușa din dos. O să păgubim bunătate de sticlă de douăspe lire, dar trebuie să-ncercăm. Cînd apăru Ian îl trimise la „Jecmăneala Calicilor“, să fure cîteva uncii de nitrat de potasiu. Știu că-ți dau apă la moară cu șterpelitul, îl dăscăli ea. Înțelegi ce ți-am spus? Și Ian aprobă cu capul. Dar cînd om scăpa de beleaua de acum, o să-ți scot eu din sînge năravul ciordelii. M-ai priceput? Ian clătină iar din cap. O să te bat pînă o să-ți piară pofta să mai pui mîna pe un fir de ață. Deocamdată însă eu te împing la rău...

Ce admira Sam mai presus de toate la maică-sa era felul ei grabnic de a înțelege necesitatea oricărui lucru și hotărîrea de a-l face pe loc. Cînd Ian se întoarse, apa

fierbea, iar Maggie o turnă în clondir, fără să-l umple, ci lăsînd spațiu pentru formarea gheții, după care adăugă două sau trei uncii de nitrat de potasiu.

— Acum e rîndul tău, i se adresă lui Andrew. Trebui' s-o duci la pîrîu, s-o scufunzi în apă cît mai adîncă și s-o lași acolo, două, trei ceasuri. Cînd și cînd o mai scoți, ca să nu lîncezească la aceeași temperatură, iar după un timp, o afunzi din nou. Andrew asculta cu fața pungită. Îl mîhnea tare mult să nu fie martor la plecarea lui Gillon, pentru care plătise așa de mare tribut, ca iubirea lui Alyson Bone. De cînd se știa pe lume nu se simțise mai urgisit ca acum.

— L-ai văzut pe Jem cum arată ? îl întrebă maică-sa, observîndu-i amărăciunea. Băiatul scutură capul în sens negativ. Atunci ar trebui să te uiți la el, ca să nu mai faci pe mofluzul.

Andrew ieși din odaie și o luă prin spatele casei, să nu-l vadă careva smiorcăindu-se.

— L-ai atins rău pe frate-miu, făcîndu-i tocmai acum vînt, vorbi Sam, după ce îl văzu plecat.

— Îmi dau seama. Dar pe cine era să mă bizui ? Nu știi cum e în viață ? De omu' capabil trag toți ca de gumă, ori de se-nvață din vreme la ham, i se pare că fără el nimeni nu se descurcă.

Tocmai atunci dădu buzna pe ușă Rob Roy și, la vederea lui, Maggie și Sam pufniră în rîs, deoarece, prin simpla lui apariție, și fără s-o bănuiască, confirma însușirea lui Andrew. Pe unul ca el nu l-ar fi trimis nimeni cu clondirul la rîu...

— E vremea să pleci, tată. Domnul Bone zice că a venit ceasu'.

Gillon închise cartea și se ridică de pe scaun cu un calm drămuit. Mai avea să se pieptene și să-și pună bereta, pe care și-o potrivi puțin într-o parte — nu ștrengărește, ci tocmai cum îi ședea bine — peste părul domesticit cu migală, lăsîndu-i panglicile mătăsoase și negre să-i atîrne pe ceafă.

Era gata de drum. Dar mai întîi, se duse să-l vadă încă o dată pe Jem. Îl găsi dormind și răsuflînd greu, vegheat de Sam, care ținea o carte în poală.

— Ce i-ai citit ?

— *Marile Exproprieri din Highlands.*

— Parcă te văzusem cu Walden...

— Am lăsat-o, fiindcă s-a săturat de ea. Zice că nu așa își imaginează el America. Sam închise volumul, se ridică de pe scaun, traversă camera și se postă în dreptul ferestrei. Tocmai i-am citit, tată, despre ducele Sutherland, cînd s-a dus în persoană în Highlands, să adune un regiment de oameni pentru războiul din Crimeia. Iar acolo a dat numai peste flămînzi pe care, cu vorbe meșteșugite, despre Coroană și marea-i nevoie de sprijinul lor, a încercat să-i ademenească. După discurs, a venit și cu alte momeli — bancnote proaspete și tăvi încărcate cu aur, pe care le-a vîrît sub nasul lihniților, așteptînd să dea buzna, care mai de care dornic să plece la luptă...

— Nu-mi mai aduc aminte, interveni Gillon.

— Ei bine, tată, nu s-a repezit unul. Nici măcar unul singur, cînd înainte cu cîțiva ani, se strînseseră o mie cinci sute în două zile. Bieții oameni învățaseră să spună și ei „nu".

— Continuă, îl îndemnă Gillon, simțind că Sam urmărea o idee pe care ținea cu tot dinadinsul să i-o împărtășească — lucru rar întîlnit la el în vremea din urmă.

— Cînd a văzut ducele o minune ca asta, a schimbat și el foaia. „Ce înseamnă această insultă la adresa Coroanei, a guvernatorului și a căpeteniilor de oști?" s-a burzuluit el. Dar oamenii au rămas încremeniți și muți ca o stîncă, fiindcă, vezi dumneata, îți trebuie tărie, nu glumă, ca să pășești în frunte și să deschizi gura. După un răstimp, însă unul din ei — un moșneag — și-a adunat tot curajul și, ieșind din mulțime, a grăit: „Ne-ați luat pămîntul și l-ați batjocorit, iar acu' ne cereți să vă arătăm credință și să ne dăm viețile pentru voi? Eu unu' uite ce povață vă dau: Trimiteți-vă cerbii, căprioarele, oile, păstorii, berbecii și cîinii să lupte în războiul ce-l duceți. Noi, sir, rămînem aici, să crăpăm de foame". Un om cu adevărat viteaz, încheie Sam, privindu-l pe taică-său din capătul camerei.

Gillon înțelesese.

— Vrei să mergi cu mine ori să rămîi cu Jem?

— Îmi este tot una. Însă cred că s-ar cuveni să te duci singur.

— Da' tu? Ai vrea să mă însoțești? se întoarse spre Maggie.

— Eu nu am ce căuta, îl refuză scuturîndu-și viguros capul. E bătălia ta, Gillon.

Cineva ciocănea ușor în ușă. Era Walter Bone.

— E vremea s-o iei din loc, spuse intrînd. Și cînd Gillon se întoarse, învolburarea multicoloră a kiltului păru o sfidare sfruntată aruncată chipurilor și veșmintelor negricioase și ponosite din jur. Le strînse mîna mai întîi fiilor — Rob, Sam, Ian ; apoi sfătoșilor tîrgului — Walter Bone, Andy Begg, Archie Japp, iar la urmă lui Henry Selkirk. O sărută pe Sarah, simțind pe obrajii ei sărătură, o ridică pe Emily în brațe, care-i șopti ceva la ureche — pesemne una din formulele-i magice, un jurămînt de credință — și, după ce o lăsă jos, traversă încăperea, și o sărută pe Maggie, ceea ce nu-și amintea să fi făcut vreodată dinaintea copiilor, iar în public, numai la cununie.

— Cînd i-oi vorbi lordului să-l privești țintă în ochi, fiindcă ești de o mie de ori mai vrednic ca el, îl sfătui Maggie. Iar de se înduplecă și cade la o învoială, chiar de ți-o da mai puțin decît i-ai cerut, fii bărbat și primește-o.

Gillon se întoarse din nou la Jem. Băiatul dormea — somn greu și horcăit — dar cum găsi lîngă el cartea lui Thoreau, la care Sam renunțase, o luă și o deschise la întîmplare — o toană de-a lui, de moment, și totodată un gest de cutezătoare independență — iar rîndul pe care își aruncă ochii îl făcu să rîdă în hohote. Drăguțul de Sam, cît se mai ostenise să-l pompeze cu vitejie, pentru ca acum să citească negru pe alb : „Feriți-vă de orice faptă care vă cere straie noi și sărbătorești" — slove ce le subliniase cu mulți ani în urmă, și pe care Sam le mai încondeiase odată. Închise cartea și se aplecă peste Jem.

— Nu-l săruta ! mieună Sarah îngrozită.

— Ei aș ! Ba îmi pup feciorul, precum și făcu, după care ieși din odaie, traversă bucătăria, nevăzînd pe nimeni în jur, și apăru în uliță, unde era așteptat de-o mulțime de bărbați și femei. La uralele lor — unite într-un muget prelung — geamul proaspăt înlocuit la ferestrele dinaintea casei prinse a zumzăi și a zăngăni.

— Ce e ? Ce se întîmplă ? țipă Jemmie speriat.

— Liniștește-te. Pleacă tata spre Brumbie Hill.

— Era frumos, Sam ? întrebă în șoaptă.

— Dumnezeule, Jemmie, te-ai fi umflat în pene să-l vezi. Parcă era o căpetenie de oști, din Highlands, pornind să-și ia regimentu-n primire.

— Ooo, cît mă' bucur ! Da' știi ceva, Sam ?
— Ce ?
— Eu cred că am să mor.

11

Pentru Gillon amintirea drumului de acasă și pînă în Calea Cărbunarilor a rămas o oglindă prăfuită și tulbure, în care se reflectau doar crîmpeiele unui vis ce-l cuprindea și pe el. Vedea chipurile ieșite în întîmpinare, însă fără a le desluși, după cum auzea și cuvintele acelor făpturi aburoase, însă fără să le înțeleagă. În schimb, foșnetul jucăuș al kiltului, legănîndu-se în dreapta și în stînga, îl simțea limpede, ca și păcănitul flecurilor pe pietrele caldarîmului. Apoi, o bucată de drum, peste fostul Teren de Sport și mina cea nouă — Lord Fyffe 1, se trezi singur cuc, mergînd cu pas dîrz și adunînd pe marginile pantofilor de-abia lustruiți glodul negru și lipicios al potecii. În Tîrgu Văii, auzi din nou larmă de glasuri, iar copiii văleni alergau după el, potrivindu-se să-l apuce de kilt și încercînd, prin sucirea șoldurilor, să imite țopăiala pliurilor. Și așa înaintă pe Ulița Minerilor, pe Ulița Cocioabelor și a Igrasiei, trecînd pe dinaintea cîrciumii, unde, puținii oameni — cîți mai aveau gologani pentru o dușcă de băutură — ieșiră în prag și-i urară „drum bun și izbîndă“. Și mai departe, iar singur, urmat doar de o mînă de plozi, ce s-au ținut scai de el prin fața Bibliotecii Minerilor, prin zona de exploatare și prin dreptul minei Lady Jane 2 — în care, cu atîția ani în urmă se slobozise întîia oară în tainițele pămîntului. Deabia la răspîntia drumului spre Cowdenbeath, care avea să-l ducă la conacul din Brumbie Hill, îl despresurară și țîncii. Mergea mai mult purtat de picioare, așa cum pesemne înaintează oștenii spre cîmpul de bătălie, își zise în gînd, împinși de ceva mai puternic decît de propria lor dorință — cum se întîmpla și cu el, care n-ar fi vrut să înainteze și totuși cale de întoarcere nu avea.

Cîțiva stropi, picurați din senin, îl făcută să-și înalțe privirea : nu era așezare de ploaie, doar un nor, dichisindu-se, își scutura poalele de prea multele grăunțe de apă. Se deprinsese și cu dănțuiala poznașă a kiltului. Iar zburătăceala panglicilor de la beretă o simțea ca o mîn-

gîiere plăcută pe ceafă. Dar cînd se mai împăcase cu toate și pășea mai cu tihnă, îi răsări dinainte Conacul străjuit în față de trunchiurile stejarilor, iar în spate de alte clădiri mititele, parcă îngenunchiate, ca pentru rugăciune. Și inima lui începu să se strîngă și să se lăbărțeze, gîtuită, pasămite, de o gheară.

În dreptul porții, care nu avea paznic, se strecură unde era gazonul mai mare și, în nădejdea că nu-l vede careva dinăuntru, răzui clisa negricioasă de pe pantofi, trăgînd cu tălpile peste iarbă. Și în timp ce-și rîciia glodul, se agăța cu îndărătnicie de versul „Căci omu'i om, să știi" pe care și-l repeta întruna, dorindu-și din răsputeri să creadă în el — la fel cum pescarul, surprins de furtună, pe mare, încearcă să se convingă de rezistența bărcuței, cu toate că o știe plăpîndă și mică, așa cum și el era conștient că Burns fusese un visător fără leac, și că unii oameni, din pricini de neînțeles însă de neînfrînt, sînt mai presus decît semenii lor.

Trecu pe sub poartă, încredințat că va fi oprit pînă s-ajungă la ușa cea mare, și o porni pe poteca cu pietricele mărunte, ce scîrțîiau la fiece pas. Ușa era uriașă și țintuită cu piroane de fier, ca o platoșă din leaturi străvechi. În dreptul ei zăbovi, să se reculeagă. Oare se cuvenea să intre cu bereta pe cap, sau s-o lase fetei din casă ? Dar de nu-i răspundea ea, ci însăși contesa ? Atunci trebuia să i-o întindă contesei, un cărbunar, ca el ? Și gîndul din urmă îl liniști ca prin farmec. Doar ăsta era — un simplu miner — de la care nu puteau să aștepte purtare de prinț. Ce tot își bătea capul cum să facă și cum să dreagă ? Se uita după un clopoțel, de care să tragă, ori ceva, pe care să apese, o măciulie sau un mîner, și tot dibuind, se întoarse, gata s-o ia la fugă. Dar tocmai atunci se deschise și ușa.

— Dumneata ?

— Păii... euu... tocmaii... îngînă zăpăcit, simțind cum se îmbujorează la față. „Iarăși ?" se revoltă el. Doar hotărîse să termine cu bîlbîielile și roșeala pe ziua de azi.

— Ce dorești ? auzi din nou fetișcana. După vorbă era irlandeză.

O văzu măsurîndu-l din creștet și pînă în tălpi, iar apoi rînjind fără pic de bunăcuviință — cu ochii, cu gura și nasul.

— Ce doresc ? Nimic. Adicăă...

— Pe cine anunț ?

— Cui ? Aaa... pricep. Pe Cameron. Pe domnul Cameron. Pe domnul G. Cameron.

— Pe care din ăle trei vrei să-l spun ?

În spatele ei apăruseră și alte fete, irlandeze și ele, zîmbind cu aer zeflemitor și gătite în fuste negre, încrețite și lungi, iar în sus cu pieptare albe, scrobite și mari, precum poartă călugărițele romano-catolice.

— Anunță-l pe Domnul G. Cameron, care vrea să-l vadă pe Lordul Fyffe.

Fata plecă, trîntindu-i ușa în nas, prin care auzea limpede chicoteala celorlalte servante. Pasămite știuseră că o să vină, de se adunaseră stol, ca să-l ia în derîdere, lucru ce nu îl surprinse prea tare, dat fiind cunoscutul nărav al pălmașului irlandez de a-și batjocori semenii. Nici nu era de mirare că nu izbutiseră să închege o cît de mică organizație, dezbinați cum erau în fața stăpînilor, a englezilor și a preoților. Fetișcana se înființă iar în ușă, de astă dată cu gura întinsă pînă la urechi, într-un chip sfidător și viclean, cum o fac copiii în clasă, urmărind un coleg în drum spre catedră, unde-l așteaptă o urecheală.

— Intră, cărbunarule, îi sîsîi cu dispreț. Aici nu prea arată ca-n mină, așa e ?

Gillon se întoarse scăpărînd de mînie, dar cînd îi văzu ochii — în care nu străbătea răutate — se potoli și-o iertă.

— O iei la stînga și traversezi holul mare, îi spuse atingîndu-i brațul, ceea ce-l făcu să strîngă din ochi de durere. Să știi că nu-s oameni răi, continuă fata. Cam scorțoși și fuduli, precum scoțienii... Dar aici se opri cu mîna la gură. Ooo, ce am spus ? ! Fără voie, Gillon surîse, și asta o îndemnă la vorbă. Poartă-te cum ți-e portul, vorbește cum ți-e vorba, și-o s-o scoți la capăt cu ei.

Cînd porni pe coridorul lung și întunecos, își reveni în fire, ba se simțea aproape în largul lui. Se vedea că Lordul nu era econom la cărbuni, în schimb, cu gazul lampant se arăta mai cu milă. La un moment dat i se păru că servanta s-a luat după el ; îi auzea țăcănitul tocurilor pe podelele aranjate în pătrate și lustruite glanț.

— Domnule... Gillon își conteni mersul. Ați uitat pălăria, îi șușoti fata. Și cum el nu înțelese, îi repetă : Dă-mi bereta, pentru numele lui Dumnezeu sfîntul !

— Cred c-am s-o țin.

— De cînd lucrez la conac n-am văzut să fi intrat vreunul cu pălărie...

— Da' miner ai văzut vreodată p-aici? Servitoarea negă scuturîndu-se. Era tînără și drăguță, ba chiar prea necoaptă să trăiască atît de departe de ai ei. Poate n-ai aflat încă, adăugă Gillon, dar minerii stau cu șepcile-n cap acasă ; ori eu sînt de-ai lor.

— După mine, una, să fii sănătos, îi ripostă, făcîndu-i cu ochiul.

Înfiptă și obraznică, dar drăguță ! o catalogă Gillon.

Cînd mîntui vorba și se întoarse către hardughia de hol, observă cîteva capete răsucite, care de bună seamă urmăriseră scena. „Asta mai îmi lipsea !" își zise înciudat. Nici n-apucase să treacă pragul și-i scăzuseră nota la purtare, văzîndu-l flecărind cu o slujnică irlandeză, ca și cînd ar fi fost de o seamă; ori mai mare înjosire aproape nu exista în Scoția, afară de cîrdășia cu o africană.

Păși în holul cel mare, fără să-l ia careva în seamă din cei vreo nouă, cîți erau adunați acolo, foindu-se, zornăind cești și discutînd între ei. La față îi vedea tot atît de împăienjeniți ca și pe localnicii de pe Calea Cărbunarilor. Venise de la lumina slabă, a culoarului, la alta, mult mai puternică și, ca întotdeauna, pînă se obișnuiau ochii, nu deslușea aproape nimic, ci clipea des, împotriva voinței.

— Pe cine văd în mijlocul nostru? auzi el un glas, fără să-l dibuie și la față pe cel de rostise cuvintele. Ia priviți cine a venit printre noi...

De-abia atunci se întoarse în partea de unde venea vocea, dar cum bărbatul care grăise avea în spate un ciorchine de lumînări aprinse, nu putu să-l vadă la față.

— E Cameron, sir. De astă dată recunoscu vorbitorul : era Brothcock. Cameron, cărbunarul, sir.

Între timp, unele chipuri deveniseră mai puțin tulburi, iar restul, rămase în ceață, se aplecaseră peste mese, pesemne să-și pună jos ceașca și farfuria cu prăjituri ca să-l privească mai cu atenție.

— Dă-mi, te rog, pălăria, îi zise o femeie.

— Aa, da, făcu Gillon, scoțîndu-și bereta, căindu-se că nu și-o lăsase la timp.

— Cărbunar, ai zis? auzi din nou glasul de la început, dar nu batjocoritor sau ursuz. Judecînd după cum arată, aș spune că a venit de la vînătoare.

— Nu, am... dondăni Gillon, după care amuți, conștient că nu replica lui era așteptată.

— Ia fă-te încoace, să te vedem mai bine la înfățișare. Gillon se duse către un jilț cu spetează înaltă, în care ședea tolănit Lordul Fyffe. Brothcock, de alături, o ține morțiș că ai fi unul din minerii mei, pe cînd eu aș putea să jur că ai sosit de la vînătoare și ești gata să ne arăți cîte potîrnichi ai răpus.

Oare de ce se speteau de rîs ? se întreba cu nedumerire. Fețele li se ascundeau încă în fuioarele fumurii — spre norocul lui, deoarece, nevăzîndu-i, se simțea ocrotit, ca sub un înveliș gros de zgură, care, întocmai ca masca, îi îngăduie omului să vorbească și să se poarte cum altfel n-ar îndrăzni să o facă.

— N-aș vrea să-l contrazic pe onorabilul Lord, dar de aveți bunătatea să vă uitați la mîinile mele, veți vedea, sir, că domnul Brothcock nu a mințit.

Cuvintele lui fură pe loc răsplătite cu un ropot de rîsete.

— Frumos exprimat ! aprecie Lordul. Omul e plin de tact. Dați-i și lui un ceai.

Cineva îi propti o ceașcă în mînă, întrebîndu-l :

— Lapte ori zahăr ?

— Lămîie, vă rog. Un colțișor de lămîie...

— Lămîie ? se sumeți o voce, pasămite e contesa. L-ați auzit pretinzînd lămîie ? Ce mai gust rafinat ! Sînt dezolată, dar nu ți-l putem satisface, fiindcă noi avem aversiune pentru lămîie. În schimb, adorăm laptele sau zahărul în ceai. Lady Jane vorbea rar și opintindu-se în tot soiul de cuvinte ciudate ; poate de-aia se și topeau de rîs tinerii dimprejur.

— Mai zi-mi o dată, cum îl cheamă pe om ? se adresă Lordul vecinului său de scaun. Iar după ce-i auzi numele repetat, se întoarse din nou către Gillon, însă cu glas ce căpătase tăiș : Ia spune-mi, Cameron, ce te-a apucat cu... împopoțoneala asta ?

— E costumul de zile mari, sir. Îl îmbrac doar la cununii, la înmormîntări și la alte prilejuri deosebite, cum l-am socotit și pe acesta, de azi.

— Asta da, zic și eu ocazie pentru-nțoleală festivă. Doar ești primul miner care calcă în această casă, spuse unul din flăcăiandri...

Şi Gillon nu ştiu de se cădea să-i răspundă ori ba. Oare de ce nu-şi dădea seama cînd îi vine rîndul la vorbă ?

— Iar kiltul... probabil... îl ai din armată...

— E kiltul familiei, al clanului meu.

Şi toţi se hliziră în gura mare.

— Auzi drăcie ! rosti acelaşi glas de boboc. Minerul are şi clan...

Gillon simţi cum îi ia faţa foc, dar imediat îi trecu, şi de atunci hotărî să nu mai roşească la orice cuvînt.

— De n-ar exista membrii clanului, oameni uniţi prin legături de sînge, nu ar mai fi nici căpetenii de oşti, se trezi rostind fără voie.

— Bravo, Warrick. Ţi-a sucit gura, grăi altă voce necoaptă, dar atît de asemănătoare cu a lordului, încît Gillon se întrebă dacă nu cumva era fiul său.

— Te văd iscusit la răspunsuri, observă Lordul.

— Înveţi în mină, sir. Tu-i auzi pe unii, alţii pe tine, şi aşa mai departe.

— Dar în mină nu înveţi numai asta, continuă lordul, fără ca Gillon să înţeleagă ce urmărea.

— Observ că nu vorbeşti scoţiana, îl încolţi un alt glas, tot de june. Cum vine asta ? Îi făgăduisem amicului meu să audă o scoţiană neaoşă.

— Să-mi fie cu iertare, sir, dar eu sînt din Highlands.

— Şi cum de-ai ajuns pe aici ?

— M-am însurat cu o fată din Pitmungo. Ea m-a adus şi m-a făcut miner.

— Dar cum ai întîlnit-o ? se interesă Lady Jane.

— A venit după mine şi m-a luat, doamnă.

— Ooo, ce întreprinzătoare ! Cum se numeşte ?

— Drum, doamnă. Margaret Drum.

Lady Jane îşi zgîlţîi capul ca de un lucru cu totul neauzit. Numele nu-i trezea nici o aducere aminte. Purtătorii lui argăţiseră două sute de ani în mină, iar contesei nici că-i trecuse pe la urechi. Mare jale l-ar fi cuprins pe Tom Drum să fi fost aici, martor.

Cineva îi înmînase Lordului o hîrtie, pe care o cerceta cu atenţie. Gillon se întrebă dacă se cădea să soarbă şi el din ceaşcă. Înghiţi o gură şi dădu de un gust ce n-ar fi visat să-l aibă vreo buruiană, darmite ceaiul !

— Gillon Forbes Cameron, rosti lordul cu ochii pe slovă. Straşnic nume pentru un cărbunar ! continuă cu o

asprime ce-l făcu să tresară pe Gillon. Își dezlipi ceașca de buze și rămase încordat, ca un oștean în așteptarea ordinelor. Una din străbunicele mele s-a numit Forbes. Știai? îl întreți lordul.

— Nu, sir.

— Așadar s-ar putea spune că pe undeva ne înrudim. Cunoștințe și în același timp rubedenii.

— Într-un chip, da, sir, dar pe trepte deosebite.

— Rubedenii... Alcătuitorii unui clan... cumpăni lordul rar și apăsat. Dar ia spune-mi, Cameron, care e datoria de căpetenie a oricărui membru de clan? îl întrebă, fumegînd nerăbdare și arțag. Și cum, Gillon se văzu strîmtorat cu răspunsul, contele își reluă chestionarea. Ce așteaptă orice rudenie a clanului de la confratele său? S-aud, Cameron, că doar știi...

Gillon simțea cum se roșește la față, nu cine știe cît, dar destul ca să bage de seamă toți ce-l priveau. Măcar de nu l-ar fi sfredelit atîtea perechi de ochi.

— Să-l ajute la vremuri grele, sir?

— Nu-mi pune mie întrebări, ci răspunde-mi la cea pe care ți-am adresat-o.

— Buna credință, aș zice.

Lordul se opinti brusc, ca și cînd ar fi vrut să sară din jilț, și în clipa aceea Gillon se socoti dacă nu era cumva cazul să se aplece și să-l ajute la ridicat. Dar contele nu voise decît să-și îndrepte spinarea. Toți amuțiseră, urmărindu-l pe Gillon, întocmai cum fac pescarii, după ce au aruncat undița într-un vad străveziu, în care văd peștele dînd tîrcoale cîrligului.

— M-ai rănit, Cameron, cuvîntă lordul, cu o voce puternică, și răstită care, în încăperea cea mare și stăpînită de liniște, părea că s-a înfipt în pereți, de unde împroșca ecouri ce se împlîntau în trupul lui Gillon. M-ai rănit mai grav decît oricine pe lume, repetă contele și Gillon îngheță tot, rămînînd cu ceașca în mîna dreaptă și țeapănă, la jumătate de drum de farfurioara pe care voia s-o așeze. Necinste! țipă lordul. Lipsă de încredere! Și mai vii înzorzonat în straiele omului de bună credință! Tu n-ai dreptul să porți veșmîntul acesta, spuse aproape hohotind de durere. Ai fi putut să te înfățișezi aici, în fața stăpînului tău, ca dinaintea unuia ce te știe și te respectă; dar în loc de asta, mi-ai căutat pricină, și te-ai

dus la ei, glăsui, bătînd cu degetul în hîrtia pe care-o citise și o ținea într-o mînă. Îi cunosc cine sînt. Știu la cine ai apelat, tîrîndu-te în patru labe, vînzîndu-ți conștiința.

— Eu... începu Gillon.

— Nu cîrti cînd vorbește stăpînul, îi astupă Brothcock gura.

— Ți-a căşunat să mă chemi dinaintea judecătorului, ca pe orice borfaș. În loc să vii, ca un om cumsecade, ai preferat să te duci în Edinburgh, pe furiș, să te dai pe mîinile veneticilor, cu gîndul numai la bani. Iar după toate astea, mai cutezi să apari dinainte-mi îmbrăcat ca un membru de clan, și aștepți să-ți mai dau și parale.

Gillon își contempla picioarele. Ciudat lucru să privești în jos și să te vezi încălțat cu pantofi străini, care păreau că-i scot limba, după cum flutura cîte una din fiecare, atingînd podelele lustruite.

— Mă iei drept un hoț? se zborși Lordul. Și Gillon tăcu. Ți-am pus o întrebare. Răspunde-mi!

— Nu.

Cei din jur se foiau cu ceștile și cu prăjiturile, care li se treceau roată pe dinainte. În dreptul lui simți foșnet de rochie și, cînd își ridică ochii, o văzu pe una din servitoare turnîndu-i în ceașcă.

— Nu, nu mai... căută s-o împiedice, dar fata nu-l luă în seamă și o umplu. Dacă avea să o verse pe pantofi și pe dușumeaua strălucitoare? se gîndi îngrozit, cu ochii la ceașca ce-i tremura în palmă. Poate nu strica să mai soarbă din ea, o gură, și totuși nu se încumeta s-o ducă la buze, în halul cum o vedea clătinîndu-se. O ținu, deci, așa cum era, plină ochi, în orice clipă gata să dea pe afară.

— Cu ce te ocupai în Highlands, înainte de a te face miner? îl interogă un glas tînăr. Cred că schimbarea te-a cam zdruncinat la început.

— Am fost pescar... sir.

— Nu ești obligat să-mi spui „sir", domnule Cameron. Ești destul de vîrstnic ca să-mi fii tată.

Cineva, din spate, îi pipăia kiltul, și Gillon vru să se răsucească, dar se opri la drumul de jumătate.

— E autentic, pe cinstea mea, îl auzi pe cel care îi atinsese veșmîntul.

— De pe creasta valurilor tocmai în măruntaiele unei mine. Probabil ți-a fost teribil de greu... O întreagă odisee, nu ?
— O ce ? întrebă Gillon.
— Odisee... adică o călătorie. Ești atent la ce-ți spun ?
— Da, sînt.
— Uff, guralivii care se joacă cu vorbele, interveni un alt glas, rîzîndu-și de cel dinainte.
— Sau poate nu e chiar așa groaznic, ce zici ? stărui tînărul care-l interpelase cu cîteva clipe în urmă.
— Distracție nu e... sir.
— Crezi oare cumva că vreunul din noi are parte doar de distracții ? Totul e relativ.
— Nu, serios vorbind, cum ți se pare în abataj ?
— Destul de bine.
— Destul de bine ? îngînă tînărul în derîdere. Vrei să zici înfiorător. Dar ce te-a făcut să te duci ?
— N-am avut încotro. Foamea e un stăpîn aspru, sir.
— Ooo, mi-a plăcut replica. Și Gillon îl auzi repetîndu-i cuvintele peste umăr. Bine-ai face să ți-o notezi, Teddy. Înțelepciune populară manifestată pe viu.
Gillon continuă să stea încordat, ținîndu-și ceașca în echilibru, ca la inspecție.
— Nu am trăit totdeauna pe mare. Ai mei au fost izgoniți din gospodăria lor cînd cu marile exproprieri din Highlands și...
— Aruncați în zăpadă, tocmai de ziua Crăciunului, știu... ! Iar mișeii au incendiat casa, cînd voi erați înăuntru, așa că părinții au pornit-o pe viscol, cu trei plozi după ei, și cu mama bolnavă de pneumonie, pe cînd grînele voastre au fost date cerbilor. Asta voiai să ne spui, nu ?
— Mai domol, Warrick. Ori nu poți să i-o ierți că te-a înțepat ?
— Nu-i vorba de asta, dar nu le pot tolera născocirile... minciunile lor proletare.
În încăpere se instăpîni liniștea. Pesemne se făcuse vreun semn cum că Lordul voia să vorbească, altfel nu era de înțeles cum încetaseră, ca la ordin, zăngănitul de cești și sporovăiala. Din nou se simți împuns de toți ochii.
— Bună-credință ! rosti contele cu o voce schimbată. Părea plin de înțelegere și cumsecădenie, ca un om de lume adresîndu-se unuia mai umil. Personal, nu cred că ești complet lipsit de fidelitate, ci că, pe undeva, în stră-

fundul ființei, ai un sîmbure de bun simț, ce așteaptă să fie îngrijit ca să răsară și să dea rod.

— I le zici ca din carte, tată, observă un glas tînăr, în zeflemea.

— La fel am credința că ești și un om chibzuit la minte, ca mai toți iubitorii de bani.

— Dar eu unu... nu banii... se interpuse Gillon ; însă imediat i se închise gura.

Va să zică asta pricepuseră ei și nimic altceva, se încîină biruit.

— Care sînt grijile de căpătîi ale unui miner ? întrebă Lordul, dar nu ca să primească un răspuns, căci pe loc și-l dădu singur — prima ; să se ferească de accidente ; a doua, să-și apere slujba, pentru ca, ajutat de patron, să-și poată întreține cu modestie familia. Ori acum vreau să-mi spui, cine crezi că este mai în măsură să ți le asigure pe amîndouă, agitatorii laburiști sau îndrituitul stăpîn căruia Dumnezeu i-a încredințat conducerea proprietății de al cărui bun mers atîrnă cele două condiții ? Răspunde-mi, Cameron ! Însă Gillon nu se simți în stare s-o facă. În mîinile cui îți încredințezi soarta ? se înfierbîntă contele. În ale diriguitorilor cu frică de Dumnezeu, a căror pricepere a fost dovedită de timp, sau ale unor coate goale de anarhiști care nu cunosc opreliște și rușine cînd e vorba să-și atingă o țintă ? Răspunde-mi, Cameron !

Gillon ședea ca o stană de piatră, privind împrejur, fără să vadă nimic, și doar vag conștient că ceașca se înclinase, iar din ea se prelingea ceaiul pe podele și pe pantofi.

— Nu cunosc nici un agitator laburist, zise într-un tîrziu, la care, Lordul pufni în rîs, nu cu răutate — după cum i se păru lui — în schimb cu atîta poftă, încît se molipsiră cu toții ; pînă și Gillon de-abia își stăpînea zîmbetul care, pînă la urmă, irupse totuși pe buze.

— Nu l-ai întîlnit niciodată pe Keir Hardie ? îl încolți contele, pronunțînd într-așa un chip „Hardie", încît primul gînd al lui Gillon a fost de a se lepăda de acest nume. În colțul ochilor simțea cum îl ard lacrimile de foc ale umilinței. Uitase de Hardie, pentru că în sinea lui nu socotea că l-a cunoscut, după felul cum i-l adusese întîmplarea în față ; dar, pentru conte și cei de acolo, se dovedise un mincinos. Rămase tăcut și cu ceașca în mînă, care începuse iar să se clatine.

— Acum știu care-i menirea mea pe pămînt, urmă contele. M-am născut să exploatez cărbune și să scot bani. Și asta am să fac. Gillon se surprinse încuviințîndu-l cu capul. Dacă fiecare ar crede că are dreptul să dea Compania în judecată, pentru cel mai mic neajuns, ai idee unde am ajunge? îl întrebă Lordul, și Gillon clătină din cap neajutorat. Ba știi foarte bine, dar nu-ți dă mîna s-o spui. Așa că voi răspunde în locul tău: pe dric, silabisi contele, după care tăcu un răstimp, ca minerul să-i rumege cuvintele și să le ia la ureche. Preaiubiții tăi cărbunari ar rămîne pe drumuri, plozii ar ajunge în orfelinate, iar minele ar fi năpădite de apă. Și toate acestea din cauza unui om, prea sigur de sine și egoist.

Una din fetele de serviciu, din capătul camerei, scăpă o linguriță pe jos, care zăngăni pe podea. O nimica toată, s-ar fi putut spune, întrucît nici măcar celelalte servante nu se osteniră să se întoarcă și să se uite. Gillon se răsuci totuși și, privind înapoi, se simți copleșit de cuprinderea încăperii, pe care, pînă atunci, nu o văzuse în toată imensitatea — cu portretele strămoșilor nobili zgîindu-se amenințătoare de sus și cu zeci de tapiserii, înfățișînd scene de vînătoare și de petreceri, spînzurînd pe pereți. Măreția odăii îi zdrobea siguranța, dar totodată, și fără s-o bănuiască, îi stîrnea și revolta.

— Ai adus atîta nenorocire în tîrg cît nu trage omul în toată viața. Din pricina împăunării tale, mii de oameni au flămînzit, salarii, în valoare de zeci de mii, nu au fost și n-or să mai fie plătite, mii de tone de minereu zace în pămînt, nevîndut.

„Împăunarea mea!“ își repeta Gillon. „A mea!“ Și simți aprinzîndu-se în el pala mîniei, care-i sporea încrederea în sine.

— Din cauza ta a și murit o femeie de foame.

— Doamna Wallace a murit de...

— Gura! cînd glăsuiește Lordul, îl repezi Brothcock.

— A murit de foame! pecetlui stăpînul. Scrie negru pe alb, în certificatul pe care-l avem.

„Ce mai certificat! Și dat de cine? De doctorul Gowrie!“ cugetă Gillon. Dar contele îi curmă firul gîndurilor cu o nouă întrebare.

— Și-acum, spune-mi neted, cît aștepți de la mine?

Pe moment se codi să rostească cifra — prea i se părea ireală ca s-o cuprindă cu mintea — dar, după o mică

zăbavă, îi dădu glas : „Patru sute de lire". Şi cum aproape o şoptise, îi sili s-o repete de la unul la altul, iar la auzul ei, fiecare rîdea, fie cu neîncredere, ori în batjocură, sau chiar cu mînie.

— Dar asta-i mai mult decît cheltuiesc la universitate într-un an! se răţoi unul dintre boboci. Cine se crede că e?

— Îmbracă-l pe-un cărbunar într-un kilt, şi pe loc se şi vede baron.

— Este o absurditate, sînteţi de acord, nu-i aşa? zise Lordul. Aşa cum o ştii şi tu, Cameron. Ia priviţi-l! îi pofti pe toţi cei de faţă. Şi la îndemnul său, pînă şi fetele de serviciu se apropiară. Uitaţi-vă la culoarea obrajilor şi la mutra pe care o face. Dacă n-ar fi convins de sminteala pretenţiei formulate, ar arăta ca un condamnat la spînzurătoare? Sau, mai potrivit, ca la o biciuire?

În ciuda voinţei, Gillon îşi plecă ochii în pămînt. Prea îl priveau mulţi şi cu prea mare stăruinţă.

— Ooo, tatăl meu onora tradiţia biciului, şi lucrurile mergeau mai bine pe atunci, se piţigăie Lady Jane. Întreabă-i pe minerii bătrîni. Pînă şi ei preferau pedeapsa. Cîteva şfichiuiri pe spinare, şi omu-şi vedea lungul nasului.

— Desigur, astăzi nu mai practicăm biciul, vorbi Lordul cu o răceală de gheaţă, dar există oameni aici, în Pitmungo, care ar face-o cu de la ei putere în locul nostru, cînd i-o răpune foamea din cauza uneltirilor tale de jefuire. Ce spuneai înainte în legătură cu foamea?

— Foamea e un stăpîn aspru.

— O fi, dar şi cel mai ascuţit bici, amendă Lordul, lăsînd un răspas de tăcere, pentru ca ameninţarea să-şi facă efectul, după care adăugă : Noi le vom da bicele, iar vecinii le vor mînui cu braţele lor vînjoase. Serviţi prăjiturile!

În mijlocul lor apăru un cărucior pe rotile, pe care se afla o tavă cu prăjituri unele zaharate şi tari, altele moi şi fărîmicioase, dar toate luate cu mîna, observă Gillon. Servitoarea împinse căruţul şi către el, trecîndu-i-l doar pe dinainte, fără a-l opri.

— Cît despre întîmplarea aceea... reluă Lordul Fyffe, înfundîndu-şi gura cu o prăjitură, şi Gillon nu mai prinse restul cuvintelor, privind ca vrăjit capetele mustăţilor, încărcate doldora cu fărîme.

— Ce ați spus, sir ?
— Întîmplarea... întîmplarea din mină.
Există incidente extrem de mărunte care pot aduce prefaceri în cugetul omului, schimbîndu-i radical optica. O asemenea transformare s-a produs și în Gillon, în clipa cînd servitoarea — o muncitoare, ca el — i-a împins căruțul prin față. Atunci, a simțit dintr-odată că nu-l mai interesează nici soarta lui nici a clasei din care făcea parte. La ce să se mai zbată cînd o făptură de o seamă cu el nu-i întinsese o fărîmă de pîine îndulcită ? La această primă comoție, se alătură cuvîntul „întîmplare" pe care-l auzise la lord.
— Nu întîmplare a fost, sir, ci un hîrleț, care mi-a zdrobit umărul și s-a implîntat în os, se trezi vorbind, și încă pe un ton atît de ridicat, încît unul din tineri tresări în scaun.
— Exact, un hîrleț, dar observ că pentru un ciung, te descurci foarte bine cu ceașca de ceai...
— O fac cu mari dureri, sir, pe care m-am ferit să vi le arăt.
— De asta sînt sigur. Ești un adevărat erou, îl ironiză junele care-l scosese de mincinos cînd pomenise de alungarea din Highlands.
— Nobilii își închipuie că nu sîntem simțitori la durere ca ei, dar suferința-i aceeași, sir.
— Ce dulcegărie stupidă, Cameron ! Vorbise cuviosul MacCurry, pe care Gillon nu-l observase pînă atunci. Asta e trăncăneala agitatoare, după cum bine știi. Din fragedă vîrstă muncitorii învață să se deprindă cu unele greutăți, întocmai cum oamenii din alte categorii sociale sînt instruiți să aprecieze anumite rafinamente. Fiecare după orînduiala divină.
— Dacă se rătăcea piconul în umărul bietului Elphinstone, nătăflețul și-ar fi dat duhul numai de spaimă, se hlizi contele. Brothcock îi mai întinse o fișă și, cu ochii la ea, glăsui în continuare : După aiureala cu tîrnăcopul doar n-oi pretinde să te duc toată viața în cîrcă ?
— După cum v-am dus eu, zise Gillon, fără să creadă că el rostise cuvintele.
— Ce-ai spus ? sări Brothcock ca pe jăratec. Ce i-ai răspuns stăpînului ?
Nu-i părea deloc rău de jignirea ce-o aruncase, dar nici nu-i venea la îndemînă s-o mai repete. Una din ser-

vitoare îi smulse ceașca din mînă, pentru care o blagoslovi în sine.

— E de-o nerușinare feroce ; într-adevăr ar merita biciuit, se răzvrăti cel mai tînăr dintre băieți.

În schimb Lordul glăsui mai departe de parcă nu auzise nimic.

— Eu îți ofer patruzeci de lire, și asta, mai mult datorită scrisorii lui Elphinstone, care mă roagă să m-arăt generos. Dealtfel e cel mai substanțial ajutor pe care l-am acordat pînă acum. Un adevărat record, nu-i așa Brothcock ?

— Întocmai, Înălțimea voastră.

— Prin urmare e limpede. Încasezi patruzeci de lire, dar nu înainte de a-ți retrage acțiunea civilă și de a iscăli declarația aceasta, preciză contele, întinzîndu-i o foaie, dar, cînd se aplecă să o ia, constată, cu surprindere, că de-abia se putea urni. Patruzeci ! Din nou se pomenise cu cifra ce-l hăituise atîta vreme.

— Știe carte ? îl întrebă pe administrator unul din tineri. Poate ar trebui să i se citească. Mulți din ei se prefac a ști, din orgoliu, înțelegi ?

— Ăsta chiar știe, îl asigură Brothcock. Citește pînă și tipăritura măruntă din partea de jos a contractelor.

„Subsemnatul... făgăduiesc, sub prestare de jurămînt, cum că în nici o împrejurare nu voi chema în judecată Compania sau pe stăpînii mei pentru pretinse accidentări în timpul serviciului. Consimt să mă bizui, ca și în trecut, pe mărinimia și discreția lor, convins că ele reflectă atît interesul minerului cît și al Companiei...

— Care o vrea să rămînă în slujbă, la mine, va trebui mai întîi să semneze hîrtia, și doar după aceea să-și reia munca. Să văd care va mai veni cu afronturi. Nici unul, v-o garantez, turuia contele, adresîndu-se celorlalți. Declarația nu era altceva decît o renunțare fățișă la toate drepturile.

— Patruzeci, se auzi Gillon, fără să știe dacă avusese de gînd s-o rostească cu voce tare.

— Da, patruzeci, întări Lordul.

Această cifră îi răscolea o veche rană în suflet, pe care o simțea zvîcnind întocmai ca nervii din jurul osului sfîrtecat de hîrleț. Patruzeci, după cumplitul lui chin de

a prinde somonul ! Patruzeci la sută profituri, cînd minerii prăznuiseră sărbătoarea Crăciunului cu pește sărat !

— Cu această sumă familia o va scoate foarte bine la capăt, pînă vei putea să lucrezi iar în mină.

— E posibil să nu mai fiu niciodată în stare de muncă, vorbi cu sfială, în vreme ce gîndurile i se agățau tot mai tare de cifra cea blestemată. Patruzeci ! Atîta luaseră beneficii, la sută, în anul lor de restriște, pe cînd ei, minerii, fierseseră iarbă și pietre în oala de supă. Se simțea tot mai încolțit de mînie, lucru de care se bucura, dar se și temea, totodată.

— Cum să nu mai fii bun de lucru ? Astea-s prostii ! Vouă vă trece, și vă apucați iar de treabă, ca întotdeauna.

— Va să zică nu credeți că sîngerăm cînd ne intră plăseaua în carne ? Nu ați dori să îmi vedeți rana, sir ?

— Ce-i necuviința asta în fața stăpînului ? tună Brothcock.

— Nu mi-e stăpîn, ci omul la care sînt angajat, i-o întoarse Gillon, simțind cum îi ard obrajii, dar nu de sfială sau frică.

— Ce-a zis ? se strîmbă Lady Jane. Ce tot îndrugă ? De cînd ne știm am fost și sîntem stăpîni aici.

— Vorbesc de cei patruzeci la sută, doamnă. De dividendele pe care le-ați încasat, în timp ce copiii noștri mîncau iarbă fiartă și, ca să-i mai dregem gustul, mai băgam bolovani în zeamă. Ori dacă la bejenie ați luat atîta bănet, atunci, Dumnezeule, cît oți fi vîrît la chimir în anii cei buni ?

În cameră se făcu tăcere ; nici unul nu se aștepta la o asemenea izbucnire și nu era pregătit să îi țină piept.

— De unde ai mai scos prăpăstiile cu dividendele ? zise Lordul. Cine ți-a împuiat capul cu aceste minciuni ? Vreau să știu ca să le-o plătesc. Grăiește !

— Sînt știutor de carte, sir, la fel ca mulți dintre noi, și am citit anunțul cu ochii mei, în „The Scotsman". Dacă vreți, vi-l pot spune pe dinafară, fiindcă l-am repetat de nenumărate ori.

— În definitiv ce dorește ? întrebă contesa nedumerită. Pentru ea totul era de neînțeles. Ce urmărește ? E cărbunar sau nu e ?

— E, mamă.

— Atunci de ce întoarce vorba stăpînului ? Cărbunarii nu-și înfruntă stăpînul.

— E cam țicnit, cred.

— Tot ce cerem este ca la capătul săptămînii de muncă să nu fim lihniți de foame. Pretindem prea mult ? Iar cînd sîntem flămînzi și compania este îndestulată, să ne dea și nouă atîta cît s-o putem duce.

— Cînd trăia tata, minerii erau biciuiți pentru o ieșire ca asta. Și încă fără milă, se zbîrli Lady Jane.

— Și mai vrem să fim ocrotiți de lege, nu să trăim la toanele stăpînilor, sir. În țara noastră s-a terminat cu stăpînii și sclavii, iar oamenii înțeleg tot mai clar acest lucru.

— Va să zică așa ! făcu Lordul. Ți-ai golit sacul ? Ai isprăvit ?

Gillon nu-și amintea exact ce spusese ; vorbise într-așa goană, încît uitase cuvintele azvîrlite. Era perfect lucid doar de faptul că, o dată în viață, își deșertase sufletul după cum și-o dorise față de omul care trebuia să audă tot ce avea el să-i spună, și nu regreta ce făcuse. Știa că pentru el, viața în Pitmungo se terminase, și nici asta n-o regreta. Din nou i se împăienjeniseră ochii, de nu mai vedea aproape nimic, întocmai ca la sosire.

— Am venit hotărît să primesc orice ajutor îmi veți da... începu el, dar Brothcock i-o tăie pe moment.

— Gura! îi șuieră administratorul și, apropiindu-și fața de a lui, îi mîrîi în ureche : Dacă nu îți ții fleanca, ți-o rup, mă auzi ?

Șușoteala lui era limpede, numai chipul i-l zărea ca prin ceață.

— Acum s-a terminat cu orice ajutor de la mine, auzi glasul contelui. Vei fi strivit, nimicit, cu familie cu tot. Și pe toate le spuse pe un ton binevoitor, amical.

— Dar înainte de asta, să încaseze o bătaie vecină cu moartea, completă cineva.

— Să fie biciuit ! Asta merită. Să i se dea kiltul jos și s-o primească la fund, ca la școală.

— Ba merită încă un tîrnăcop în umărul sănătos, sugeră o voce de june.

Și din nou se așternu liniște, pesemne tot la un semn nevăzut al contelui.

— Trăim într-o casă civilizată, ca niște oameni civilizați ce sîntem, cuvîntă Lordul Fyffe. Bătaia și-o va primi, fără dar și poate, și i-o vor da chiar ai lui, pentru mizeria la care-i supune. Pînă atunci, însă, afară ! Ieși afară de aici !

Zăpăcit cum era, nu știa încotro s-o apuce.

Se temea să nu îl lovească vreunul în brațul bolnav, iar cînd cineva i-l atinse, aproape urlă. Una din fetele de serviciu se postase în preajmă și-l conduse. Trecu printre ei conștient doar de zburătăceala kiltului, fără a le desluși însă chipurile.

— Hei, Cameron ! Încă o lămurire. Fata de lîngă el îl opri și îl întoarse cu fața spre conte. Cum de ești încălțat în pantofii mei ?

— Ai dumneavoastră ?

— Așa cum ți-am spus.

Gillon rămase străfulgerat — răsucit doar pe jumătate și cu gura căscată, incapabil să prindă miezul cuvintelor auzite.

— Pantofii pe care-i ai în picioare sînt ai mei, Cameron. repetă Fyffe.

Gillon îngenunche și, cu stîngăcie, de-abia mișcîndu-și degetele înțepenite, desfăcu șireturile de la unul, îl scoase binișor și îl cercetă. La spate, deasupra tocului, erau incrustate inițialele Lordului Fyffe. Le privi, apoi își ridică ochii complet năucit, iar cei din jur izbucniră în rîs, hohotind tot mai tare și tot mai cu poftă, în vreme ce el rămase îngenuncheat pe parchetul încăperii uriașe, uitîndu-se cînd în jos, la literele dinăuntrul pantofului, cînd în sus, la conte și la ceilalți. Într-un tîrziu se descălță și de al doilea, și-l așeză lipit de perechea lui. Simpla priveliște a ciubotelor, stînd în mijlocul camerei, le stîrnea rîsul. Pînă și Lady Jane seziză partea comică și se alătură veseliei, hohotind amuzată. Un bărbat îmbrăcat în kilt și fără pantofi ! Gillon se ridică de jos și, fără a-și putea explica de ce, o porni de-andăratelea către ușă, și-așa parcurse toată încăperea, pînă în coridor, unde se întoarse și o luă la fugă. Nu se opri decît la ușa cea mare, de la ieșire, încercînd în toate chipurile să o deschidă — ba apăsînd pe mînerul cel gros, ba răsucindu-l sau trăgînd cu putere de el ; dar degeaba. Pasămite, tot printr-un șiretlic de al lor — și cel de pe urmă — era osîndit să rămînă zăvorît înăuntru, ca să le asculte rîsetele zălude. Dar cînd disperarea părea să-l răpună, sosi o fată ce-i desfăcu ivărul, și, odată eliberat, o apucă iar la goană, pe poteca cu pietricele mărunte și albe. Le simțea pe fiecare ciupindu-l de tălpi, însă nu-și conteni fuga. Înțe-

păturile prundișului colțuros păreau să-i aline cumplita lui umilință.

— Hei, cărbunarule ! îi strigă fata din urmă. Ți-ai uitat pălăria !

Dar cum nu se oferi s-o aducă și nici el n-ar fi făcut un pas înapoi, o porni iar din loc, alergînd întruna, pînă la Drumeagul de Jos. Cu toată învălmășeala minții, de un lucru era pe deplin conștient : își pierduse încă o pălărie... ceea ce Maggie nu-i va ierta toată viața.

12

„Nici un fel de învoială"

Doar atît aflară la început, și cuvintele o porniră în zbor peste ulițe și prin case înaintea sosirii lui Gillon ; nici distanță, nici ziduri nu puteau stăvili vestea care se răspîndi cu iuțeală de fulger, din vîrful Măgurii pînă în Tîrgu Văii, pe căi nevăzute și neștiute, cum călătoresc toate știrile în tîrgurile mărunte, unde interesele tuturor se contopesc doar într-unul singur.

Gillon se întîlni cu Walter Bone și cu cîțiva sfătoși chiar pe Drumeagul de Jos, unde le povesti, pe crîmpeie cît mai bine legate, cele petrecute la conacul din Brumbie Hill. Pe urmă le dădu declarația și o porni singur, de-a lungul gîrlei, în căutarea liniștii, pe cînd Bone și ceilalți se întoarseră în Pitmungo, să le împărtășească oamenilor cele aflate.

Pentru mulți, vestea lor a fost tristă, pe vreo cîțiva chiar i-a înspăimîntat. Așteptaseră o înțelegere. Erau sătui de foamete și de zile fripte. Totuși, din cele auzite, unul de-ai lor săvîrșise o faptă la care nimeni și niciodată nu îndrăznise nici să gîndească : înfruntase stăpînul.

Ori o asemenea vitejie părea temei de nădejde pentru ca cei mai mulți să rămînă neclintiți pe poziție. Iar de mai șovăiau unii, „învoiala murdară" — adică declarația prin care li se cerea să renunțe la drepturi, înainte de a se întoarce la lucru, îi întări pe deplin în hotărîrea de a rezista mai departe, așa încît pînă la venirea lui Gillon, un nou strigăt de luptă străbătea tîrgul din zare în zare : „Doar cîinii primesc învoiala ; oamenii, nu !".

Mai tîrziu, Gillon își amintea de drumul spre casă la fel de fumuriu și de încîlcit ca și de cel către Lord. Auzea întrebările ce curgeau ca o apă repede peste el, și la unele încerca să răspundă, dar mai tot timpul urca dealul tăcut, bîntuit de gîndul dacă nu cumva greșise precum și de cumplita caznă de a-și aminti fiecare vorbă și gest al său.

— Unde-s pantofii ? se minunau oamenii. Ce s-a-ntîmplat cu ei, frățioare ?

Dar mintea lui vîntura alte și alte întrebări, legate de după masa petrecută la conte. Oare cum ajunseseră la acel punct de unde nici unul nici altul n-au mai putut să bată în retragere ? Cînd se treziseră la această răscruce ? se tot căznea să-și răspundă. Însă unicul lucru ce-i ședea limpede dinainte era felul în care îngenunchease și își scosese încălțările Lordului din picioare.

— Ce s-a-ntîmplat, omule, cu mîndrețea de pălărie pe care ți-am cumpărat-o ?

— Nu știu.

În Calea Cărbunarilor îi ieși dinainte doctorul Gowrie, pe care de-abia îl recunoscu și-l putu urmări ce-i spunea.

— Am fost de ți-am văzut fecioru'. Se simte mai bine. Ți-ai găsit să-l răpună boala pe un miner.

— Îhî...

— De s-ar deschide și mîine mina, ceea ce, mulțumită matale, nu se va întîmpla, l-aș trimite la lucru.

— Mulțumesc.

— I se umflase un pic beregata, dar i-am făcut ce i-a trebuit. Și mai are nițeluș lichid în plămîni, dar o să i-l scoatem și p-ăla. În schimb, pentru un viclean și încăpățînat cum ești dumneata, ar fi nevoie de cu totul alt tratament.

— Mulțumesc, dondăni Gillon, reluîndu-și urcușul. Și tot drumul, din Tîrgu Văii, pînă sus, în Tosh Mungo o ținu una și bună : „Nu știu ce-i cu mine, de uit. Zău, iertați-mă, d-am uitat ce-am zis".

Acasă, Sam, Sarah, Andrew și Maggie erau cufundați într-un sfat, vorbind încordați și mai mult pe șoptite.

— Am aflat, tată, știm tot, sări Andrew, cînd îl observă stînd în ușă. Altceva mai bun nici n-aveai de făcut.

— Am auzit, tată, că i-ai trîntit hainului adevărul în față ; sîntem mîndri de dumneata, se alătură Sam.

— Ce-ai făcut, Gillon ? îl întrebă Maggie fără să îl privească. Cu ce scofală te-ai ales pe ziua de azi ?

— Nu știu dacă am făcut ceva.

— Atunci nu trebuia s-o fi început, spuse înveninată.

— A arătat mult curaj, înfruntîndu-l pe Lord, căută Sam să-l apere.

— Obrăznicia fără socoteală nu e nici o bravură, băiete. Un cal nătîng și cu ochelari nimerește în bătaia tunului. Poți să zici c-a ajuns împins de curaj ?

Gillon își croi drum printre ei și se duse în camera pentru oaspeți. Simțea nevoia să fie singur. Se așeză în culcușul pe care i-l încropiseră de cînd îi cedase patul lui Jemmie și, cu ochii pironiți pe tavan, studie dîrele negre și întortochiate, cum le așternuse fumul pe el. Ai lui își continuau sfătuiala, șușotind, de-abia auzit, dar cu vădită îngrijorare în glas. De și-ar putea zidi în suflet convingerea că tot ce-i spusese Lordului nu au fost lăudăroșenii de prost. Dar din păcate nu-și putea aminti cum anume i-o trîntise cu stăpînii și sclavii și scutul legii. Măcar de s-ar fi simțit mîndru de el și măcar de-ar fi fost în stare să iasă ca un om demn, nu să dea bir cu fugiții, urmărit, poate cît o mai fi, de rîsul acela descreierat.

În patul din colț, Jem își mișcă trupul și scoase un geamăt, după care începu să respire anevoie, gîfîind după aer de parcă stătuse cine știe cît scufundat sub apă. Auzindu-l, Gillon se ridică în picioare.

— Doctorul Gowrie îmi spunea că Jem e mai bine.

— Gowrie e-un cretin, se răsti Sarah. Nici nu cred că e medic.

— Ce șopotiți acolo ?

Înainte de a-i răspunde, se întoarseră cu spatele către Jem.

— Vrem să-l aducem și pe doctoru' Ziuadeapoi, vorbi Sam.

— Doar l-a văzut unul și a zis că e bine, se interpuse Maggie.

— Gowrie este exact ce-a spus Sarah, o combătu Andrew. Frate-miu e pe moarte. Ascultați-mă ce vă spun.

Nimeni din tot Pitmungo nu-i știa numele adevărat. Apucaseră să-l boteze doctorul Ziuadeapoi, deoarece îl

chemau cînd bolnavul era aproape pe ducă, și asta din binecuvîntata pricină că venea de departe și costa gologani. Mulți dintre pacienții din așezările minere își dădeau sufletul pînă să-l vadă sosind, ori mureau după ce-i consulta, însă aducerea doctorului Ziuadeapoi era o împăcare pentru rudele răposatului. Puteau și ei să-și ridice frunțile și să-i privească pe oameni în ochi ; doar făcuseră tot ce le-a stat în putință, pînă și ultimul sacrificiu — de a zvîrli, într-un gest de supremă risipă, banii cei de pe urmă, pentru onorariul specialistului din orașul Cowdenbeath.

Covîrșit de întîmplările zilei, Gillon nici nu visase că și-ar putea pierde fiul, iar acum se trezea dintr-o dată în fața groaznicei realități. Jem, cel mai viguros dintre toți, să se ducă ? Era peste poate !

— De cînd îi e așa rău ? Să-l am sub ochi și eu să nu-l văd ! Să mi se prăpădească feciorul și eu să nu îmi dau seama !

— Ba n-o să moară, i-o reteză Maggie. Prea te dai lesne învins.

— Să se stingă în fața mea și eu să nu bag de seamă ! se tîngui tot mai disperat. Poate Lordul avea dreptate. Sînt prea sigur de mine și egoist.

— Ba ai observat, tată, încercă Andrew să-i curme chinul, dar nu te-ai gîndit c-o să moară.

— Asta e. Spune-i-o, măi băiete, poate o să-i intre în cap, zise Maggie. Nevasta lui Bone e sigură c-o să-i fie bine ; a lui Hodges la fel ; doctorul Gowrie ne-a spus să fim liniștiți, numai tu ești gata să-l și îngropi.

— Dacă e așa, cu atît mai vîrtos temei să-l aducem pe doctorul Ziuadeapoi, vorbi Gillon și, întorcîndu-se către Sam completă : Ia căruța și calul și pornește-o singur, ca să alerge mai iute.

— Mă duc, dar pe jos, fiindcă am mai mare viteză. Iar la întoarcere, mă va lua alături, în brișcă. Dați-mi banii.

Era lucru știut că doctorul Ziuadeapoi n-o pornea de acasă fără plata înainte, după chiulurile pe care le înghițise de la familiile pacienților stinși. Băieții apucară de pat, îl urniră din loc și ridicară lespedea de pe pușculiță. Gillon își ridică ochii și văzu chipul lui Maggie cînd o deschise.

— Dacă-i e scris să trăiască, o să trăiască, iar de i-o fi ca să moară, se duce. Doctorul n-are ce-i face. Irosim două lire pe de pomană.

— Dar de e o portiță, cît de mică, să scape? o întrebă Sam. Dacă-ai ști că prin asta-l salvezi, ai da lirele?

Maggie se uită țintă la pușculiță, fără să scoată o vorbă. Era singura dintre toți care întrevedea de pe acum înneguratele zile ce aveau să vină. Deocamdată, nu le rămînea altceva decît să aștepte. Așa cum se răspîndise vestea despre cele întîmplate la conacul din Brumbie Hill, se află și de starea gravă a lui Jemmie, astfel că, oamenii ce urmau să-l viziteze pe Gillon, pentru a le întregi noutățile aflate în frînturi și pe apucate, se văzură siliți să rămînă acasă și să aștepte cele două deznodăminte : hotărîrea lui Dumnezeu asupra vieții lui Jem Cameron și porunca Lordului Fyffe.

Întreaga suflare a tîrgului aștepta.

Soarele asfințise de mult, iar ei ședeau pe întuneric, ascultînd horcăitul lui Jem, fără a lua seama la umbrele tot mai dese ale serii.

— Ooo, s-a făcut beznă! se miră Sarah ca de-o descoperire grozavă. Dar nimeni nu își dădu osteneala să aprindă lampa.

— E greu să alergi noaptea. Ar fi trebuit să ia calul, care vede prin întuneric.

— Nu mai bine ca Sam. Și apoi nu uita că știe drumul ca-n palmă ; doar l-a făcut și cînd cu Concursul.

Amintirea întrecerilor de Ziua Minerilor, cînd Sam îl învinsese pe Jemmie, îi umplu de o tristețe mai sumbră ca noaptea din jur și, pentru prima oară, pe Sarah o podidi plînsul. Un vălmășag de gînduri, toate legate de aceeași zi — fuga ei de-acasă, fericirea alături de Sandy, încrîncenata stăruință de a cîștiga Maratonul și apoi înfrîngerea bietului Jem o răscoleau într-un chip ciudat, storcîndu-i lacrimi fierbinți.

— Șșt, stăpînește-te! o sîsîi Maggie. Doar n-oi fi vrînd să te audă bocind. Și Sarah se domoli.

— Nu sînt decît opt mile pînă în Cowdenbeath. Pînă acum ar fi trebuit să se întoarcă.

— Ba douășpe, preciză Ian, tocmai sosit cu un coș de cărbuni șterpeliți chiar din mormanul din fața minei

Lord Fyffe 1, păzit cu străşnicie de doi pîndari, pe care Ian totuşi îi păcălise, cu metodele lui dibace.

— Şi la furatul cărbunelui o să punem noi cruce, cînd om trece necazul de-acu', îl bombăni Maggie.

— Le punem, mamă, la toate, răspunse el în doi peri.

Gillon habar nu avea cîte mile erau pînă în Cowdenbeath — opt, zece sau douăsprezece, — ceea ce-i apăru ca o nouă dovadă a jalnicei ignoranţe în care trăiau, fără să aibă măcar o idee la ce depărtare se aflau de un medic, de tribunal sau de ajutorul poliţiei, la caz că Lordul încerca să-i zdrobească în vreun chip.

Cam atunci se ivi şi Jean Bone — soacra lui Sarah — venită să vadă de nu le putea fi de folos. Prin uşa deschisă o zăriră îngenunchind lîngă Jem, aplecîndu-se peste el şi ascultîndu-i suflarea, clătinînd temătoare din cap. Cînd ieşi din odaie, încercă totuşi să încropească un fel de surîs dătător de încredere.

— Bine nu e, fireşte, da am văzut şi pe alţii ca Jem, şi-aş zice că nu-i chiar de vise rele. O să sară el peste hop.

— Am trimis după doctoru' Ziuadeapoi, rosti cineva, şi pe loc zîmbetul i se topi pe buze. Nu mai era nevoie să-i amăgească.

— Doctoru' Ziuadeapoi ! ! repetă ea, întorcîndu-şi privirea spre patul bolnavului. Aţi făcut bine că l-aţi chemat, conchise în şoaptă.

Şi vestea se prelinse în tot tîrgul. „L-au chemat pe doctoru' Ziuadeapoi, semn că i se apropie ceasul".

Gillon se aşeză la o masă, să-i scrie un răvaş avocatului despre cele întîmplate în acea zi. În felul acesta îşi punea rînduială în cuget, plus că trecea şi seara mai lesne, se socoti el. Începuse epistola cînd, din uliţă, auzi prin fereastră, turuiala nevestei lui Bone, de-abia ieşită din casă.

— Băiatu' e rău de tot. După mine nu mai are scăpare.

Femeie lipsită de simţ şi măsură la vorbă ! o ocărî el în gînd. Şi îşi văzu mai departe de scris, aşternînd bob cu bob întreaga nenorocire ce se abătuse peste făpturile din Pitmungo, de la închiderea minelor şi încheind cu vizita lui la conac. Scrijelitul penei de gîscă mai acoperea horcăiala lui Jem şi-i mai abătea gîndul de la fecior. Ceilalţi şedeau pe unde apucaseră, şi aşteptau.

— Ar trebui să-i dai o gură de apă, îi spuse Maggie lui Sarah.

— Nu vrea s-o-nghită.
— Cum de nu, dacă i-o strecori cu lingura.
Însă cînd îi săltară capul, băiatul țipă și își trase gura de o parte, și toată apa se vărsă pe bărbie și pe grumaji.
— Cu siguranță a ajuns pînă acum, vorbi Sarah.
— Oho, să fii sănătoasă, întări Andrew. Așa cum aleargă Sam, parcurge zece mile pe oră.
— Nimeni nu poa' să facă zece mile într-o oră, se împotrivi Emily.
— Nimeni, afară de fratele tău, o puse Andrew la punct.
În liniștea serii se stîrni dintr-odată vîntul, iar în geamuri se auzi ropotul ploii, de parcă ar fi aruncat cineva un ciubăr de apă pe ele.
— Uff, blestemate meleaguri! răbufni Gillon, ridicîndu-se de la masă. Nu există zi fără ploaie ori zăpadă sau altă pacoste, care să ne macine zilele. Se gîndea la Sam în brișca descoperită. Negreșit doctorul era echipat ca de vreme rea, pe cînd Sam plecase doar într-o flaneluță și, asudat, după o goană de zece mile, se putea căptuși cu o răceală de moarte, în furtuna de acum.
— Nu trebuia să-l trimitem pe Jem pînă în capătul Măgurii, se întoarse brusc către Maggie, cu o mînie sălbatecă.
Ea se ridică de pe scaun și-i veni drept în față.
— Ascultă, Gillon, la vorbele mele, și să nu le uiți ori să le sucești după cum îți convine. Nu vreau să se caște o prăpastie între noi pînă la capătul vieții. Băiatul era bolnav înainte de a-l trimite.
— Vrei să spui înainte de a-l sili să se ducă pînă în vîrf...
— Jem nu se oprea niciodată la jumătate.
Sarah începu să lăcrimeze din nou.
— Vorbiți de el la trecut, de parcă... Dar nu putu să sfîrșească.
— Să-ți intre în cap ce ți-am spus, îl mai străfulgeră Maggie pe Gillon, după care se duse la fiică-sa și o cuprinse cu un braț după umeri. Nu-i faci nici un bine dacă te aude plîngînd, îi spuse în șoaptă, dar nici un bine, m-auzi?
— Îhî, făcu Sarah printre suspine.
— Acum șșt! Liniște!
— Îhî...
— Să nu mai bocești.

— Am isprăvit, se înduplecă Sarah și, în aceeași secundă, auziră cu toții un tropăit iute pe caldarîmul de afară ; era vestitul căluț al doctorului Ziuadeapoi, care fugea ca nici unul din comitat. Maggie mai aprinse o lampă și apoi încă una, pe cînd cineva se repezi și deschise ușa. În ea apăru doctorul, urmat de Sam, care dîrdîia din tot trupul.

— Bună seara, îi salută medicul. Nu era la prima sa vizită în Pitmungo, dar Cameronii nu îl văzuseră pînă atunci.

Statura-i înaltă, chipul întunecat și posomorît păreau anume croite pentru porecla ce o purta și, tot după înfățișare, s-ar fi putut spune că în trusa lui neagră adunase întreaga jale și suferință din ținutul West Fife.

— Aveți un băiat brav, vorbi arătîndu-l pe Sam. Frecați-l bine cu un ștergar, primeniți-l în haine uscate, dați-i o gură de whisky, și n-o să pățească nimic. Tremură zdravăn, dar e încă încins după alergătură. Acum să-l văd pe feciorul bolnav. Femeile, la o parte, vă rog.

— Noi sîntem învățate cu oamenii despuiați ; doar sîntem neveste de mineri, se împotrivi Maggie.

— Atunci n-aveți decît să rămîneți.

Îl dezbrăcară pe Jem numai pînă la brîu — mai jos li se spuse că nu e nevoie. Doctorul mirosise despre ce boală e vorba. Ceru o lampă, pe care o apropiară cît mai mult de chipul băiatului, ferindu-l doar să nu-l ardă. Jemmie opunea rezistență, însă medicul știa cum să-și struneească bolnavii, ca să-i poată examina. După ce-i cercetă gîtul, îi pipăi glandele umflate, îi luă temperatura și începu să-l ciocănească ușor de-a lungul plămînilor. Îi scruta pleoapele închise, cînd, brusc, Jem și le ridică și-l privi drept în ochi, încercînd, după părerea celor de față, să îi surîdă, în semn că-l recunoscuse, sau să-și arate luciditatea ori durerea. La urmă, doctorul îl acoperi pînă peste cap, Sarah începu să bocească și trecură cu toții în bucătărie, unde Sam tocmai se primenea.

— Vreți să auziți adevărul sau vorbe îndulcite, ca mai toate familiile ? Dar judecînd după flăcăul care a venit după mine, cred că pot să-mi răspund singur la întrebare. Lui Gillon îi plăcea acest om. De-abia acum pricepea de ce se temea Pitmungo de el, ocolindu-l pe cît posibil : doctorul înfățișa adevărul — care, de cele mai multe ori, era de neîndurat. Băiatul are difterie cu complicații la bronhii,

își rosti el osînda. Suflă greu și cu mare durere, din pricina unei membrane, care-i crește în gîtlej. Alții, în starea lui, urlă cît e noaptea de lungă. Pe mulți i-am și auzit. Sînt dureri mari, cum le are și el. Pinul din dreptul ferestrei scrîșnea prelung sub bicele vîntului și ale ploii și, auzindu-l, doctorul privi în sus, către geam. Asta nu-i face bine, spuse cu urechea ciulită la vaerul crengilor.

— Îl tai chiar acu', îl asigură Sam.

— E o boală cu fierbințeli mari, care ucide prin deshidratarea și istovirea organismului ; înțelegeți ? Și toți clătinară din cap. Membrana din gît a luat mari proporții ; ea ar putea fi înlăturată prin traheotomie, adică printr-o gaură care se face la gît, pe unde se introduce o sondă, spre a se pompa aerul direct în plămîni ; dar asta înseamnă mai mult prelungirea agoniei. Plămînii sînt atît de plini de lichid — pe care n-am cum să-l scot — încît băiatul se îneacă în propriul său pat, ca să spunem așa. Medicul începu să-și adune puținele ustensile pe care le folosise la consultul lui Jemmie, privindu-le lung cîtva timp. Am o doctorie, reluă cu zăbavă, care mai ține pe loc dezvoltarea membranei, ușurîndu-i cel puțin respirația și dîndu-i putința chiar să vorbească... de are chef, ori putere. E posibil ca el să-și dorească să se stingă pe nesimțite, cum ne exprimăm noi. Oricum, luați-o, îi spuse lui Maggie, întinzîndu-i în același timp sticla, și dați-i cîte o linguriță la cîteva ore. O să-i amelioreze și sufocările, care se vor ivi în curînd, dar după cîteva crize, licoarea își pierde efectul.

În picioare, cum le vorbea, părea grozav de înalt. Niciodată nu le pășise pragul așa un lungan de bărbat. Doctoru' Ziuadeapoi, venit în casă, la ei ! Cît de fulgerător îi lovise năprazna !

— De ce vă spun toate astea ? îl auziră după un răstimp. Ca să vă pricinuiesc suferință ? Nici pomeneală. Ci ca să-l ajut pe bolnav, zise într-un chip de parcă nu era nimeni de față. Mai am un leac, aici în sticluță, care am constatat că a dat rezultate la unii bolnavi aflați departe de orice spital. Am s-o las la căpătîiul băiatului, iar cînd oți vedea că se întețesc sufocările, ar fi bine să-și ia careva inima în dinți și... să-l scutească de chinuri.

Se întoarseră în odaia vecină, dar nici unul, în afară de doctor, nu avu tăria să îl privească pe Jem ; cel puțin, nu atunci, pe moment. Medicul mai scoase o sticlă, din trusa

lui neagră, și o așeză pe măsuța de lîngă pat. Apoi ieși, își îmbrăcă haina cauciucată, și o luă către ușă.

— Noapte bună, le spuse, înainte de a trece pragul. Și v-aș mai da o povață, cum o fac și prin alte case, deși mulți nu țin cont de ea. Plîngeți în voie și fără frică. Bolnavul nici nu vă ia în seamă ; el știe ce îl așteaptă. În schimb, lacrimile fac bine celor care rămîn în urmă. Moartea și ochii zvîntați nu prea merg laolaltă.

Auziră călușul fornăind supărat de atîta așteptare în ploaie, și pe urmă un tropăit grabnic, pe ulița pietruită. Doctorul Ziuadeapoi plecase. Pînă cînd depărtarea îi mistui umbra și înghiți zvonul copitelor repezi pe caldarîm, rămaseră neclintiți. Într-un tîrziu, Maggie intră în bucătărie, după o lingură, iar Sam în odaia lui Jem, să cerceteze sticluța lăsată de medic. La lumina de-abia pîlpîită a lămpii, la început nu putu descifra numele de pe etichetă și nici nu avea îndrăzneala s-o ia în bucătărie unde ar fi văzut-o. O buchisi cu anevoie, literă după literă, iar cînd izbuti să închege cuvîntul, scăpă un chiot pe care nădăjduia să nu-l fi auzit nimeni în casă. Pe sticlă scria Cloroform.

Prima doctorie recomandată de medic se dovedi de folos, atenuînd efectul membranei crescute în gît. Jem începu să vorbească — lucru de care nu fusese în stare — și să înghită apă, ceea ce-i mai învioră trupul, secătuit de temperatură și nădușeli. Ceru să fie lăsat în odaia de oaspeți, unde avea liniște, și-l chemă pe Sam lîngă el.

— Să nu tăiați pinul, îl rugă de cum îl văzu, și Sam simți cum i se ridică părul pe ceafă.

— Ai auzit așadar cînd ne-a sfătuit doctorul să te scăpăm de el ? întrebă Sam cutremurat.

— Da.

— Și restul ?

— Oamenii își închipuie că dacă nu poți vorbi ești și surd, dar eu vă aud glasurile ca niște tobe, în tîmple și în creștet.

Efortul îl istovi și, un răstimp, rămase cu ochii pironiți la tavan, ca mai apoi să-i închidă, cuprins de o toropeală ; cînd își reveni iar, îl scrută pe cel de alături, de parcă nu-l slăbise din ochi un moment, și, pe cît de tulbure îi deslușea chipul, înțelese totuși că Sam era plîns.

— Vai, frățioare, credeai că nu știu ce-ați vorbit ? Celălalt se ridică de pe scaun, incapabil să-i îndure privirea.

— S-a făcut frig în cameră, zise doar ca pretext, ca să dispară cîteva clipe. Mă duc după o găleată cu cărbuni încinși, să ți-o pun lîngă pat.

— Mie mi-e cald, murmură Jem. Stai aici.

Sam îl apucă de o mînă, dar simțind freamătul dureros al lui Jem, i-o lăsă. Se așeză din nou lîngă el, împăcat că-l aude răsuflînd mai ușor, ascultînd suspinele ramurilor prin geam.

— Nu mă supără plînsul crengilor, șușoti Jem. M-am obișnuit să-l aud.

— Știu că-l urai înainte...

— Înainte... dar am mai crescut, frățioare. Mai demult mă băga în sperieți. Mă făcea să gîndesc la ziua de apoi, zise căznindu-se să zîmbească. Acum mă apropii de ea, și văd că nu e chiar așa groaznic. Și de astă dată izbuti să surîdă.

Sam căuta să abată discuția.

— Știi ce m-apasă pe suflet ? vorbi țintuit de căutătura lui Jem. Ziua cînd am cîștigat Maratonul.

— De ce ? Doar a fost o victorie.

— O fi fost, da' te-am tras pe sfoară. Am chiulit atîtea săptămîni de la lucru... cum prea bine știi...

— Și ce dacă ? Vorba e că l-ai cîștigat.

— M-ai cotonogit cu goana din urmă. Mi-ai scos sufletul. M-ai dat gata...

— Cum te-am dat gata cînd ai ieșit primul ?

Pe moment nu-i răspunse, și Jemmie alunecă iar într-o plutire vecină cu somnul. Cînd se trezi mai ceru o lingură din licoarea de leac. Iar după ce i-o dădu, Sam reluă dialogul de unde-l lăsaseră.

— Ooo, de cîte sute de ori, ba chiar de mii de ori, m-am gîndit, Jem. Cum de nu te-am lăsat să mi-o iei înainte, cînd ai fi meritat-o din plin ? Din cîte lucruri am făcut pînă azi, e singurul de care cu adevărat mă căiesc.

— Dar cum ai fi putut face altfel ? Să mă lași să cîștig ?

— Ooo, de-ai ști cît de mîndru eram de tine că m-ai ajuns ! Aș fi zis că ți-e peste puteri, pe cînd tu ai dovedit-o că nu. De-aia te admiram așa tare și mă făleam cu un frate ca tine. Ori atunci, cum de nu ți-am cedat pasul ? De ce am gonit nebunește, să te întrec ?

„Nu cumva să începi să te smiorcăi, își poruncea Sam. Ține-te bine pînă la capăt !" Și, ca să-și învingă durerea

ce-l gîtuia, își înfipse unghiile în rana ce i-o făcuse Maggie, la mînă.

— Ai cîștigat toate probele, Sam. Nimeni nu va mai face una ca asta.

— Fiindcă te-am înșelat pe tine. Era dreptul tău să ieși primul. De ce n-am putut să te las ? Și, cu toată îndîrjirea de a se abține, se trezi hohotind.

— De ce plîngi, Sam, cînd așa trebuia să fie, să cîștigi tu ? Doar nu înțelegi ? Ăsta ești tu. La fel ca și mine. Și ca noi toți. Și nu ne putem schimba. De aceea nu m-ai lăsat înainte...

Cîndva, în timpul nopții, apăru și Maggie în vîrful picioarelor.

— Cum îi mai e ?

— Acum doarme. Leacul doctorului îi face bine.

— Dar nu multă vreme.

— Daa, știu.

Jem era treaz, dar în starea lui de atunci, nimeni n-ar fi putut-o spune cînd doarme de-a binelea sau numai stă cu ochii închiși.

— N-am să ajung niciodată acolo, așa e ? întrebă după plecarea lui Maggie.

— Unde, Jem ?

— Cum unde, frățioare ? În America. N-am să apuc să văd nici măcar cum arată. Sam începu iar să plîngă, dar pe tăcute, în așa fel că Jemmie nu-l observă. Ăl de m-a consultat era doctorul Ziuadeapoi, nu-i așa ? Sam hotărî să nu îi răspundă. Își închipuise că Jem l-a recunoscut. Nu-i așa ? stărui Jemmie, încercînd să se înalțe pe pernă. Și Sam aprobă dînd din cap. Să nu mai încerci să mă minți, Sam !

— Nu, niciodată.

Și din nou se lăsă tăcerea, iar Sam ațipi. Se făcuse tîrziu, gonise zece mile pe jos, și, ca oricare altul în Pitmungo, era slăbit de puteri din cauza lipsei de hrană.

— Vorbește-mi de tata, îl trezi Jem după un răstimp.

Sam tresări buimac, neștiind nici unde se află, dar după ce se mai limpezi, se îndreptă în scaun și începu să-i depene veștile — atîta cît aflase — vorbind cu glas mîngîios și cît mai domol, să nu-l izbească în tîmple, precum îi mărturisise. Jemmie asculta cu ochii închiși,

ferindu-și-i de lumină, și cu o undă de zîmbet în colțul gurii.

— Ooo, mi-aș fi dat viața să fiu acolo și să-l aud pe tata cum îl perdăfuiește pe ticălos. Ce zi mare pentru Pitmungo ! Nu-i așa, Sam ?

— Adevărat. O zi mare !

Mai ceru doctorie și Sam îi dădu, însă efectul ei începuse să scadă. Apăruse iar horcăitul, chiar mai cavernos ca înainte, fiecare suflare auzindu-se ca o sfîșiere de pînză. Încerca întruna să-și curețe pieptul, parcă să dea afară ceva, însă fără să izbutească, și orice efort se sfărîma în suferință și istovire. Pe Sam îl înfiora gîndul tusei, convins că, odată începută, nu se va termina decît în clipa cînd Jem își va da duhul. Din fericire însă nu-l auzea tușind.

— Așadar tata s-a dus la năpîrcă și i-a dat lecția. Vrei să-i spui mai tîrziu cît de mîndru-s de el ?

— Spune-i-o tu.

— Eu nu îndrăznesc să i-o zic, chiar așa, pe față...

— Atunci las-o pe mine.

— Sam.

— Da, sînt aici.

— Să mă-ngropați în coșciug cu chipeng.

— Ooo, Jem. Jemmie drag !

— Știi că un coșciug costă cît un bilet spre America ?

13

Începuseră a se ivi primele clipiri ale dimineții — spartul zorilor — cum se spunea în Pitmungo — deși, în odaia lui Jem, nu pătrunsese nici unul din solii prevestitori. Firava lumină ce pîlpîia în zare era cu totul umbrită de crengile pinului, iar cîntatul cocoșului încetase cu săptămîni în urmă, de cînd ultima galiță a tîrgului amuțise în cine știe ce oală. Așa încît soarele răsărea pe tăcute.

— Am trecut de noapte... de ceasu-ăl mai greu, cum se spune.

— Așa e, Jem. Și mai știi ceva ? vorbi Sam dintr-odată înveselit. Aș zice c-arăți mai bine. Zău că da. Sări de pe scaun cu gîndul să-i cheme și pe ceilalți, să-l vadă. Însă Jem îl opri.

— Mincinosule ! Doar ți-am cerut să fii cinstit cu mine.

— Da' ăsta e adevărul, se apără Sam.
— Cum să fie, măi găgăuță, cînd din nou mă cuprind fierbințelile ? Sam capitulă și se așeză iar. Zi-mi, frățioare, ai vreun gînd cu Terenul de Sport, după cum te simt eu ? Sam încuviință doar cu capul. Ce ? Vreau să aflu, stărui Jem.
— Nu știu. Încă n-am hotărît. Da' ceva o să fac.
— Ai să pui foc, așa e ? Să ardă mina...
— Nu știu.
— Atunci o arunci în aer. Asta e. Te-am ghicit, că doar te-am văzut tot adunînd exploziv.
— Cum și cînd ?
— Crezi că poți ascunde un lucru ca ăsta de frate-tu ?
— Și cine mai știe afară de tine ?
— Care altul mai știricește ca mine ?
— Andrew ?
— Aș ! Nici prin gînd nu îi trece.
— Ian ?
— Nu. Dacă te dibuia ar fi venit să-mi vîndă pontul.
— Ai dreptate. Asta e Ian. Cum să-l lecuim de nărav ?
— Nu-i purta tu de grijă. O să-i treacă cu timpu'. Fii sigur. Doar e un Cameron. Și din nou reveni la ideea de dinainte. Pe care vrei s-o arunci în aer ? Spune-mi, Sam. O să duc secretu' cu mine, în mormînt.
Doamne, cum putea să vorbească atît de nepăsător ? se gîndea Sam, simțind cum îl podidesc lacrimile. Pe el, doctorul Ziuadeapoi trebuia să-l fi sfătuit altfel. Nu boceală în voie, ci cît mai puțină.
— Încă nu mi-am fixat mina, vorbi cu mare strădanie. O să văd eu atunci, cînd o suna ceasul.
— Dar de petrecanie tot îi faci, nu-i așa ?
— Asta sigur. Am s-o fac pentru tine, Jem.
— M-aș bucura tare mult. Și cît aș mai vrea să fiu acolo, cu tine.

În ciuda părerii lui Sam, Jemmie nu era cu nimic mai bine. Doctoria îl ajuta, redîndu-i glasul și puterea de a vorbi, dar pentru scurte perioade de timp. În ziua aceea îi chemă să-i vadă pe toți ai familiei. Prea mult nu se întinse la vorbă, secătuit cum era, dar, drămuindu-și cu grijă ultima licărire de viață, apucă totuși să-și ia rămas bun și să spună un cuvînt fiecăruia. De-abia după masă veni rîndul lui Gillon.

— Sînt mîndru, tată, de tine.
— Ooo, fiule, orice om ar fi făcut tot la fel, de s-ar fi dus la conac.
— Numai că pînă la tine nu a făcut-o nici unul. Făgăduiește-mi, tată, că n-ai să semnezi „învoiala murdară".
— Oo, Jem ! Cum ai crede că aș putea ?
— Nici Andy. Şi nici unul din noi.
— Nici unul,... cît om trăi.
— Mi-ai fost tată bun... Ai încercat să mă-nveți... deși prea multe nu am băgat la cap.
— Dar știi lucruri mai presus decît noi.
— Nu, nu de asta vorbeam... De la început, nu ți-am semănat, tată... am avut pielea oacheșă... și nu mi-am putut ține nasu' în carte... n-am putut...
— Dar nici un neștiutor nu ai fost. Asta, nu, fiule.
Greu le mai venea să vorbească în felul acesta, dar confruntarea cu moartea impune anumite virtuți.
— Ai să pierzi cel mai bun frizer și cizmar din Tosh Mungo. Cine o să-mi ia locul ?
— Emily, spuse Gillon, și pe urmă și-ar fi smuls limba. Prin cuvîntul rostit, recunoscuse sfîrșitul pecetluit al băiatului și chiar împăcarea lor cu apropiata-i plecare. Rămase tăcut, strivit de umilință, și numai după un răstimp, destul de îndelungat, îndrăzni să-i pună o întrebare, al cărei răspuns nu mai avea cum să-l afle vreodată.
— Spune-mi, fiule, tu ai zvîrlit cu piatra în Brothcock?
— Nu.
— Atunci Sam ?
— Nici Sam. Nu știu cine i-a aruncat-o.
— Dar Sam plănuiește ceva cu mina Lord Fyffe 1, așa e ?
— Nu. Chiar mi-a spus-o că nu are dreptu' să-i lipsească pe alții de pîine.
— Adevărat ?
— Jur în fața lui Dumnezeu.
Gillon se lovi cu mîna de frunte.
— Cum de nu ne-am gîndit pîn-acum ?
— La ce, tată ?
— Nu vrei să-l chemăm pe cuviosul MacCurry ?
— Ooo, cerule !
— Crezi în Dumnezeu, fiule ?
— Încerc, tată. Mă strădui tot timpul... dar nu izbutesc... nici acum...

„Prin urmare nici jurămîntul făcut nu valorează nimic", ar fi vrut să-i răspundă Gillon, dar își ținu gura.

— Să plecați, tată, continuă Jem. Pentru voi nu mai e viață aici. Și să nu mai veniți înapoi.

— Da, fiule. Ne vom duce. Dar numai după proces.

— Ooo, tată, ce-aș fi vrut să mă văd și eu la proces, iar pe urmă să-mi fi luat zborul cu voi...

Atunci îl apucă prima tuse — aprigă și nimicitoare — după cum se temuse Sam. Lipsa de aer îl gîtuia și, luptînd să inspire, se încorda din toți mușchii, cu puțina vlagă ce-i rămăsese și, de fiece dată, parcă i se rupea ceva în gîtlej. Singurul ajutor era de a-l sprijini și de a-i mai răcori fruntea cu apă, pe cînd cei din bucătărie apucau scaunele cu mîinile și le strîngeau pînă li se albeau încheieturile.

Seara, după ce mai dormi, ceru s-o vadă pe maică-sa.

— Să nu îl forțezi pe tata să semneze „învoiala murdară". De-și va așterne numele pe hîrtie, o să moară, ca mine.

— Dar tu n-ai să mori, Jem. Ai trecut peste groapă...

— Nu asta ți-am cerut, mamă.

— Ei, bine... am înțeles.

— Nici asta nu-i destul.

— Atunci îți făgăduiesc că n-am să-l silesc.

— Așa da. Acum sînt pe deplin mulțumit.

Era tare pricepută la îngrijit. Știa cum să umble cu el, să-i împlinească orice nevoie. Ceilalți — afară poate de Sarah — prea erau moi și cu milă, pricinuindu-i mai multe dureri. Maggie îl schimbă de cămașă — nu fără să-l facă să sufere — dar măcar se simțea primenit.

— Știi ce n-ai făcut niciodată ?

— O mulțime de lucruri...

— E vorba de ceva în legătură cu mine, zise rar și privind-o în ochi. Ia gîndește-te.

Și așteptă liniștit, ca unul ce nu e mînat de grabă. Într-un tîrziu, maică-sa se dădu bătută, scuturînd neștiutoare din cap.

— Nu m-ai pupat niciodată, mamă.

— Ooo, Jem ! suspină cu întîrziere.

— Da, mamă. Niciodată de cînd mă țin minte. Credeai c-am uitat ?

Maică-sa se răsuci brusc — la gîndul să nu fi apărut careva în cameră sau în prag și să fi auzit grozăvia — dar cum nu era nimeni, respiră ușurată. Apoi dădu să se

plece peste băiat, să-l sărute; însă Jemmie o respinse, scuturîndu-se anemic.

— Acu-i prea tîrziu, mamă. Nu mai îmi trebuie.

— Te-am iubit pe cît am putut și m-am priceput, îi spuse pe nerăsuflate și aproape șoptit, fiindcă n-ar fi vrut s-o audă și alții, ci doar el, și-și dorea deznădăjduită să-i dea ascultare și s-o priceapă. Am încercat, Jem. Dar la noi, în familie, nimeni n-a știut niciodată cum să-și arate dragostea. Înțelegi? Băiatul nu schiță nici un semn. Pitmungo ne schilodește, ucide orice duioșie în noi. Aș fi vrut să fiu altfel, însă n-am știut cum; mă poți crede, băiatule? Nu m-am priceput să-mi dezmierd fiul.

— Acu-i prea tîrziu.

— Da... e prea tîrziu.

— Prea tîrziu, mamă.

— Nici să plîng la durere nu știu, continuă ea, dar Jem ațipise.

Rămase lîngă el, nemișcată, pînă cînd răsuflarea anevoioasă și chinuită se auzi mai egală, și atunci se plecă și-i sărută fruntea și obrajii osoși. Era de necrezut cît părea de vînjos, deși la numai un pas de moarte. Ce cruzime și nedreptate! Semăna tare mult cu propriul ei tată, cu Tom Drum. Nici el nu o sărutase vreodată sau parcă da... în ziua cînd plecase să-și caute mire. Deși prea limpede nu-și aducea aminte. Se gîndi să-l sărute pe Jemmie pe buze, însă pînă la urmă socoti că nu avea rost. Stinse cu degetele fitilul lămpii lăsîndu-l singur în odaia întunecată.

După o vreme, începu din nou tusea, cu aceeași luptă aprigă după aer, iar cînd se mai potoli, îl rechemă pe Sam.

— Să nu mă lași să mă-nec în pat, îi spuse în șoaptă. Știi că de cînd am coborît prima oară în mină, am trăit cu groaza să nu dea năvală apele peste mine și să mă-nghită? Un nou val de tuse îl opri să vorbească. Sam îl ținea de mînă, deși conștient că nu-i provoacă decît dureri. Nu mă lăsa să mă-nec. Îmi făgăduiești?

— Da.

— Și te ții de cuvînt?

— Îhî.

— Știi ce are bun boala mea?

— Ce?

— Dorești s-o termini cît mai repede... Sam nu putu să-i răspundă. N-avea decît să-i vorbească Jemmie, dac-o

dorea ; el, însă, nu se mai simțea în stare s-o facă. Am trăit și zile frumoase, îl auzi iar. Nu-mi pare rău că am venit pe lume...

— Da, așa e...

— Sam...

— Sînt aici.

— Mă bucur că ai cîștigat fuga...

— Ooo, Jem, nu mai începe cu asta. Fie-ți milă...

— Daa, înțeleg. Atunci, află că nici nu-mi pasă cine a învins ori a rămas de coada căruței. Nu contează nici cît negru sub unghie.

— Nu, nu contează.

— Și totuși ai reușit un lucru pe care nu-l va mai face nimeni vreodată.

— Ooo, Doamne, ce Cameron încarnat pînă la ultima răsuflare, cugetă Sam, simțind cum îi lunecă mîna lui Jem dintr-a lui.

— Cu bine, Sam.

— Cu bine...

Mai tîrziu, intrară și alții la el — Sarah și Andrew, apoi Gillon și din nou Maggie, astfel că Sam nu a fost ultimul de care s-a despărțit sau căruia, poate, i-a adresat rugămintea cu salvarea de la înec. Spre miezul nopții, Maggie i-a administrat o doză dublă de doctorie, la care a reacționat mai bine ca peste zi, răsuflînd mai ușor și cu raluri mai slabe. Odată cu liniștea lui, slăbi și încordarea din casă, și cum toți erau toropiți de oboseală, dintr-odată îi prinse păienjenișul somnului. Gillon se ghemui în culcușul lui, încercînd să adune în minte întîmplările zilei, pe care curînd i le risipi însă somnul. Se dormea peste tot — în paturi sau pe podele. Rob Roy, întors de la „Buchea Cărții“, destul de pilit, aruncase o ochiadă în odaia lui Jem, după care se tolănise pe dușumea, într-una din camerele de sus. Peste întreaga suflare din casă se întinsese binefăcătoarea aripă a somnului.

O foială pripită și zgomotoasă îl trezi brusc pe Gillon. Cineva alerga din bucătărie spre odaia lui Jem.

— Cine e ? întrebă, și rămase în așteptare. Pe moment gălăgia încetă, și el se lungi iar, cu gîndul să adoarmă. Dar din nou apăru zvonul acela ciudat, parcă de pași foarte repezi, care, prin cadența egală, nu păreau sunete obișnuite, de noapte. Curînd se ivi o voce și un fel de răspuns ; ciuli urechea, însă nu deslusi nici o vorbă. Apoi îl străfulgeră fiorul conștiinței că de fapt nu dorea și nu

va voi niciodată să pătrundă misterul acelei clipe. Și totuși, auzi fără voie un soi de învălmășeală sau luptă, de foarte scurtă durată... hîrșîitul patului pe podea — ca și cînd se mișcase cu două degete... un sunet vag de pahar lovit de piatră, dar fără a se sparge, pe urmă liniște... un minut două... și din nou goana de la început — acum însă parcă mai sigură — ca mersul cuiva deprins între timp cu întunericul — pași iuți de-a curmezișul odăii... o ciocnire de patul lui Maggie... și iarăși tăcere — pentruca umbletul să crească pe urmă de afară, dinspre cămară sau de la scara ce ducea sus... de unde anume nici el nu-și dădea seama... și încă o izbitură, la capătul scării... ori poate pași, coborînd... ! ?

— Maggie ! strigă prin întunericul ca de păcură.

Nici un răspuns. Atunci se ridică și orbecăi pînă la patul ei, aflat în cealaltă margine a camerei. Patul era gol, iar ușa de la intrarea prin spate, deschisă. Vîntul se potolise complet. De aceea și zgomotele se auzeau atît de limpede încît îl treziseră. Pe cer licărea o lună searbădă. Deodată apăru și Maggie în prag.

— Ce cauți acolo ? o întrebă Gillon.

— Da' tu după ce bîjbîi ? Avea în mînă un cearceaf. L-am spălat, îi explică ea. O să-i trebuiască lui Jemmie, dimineață.

— Dar e ud. Curge apa din el...

— Îl usuc eu, nu avea grijă.

Așadar Maggie fusese acolo... Atunci ce însemnaseră pașii de pe scări — în sus și în jos — zoriți și cu țintă precisă ; apoi forfota pe dușumeaua bucătăriei — ca de animale alergînd pe întuneric — precum și larma din odaia vecină ? Se întoarse în pat. Nu voia să intre chiar în clipa aceea la Jem. Se ghemui în așternut, dar după cîtăva vreme, își simți perna udă de lacrimi. Cînd se trezi, înainte de revărsatul zorilor, Maggie încă dormea — somn adînc, de copil istovit, după o zi mult prea lungă. Cearceaful atîrna spînzurat pe o sfoară, deasupra vetrei stinse și înghețate, în care mai picurau stropi din el.

Nici acum nu voia să intre alături, așa c-o porni pe scară, cît putu mai încet, spre camerele copiilor. Îi găsi dormind duși, Sarah și Emily pe lavițele obișnuite, iar Rob Roy, nimerit, din greșeală, în odaia lor, trîntit pe podea. Se apropie și le cercetă pe rînd chipurile ; însă nu desluși nimic.

— Tată, cum îi mai e lui Jem! sări Sarah din somn.
— Bine. Mai bine, cred.
— Ooo, slavă cerului!
— Culcă-te și mai dormi.
— Îhî.

Coborî scara și-o apucă spre odaia lui Jemmie, dar în drum, se hotărî să ia mai întîi o gură de aer, în dimineața de-abia prizărită. Cînd deschise ușa, găsi pragul ticsit de sticluțe.

Erau desigur umplute cu „apa cea negrăită", de care auzise nu o dată vorbindu-se, cum e luată de sub podul ce ducea către țintirim — călcat doar de oameni, întrucît mortul e dus pe umeri — și depusă la ușă, la asfințit ori în faptul zilei, fără ca aducătorul să scoată un singur cuvînt la dusul ori la întoarcerea de la rîu. Și cu ochii la sticluțele îngrămădite la picioarele lui, se simți pe moment întru totul descătușat de neliniștea ce-l rodea în legătură cu vînzoleala de peste noapte. Desigur nu fusese nimic, iar tăcerea din odaia lui Jem era minunea apei vrăjite. Jemmie se liniștise și acum dormea.

De bună seamă apa avea o putere suprafirească, altminteri la ce s-ar scula oamenii, în puterea nopții, și-ar porni-o spre gîrla din vale, atîta cale, pe jos, urcînd pe urmă tot dealul pînă la răsăritul soarelui? Fără rost n-o făceau, ci numai știindu-i harul vindecător. Și, luminat de acest gînd, închise ușa și o luă la fugă spre odaia lui Jemmie, convins că răul trecuse, cîndva, peste noapte, și-i va vedea chipul oacheș și dăltuit ca în stîncă, în sfîrșit, liniștit, ba chiar treaz și surîzător, la ivirea lui. Dar de cum intră observă răvășeala din pat, cearceaful și pătura acoperindu-l numai pînă la brîu — iar pe dușumea, lîngă pat, sticluța golită și dopul nu departe de ea.

Apucă pătura și o trase peste băiat, însă nu și pe față cum nu-i plăcuse niciodată s-o vadă — ci doar pînă la gît, aranjînd-o cu grijă, cît mai dreaptă și netedă. Astfel acoperit, Jem arăta foarte bine — aproape ca și în viață — de parcă dintr-o clipă într-alta avea să deschidă ochii, odihnit, după somn, gata să coboare din nou în mină. După ce îl privi un timp, se aplecă după sticlă și dop, descoperind tot atunci și tamponul de cîrpă în care fusese turnat lichidul. Le luă și le vîrî pe toate în buzu-

nar, după care se uită iar la Jemmie. Oare cine avusese atîta curaj ? Care din ei îl iubise așa de mult ?

După o vreme ieși, ca să-i trezească pe toți ai casei și să-i anunțe că Jemmie murise.

14

A doua zi după îngropăciunea lui Jem — zvîrlit despuiat în pămînt, pentru cruțarea banilor de costum și sicriu — Lordul Fyffe anunță redeschiderea minelor și hotărîrea Companiei de a primi în serviciu orice muncitor de bună-credință care consimte să iscălească așa-zisul Contract al „Obligațiilor comune" — după cum botezaseră ei declarația. Era o victorie pentru Cameroni și pentru mineri, și mai mare păcatul că Jem închisese ochii mai înainte de a se putea bucura de ea. Se ivise prima spărtură în zidul de fier al Companiei Pitmungo ; prima concesie pe care o făcea — de nevoie — de la înființarea ei pînă acum.

Cameronii nu renunțaseră la pretenții, procesul pentru despăgubire urma să se judece, și totuși Lordul se văzuse silit să reia exploatarea cărbunelui. Evident, nu era o biruință completă, deoarece oamenii trebuiau să semneze „învoiala murdară" ca să-și recapete slujba, dar prin solidaritatea ce-o dovediseră, pîrghia opțiunii trecuse în mîna lor, așa cum prea bine o știa fiecare. Puteau reîncepe munca, însă numai la hotărîrea lor. Ori minerii deciseseră să nu se ducă la lucru. La șuieratul sirenei de luni dimineața, un puhoi de bărbați se adună la gurile minelor, dar nici unul nu coborî în subteran.

— Ne ducem jos numai cînd și-o lua înapoi hîrtia și o arunca-o unde-și face Lordul nevoile, răcni Archie Japp — unul din fruntașii mișcării, care lupta acum pentru oameni la fel de dîrz precum îi mînase cîndva de la spate, să asude pentru stăpîn. Fiindcă acesta era miracolul din Pitmungo : fie că Gillon cîștiga procesul ori nu, viața nu mai avea să semene cu cea din trecut.

— Măi oameni buni, încercase Powell, crîșmarul, să-i domolească, ajuns și el la anaghie, din cauza vînzării tot mai scăzute. Gîndiți-vă că aici toți trăim de pe urma cărbunelui. Ori cum îl mai scoatem, cînd voi stați cu brațele încrucișate ?

— Să iasă singur, birtașule. Sau trimite-l pe Lord și pe grăsanii lui de feciori să-l sape.

Vociferau cu toții împotriva dividendului de patruzeci la sută — o nedreptate care-i unise — cît și împotriva „învoielii murdare“ care-i jignea; totuși disputa își păstra caracterul ei personal. Cuvîntul de ordine rămăsese tot: „Rezistați alături de Cameron!“, strigat cu și mai multă înflăcărare de la moartea lui Jemmie, care, așa cum ajunsese fiecare să creadă, pierise tot pentru cauză.

— Au pierdut și feciorul în lupta noastră, și noi să nu ne mai strîngem un pic cingătorile?

Timp de o săptămînă sirena i-a chemat la lucru, iar ei se duceau la intrările în mine numai să vadă care va fi întîiul mișel ce va semna declarația Lordului. Dar nici unul n-o iscăli. Cerbicia lor ajunse de pomină, mai întîi prin împrejurimi — în Easter Mungo, în Wester Mungo și în Cowdenbeath — iar în cele din urmă și în Edinburgh. Întregul West Fife era cu ochii pe ei. Iar oamenii rămîneau neclintiți în hotărîrea lor solidară.

Se primi și un mesaj, venit tocmai din Edinburgh:

„E peste cunoașterea noastră cum de ați izbutit, dar păstrați-vă unitatea desăvîrșită, așa cum ați arătat-o și pînă acum. E pentru prima oară în istorie cînd întreaga suflare a unei așezări de mineri din West Fife se înfrățește în luptă, iar fapta voastră este privită ca o minune.

Nădăjduiesc că rana ți s-a mai tămăduit, însă nu de tot. Procesul va fi judecat în proxima sesiune. Tăvălugul justiției se urnește anevoie, dar sigur. Lordul va fi chemat să dea socoteală de faptele sale. Luptați mai departe! Țineți-vă tari! Rezistați pîn' la capăt!

Angus MacDonald

Iar mai jos, în chip de postscriptum, se scrisese în fugă, cu litere mîzgălite:

„Vă urmărim. Sîntem alături de voi!

K. H.“

Scrisoarea trecu din mînă în mînă, lăsînd o adîncă impresie asupra oamenilor. Așadar nu erau singuri. Ochii lumii erau ațintiți asupra vizuinii lor cernite de zgură. Numai Selkirk se arăta sceptic.

— I-ai înștiințat cît sînt oamenii de lihniți? îl luă pe Gillon din scurt. Doar n-oi fi făcînd pe grozavul să nu le spui că mai au un pic și crapă de foame? Scrie-le să trimită ceva de-ale gurii, altfel se duce totul de rîpă într-o săptămînă. Ce tot îndrugi mereu cu drăguța-ți nevastă? „Foamea-i un stăpîn aspru", nu? Ei bine, așa e. Nu e destulă doar emoția și nici simpla dorință de a face ceva. Ați ajuns să închegați unitatea; pe temelia ei e momentul să vă organizați. Cînd vi se cere un martir, asigurați-vă că aveți pe cine trimite. Cînd vi se cere un conducător, asigurați-vă că l-ați găsit. Cînd vi se cere să atacați o forță, asigurați-vă că dețineți puterea s-o faceți.

Gillon le știa pe toate pe dinafară, și totuși nu se simțea în stare să le aplice întru alcătuirea unei organizații. Și apoi, ce rost avea să purceadă la înfiriparea ei, cînd conflictul, după părerea lui, privea doar mîndria unui bărbat și datoria acestuia față de ea? Atît, și nimic mai mult. Lipsa de lucru și de pîine a oamenilor se datora faptului că unul din ei ceruse să i se facă dreptate după litera legii, iar acum li se înlesnea posibilitatea de a nădăși din nou pentru Lord și de a trăi la cheremul lui, dacă primeau să se întoarcă în patru labe la el. Ori aici nu mai era vorba de păsul lui Cameron sau de organizație, ci de onestitatea fiecărui miner din Pitmungo.

— Am botezat-o „învoiala murdară", îl auzise pe un cărbunar explicîndu-i feciorului său, fiindcă numa' unu' murdar la suflet poate s-o iscălească.

Clar ca lumina zilei!

În seara de sîmbătă, cînd de obicei se făceau plățile, se ridicară obloanele și la „Jecmăneala Calicilor". În ușa deschisă se înființă polițaiul din Cowdenbeath, însoțit de patru cătane dintre pușcașii din Edinburgh. Înarmați pînă în dinți, arătau de tot rîsul și păreau oarecum rușinați de ei înșiși, cum ședeau priponiți la intrare, gata să tragă, la caz că i-ar năzări o idee vreunui miner rupt de foame.

— Puteți tîrgui fără nici o lețcaie, anunță Brothcock de pe treptele prăvăliei. Oricine vrea să-și pună iscălitura pe Contractul Obligațiilor Comune și să se înfățișeze la lucru de luni dimineața, e liber să cumpere în contu' salariului, fără dobîndă și fără profit...

— Ba profitînd de amaru' nostru ca să ne călcați bărbăția în picioare! răcni Japp.

Şi în aceeaşi secundă sfîrîi o piatră pe la urechea administratorului, oprindu-se drept în geamul din spate. Cătanele îngenunchează pe loc, potrivind ţeava puştilor către gloata bărbaţilor. Numai Brothcock nu se clinti.

— Acu' cel puţin nu mai poate arunca vina pe fecioru-tu, Jem, strigă cineva.

— Jem al meu l-ar fi nimerit, zise Gillon.

— Ăi din voi, care încă nu şi-au pierdut minţile şi semnează, vor avea diseară, la cină, friptură dă porc, iar mîine dimineaţă, la ceai, slăninuţă, îi mai ispiti burduhănosul administrator.

Şi totuşi nimeni nu dădu buzna, deşi, cu ce preţ, numai ei ştiau. Însă pînă în cele din urmă, tot femeile şi hămeseala copiilor aveau să-şi spună cuvîntul, aşa cum îi preveni iarăşi bibliotecarul.

Încă nu erau copţi pentru disciplina comuniştilor, ori pentru discuţiile complicate ale socialiştilor, iar cum pînă mai ieri se mîncaseră între ei, nici de venetici — cum îi socoteau pe trimişii Uniunii Minerilor, care ar fi putut să vină să-i îndrumeze — nu voiau să audă. Bătălia era a lor, şi găseau cu cale să şi-o ducă şi s-o cîştige singuri. Gillon se adresă Uniunii Minerilor Scoţieni, dar, din păcate, Keir Hardie se afla tocmai în Ţara Galilor, candidînd la alegerile parlamentare de acolo, deoarece, în Scoţia, nu ar fi obţinut voturi suficiente, iar Uniunea Minerilor era sub interdicţie juridică, frînată de la orice activitate de natură organizatorică. Însă toate acestea nu-i supărară pe cei din Pitmungo, care nici nu le căutau ajutorul, ci îşi văzură mai departe de ale lor, ducîndu-se zilnic la gura minei, iar de acolo, pe negîndite, parcă atraşi de o putere magnetică, scurgîndu-se pe încetul la „Jecmăneala Calicilor" unde, chipurile, trebuiau să vegheze, ca nu cumva să intre vreunul la tîrguieli. Adevărata lor ţintă era însă alta şi, anume, mărfurile expuse. Era într-un fel o încurajare să vadă cum că mai existau de-ale gurii pe lume.

— Dugheana aia nenorocită o să-ţi vină de hac, îl avertiză Henry Selkirk pe Gillon. Dacă vrei să cîştigi, atunci n-ai decît să-i dai foc.

Umblase un zvon cum că oamenii au de gînd să dea buzna în ea, şi să pună mîna pe tot ce au nevoie, în schimbul cametei şi înşelăciunilor din trecut, dar nu se găsi unul care să-i mîne din frunte, şi nici precedente

de jaf nu existau în Pitmungo. Aşa încît se zgîiau doar pe afară, îmbătîndu-se de miresmele ce veneau dinăuntru. După o vreme, femeile începură să cadă pe jos, leşinate. Pînda se prefăcu într-un soi de demenţă, de furie oarbă. Nemîncate ca lumea de peste o lună, femeile se năruiau unele după altele, pe caldarîmul din faţa dughenei, de unde erau ridicate, duse acasă pe braţe şi aşezate în pat, spre a-şi cruţa energia. La cîteva zile, spiritul gloatei începu să se schimbe, întocmai cum profetizase bibliotecarul.

— Aşa cum se vîntură nestruniţi de-o mînă de fier, curînd îi vedeţi apucaţi de streche, la fel ca turmele de pe Măgură.

Şi cuvintele lui se adeveriră într-una din după-amieze.

— Unde-s sprijinitorii noştri acu', cînd avem nevoie de ei? zbieră un bărbat din mulţime. Unde e marele Keir Hardie? De ce trebuie să flămînzim pentru el?

— Aşa e, se auzi un mîrîit general şi primejdios de puternic, pe care Walter Bone reuşi totuşi să-l tempereze.

— Nu pentru ei facem foame, ci pentru noi! le strigă autoritar. Pentru Terenul de Sport pe care ni l-au furat. Pentru mîndria şi curajul de bărbaţi, pe care vor să le nimicească în noi. Dacă i-am forţat mîna atît, putem şi mai mult. Oare trebuie să ne arătăm laşi pentru faptul că sîntem trataţi ca sclavii?

Pe moment le puse botniţă furiei, dar orice gloată uită repede totul, iar una înfometată şi mai degrabă, afară de un singur lucru: mîncarea. În hămeseala lor căutau o ţintă, un ţap ispăşitor, pe care să poată arunca vina, ca să scape de acuzaţiile ce şi le aduceau lor înşişi, iar Bone, martorul acestei fierberi, îi pătrunsese tîlcul.

— Da' ia spune, de ce să flămînzim noi ca să-i salvăm mîndria lu' Cameron? zbieră altul din ceată.

— Aşa e, răspunse valul de oameni, şi răgetul lor se ridică de astă dată peste plînsetele copiilor, pripăşiţi pe la uşile din spatele lor.

— Nu mai e vorba de Cameron, ci de noi! zbieră Bone, dar glasul lui se pierdu în vacarm.

— E numa' în interesu' lu' Cameron. Se foloseşte de noi ca să pună mîna pe gologani...

— Pă aur...

— N-o să-şi facă el mendrele pe seama copiilor care-mi crapă de foame. Asta s-o ştiţi.

Mulțimea prinse a tălăzui, zvîcnind înainte și înapoi, ca o maree umană, aflată sub altă atracție decît a soarelui și a lunii, dar la fel de ineluctabilă, pînă cînd legănatul deveni înaintare, iar pașii, deși șovăielnici și parcă împotriva voinței, nu mai dădeau îndărăt, ci spre calea deschisă în față.

— N-aveți dreptate, oamenilor, și o știți! zbiera Andy Begg. Cameron a suferit tot ca noi, și chiar mai rău. Nici unul de-ai lui n-o să mai pupe o slujbă în valea asta. Ba în întreaga Scoție. Și o știți!

Dar gloata își continua drumul, nu într-un iureș și nici mînată de o dorință reală, ci mai mult într-o irupere compactă, izvorîtă din nevoia de a se mișca, de a întreprinde ceva, de a merge chiar fără țintă, ca orice puhoi lipsit de conducător și de o cauză în care să creadă cu adevărat. Vegetaseră mult prea mult pentru a-i mai ține în inerție.

— Cameronii se descurcă întotdeauna, nu le purtăm noi de grijă, vociferă un bărbat. Au o ladă de bani, tupilată în casă, care ar scufunda un vapor...

Nu atît „lada de bani“ cît cuvîntul „casă“ îi zădărî pe oameni, fiindcă odată rostit, îmbulzeala lor fără țel căpăta o direcție.

— Casa... casa, începură a repeta monoton și, pe măsură ce se auzeau, se avîntară mai hotărît spre Tosh Mungo, iar după ce-și croiră cale precisă, strigătul lor deveni „Tosh Mungo, Tosh Mungo“, care-i întărîtă și mai mult. Încă nu știau ce vor face o dată ce vor ajunge acolo, în schimb erau singuri — ca orice mulțime — că vor primi un răspuns.

— Numai gloatele și oamenii lași pot să creadă în nimicuri ca astea, zise Walter Bone, către ortacul său Andy Begg, urmărind hoarda care începuse să urce dealul.

Dar cînd se întoarse la Begg, să-l privească, nu-l mai găsi alături. O pornise și el cu mulțimea.

Maggie i-a auzit cea dintîi. Cosea în fața ferestrei cînd îi ajunse vuietul la urechi, și pe loc știu ce înseamnă. Dar nu își pierdu cumpătul.

— Vin oamenii după tine, se întoarse și-l anunță liniștită pe Gillon. Eram singură c-o vor face mai devreme ori mai tîrziu.

— De ce-ar veni după mine?
— Fiindcă ești mai cu stea în frunte și asta nu o înghit.
— Nu te cred.
— N-ai decît. În curînd vei vedea-o cu ochii.
Chiar cu ferestrele și ușile închise, țipetele răzbăteau grosimea de o palmă a zidurilor, răsunînd tot mai tare în casă. „Numai de n-ar veni puși pe răzmeriță", își zise Maggie, fără să-i treacă prin minte că adevăratul lor scop era pușculița.
— Nu pricep. Nu pricep! repeta Gillon.
Cînd ajunseră pe Platoul Tosh Mungo, strigătele se prefăcură aproape într-un muget, nu spumegînd de prea multă mînie ori cu o țintă precisă, dar destul de vijelioase ca să te înfioare, fiindcă cine știe vreodată în ce chip se poate dezlănțui gloata? Cinci sute de oameni zbierau cinci sute de lucruri deosebite, pînă cînd, pe încetul, răgetul apucă pe un singur făgaș, care-i aprindea cel mai mult:
„Cameron, ieși afară; Cameron, ieși afară! o chemare monotonă și sacadată, ce răscolea văzduhul și clătina temeliile casei. Toate lucrurile prinseră a tremura prin odăi; o ceașcă se prăvăli de pe dulapul cu vase.
— Ce mă fac? țipă Gillon, ca să fie auzit în vacarmul asurzitor.
— Te privește. Tu ți-ai căutat-o cu lumînarea, acum tot tu să ieși din belea.
Mistuitoarea furie ce i-o citi pe chip, cînd se întoarse s-o înfrunte, o înspăimîntă pe Maggie.
— E vorba și de familia ta, de copiii născuți de tine. Și pe ei vrei să-i lași în plata Domnului?
Avea dreptate, recunoscu ea. Era vorba de toți și trebuia să rămînă uniți în fața primejdiei.
— Atunci ai face mai bine să le ieși în întîmpinare. Altfel te vor tîrî ei afară. Nu cred că te vor lovi. Am impresia că nici nu prea știu ce vor.
Gillon se postă lîngă ușă, în așteptare. Țipetele deveneau din ce în ce mai sălbatice.
— Vederea familiei i-ar înverșuna și mai mult, continuă Maggie. Va trebui să te înfățișezi singur. Și cum Gillon nu se urnea afară, veni lîngă el și-i puse o mînă pe umeri. Hai, Gillon, deschide ușa, îl îndemnă. Ai să știi cum să-i iei. Și spunîndu-i aceasta, își strecură mîna

pe după el și apucă ivărul. Orice zăbavă-i spre răul tău, stărui Maggie, apăsînd pe clanță și deschizînd ușa, astfel că Gillon se văzu nevoit să iasă în prag și să dea ochii cu vălmășagul de oameni.

Cînd îl văzură, cei din imediata apropiere amuțiră pe loc, privindu-l oarecum rușinați. La fel se întîmplă și cu restul ; pe măsură ce-și înălțau capetele și îl zăreau stîndu-le dinainte, tăceau ca prin farmec, astfel că, în foarte puțină vreme se așternu o tăcere deplină, în care se auzea doar tîrșîitul picioarelor pe caldarîmul bolovănos, fiecare îmbulzindu-se să-l vadă mai bine.

— Ce gînd v-a adus pînă aici ? îi întrebă Gillon cu voce de stentor.

Orice hoardă lipsită de un conducător, mai devreme sau mai tîrziu tot născocește unul, dar aceasta nici nu-l avea și nici nu-l dorea, ori, sezisînd derutarea și vrajba din ei, Gillon se simți dintr-o dată fierbînd, ca atunci cînd se aflase de față cu Lordul, în conacul din Brumbie Hill, de-și pierduse controlul cuvintelor. La întrebarea sa hotărîtă, ce anume crezuseră că obțin de la el, mulțimea îngăimă vorbe palide și fără înțeles. La adăpostul pieței din preajma băcăniei, la care li se scurseseră ochii, glasurile unite bubuiseră precum tunetul, strîmtorate de zidurile din jur ; dar aici, pe înălțimea Tosh Mungo, în calea vîntului ce se rostogolea de pe Măgură, tăria lor se pierdea în văzduh.

— Cameron, iscălește învoiala, se auzi după un timp o voce răzbunătoare.

— Minele sînt deschise. Oricine vrea să semneze învoiala e liber s-o facă. Numai nu-mi veniți aici să-mi cereți s-o iscălesc în numele vostru. Și nici să vă iert.

Cîteva capete se plecară, cercetînd parcă bolovanii și pietrele caldarîmului. O mînă de oameni, dinspre capătul celălalt, ieșiră din rînd și o porniră de vale.

— Copiii sînt hămesiți, omule, și bocesc zi și noapte, se mai înălță un glas limpede.

— Credeți cumva că eu nu-i aud ? Îi ascult și mă podidesc lacrimile. Dar asta nu înseamnă să bat în retragere în locul vostru. Fiecare să hotărască pentru el și ai săi, dacă vrea să trăiască sub pavăza legii sau la cheremul stăpînului, pînă la capătul vieții.

Între timp ieșiseră toți Cameronii din casă, iar dîrzenia mulțimii — cît va fi fost ea de mare — se topise

complet. Așa de mulți și atît de slabi... dar poate tocmai numărul lor le sporea neputința în fața unui singur om ferm.

— Dacă vreți să semnați învoiala și să le dați de mîncare copiilor, n-aveți decît. Știți unde e de mers. Dar vreau să vă anunț de pe acum că fiul meu, Jem, n-o va iscăli niciodată. La fel ca toți Cameronii, în frunte cu mine. Nici unul nu ne vom pune numele pe învoială.

După aceste cuvinte, gloata se risipi, complet dezumflată și „pe mutește" — cum se spune în Pitmungo — fără ca unul să mai privească înapoi. Gillon cu întreaga-i familie rămaseră în ușă, urmărindu-i cum se împrăștie, în grupuri mărunte sau răzleți, cîte unul, iar cînd cei mai mulți dispărură în vale, intrară în casă și închiseră ușa.

— Așa ai grăit, tată, și la conacul din Brumbie Hill? întrebă Sam.

— Nu, dar așa aș fi vrut să o fac.

— Ooo, ce s-ar mai fi mîndrit Jem, zise Rob Roy. Ai vorbit întru preamărirea lui.

— Daa, tare s-ar fi fălit cu tata, se alătură Andrew.

Maggie se duse la Gillon și-i mărturisi fără înconjur :

— Ai avut dreptate. Eu am greșit. Și te-ai purtat aproape fără cusur.

Cînd apăru Henry Selkirk, erau cu toții convinși că de vreme ce luase tot dealul în piept și venise la ei, o făcuse numai pentru a-l lăuda pe Gillon. Dar se înșelară. La cîteva zile după năvala mulțimii, un grup de oameni, neputînd să-și mai vadă copiii urmărindu-i cu ochii ieșiți din orbite, din paturile în care zăceau — prea sleiți să se mai poată juca și ațipind la răstimpuri, ca să uite de foame — închegaseră o „Comisie de Cercetarea Mizeriei", în fața căreia orice miner avea dreptul să se înfățișeze, spre a dovedi că familia sa depășise limita îndurării omenești. Dacă membrii Comisiei constatau starea cu adevărat disperată, cărbunarul primea dezlegarea de a merge la băcănia „Jecmăneala Calicilor", pentru a-și umple o coșniță cu de ale mîncării, semnînd, natural, „învoiala murdară", avînd garanția Comisiei că nimeni nu-i va purta dușmănie și nici nu-și va pierde respectul în ochii localnicilor.

— Așadar, aici am ajuns, glăsui Selkirk de cum intră la Gillon în casă. A plesnit o hazna în tîrg, toate muștele zboară într-acolo. Doar e lucru știut, nu? Care hămesit poa' să-ndure mirosul de untură încinsă dinspre casa vecinului, fără să sară în beregata acestuia ori să facă ce a făcut el ca să aibă crăpelniță? După umila-mi părere...

— Nu știam că puteți să fiți și umil... chiar în păreri, îl ințepă Maggie.

— Așa cum spuneam, continuă Selkirk imperturbabil, cred că toți se vor duce după miros... dacă nu cumva ai cu ce astupa haznaua, conchise fixîndu-l pe Gillon.

„Are dreptate", cumpăni Gillon, scuturînd din cap în loc de alt comentariu. Doar atîta înțelepciune agonisese și el, ca să recunoască adevărul odată ce-l auzea rostit.

— Iar după părerea mea, tot umilă, dumneata, domnule Selkirk ești bun numai de trăncăneală, îl apostrofă Sam.

— Așa e, așa e, i se alătură Andrew, spumegînd de revoltă.

Toți se așteptau să-l vadă pe Selkirk ieșindu-și din fire, și erau pregătiți să-i înfrunte explozia. Dar, spre înmărmurirea lor, bibliotecarul nici nu tună, nici nu fulgeră, ci se întoarse din ușă și doar le zîmbi.

Numai în prima săptămînă de ființare a „Comisiei de Cercetarea Mizeriei", peste o sută de capete de familii se perindară pe dinainte-i, pentru ca luni dimineața, mai mult de trei sute de mineri să apară la intrarea în puțuri, așteptînd cuștile scurmînd pămîntul cu ochii și cu gulerele surtucelor ridicate în jurul obrajilor. Nimeni nu le arunca o. vorbă cînd se duceau ori se întorceau de la mină, plini de glod și mînjiți de praf de cărbune. Mai toate femeile se căzneau să gătească pe ascuns, astupînd oalele și zăvorîndu-și ferestrele, ca nu cumva să ajungă mirosul mîncării și la vecini, însă nici o încercare pe lume nu poate ține mireasma bucătăriei departe de nările hămesiților. Cu fiecare zi ce trecea, tot mai mulți erau gata să semneze învoiala și să-și reia lucrul, și tot mai mult cărbune ieșea, proaspăt și fumegînd, pe gurile minelor. Vagonetele se scurgeau necurmat spre cheiul portului St. Andrew. La sfîrșitul săptămînii a doua, rezistența minerilor se încheiase, deși nu complet. Mai rămăseseră încă douăzeci și unu de îndărătnici,

majoritatea capi de familie, care nu consimțeau să semneze învoiala și să se întoarcă la muncă.

Și Gillon înțelese ce îl așteaptă. De voie ori de nevoie, trebuia să ia în subvenție aceste douăzecișiunu de familii înfometate.

— Cu ce Dumnezeu vor trăi ? Cum își vor duce viața fără de mîncare ? se întreba Sam.

— De asta ne vom îngriji noi, hotărî Gillon.

Maggie pricepu pe moment.

— Nu cu arginții mei ! Asta niciodată ! răcni ea.

— Nu cu ai tăi, ci cu ai noștri, rosti Gillon, înfruntîndu-i privirea sticloasă, vecină cu nebunia. Toți din casă i-o observară înfricoșați. Doar Gillon se prefăcea că nu i-o văzuse, vorbind cu fermitate și stăpînire : A trebuit să plătim birul cărbunelui ; și l-am dat. Apoi viața lui Jem, și o ispășim. Ne-a mai rămas al mîndriei, și-l vom plăti.

— Mîndrie ! zbieră Maggie de-i sfredeli pe toți. Ia te uită ce-ai făcut cu mîndria ta, cu marea-ți mîndrie de visător. Ți-ai pierdut slujba, ne-ai lăsat pe drumuri, iar acum furi și pîinea de mîine. Pentru ce ? Pentru ce toate astea ? Pentru mîndria-ți nătîngă de Cameron ! Și spunînd acestea, scuipă.

— De la tine am învățat să fiu astfel. Înainte nu știam ce-i mîndria.

Dar Maggie nu-i mai dădu ascultare, ci fugi în odaia de alături, de unde, după cîteva clipe, se întoarse cu cheia pușculiței agățată de lanțul pe care-l purta la gît.

— Dacă atingi pușculița, numai Dumnezeu știe ce ți s-o întîmpla, îi șuieră drept în față, după care, spre uluirea și groaza lor — deoarece nu mai văzuseră așa ceva niciodată — se trînti pe podele, zvîrcolindu-se și hohotind fără să-i curgă o lacrimă.

15

Pitmungo era mort, ca Jem în mormîntul său și ca pușculița în care nu se mai auzea clinchetul sunătorilor. Nici un miner nu dădea pe la „Buchea Cărții“, deoarece prin simpla-i prezență ar fi arătat că „s-a murdărit“ — cum li se spunea în Pitmungo semnatarilor învoielii — așa că se ferecau în camerele neluminate, iar la cîrciumă

trimiteau plozii, după borcanul de bere, pe care-l sorbeau pe întuneric și în tăcerea casei.

La muncă se duceau pe furiș, înfășurați în tăcerea zorilor plumburii, fără strigăte răgușite, ca cele pe care le scotea cîndva Japp ; toate acestea pieriseră de pe ulițe, precum și frunțile ridicate, deoarece nu puteau îndura privirile celor „Douăzeci și unu de neînfrînți", ce-i petreceau, cu priviri din văgăunile ochilor, din dreptul porților, astfel că unii se opreau chiar din drum, se întorceau pe Calea Cărbunarilor și, cățărîndu-se pe gardurile de sîrmă, departe de ochii sfredelitori, o porneau pe căi lăturalnice, spre intrările în mină unde, odată ajunși, se ascundeau în tenebrele galeriilor, scăpați de urmăritori, dar nu și de glasul lăuntric.

Cîțiva din cei Douășunu începuseră a se posta chiar la gurile minelor, săgetîndu-i pe minerii înșirați lîngă scripeți, în așteptarea coliviilor ce-i duceau în străfunduri.

— Petrecere bună, cu Lordu' Fyffe, Tam, le urau foștilor frați de trudă, care în momentul acela s-ar fi zvîrlit drept în gura puțului. Dar nici unul din cîți semnaseră învoiala nu-și mai abandonau munca, deoarece, odată ce rupseseră lanțul foamei, era cu neputință să-l reînnoade. După o vreme, Gillon se văzu nevoit să se ducă la intrările în mină și să-i strunească pe cei Douășunu.

— E dreptul lor, după alegerea ce-au făcut-o. După cum e și dreptul nostru, după alegerea pe care am socotit-o mai bună.

— Halal alegere ! Să-i fie de cap ! Ei să se îngrașe și noi să ne tîrîm oasele. Plozii lor să-nflorească, iar ai noștri să se usuce.

— Atunci de ce nu cobori și tu ? întrebase Gillon pe unul.

— Nu știu. Și mai termină cu predica. Nu pot, și pace. Ție-ți convine. Te-ai văzut erou. Sfîntu' tîrgului. Deh ! Da' io știu pe a mea : nu pot coborî. Iar de-aș face-o, aș fi o zdreanță în ochii mei. Acu' ai priceput ? Oamenilor le venea peste mînă să-și etaleze idealismul ce pusese stăpînire pe ei, dar nici să-l înfrîngă nu mai erau în stare.

— În regulă, am priceput, îl calmase Gillon. Nici un om n-o să moară de foame și nici să-și terfelească mîndria, atîta vreme cît am parale în casă.

Și în aceeași seară, smulse cheia de la gîtul nevestei. Maggie nu scoase o vorbă.

Dar asta nu era decît începutul.

Pînă la judecarea procesului — după care, așa cum îl asigurase MacDonald, minerii își reprimeau slujba, întrucît judele, fie că-i convenea ori ba, va recunoaște că „învoiala murdară“ era un abuz — oamenii trebuiau sprijiniți sub o formă care să nu aducă a pomană. La o consfătuire ținută la Walter Bone, departe de ochii lui Maggie, se puseră temeliile „Comitetului de pe Măgură“ — organizație ce va mijloci interesele minerilor în fața dregătorilor Companiei. Albinele care urmau să trudească la zidirea noii alcătuiri obștești erau cei Douășunu — cum ajunsese să li se spună în Pitmungo — aleși unanim, dar fără a se face paradă de meritele ce-i investise cu încrederea oamenilor ; toți știau însă că flacăra îndîrjirii lor arsese mai mult decît a oricăruia, cu vîlvătaia purificatoare a renunțărilor și a foamei. Deviza așezămîntului ființat le-o pusese chiar Maggie la îndemînă, deși fără s-o bănuiască, se înțelege.

„Cei loviți nu sînt totdeauna și înfrînți“, suna acest motto.

Orice miner ce aderase la „murdara învoială“ putea, prin alipirea la Comitetul creat, să-și răscumpere greșeala comisă, precum și o parte din demnitatea pierdută, dat fiind că actul adeziunii presupunea curaj și destule riscuri din partea viitorilor membri, care se puneau în răspăr cu Compania. Totuși, oamenii începură a se înscrie. Cei Douășunu, care trebuiau oricum ajutați, primeau salarii pentru munca depusă, iar acestea — fără știrea lui Maggie — erau plătite de Gillon, urmînd a-i fi rambursate odată ce Comitetul devenea o organizație solvabilă. Dar pînă atunci, pe măsură ce noua structură creștea, visteria lui Maggie scădea.

În casa Cameronilor se știa doar un singur lucru : pușculița se ușura. Cei Douășunu nu-și încasau plata la o zi fixă. Îndurau foamea pînă-i răzbea la os, și doar atunci urcau în Tosh Mungo unde se deschidea pușculița, în odaia de alături, și li se puneau sunătorii în palmă. Nu mulți, ci atît cît să-și amețească nevoile, dar nu era vorba numai de o gură, ci de douăzeci și una de familii care veneau și cereau întruna.

Și arginții piereau văzînd cu ochii. În locul clinchetului de altădată, al mîngîiosului cîntec săptămînal — de arginți, sărutînd alți arginți, în pîntecul pușculiței — acum

se auzea numai sunetul sec al monedelor numărate în mîinile întinse. Maggie se căznea să se arate îngăduitoare. Asculta scîncetul stins al coroanelor în palmele oamenilor, îi privea cum se duc, și își mușca limba, dar pe măsură ce banii ieșeau din casă și vistieria se împuțina — de la o zi la alta, săptămînă de săptămînă — dogoarea din creier se prefăcea în lovituri de ciocan, iar goana inimii părea să-i sfărîme pieptul. Cîndva o dezmierdaseră vise cu cînt de arginți și pușculițe atît de mari și de grele încît nu le puteai urni, pentru ca astăzi să-i chinuie somnul năluciri înfricoșătoare : pușculițe prefăcute în sicrie, altele negre și ruginite, cu capace căscate și goale pe dinăuntru. Atît de tare o speriaseră aceste vedenii, încît, nu o dată, trezită de ele, coborîse din pat și, în puterea nopții, îl dăduse de-o parte, ridicase lespedea de pe ascunzătoare, să vadă de nu pierise comoara.

Procesul lui Gillon suferi două amînări — datorită probabil marilor presiuni exercitate de anumiți politicieni de vază, după cum suspecta avocatul MacDonald. Iar între timp, pușculița se subția. Oamenii veneau tot mereu, întinzînd mîinile lor descărnate — tulburători ai liniștei, căpățînoși, semănători de idei revoluționare, îngîmfați peste orice măsură și visători — cum îi privea Maggie, înfierbîntați de flecăreala lor despre demnitate și drepturi, făcîndu-și ambiția pe seama agoniselilor ei, care secătuiau încet, dar neîndoielnic — așa cum le urmărea curgîndu-le în palme, într-un șuvoi neîntrerupt — zădărnicindu-i toate visele și toate nădejdile. Arvunele trimise lui Ogilvie aveau să rămînă în urmă.

Și pradă acestui zbucium neostoit, la care, oricît ar părea de ciudat, nici unul din Cameroni nu se gîndise o clipă, Maggie se apropia tot mai mult de prăpastie.

Lordul Fyffe nu știa nimic despre oamenii ce trudeau pentru el, din binecuvîntata pricină că nu simțise niciodată nevoia să se intereseze de ei. De mai afla cîte un lucru, îl auzea din gura administratorilor, că doar pentru asta erau plătiți. Așa îi ajunse pe la urechi și vestea despre cei Douășunu și, cum nu era un naiv, se duse cu gîndul la cancerul cel nimicitor, care pornește de la o celulă anarhică, nu mai mare ca o gămălie de ac. Odată ce i se limpezi corelația, nu-i rămînea decît să stîrpească boala pînă nu apuca să se întindă, ori asta o putea face — călcîn-

du-și puțin pe mîndrie — prin reinvitarea lui Cameron la un ceai, tot la conacul din Brumbie Hill, spre a discuta cancerul la modul civilizat. Depeșa — scrisă pe o hîrtie groasă, iar în colțul de sus, tipărită în relief, cu emblema Lordului Fyffe — i-a fost înmînată lui Gillon chiar de Brothcock, în carne și oase — o misiune cum nu se putea mai înjositoare pentru administrator, amănunt mai presus de cunoașterea și înțelegerea contelui.

Gillon deschise plicul și citi invitația :

Cameron,
Vino mîine la ceai. Cred că vom găsi calea unei mai bune înțelegeri. În așteptare,

Fyffe

Ținută de stradă

Așadar încerca să îl cumpere, să-l abată din cale ; fiecare vorbă mirosea a mită. Momeala era ticluită cu dibăcie și trimisă în plic. Cu siguranță avea să-i vîre sub nas o învoială secretă, — cu vreo sumă frumușică de bani și alte hatîruri — numai și numai ca să-l înduplece. Iar de se arăta slab, știa de pe acum că n-o să-și mai afle liniștea și împăcarea.

— Patru juma ! îl auzi pe Brothcock.

— Adică ce ?

— Ceaiul, omule, ceaiul, îi spuse administratorul care, după cum îl simți Gillon, de-abia își înghițise cuvîntul „cretinule“ sau altul de aceeași natură. Însă de la o vreme încoace, Brothcock dovedea o mare stăpînire de sine.

— Mi-am închipuit eu că asta era, dar mă tem că va trebui să-i comunici Lordului că nu pot să vin.

După înmînarea invitației, administratorul o și luase din loc, iar dialogul cu Gillon îl purtase din mers, aruncînd vorbele peste umăr. Însă cînd auzi refuzul, se opri ca trăsnit.

— Cînd Lordu' poftește pe cineva, nu există să nu se ducă, se răsti, întorcîndu-se către Gillon. Doar cum era să se înfățișeze dinaintea stăpînului și să-i spună, cu gura lui, cum că unul din mineri nu binevoiește să bea o ceașcă de ceai cu Înălțimea sa ? Odată ce te-a chemat Lordu', musai, te duci, îi porunci Brothcock.

— Poate așa s-o întîmpla pe alte meleaguri, dar nu și în țară la noi, se arătă Gillon la fel de neînduplecat.

I-ar fi plăcut, ce-i drept, să nu-și mai simtă cămașa dîrdîind în spinare, cînd era de față cu administratorul. Dar cu toată frica ce-l stăpînea încă, își luase inima în dinți și-i vorbea după cum îl îndemna cugetul.

— Cînd i-oi spune Lordului ce i-ai trimis vorbă, să știi c-o să dai de dracu'...

— Credeam că am dat și pînă acum.

— Nimicuri, pe lîngă ce-o să mai vie, îi șuieră celălalt, apropiindu-și fața de-a lui. Acu' ai să mergi ?

— Nu.

Brothcock se întoarse și o porni iar de vale.

— S-a zis cu traiu' tău pe-aici.

Maggie turbă, nu alta.

— Ești un nătărău ! îi zbieră lui Gillon. Un nătîng plin de ifose ! Ce dracu te-oi fi crezînd ? Nu mai ești zdravăn ? Ți-a sărit o doagă ? Nu vezi că ne duci de rîpă ? Turuia pe nerăsuflate, pironindu-l cu ochi zănateci, care-l speriară pe Gillon. Ai idee ce-or să ne facă ? Or să ne zvîrle din casă, or să ne dea foc, să ardem de vii. Eu îi știu de ce sînt în stare...

— Vino-ți în fire, femeie ! îi strigă Gillon. Stăpînește-te, nu-mi urla ca o scoasă din minți !

— Ai să vezi. Or să vină să ne dea foc. Așa se răzbună. N-aveai decît să te duci, de vreme ce te-a chemat. Dar acu' ne-ai distrus.

Gillon încercă să o zgîlțîie, dar fără mare putere, din cauza brațului ce-l durea. Maggie se smulse, spumegînd mai departe : Cine-oi fi crezînd că ești tu ? Ce mama dracului ți-oi fi închipuind că ești ? Și, fugind în camera de alături, se închise cu cheia. „Oare se tăvălea iar pe podele, plîngînd fără lacrimi ?" se întreba Gillon cu groază.

Cît despre el, singur nu știa cine este și cum de ajunsese pînă aici. Unicul gînd ce i se contura limpede era acela că nu mai putea să se oprească din drum.

Localnicilor mai că nu le veni a crede că unul din ei refuzase invitația de a se duce la conacul din Brumbie Hill. Pînă și Selkirk considera că a sărit peste cal, și i-o spuse de la obraz :

— Ai făcut-o de oaie. Trebuia să mergi, mai cu seamă că nu tu îți călcai pe mîndrie, ci dumnealui.

— N-am putut.

— Ce vorbă-i asta? Ești un visător, omule. Trebuia să te duci.

Gillon scutură nevolnic din cap.

— Sînt parcă robit de un singur gînd: a sosit vremea să spun și eu „nu". Iar acum nu mă mai pot opri.

Bibliotecarul ridică sceptic din umeri.

— Iar gîndul meu e la ce sînt în stare să-ți facă. Unde ai mai pomenit conte care să înghită bobîrnacele unui cărbunar ciung?

Profeția lui Maggie și a bibliotecarului se adeveriră mai curînd decît și-ar fi închipuit Gillon. Chiar de a doua zi după masă, apăru pe deal Brothcock, urmat de o ceată de lucrători din Easter Mungo și o căruță cu unelte de demolat.

— Asta e casa, măi fraților, răgi administratorul, cînd ajunse în preajmă. Aveți un ceas ca s-o radeți din temelii. Aparține Lordului Fyffe și a dat ordin s-o faceți zob pîn' la asfințit.

Dar Sam era gata și sta la pîndă, alături de cei Douășunu, și ei înarmați cu alte soiuri de scule: picoane, burghie, drugi de împins dinamita, lungi de șase picioare, cîteva coșuri de pietre, adunate din valea gîrlei, precum și alte unelte pripășite pe lîngă orice casă de muncitor — lanțuri și cabluri, răngi și barosuri, ca și căpriori de susținere uzați și jumătățiți. Și apoi nu erau numai cei Douășunu, care, ajutați de Gillon, dovediseră multă rîvnă la întemeierea noului Comitet. Din cei opt sute de mineri, cîți trăiau în valea Pitmungo, doar cincizeci — dintre cei bătrîni și răpuși de frică — nu-și dăduseră adeziunea. Așadar o scrîntise de-alde burtosul de Brothcock, venind să-și împlinească samavolnica faptă după ieșirea din tura de zi. Și era de mirare cum tocmai el să arate atîta nesăbuință, fiindcă din toate colțurile îl pîndeau peste o sută de oameni, cu fețele negre de praf de cărbune, așa cum sosiseră de la lucru. O sută de capete anonime, sub masca cernită.

În fața lor apăru Gillon, care se adresă administratorului.

— Îți pun în vedere că asta e locuința mea, pentru care am plătit chiria încă pe multă vreme înainte. Am

contractul aici și chitanțele pe viitorii doi ani. În țara noastră omul este stăpînul casei în care trăiește și nimeni nu poate să-i treacă pragul, fără ordin de percheziție, eliberat de un tribunal.

Nici nu termină bine, și ortacii veniți întru apărare — aproape două sute la număr — începură să bată, care cu ce unealtă avea, în ziduri și mai ales în pietrele caldarîmului, stîrnind un zăngănit metalic, insistent și prelung, la al cărui auz ceata de lucrători — care mirosiseră că nu e de glumă și nici interes nu aveau în această ispravă — începu să se risipească pe nesimțite, lăsîndu-l pe Brothcock în pom.

— N-avem nevoie de ordin, zbiera cătrănit, fără să vadă ce se petrece în spate. Aici, porunca Lordului Fyffe este lege.

— Sir, îi strigă Sam, spre a se face auzit peste zăngănitul picoanelor și al răngilor. Iertați-mă că vă întrerup, sir, dar căruța cu care ați venit a luat-o de vale.

În vacarmul ce se stîrnise — un amestec de țipete și zornăit de unelte — aproape nici nu se auzea bubuitul căruței în rostogolirea ei de pe înălțimea Tosh Mungo pînă în Ulița Moncrieff, iar de acolo, gonind nebunește pe rîpele de mai jos, opintindu-se la răstimpuri și zvîrlind în toate direcțiile uneltele nimicirii, pentru ca în cele din urmă, să-și croiască drum prin gardul ce împresura Terenul de Sport, sfîrtecîndu-l cu un răbufnit infernal — dar cît de plăcut pentru urechile celor de sus ! — și oprindu-se, în sfîrșit, în peretele pe jumătate străpuns, al remizei ce adăpostea ciurul, chiar alături de mina Lord Fyffe 1.

— Cameron ! turbă Brothcock. Ești un mare tîlhar, și ai să plătești pentru asta !

Dacă nimeni nu se îndoise vreodată de curajul administratorului, în privința deșteptăciunii, mulți își arătau neîncrederea. Și pe bună dreptate, se pare. Opt sau zece mineri, de nerecunoscut sub năclăiala prafului de cărbune, îl luară pe sus, și o porniră cu el spre Calea Cărbunarilor. Era o priveliște de mai mare rîsul, după cum susțineau martorii. Trecură cu el prin spărtura făcută în gardul din jurul gazonului, iar odată ajunși la intrarea în mina Lord Fyffe 1, îl trîntiră într-o colivie și-l trimiseră în miezul pămîntului fără nici o oprire. De atunci, burduhănosul de Brothcock nu a mai apărut în Tosh Mungo.

16

Veni și o zi cînd Maggie înțelese că, deocheați cum erau, nici nu avea la ce să mai continue plățile către Ogilvie. Chiar de murea babalîcul și îi preluau prăvălia, care proprietar de mină, din tot ținutul West Fife, ar fi tîrguit măcar un șurub de la Cameroni ? Ba nu le-ar fi luat nici pe gratis. Totul se năruise, se dusese pe apa sîmbetei — bani, prăvălie, încercarea ei de căpătuială, visele... Și pe cînd se gîndea cu sufletul negru la toate acestea, parcă nu arginții pierduți o dureau cel mai mult, ci jertfele cerute de ei. Atîta trudă și socotință pentru nimic ! Atîtea calcule și economii josnice. Să te abții de la toate, să înghiți în sec, cînd toți în jur se îndopau. Să te lipsești mereu, mințindu-te că nu îți plac prăjiturile, ca să nu jinduiești după ele cînd îi vedeai pe alții mîncîndu-le sau că nu e bun ceaiul cu zahăr, cînd toți îl beau îndulcit, și nici untul pe pîine. Să renunți, să renunți întruna, numai fiindcă erau Cameroni. În vremea din urmă ședea aproape numai în cameră, singură, pe întuneric, hăituită de gîndul banilor irosiți.

Nu odată o străfulgerase ideea de a-l ucide pe Ogilvie și, după-amieze în șir, plăsmuise în sine crima perfectă, ca la urmă să se înspăimînte de ce-i trecuse prin minte. Mai încoace, de cînd o urmăreau visele cu pușculițele negre și goale, vise din care se trezea scăldată în sudori, i se năzări să-l omoare pe Gillon, pentru ca după aceea să se îngrozească din nou. Nu voia să ucidă, de asta era convinsă, și totuși, gîndul acesta o bîntuia neîncetat. Oriunde își întorcea ochii, îl vedea pe bărbatu-său mort — fie pe scaun, ori năruit peste masă, cu capul în strachină, sau în pat, lîngă ea. Trebuia să facă ceva, altfel se întîmpla vreun prăpăd. De trîndăvea mai departe, robită de năluciri, cu siguranță își pierdea mințile. Era încă destul de lucidă ca să-și dea seama de lucrul acesta.

Se strecură din casă, fără a fi observată, așa cum știa să pășească, în vîrful picioarelor, iute și binișor, ca orice pisică din tîrg. După ce se îmbrăcă, în cea mai desăvîrșită liniște, trase zăvorul, deschise ușa și ieși în uliță, fără să trezească pe nimeni. Cerul era o căldare de tuci, fără lună și stele, iar la început îi veni greu să-și

dibuie drumul. Întunericul îi prindea totuși bine și, la scurt timp, se deprinse cu el.

Doar pe fostul Teren de Sport înaintă mai anevoie printre uneltele împrăștiate de-a valma, cînd în grămezi, cînd răzlețe, cum se aruncă prin jurul minei. Noroc cu lumina ce licărea mai de vale, la baraca scripetelor, care și la ceasul acela se învîrtea, aducînd cuștile cu vagonetele pline. Era ciudat să-ți închipui că și atunci se aflau oameni în tainițele pămîntului, apăsați de întunericul galeriilor și de cel de deasupra — schimbul care pregătea abatajele pentru tura de a doua zi dimineață.

— Cine-i acolo? Stai! Nu mișca! o somă o strajă. Dar Maggie nu-și pierdu cumpătul.

— Sînt o mamă. Am copilul bolnav, și mă duc după doftor.

Paznicul nu o recunoscu la chip — cum era înfășurată cu frumoasa-i broboadă de Paisley, pe care i-o dăruise familia Bone — și de fapt nici nu-l interesa cum arată la față, ci numai dacă avea vreo coșniță în mînă, să fure cărbuni, cum mai făceau babele sau femeile nevoiașe.

Cu ce ușurință mințise! se miră fără voie, deși de cînd se știa avusese acest har.

Își văzu mai departe de drum prin zona de exploatare, iar cînd ajunse în dreptul scripetelui, trase o sperietură destul de strașnică auzindu-l scrîșnind și începînd să se învîrtă tocmai atunci. Dar se reculese numaidecît. Pe măsură ce înainta, orbecăind prin bezna din jur, parcă devenea tot mai stăpînă pe sine, scuturîndu-se la fiece pas de nebunia ce o robise. Ajunse în Tîrgu Văii — cu ulițele lui jalnice, unde, cîndva, își duseseră și ei viața. Ulița Cocioabelor, Ulița Igrasiei, iar mai sus, a Minerului. Oare cînd trăiseră acolo? De cîtă vreme plecaseră și cîtă cale străbătuseră către bine, pînă a nu începe năpasta de acum? Dar oricît de știrbit ar fi binele la care trudise, îl vor pune la loc, fiindcă, mai înainte de a pleca cine știe pe unde, vor începe din nou să muncească — după cum hotărîse — și cîntul arginților, care de la un timp încetase, aducînd-o în pragul demenței, va răsuna iar.

La „Buchea Cărții“, obloanele erau trase — slavă Domnului!, mulțumi în gînd — în schimb, la geamul Bibliotecii Minerilor se vedea pîlpîind o lumină. Pesemne prăpăditul de Selkirk citea din cărțile lui socialiste, ori

zăcea lat, turtit de beție, lăsînd lampa să ardă. Flacăra îl va mistui, ăsta-i va fi sfîrșitul, își zise ea cu năduf. De la el poate începuseră toate, din clipa cînd le apăruse în viață cu ideile și cărțile cu care sucise altora mințile, ca să le aplice în locul său. Cum de nu-și dăduseră seama că-i duce de nas, că-i prostește, tîrîndu-i spre o viață de mișei și de lași, ca a lui ?

Cînd ajunse la Drumeagul de Jos, ce ducea către Brumbie, luna scăpă dintre nori, semănînd, pe alocuri, cîte o brazdă albă-gălbuie, pe cureaua neagră a potecii și peste zidul de smoală al copacilor dinainte. Domnul purta de grijă femeilor ce călătoreau singure noaptea. Singure... noaptea... repetă Maggie, și gîndul acesta îi răscoli amintiri de demult. Maică-sa fusese nebună, lucru de care taică-su nu pomenise niciodată, deși cu siguranță îl știa. Poate de aceea și ei îi fusese urîtă noaptea, văzînd-o pe maică-sa cum se strecoară din casă și cutreieră pînă în faptul zilei, fără ca Maggie să încerce vreodată să afle pe unde umblase. Cînd se întorcea, însă, trăsnea a ulei și a fum, iar petele de pe fustă erau de sînge, de asta putea să jure. Cînd o scăldaseră, înainte de îngropăciune, pe trup avea numai răni. Cum și de unde ? Nimeni n-a ajuns să priceapă.

La conacul din Brumbie ferestrele erau luminate. Dumnealor le dădea mîna să ardă lămpile toată noaptea. Negreșit că aveau și cîini prin preajmă, puși în lanț și învățați să latre la ivirea cuiva. Dar va trece pe lîngă ei ca o vulpe.

„Dinți mărunți, ca de vulpe“, așa îi spunea Gillon, și-i plăcea să-l audă. La drept vorbind, era bărbat cumsecade ; atîta doar că-i făgăduise să meargă pe un drum, și o apucase pe altul. Dar va plăti pentru asta ! Lor le închinase întreaga ei viață, ca acum să binevoiască să i-o arunce în noroi, să i-o calce în picioare. Însă vor plăti pentru fapta lor !

Din albia neagră a gîrlei se înălțau, tremurînd, fuioare de ceață ce șerpuiau în lungul potecii, cînd închegate în vălătuci albi, la trecătoarea ivire a lunii, cînd destrămîndu-se aproape cu totul, în umbra deasă a copacilor de pe margine. Furată de gînduri, Maggie se trezi dinaintea casei lui Brothcock și, fără să șovăie, apucă veriga de ciocănit și o izbi în ușa de lemn. Fiecare lovire se

auzea înăuntru ca o detunătură de tunet, iar ecoul de afară se rostogolea pînă departe, stîrnind larma cîinilor. După o pauză, în care așteptă să i se răspundă, își reluă ciocănitul, cu aceeași tărie și, după destulă insistență, apăru un cap de femeie la o fereastră.

— Ce bați așa ? Ce dorești ?

— Trebui' să-l văd pe domnul administrator.

— Domnul Brothcock doarme la ora asta. Pesemne nu ești în toate mințile să-l cauți în miez de noapte. Du-te acasă și vino mîine de dimineață.

— Spuneți-i că a venit soția lui Cameron și vrea să-i vorbească de grabă. Dacă nu, izbesc cu veriga pînă m-o auzi.

Dar nu apucă să pună mîna pe ea, cînd Brothcock se arătă la geam.

— Ce Dumnezeu oi fi vrînd ?

— Vreau să semnez învoiala murdară.

Deși buimac și cu ochii cîrpiți de somn, îl văzu chiar de jos, de sub geam, tresărind cu interes, așa cum se așteptase.

— Cum adică vrei să semnezi ? Asta ce șmechereală mai e ?

— Nici una. Vreau să iscălesc învoiala, în calitate de mamă și tutore legal. Fiindcă n-au împlinit încă douășunu de ani, semnez eu în locul feciorilor.

— Da' dă ce să te ostenești cînd noi n-avem nevoie dă iei ? Dă' niște pușlamale spurcate...

— Ba aveți, și încă cum ! Dintre toate numele din Pitmungo pe-ale lor le vreți mai întîi.

— Așteaptă un pic, îi zise de la fereastră, după care-l auzi bombănind, apoi o foială prin cameră și, după aprinderea unei lămpi, Brothcock îi răsări dinainte, la ușă, și o chemă înăuntru. Ia mai spune o dată ce-ai zis. Și Maggie o luă de la capăt. Într-adevăr, avea miez ce îndruga. Cum vor mai da ăi Douășunu din pinteni cînd vor prinde de veste că Rob Roy Cameron, Sam Cameron și cum naiba-i mai chema p-ăilalți toți, afară de tartorele bătrîn, și-au dat semnătura ? Sau, mă rog, le-a așternut-o altcineva — o chichiță pe care puțini o vor înțelege sau chiar vor vrea s-o pătrundă cu mintea. Tot clenciul era că numele Cameronilor se afla pe Contractul Obligațiilor Comune, iar „cauza" se dovedea o minciună, o înșelătorie, o vînzare, așa cum mulți încercau să se

încredinţeze, fie şi numai să scape de apăsarea gîndului că ei au trădat-o.

Casa duhnea a miros de osînză. Vatra parcă era tapetată cu unsoare, iar halatul lui Brothcock, ponosit şi slinos, era plin de pete — şi ele tot de grăsime. Pe sub el nu purta nimic şi, cum era mai mult desfăcut, pe la piept năvăleau smocuri de păr ţepos, iar mai jos, se vedeau o parte din semnele bărbăţiei.

— Vreau să-i văd iar la muncă, nu tăndălind pe-acasă, cînd alţii sapă în mină. Îmi fură arginţii din puşculiţă şi asta mă seacă la suflet, se văicărea Maggie.

Brothcock nu pricepea o iotă din tot păsul ei, dar după ce o ascultă pînă la capăt, luă lampa şi trecu în camera de alături, lăsînd-o pe întuneric. Prin casă mişunau şoareci sau şobolani — îi auzea lingînd untura de pe cărămizile din faţa vetrei. „Doar nişte porci puteau vieţui într-o casă ca asta", îşi zise şi aşteptă. Simţi o mogîldeaţă trecîndu-i în fugă peste laba piciorului, şi sări aproape imperceptibil.

„Închei un tîrg cu un porc, nu cu un om", îşi spuse, dar nu în chip de mustrare. Asta era realitatea şi n-avea de ales. Şi ce o privea că Brothcock e un porc? Să-i fie de bine. Dar la el se aflau hîrtiile pe care trebuia să le iscălească. Îl văzu întorcîndu-se şi, la licărul lămpii, şobolanii o tuliră la fel de iute precum apăruseră.

— I se spune Contractul Obligaţiilor Comune, nu „învoiala murdară", o corijă el. Smintită oră ţi-ai mai ales pentru o treabă ca asta, glăsui el. Dar vorba-aia: ciudate-s căile Domnului. Şi pufni într-un rîs zgomotos, de cine ştie ce năzăreală care i se părea teribil de comică. Ştii să scrii? o întrebă cînd conteni hohotitul.

— Da, ştiu.

— Cei mai mulţi habar n-au, şi se porni iar pe chicoteală, amintindu-şi de ceaiul de la conac.

— Ce părere are soţu' de ce faci'mneata acuş?

— Nu ştie. Altfel de ce crezi că aş fi venit noaptea?... „ca guzganii tăi, pe-ntuneric", îi şopti un alt gînd, pe care se grăbi să-l alunge.

— Da' fălos mai arăta gătit în fustanelă, zise în bătaie de joc. Şi să-l fi văzut cum s-a mai şi purtat... S-a făcut de tot rîsu', ce mai. Ai auzit dă pantofi, să-nţelege... Da' să lăsăm asta şi să trecem la treabă. Spune-mi numele, pe rînd.

— Rob Roy Cameron.

Administratorul îl scrise cu multă migală.

— Ăsta zic și io nume dă miner. Sună frumos. Bună idee ai avut, femeie! Strașnică... Mai departe?

— Andrew Drum Cameron.

Penița zgîria hîrtia s-o rupă. Guzganii țîșniseră iar, ademeniți de unsoare.

— Samuel Sutherland Cameron.

— Ăsta-și va găsi într-o zi nașu' și-o s-o ia pă cojoc așa cum o merită. Mare cutră, cum zicem noi, la fel ca și fra-su mai mic... alt șiret.

Unul din șobolani se vîrîse în cenușa din vatra înghețată și, stînd pe vîrful picioarelor din spate, lingea de zor o tigaie. Isteț mai era, spurcatul, să se țină în cumpănă, proptindu-se chiar în limbă, cu care totodată lingea grăsimea, se gîndi Maggie urmărindu-l.

— El a murit, înțelegeți? îi spuse administratorului, cu ochii la acrobația jiganiei. Dar Brothcock nu pricepu. Jemmie Cameron a murit.

— Atunci trecem la următorul. Numele celuilalt după el.

— Jemmie...

— Nu e destul. Îmi trebuie numele de botez întreg, o zori Brothcock pierzîndu-și răbdarea.

— James Drum Cameron, silabisi Maggie, care se ridicase în picioare și dădea ocol camerei obscure, cu un aer de rătăcire pe chip, ce-l cam alarmă pe stăpînul casei. El nu mai e, a murit, vorbi absentă, așa că nu pot să-i semnez învoiala. Doamna Brothcock coborîse cîteva trepte și se postase pe palier.

— Se-ntîmplă ceva cu ea, nu-i zdravănă, îl preveni pe bărbatu-său. Păzește-te! Stai de-o parte! E țăcănită.

— Ce caut în năclăiala asta de unsoare? rosti Maggie plantîndu-se dinaintea lui Brothcock. Mai ții minte cînd un băiat de-al meu ți-a spus să-ți ferești capul? Și începu să se uite prin cameră, căutînd un vătrai sau o lopată de pus cărbunii în vatră, ca să-l trăsnească în creștet. Dar cînd își găsi arma și o apucă, Brothcock o prinse de braț și i-l răsuci tare, aproape să-l frîngă, așa că scăpă fărașul din mînă. Durerea cumplită și zornăitul fărașului au avut darul s-o trezească din buimăceală, ca dintr-un vis, în care se pierduse cu totul și, pe încetul, reluă cunoștință de locul unde se afla.

— Am încercat să te altoiesc?

— N-ai apucat.

— Să știi că de fapt nu am vrut. Dimpotrivă. Vreau să îți mulțumesc. Mi-ai dat o lecție. Doamna Brothcock coborîse de pe palier și, ocolind-o la mare distanță, ajunsese la ușă, pe care-o deschise.

— Ușa, i se adresă cu blîndețe. Aici e ușa...

— O văd și fără să mi-o arăți. Știi ce înseamnă o mamă fără de suflet? o întrebă ea. Ai avut vreodată copii? Cealaltă nu-i răspunse. Doar nu era om în Pitmungo care să nu-i știe odoarele. Aducîndu-și parcă aminte, Maggie continuă: Ascultă-mă, vreau să îți spun un lucru. Ai fost o mamă mai bună ca mine, de vreme ce ai trăit în vizuina asta slinoasă, plină de șoareci și cu un porc de bărbat, cum îl ai.

— Ești nebună, pricepi ce îți spun? orăcăi Brothcock, dar nu dușmănos, ci consemnînd doar o stare de fapt, pentru care Maggie îi mulțumi în gînd. Ești bolnavă, foarte bolnavă, o primejdie pentru ăi dimprejur. Așa c-o să-l înștiințez pe doctoru' Gowrie, să te ia în primire și să te pună undeva, la un adăpost.

— Nu-i nevoie. O să-mi treacă, murmură ea.

Era conștientă de rătăcirea minții sau a sufletului prin care trecuse, precum și de faptul că nu se întorsese cu totul din ciudata-i călătorie. Altfel nu l-ar fi făcut „porc" pe Brothcock, dar cuvîntul îi țîșnise pe buze fără să-l poată opri. Voise să-i crape țeasta — ca pe-o găoace de ou — așa avusese de gînd — dar pornirea trecuse. Ca și nălucirile ce-o bîntuiseră rînd pe rînd. Iar odaia devenea tot mai limpede, nu se tulbura și nu i se destrăma ca mai înainte.

— Am vrut să-ți sfărîm capu' ca pe o găoace de ou, lucru de care îmi e rușine și-mi cer iertare.

Brothcock nu îi răspunse și nici nevastă-sa, care o privea tot cu spaimă, semn că arăta poate iar rătăcită. Administratorul tot foia hîrtiile în mînă.

— Acum plec, zise Maggie.

Auzi glasul tatălui ei ca aievea, de parcă l-ar fi avut alături, și-i repeta ultimele cuvinte pe care i le rostise la plecarea ei de acasă, spre Strathnairn, unde avea să-l găsească pe Gillon. Și asta nu i se mai întîmplase nicicînd:

„Niciodată nu te lepăda de ai tăi, îi spunea Tom Drum, fiindcă, pînă la urmă, ai să vezi că e tot ce ai mai de preț." Simplu și clar cum nu se mai poate, deși de-abia astăzi le înțelegea.

— Ai venit să iscălești învoiala, îi aminti Brothcock.

Maggie se uită la hîrtii ca și cînd le vedea pentru prima dată și, cu mare efort, izbuti să-și amintească de rostul lor. Oare să fie chiar așa găgăuț Brothcock încît să-și închipuie că le va semna ?

— Ai fost tot timpul aici, în odaie ? Fiindcă eu una am mai plecat și am venit. Dar dumneata ai rămas pe loc. Și-atunci, cum Dumnezeu poți să crezi că mi-aș pune numele pe spurcăciunile astea ? Nu, nu le iscălesc.

— E nebună de-a binelea, decretă nevasta administratorului. Fii atent, Hamish, ferește-te de ea !

— Ești nebună, femeie, îi repetă el.

— Am fost. Înțelegeți ? Am fost.

Nu-și revenise complet din starea în care alunecase, dar faptul că se putea judeca singură, era un semn că se limpezise. Și pe cît o neliniștea gîndul celor petrecute mai înainte, pe atît era de convinsă că răul cel mare trecuse, și curînd își va veni cu totul în fire. Gillon nu mai avea de ce să se teamă, stînd în pat, lîngă ea. Cruntele ei vedenii cu siguranță n-aveau să se mai întoarcă. Doamna Brothcock deschisese ușa și-o înțepenise cu o pană, ca să nu trebuiască să stea lîngă ea. În Pitmungo încă mai persista credința că nebunia e boală molipsitoare.

— Ești mamă, îi vorbi Maggie, așa că poți să mă judeci. Am fost la un pas să semnez învoiala murdară, călcînd pe mormîntul fiului meu, numai ca să salvez un pumn de arginți. Și nici pentru asta. Ci ca să-i plătesc feciorului mort o jignire pe care mi-a adus-o cîndva. Asta da nebunie, nu crezi ?

Nici nu trecu bine pragul cînd nevasta lui Brothcock se repezi să-i închidă ușa în urmă, dar Maggie se întoarse, silind-o pe gazdă să se ascundă după namila-i de bărbat.

— Broboada. Am venit după ea. Unii oameni își uită pălăriile, dar eu nu-mi uit broboada.

— Tot nu ai nici un șir la vorbă, îți dai seama de asta ?

— Se poate. Dar o să-mi treacă. Și încă ceva, domnule Brothcock. Pentru coșcogeamite bărbatu, ca dumneata, pricăjit mai arăți prin părțile astea, îi spuse făcîndu-i semn spre halatul desfăcut dinainte. Acasă, la mine, m-aș fi rușinat cu așa stîrpitură !

Și asta îl cătrăni rău de tot pe administrator.

Toţi o porniseră în căutarea ei, întocmai cum o făcuseră cu numai cîteva săptămîni în urmă, cînd dispăruse Jemmie, dar spre deosebire de atunci, cînd o luaseră peste Măgură, de astă dată instinctul îi mînă către gîrlă. De-şi pusese cumva în minte o faptă necugetată, cu siguranţă spre apă ţintise.

Rob o întîlni primul, deoarece el singur se avîntase mai departe de Tîrgu-Văii, apucînd-o pe Drumeagul de Jos, adică tocmai pe unde se întorcea Maggie, din Brumbie Hill.

— Ooo, mamă, cît ne-a sărit inima pentru tine.

— Aveaţi şi de ce. Dar acum sînt mai bine, cred.

— Şi la faţă arăţi schimbată.

— Am fost bolnavă o vreme.

— Cam aşa, cu toate că i-aş zice altfel...

— Am rătăcit fără să ştiu de mine ?

— Asta e. Un timp n-ai mai fost printre noi.

Ar fi vrut să-i mărturisească acel gînd ce-i apăsa sufletul, fie lui sau oricărei alte fiinţe, în nădejdea că o dată ce se va spovedi va scăpa de apăsătoarea povară. „Nu l-am sărutat niciodată pe Jemmie, şi niciodată nu mi l-am strîns la piept“, i-ar fi spus atunci şi pe loc. Dar nu avu tăria să rostească cuvintele. Trebuia să existe o făptură pe lume, un străin, în faţa căruia să-şi deschidă inima, că s-o izbăvească de înfricoşata osîndă, şi s-o simtă din nou uşoară.

— De-aia am plecat de acasă, îl auzi pe Rob. Simţeam că ne paşte o nenorocire, şi mă temeam.

— Te-nţeleg. Dar acuma s-a dus.

— Moartea lui Jem... şi cîte altele... Ai avut prea multe de îndurat.

Rob atinsese cea de a doua rană, la fel de ruşinoasă ca prima. Desigur, moartea lui Jem o lovise mai mult decît s-ar fi aşteptat, şi constata mulţumită că pînă şi în vîrtejul întîmplărilor petrecute tot mai simţea această durere. În acelaşi timp însă era pe deplin conştientă că de fapt irosirea banilor o împinsese la marginea disperării ; nu Jem o surpase pe dinăuntru, ci puşculiţa golită.

Şi tare ar fi vrut să dea glas adevărului. Rob ar fi înţeles-o. Dintre toţi fiii, singur el părea că o dibuise,

că se afla în pragul marii și dureroasei taine. De aceea o și scotea din fire adesea — fiindcă el o știa.

Începuseră urcușul, trecînd pe lîngă mina Lady Jane-2; cîtă negreală și murdărie dezgustătoare, se înfioră Maggie, care aproape-i uitase înfățișarea. Soarele de-abia se trezise și, în lumina lui somnoroasă, „de zori mincinoase" — cum se spunea în Pitmungo — totul apărea cenușiu, îmbîcsit, soios, umed și negru. Iar ea, timp de mai bine de douășunu de ani, își mînase bărbatul în mizeria minei, ca să umple acea pușculiță pe care Gillon acum o secătuia. Dar, cinstit vorbind, erau banii lui.

— Aș vrea să te-ntorci acasă, îi spuse lui Rob. Nu-i firesc să trăiești singur, printre străini.

— Dar nu am lucrurile cu mine...

— O să trimitem căruța, să ți le aducă.

Rob Roy chibzui, privind-o cu coada ochiului. Maică-sa se schimbase, de asta era convins. De aici înainte nu-i mai pîndea vreo năpastă.

— Bine, se învoi el. Am să vin.

— Dar după-amiază, nu mai tîrziu. Îmi făgăduiești, Rob?

— Îți dau cuvîntul. Dar ce ai? Ți-e frig, o întrebă simțind-o cum tremură ca nuiaua.

Nici ea nu știa de ce dîrdîia din tot trupul, deoarece frig nu-i era.

— Pentru că mi-am pierdut unul, vreau altu-napoi. Mă poți înțelege, Rob? Mă socotești egoistă?

El îi zîmbi.

— Cum de nu. Doar asta-i menirea mamelor, să țină cu dinții de odraslele lor, îi răspunse, fără a fi sigur că îl auzise.

— Trebui' să fim uniți.

— Așa e.

— Asta e tot ce ne-a mai rămas... și lucrul cel mai de preț, completă, apucîndu-l de mînă, ceea ce nu făcuse nicicînd. Și așa continuară urcușul pe Calea Cărbunarilor. Pîcla se ridica pe încetul, iar tîrgul se deștepta la viață. Rob Roy își simțea sufletul lîngă maică-sa, mai aproape ca niciodată. Încă era puțin rătăcită — o vedea limpede — însă nu într-atît încît să nu își dea seama ce se petrece cu ea și în jur. Ce anume i se întîmplase, n-ar fi putut să spună, dar orice ar fi fost, părea spre

mai binele ei. O privi pe furiș, dintr-o parte ; se înseninase la chip — pentru prima oară, după lungi săptămîni și luni. De acum va putea să și doarmă, ceea ce nu făcuse iarăși de mult, iar după un somn bun, se va înzdrăveni și mai mult. În drumul lor se întîlniră pe rînd și cu restul familiei, fără ca vreunul să pomenească o vorbă despre noaptea ce se încheiase. Maggie părea cu gîndul aiurea, și totuși nu se neliniștеau. Răul cel mare era pe sfîrșite, sau chiar trecuse.

În sinea ei hotărîse să nu le facă spovedania cu Jemmie și pușculița ; o va păstra în suflet, ca pe o verigă a umilinței, pe care o va pipăi, în taină, cînd va simți că se întrece cu firea, sau o va agăța la grumaz, în locul cheii spînzurate de lanț, pe care Gillon i-o luase cu forța în acea seară de pomină, descumpănindu-i judecata cea dreaptă, zdrobindu-i aproape inima. Dar cu timpul se vor vindeca amîndouă — de asta era convinsă — și, pînă în cele din urmă, se va dovedi, poate, că a fost spre mai binele ei. Timpul își va spune cuvîntul. Era stînjenitor pentru ei să înainteze pe uliță toți Cameronii împreună, deoarece minerii tocmai plecau la lucru și, de rușine, nu îndrăzneau să-și înalțe ochii spre ei.

— Spuneți-le o vorbă, salutați-i cu capul, scoateți-i din încurcătură, îi îndemnă Maggie. Sînt oameni de treabă, chiar de-au semnat învoiala. Ce vreți, nu orice ființă poate să fie un Cameron.

17

Procesul dintre Cameron și domnul Farquhar, alias Lord Fyffe, nu s-a desfășurat precum îl visase nici el, nici familia și nici întreaga suflare a tîrgului. Contele nu a fost tîrît în fața instanței ca un hoț oarecare, ci reprezentat de un mărunt avocat de la o agenție comercială a Companiei, pre nume James Riddell, care nu a catadicsit să studieze dosarul pînă în dimineața judecării litigiului.

— Nu vrei să-ți retragi reclamația și să cazi la tocmeală cu Lordul, ca să ne scutești de tot tămbălăul ? îl

întrebă el pe Gillon. Contele e dispus să-ți dea cincizeci de lire și să-ți acopere toate spesele, ceea ce, crede-mă, e mai avantajos decît ce vei obține prin tribunal.

— Vreau să mă judec și să mi se facă dreptate, iar mai presus decît toate, să pui temelia unui precedent, i-o spuse răspicat Gillon.

— Mai bine te făceai magistrat, nu miner, îi ripostă Riddell cu acreală.

Judele trăsese binișor la măsea, judecînd după izul ce plutea peste sală. Ba mai mult, se cinstea și acum, avînd dinainte un stacan fumuriu și un ulcior, tot de culoare închisă, așa încît nu vedeai ce-i în ele, dar nici greu de ghicit nu era. În încăpere trăznea ca la „Buchea Cărții", în serile de plata salariilor. Gillon era abătut și, colac peste pupăză, domnul MacDonald parcă intrase în pămînt.

— Avocatul meu ! Oo, Dumnezeule, unde-o fi ? Doar nu m-o lăsa baltă, se văicărea pe culoarul din fața sălii de judecată. Îl întrebă pe un aprod, apoi pe Riddell — care-i răspunse doar printr-un rînjet — și, disperat, o porni cu ceilalți pe străzi, căutîndu-l în Cowdenbeath, precum acul în carul cu fîn.

— Doar nu te-oi fi așteptat să vină să te mai apere ? îl zădărî Selkirk.

— Cum de nu !

— Află, suflete, că-l doare în cot de despăgubirea ta. Trebuie să te mai coci ca să pricepi asemenea lucruri, clănțăni mai departe, iar Gillon îl asculta cu stupoare. Odată ce minerii au rupt solidaritatea, și-a văzut omul de alte treburi. Tu nu mai prezentai interes. Cînd se întoarseră în sală, tocmai venise rîndul procesului său.

— Nu am avocat, sir, se adresă Gillon judelui.

— Știi să vorbești engleza curată ?

— Da, sir.

— Atunci te poți apăra singur. Dă-i drumul. S-auzim cum s-a întîmplat.

— Păi eram în camera mea... începu Gillon.

— Credeam că în mină, îl întrerupse Finletter.

— Așa numim locul unde săpăm, sir : cameră sau galerie de abataj.

— Zi-i galerie. E mai lămurit. Și-aduceți-mi apă.

Gillon descrise, cu amănunte, precise și convingătoare, cum s-a trezit cu piconul, prin peretele ce-l tăia, și cum i-a străpuns umărul.

— Groaznică întîmplare! exclamă judele, arătîndu-se oarecum subjugat de istorisirea lui Gillon. Parcă suna altfel decît năruirea tavanului pe capul cuiva.

După relatarea lui Gillon, fu chemat Brothcock, care încercă să convingă asistența cum că Gillon nu avea ce căuta tocmai în galeria aceea.

— De ce nu? Ai unele probe pe care să-ți întemeiezi afirmația?

— Dovezi nu am, sir, da' ca administrator al minei să-nțelege că știu.

În sală se auzi un ropot de rîsete dinspre partea unde ședeau înșirați Cameronii, Henry Selkirk și cîțiva din cei Douășunu, veniți în Cowdenbeath să asiste la „săpuneala" stăpînului. Însuși hohotul lor — spontan și unanim — era, într-un fel, o mărturie cu neputință de imitat sau tăgăduit.

— Cînd ai coborît ultima oară în mină? îl întrebă judecătorul Finletter pe administrator.

„Bravo lui!" jubila Gillon. Mersese direct la țintă! Și se simți mai îmbărbătat de înțeleapta poziție a judecătorului, chemat să facă dreptate.

— Păi știu eu... să vedeți, se gîngăvi Brothcock.

— Gîndiți-vă bine, sir, și nu uitați că sperjurul e pedepsit. În caz că ați uitat acest amănunt, grefierul vă poate citi articolul prevăzut de lege. Ceea ce și făcu. După pravilă, mărturia mincinoasă se sancționa cu cinci ani de închisoare sau cu cinci sute de lire sterline.

— Slujba de administrator nu-mi cere să cobor zilnic în mină, Luminăția voastră...

Și din nou oamenii se porniră pe rîs.

— Poate s-ar cuveni să le interzic această hlizeală, dar pentru mine are o anumită valoare, rosti judele, fără să se adreseze cuiva anume. Așadar, cînd ai coborît ultima oară?

Brothcock se făcu stacojiu, semn că se înfuriase și, cu un deget lipit de frunte, își frămînta creierul, cu ochii pironiți la tavan.

— Ești puțin cam greoi, aș zice, ca să umbli prin galerii, observă judele.

— Înălțimea voastră, interveni Riddell, fiindcă un bărbat are o constituție de... de...

— De porc, îi veni Selkirk într-ajutor.

— Mă opun, sări trimisul Companiei.

— De acord. Poate găsiți un cuvînt mai adecvat...

Și căzură de acord asupra adjectivului „robust".

— Da, mi-am adus aminte, vorbi Brothcock. Acu' douășdăani...

— Și cîți mineri ai în subordine ?

— La vo opt sute, sir.

— Și cunoști locul fiecăruia în subteran ?

— Cum să nu, sir.

— Mai vreau apă, ceru judecătorul.

În minutele următoare, se relată procedeul prin care se controla o cameră de abataj, în vederea străpungerii peretelui și pătrunderii în galeria vecină. Se arătă astfel, cum se făcea cercetarea prealabilă spre a se constata dacă nu sînt oameni îndărătul peretului și cum, după fixarea unui reper în el indicînd locul perforării minerul se întorcea în vechea lui galerie și începea, prin loviturile drămuite, să-și croiască drumul în cea de alături.

— Dumneavoastră ați verificat înainte galeria vecină ? interogă judele. Acum depunea mărturie Elphinstone.

— Oo, nu, sir, nicidecum, sir ; nu am făcut nici un fel de control, sir, ca să...

— E destul să răspundeți prin „nu". Iar cînd ați încercat străpungerea, ați început să bateți încet ?

— Nicidecum. Ni s-a spus să izbim cu putere — oo, Dumnezeule — și tocmai eu trebuia să răzbesc în partea cealaltă, unde m-am trezit că înfipsesem piconul în umărul bietului om. Bineînțeles, imediat am...

— Ții să auzi povestea pînă la capăt ? îl întrebă judecătorul pe Gillon.

— Nu, sir. Aș dori chiar s-o uit.

— Atunci, dumneata, poți să părăsești banca martorilor.

— Cum ? Asta-i tot ? Am bătut drumul din Edinburgh numai pentru atît ?

— Ați făcut și așa destul, nu ?

— Regret mult, îi șușoti el lui Gillon, trecînd prin dreptul băncii. Nici nu poți să-ți închipui cît de rău îmi pare. În viața mea nu mai calc într-o mină. E abominabil.

— Ce despăgubiri ceri ? întrebă Finletter.
— Patru sute de lire, sir.
— Caraghios, sări Riddell.
— Cît au vrut să îți dea ?
— Patruzeci.
— Caraghios ! exclamă judele.
— Și dimineață i-am oferit cincizeci, interveni Riddell.
— Deci vă recunoașteți vinovăția chiar aici, în fața instanței.

Completul de judecată îi ceru lui Gillon să-și dezbrace cămașa, și toți se holbară la rană și la brațul atrofiat.

— Am nevoie de bani, sir, dar mai presus de ei vreau ca prin judecată să pecetluiesc dreptul nostru, de a chema la răspundere pe cel care ne-a schilodit și de a-l face să ne ajute, nu după bunul lui plac, ci așa cum o hotărăște legea.

— Pff ! Grăiești ca un avocat. Dar ce grozăvie îmi văd ochii ! Ce e negreala aceea din jurul rănii ?

— Praf de cărbune, sir, pe care ni-l presărăm ca să oprim valul sîngelui.

— Vai, vai, vai. Apă ! Și cînd te gîndești că oamenii se încăpățînează să lucreze în mine... Ce-o fi cu ei ?

— Foamea, Luminăția voastră. Foamea-i un stăpîn aspru și ea îi împinge pe oameni, glăsui Gillon.

Judele îl ascultă cu vădită plăcere.

— Le zici ca din carte, îi spuse. Încă n-am auzit miner să se exprime atît de frumos. Mai toți cîți îmi trec prinainte mormăie, grohăie, mîrîie. Dumnezeu știe ce-o fi cu ei. Dumneata, însă, m-ai lămurit pe de-a-ntregul.

— Dar cum rămîne cu „învoiala murdară", sir ?

Judele arăta ostenit și abătut. Îl chemă pe Borthcock la el, care, după cum îl vedeau și auzeau cu toții, o ținea întruna cu „da", clătinînd din cap, cu spunere, iar la urmă se întoarse și părăsi sala.

— S-a sfîrșit. I-am pus cruce și „învoielii murdare", anunță Finletter. Mai spune-mi încă odată de unde ești.

— Din Pitmungo, sir.

— N-am pus pasul acolo. Trebuie să fie o văgună neagră... S-a hotărît să primești despăgubire de o sută patruzeci de lire.

Şi întreaga asistenţă sîsîi a mirare. Era mai mult decît se aşteptase oricine.

— Trebuie să previn onorata curte că vom face recurs, guiţă Riddell.

— Recurs ? Pentru ce ? Doar nu ţi-oi fi închipuind că ai să cîştigi vreun proces aici ?

— Ba sînt convins.

— Eu te sfătuiesc, totuşi, să completezi cecul fără zăbavă şi să uiţi de recurs. Sînt un mare vrăjmaş al lor, i-o trînti judele şi zîmbi. Avea un surîs plăcut, pentru un chip însîngerat şi lăbărţat ca al său. Vreau apă. Dă-mi apă ! Şi aprodul veni în fugă.

Împricinaţii începură să iasă din sală, în şir subţirel, de cîte unul.

— Pitmungo ! Nu-mi place cum sună, bombăni judele. Trebui să fie un tîrg înspăimîntător... Următorul proces.

18

După judecată nu le mai rămînea altceva de făcut decît să părăsească Pitmungo, cum dealtfel o ştiuseră dinainte. Precedentul fusese creat, însă trebuiau să plătească tributul acestei victorii, întrucît, chiar dacă legea le garanta dreptul de a-şi recăpăta slujba, ce viaţă îi mai aştepta acolo ? Poate de netrăit ; ori aici, justiţia nu-i mai putea ajuta. Aşa încît era preferabil s-o ia din loc.

Biletele trebuiau cumpărate din Glasgow, şi-l trimiseră pe Andrew să se ocupe de ele. Era cel mai nimerit pentru o asemenea treabă ; cu meticulozitatea şi dibăcia lui, cu siguranţă avea să obţină cele mai bune cabine, pe cea mai solidă navă şi la un preţ cît mai convenabil. Odată biletele luate, nu le mai rămînea decît să-şi ia adio de la pămîntul natal, unde nu-i mai aştepta nici un viitor.

Ajunseseră dar în pragul plecării. Mai aveau căruţa şi calul, pe care Andrew avea să le vîndă în Glasgow, odată ce se vedeau acolo, iar cînd vor fi încărcat toate

lucrușoarele în droșcă, aveau să se minuneze cu cît de puține se aleseseră în toți acești ani. Un motiv în plus de a purcede la drum. În fond, ce aveau de pierdut ? Ce bunuri lăsau în urmă ? O masă și un bufet de bucătărie, cîteva paturi, hîite și ca vai de ele, o casă pe care nu puteau nicicînd să o cumpere și un petecuț de pămînt, colo în țintirim, în care Jemmie zăcea despuiat, curînd prefăcîndu-se și el în țărînă. Cam asta era întreaga agoniseală, adunată de mai multe familii, în aproape o sută de ani de trudă în mină, săpînd, la un loc, atîtea mile de galerii, încît, înșirate, ar fi făcut un tunel din Pitmungo pînă în Calcutta, sau stivuind cărbunele scos, care, tot după calculele lui Andrew, ar fi asigurat combustibilul necesar Londrei pe timp de trei zile, arzînd fără întrerupere.

N-aveau ce regreta și nici după ce jelui, afară doar de anii cei tineri și viețile irosite — dacă le puneai și pe ele la socoteală. Sau o iubire lăsată în urmă.

Singura lor neliniște era acum Sam, și toți ochii erau ațintiți la el. Sam avea o făgăduială de împlinit, și din nou se abătuseră asupră-i norii cei negri și grei de demult. Iar în vreme ce Sam țesea planuri, pe Andrew îl munceau gîndurile. De la întoarcerea sa cu biletele de călătorie, irevocabila pierdere a iubitei devenea tot mai de netolerat. În el, sentimentul plecării căpătase consistența tangibilă a realității ; doar fusese pe puntea vaporului ce avea să îi ducă spre îndepărtata Americă, rupîndu-i pentru totdeauna de Scoția. Oricît de serios ar fi cugetat și ceilalți la apropiata lor strămutare, o priveau, totuși, ca pe un vis, pe cînd Andrew îl trăise aievea.

Duminică, după gustarea de dimineață — constînd dintr-o zeamă de varză fiartă și pîine — și înainte de a încărca în căruță bruma de lucruri ce trebuiau luate, deși conștient că se poate face de ocară, dar călcîndu-și pe inimă măcar o dată în viață, Andrew o porni către casa lui Walter Bone, spre a-i cere voie să vorbească cu fiică-sa.

— Din partea mea ești liber s-o faci, acum și de-a pururi, numai că nu știu de va primi ea, i-o spuse verde amicul lui Gillon.

Dar fata se învoi și o porniră împreună pe Măgură, intrînd în livadă, unde-i împresurau pomii și aveau pri-

veliștea tîrgului la picioare. Tot urcușul nu scoaseră o vorbă, iar cînd se opriră din mers, Andrew tot nu știa cum anume să înceapă. Noroc că Alyson se arăta răbdătoare, și deci nu avea de ce se pripi pînă nu se ivea portița cea mai prielnică. Într-un tîrziu, și tot uitîndu-se în jos, spre Pitmungo, i se păru că aflase ieșirea din strîmtoarea tăcerii ; astfel că, arătînd către coamele întunecate și ulițele cernite și mohorîte, îi spuse :

— Te mulțumești doar cu atît ?

De-abia cînd își auzi glasul, își aminti de cîte ori le repetase maică-sa această întrebare.

— Oo, da, pentru mine-i destul, zise Alyson, vizibil nedumerită de rostul cuvintelor sale.

— Să te naști, să crești, să trăiești și să mori aici ? Să nu cunoști niciodată ceva mai de Doamne ajută ?

— Poate mi-ar plăcea — știu eu ? — să trăiesc în alt loc, și mai bine. Dar de ce mă întrebi ? Ce urmărești ?

— Încerc să... aș vrea să... Uff ! pufni Andrew, biruit de propria-i gîngăveală și, desfăcîndu-și haina, scoase din buzunarul interior un bilet cartonat de-ți lua ochii cu coperțile lui scorțoase, cu literele de-o șchioapă și roșii — cum erau tipărite numele posesorului și orașul New York — și cu vaporul, cît o căsoaie, desenat între ele.

După ce-l studie o vreme, Alyson i-l întinse înapoi.

— E tare pompos.

— Ține-l. Este al tău, o-mbie Andrew, iar după ce se mai socoti, completă : Dacă vrei...

— Cum adică, e al meu, dacă vreau ?

— Așa cum ai auzit.

— Tot nu pricep.

— E simplu : oprește-l, este al tău, dacă vrei.

— Dar de ce ? stărui sincer uimită. Pentru ce ar face cineva un asemenea dar ?

Andrew se strădui să încropească un răspuns cît mai potrivit.

— Pentru că ar vrea să mergi cu el, în America.

— Cu care el ?

— Uff, Alyson ! Cu mine.

Și fata pufni în rîs. Era bună din fire, îngăduitoare, și tare n-ar fi vrut să-l mîhnească cu hlizeala-i nesăbuită, dar nu și-o putu stăpîni. Andrew o privea înlemnit, roșu ca para focului și incapabil de orice ripostă.

— De ce-ai face una ca asta ?

„Pentru că te iubesc" i-ar fi spus-o pe loc, dacă aceste cuvinte nu i se păreau cam anapoda și nu și-ar fi simțit fălcile încleștate. Cu întîrziere, izbuti totuși să le rostească dar, spre marea-i amărăciune, sunară întocmai cum se temuse. Și grozăvia era că însăși Alyson le auzi ca atare — absurde și seci — și din nou începu să rîdă, tot fără voie.

— Ooo, Andrew ! Tu nu mă iubești... adică nu așa cum ar trebui. Ții minte cînd ți-am cerut să-mi mărturisești secretul ? N-ai avut tăria s-o faci, fiindcă la tine, familia e mai presus ca orice. De m-ai fi iubit îndeajuns, mi-l încredințai. Și o știi, Andrew. Chiar acum, de ți s-ar frige inima după mine, nu-i cereai mai întîi voie tatii ca să-mi faci declarația de dragoste. Ci veneai fără ocolișuri și-ți descărcai sufletul.

„Totuși, te iubesc, Alyson, se tînguia în sine, dar ăsta e felul meu, ce să fac ? !"

— Nici biletul nu trebuia să mi-l vînturi pe dinainte. De-mi arătai dragoste, te urmam în America, dar cu momeala, nu mă poți lua cu tine.

— N-a fost momeală, cum zici, se apără cu glas mînios.

Fata tăcu, așteptînd să-i treacă paraponul. De vale, în Tîrgu Văii, începeau să se aprindă luminile. Alteori clipiseră parcă vesele și îmbietoare, dar acum păreau niște pete unsuroase, portocalii.

La mina Lord Fyffe 1 începu să scîrțîie scripetele, slobozind o colivie în subteran — lucru de neînchipuit într-o duminică seara, cugetă Andrew înmărmurit de nedumerire. Cineva cobora în abataj, pe ascuns. Scripetele se învîrtea foarte încet, uruind de-abia auzit, semn că între timp cușca ajunsese la nivelul cel mai adînc. Și de nu te-ai fi uitat cu atenție, nici nu vedeai cum se răsucește roata cea mare. Pe Andrew îl încolți spaima, dar se simțea cu totul neputincios.

Mai merseră cîțiva pași prin livadă, deși Andrew era cu inima cît un purice că-l va podidi plînsul, de groaza faptei lui Sam — căci negreșit el se furișase în mină — și de ireparabila pierdere a iubitei. Dar teama lui nu se adeveri, deoarece nici o lacrimă nu-i aburi ochii.

— Să crezi ce îți spun, Alyson, reînnodă firul vorbei, odată ce se simți la adăpostul umbrelor dese, de sub crengile merilor.

— Ce anume ?

— Că te iubesc.

— Poate. Dar vezi tu, Andrew, ce greu îți vine chiar s-o rostești. Nu zic că nu ești capabil de dragoste, față de ai tăi — de părinți, de sora ta, Sarah... și de Jemmie. Ooo, mai ales față de Jem. Știi ce cred, urmă ea desfăcîndu-și mîna din strînsoarea de pînă atunci. Cred că-i poți iubi doar pe Cameroni. Între timp se așezaseră jos, pe iarbă, dar deodată Alyson sări în picioare. Nu, nu m-aș putea mărita cu unul ca tine, o auzi, fără s-o vadă la față, prin pîcla de sub frunzișul copacilor, însă după cum îi vorbise, înțelese că nu a vrut să-l rănească, ci doar recunoscuse un adevăr. Acum plec. Dorești să mă săruți ?

— Știi ce mi-a spus Jemmie înainte să moară ? Că n-a sărutat nici o fată ; și se întreba oare cum o fi ?

— Dacă nu vrei, nu e supărare.

— Nu, nu mai vreau. Acum n-ar mai avea rost.

Odată ieșită de sub oblăduirea ramurilor, o vedea iar la chip, și Doamne, cît era de frumoasă ! Poate avusese dreptate. O dorise fiindcă nu mai avea pereche în Pitmungo.

— Te las cu bine, Andrew. Mult noroc, în America ! îi ură, și porni pe potecă de vale.

— N-am să te uit niciodată, Alyson !

— Nici eu.

Și o urmări nemișcat, pînă ce se făcu nevăzută. Rămase mult în livadă, țesînd gînduri în fel și chip, dintre care cel mai stăruitor îl cuprindea pe Jemmie ; ce n-ar fi dat să poată schimba cu el locul ! Într-un tîrziu, se urni de jos și, aproape inconștient, duse mîna la haină și pipăi biletul din buzunar. Tăria cartonului îl învioră pe dată, ridicîndu-i parcă o lespede grea de pe umeri și de pe suflet. Ar fi fost prea umilitor să se ia după Alyson și s-o implore să-și schimbe gîndul.

Trecuse mult după miezul nopții cînd ieși din livadă și o apucă spre Tosh Mungo. Se strecură fără zgomot în casă și se duse glonț în odaia de sus, a băieților. Dar cînd deschise ușa, i se chirci stomacul : nici urmă de

Sam! Pe patul lui îi văzu cartea de căpătîi, *Marile Exproprieri din Highlands,* care făcea din fratele său o fiară primejdioasă. Era deschisă, iar Andrew se duse cu ea în bucătărie, unde putea descifra slove fără a-i trezi pe ceilalţi.

O parte din pagină era încondeiată cu roşu şi negru, fie cu linii trase cu înverşunare, ori cu mîzgăliturii, în chip de notări. Andrew parcurse pasajul subliniat:

„E bine cunoscut caracterul celtic, aşa cum se întîlneşte în regiunea Highlands, din Scoţia. Pînă la un anumit punct, băştinaşii din Highlands sînt oamenii cei mai docili şi mai răbdători, dar odată ce trec de acest prag, îndurarea lor încetează, iar mieii cei blînzi se prefac în lei furioşi. Cugetul se înfierbîntă şi clocoteşte la vederea armelor şi, în sălbateca lor năpustire asupra vrăjmaşului, nimic nu-i mai poate ţine în frîu — nici disciplina şi nici controlul cîrmuitorilor. E bine ca asupritorii noştri să ţină seama de aceasta şi să se păzească!"

Sub aceste rînduri şi la marginea cărţii, Sam scrisese la repezeală, dar atît de apăsat, încît vîrful plaivazului străpunsese foaia: „Ascultă de glasul sîngelui în ceea ce faci".

Aproape se lumina de ziuă cînd Sam răsări în prag, îmbrăcat în hainele ponosite, de mină, plin de glod şi de praf de cărbune, din creştet şi pînă în tălpi.

— Pe unde ai umblat? îl luă Andrew la răfuială.

Părea tihnit, dar asta nu-l liniştea pe Andrew, şi nici surîsu-i voios ce-i dezvelea salba strălucitoare a dinţilor pe faţa mînjită cu zgură.

— Mi-am luat rămas bun de la mină.

— Şi ce-ai făcut?

— Nimic.

— E dreptul nostru s-o ştim. De ai făcut ce bănuiesc eu, s-a zis cu familia, ne-ai nimicit.

Celălalt nu părea că se sinchiseşte. Redevenise el însuşi. Sam cel semeţ — un pic sfidător şi un pic ironic; dar cine-i putea risipi îngrijorarea lui Andrew, asigurîndu-l că sub înfăţişarea pe care şi-o luase nu ascundea cine ştie ce grozăvii? Îl văzu învîrtindu-se ca un titirez, luîndu-şi apă, să se îmbăieze şi să clătească straiele soioase în care venise.

— Ascultă ce-ți spun, frățioare, și crede-mă că nu te mint nici cu o iotă. Nimeni n-are să ne oprească de a ne lua tălpășița și nici în Glasgow n-o să ne-nhațe de pe vapor. Nu știu ce s-o fi petrecut cu tine, dar arăți ca lovit cu leuca, așa că ascultă-mi povața : suie-te în hodorogitu-ăla de pat și trage-i un somn. Frate-său poate avea dreptate, cumpăni Andrew ; chiar de făcuse vreo boroboață, cum mai putea s-o repare ? Deci mai bine se odihnea. Și o porni spre scară, să urce la ei în odaie, cînd Sam îl bătu pe spate. Stai nițel, Andrew, îl opri din drum.

— Ce mai vrei ?

— Nu ți-ar plăcea să-ți clătești ochii cu o carte pe cinste înainte de a adormi ?

Sam cel din totdeauna ! Ori poate se înșela ? Și din nou nu putu să-și răspundă. Odată ce se întinse pe pat, socoti că era momentul să-și verse focul, să plîngă. Și încercă, gîndindu-se mai întîi la Sam — cum îl înrăise viața de aici, împingîndu-l la fapta ce-o săvîrșise ; apoi la Jem și la plecarea lor din Pitmungo, care, oricît de negru și de nesuferit devenise, era locul unde văzuse lumina zilei. Se căzni pe urmă să se plîngă pe sine, pentru felul în care o sfîrșise cu Alyson Bone, și tot așa zgîndări lacrimile pînă începură a se arăta zorile, cînd oamenii se strîngeau în cete, s-o pornească de vale, spre mine. În dimineața aceea se întorceau la lucru și cei Douășunu, mîntuind bătălia pe care o cîștigaseră. Numai ei, Cameronii, plecau. Cît de triste i se păreau toate și, cu chiu și vai, izbuti să-și stoarcă vreo două boabe sărate din ochi.

Le-a trebuit mai puțin de un ceas ca să salte lucrurile în căruță și să fie gata de drum. Un lucru neplăcut la strămutarea dintr-un tîrg de mineri, sau, dimpotrivă, o binefacere — în funcție de cum îl privea fiecare — era acela că nu aveai de la cine să-ți iei rămas bun, bărbații aflîndu-se la mii de picioare sub scoarța pămîntului, iar femeile, trebăluind prin spatele caselor. Înainte de ora opt, Cameronii închiseră ușa casei de pe Ulița Tosh Mungo nr. 1 și, îngrămădiți peste boarfe, îmboldiră călușul Brothcock s-o ia din loc. La coborîre, întîlniră vreo

cîţiva localnici, ieşiţi în prag ca să-i petreacă, dar foarte puţini dintre ei găsiră ce să le spună, în afara obişnuitelor urări de „Drum bun“ şi „Noroc“. În realitate, Pitmungo se bucura să-i vadă plecînd. Deveniseră o rană în amintirea întregului tîrg, şi era timpul să şi-o tămăduiască.

Nimeni nu-i pizmuia pentru drumul ce şi-l croiau, pentru că nici unuia nu-i trecea prin minte că le-ar putea urma pilda. Toţi rămîneau în locul unde îi semănase viaţa, zidiţi în Pitmungo, precum cărbunele în straturile pămîntului pe care călcau. Orice poznă va fi făcut Sam, se părea că n-a fost descoperită, deşi de o surpriză au avut totuşi parte. Pe Calea Cărbunarilor, chiar în capătul ei, îi aştepta Sarah cu Sandy Bone.

— Vrem să venim cu voi, nu să ne-ngropăm aici pe vecie. Puteţi să ne daţi bani de drum ? Sîntem siguri că ne vom plăti datoria.

Andrew îşi duse mîna la haină şi pipăi biletul în plus. Ce ironie ! Să-l folosească tot un Bone, însă nu dragostea lui, ci a lui Sarah.

— Ne-am putea descurca ? îl consultă Maggie şi, după ce chibzui o vreme, făcînd calcule cu ochii la Sandy, în care vedea chipul lui Alyson, îşi dădu încuviinţarea. Ajutaţi-l să urce în căruţă, zise tot Maggie şi, auzind-o, fiecare se simţi întărit în credinţa că întîmplările din noaptea de pomină — oricare vor fi fost ele — o schimbaseră radical. Altfel cine şi-ar fi închipuit-o gata să scoată banii pentru unul ca Sandy Bone, pe care nu-l avusese niciodată la inimă ?

— De ce nu ne-aţi spus mai din vreme ? îl întrebă Sam.

— Ştiu eu ! De frică, poate, recunoscu Sandy, privindu-şi soacra cu coada ochiului.

— N-are de ce să-ţi mai fie teamă, îl asigură Andrew, după care-şi reluară coborîşul pe Calea Cărbunarilor, unde foarte puţini se arătară la chip, să le spună drum bun.

Firesc ar fi fost să se simtă în al nouălea cer. Doar plecau, răzbunîndu-i pe atîţia care-şi petrecuseră vieţile în subteran.

Porneau spre America !

Şi totuşi, pe fiecare dintre ei îl robea o neînţeleasă tristeţe. Cît de mult din fiinţele lor rămînea în această zănoagă smolită !

— Mă gîndisem s-o apucăm pe drumul ţintirimului, vorbi Gillon, dar cred că ne prăpădim căruţa prin atîtea hîrtoape.

Plantaseră un puiet de pin scoţian la piciorul mormîntului, în chip de bun rămas, iar Jem cu siguranţă se mulţumea şi cu atît. Aşa că o luară pe drumul obişnuit, peste fostul Teren de Sport, unde se înălţa mormanul cărbunelui fumegînd, iar de acolo, pe vechile uliţe, pînă în cea a Minerului — de unde Maggie o pornise cîndva către nord, în căutare de mire şi unde mai apoi vieţuiseră împreună cu socrii, se născuseră toţi copiii şi se făcuseră mari, amărîţi şi ca vai de ei, după legea truditorului din orice aşezare mineră.

— Parcă acum e mai altfel decît la prima noastră venire, se întoarse Gillon spre Maggie. Nu văd să ne aţină cineva calea la intrarea în mină...

— Ţi-aduci aminte că m-ai apucat de mînă cînd am coborît de pe Măgură ?

— Mi-aduc.

— Poţi s-o faci şi acum.

— Ţi-e teamă cum ne era atunci ?

— Ooo, da.

— Şi mie, recunoscu el.

Nimeni nu mergea în Pitmungo ţinîndu-se astfel de mînă, dar ei aşa străbătură tot drumul, mai întîi pe Uliţa Igrasiei şi a Cocioabelor, pe urmă prin faţa bodegii „Buchea Cărţii", unde cîţiva mineri din schimbul de noapte le moţăiră din cap, gîlgîind din borcanul cu bere, apoi prin dreptul Bibliotecii Minerilor — unde Selkirk dormea, în vreme ce sîrguincioşii lui discipoli o porneau spre Ţara cea Nouă — iar la urmă, pe dinaintea minei Lady Jane-2 în care, cu o generaţie în urmă, Gillon făcuse cunoştinţă cu întunericul galeriilor.

— Spune-mi, totul n-a fost decît o irosire ? vorbi Maggie cu ochii la Gillon.

— Cum ar putea să-ţi răspundă un om la aşa întrebare ? Lăsăm în urmă o viaţă. Ori viaţa e irosire ?

— Încă nu ştiu, se dădu învinsă.

În dreapta, pe Drumeagul de Jos, nu departe de gîrlă, se înălţa conacul Brumbie Hill, dar Gillon nu avea chef să-şi înalţe ochii, să-l vadă, aşa cum nici Maggie n-ar fi dorit să zărească locuinţa lui Brothcock, din spatele

său. Fiecare trecuse printr-o ordalie în casele acelea, care, pînă la urmă, se dovedise a fi spre mai binele lor; totuși prea era proaspătă și dureroasă amintirea ca s-o privească în față. Își continuară drumul, țintind mereu înainte, iar cînd, după o vreme, Gillon se întoarse ca să mai îmbrățișeze o dată Pitmungo, cu ochii, îl înghițiseră depărtările și nu-l mai văzu.

— Desigur că știți ce e cu indicatorul din margine? le strigă Sandy Bone din vîrful căruței. Arată că am intrat în ținutul Cowdenbeath. Ori asta iară știți ce înseamnă, așa e? Că sîntem liberi, liberi, liberi!

Era cel mai fericit dintre toți.

19

Drumul pînă în Glasgow a fost tare anevoios, cu ploi necurmate, de nu se mai uscau hainele de pe ei, iar odată se vîrîseră chiar sub căruță, spre a se apăra de o furtună cumplită, cu grindină, ce-i înghețase pînă la oase. Cu chin și amar, pînă la urmă, se văzură și în oraș, însă uzi și soioși ca niște țigani. Din Glasgow își continuară calea pe jos, pînă în Clydebank, unde ajunseră cu două zile înainte de plecarea vaporului, pe care li se îngădui totuși să pună pasul, dacă nu pretindeau mîncare. Nava lor — prenume „Clunie Castle“ era uriașă și transporta cereale, însă pe lîngă halele rezervate grînelor, mai avea și cîteva locuri de pasageri, ca pentru niște saci de orz sau ovăz, în plus.

Odată îmbarcat, Gillon se simțea renăscut; doar acolo, pe apă, îi era locul. De luni de zile rătăcise fără să știe de el; acum însă revenise în patria lui, și cum era în elementul cel mai prielnic, redeveni stăpînul familiei, ca unul ce cunoștea toate tainele universului în care se aflau.

— Plecați spre America, așa e? îi acostă un marinar. În locul vostru nu m-aș bucura cine știe cît, fiindcă și acolo faci foame. Doar de ce credeți că sînt pe aici? Rabdă și ei ca și noi.

Totuși, Cameronii nu-și pierdură curajul, mai ales cu noua emoție ce-i cuprindea tot mai mult, iar de și-o struneau și n-o arătau chiar pe față, o făceau doar la

gîndul că acela dintre ei care într-adevăr jinduise după Țara cea Nouă sătura viermii pămîntului din Pitmungo.

— Nu e drept! Dumnezeu nu e drept! se căina Andrew, bîntuit de îndoielnica întrebare dacă merita să mai creadă în el.

Pe Sam nu-l slăbea o clipă din ochi, iar din cînd în cînd îi rotea și pe aleile ce se deșirau către chei și prin care oricînd putea să apară poliția.

Pe căruță și cal încasase parale frumoase — destul ca să acopere cheltuiala cu Sarah și Sandy și să-i ușureze inima maică-si, deși mare caz nu făcuse din asta.

Orientîndu-se după flux și învolburarea curenților, Gillon știa cînd aveau s-o pornească.

— Ne vom desprinde exact într-o oră, se pronunță el, iar cînd la un ceas, văzură înălțîndu-se ancora din nămol, toți îl privirä înlemniți de admirație.

O dată ancora ridicată, „Clunie Castle“ se urni de la chei, în șuieratul gros și prelung al sirenei, ce anunța din zare în zare plecarea. Cu mers încet, vasul alunecă în apele unsuroase ale portului, de unde, odată eliberat, străbătu estuarul Clyde, ieșind mai apoi în imensul cuprins al oceanului.

Toți erau teribil de aferați, inclusiv Maggie, fluturînd mîinile către necunoscuții înșirați pe chei. De pe puntea micuță, unde se îmbulziseră, chiar în spatele ariei de activitate a marinarilor, urmăriră așezările riverane ce se perindau rînd pe rînd. Vaporul era hrănit cu cărbune ieftin, ce emana un fum sulfuros pe coșul aflat chiar deasupra lor.

— Cum de puteți sta acolo? se miră unul din marinari. Nici un suflet de om nu rezistă la asemenea înecăciune pînă ajungem în larg.

— Noi am săpat la mizeria asta, și-l înghițeam dimineața în loc de gustare, îi ripostă Sam.

— Asta ni-e soarta, adăugă Rob, să tîrîm Pitmungo cu noi.

La prînz se aflau în apele estuarului Clyde, unde avură primele revelații despre oceanul ce avea să li se deschidă înainte, ceea ce le spori tulburarea și chiar îi sperie puțintel, mai ales în momentele cînd nu se mai zări țărmul. În estuar vîntul bătea mai înverșunat, împroșcînd fumul direct în ei. Dar după primele tresăriri și spaime, totul li se păru mai ușor de îndurat.

— Ar trebui să priviți cu luare aminte, le spuse Gillon, deoarece veți vedea pentru ultima oară străvechea Scoție. Încă nu încercaseră simțămîntul dezrădăcinării totale. Atîta vreme cît li se mai arăta pămîntul, cu micile îngrămădiri de case, unde viețuiau oameni cu același grai ca al lor, legătura încă nu se rupsese. O vreme nu mai văzură uscatul, și toți se întristară de topirea lui mult prea grabnică. Dar în pîrguirea după-amiezei, în dreapta lor răsări, ca din apă, Insula Arran, învesmîntată în păduri, presărată cu mlaștini și încinsă cu brîurile pășunilor verzi, iar pe deasupra, fuioarele norilor, albe și răzlețite, fugărindu-se întruna, ciocnindu-se și lățindu-se către coaste, asemenea vacilor pîntecoase, gata să fete și, la vederea acestei priveliști de basm, toți izbucniră în chiote, bucuroși să mai poată întrezări Scoția o dată.

— Oriunde veți merge, țară ca asta nu veți afla, cuvîntă Gillon, și toți îi observară fiorul mîndriei în glas. Ce vedeți este Highlands !

— Așa arată meleagurile de unde ai venit ? întrebă Sandy Bone, iar Gillon încuviință doar cu capul, prea copleșit de emoție ca să poată vorbi.

— Ce te-a putut face s-o părăsești și să vii în Pitmungo ? îl auzi pe Rob Roy.

Gillon așteptă pînă își întoarseră iar privirea spre Highlands, și de-abia atunci își plecă ochii spre Maggie, care zîmbea. Un timp, soarele dispăru după nori, și apa se vopsi într-un verde închis, așa cum deseori o văzuseră împreună, în Strathnairn.

— Asta a fost ultima licărire a Scoției, anunță el, privind-o pe Emily.

— Să-i fie de bine ! Mie nu mi se rupe inima după ea.

— Chiar deloc ? insistă Gillon mîhnit. Emily îl umplea de neliniște.

— Mă tot gîndesc, cu nădejde, că acolo unde mergem, va fi mai bine. Aș vrea să mă duc la școală, să-nvăț. Oare în America am să pot ?

— Da, Emily, o asigură Gillon, deși nu prea știa cum stă treaba cu mersul la școală în țara aceea.

Cînd revenină pe punte, după ce mîncaseră tocana de miel — cea mai rea din cîte puteau fi servite pe mare, după cum afirmase Rob Roy, mare specialist în această

materie — Insula Arran dispăruse cu totul și erau împresurați doar de apă.

— Scoția s-a dus, e în urmă. Așa că poți să declari ce-ai căutat în mina Lord Fyffe ? îl încolți Andrew pe Sam.

— Da' ți-am spus...

— Nu te cred. Te-am văzut în ce hal ai venit acasă. I-ai pus foc, nu-i așa ? Ai împînzit-o cu dinamită. Sam rămase tăcut. Las' că știu eu, stărui celălalt. Ai garnisit-o cu vreun acid, care roade fitilul pînă ajunge la dinamită. La ora asta mina-i în flăcări. Zi că nu ! Dar Sam își ținea gura strînsă. Recunoaște, măă, că doar ți-am văzut cartea...

— Da, foc. Cu acest gînd am plecat, însă n-am putut să-l prefac în faptă. Pricepi ? Nici pe-ai mei, nici pe Jem nu i-am putut răzbuna. Din toată încercarea a ieșit o nimica ; și-mi vine să crăp !

Andrew părea tot mai întărîtat.

— Așadar n-ai lăsat dinamita ? Sam clătină din cap și, privindu-l, Andrew recunoscu pentru sine că niciodată nu arătase mai trist ; nici chiar la moartea lui Jemmie.

— Am vrut să o las, dar nu am putut, se tîngui el.

— E limpede ca lumina zilei și te-nțeleg, Sam. Un Cameron nu putea săvîrși asemenea mîrșăvie — să dea foc minei, să omoare oameni... Ar fi pierit cu sutele, și cîte familii ar fi rămas pe drumuri ! Nu, Sam. Nu ai fi fost în stare de una ca asta.

— Eu nu, dar Jem, da. El ar fi dus-o la capăt, ca să facă dreptate. Celălalt se tot scutura, în semn de împotrivire și, pe încetul, se domoli și Sam, înțelegînd că fratesău susținea purul adevăr. Știi ce ? Mi-e silă că sînt Cameron. M-am săturat. Pricepi ?

— Îhî. Dar mai află ceva de la mine : Ăsta rămîi. Nu poți schimba nimic.

Dacă vremea se menținea, le anunță Gillon, aveau să mai zărească o dată coastele Scoției la coborîrea amurgului, cînd razele întîrziate ale soarelui îi vor lumina țărmul înalt și rîpos, iar Capul Kintyre va irupe din apă precum o navă uriașă, năpustindu-se parcă asupra lor.

— Un ultim salut adus Scoției, le strigă Gillon, și toți revenină de prin colțurile unde se cuibăriseră, să-i arunce cea de pe urmă privire. Mare lucru nu se mai deslușea

în zare, afară de un cătun de pescari, ghemuit sub stîncile înalte, iar la ivirea lui, sirena șuieră lung — pasămite un salut ritual, al comandantului navei, înainte de a-și continua drumul. Glasul sfîșietor și tîlcuirea lui, îl făcură pe Gillon să tresară înfiorat.

— Știați că familia mea, care e și a voastră, a avut o deviză ? îl auziră ceilalți în vreme ce urmăreau Scoția, tot mai prizărită la orizont.

Gillon o rosti mai întîi în velșă, mulțumit de sine că n-o uitase, și totodată amintindu-și de apriga stăruință a tatălui său cînd îl silise s-o învețe pe dinafară. Niciodată nu-i tălmăcise cuvintele în parte, ci trebuise s-o memoreze exact ca un papagal.

„Chlanna nan con tigibh a so's gheibh sibh fe'oil".

Și din nou toți ai săi îl priviră înmărmuriți de admirație.

— Pui de dulăi, veniți și înhățați-vă prada !

Mare semnificație nu avea pentru ei, și totuși ceva le spunea fiecăruia. Într-un fel, își cîștigaseră prada, pe care mai apoi o pierduseră, iar acum porneau să caute o alta.

— De ce nu ai pomenit de ea pînă acum ? îl întrebă Maggie.

— Fiindcă nu am avut prilejul.

Maggie părea mișcată de cele auzite și repetă cuvintele de cîteva ori la rînd. Dar cel mai impresionat era Sandy Bone.

— Vreau să devin un Cameron, le anunță aprins de emoție. Și nici unul nu-l înțelese. Aș dori să-mi schimb numele. Și-așa, copiii mei or să fie pe jumătate Cameroni.

Declarația lui îi descumpănea și îi măgulea în egală măsură. Dar cum puteau să-i refuze adoptarea unui nume cînd el o cerea ?

— Așadar vrei să fii un pui de dulău ? întrebă Sam.

— Da, din tot sufletul.

— Atunci ești, îl binecuvîntă Gillon.

Din Kintyre nu rămăsese decît o umbră cernită spre răsărit. Ieșeau din Canalul de Nord, iar la Capul Kintyre apa bolborosea agitată. Gillon îi simțea izbitura puternică sub carcasa vaporului, răscolind încărcătura de grîne și clătinîndu-i destul de zdravăn.

— Așadar nu ai rău de mare, deși pare chiar mai turbată de cum ai pomenit-o în Strathnairn ? o întrebă pe Maggie.

Băieţii şi fetele se simţiseră rău pe rînd, în vreme ce Ian nu-şi părăsise culcuşul de dimineaţă, de cînd o porniseră, stînd ghemuit ca un cîine bătut.

— Răul de mare e pentru ăi tineri şi zdraveni, în care clocotul vieţii mai poate să dea şi pe-afară. Dar eu mă simt prea bătrînă. Mi-a trecut vremea...

La început o ascultă cu înţelegere, chiar cu milă, dar spre sfîrşit se trezi, spre mirarea lui, furios. Şi, luînd-o de braţ, o trase de-o parte, unde putea să-i vorbească fără să fie auziţi.

— Nu ţi-a trecut vremea pentru nimic. Te predai prea de timpuriu şi în dauna mea. Nu ai decît patrujde ani — nici atît. Şi nu ai voie să vorbeşti astfel. Mi-eşti datoare încă vreo cîţiva ani buni...

La Capul Kyntyre se aprinse farul şi, cu toate că nu mai vedeau Scoţia, priveau clipirile dese ţîşnind de pe trupul ei.

— Ooo, ce spaimă am tras în noaptea cînd Drysdale ne-acoperise cu reflectorul, o auzi Gillon cu nespusă uimire.

— Tu? Înfricată? Dar nu mi-ai suflat un cuvînt.

— Credeam că am să mă înec.

— Nici asta nu mi-ai spus-o pînă acum.

— Aşa e. Am tăcut veşnic. Erau conştienţi deopotrivă că ating o coardă adîncă şi plină de tîlcuri, care nu se lăsa strîmtorată în veşmîntul cuvintelor. S-ar fi cuvenit să-ţi mărturisesc, urmă Maggie. De-abia azi înţeleg. Dar atunci nu ştiam cum s-o fac.

— Şi pe mine m-a răzbit frica.

— Ştiu.

— Mărturisind, ne-am fi putut ajuta.

— Ştiu.

Lumina farului se dovedi mai puternică decît o crezuseră şi cîtă vreme rămaseră în raza lui, fiecare ţîşnire polei trupul navei cu o strălucire misterioasă, ca de aripi de fluturi zburătăcind pe lîngă becuri aprinse. Începuse de mult mareea amurgului.

— Cît despre ce spuneai adineaori, că ţi-a trecut viaţa, de-abia de acum ai datoria s-o trăieşti, urmă Gillon.

— Faţă de cine?

Gillon arătă spre copiii înşiraţi de-a lungul balustrăzii, urmărind silabele luminoase ale farului.

— Ei se pot descurca și singuri, murmură ea, și din nou Gillon se mînie.

De ce îl forța să se trădeze chiar într-atît? O apucă de încheietura mîinii și o strînse pînă-i pricinui dureri.

— Uff, Maggie, dar eu ce sînt? Mie nu-mi ești datoare?

— S-a dus, s-a topit, spunea Rob Roy. Adio Scoția, țară a caliciei și a terciului! Poate-om da de mai bine, acolo, unde ne ducem. Scoase o sticlă din buzunar și, cu ochii la Maggie și Gillon, o aruncă prohodind: Adio și tu, băutură!

— Frumos gest, Rob, și te prinde ca pe un artist.

— Numai că nu l-am făcut ca la teatru.

— Timpul va arăta, zise maică-sa.

— Asta și-aștept.

În puține clipe se apropiară și ceilalți. Înaintea lor se rostogolea apa de negură a oceanului. Se înserase de-a binelea. Venise ceasul să coboare și să se culce. Fusese o zi tare lungă. Își spuseră noapte bună. Sarah plînsese, dar în afară de ea, nici unul nu se arăta peste măsură de îndurerat de părăsirea gliei străbune. Se duseră în sala de mese, să joace cărți, înainte de a se ghemui în hamace. După plecarea lor, Gillon vru s-o apuce pe Maggie de mînă, dar cînd o întinse, dădu de bara rece, metalică. Ea dispăruse. Și îl cuprinse o tristețe amestecată cu ciudă. Nu se va duce s-o caute! Și rămase de unul singur, pe punte, urmărind valurile fosforescente izbindu-se de coastele navei și explodînd în jerbe de stele. După o vreme, îi auzi pașii iuți, urcînd scările, și i se păru c-o zărește aruncînd ceva în apă; nu văzu obiectul, ci doar stropii scînteietori ai valului sfîrtecat și spuma ce acoperi fulgerătoarea spărtură în oglinda tulbure a oceanului.

— Ce-ai făcut? o întrebă. Ce-ai zvîrlit?

— Știi bine.

Gillon se forță să ghicească, dar nu izbuti.

— Ooo, Gillon. Pușculița, omule! Pușculița.

Și precum în ziua cînd o întîlnise, nici acum nu se simți în stare să rostească o vorbă. Sacrificiul ei întrecuse firava putere a cuvintelor.

— Uite ce vreau să-ți spun, o auzi aproape, și o ascultă privind nesfîrșitul cuprins al apei. „E mai bine — chibzui el — să nu te uiți la cel care încearcă să-și

despoaie în fața ta sufletul.“ M-am gîndit mult, continuă Maggie. Și am ajuns să cred că aș putea și eu să fiu fericită. Dar nu știu cum. N-am încercat niciodată.

Departe, în zare, se aflau Insulele Hebride, pe care nu avea să le vadă niciodată, cu toate că și-o dorise atîta, se gîndea el.

— Poți încerca, îi spuse lui Maggie.

— Asta și vreau, își urmă spovedania, făcîndu-l, cu forța-i irezistibilă, să se întoarcă și s-o privească. Nu știu dacă mă pot schimba într-atît. Înțelegi, Gillon?

— Da. Te înțeleg.

Ieșiseră de sub ocrotirea Capului Kintyre și se avîntaseră în largul Oceanului Atlantic, dincolo de care îi aștepta America. Scoția dispăruse cu totul. O lăsaseră în urmă, fără putință de întoarcere.

— Da, pot să încerc, rosti Maggie, mîngîindu-i mîna cu un deget.

Apoi coborî treptele, ducîndu-se să se culce.

Heinz Kahlau — *Fluxul lucrurilor*
* * * — *Poezia chiliană contemporană*
Coronil Hartmann — *Discurs împotriva umbrei*
Romul Munteanu — *Cultura europeană în epoca luminilor*
Ricarda Huch — *Romantismul german*
Vladimir Odoievski — *Mănuşa Neagră*
Irina Grekova — *Micul Garusov*
Li Ing — *Cătunul cu măslini*
Alexandr Grin — *Colonia Lanfyère. Corăbiile au venit la Lys, 2 volume*
Werner Krauss — *Problemele fundamentale ale ştiinţei literaturii*
G. Wilson Knight — *Studii shakespeareiene*
T. S. Eliot — *Eseuri*

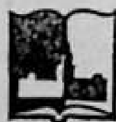
Lector : ANTOANETA RALIAN
Tehnoredactor : VICTOR MAŞEK

*

Tiraj 19 130 ex. Bun de tipar : 4.10.1974. Coli tipar 31,5.

*

Tiparul executat sub comanda
nr. 40 510 la Combinatul Poligrafic
„Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1,
București
Republica Socialistă România

Povestea dramatică a unei familii scoţiene, concentrată trup şi suflet, de-a lungul deceniilor, spre împlinirea unui scop care, pînă la urmă, se dovedeşte a fi zadarnică irosire de năzuinţe.

Lei 17